

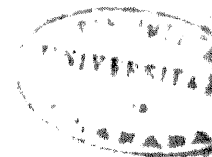
Cap. 29

Cap. 24

A R 12291
Homiliarum do

CTISSIMI VIRI IOAN-
NIS CRISTII, ADVERSUS LY-
therum & ceteros hereti-
cos, de septem Ecclesie
Sacramentis,

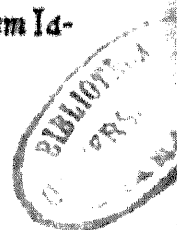
TOMVS QVARTVS.

PARISIIS.

Apud Ambrosium Girault, via ad diuum Ia-
cobum, sub insigni Pellicani.

1 5 4 5

Cap. 23

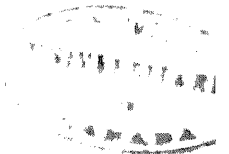
A. R. 1229
Homiliarum do

CTISSIMI VIRI IOAN-
NIS ÉCKII, ADVERSUS LY-
therum & cæteros hæreti-
cos, de septem Ecclesiæ
Sacramentis,

TOMVS QVARTVS.

Cap. 24

LC

PARISIIS.

Apud Ambrosium Girault, uia ad diuum Ia-
cobum, sub insigni Pellicani.

1 5 4 5

S. D. N. PAV-

L O III. PONT. MAX.

post oscula pedum beatorum,

Dei gratiam & virtutem.

MODICE perfusa est gaudio Germania Beatiss. pater, quid Germania? totus inquam christianus orbis, cū Dei nutu ad summum illud pontificatus fastigium, vnanimis sacri Collegij votis te euectum intellexit. Et cum primus nos, quotquot in vrbe aliquādo fuimus qui pietatem animi tui genuinam facilitatem de xteritati coniunctam ac eruditioni, non sine admiratione, presentes suspeximus. Hinc, omnia nobis pollicemur, quæ ab optimo pastore, Christi vicario expectari possint. Modo curet S. T. id esse quod audit: & in primis sanctum cōcilij A Ecomenici negociū, vane sæpe promissum, ab aliquot seculis non exhibitum, ita inuictō animo, vna cū Cæsarea maiestate, ac reliquis christianis potentatibus promoueas, vt ecclesiæ à tot hostibus afflictæ, & tam laceræ, tandem consularatur. Et sic omnino existima, hanc coronam à Deo iam centum annis in id tibi fore referuatam: quare gloriam tuam ne des alteri, sed tene quod habes, ne coronam tuā accipiat alter. Quòd autem cleméter admodum S. T. per literas suas in forma breuis, dignata est me homuncionem hortari, vt hoc tempore studium pietatis ad catholicam fidem defendēdam, adhibere velim: præstat obsequiosum animū factō potius quā phaleris verborum declarare. Ecce qui iam pridē Chalcographorum opera primā partē operum aduersus sectas publicauerā de Primatu Petri, & de Pœnitentia: Secūda itē partem de sacrificio missæ, de Purgatorio, de imaginibus nō tollendis: exhibui tandē quintam partem Declamatoriā hominibus nostræ linguæ, in quatuor Tomis: multorum

autem etiam illustriū pulsatus precibus, curavi vt latine loquerentur: ex quibus tres priores sub clemente septimo feremissimus: Iam vero quartum Tomum de Sacramentis, cum vtilem, tum nostris necessarium exhibemus, iussu reuerendiss. Cardinalis Moguntini, principis & virtutibus & dignitatibus, & natalibus excelis, ac studiorū Meccœnatis pietissimi, ab initio a nobis editum Germanice, quem S. T. nuncupatum dedicatum, latinum theatro orbis exhibemus. Quo opere abunde testatum arbitror, omnia me pro ecclesia, pro fide, pro sede ap. impigerrime facturum D. O. M. diu nobis seruet S. T. incolumē. Ingoldstadis Baioariæ prima Martij, Anno gratiæ, M. D. XXXV.

S. T.

Obsequentiss. seruitor I. Eckius.

SYLLABVS EPISTOLAE GERMANICÆ ac reuerendiss. ac illustriss. principem Electorem D. Albertum Cardinalem Moguntinū Germaniæ primatem & c. Marchionē Brandenburgen. Ducē Stetini & c.

SPIRITVS sanctus quem Christus dedit apostolis & toti ecclesiæ consolatorum & doctorem veritatis, locuplete suo munere functus est per canonicos scriptores, sacra concilia, & sanctos doctores, qui eius inspiratione & afflatu scripserunt, diffiniuerunt, ac declararunt, quæ ad ecclesiæ ædificationem vtilia fuerunt, oportuna ac necessaria, vt vere dicere possimus cum Ioanne, Vnctio docet nos de omnibus. At obstinatior est hominum malitia, quam quod scriptis & definitionibus eorū obediat: sed sicut Dathan & Chore & Abyrō, & persæpe Iudæi restituerunt Moyse, Deo adhuc præsentiam suam in terribili fumate monte Sinai, buccinis, tonitruis & fulguribus attestante: Ita hodie Deus permittit huiusmodi cæcitatē & duritiem schismaticorū in ecclesia, quæ admodū & ipse & S. Petrus, S. Paulus, S. Thaddæus hæc omnia prædixerunt. Quō autē pij fideles debeāt esse instructi in hoc periculoso tempore, docuit nos Paulus Thessa. scribēs, Rogam⁹ vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præfunt vobis in domino, & monent vos, vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, & pacem habete

cum eis. & præmiserat, Consolamini inuicem, & ædificate alterutrum, sicut facitis. Vtinam omnes principes & rectores cum subditis paruissent iussui apostolico, sicut Reuerendiss. Iudæi. Antistes Mogūtinus, qui bullam pontificiam, edictum Cæsaris aduersus Lutherum, adhibitis paternis admonitionibus per omnia sua dominia, mature & grauitur curauit publicari. inobedientes mansuete primum, dein virga apostolica ad saniolem mentem reuocare studuit. Calicearios laicos primum ex curia sua amandauit, dein ex dominijs suis proscripsit: vnde furiosi apostatæ Lutheri vespas & cæstra in se concitauit, vt illius famam atrociter ac seditiosissime profcinderēt. Oculatus sum testis & auritus, qua diligentia, quanto studio schismaticos ad concordiam in Comitijs Augustæ & Ratisbonæ reducere fategerit. Eodem zelo, cū auidē legeret, & secum circumueheret Homilias nostras de tempore, vt vocant, & sanctis, iussu Bauariæ Principum per me editas, visum est illustriss. suæ. D. ex re fidelium esse, si quartum Tomum de Sacramentis subiicerē, quod filij Amōn & Moab hostes ecclesiæ hic maxime insaniant: Iussit vt eum facerem: sacrosanctum existimaui tanti præfulis iudicium, & Deo adiutore feliciter absolui, ac celsitudini suæ dedicatum, cum mei commendatione, Typographorum opera in mundum sparfi. Deus Meccœnatem pientissimum diu seruet incolumem.

SOLI DEO GLORIA.

aaaa iij

2. Pet. 2.
Iudæi.
1. Tessa. 5
Car. Mo.
guntin⁹.
Acalice
quem in
nitione ne
cessariū
asserunt.

REGESTVM HOMILIARVM HV-
ius quarti Tomi de Sacramentis per Eckium.

Prima Homilia de sacramentis in communi.	8	tionis.	67
2. De causis cur instituta sunt sacramenta.	11	24. Confirmationem esse sacramentum.	69
3. De sacramentis legis & circumsione.	13	25. De institutione confirmationis.	73
4. De sacramētis noui testamenti in communi.	6	DE EUCHARISTIA.	
5. De eodem.	18	26. De figuris Eucharistiæ.	77
6. De numero sacramentorum.	19	27. Eucharistiã offerri in missa.	80
7. De baptismo Ioannis.	23	29. De eodem.	84.
8. De baptismo Euangelio.	27	29. Diluuntur obiecta contra missam.	86
9. De baptismo aquæ.	30	30. Trãssubstantiatio probatur.	88
10. De forma & ministro baptismi.	32	31. Obiectiones contrariæ soluuntur.	91
11. De baptismo paruulorum & adultijs.	34	32. De Concomitantia.	95
12. De baptismo adulti & eius efficacia.	37	33. Non esse necessariam sumptionem sub vtraque specie.	97
13. De charactere baptismali.	49	34. De eodem.	101
14. De solennitate præcedente baptismum.	44	35. De communione sub vna specie.	104
15. De eodem.	46	36. Diluuntur obiectiones Caliceariorum.	106.
16. De baptismo in se.	49	DE POENITENTIA.	
17. De immersione & vnctione baptizatorum.	51	37. De sacramento poenitentia & eius origine.	110
18. De susceptorib. seu patrinis.	54	38. De poenitētia & eius par.	113
19. De stas téporib. baptismi.	56	39. De contritionis initio.	115
20. De laude & sanctitate baptismi.	59	40. De timore seruili.	118
DE CONFIRMATIONE.		41. De confessione.	120
21. De Chrismate & eius benedictione.	62	42. Confessio fundata in sacris literis.	123
22. De consecratione.	64	43. Cõfessio semper fuit in Ecclesia: probatur per doct.	126
23. De forma & effectu confirma-		44. De proprietatib. confes.	129
		45. De confessione bis faciendain quadragesima.	132

TOMI IIIII.

46. De confessione circumstantiarum, & quod sit occulta.	134	tium.	206
47. De iteratione confessiois.	137	68. Episcopatum esse ordinem, & quomodo conferatur.	210
48. De absoluteione sacerdotali.	140.	DE MATRIMONIO.	
49. De satisfactione.	147	69. De tribus erroribus circa matrimonium.	215
50. Adhortatio ad poeniten.	150	70. Cõtrahere sine peccato.	219
51. Christ⁹ pro nobis satisfecit sed adhuc egemus poenitentia.	153	71. Matrimoniu est sacramētũ.	224
DE EXTREMA vnctione.		72. In sacramento datur gratia.	227.
52. De sacramento vnctionis in generali.	157	73. De eodem.	231
53. De testimonio S. Iacobi.	159	74. Diuortiat non possunt contra here primis viuentibus.	233
54. De materia & formã huius sacramenti.	164	75. De eodem.	254
55. De ministro huius sacramenti & suscipiente.	166	76. De gradibus consanguinitatis.	246.
56. De recipiente sacramentum, & de membris.	169	77. De eodem.	242
57. De fructibus huius sacramenti.	172.	¶ Omnes Homilia.	77
58. De eodem.	172	INDEX ALPHABETI-	
DE SACRAMENTO ordinis.		cus notabilium Tomi quarti.	
59. De sacramento ordinis in generali, & de sex potestatib⁹ ecclesie sticis.	179	A	
60. Ordinem esse sacramētũ.	184	Aaronis sacerdotium translatum.	141.
61. Gratia datur in ordinatione.	186.	Absolutio non debet diuidi.	131
62. Diluuntur obiecta Lutheri.	191	Absolutio est sacramentum poenitentia.	142
63. De varijs gradibus sacramenti ordinis.	193	Absolutionis forma.	eodẽ
64. De consecratione subdiaconi.	197	Absoluẽs oret pro absoluto. ibi.	
65. De consecrat. diaconi.	199	Absolutio Lutherana aduersatur sacramento.	143
66. De consecratione presbyteri.	203.	In absoluteione imponere ma. ibi.	143
67. Episcopum esse super sacerdotium.		Absoluere ab excõmunica.	143
		Absolutionis abusus.	143, 144
		Acholitatus ordo.	196
		Adulterium est furtum.	246
		Aeriana hæresis contra episc.	210
		Anima in morte debi.	173
		Apostolorum electio.	184
		Apostolorum dona.	190
		Aqua benedicta.	19

INDEX

Aqua miscenda in calice.	86	Character imprimitur signū.	41
Artificibus infudit Deus artem p templo	188	Character imprimitur in trib ⁹ sacramentis.	eodem
Authoritas Ecclesiæ	105,106	Charitas expellit timorē.	115,116
B		Circūcisio fuit sacramentū.	13,14
Aptissimus melior circūcisio		Circūcisio tendæ.	134,135
B ne	14	Cistertiensis ordinis statutum de iteranda confessione.	138
Baptismi figurę	24	CHRISTVS.	
Baptismus Ioannis	eodem	Nō oēs docet vt Zuigli ⁹ vult.	192
Baptismus in igne	27	Est Samaritanus.	8
Baptismū prædixerūt pphetæ	28	Est baptizatus.	27
Baptismi institutio.	28	Est agnus paschalis.	eodem
Baptismus triplex.	eodem	Oblatus in cruce.	88
Baptismus quid sit.	30	Instituit omnia sacramenta.	16
Baptismi materia.	eodem	Satisfecit pro nobis.	133
Baptismi forma.	32	Passio ei ⁹ nō in oib ⁹ efficac. eod.	
Baptismi minister.	33	Tulit peccata mundi.	ibidem
Baptismus Zuinglij non est sacramentum.	34	Merita passiois suæ distribuit.	eo.
Baptizari quis debet.	34,35	Christiani non omnes sunt sacerdots.	192. & seq.
Baptismi virtus.	37,38,61	Christiani omnes sunt vnct. ibi.	
Baptismi effectus inæqualis.	42	Chrisma in duab. vnctionib.	62
Baptismi ordo & vsus.	34. & se.	Chrisma ex oleo & balsamo.	eo.
Baptismi tempora antiquitas.	57	Chrisma debet esse cōsecratū.	64
Baptismi benedictio.	51	Claues non fuerunt in veteri testamento.	142
Baptismo ter immergimur.	52	Claues sunt ecclesiæ.	123
Baptismi sanctitas.	51	Claues sunt plures.	143
Baptismus paruulorum.	34	Claues scientiæ & potestatis.	eo.
Baptismalis vestis.	53	Claues remittunt peccata.	145
Baptismo adfunt patrini.	53	¶ Confessio.	
Benedicere fœcundas nup.	218	Fuit in lege naturæ.	121
Alicearij perdiderūt Christum.	102	Fuit semper interna ab initio.	eo.
¶ Vide communio.		Fuit in lege Moyfi.	eodem
Candelabrum templi signat.	194	Sancti Ioannis vsu.	122
Canon missæ.	82	Publica quę fuerit.	121
Catechismus in ecclesia	34,35	Priuada fuit ante publicā.	eodē
Cæreorum vsus in templis.	196		
Cælū quomodo fuit clausum.	142		
Cæremoniæ ve. le. partim ma.	16		

TOMI IIII.

Confessio christianorum non cōtēptim dicatur auricul.	123	Quomō excellit baptismum.	74
Cōfessio instituta à Christo.	123	Confirmatio nō contemnat.	75
Probat ⁹ ex Ioan. Iaco. & Luca.	124	Cochleus fundate scripsit pro cōmunione vnus speciei.	108
Probatur ex figuris.	125	Columba super Christo nō fuit sacramentum.	18
Probatur ex cōcilijs & pa.	126	Cōcilijs tenemur obedire.	102,103
Fiat de omnibus mortalib ⁹ .	129	Cōmunio sc̄torū qd sit.	112,113
Et de manifestis.	eodē	Communio sub vtraque specie.	
Confessio fiat deliberate.	129	Tractatur ad longum à fol. 97. vs. que ad fol.	106
Fiat scrutinium conscientiæ.	eo.	Cur olim fuerit permissa.	98
Sit amara.	130	Cur vna species præcepta.	98
Sit humilis.	eodem	Nulla suspicio mala in hoc præcepto.	104
Integra.	eodem	Vna speciei non est cōtra scripturas.	104. Cur in missa sumitur vtraque species.
Bis fiat in quadragesima.	132	Conciliū Constantiē. & Basilien. prohibuerunt ne vtraq; species detur laicis.	104,105
Non differatur.	133	Decretū Consil. renarratur.	105
In vltimo vitæ periculosa.	eodē	Cōtritio incipit à timore.	115,116
Si fiat statim post pctm̄ salubris.	134	Crux sancta expellit diabō.	175
Quando quis tenetur confi.	eod.	Ei opera augentur cum tēpore.	122
Confessio circumstantiarū.	eod.	Diacon ⁹ potest p̄dicare.	18
Confessionis sigillum.	137,242	Diaconatus ordo.	ibidem
Quando sit reiteranda.	eodē	Diaconi officium.	
Quid prodest confiteri prius confessum.	140	Figura eius quæ præcessit.	ibi.
Obiicere aliquid in cōfessione malum.	141	Officio illo vsus Christus.	
An catholici iam vereantur confiteri in ciuitatib. Luth.	140	Articuli prælecti ordinādis.	
Monastici prolixè consentē.	128	Diaconi castitatem vouent.	
Confessio venialium bona.	eod.	Disputare de fide coram plebe malum.	101
¶ Confirmatio.		Diuertium coniugū.	243,218. per totum Vide matrimonium.
Est instituta à Christo.	62	Doctrina spiritus est interna.	193
Forma confirmandi.	67	Dubitare de absolutione aliquando est malum.	138
Articuli ante confirma.	eodem		
Effectus & virtus sacramen.	67		
Confirmatio est sacramen.	68		
Confirmant solum episcopi.	eo.		
Olim in ea dabatur spiritus sanctus visibiliter.	67		
Institutio huius sacramenti.	73		
Quādo cōfirmatio sit præce.	74		

E		F	
Celesia plus quam scriptu- ra. 105	F	Ides infunditur a Deo. 38	F
Ecclesie autoritas. 105.	F	Fides non est magna sine operibus. 115	F
197.192.	F	Fides non remittit peccatum. eo.	F
Electio episcopi a plebe no est de iure diuino. 194	F	Fidei vnitas res magna. 104	F
Electio cur sit ablata a plebe. ibi.	F	Figura vete.test. cuiuslibet sacra- menti, circa illud reperies. 105.	F
Episcopus. 206	G		G
Ordinatio eius. 206	G	Eneuoua oleum non sacra- mentum. 166	G
Est superior sacerdot. ibid.	G	Gentilis non peccat in ma- trimonio cat.par. 225	G
Amat sacerdotes.	H		H
Plures gradus sunt in episcopatu.	H	Ebionita heretici primi post Capharnaitas. 103	H
Episcopis & diaconibus dedit	I		I
Paulus regulam, cur non presby- teris?	I	Iacobi epistola est aposto- lica. 159	I
Episcopi dicebant oli sacerdotes.	I	Eadem est catholica. eo.	I
Forma ordinationis eius.	S.	S. Iacobus non errauit vt menti- tur Luther. eode	S.
Euangelium cur imponitur capi- ti episcopi.	S.	Ianitoris ordo & ordinatio. 196	S.
Episcopalialis baculus & annulus.	S.	S. Ioa. quomodo baptizauit Chri- stum. 26	S.
Episcopus. 206	S.	Imperator seruit pontifici in mis- sa. 199	S.
Figura eius in vete.test. 77.78	S.	Impositio manuum confert gra- tiam. 70.186.204	S.
Est sacrificium. 80	S.	Indulgentiarum fundamentu. 65	S.
Vsus eius quadruplex. 84	S.	Infirmus difficulter vere poenitet. 132. 133	S.
Eius miracula. 89	S.	Iudaeorum paruuli an sint baptiza- di. 37	S.
Panis substantia non manet. 91	S.	Iudaei non sunt compellendi ad fidem. eodem.	S.
Eleuetur in missa. 93	S.		S.
Cur dicitur panis. 91.92	S.		S.
Veneratur cum processione. 93	S.		S.
Adoratur a fidelibus. 94	S.		S.
Continet in se quatuor. 95	S.		S.
Erroris de eucharisti. 100.101.102	S.		S.
Est signum pignoris. 106.107	S.		S.
Efficacia & virtus huius sacramen- ti. 107	S.		S.
Eucharistia fures qui sint. 103	S.		S.
Exorcismus in baptismo. 44	S.		S.
Exorcistatus est ordo. 196	S.		S.

Iudaei baptizati non contemnan- tur. 38	L	Missae.	
	L	Est sacrificium & donum Dei. 80 per totum.	
Aici non sunt plus sacer- dotes quam olim Iudei	L	Non est cena. 82	
192	L	Est sacrificium & recordat. 83.84	
S. Laurentius ministravit calicem. 169.	L	Cessabit tempore Antichristi. eo.	
Leكتورatus ordo cum attinentib. 192.	L	Non est testamentum. 87	
	L	Est opus bonum. 86.87.88	
	L	Sape celebrare missam bonu. 86. 205.	
	L	Missae vtilitas. 86.205	
Luther.	N		
Mentitur contra Christum. 114	N	Athinæ. 198	
Sui sacerdotes nolunt dicere mis- sam sine communicante. 108	N	Nestoriani. 103	
Est hereticus seductor. 120	O		
Eius cecitas. 150.151	O	Fferre simul quis potest & communicare. 88	
Eius mala consuetudo. 156	O	Oleum triplex consecra- tur. 65	
Cur aduerfetur S. Iacobo. 160	O	Opera bona redeunt in poeniten- te. 116	
Nescit quis sanctus Iacobus scri- psit epistolam. 160.161	O	Opera bona sunt meritoria. 152. 153.154.155.	
Ignorat Bibliam. ibidem	O		
Nescit scholasticos doctores. 161	O	Ordo.	
Semper sibi ipsi contrarius. 162	O	Ordo est sacramentum. 171	
Luther pollicetur suis falso im- mortalitatem. ibidem	O	Ordo confert gratiam. 172	
Reiicit doctrinam ab homine. 193.194	O	Ordo hodie sicut tempore aposto- lorum.	
Lacerat scripturas. 192	O	Ordinatio fit per homines.	
Sanguinem sinit humanum latro. 191.	O	Ordines sunt septem.	
Impie reiicit poenitentiam & satisfac- tionem. 151.152	O	Cur iam non ministrant 4. mino- res ordines. 214	
Luther quæ damna intulit Germa- niæ. 191	P		
	P	Anem benedicere domi- nico die. 195	
	P	Panis quintuplex in scri- ptura. 91	
Aria non dedit vnctionem sacramentum. 166	P	Paruulorum baptisma. 35	
Melanchtho grammatici error. 115	P	Paruulorū fides in baptif. 39.40	
Memmingen. vicini seducti. 84	P	Parabaptista. 43	

Tollit partem pœnæ mortalibus debitæ. 174	Vnctiões multæ christianorum. 158.
Confert aliquando sanitatē corpo ris ibidem.	Voluntarie pati meritorium. 113
Impedit diabolū & præstigia eius.	Voluptas nō omnis mala. 221
Errores & superstitiōes in hoc sa- cramento.	Z
Vfus in cōferendo hoc sacramen- to.	Zuingliano more baptizati, non sunt baptizati, sed rursus bapti- zandi. 34
Vngere baptizatum. 50	
Vngere post baptismum 52	
Vnguntur triplices personæ 62	
Vnctio sancta synagoga. 63	

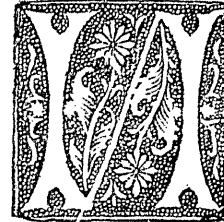
FINIS.

SOLI DEO GLORIA.

IN NOMINE TVO
dulcis Iesu.

HOMILIA PRIMA DE SACRA-
mentis in communi.

¶ Samaritanus approprians alligauit vulnera eius, infun-
dens oleum & vinum. Luc. 10.

Emini dubiū sit dilectissimi in Chri-
sto fratres ipsum de se dñm parabo-
lam hanc loquutū, & sese verū signi-
ficasse Samaritanū, vt Augu. & Be-
da testantur, siquidē lingua Hebræa
Samaritanus custodē sonat, à verbo

מִשְׁמָר deducto vocabulo. Vere enī
verus ille custos est, medicusq; salu-
taris animarū, eo q̄ miserrimo iam-
q; omni ope destituto hōi exuli, eiec-
to ex paradiso, neq; sa-
cerdos legis, neq; leuita prophetarum auxiliari poterat: ip-
se etiā salutis capax nō erat, cātisper dū Samaritan⁹ ille Chri-
stus ptransiēs iam incarnatus vulneratū & graui-
ter saucium Samaritanus. Adamū curaret, calumq; ei refereret, quod nō poterat præ-
stare lex, quæ neminē ad perfectū valebat adducere, neq; a-
nimę mederi. quo respiciens etiā Esaias dixit, Vulnerus & li-
uor & plaga tumens nō est circūligata nec curata medicami-
ne, neq; fota oleo. Quo dicto quid obsecro aliud insinuare il-
le voluit, nisi quod vulnus peccati originalis, liuor venialiū
& tumens mortaliū peccatorū plaga curari nō potuerunt, v-
f quedū medicus ille Christus veniret verus Samaritanus, fe-
rens secū vnguenta & medicamenta præclaræ suæ passionis
& mortis? Quod in spiritu iā olim præuidens Dauid in Psal. Psal. 106
dixit, Misit, scilicet pater æternus, verbū suum, verbum eter-
num & increatū, atq; sanauit eos. Is ipse est pharmacopola
verus, quem etiā in spiritu vidit Sapiens quū ait, vnguenta
faciet pigmēta suauitatis, & vnctiōes cōficiet sanitatis: Ecc. 38.
vnguēta ea sunt sacramentorū sanctorū quæ in ecclesia ad-
ministrantur. Idē aperte quoq; docuit Paulus quādo ad He-
br. 9. br̄os per lōgū cōmemorat, quō sacrificia & ministeria circa
clū, potū & ablutiōes, neq; nō quælibet iustitiæ carnis in lege

August.
Beda.

150

nemine potuerint perficere in conscientia, eo q̄ impossibile
 Heb. 13. est, vt ipse ait, sanguine hircorum & vitulorū delere pecca-
 ta. Verum Christus nos sanctificauit in sanguine suo. Nō la-
 Pſal. 39. tuit etiam hoc Dauidem, qui ob id introducit filium ita lo-
 quentē ad Deum patrem, Sacrificiū & oblationē noluit, au-
 res autē perfecisti mihi, holocaustū & pro peccato nō postu-
 lasti, tunc dixi, ecce venio: frustra igitur fuerunt omnia, nec
 quicquam profectum est in aliquo, vera enim animarū me-
 dicina in terrā nunq̄ venit, nisi quū Christus Samaritan⁹ il-
 le verus descendit ad hominem miserū sanandum, iuxta il-
 lud qđ ab initio dixim⁹, Samaritan⁹ appropriās. Aue Maria.
 ¶ Simulatque homo per lapsum Adā (qui ā Hierusalem pa-
 radisi descenderat in Hiericho) vestē amisit innocentie, &
 quid denique non? oēm lētitia, gaudium vniuersum, digni-
 tatem, honorē, ipsam quoq; paradisi salubritatē. & sic iam
 immēsis Dei beneficijs priuat⁹ est, vulneratus insuper in na-
 turalibus etiam animæ virtutibus, vt porro iam in peccatis
 Pſal. 50. concipiamur & nascamur oēs, teste Pſalm. In peccatis præ-
 terea continuo viuimus, & si quando cōtingit nos per gra-
 tiam diuinam ā peccatis liberari, tāta adhuc est humana im-
 becillitas, vt dicto citius relabamur in vitia, instar canis re-
 uertentes ad vomitum. Atque hæ sane lætales sunt infirmi-
 tates hominis, tam cito & leuiter in peccata cadentis. Atque
 hmōi morbis mederi volens medicus ille celestis & Samari-
 tanus verus Christus, venit in terrā, ipsūq; agrorū impo-
 1. Pet. 2. suit suo iumēto, hoc est gratiæ suæ, iuxta istud Petri, Pctā no-
 stra ptulit in corpore suo super lignū crucis. Medicamenta
 porro q̄ nobis attulit ipsa sunt sanctissima sacramēta quæ il-
 le tāta miseratione ductus, & aīo plusquā paterno cōmotus
 instituit, vt ijs vteremur ad salutē. Quorū quū summa nobis sit
 & incūbat necessitas, iisq; sedulo vti debeamus, ne de negli-
 gentia nostra redarguamur, neve vt ingrati cēseamur de pas-
 sione, morte, & merito Christi. Ob id nimirū consultū fore
 Ordo di-
 cēdorum
 fiat cōmodiori, p̄cipio de vocabulo sacramēti nōnihil p̄e-
 libandū erit, deinde discredendū de veteris legis sacramētis,
 eorumq; ā sacramētis ecclesiæ discrimine. Mox de autore
 illo qui sacramēta instituerit, & numero eorundē. Postremo
 de singulis ex ordine sacramētis, quantū per diuinæ gratiæ
 instinctum & aspirationem licebit, dicere prosequemur.

1. Principio quod ad vocabuli huius vim pertinet, satis li-
 quet primo aspectu illud latinā habere originē. Quir autē
 vox hæc nihilo immutata permanferit apud veteres p̄sicos
 illos nostros Germanos, equidē non aliam arbitror esse ra-
 tionem ab ea quā August. assignat. & ante eum Origenes, August.
 quir quædam nomina, vt amen, alleluia, ofanna, sic integra Hieron.
 sine vlla interpretatiōe reseruata sint in ecclesia, quum vti ad Mar-
 que nec Apostolos, neq; eorum successores patres sanctos cellum.
 latuerit istorum vocabulorum vis & significatio. Sed quia
 in iis nonnihil altioris significationis, & velut abdita san-
 ctitatis latere videbatur, & quia nomen nomini reddi nōn
 poterat cōmode, ita remāserunt integra. Quid igitur mirū
 si idem quoque ā Germanis sit factitatum, quū quum fidem
 Christi reciperent, simul etiā vocabulum sacramenti inte-
 grū adsumpserūt, quāuis nescij nō erāt quid eorum lingua
 vox hæc designaret, sonat enim sanctum quoddam & effica-
 cissimum signum in operando gratiam, sicut infra dicitur.
 2. Hinc sequitur quā inique Neochristiani sanctum illud
 sacramenti nomen euellere conētur, dū illud ē vulgo peti-
 to vocabulo signum vocāt, vt Zuinglius & alij factitarunt,
 vtiq; instinctu hostis maligni, qui istiusmodi immutatio-
 nis peruersis, piām hominum deuotionē, & inmensam sa-
 cramentorum dignitatem nititur deprimere. Quod & iamā
 Zuinglio euenit, qui dū fastidiret ad hoc sacramenti voca-
 bulum, contendens Germanos illud nunquam vsurpasse, si
 mile sibi tēdiū concepit, vt Iudæi super māna, dicētes. Ani-
 ma nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Quid inde cō-
 tigit? non multo post dignissimum ex oibus sacramentum Num. 23.
 amisit, ipsum sanctissimū Christi corpus, & nefandæ sacra-
 mentariorū sectæ author ipse primus extitit. Atq; sic sem-
 per aliud ex alio malum (& abyssus abyssum inuocat) Inter-
 rim isti apostatæ peruersi sui similes per oīa sequūtur Iu- Contra
 dæos, qui nō dissimili eiusdem vocabuli detorsione secker Zuingli-
 mentum vocarunt, ā verbo *קִיּוּ*, quasi rem vanam mēda um.
 cem, planēq; nihili. Ita nimirū isti apostatæ nomē illud sa-
 cramentis simili modo inuidēt. Verū nos idipsum in singu-
 lis deinceps sacramētis explicabimus. Verūtamen ad præ-
 cauēdas huiusmodi immutatiōes vocabulorū Iubet hoc lo Lib. 10.
 co ponere tantūmodo verba beati Augu. qui sic ait: liberis de ciuit.
 verbis vtūtur Philosophi, nec offensionē aurū religiofa- cap. 23.
 & bbb

rum pertimescunt, nobis autē ad certam regulā loqui phias est, ne qua re transgrediamur terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri. ¶ Quid multa? vos quoq; dilectissimi perseuerate in veteri illo sancti nominis sacramēti vsu, sicut fecerunt maiores nostri iam inde ab origine susceptæ fidei, quamuis enim omnis nouitas & subita innouatio suspēcta est, atq; odiosa, & plerunq; discordiam & dissensionē ingerit, vt affirmat Honorius papa, tñ in fide citra consensum & approbationem superiorū omnis innouatio perniciofa est, & execrabilis. Nolite igitur sacramēta nouo & impio ritu vocare signa, quoniā signa medicantium, militantiū & eorum qui ad teloneū sedēt signa sunt similia iis quæ opifices vsurpant & cerdones, nihil habentes cum sancto sacramenti nomine cōmune, vt infra mox docebimus.

2 Cum itaq; consistet istud sacramenti vocabulum a latinis promanasse, atq; a sacro deriuatū esse, nihil amplius in eo laborandum est nobis, quomodo Ethnicī scriptores eo sint vsi, qui interdum militare iusturandum sub certo vexillo & Centurione sacramentum appellarunt, vt Vegetius sacramentum vocat militare. Quir id inquires, siquidē illi quoq; per deos suos iurabant, quos ipsi sanctos credebāt. Simili modo vbi qñ duo inter se mutuo certauerāt deposito in hoc certaminis pignore apud idolum, vel ipsius idoli pontificem, sacramentum id ipsum vocabant. Valeāt autē ista gētilia, inepta & impia, quæ ideo tantum induximus, vt inde errorē suū cognoscant Neochristiani, videntes etiam apud Ethnicos sacramētum nullum fuisse, nisi vbi sanctum, aut, vt ipsi putabāt, diuinum quid esse videretur. Cōterum more Christianorū loquēdo de sacramentis, sicut ea semper in ecclesia catholica fuit consuetudo, videmus sacramēti vocabulum triphariam vsurpari. Et primum quidem sacramēti appellatione venit etiā res aliqua mystica & sancta, cuiusmodi mysterium vocant Græci. Atque in hunc modum loquitur Paulus, dicens: manifeste magnum est pietatis sacramētum, quod manifestatum est in carne. Mysterium id siue sacramentum ipse erat Dei filius, sub humana natura occultatus, sicq; in carne manifestatus est, apparuit angelis, p̄dicatus est mundo: sic & Raphael ad Tobīā inquit, sacramentum regis abscondere bonum est, opera autē Dei reuelare & cōfiteri honorificū est: fecerūtq; adeo illud Prophetæ vete

C. Cū cōsuetudinis de cōsue.

Sacramētum ethnicum.

Sacramētum ecclesie trip.

1. Tim. 3.

Tcb. 12.

ris testamenti, dū verbis velatis & occultis diuinorū consiliorū mysteria reuelarūt de incarnatione Christi passione & morte eiusdē. Hinc etiam fit quod ppter eiusmodi obscuritatem Paulus ipsum tēpus legis noctem appellat, nox, in quietē, abiit, dies autem appropinquauit. Et hoc sensu de sacramento loquutum esse constat Sapiētem quum dixit, hæc cogitauerunt & enarrauerunt, & nescierunt sacramēta Dei hoc est occulta eius cōsilia & mysteria. Cōtra Iudæos ea loquutus est, qui Christū occiderunt, quomodo & Paulus dicit, si cognouissent, dñm gloriæ non crucifixissent. Eodem modo Daniel quoq; mysticā illam significationē, quæ Deus per somniū voluit innotescere Nabuchodonosori, sacramētum vocauit. Sic & Paulus de sacramēto loquitur ad Ephesios explicās, quomodo Deus Apostolis voluerit innotescere sacramētū suæ voluntatis, & quodnā sit illud, deinde ostēdit quū ait, instaurare oīa in Christo. Et adhuc apertius subdit, Mihi oīum sanctorum minimo data est gratia hæc, vt gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramēti a sæculis in Deo qui omnia creauit. Cōsimilē locū inducit & ad Colof. Atque in Apocalypsi vtitur eodē vocabulo angelus dicens Ioanni, ego dicā tibi sacramētū mulieris, loquens de uoluta ista muliere oīs impudicitie Babylonē: neq; statim ideo malum quid intelligi debet nomine sacramēti circa mulierē malam, siquidē ibi sacramētū designat occultū illud iudiciū super muliere, quæ siue hæresim repræsētet, siue Turcicam perfidiā atq; idololatriam, nunc nō laboramus. Certe illa siquidē corā & in mundo hoc tanto fastu, tantaq; potentia & prosperitate intumescet, tandē occulto iustoq; iudicio Dei condemnabitur, (alioquin arbitrātur per ironiā dictum, quia iactabit hæresis mysteria & sacra, quæ angelus sacramenta ironicos appellat) Neque vero christianis vsus est, hoc sensu septē ponere & affirmare ecclesie sacramēta.

2 Porro adhuc sacramentum vsurpatur pro signis veteris testamenti, quæ dominum Iesum typice figurabant, sicut agnus paschalis die. 14. mensis primi immolatus, significauit verum agnum nostrum Christum dominum, quem circa tempus paschale oportebat immolari, Paulum teste. Ad eundem modum serpens æreus a Moyse iubente Deo factus & exaltatus in deserto, vt omnes quotquot a ser-

Rom. 1.

1. Cor. 2.
Danie. 1.
Ephes. 1.

Ephes. 3.

Apoc. 17

Sacramētum Babylonis.

Exo. 12.

1. Cor. 4.
Luc. 22.

Num. 21. pentibus demorsis essent Iudæi intendentes in illum ui-
 Ioan. 3. rent, is quoq; Christum repræsentauit, vt ipse exposuit Ni
 codemo. Et hoc modo vniuersum vetus testamētū ad Chri-
 1. Cor. 10. stum tanquam verissimum scopum referri potest, quam ob
 rem Paulus ait, omnia in figura illis contigisse. Et hoc sen-
 Lib. 19. fu frequenter sancti patres vsi sunt sacramenti vocabulo,
 contra vnde Augu. ait, Prima sacramenta quæ obseruabantur, &
 Faustum celebrabantur, ex lege prænunciatiua erant Christi ventu-
 cap. 13. ri, sic sæpe loquuntur Chrysof. Orig. Ambros. & reliqui.
 3 Postremo vtimur hoc ipso sacramēti vocabulo neq; pro
 quocunq; mysterio sacro neq; pro quolibet signo sancto,
 sed pro iis tantum signis quæ faciunt ad sanctificationē ani-
 mæ quæque à deo data sunt aduersus peccata, pro animarū
 salute. Et ea quidem misericors atque mitissimus deus insti-
 tuit pro quocunq; tempore, ad medendum humanæ mise-
 riæ & fragilitati. Pro nullo enim statu, inquit beatus Augu-
 Augusti. sti, deus reliquit hominem sine remedio peccati originalis,
 quamuis iam inter hæc ipsa remedia non parum inter est di-
 scriminis, siquidem nec sacerdos neq; leuita hominem po-
 terat sanare, neq; eorum sacramēta. Quapropter nos deinceps
 de differētia sacramentorū vtriusq; legis differemus.

HOMILIA SECVNDA DE CAU-
 sis ob quas instituta sunt Sacramenta.

Samaritanus approprians. . Lucæ decimo.

E differētib; nobis de sacramētis ecclesiæ obi-
 N ter occurreret alicui peruersus quispiā intel-
 lectus vocabuli ipsius sacramēti, iam superiori ho-
 milia declarauimus, quo nā sensu hic accipiatur. Nūc por-
 ro priusquam vtriusq; testamēti sacramenta resenseamus,
 consultū fore arbitramur vobisq; nō insalubre, antea cau-
 sas institutorū sacramentorum enumerare, vt inde pro sua
 quisq; vtilitate sibi in animo proponat, quidnā fructus ex
 ipsis sit sacramentis percepturus. Prius tñ hoc loco palā p-
 Sine sa- fitremur, deū virtutē suā sacramētis nō allegasse, ita vt ab-
 cramentis lute loquendo, saluare hominē nō posset citra opē sacramē-
 saluari, torū, siquidem idipsum in sua tantummodo diuina voluntate
 & beneplacito consistit. Vñ & Augu. inquit, Volūtas dei est
 prima & summa causa omnīū corporalium specierū atque
 motionū, nihil enim sit, quod nō de interiori inuisibili atq;

intelligibili aula summi imperatoris, aut iubeatur aut per-
 mittatur in ista totius creaturæ amplissima & immēsa qua-
 dā republica. Eius rei si testimonia ex sacris literis forte re-
 quiris, en satis magnū testē tibi ipsum in cruce pendentem
 latronē, cui paradisum promisit Dominus, sine vllō præuio
 sacramento, tantū super fide quam habebat: sic innocentes
 quoq; pueri ab Herode ante circumcisionē occisi sine vllō
 sacramento sunt saluati. Hinc in vniuersum cōcludunt docto-
 res, quod si quis vel impeditus vel subito sit præuētus quo-
 minus percipiat sacramēta, ei tñ gratiam suam nō abneget
 Deus, vt ait beatus Augu. Quicunq; non percepto regene
 Lib. 32. rationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantū
 de ciuit. dei. ca. 7. eis valet ad dimittenda peccata, quātū si abluerentur sacro
 fonte baptismatis. Et rursus in alio loco baptismi vicem ali-
 quādo implere passionē, de latrone illo, cui nō baptizato di-
 ctum est, hodie mecū eris in paradiso, beatus Cyprianus nō
 leue documētum adsumit. Quod etiā atq; etiā ego confide-
 derans inuenio, non tantū passionem pro Christi nomine,
 id quod baptisma decrat, posse supplere, sed etiā fidem con-
 uersionemq; cordis, si forte ad celebrandū mysterium bap-
 ptismi in angustiis tēporum succurri nō potest fundamen-
 tū illud sunt, qui istosum rapiūt, quod ij qui bene recteq;
 viuūt in remotis insulis, quo baptismus & euangeliū non
 peruenerūt, etiā ex mia saluentur: quod non facile tamen
 admittimus. Verū de iis alias, nō iam quod cœpimus profe-
 quamur, ipsas institutorū sacramentorū causas explicādo.
 2 Etiam si vnica illa diuina voluntas sufficiens nobis est
 causa sacramentorum, & omnium virtutum seu operatio-
 num ex illis prouenientium (quæcūque enim Deus voluit
 ea & fecit in cœlo & in terra) attamen quū rationabilissi-
 ma sit voluntas Dei, eiusmodi rationabiles causas cum om-
 ni hūanitate perscrutabimur, nō recedentes vel transfuer-
 sum digitum à sanctorum patrum decretis. Prima igitur ra-
 tio sit illa, quoniā sacramenta nobis data sunt in humiliatio
 Ratio. 1. nē æquum enim, erat testante idipsum Augustino, vt homi-
 cur sacra ni qui obœdientiā Deo subtraxerat obœdientia quoq; crea-
 menta in- turarum subtraheretur, sicut ergo homo creat⁹ est à Deo,
 fluita vt dominaretur oibus super terram, ita ille iā lapsus ad re-
 Augusti. cuperandam gratiam Dei cogitur se humiliare, suamq; salu-
 Gene. 1. tē à Deo per creaturas petere lōge inferiores se, quomodo
 bbbb iij

Lib. 3. de Trinita. cap. 4. Luca. 23.

Lib. 32. de ciuit. dei. ca. 7.

Psal. 134.

Ratio. 1. cur sacra menta in- fluita Augusti. Gene. 1.

autem non placeret hoc Deo, hoīem ex ipsius præcepto se se humiliare ad creaturā: quāto enim magis subiicit se creatori? ¶ Colligitur hinc quā execrabilis sit error Neochristianorum, qui eo sacramenta cōtemnunt, q̄ in vilibus creaturis exerceantur clamāt enim blaterones isti, Quid mihi profit aqua? quid oleum, quid vnctio ista? Vetus hic nimirū est ex aquilone, ab ipso fastuoso & elata lucifero, dū nolūt isti se humiliare ad creaturas a deo ad hoc ordinatas & deputatas, neq; aliter faciunt quā Naaman iste qui nolēs se la uare in Iordane dixit nūquid non meliores sunt Abana & Paphar fluuij Damasci omnibus aquis Israel? magis in hoc respiciens aquarum naturam quā diuinam potentiam, sicuti iam quoq; faciunt sapientes mūdi huius: verum superbia eorum eleuauit eos, & comprehenduntur in superbia sua, at qui ea ipsa illorum superbia ad infernū detrahetur in p̄fundum lacī, nisi p̄nitentiā agant corde contrito. ¶ Altera causa quur instituta sint sacramenta est nostra eruditio & instructio. Quū enim hō magna quadā nobilitate exornatus & creatus in paradiso creaturas & res omnes cognosceret citra mediū, qualis vnaquæque erat in seipsa, deinde tamen propter peccatū nobilem illam & eximiam amisit in telligentiam, atq; nunc porro cogitur ab externis omnem scientiā haurire, vnde & Dauid ait, Homo quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Aspice proximū tibi hoīem, equū, lignum, lapidē, domum, nō vtiq; essentialē earum rerū cognoscis substantiam, sed accidentia tantū, colorē, formam, figuram, vocē, &c. Eo respiciēs etiā Arist. dicebat, nihil esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu. vti que autem intelligentia ipsa domina est in anima, exterior autem ista sōsuālis cognitio ancillatur tantum nunc vidēdo, nūc audiendo, atq; hoc nobis suo peccato incōmoditatis intulit Adā, vti iam domina præstare per se nil possit circa adminiculū ancillæ. Quumq; nō sciamus, vt ait Socrates, quæ infra nos sunt, quō ea quæ supra nos sunt noscere valeamus: ideo nō potest homo cognoscere cælestia in seipsis, sed tantum Paulo attestante inuisibilia. Dei a creatura mūdi per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciūtur: sic nō intelligim⁹ gratiā dei neq; virtutē ipsius: atq; ideo ad nostrā informationē visibilia nobis sacramēta cōtulit deus, per q̄ illā etiā disceremus

agnoscere. Similiter quomodo spiritus sanctus abluat animam paruuli a peccato originali, addiscere debemus penes externā abluōne corporis in aqua, siquidē ea nobis signū est interioris abluōis in aīa, simulq; nos excitatur in cordibus nostris ex iis quæ videmus & audimus illā quoq; spiritaliter cōsiderare. ¶ Tertia porro causa sacramētorum salutaris est exercitatio, siquidē ipsius hoīs animus fluctibus maris irrequietior est, semperq; se exercet instar simiæ profundū enim est cor super oīa, hinc quū illud phāstias patitur, exerce ipsum in rebus cœlestibus. Atq; in hoc cōueniunt omnes doctores, quur in lege deus tot præcepta promulgarit, puta. 613. totq; sacrificia, quoniā quū illi tantopere erant ad idololatriam propensi, voluit eos deus continere in iugi exercitio p̄ceptorum suorū & totius cultus diuini, in quo dū occupati essent, facilius obliuiscerētur reliquū cultus idolorū, iuxta illud B. Hiero. semp aliquid boni operis facito, vt te diabol⁹ occupatū inueniat. cui cōsentit istud sapiētis, Multam malitiā docuit ociositas. cuiusmodi autem exercitia quilibet Christianus habere debeat, deinceps circa singularia sacramenta dicetur. Arq; hæc gnales tres sunt causæ institutionis sacramētōrū. Reperio adhuc plures ei⁹ rei ratiōes, quarū prima hæc est quoniā vt Aug. ait, In nullū nomē religionis seu verū seu falsum coagulari hoīes pos sunt, nisi aliquo signaculorū vel sacramētorum visibilibus consortio colligentur, quorū sacramētōrū vis inenarrabilis valet plurimū, & ideo cōtempta sacrilegos facit. Impie quippe contēnitur, sine qua nō potest perfici pietas: sic bene decuit populo dei peculiaria dari signacula, quib⁹ se mutuo dignoscerent, atq; ab aliis gētibus separatos esse viderent, sicut Iudæi penes circuncisionē, Christiani in baptismo. ¶ Sequitur inde quantū aberrēt. Neochristiani qui sacramēta ecclesiæ penitus negant, qui tametsi rumpantur, carere tamē nō possunt externis signaculis & cæremoniis, vt August. ipse testatur, quid enim comminiscuntur tot nouas suorum sacrificialorū cæremonias? nonne salubrius esset remansisse eos cum ecclesiā catholica? Abrogarunt illi quidē cantica ecclesiastica quæ plus mille annis ab ipsis iam inde temporibus Gregorij in vsu ecclesiæ fuerunt, quid autē isti iam pro iis cantillāt? medicāt nimirum adhuc quasdam particulas ab ecclesiā, deinde canunt nescio quid chorearū, &

Tertia ratio.

Hiere. 27
Eccle. 34

Hier. ad rusticū.
Eccle. 33.

Lib. 19.
contra Faust.
cap. 11.

Error.

- Prou. 8. Vuittenburgensium cantiuuncularum, quas vel profugæ & apostatæ monachi, aut Vestales confinxerunt, vel textores. Nōne fatius foret eos ecclesiam sanctam esse sequutos iuxta doctrinā sapiētis, sili mi ne dereliquas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, liga eam in corde tuo. ¶ Alia etiā ratio sacramentorum ipsa est dei misericordia simul & iustitia, quum enim grauius laboraret homo ex peccato, & liberum eius arbitriū nimis instabile esset & procliuē ad peccandum siquidem sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua) magna itaq; dei misericordia hæc fuit in iuuando hoīe misere ægrotatē, vt inquit Hugo, sacramenta ab initio ad restitutionem & curationē hominis instituta sunt. Verum nolēs hoc tolerare iustitia diuina, vt fieret sine mediis, voluit hominem semetipsum humiliare & aliquid huiuscemodi facere, per quod tanquā per fœdus gratiæ dei rursus cōsequeretur. Ratio hæc ipsum quoque finem demonstrat, quur tādē & in quem finem sacramenta sint instituta, ad saluandas nimirum animas nostras.
4. ¶ Postrema causa (ne euagemur longius) est certificatio cōscientiæ nostræ: quicquid enim alias faceret homo, se per tamē adhuc incertus esset gratiæ diuinæ. Puta pœnitentiam agat, oret, confiteatur: nondū tamen certus erit de gratia dei, etiam humana reputatione: siquidem indubitātū est neminem hominum hic in terris certū esse posse super hoc, sine diuina reuelatiōe, iuxta illud Sapiētis, Nemo scit, odio vel amore sit dignus. Vt autem nos homines certi efficiamus (quantum scire fas est homini pro hoc statu) de gratia dei, instituit ille nobis sacramenta tanquam certa & efficacia signa firmaq; testimonia suæ gratiæ & charitatis, dummodo ipsi ea non suscipiamus indigne, sicq; nosmet in gratia consequenda impediamus. Vt natum iam recēs paruulū certum est habere peccatū originale, Dauide & Paulo subscriptentibus, vbi primum autē baptizatus fuerit, certo scias peccatū ei esse remissum, cuius rei nullus homo certos nos facere posset in orbe, sed deus ipse per illud suum efficax si gnaculum, cui ille assistit cum diuina sua virtute, nos certos efficit. Similiter cum confesso alicui sacerdos exprimit absolutionē, iam certus est nisi ipse ponat obicē gratiæ dei quod oia sibi peccata sint remissa, per illud certū signū, quod ipse instituit in die paschæ, quādo apostolis cōtulit clauēs cœ
- Lib. I. de sacram.
- Sexta rō.
- Eccle. 9.
- Ioā. 20.

li. Magnæ vtique cōsolationi est omnibus ægrotis: certum aliquod commonstrasse signum sanitatis futuræ. Hinc quis non videat, quanto in honore sacramenta sint habēda, certa nostræ curationis signacula, Gratiæ quoq; Deo agamus pro sua immensa benignitate & misericordia, quod hæc nobis tam salutaria signa instituit pro certitudine nostræ sanationis. Ingratq; adeo sunt Deo, qui sacramentum accipere nolunt pœnitentiæ, vltro nolentes esse in certi de peccatorum remissione, vt Lutherus ipse declarat: imo & hoc constanter affirmare ausim, eos certo esse in ira Dei propter inobediētiam suam erga Deum & ecclesiam. Appropinquante ad eos Samaritano, vt alliget vulnera multorum, ipsum de idulgate quoq; auersantur & respuunt. Verū hæc alias. Hic tamē vt finiamus, vera causa institutionis sacramentorum ipsum est beneplacitum Dei, eiusque sancta & omnia potens voluntas. sed si ad rei conuenientiam respiciamus, rationes sunt illæ sex supradictæ. Nunc pariter omnes dominum oremus.

HOMILIA TERTIA DE SACRAMENTIS legis & circuncisione.

Samaritanus approprians, Luca. 10.

Vperiore homilia aliquot enumerauimus causas, ob quas sacramenta sunt instituta, quæ si pœnitē considerentur, vltro secum ingerunt & quædam quæ inde merito sequuntur, & quibus nonnullæ rationes dissolui poterūt. Principio hinc sequitur, quod si statu innocentie in ipso paradiso Adam non peccasset Deus sacramentū nullum instituisset, quoniam vt supra commemorauimus sanu nuptiis sacramenta contra peccatorum morbos sunt instituta, quādo & concuigitur non erat in paradiso peccatum, remedio quoq; non piscen. indigebat, vt testatur Hugo, si reliquæ etiam sacramentorum causæ in paradiso locum non habent. Proximum etiam huic est, quod coniugium in paradiso pro illo tēpore institutum nō fuit pro sacramento, sed officio & ministerio quodam, teste Aug. deinde successu temporis remediū factum est ægrotis, quod antea sanis erat ad officium: de iis plura infra in materia matrimonij. Præterea sequitur, quod vbi primū nactus est istam animæ infirmitatē, statim tūc ex gratia & misericordia sua Deus instituit sacramenta pro remediiis. Quumq; triplex sit lex, triplicia etiam instituit sa-

Lib. I. de sacram.

ramenta, in lege naturæ, in lege scripta, & in lege Euangeli-
ca, de iis iam ex ordine differere progrediemur.

De sacramentis in lege naturæ.

- Sacramē-
tale. na.** ¶ Primū omnium: vt proprie loquamur. 4. tantū tunc erāt
sacramēta ex doctorū cōcordi sentētia, & quidē sicut lex ip-
sa obscura erat, ita obscura etiam erant sacramēta in sancti-
ficatione. Primumq; à deo matrimonium est, de quo agitur
postea (aliqui tñ nō nominātes matrimonium, quia nō fuit
tunc institutū, sed in paradiso, ponūt tria, Sacramētum ve-
ro secundū erat cōmune illud sacrificiū, quod pro se quis-
q; & liberis suis facere solebat. sic Abel obtulit, & respexit
ad munera eius, atq; hoc remediū fuit cōtra peccatū origi-
nale. Vide super hoc homilias in die circuncisionis dñi. Et
hæc ipsa sacrificia signacula quædā erāt sancta, quia typice
typici Christi oblationē figurabāt in cruce, iuxta illud Io-
an. agnus occisus est (Augu. legit signati) ab origine mundi
nō q̄ Christus statim ab initio sit occisus, qui tandē in ple-
nitudine tēporis mortuus est, sed tantū in figura sacrificio-
rū, vt testatur Aug. eū demortuū esse i typo & figura Abel.
Dicat aliquis, sacramenta decet à deo tantū esse instituta, at
qui nusquā reperimus in lege naturæ deū hmōi aliquod si-
gnum instituisse? R̄ndetur, q̄ quamuis id ipsum in biblicis
litteris nō reperiatur, pie tñ credēdū est, patres illos hoc ex
se nō fecisse, sed ex intinctu diuino, ex reuelatione simul &
illustratione superna, neq; enim eos frustra celebrat & ex-
tollit Paulus ob singularē fidē, quoniā ait ip̄m Abel sic con-
sequitū esse testimoniū probitatis, siquidem Deus ipse mu-
neribus suis perhibuit testimoniū, vt Gen. narrat historia,
& Christus apud Mat. testatur. ¶ Secundū legis sacramētū
fuit nō illud de quo iā differuimus sacrificiū, sed primoge-
nitorū tantū, qui tunc sacerdotū locū gerebāt, tantisper dū
Deus sacerdotium Aaronis institueret. sicut in die Purifica-
tionis Mariæ ad lōgum declarauimus: lex enim, sacerdotiū
& sacrificiū, mutuo se comitātur, quō Paulus ait, translatō
sacerdotio legem quoq; fuisse transferendam. Et sic in lege
naturæ sacerdos fuit Melchisedech, qui quomodo figurarit
sacerdotium Christi, itidem Paulus dicit. Si Noe ædifica-
uit altare & sacrificauit, sic Abraham, Isaac, Iacob & reliqui
fecerunt. ¶ Tertium sacramētum in lege numerant, deci-
mas, quas. legimus etiam Abraham datas ipsi Melchise-

dech. Et quāuis dare decimas opus est morale, dū p̄duntur
iis qui cultum diuinum procurāt, sicut Paulus ad Corin. te 1. Cor. 9.
statur, & Christus ipse testis est, quod qui Euang. adnūciat Luc. 20.
debeat & de Euang. viuere. Attamen nihilominus opus e-
tiam fuit sacramentale, eo q̄ decimā partem pendebant sa-
cerdoti, vbi perfectio figurata est & designata, ad declaran-
dum, quia veram perfectionē & sanitatē per ipsum summū
pontificē & mediatorem Iesum Christum essent consequu-
turi, sic Paulus docet, quō Leui decimatus sit adhuc in lum
bis Abraham, atq; id pulchre explicat beatus Augusti. super
Gene. alibi de decimis plura diximus parte secunda.

¶ Tria hæc sacramēta multum cōsentanea fuerunt legi na-
turæ, siquidē per illa cōmunia sacrificia colebatur Deus, vt
rerum omnium conditor, in officio sacerdotali figurabatur
tanquam supremus pontifex & redēptor generis humani.
In decimis vt remunerator, qui etiam imperfectionem à no-
bis nostra aufert. Nō tñ ita perfecte iustificabant hæc tria.
sacramēta gratiāq; cōferebāt, vt euāgelica illa nostra in ec-
clesia, sicuti mox dicturi sumus. Præter hæc tñ multa alia
fuerūt signacula sancta etiā in ipsa lege naturæ, puta vnctio
lapidis Iacob, immolatio arietis pro Isaac & similia, q̄ sacra
mēta non appellantur proprie, sicuti nec arca Noe, quoniā
à deo instituta non sunt in hoc, vt iis vterentur hoies tan-
quam cōmuni remedio, & sic de multis aliis in lege naturæ.

3 ¶ At vbi inquires, circuncisionem? num & illa in lege
naturæ fuit in vsu? Verum quidem hoc est quod Christus
ait Iudæis, Moyses dedit vobis circuncisionem, non quia ex
Moysē est, sed ex patribus. Atq; hoc ita legere est in Gene-
si, quomodo deus Abraham circuncisionē dederit in scædis,
aliquot centenis annis ante legem Mosaicam. Attamē quia
circuncisio data est Abraham & semini eius, in hoc vt per eā
populus ille tali signo vnitus disponderetur ad legē scriptā
dicitur etiam ad eandem pertinere, sic deinceps populus Iu-
dæorum in lege Mosaica eruditus est in cultu diuino, & ci-
uilibus rebus, in ceremoniis, in iudicialibus & moralibus.
Vnum est quod hic obseruandum puto. Quamuis circunci-
sio data est Abraham ante legem, ea tamen efficax fuit medi-
cina contra peccatum originale, iam inde ab ipso Abraham
& per tempus legis scriptæ vsque ad Christum, iuxta illud
Augusti. Ex quo instituta est circuncisio in populo dei quæ

Heb. 7.
Augusti.

Gen. 28.
Gen. 22

Gen. 17.

Hugo.

Circūci-
sio cuius
leg.

Ad Vale

HOMILIA III.

rium cō- erat tunc signaculū iustitiæ fidei, ad purgationē valebat ma-
tra Iulia gnis & paruulis, originalis veterisq; peccati, sicut baptis-
num. ex illo valere cœpit ad inuouationē hominis, ex quo insti-
tutus est. De circūcisione plura disseruimus in die circūci-
sionis dñi. Multas quoq; rationes institutæ circūcisionis po-
nūt doctores, quibus vltro hic super sedemus cōtēti iis quas
antea enumerauimus. Neq; lubet hic immorari referendo,
cur cessarit illa in lege euāgelica, quoniam ea prima fuit in
Acto. 15. ecclesia dissensio post ascensionē Christi, sicut in Actis apo-
stolorum legitur. Hæc nūc omnia missa facimus. Vnicū tam-
Differentia bapt. & circū. men hoc silentio pertransire nō licet, quāuis ex verbis Au-
gustini constet circūcisionem & baptismum quadam ten-
& circū. comparari, tñ non nihil interest discriminis, Principio enī
lōge maior & vberior gratia infunditur puero in baptismo
à spiritus sancto quam olim in circūcisione, quoniā hæc om-
nem suam virtutē & efficaciam habebat expulsiōe & morte
Christi adhuc præuisa & futura, nūc autē baptismus vim &
operationē suam obtinet ex morte Christi quæ præterit,
Rom. 6. iuxta illud Pauli, Quicumq; baptizati sumus in Christo Ie-
su, in morte ipsius baptizati sumus. Est vtiq; illud maius
quando presens iam numerata pecunia est, quā quū in futu-
rū differtur. Pretium autē salutis animarū nostrarū, ipse san-
guis est Christi, in quo, vt Pau. ait, habemus redemptionem
Ephes. 1. per sanguinē eius, remissionē peccatorū, & sicut inquit Pe-
1. Pet. 2. trus, sciētes quod nō corruptibilibus auro vel argēto redē-
pti estis de vana vestra cōuersatiōe paternæ traditionis, sed
precioso sanguine q̄si agni immaculati & ineōtaminati Chri-
sti. Quid deniq; multa? sicuti noua hæc lex Euāgelica mul-
to perfectior est quā vtraq; ista q̄ præcesserat lex naturæ &
Ioā. 1. Moisaica: ita longe pfectior etiā habet sacramēta, quia gra-
Ezei. 20. tia & veritas p̄ Iesum Christū facta est. Quāobrem deus de p̄-
ceptis veteris legis ait cōferēdo ad ea q̄ sunt legis Euāgeli-
cæ dedi eis præcepta nō bona & iudicia in quibus nō viuēt.
2. Deinde in hoc quoq; baptismus circūcisione præstā-
tio est, quia ianuas cœli aperit, quod nō poterat circūci-
sio in ea enim omnes quāuis sancti cogebantur transire in
Zach. 20. limbum, Zacharia attestante. Nunc autem in argumentum
eius quod baptismus cœlum referat, inquit Euāgelista, bap-
tizato dño à Ioanne, cœlos esse apertos. Et hoc est quo d-
icit Beda, circūcisio idem illa d salutaris medicinæ auxi-

lium habuit, quod nūc baptismus, in tempore gratiæ reue-
lata: nisi quod ianuam regni cœlestis nō aperiebat. Quomo-
do aut em iam amplius circūcisio abolita sit, neq; à Chri-
stianis seruari debeat nisi in spiritu (nam in carne nūc por-
ro circūcidi hæresis fuerit Ebionitarum) alibi declarauimus
in citato sermone in die circūcisionis domini.
4. Hactenus disputatū est de sacramētis in lege naturæ ob-
seruatis: iā ad legē scriptā veniendū est nobis, quæ quo fuit
Christo vicinior, eo plura etiam habuit sacramēta q̄ Chri-
stū expressius repræsentarūt & significarūt, quā sacramēta
illa in lege naturæ: quia ipse Christus finis legis est, vt ait
Paulus, sine quo nec legem neq; scripturas licet intellige-
Rom. 10. re: vñ rursus ille ait: quum legitur Moyses, velamēpositū
1. Cor. 3. est super cor eorū Sacramēta igitur veteris legis multiformi-
a extiterunt, q̄dam enim in remediū erant data, vt circū-
cisio & sacrificiū pro peccatis, q̄dam præparatoria tantum
fuerunt, ad laudē & cultum diuinū melius prosequendum,
q̄dam erant in eruditionē & informationē, vt in eorum ty-
po & figura veritas Christus ipse adūbraretur: sic enim lo-
co baptismi habebāt illi circūcisionē pro ordine sacerdo-
tali sacerdotem legalem, pro pœnitentia sacrificium com-
mune pro peccatis, pro sacramento corporis Christi agnū
Paschalem vitulam ruffam, & pleraq; alia signa. Atqui &
hoc interfuit, quod q̄dam cōmunia erāt toti populo Iudæo
rū, & vtriq; quidem sexui, vt purgatio, si quando quis im-
mundum aut mortuum quid tetigisset, is aspersione indige-
bat aquæ purgationis, sicuti partim in die purificationis Ma-
riæ commemorauimus, atq; ea re libri Leuitici, & Nūero-
Leui. 12. rū plenissimi sunt, & Paulus ipse testatur Iudæis varia præ-
13. 14. 15. cepta fuisse baptismatis. Quædam viris tantum data fuerunt
Num. 19. puta circūcisio: q̄dam si ngularibus etiam personis, vt vn-
Heb. 9. ctio & consecratio sacerdotum à deo instituta in Exod. Et Gene. 17
sic plurima sacrificiorum genera, quæ ad longum describū
Leui. 12. tur in Leui. & à Paulo cōmemorantur ad Hebr. Alia adhuc
Iosue. 5. ex illis cōmunia erāt vniuerso populo ad mādūcādū, vt a-
Exod. 19. gn° paschalis, panes azimi &c. Quædam soli comedebāt sacer-
Leu. 5. 27. dotes, puta panes sanctificationis, p̄positionis, & peccat° obla-
Heb. 9. tū, humeros quoq; & similia, quorū plurima leguntur in ve Exo. 12.
1. Reg. 21. teri testa. multū onerato & presso hmōi mādatis q̄ erāt nūc
1. Reg. 21. ro. 136. vt non immerito pondus illud appellarit B. Petrus Luc. 10.

Sacramēta veter. artic. u. 4. per censuimus sacramēta, fuerint omnia & an æqualia sacramēta? Sane possent illa generaliter vsurpato vocabulo oīa vocari sacramenta, & primum quidē quia præparabant ad sacramēta, & res sanctas, quum ipse cultus diuinus exterius quidē plane cōsisteret essentialiter in sacri ficiis, vbi impedimēta quædam erāt & irregularitates à deo prohibita: ad eas tollēdas institutæ fuerunt illæ purgationes quibus vterētur sacerdotes, iuxta illud Pauli, sanguis hircorū & taurorū & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationē carnis: sic oportebat sacerdotes lauare manus & pedes suos, capillos quoq; tondere in præparationē ad digne administrandum cultum diuinū. Deinde sacramenta in cōmuni dici possunt, quoniā signa sancta erant, significabātq; sacramenta & mysteria noui testamenti vt sacrificia illa & tot immolationes passionē Christi figurabant, ablutio baptismū, agnus paschalis ipsum Christum & sacramētum corporis eius, quomodo Paulus ait, oīa illis in figura contigisse. Sed si pprie loqui velimus de sacramēto, quod signū sanctum est & gratiā confert, sic vtiq; sacramēta nō fuerunt, testāte id Paulo quum ait, ex operibus legis nō iustificatur omnis caro. & alibi legē ait vmbra tantum habere futurorū bonorū, non ipsam verā bonorū speciem. Vbi tñ excluditur circūcisio, quæ & peccatum purgabat & gratiā conferebat. Sunt qui putent vnctionē & cōsecrationē sacerdotis etiā fuisse sacramēta & gratiā cōtulisse. Sequitur hinc sacramēta veteris legis nō fuisse æqualia, siquidem circūcisio & (vt quidā credunt) sacerdotalis etiā vnctio vera fuerunt sacramēta, reliqua non item, quoniā hoc ipsum fœdus domini Dei est, signū gratiæ efficax, sicut ad Abrahā de^o loquutus est. Hoc est pactū quod obseruabitis inter me & vos, circuncidetur ex vobis omne masculinū. Atq; sicut fœdus suum pepigit Deus cum Aarōne super sacerdotio, ita Num. 25. cōfirmavit cum Phinees, dicens: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quāmi semini eius pactū, sacerdotii sempiternum, & per Prophetam sic ait, misi ad vos mandatū istud, vt esset pactum meū cum Leui, dicit dñs exercitū: Pactum meū fuit cum eo vitæ & pacis. Quum igitur in hisce duobus fuerit pactum domini, vtiq; etiā ex voluntate & beneplacito Dei gratiam conferebant, Reliquæ autē carē-

monia in hoc tantū traditæ, vt per eas populus in cultu diuino melius dispositus subsisteret, neq; ad idola cōfugeret, sed iis fastus Iudæorū supprimeretur, & quæ in figuram tantum mysteriorū futuri testamēti noui exercebātur, neminē iustificabant, nec gratiā conferebant. Verum secundū quod aliqui iis vtebatur ex magna fide & feruētī charitate, ita & pl⁹ minus vere merebatur, opus tñ per se nihil merebatur, nisi iuxta dispositionē faciētis. (in scholis dicitur, quod nihil cōferebant ex opere operato, sed solū opere operāte.) Exēplo nobis esse potest vel vnicus Abel, ad quē respexit deus & ad munera eius. Ecce quō primū respicit Deus operantē, sicut hūc textum explicat Aug. & ad Petilian. ait, vniciuq; tale esse sacrificiū, qualis iste est, qui sacrificaturus accedit. 2. Hinc etiam sequitur discrimen sacramentorū noui & veteris testamenti, quoniā vt pulchre inquit Aug. sacramēta veteris legis gratiā tantum promittebāt, quæ nunc in noua gratiam præstant, & illa quidem veteris testamenti abolita sunt, in quorū locum alia instituit dominus longe tamen leuora, tum magis salutaria, tū quoq; sanctiora: sic in lib. de vera relig. ait: Iudæos fuisse i lege seruitutis, atq; ideo multis fuisse sacramētis oneratos. Verum hoc eis celsit in cōmōdum, vt magis appeterent gratiam Christi per efficacia sacramenta nouæ legis, in qua pauciora iam sunt sacramēta, quoniā hæc lex est perfectionis, libertatis & dilectionis, iuxta id quod Iacobus ait: Qui perspexerit in lege pfectæ libertatis, & permāserit in ea, nō auditor obliuiosus factus, sed factor operis hic beatus in facto suo erit. Et quāuis circūcisio quoq; gratiā conferebat, non tñ ita abundanter vt baptismus, sicut antea docuimus, testāte id etiā Paulo, quoniam ex operibus legis non iustificatur omnis caro. & deinde. Quum cognoueritis Deum, imo cogniti sitis à Deo, quomodo cōuertimini iterū ad infirma, & egena elementa, qui bus denuo seruire vultis. Quibus verbis Paulus veteris legis sacramēta infirma & egena vocat elemēta. Et alibi sic dicit, munera & hostiæ non possunt iuxta cōscientiam perfectum facere. Et vbi ille ad noua sacramēta Christi digreditur, in hæc verba prorumpit. Quū benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri Dei, nō ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundū suam misericordiā saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti,

Gen. 4.

Lib. 2. ca. 32. Discrimina sacrament. veter. & nou. legis. Par. 2. c. 17.

Iaco. 1.

Gala. 2. 4.

Heb. 9.

Titū. 3.

quem effundit in nos abūde per Iesum Christum saluato-
rem nostrum. Idipsum nos deinceps per singula sacramēta
vbique docebimus, fauente domino ex ipsis scripturarum
testimoniis, contra Neochristianos, qui sacramentis omnē
conantur subripere gratiam, quod si ita esset, nihil relin-
queretur discriminis inter Mosaica & euangelica sacramē-
ta, contra Paulum qui dicit, quod neminem ad perfectum
adduxit lex loquens de sacramētis, operibus & cæremoniis
veteris legis de sacramentis autem Christi inquit. Quum
venit plenitudo temporis, misit deus filium suum factum
ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redi-
meret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Verus itaque
Samaritanus ille est Christus dominus, qui homini vulne-
rato infudit in vlnera vinum & oleum, misericordiæ suæ
sacramenta, per quæ vitam consequeretur æternam, quam
omnibus nobis concedat qui est benedictus in secula.

HOMILIA IIII DE SACRA-
mentis noui testamenti in communi.

Samaritanus approprians. Luc. 10.

T si animus sit de septem tantummodo sacramen-
tis ecclesiæ catholicæ apud vos verba facere, tamē
vt hæc quoq; melius accipiatis quæ dicturi sumus,
atque vt gratia Christi glorificetur magis in iis sacramen-
tis, homilias tres præposuimus in vniuersum omnia sacra-
menta, etiam illa veteris legis continentes. Nūc autem por-
ro de sacramentis noui testamenti tantū disseremus, eo q̄
illia vetera oblitterata iā sint atque demortua, & in ipso etiā
tum Apostolorum concilio iudicata tanquam inutilia & ni-
hil minus quam necessaria, inō & nociua & mortem illatu-
ra, quamobrem Galatis hoc idē prædicat Paulus, quod si cir-
cuncidantur, Christus eis nihil sit profuturus. Dicat autē
aliquis, Quid quod in ecclesia remanserunt non tantū præ-
cepta moralia, verum etiam ceremonialia, puta suffitus thu-
ris, dedicatio tēplorum, quæ olim Iudæis dicebatur festiui-
tas luminariū, vñ profecto cæremoniæ illæ nondū vidētur
elanguisse: sed huic responsum volumus, quia multitudo ce-
remoniariū Iudaicarū iā abolita, partim quod earū figura
& significatio vires iā suas amisit, vt circūcisio & agnus p̄-
sachalis: partim q̄ magis grauāt quā vt ad bonos mores faciāt.

Sed quum quarundā adhuc significatio maneat, q̄ etiā mo-
res adiuuāt, nec quēq̄ onerāt, eas reseruauit ecclesia: sic enī
qui cū thure fit suffit^{us}, orationē nostrā designat, quod sicut
fumus ille ad Deū debet ascēdere, ita & preces nostræ, quas
quidē assiduas esse debēt. Præterea quoq; hoc suffitu Deus
colitur nō secus quā in materiali tēplo, quod quidē typū ge-
rit tēpli spūalis & regni coelestis: sic & vnctio māsit i eccle-
sia tēplorū & altariū cōsecrationes, luminaria quoq; & id
genus alia, oēs autem cæremoniæ, quæ nihil nisi figurabāt,
abrogatæ nūc sunt quoniā veritas ipsa Christi orbi illuxit.
2 Vt autem ad ecclesiæ sacramenta tādē veniamus, dici
mus sacramenti vocabulo accipi signū externum, sensibile,
quodq; efficaciter gratiā Dei significat, vel effectū gratuitū
ex institutione diuina, ordinatū ad salutē hominis viatoris.
Ob id b̄tus Aug. etiā signum vocat rei sacræ, & quid sacra-
mentum sit inuisibilis gratiæ visibilis forma. Sed obscurio-
ra hæc vidētur explicemus itaq; Sacramentum inquā signū
est externū sensibile, quod ipse vides, vt in baptismo, vel au-
dis vt in confessione, & quoniā nihil internū in spiritu exi-
stens, potest esse sacramētū. Atq; hoc est, quod vt prima ho-
milia deduximus: Deus ipse vult, lapsō iā Adā per inobediē-
tiā, nos humiliari erga sacramēta, quæ ille in rebus instituit
materialibus. Duo igitur in se continent sacramēta, alterū
quia figurāt, eo nimirū, quod sunt signa: alterū quia etiam
sanctificāt, sicut porro deinceps dicturi sumus. Quæras cu-
iusmodi signum sit sacramentum? Profecto signū illud est,
vel præsentis gratiæ, vel diuinæ operatiōis, in eo qui illud
digne & decēter suscipit. Quāuis etiā talia signa sunt sacra-
menta, vt nobis in memoriā reuocent mortē & passionem
Christi, deinde in spem & cōsolationē nos erigāt de futura
gloria cōsequenda, pprie tñ gratiā signant præsentē. Sequi-
tur inuisibile corpus Christi sacramētū nō esse, ita vt nūc
de sacramento loquimur, sed illa species exterior quæ sensi-
bus agnoscimus, & illa oino sub quibus Christi corp^{us} & s̄a
guis admirabili mō & inuisibiliter continentur, sicut infra
in homiliis de sacramentis corporis Christi lati^{us} disseremus.
2 Porro sacramentum efficaciter significat gratiam Dei,
hoc est infallibili effectū debet gratiā designare. quātum in
ipso est. Atque hic excludūtur sacramēta veteris legis, quæ
non efficaciter gratiam Dei designabant, circūcisio vero

Psa. 140.

Sacramē-
tum,

Agustin.

Contra
hoc.Galat. 2.
Heb. 8.

etſi gratiam contulit, nunc tamen abolita eſt.

3 Sacramenta autem noſtra gratiam Dei ſignāt, vel opus gratuitum, idque adiectū eſt propter ſacramentum corporis Chriſti, quod præcipue gratiam Dei per corda hominū diſſuſam non ſignificat, ſed potius ipſum ois gratiæ fontem Ieſum Chriſtum, qui in hoc ſacramento vere & eſſentialiter eſt, hoc autem opus eſt gratiæ diuinæ, quod ille ſub hoc ſacramento nobis corpus & ſanguinem ſuū reliquit.

4 Poſtremo ſacramentorum quoq; ſinis innuitur, quoniā faciunt ad ſalutem hominū, qui per horum perceptionem hic gratiam, & illic gloriam conſequuntur æternam.

Signum
efficax.
Sacramē
ta omnia
a Deo.

5 Quando diximus ſacramentū ſignū eſſe efficax & infallibile, volumus certum ſignificare id eſt, nec fallere quantū in ipſo eſt. Vñ ſequitur primo, oīa eccleſiæ ſacramēta tā tū a deo eſſe inſtituta, non ab apoſtolo, nō ab aliquo cōcilio

Pſal. 106

Imo ſi totus nunc cōueniat mundus, ſacramentū inſtituere nullum poſſet, quoniā quū gratia immediate a deo creatur, quomodo pura creatura in cui⁹ poteſtate gratia dei nō eſt, ſignū gratiæ aliquod euidēs & infallibile queat inſtituere? ſolus ergo de⁹ poteſt inſtituere ſacramētum, quod ipſe etiā

Lucæ. 10

Dauid in ſpū prædixit inquit, Miſit verbū ſuum, hoc eſt, pater filiū ſuū, & ſanauit eos & eripuit eos de iterationib⁹ eorum: hoc autem fecit & impleuit Chriſtus in ſacramentis, vti parabola illa Lucæ declarat, qua oſtēditur nec ſacer dotē neq; leuitā, ſed Samaritanū Chriſtū alligalle vulnera,

Vnde ef
ficacia ſa
cramen
tis.

vinū & oleū inſuſiſſe, hoc eſt ſacramēta inſtituiſſe. Quærat aliquis, vñ efficaciam illā habeāt ſacramēta, eo q̄ ſigna ſint efficaciam gratiæ diuinæ? nō aliunde ſane quā ex ipſo Deo omnipotēte, qui ſolus cuncta gubernat in cœlo & in terra: quoniā ea voluntas ipſius eſt, teſtāte Chriſto quū ait, Ita pater beneplacitū fuit ante te: nec mirū, quippe oīa quecunq; voluit fecit Tu igitur quiſquis es caue reſpicias creaturā illā exteriorē in ſacramēto, ſed volūtatem Dei hic operantē & omnipotentiam eius, ſpiritū quoq; ſanctū, qui per gratiā ſuā

Neochri
ſtiani.

operatur in cordibus eorū, qui ꝑcipiunt ſacramēta. Et quiſiā hic adeo cæcutit, vt nō videat quantū peccēt iſti, qui oīa impugnat ſacramēta, ſimulq; diuinæ reſiſtūt volūtati cū magna cōtumulia: reſiſtūt oīpotentiæ Dei, ſpū ſancto, ipſiq; a deo Chriſto qui inſtituit illa. De ꝑlatiſ adminiſtrātib⁹ illa & diſtribuetib⁹ inter fideles, ſic ait Chriſt⁹, Qui vos ſper-

nit me ſpernit: Qui autē me ſpernit, ſpernit eū qui miſit me patre: ſic nimirū quiſquis ſacramēta contemnit cōtempuit. **1. Cor. 16** habet & Chriſtū & totā trinitatē. Quid autē Paul⁹ inquit, Si quis nō amat dominum noſtrū Ieſum Chriſtū, ſit anathema maranatha. Sed quō amare quis poteſt Chriſtu qui ſacramēta illius ex mera miſericordia in medicinam & ſalutem noſtram inſtituta contemnit, pro nihilo habet, & abolere conatur? Væ magiſtratibus per quos tāta ſlagitia & ſcēlora impune licet patrare, & quod grauius eſt, qui vel ipſi ea perpetrāt vel cōmittūt. Quam duraciter aliquādo rationē ſtrictā reddent iuſtiſſimo iudici? (diabolus eſt protector eorum.)

4 Habēt ergo ſacramenta efficacem ſuā operationem ſi- **Sacramē**
mul & figurationē ex ipſa Dei voluntate. Vbi adhuc obii- **ta ex vul**
ciar aliquis: Atqui memini me ſæpius audire ſacramēta e x **neribus.**
vulneribus Chriſti profluxiſſe, vnde putaflem ſacramēta a **Chriſti.**
cruce imo a crucifixo Chriſto efficaciam omnem habere. Neq; male ſane audiſti in hoc, nec inepte ſentis, verū interim duo hæc nō pugnant inter ſe, quum dico, ſacramenta virtutē ſuā habere ex ipſa Dei voluntate, & qñ tu ais, profluxiſſe è latere & vulneribus Chriſti, vtrūq; enim hoc verū eſt, quod voluntas Dei operatur per ſacramenta, verū eā operationem ſibi propoſuit Deus adimplendā per meritū paſſionis & mortis Chriſti (rotunde ſolet dici, ſacramenta habēt efficaciam a volūtate Dei principaliter, & a paſſione & morte Chriſti meritorie.) Quomodo autem ſacramenta gratiā operantur in animam ſuſcipientis, mirariſ forſitan, ſiquidē res corporea in ſpiritum non operatur, & quum aqua baptiſmi corporea ſit & materialis, ſimiliter & chriſma in cōfirmatione & conſecratione videtur ea nō poſſe in tam nobilem creaturam, gratiā agere & procreare in animam vtētis. Quæſtio hæc i ſcholis ad longū dilatari ſolet, nec eſt quod pios homines & ſimplices ex vulgo iſtiusmodi ſubtilitatibus obruamus, Cuiq; Chriſtiano hoc ſatis eſt, ſpiritum ſanctum ipſum operari in animam ſuam gratiam, aſſiſtentibus tamen ſignis ſacramentalibus externis: vt quum baptizatur paruulus iuxta Chriſti inſtitutionem, tunc ſane certi ſum⁹ atq; adeo efficaciter credere debemus, illum a peccato originali eſſe purgatum, iamque gratiam Dei ſuſcepſiſſe (ſolēt doctores dicere quod ſacramenta ſint cauſa ſine qua nō,) Sic ſi quis ſigillo principis obmunitā geſtat pixidē, eaq; ecce ij

portantem per se non pramunit, sed signum est tantū, principem illius regionis suapte potestate velle illum securum habere conductum, ita vt à nullo incautus obruatur, neue ei à quoquam vis inferatur. Quum itaque dominus Iesus misericors ille Samaritanus, & saluator in remedium & salutem nobis hæc instituerit sacramenta nosmetipsos ad ea tū tractanda, tum distribuenda atque suscipienda pie parare debemus, iuxta cuiuslibet sacramenti ritum & ordinem, vt per ea gratiam & gloriam adsequi mereamur,

HOMILIA V. DE SACRAMENTIS nouæ legis in communi.

Samaritanus approprians. Lucæ. 10.

Imul itaq; dilectissimī, de institutione sacramentorū
 S Ecclesiæ satis disseruimus, & de assisistēte illis immēsa Dei virtute: quam obrem in ampliori honore omnibus sunt habendæ superest vt de iis non nihil dicamus, q̄ adhuc plura sunt in ecclesia signa sancta, ea vt quilibet à veris sacramētis possit discernere, nōsq; iusto progrediamur ordine: nunc iam ex his quædam ostendamus sacrata signa, quæ tamen sacramenta non sunt. ¶ Et principio quidem, columbā q̄ supra dominum apparuit in baptismo sacramentum nō fuisse ex eo cōstat, quod licet signū sacrum fuerit plenitudinis gratiæ Christi, eā tamē in Christo gratiā operata nō est, quin poti⁹ vice versa, quia plenitudo gratiæ fuit in Christo: ideo super illum columba visa est. Ad eundem modū linguæ ignæ q̄ super capitibus Apostolorū apparuerunt in die Pentecostes, signacula vtiq; sancta fuerunt, sed non sacramēta: quia nō erant efficacia gratiæ signa, sed potius eo quod Apostoli gratia pleni erant, signaculum illud linguarū super eis apparuit. Porro ex eadē radice sequit̄, quod & æneus serpens, imago crucifixi, & similia sacramēta nō sint, quoniā non sunt euidentia signa operandi gratiæ Dei in homine. Rursus consequitur inde aquā benedictam sacramentū nō esse, siquidē sacramēta à Deo quū sint instituta, aqua illa ab ecclesiasticis hominib⁹ originē traxit, sacramēta quoq; signa sūt efficacia gratiæ, aqua vero sacra nec gratiæ diuinæ certū est signū, neq; sanctificat, sed animū hoīs erigit tantū ad remissionē peccatorū venialium, maxime q̄ facit ad profligandū dæmonis insultus & tētatiōes.

Matth. 3.

Colūba. Act. 2.

Num. 21. Aeneus serpens.

2 Commodum autē hoc loco, vbi in mentionē aquæ benedictæ incidimus, quā Neochristiani admodū contēnunt, q̄ eorum spūs ferre nequeat, recensēbimus vobis quod etiā illa sacramentū nullum est, attamen remedium existit validū aduersus diaboli impetum, vnde à maioribus nostris hæc tenus plus mille quadringentis annis in Ecclesiastico vsu permansit. Ita enim Alexander papa à B. Petro quartus in sancta sua ecclesiastica traditione inquit, Aquā sale cōspersam in populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur & purificentur: quod omnibus sacerdotibus faciendum esse mādamus. Nā si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat atq; mundabat, multo magis aqua sale aspersa, diuiniq; precibus sacrata populum sanctificat atq; mundat. Et si sale asperso per Helisæum prophetā sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum auferat humanarū, & coinquinata sanctificat atq; purgat, & cætera. bōa multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis, versutiis hominem defendit. Ecce quō papa ille & martyr sanctus sacrarū literarū exemplis cōfirmat, atq; adeo persuadet aquā esse sanctificandā aduersus insidias diaboli. Vnde mirari succurrit, quō Neochristiani quū legant in veteri testamento fuisse in synagoga aquā sacramentā quā sacerdos mulieri de adulterio suspectæ potandā dabat, videre tñ atq; intelligere nolūt, quur à deo pauperem esse cōueniat ecclesiā, vt nō & ipsa aqua vtatur benedicta. Præterea legere est in regū historiis, quō Iudæi abolitis idolis Baalim & Astaroth, hauserunt aquā, eamq; corā dño effuderūt. Vbi Hiero. sic ait, Hebræi tradunt q̄ corā dño in eandē aquā maledicta cōgesta sint. & sicut in lege mulier Zeloty pa hausta aqua, pbabatur, ita & hic idololatræ hac aqua probati sunt. Tradunt etiā quod quicumq; idololatra hæc aquā gustasset, labia eius ita sibi adhærent, vt nequaquā ab inuicē ea separe idololatra possēt. Atq; eo signo illos Samuel dignoscebat sicut & Moyses hos qui vitulū adorauerāt aureu: ipsum enim vitulū in pulueres contundebat, & iis conspergebat aquas, vnde idololatræ bibebāt. Similiter in historia tripertita legimus, quod vir quidā sanctus & episcopus Marcellus, quū vellent idolū Iouis in vrbe Apamie deijcere, atq; operarij subfossa statua, subiectisq; lignis cuperēt eam incēdere, noluerint tunc ligna naturaliter ardere: dæ-

De cōse. disti. 3. a. quā sale.

Num. 31. Heb. 9.

4. Re. 2.

Aqua benedicta.

Nume. 5.

1. Reg. 7. In Heb. q. super. lib. reg.

Lib. 9. cap. 64.

mon enim quidā teterrimus apparuit, qui flāmas secundū vires suas prohibebat operari. Quod dū Marcellus episcopus intellexisset, factō signaculo crucis super aquas, quendam diaconum suum Equitum fide & zelo munitū sumere iussit aquā, & cum fide aspergere: quod dum factū fuisset, dæmon effugit non ferens aquæ virtutem. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturā, comprehensaq; sunt ligna & repente consumpta, ita vt templum vniuersum vna cū statua corrueret. Equidem ipse audiui à viro fide digno, qui in cellario suo nihil omnium rerum conseruare potuit præ impetu vermiū venenosorum, & impurorum asialium, iussus inde semper diebus dominicis modicum aspergere aquæ benedictæ, quicquid id erat profligatū est totū. Quondam etiā mos extitit panē in singulos dies dominicos benedici, sicuti etiā nunc apud Græcos & in Gallia alijsq; locis nōnullis obseruatur inter Christianos. Atq; de pane illo sacro loquitur B. Angu. dicens, Nā & Cathecumenus secundum quendam modum suū per signū crucis & orationē manus impositionis puto sanctificari, & quod accipiūt quā uis nō sit corpus Christi, sanctum est tñ, & sanctius quā cibi quibus alimur: sacramentū enim est, sacramenti vocabulo generaliter vtitur, sicut iam supra homilia prima declarauimus. Verū hęc iā sufficiāt dicta de aqua illa sacra, plura qui uolet de bñdictione creaturarū petat ea ex par. ter.

3 Ex supradictis iam sequitur, quō sacramenta sint signa & significēt. Verū enim est illud, quod sacramēta significationē suā habent ex naturali similitudine velut radicē, nō filiq; interim minus ex institutione diuina, ita vt omnino sint signa partim naturalia, ptim arbitraria, seu uolūtaria. Id ita intelligas per exemplū, sacramentū baptismi sitū est in uisibili lauacro aquæ, ea autē ablutio naturalis utiq; est, quumq; multas habeat proprietates aqua, in frigidat enim, humectat, mundat & abluat, irrigat prata, & naturalia plane hęc sunt opa. Verū quū iam superuenit institutio diuina, vt sic in baptismo renascatur homo, institutio sane hęc uoluntaria est. Iamq; nos in fide eruditi scimus, externam hęc corporis ablationē significare illā internā aīæ purgationē à peccato originali. Quid multa? quū lex noua oīm per festissima & plane ppetua (testamentū enim hoc nouum & æternū est) sacramēta quoq; habet absolutissima, q̄ ideo ne

Panis be
nedict⁹.Lib. 2. de
baptif.
paruul.
cap. 26.

Tomo. 3.

mo Christianus præsumat cōtemnere, sed in summo quisq; honore obleruet ac reuerētia, cū gratiarū actione quoq; suscipiat. Atq; vt ad id quod p̄cipuum est pueniamus, constat ecclesiā sanctam fidelium oīm matrē, Christi q; adeo sponfam electissimā nos docere, vt cōstanter credamus & p̄fitemur septem esse sacra sacramēta. Idq; vnicū, quod fortiter hoc ita esse tenet ecclesia, satis certū esse debet cuiq; Christiano testimoniū: ipsa enim colūna est & firmamentū ueritatis: atq; ideo neminē moucāt deliramēta & signēta schismaticorū, nemo etiā suo nitatur intellectui, sed captiuat illū in obsequiū & obediētiā Christo. Nihil igitur te perturbet quid Lutherus Zuinglius & alij p̄fidi fomniēt, lupi enī sunt rapaces: tu Christū potius audi in ecclesia sp̄sā suā, atq; hūc credito, quoniā, vt ait propheta, nisi credideritis, nō intelligetis (scdm̄ septuaginta.) Atq; māsulum fide cū ecclesia ipse nobis dñs cōstanter p̄misit, inquires, ego uobiscum sum vsq; ad cōsummationē seculi. Idē quoq; p̄ Petro orasse se ait, vt ne deficiat fides ipsius. Nihil vnquā tale p̄misit ille Neochristianorū & schismaticorū cōuenticulis. Ad hęc optimo utitur ecclesia magistro, qui illā inducit in oēm ueritatē, nec sinit errare. Quisquis autē resistit ecclesiæ, is sane peccat i magisteriū sp̄s sancti. Atq; ideo vt finiamus, firmiter credim⁹ de sacramētis, sicut ecclesia tenet apostolica, atq; vt iā olim in magno illo cōcilio Florētino cōclusum est à

4 Huius porro septenarij numeri facti (latinis & Græcis. sacramētorū etsi p̄cipua sit causa diuina uolūtas Christi, qui tot instituit sacramēta, attamē quū rationabilis sit illa uolūtas, rationes aliquot cū omni humanitate perscrutabimur, ad eruditionē nostrā vt sic corda simplicium in fide catholica fortius cōfirmentur. Primum omnium nō debebat vnū tantum institui sacramentum, quoniā instituta sunt sacramēta ex bona parte in medicinā & remedium (quāobrē in paradiso sacramētum nullū erat, nec adhuc est in inferno vel purgatorio, neq; erit in cōelo) multi autē sunt hominū defectus in peccatis & alijs quibusdā, ideoque decuit plura etiā esse sacramētorum remedia, sicut de hac multitudine nōnihil præuidisse in spiritu Dauid creditur, quū diceret, misit uerbum suū & sanauit eos, & de interitionib⁹ eorū liberauit eos. Quūq; instituta sint sacramēta, vt à principio diximus, ad exercitium & eruditionē, nō poterat hoc in uinico

Ecclesiæ
credēdū.

2. Tim. 3.

2. Cor. 10.

Iob. 10.

Isa. 7.

Matt. 28.

Luc. 22.

Ioā. 14.

C. ad a-
bolendā
de hære.Septena.
numer⁹.

Psa. 106.

Psal. 48. sacramenta præstari & cõfici cõmode. Profecto homo per-
 peccatũ Dauid teste, similis factus est iumentis insipienti-
 bus rursus iam ab hac beluina cõditiõe erigitur homo per
 hæc sancta sacramenta. Quisquis ergo aueriatur sacrameta,
 quid aliud facit, nisi quod bestiam agit, seque vltro dæmo-
 nibus præbet exercendum turpiter, quod Neochristiani fa-
 ciunt impurissimi. Sed neque nimiam sacramentorum de-
 cuit instituire multitudinẽ, alias enim euãgelium legis Mo-
 saicæ grauitatem æquare videretur. Moyses autem & ma-
 nus graues habuit, & legem accepit scriptam in tabulis la-
 pideis, lex ea erat multi oneris & timoris, quam etiam pa-
 tres portare non potuerunt, vnde & pondus in ea erat im-
 mensum atq; importabile legum & typicorum sacramento-
 rum. Vicissim euangelica lex nostra lex est verè libertatis,
 autore Iacobo, iugumq; suaue & leue onus. Atq; hoc ni-
 mirum est quod Aug. ait, Ablata sunt veteris legis sacramẽ-
 ta, quia impleta p̄ Christũ, & alia sũt instituta virtute maio-
 ra vtilitate meliora actu faciliora, nõero pauciora (cõcor-
 dat idẽ ad Inquis. ad Ianuar. lib. 1. cap. 1. & de vera religio-
 ne, cap. 17. ¶ Nomina septem sacramentorum sunt illa ba-
 ptismus, confirmatio, sacramentum altaris, pœnitentia or-
 do, matrimonium, & extrema vnctio. Dices nec plura nec
 pauciora oportere esse sacrameta quam septem, id quidem
 est confirmatũ, sed ratio septenarij addita nõ est. Quid igitur
 hic sentiendum? Audi, quoniam ex ipsa sacra scriptura
 constat septenarium & perfectissimum esse numerum, & ve-
 ram designare quietem, quia numerus est vniuersitatis, vi-
 de Augu. lib. 1. cap. 31. de ciuitate dei, & orationem nostram
 de sancta Catharina.) de perfectiõe huius numeri plurã di-
 cere superfedebimus & scholis relinquemus. Verum & se-
 ptimo die deus ipse requieuit post rerum omnium creatio-
 nem. Atq; ob id sacrametis etiã numerus hic cõueniens e-
 rat, quoniã quũ in iis gratia & dona spũs sancti cõferatur,
 dona quoq; illa septem esse agnoscuntur, iuxta istud proph-
 eticum, Requiescet super eũ spũs domini, spũs sapientiẽ
 & intellectus, spũs consilij & fortitudinis, spiritus scientiã
 & bonitatis, & repleuit eum spiritus timoris domini. sic à
 Apoca. 3. Ioanne septem commemorantur spiritus, hoc est septem do-
 na spiritus, essentialiter enim spiritus sanctus vnus est, dicẽ
 Ephe. 4. te Paulo. Vnum corpus, vnus spũs. Septem etiam ecclesiis.

scripsit Ioannes, quamuis vna sit ecclesia, numerus tamen
 ille sanctus ei placuit propter septem dona, propter septẽ
 sacramenta, propterea quod hunc numerum primum hoc Gene. 2.
 honore deus dignatus est, quod non primo, non secundo
 aut sexto, sed septimo die requiescere voluit, eumque san-
 ctificauit. Conuenienter itaque hoc numero septem sacra-
 menta celebravit & instituit dominus Iesus, vt sic nos san-
 ctificaremur etiam, & sacrum illum donorum spiritus san-
 cti septenarium perciperemus in hac quoque vita, atq; de-
 inde æterna perfrueremur patria, Amen.

HOMILIA VI. DE NVME-
 ro sacramentorum legis Euangelicæ.

Samaritanus approprians, Lucæ. 10.

Vandoquidem superiori homilia fatis ostendimus
 conuenienter esse à Christo factum quod illa sacra-
 metã sancto illo septenarij numero instituerit, por-
 ro declarabimus, quantopere numerus hic & virtutibus cõ-
 petat, quas in nobis operantur sacramenta, & morbis, quib?
 medicandis adhibentur. Primum itaq; etsi in vno sacramẽ-
 to plures virtutes dari queãt & de facto dentur à deo, tamẽ
 pulchrum est quod videmus singula sacramenta singulis à
 tribui virtutibus, sunt autem virtutes principales septem
 quapropter docuit totidem etiam instituire sacramenta,
 Virtutes theolo- Virtutes cardinales .4.
 gicæ tres Prudentia
 Fides Spes Fortitudo, Sap. 8.
 Caritas 1. Cor. 13. Temperantia & Iustitia.

¶ At quomodo quodlibet sacramentum vni ex iis virtuti-
 bus competat, sic applicant doctores, fidei enim tribuitur
 baptismus, eo quod in illo fidei initium sit, quum ianua sit
 qua & in ecclesiam & ad cætera sacramenta patet ingressus
 Vnctio spem manifestat, nam qui illam in vltimo vitæ suæ
 termino suscipit, testimonium dat spei suæ quam habeat er-
 ga deum & meritum ecclesiæ, cui innixus iam parat aditũ.
 Sacramentum corporis Christi summæ charitatis & dilec-
 tionis est arcanum quoddam mysterium. Hilario teste. Cõ-
 firmatio fortes nos reddit & confirmatos ad agonem spiri-
 tualem. Pœnitentia iustitiam operatur, vt qui in peccatis
 iniuste egerat, rursus hic opus exerceat iustitiæ. Ordo pru

7. virtu.
 7. sacra.

Hilar.

in peccatis iniuste egerat, rursus hic opus exercent iustitiæ. Ordo prudentiæ requirit, quoniam ordinat^o hoc modo clares debet habere scientiæ, vt sic officii sui prudenter exequatur. Matrimonium temperantiæ desiderat cibi, potus & operum coniugaliu: siquid ibi pueria & praua hominis concupiscentia honestate nuptiarum excipitur. Possent hæc omnia ad longum dilatari, sed nos breuiter tantum volumus, veluti digito commonstrare. Tu si placet extende per tres sermones.

7. sacra. 2 ¶ Quumque ab initio dictum sit quomodo Samaritanus Christus vulnerato homini medicatio instituerit sacramenta, eius quoque morbis curandis septenarius sacramentorum numerus bene conuenit. Principio est morbus quidam hæreditarius in omnibus hominibus, ipsum scilicet peccatum originale, promanans ex Adâ & Eua. Christum hic excipimus & Mariam. Vnde Paulus ait in Adam omnes peccasse, & contra hunc morbum institutus est baptismus.

Roma. 3. ¶ Altera ægri-tudo est peccatum actuale post baptismum, huic curando Christus instituit poenitentiam, deditque Apostolis suis, & eorum successoribus clauium potestatem.

Apo. 22. ¶ Tertius morbus non adeo grauis est peccatorum venialium, quum enim nihil coinquinatum sit intratum in regnum celorum, ideo ut totus vndique purgetur homo etiam a leuioribus peccatis Christus moriturus ordinauit sacramentum vntionis.

¶ Quartus in homine defectus magnus & morbus est inscitia eorum quæ necessaria sunt ad salutem: huic quoque vt mederetur Dominus instituit ordinem, vbi intellectum suscipit presbyter quomodo absoluat, aliosque viam doceat felicitatis. ¶ Quinta ægri-tudo est exacerbata ista malignitas voluntati nostræ congenita, quæ fastidium nobis ingerit & nauseam omnibus boni faciendi. Contra eam nobis Christus proposuit corporis sui participationem, qua quisquis vitur sapius, huic nimirum adueniet amor quidam piorum operum cum ardore animi, quod matri sancti Augustini euenisse legimus.

Augusti. ¶ VI. lãguor in nobis est infirmitas perseuerandi in fide, illamque intrepide consistendi etiam coram persequentibus. Vt huic quoque succurreret Dominus, proposuit confirmationis sacramentum, quo Christiani confortantur, vt firmiter & constanter Christum consiteantur, quod Petrus fecit in die pentecostes coram Iudeis, qui ante ad vocem vnicam ancillulæ exhorrescens eam sustinere non petuit.

Actu. 2.
Matt. 26.

7 ¶ Infirmitas, est inordinata intentio, & feruens ista concupiscentia ad opera carnis, in quibus omnimode maxime stimuli peccati originalis sese aperiant & manifestant, quibus tunc coercentis Christus ordinauit coniugij sacramentum. Omnia hæc magis patebunt infra in singulorum sacramentorum pertractatione. Ecce, quomodo summa dei patris sapientia Christus Iesus, prudenter omnia ordinavit in salutem omnium nostrum, vt hinc paratam habeamus aiarum medicinam, a primo in hunc mundum ingressu per omnem vitam, usque ad vltimam mortis horam. In ipso enim vitæ introitu primo adeo limine baptismum habemus, atque vt in fide constanter perseueremus nec ab ea vllatenus excidamus, confirmatio nobis data est: eucharistia autem, vt illa in nobis confortatio etiam aucta permaneat. Quod si tamen in itinere gratiæ nos cadere contingat, poenitentia nobis adiutrix est, vt possimus resurgere, & regia via gratiæ diuinæ porro intrepide ingredi. Atque in vniuersum ne quis in hoc ingressu itineris illius per ignorantiam erret, instituit ordinis sacramentum, lubricam quoque carnalis concupiscentiæ semitam per matrimonium restrinxit: excessurus autem ex hac vita prouidit sacramentum vntionis. Merito igitur omnes clamemus ad dominum cum Paulo, Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni spirituali benedictione in celestibus in Christo.

3 ¶ Tantum quidem de sacramentis in communi dixisse sufficiat vnde quisque pro se Christianus primum animo bene obfirmato credere debet cum ecclesia catholica, septem esse sacramenta, non tria aut vnicum tantum, sicut ipse sibi contra scripsit Lutherus, & nos infra circa singula sacramenta contra eum fortius probabimus. Multo adhuc minus fidei tribuat istis sacramentorum impugnatoribus, qui semel simulque omnia negant sacramenta, Deinde satis per hoc edoctus quilibet est, sacramenta hæc nouæ legis signa esse efficaciam gratiæ diuinæ, si enim quis auferre conetur gratiam sacramentorum quid nobis faciet reliquum in vniuersa religione? Quo tandem effemus Christo velut incorporati, tanquam peculiaris populus eius, sicut antea fuerunt Iudæi, Qui crediderit, inquit Christus, & baptizatus fuerit saluus erit, baptismus ergo si gratiam dei non conferret, quomodo salutem patere posset, siquidem per solam gratiam saluantur homines, teste Paulo. Ad eundem modum si eu-

Ephes. 1.

Mat. vii.

Ephes. 2.

HOMILIA VII.

charitiæ sacramētum nō daret gratiam, quur dixerit illud apud Ioan. Christus? Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: hanc autem nemo habet sine gratia dei. Et nisi in baptismo simul infunderetur gratia, frustra dictū videretur à Ioan. Ego baptizo vos aqua, ille autem baptizabit vos spiritu sancto: quod vtique nisi per gratiā non fit. quam obrem ad Nicodemum dñs ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu factō. Ecce quod per aquā fieri videtur extrinsecus, interi⁹ efficitur per gratiam spiritus sancti. Vnde mirari succurrit cæcitatē & impudentiam Lutheri aliorumq; Neochristianorum, qui audent affirmare, sacramenta nouæ legis gratiam non conferre, quum tamen aperte dicat apostolus, secundum, suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum saluatorem nostrū, vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundū spē vitæ æternæ. Et alibi. An ignoratis fratres quia quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, cōsepulti cū illo per baptismū in mortem. Qua ergo impudentia audent isti iam negare gratiā sacramentorum? quod tamen nos deinceps p singula sacramenta fusius tractabimus, & testimoniis sacramentorum cōfirmabimus. Hoc loco interim præmonere sufficiat, illa duo inter se pugnare, quod de⁹ infundat gratiam suam in aīam hominis, & simul eandē conferunt sacramenta, de⁹ enim dat vt verus largitor, creator & infusor gratiæ, sacramenta autem tantum vt signa efficacia à deo instituta quibus ille ipse per suam diuinam omnipotentiam assistere nō dedignatur. Nihil huc facit quod clamant aduersarij, Iust⁹ ex fide viuunt, corde creditur ad iustitiā. Credidit Abraham deo & reputatū est ei ad iustitiā vera sunt hæc quidē oīa, verū interim, sacramēta nihil aduersantur nec cordi, nec fidei neq; iustitiæ, imo ex fide suscipimus, sacramēta, & fides ipsa facit vt paruulos nostros baptizari sinamus. Insignis igitur hic est error, quod Lutherus negat sacramēta conferre gratiā, atq; in hoc ipse sibi aduersatur, nanq; in eodē libro libere fatetur inquis, Credat se consequuturū id quod sacramētū pmitit & donat. Infra quoq; Per illa nostra sacramēta mūdantur cōscientiæ ab immūditis veris. Quib⁹ ille verbis apte fatetur sacramēta donare id ipsum qd pmitit,

promittunt autem gratiam, vitā nouam, regenerationem & peccatorum remissionem. Quur ergo adeo repugnat sacramentis, Quur reluctatur ecclesiæ, & sacris literis, imo & sibip̄si obgannit vulpes, sacramenta non conferre gratiam. 4 Sequitur rursus ex illis errare denuo Lutherū quū ait, sacramenta nō iustificare, sed fidē sacramētum, statim enim ei obicio baptismū paruuli, qui iustificatur vtq; at nō p̄ fidem sacramenti, imo verā vice per sacramētū fidei. Verū quidem hoc est, quod infidelitas impedit vim & virtutē sacramentorū, testāte Hierony. qui dicit: Etiā lauacra sunt hereticorū, sed non lauant, ad salutē, nā qui in ecclesiā baptismum suscipiunt, non perfecta fide, hi aquā accipiūt, nō spiritū. Cōsequitur hinc alius Lutheri error, neq; enim iis cōteritis, adhuc vult paria esse omnia veteris & noui testamēti sacramēta. Quid quod in alio loco suo more subannat & deridet sanctos patres, eo quod discrimen faciūt inter illa, volens quod sacramēta nouæ legis nō sint præstantiora. At quur nō veretur Paulum dicētem? Nūc quum cognouerit na sacramentis deum, imo cogniti sitis à deo, quomodo cōuertimini item. verum ad infirma & egena elemēta, quibus denuo seruire vult. legis. tis? loquitur autē hic de sacramentis veteris legis, infirma & Galat. 4. egena ea nūcupans. Prolixius aliquādo probauit etiam beatus Ambro. sacramēta ecclesiæ tū antiquiora esse, tū præstantiora sacramētis synagogæ, idq; manifeste adeo patet ex ipsius dñi verbis, vt turpe fuerit & homine Christiano longe indigniſsimū contradicere: ita enim ille ait: Patres manducauerunt māna & mortui sunt, qui autē manducat hūc panem viuunt in æternū. Ecce quō sacramētum panis discernit dñs in veteri lege & noua, Vt recte dixerit beatus Ambro. diuiniore & priora esse sacramēta Christianorū quā Iudæorū. Postremo enim sequitur inde mirum adeo nō esse, quod tam turpiter ab erret Lutherus, siquidē inflatus superbia recipere nōluit sanctorum patrum declarationes super eo, quid sit sacramētū, sed suo tantū priuato fret⁹ capite temere nimis sacramētū ait esse quod in sacris literis diuinā habet promissionē, cū aunexo signo gratiæ. Quæ diffinitio (si modo nomē hoc meretur) quā vaga sit & late patens, multis posset hic edisseri, sed breuitati studens hoc illi tantum obicio. Quia vt episcopus Rossēsis ei opposuit, iuxta istā sacramenti descriptionem, elemosyna quoque foret sacramen-

Sacramēta iustifi.

Hieron.

Discrimina sacramentis deum, imo cogniti sitis à deo, quomodo cōuertimini item. verum ad infirma & egena elemēta, quibus denuo seruire vult. legis. tis? loquitur autē hic de sacramentis veteris legis, infirma & Galat. 4. egena ea nūcupans. Prolixius aliquādo probauit etiam beatus Ambro. sacramēta ecclesiæ tū antiquiora esse, tū præstantiora sacramētis synagogæ, idq; manifeste adeo patet ex ipsius dñi verbis, vt turpe fuerit & homine Christiano longe indigniſsimū contradicere: ita enim ille ait: Patres manducauerunt māna & mortui sunt, qui autē manducat hūc panem viuunt in æternū. Ecce quō sacramētum panis discernit dñs in veteri lege & noua, Vt recte dixerit beatus Ambro. diuiniore & priora esse sacramēta Christianorū quā Iudæorū. Postremo enim sequitur inde mirum adeo nō esse, quod tam turpiter ab erret Lutherus, siquidē inflatus superbia recipere nōluit sanctorum patrum declarationes super eo, quid sit sacramētū, sed suo tantū priuato fret⁹ capite temere nimis sacramētū ait esse quod in sacris literis diuinā habet promissionē, cū aunexo signo gratiæ. Quæ diffinitio (si modo nomē hoc meretur) quā vaga sit & late patens, multis posset hic edisseri, sed breuitati studens hoc illi tantum obicio. Quia vt episcopus Rossēsis ei opposuit, iuxta istā sacramenti descriptionem, elemosyna quoque foret sacramen-

Iob. 6.

Lib. i. de sacramē. c. 4.

Rossen. Luc. 11.

Lucæ. 5. tum, quū certā habeat in scriptura p̄misionē, quæ est, date eleemosynā, & oia munda erunt vobis, est quæ ibi signum externū quod in eleemosyna expēditur. Remittere etiā p̄ximo noxā p̄misionē habet in scripturis, dimitte & dimitetur vobis, atq; est hic signū externū, qñ illi verbis aut gestibus veniā deprecatur, simile est de oratione & aliis multis. Quapropter dilectissimi in dño fugite quantū potestis istos Lutheri turpissimos errores, manete cū ecclesia facta sacramēta in magno habete honore, atq; digne suscipite, vi eissim a dño deo retributionē expectatur vitæ & gloriæ &c.

HOMILIA SEPTIMA DE

baptismo Ioannis.

Ego baptizo vos aqua ille vero baptizabit vos spiritu sancto. Marci primo.

Rimum omnium sacramentorum baptismus est

P velut ianua ecclesiæ aliorum sacramentorum, ita vt qui baptizatus non est, nullus alterius sacra-

menti percipiendi capax esse queat. c. veniens de presbytero non bapti. Atque adeo ordinatus quispiam in presbyterū & non baptizatus, presbyter futurus non erit, ideoque adulti, olim ante baptismum nec confessione indigebant nec absolutione. Sacramentum autem hoc successit circumcisioni, & præcipue peccatum aufert originale. Præparauit illud Ioānes domino, sicut in spiritu præuidit Zacharias, eū precessurum & præparaturum ipsi vias suas. sic enim prior incepit baptizare Ioannes, vt promptiores fierent homines ad baptismū Christi. baptismus tamē Ioannis non erat sacramentum, ipso testante quum ait, Ego baptizavi vos aqua, ille vero, &c. Aue Maria.

Lucæ. 1.

Tom. 3.

Figura baptismi.

Gene. 8.

1. Petr. 3.

i Antequā ad sacramentum baptismi perueniā, duo præmittenda videntur. Alterum quibus figuris olim sit baptismus præsignatus. Alterū de baptismū Ioānis quo paulatim homines ad baptismū Christi sunt assuefacti. Principio, constat typice per multas figuras baptismum fuisse præmonstratum in veteri testamento, atq; omnium maxime in arca Noe, testatur idipsum Petrus quum inquit, In arca pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & nos nunc similis formæ saluos facit baptismus: sicut enim tūc extra arcam nullus homo conseruabatur in vita, ita nunc nemo

saluabitur extra ecclesiam, & nisi baptizetur.

2 Baptismi typus extitit & mare rubrum & nubes, hinc Paulus ait, nolo vos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt: & omnes mare transierunt, & omnes in Moysē baptizati sunt, in nube & mari: baptismū hunc intellige typicū, sicut enī dicit Damascen⁹ nubes signū erat spirit⁹ sancti, mare autē mōstrat aquā baptismi, & sicut Pharaō cū suis persecūtes Iudæos interiit, populo interim Hebræo cōseruato: ita & in baptismō submergitur diabolus & peccatum, ab vtriusq; autem vinculis eripitur baptizatus.

Exod. 13.
1. Cor. 10

Lib. 4. c.
10.

3 Pluræque adhuc fuerunt in veteri testamēto ablutiones, teste Paulo quæ & ipsæ figurarunt baptismum, sicut aqua purgationis, aqua leproforum, & aqua purificationis qua conspergebantur immundi, lotis ex illa vestibus, vespe rī redituri in castra, vbi baptismus significatus est, eo enim purgati homines ingrediuntur castra ecclesiæ, Similia multa diligens lector inueniet in veteri testamento.

Heb. 9.
Num. 10
Leuit. 14
& 15.

2 Sed neq; figuras tantum habuit baptismi sacramentum, imo & præuium sibi ac veluti præparatorium baptismū Ioannis, quo paulatim homines assueiebant ad Christi baptismum, instar auium quæ ingestio in os cibo ad illum capiendum inducuntur. Quæras autem, quorū baptismus habuerit præparationem qua reliqua superauit sacramenta, nonnulla ex parte illo maiora: respōdetur. quia baptismus, & fundamētum & ianua reliquorum est sacramentorum, & ideo præparatione indigebat præuia. vbi autē quis ingressus fuerit ecclesiam, ei non perinde difficile est etiā aliorum credere virtutem sacramentorū. Vt ergo in hoc baptismō Ioan. non nihil immoremur, principio videndum est a quo sit ille institutus: & vt id inquiramus occasio nobis præbita est a Christo, qui ex principibus sacerdotū & seniorū quæsiuit, vnde nā esset baptismus Ioānis e cœlo, an ab hominibus: Merito igitur & nos hic quærimus. Quis illum baptismū instituerit: Atq; hic in promptu statim sese offert responso, quod ipse illum instituerit Ioannes, ipseq; adeo perfectus fuerit eius baptismi administrator, quanuis hoc ille diuino fecit instinctu. Id ita esse ipse testatur Ioānes dicēs, qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit loquēs ibi de deo (neque enim curamus Canonistas aliter dicēs. c. per aquā. c. proprie de conse. dist. 4. Sic vt fati fiat ei quod Christus quæ-

Institutio bapt. Ioan.

Mar. 23.

Ioan. 1.

baptismū Ioannis fuisse de cœlo simul quia ex diuina inſpiratione, & ab homine Ioanne, qui ipſum inſtituerat & opere adimpleuerat. Sequitur inde, quare baptiſmus Ioannis dicatur Ioannis baptiſmus, quum interim, ſi quē baptizari Petrus, non dicatur ille baptiſmus Petri, Imo & Paulus uetat hoc Corinthiis, ſi quis uolet dicere ego ſum Pauli, ego Petri. Et ratio quidē hæc eſt, quia Ioānes ipſe ſuū inſtituit baptiſmum, nō autem Petrus ſuū. Quicquid in baptiſmo Ioannis fiebat, id totum ipſe Ioannes faciebat, Petrus autē uel quilibet miniſter dū baptizat, nimirum in eo præſtat, quia ſolam externā aquæ inſuſionem operatur: Deus autē perfecte adimplet omnia. Ille enim & aquam inſundit animæ, & eā a peccatis emundat. Qualis qualis ergo fuerit miniſter ſacramenti, nos ſolum aſpiciamus Chriſtum, qui baptizat omnes quotquot baptizantur: unde & Ioānes de illo ait: Hic eſt qui baptizat in ſpirituſancto, quod dictū pulchre, ut reliqua omnia, grauiter cōtra Donatiſtas inducit beatus Aug. 3 Porro ſciēdum eſt baptiſmum Ioānis nō fuiſſe euidentis diuinæ gratiæ ſignū, neq; gratiā contuliſſe niſi quantū pius baptizari affectus operabatur, ſicut & in aliis operibus bonis: id ipſe affirmat Ioannes, quum dicit, ego baptizo uos aqua, ille autē baptizabit uos ſpirituſancto. Ioannes corpus tantum abluit, in animā nihil operabatur: itaq; ut antea dixim⁹ proprie & uere baptiſmus iſte erat & appellabatur Ioannis quum interim baptizāte Petro, non dicebatur ille baptiſm⁹ Petri, ſolus quoq; baptizauit ob id Ioānes, neq; vſpiā legimus, diſcipulos ſuos baptizari (uide Gabrielē.) Cōtra Chriſtus nō baptizauit, ſed diſcipuli eius. Cōſequitur hinc baptiſmū Ioānis nō fuiſſe ſacramētum nouæ legis, quia nō fuit efficax ſignū gratiæ dininæ, & tñ ad uetus teſtamētū nō pertinebat, itaq; ſignum fuit præparatorium tantū nouæ legis.

Iterum ſequitur, quur aliquem baptizatum baptiſmo Ioannis denuo baptizari oportebat baptiſmo Chriſti, ſicut Ephēſios baptizauit Paulus in Actis, qui tamen baptizatos eſſe ſe dicebant baptiſmo Ioānis, nihil autem audierāt de ſpirituſancto: unde denuo eos baptizauit, & quidem in nomine Ieſu Chriſti (quæ magiſter in diuerſum adducit ex Hieron. remittimus, ad ſcholas.) Et hoc eſt quod dicit Auguſtinus, tractatū quinto ſup Iohel. Si quos baptizabat Iudas, non ſunt iterum baptizādi, & quos baptizauit Ioannes ite-

2. Cor. 1.
1. Cor. 1.

Ioan. 1.

Mar. 1.
Matth. 3.

Ioā. 4.

Act. 10.

Hieron.
ſuper Io
hel.

rum baptizati ſunt, quia eos non baptizauerat Chriſtus? Quāuis in hoc non repugno, quod ſi Ioannes obſeruaffet formam baptiſmi, qua utebantur Apoſtoli, qui cum ipſo baptizabant, & illi uere fuiſſent baptizati, nec opus fuerat eos denuo baptizare. ¶ Rurſus hinc ſequitur, quam ob rem tam cito deſerit ſinemque acceperit baptiſmus ille Ioannis, quia ut in eo cōperat, ita & in illo deſiit, nec eo opus fuit amplius, ubi primum ille eſt cōiectus in carceres: quo niam cōperat baptizare diſcipuli Chriſti, ipſo iam ante Ioanne baptizāte in Ennon. Quid igitur mirū, ſi ſuperueniēte ueritate, figura & præparatio ſinem acceperint? (in ſumma, baptiſmus Ioannis nō contulit gratiā, ideo non fuit ſacramētum, tñ reducitur ad ſacramētum nouæ legis, quia acceſſorium debet ſequi naturam principalis.) ¶ Sed audeo contra hæc ſic obici, Etiam baptiſmū Ioannis fuiſſe ſacramētū & dimiſſe peccata, eo q̄ Paulus dicit Ioānem baptizaffe populū baptiſmo pœnitentiæ: pœnitētia autē & gratiā cōfert & peccata dimittit. Paulo quoq; manifeſtius uidetur id ipſum dicere Marcus, quoniā de baptiſmo Ioānis ſic loquitur. Erat Ioānes in deſerto prædicās baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionē peccatorū: vñ quis colligere poſſit etiam baptiſmū Ioānis fuiſſe peccata. Sed illud ita diluī poteſt quod Ioannes baptizauit, nō fecit hoc in remiſſionē peccatorū, ſed quia prædicauit pœnitentiā & baptiſmum, Chriſti, id demū uergebat in peccatorum remiſſionē atq; ſic ſentit gloſſa ſuper illud Luca. prædicans baptiſmum pœnitentiæ, quoniam non cōtulit baptiſmum pœnitentiæ, ſed prædicauit tantum: ſed huic gloſſæ uidetur adhuc repugnare uerba Pauli, Proinde ut clarius, & dilucidius dicamus. In baptiſmo Ioannis tria fuerunt, primū, Baptiſmus ipſe in ſe. 2. Humilitas & deuotio baptizatorum. 3. Pœnitentia quæ faciebant ex Ioannis prædicatione. Quo ad primū ſane ipſe baptiſmus aquæ nō confert gratiam, ut ſupra diximus, reliqua autem, ut ſunt, humilitas, pietas, & pœnitētia baptizati, hæc poſſent quadamtenus gratiam mereri, non autem ipſe in ſe baptiſmus, (ideo uerba ſancti Pauli intelligantur conſentire.) 4. Quæras, qua forma ſit uſus Ioannes baptizando? Ea ſane, qua dixit, baptizo te in nomine uenturi, id adeo ex Paulo colligimus qui ait, Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populū, dicēs, in eum qui

Matth. 4.

Ioan. 4.

Act. 19.

Mar. 1.

Luca. 3.

Nō delet
bat p̄ctā.

Act. 19.

dddd

Obiect. venturus esset post ipsum, vt crederent: tātundem ergo est, quod baptizauit in nomine venturi, quasi eo cohortatus sit populum, vt crederent futuram illam redemptionem per passionem Christi. Verum hic rursus duæ occurrunt obiectiones. Altera, Quo ille potuit baptizare in nomine vëtu ri, non ignarus cum iam iam venisse, siquidē ipse ad eū ait, ego debeo baptizari à te? Altera, Quomodo Christum baptiza uit Ioannes, non conuenire potuit hæc verborum formula, quando ipse hic dñs baptizabatur. Ad priorem responde detur, hunc fuisse morē Ioannis, vt Messiam Christum illū vocaret vëturum: id inde colligere licet, quod ipse duos ex discipulis suis misit ad Christū qui dicerēt, Tu ne es qui vë tur⁹ es? & alibi ipse ait, Qui post me vëturus est, fortior me est, quamuis enim tūc venerat dominus, quē antea quoq; in vtero matris agnouerat Ioannes: sed quo ad personā tantū, nō autem ille adhuc inceperat opus redēptionis. Quid mul ta? venit in persona, sed nondū usurpauit officium personæ suæ, neq; dū prædicare & miracula cœperat exercere. Ad obiectionem posteriorē respondemus, quāuis hic nō omni no oēs inter se conueniant doctores: nos tamē ad eam viam propius declarabimus, quæ sacris literis videbitur esse pro xima. Primū omnium, verū est, quod Christus à Ioanne ba ptizatus sit, quodq; eum Ioannes verū crediderit esse Mes siam, quoniam verū ille signum de celo compererat supra di Chri stum, super quē videris spiritū descendente & manen tem super eum, hic est qui baptizat in spū sancto, ac proin de sic dixit ad illū, ego debeo baptizari à te & tu venis ad me. 2 Sunt qui dicant Ioannem baptizasse dñm non suo sed Christi baptismo, hoc est in nomine trium personarum atq; in eius rei argumētum dicūt visibiliter ibi sanctam ap paruissē trinitatē, Deum patrem in voce, Deū filium in hu mana natura, & Deum spiritū sanctum in specie columbæ. Hinc decuisse dicunt, vt quia Paulus affirmat Christum in oibus primatū tenere, illum quoq; primū omnium suo esse baptismo baptizatū, sicq; impleuisse prophetiā Dauidis, Tu contribulasti capita draconū in aquis, tu cōfregisti ca pita draconis. ¶ Atq; in ea sentētia est Damascen⁹ qui ideo dicit. Quintum est baptisma domini, quo & ipse baptizatus est. August. & communiter doctores putant Ioannē suo ba ptismo baptizasse Christū, & non baptismo Christi: sed qua

Forma baptizati
di Chri-
stum.
Ioan. 3.
Matth. 3.
Colof. 1.
Psal. 13.
Lib. 4.
cap. 10.

forma sit vsus, aiunt non esse scriptū. Quod etiam si visitata sua formula sic vsus est, nemo dicat esse absurdū, in noie vë turi: quāuis enim iā venerat Christus quoad personā, tamē adhuc venturus erat ad opus redēptionis. Video hic Fran ciscum Maronē in ea esse sentētia, vt dicat ad magnificen tiam baptisimi reuelatū esse Ioanni diuinitus, vt hac vel si mili forma vteretur. Dñe mi, conditor & creator vniuersi orbis, en ego te in hoc baptizo flumine, simulq; humiliter oro, vt oēs quotquot tuum sunt suscepturi baptismum, per gratiam tuā à peccatis oibus expurgētur. Hic vbi lector cā didus & pius colligat atq; eligat, quodcumq; videbitur con sentaneū esse magis, nos certe præter illā visitatam formu lam ex verbis Pauli elicitam, nō habemus aliā vllā scriptā. Act. 19.
5 Quomodo itaq; satis multa iam hactenus de baptismo Ioan nis dicta sint, & inde nunc cōstat illum cum Ioāne cœpisse & secum quoq; desisse, Ioannem etiam adultotantum, & non paruulos, solosq; viros, nō mulieres baptizasse, super sunt adhuc tria, de quibus querere non nihil necessariū est.
1 Quando gratiam non contulit baptismus Ioan nis, quid profuit ergo?
2 Aut quid potuit commodare Christo? Vtilitas
3 Cuiusmodi sit baptismus in igne, nam & de illo bap. Ioā.
Ioannes, Christum baptizatum spiritu sancto & igni. Ad Matth. 3.
primum dicimus, quia baptismus Ioannis vtilis sane fuit propter deuotionem, humilitatem & pœnitentiam baptiza torum, vt supra dictū est.
2 Quia promiserat dominus per prophetā, se mis surum angelum, qui sit præparaturus viā ante faciē suā: hic ipse angelus fuit Ioānes Baptista, quod Christus in Euā gelio testatur. Atq; sic nimirum Ioānes præparauit viam etiam ad baptismum Christi, dum paulatim homines assue faciendo induceret ad baptismum. Matt. 11.
3 Quanquam ad illud etiam conducebat Ioannis ba ptismus, vt Christus manifestaretur in Israel, per angelos Tom. 3.
enim innotuit pastoribus, gentibus stella duce, Israeli per Homil. 1.
baptismum, & per miraculum mutatā in vinum aquæ disci de Epi pulis (vide homiliā in festo triū regum.) Rationē quoque p. 11.
hanc Ioannes ipse insinuat, dicens, ideo venisse se & bap tizare in aqua, vt manifestaretur in Israel, quæ manifestatio facta est in apparitione trium personarum in diuinis, & in dddd ij

apertione cœlorum supra Christum.

Baptif- 4 Augustinus vero ait, ideo præcipue Ioanni traditam ef
mº ignis se baptizandi dignitatem, vt Christum baptizaret. Cæterũ
ad id quod secundo loco quærebatur, respondemus. quum
baptismus Ioannis fuerit baptismus pœnitentiæ, sicut illũ
appellat Paulus, pro tanto non indignuit dominus illo, sicut
nec circuncisione, sunt tamen rationes aliquot, quas etiam
enumerat doctores, quæ Christum voluerit baptizari.

Cur vo- 1 Ad implendam perfectam humilitatem, sicut & ipse do
luit minus dixit ad Ioannem, sine modo, sic enim nos decet im-
Christus plere omnem iustitiam, inquit glossa, omnem humilitatem.
Matth. 3. 2 Vt comprobaret dominus baptismum Ioannis esse iu-
Matth. 3. stum & ex cœlo, in quo addubitabant Pharisei, idcirco quæ-
rentes, in quonam baptizaret.

3 Vt confirmaret sui proprii baptismi materiam, voluit
sanctificare aquas, suæ mundissimæ carnis contactu, vt Be-
Beda. da inquit, Chrysosto. etiam dicit Nunquam aqua baptismi
Chryso. purgare peccata credentium possit, nisi tactu dominici cor-
poris sanctificata fuisset. c. nunquam de consec. dist. 4.

4 Ideo quoq; à Ioanne baptizari voluit dominus, ait Au-
August. gustinus (in q. ve. & nõ. testa. & sup. Ian. tracta. 5.) vt autori-
tatem daret baptismi suo, & vt cognosceret serui sui, quan-
ta alacritate deberent currere ad baptismũ domini, qñ ipse
non dedignatus est suscipere ad baptismũ serui. Et infra, Vt
daretur nobis à dño exemplũ humilitatis ad percipiendã
salutẽ baptismatis, Christus suscepit, quod ei opus nõ erat.

De natu- 5 Augustinus aliam quoq; inducit causam. Quum enim
boni fũ. is qui cuncta creauit, baptizari voluit ab eo quem ipse con-
diderat, docemur nos omnes, nihil referre, à quo quis ba-
ptizetur, quando dominus non recusauit baptismũ accipe-
re serui. ¶ Postremo ad tertiam obiectionem dicimus, non
Baptif- intelligendum hoc ita esse, vt perperam acceperunt quidã
mº ignis Indiani, & itidẽ alij ex regno Nubię, quasi Christiani ba-
ptizari deberent igne materiali, sicut isti paruulos suos stig-
matibus notant, inurẽdo ea fronti aut aliis locis. Meræ hæc
sunt ineptiæ & nugæ, sed id ita intelligendum est, quod ille
spiritum sanctũ daturus erat in plenitudine gratiæ, nam in
Damasc. specie, vt ait Damasc. ignearum linguarum super sanctos
A&t. 1. Apostolos spiritus sancti gratiam effudit, vt ipse dominus
ait, quando præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent,

sed expectaret promissionem patris, Quia Ioannes, inquit,
baptizauit aqua, vos autem baptizabimini spũ sancto non
post multos hos dies. Quod si ad omnem Christianum po-
pulum hoc sit referendum, constat, nos omnes baptizan-
dos esse igni diuini amoris, iuxta illud, ignem veni mittere
Lucæ. 12. in terram, & quid volo aliud, nisi vt ardeat? consonat hoc
Esaia. 4. quod Esaia ait, si abluerit dñs fordes filiarum Sion & san-
guinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudi-
cij & spũ ardoris: hoc nimirum est quod Ioannes dixit Chri-
stum baptizaturum in spũ sancto & igni. Tertio loco intel-
ligi illud sic potest, quia Christus baptizabit hic in spiritu
quod si autem contingat hominem mori, in dilectione qui-
dem Dei, sed tamen in peccatis venialibus constitutũ, vel
ita quod pro mortalibus commissis non fecerit satis, tunc
deniq; cum baptizari & purgari oportet adhuc per ignem,
& ignem quidem purgatorij. Atq; in hac sententia est etiam
Damasc. qui postquam de Apostolis verba hæc est interpre-
Lib. 4. tatus, & linguis igneis, subdit, aut propter futuri ignis pu-
cap. 10. gitorij baptismi. Atq; hæc circa quæstionis motæ resolutio
nẽ dicta sufficiant, neq; enim ita crasse est intelligendũ hoc
baptisma ignis, sed de ardētissimo spūs sancti amore. Tur-
piter ergo errauit Zuinglius, dum Ioannis baptismũ æqua
ut baptismi Christi, & quod vtrinq; sit peccatũ originale
Matth. 3. dimissum, qui error per diametrum repugnat Euangelio,
ipsisq; adeo verbis Ioannis, qui dum ostēderet Christum vē-
turũ fore se fortiorẽ, discrimen statim subiecit baptismi di-
Mar. 1. cēs, ego baptizo in aqua, ille autẽ baptizabit in spũ sancto.
Act. 19. sic & Paulus Ephesios baptizatos antea, baptismi Christi
baptizauit denuo nõ facturus id, si eadem fuisset vtriusque
virtus: nisi forte Zuinglius ex Paulo parabaptistam facturũ
est, qualis fuit iste suus Balthasar Hiebmeri. Oremº Deũ.

HOMILIA VIII DE BAPTISMO.

¶ Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine
patris & filij & spiritus sancti. Matthæi vltimo.

V

T hic quoque de sacramento baptismi dicturi
iusto ingrediamur ordine, Principio dicendũ
erit, quomodo illud iam olim in veteri testamẽ
to sit promissum. 2 Quo pacto sit in noua le-
ge institutum. 3 De forma verborum. 4 De
dddd iij

conuenienti materia aquæ. § De qualitate baptizandi.
 6 Quidnam operetur baptismus in baptizato Septimo.
 Quis sit illius minister. Postremo de iis quæ præcedunt ba-
 ptismū, & de compatribus. ¶ Primū omnium, nō figuris tan-
 tum designatus est baptism⁹ in veteri testamēto, sicut in su-
 periori homilia ostēdimus, sed manifeste promissus sic enī
 per Ezechielem dicit dñs, effundam super vos aquā mundā
 & mūdabimini ab omnibus inquinamētis vestris, & ab vni-
 uersis idolis vestris mūdabo vos, & dabo vobis cor nouum,
 & spiritum nouum ponā in medio vestri. Id in baptismo de-
 niq; impletum est, & bene quidē geminam hic Propheta cō-
 memorat mūdationem, alteram ad Iudæos pertinētem, qui
 baptizati sic demum emundati sunt ab inquinamētis pecca-
 torum, alteram vero ad gētiles, qui nō solum à peccatis, sed
 etiā ab idolis sunt purgati, Zach. quoq; de baptismo sic præ-
 dixit. In die illa erit fons patens domui Dauid & habitanti-
 bus Hierusalē, in ablutionē peccatoris & mēstruata: loqui
 tur ibi de tēpore post ascensionē Christi, qñ in Pentecoste
 baptizauit Petr⁹ tria millia hominū. Id adeo ita esse ex præ-
 cedenti capite prophetæ colligitur quādo ait, in die illa ef-
 fundam super domū Dauid & habitatores Hierusalem spi-
 ritū gratiæ & precum, & aspicient ad me (hoc est, cognoscēt
 me) quē cōfixerunt. Hoc ita euenisse, testatur Acta Apосто-
 lorum, vbi legimus eos vnanimiter perseuerasse in oratio-
 nibus, ipsiq; missum esse spiritum sanctum. Deinde prædi-
 cante Petro ab eis crucifixum esse Christum quō compun-
 cti sint corde audiētes illud atq; dixerint, Quid faciemus vi-
 ri fratres? vbi baptizauit eos Petrus, & sic impleta est pro-
 phetia Zachariæ. Non dissimile est quod legitur in Esaia,
 Efa. 44. Noli timere serue meus Iacob, effundam enim aquas super
 sitientem & fluenta super aridam, effundam spiritum meū
 super semē tuum, & benedictionē meam super stirpem tuā
 & germinabūt in herbas, quasi salices iuxta præterfluentes
 aquas. Ecce quō hic propheta quod futurū adhuc erat, præ-
 nunciat sacramentum baptismi, quod daturus erat dñs sitie-
 tibus Iudæis & aridis Gētibus, germinantibus tādē inter
 herbas, hoc est vt ait Rex Salomon, sub Edom, quo nomi-
 ne imperiū accipitur Romanorū, sub quo ecclesia Christi
 germinauit & creuit, nō oblatibus etiā maximis psequitio-
 nib⁹. ¶ Sed & in alio loco dicit Efa. quū antea de Christo

loquutus esset, Haurietis in gaudio aquas de fontibus sal-
 uatoris, siue saluationis. Id quoq; fit in baptismi fōte, vnde
 in Ecclesia baptismū fere fontē noiamus. Deinceps quoq;
 idē Propheta sic ait, Ecce intelliget seru⁹ meus, (quia in ip-
 so sunt oēs thesauri sapiētiae & scientiæ dei) & exaltabit⁹ (in
 sua resurrectione) & eleuabitur (in ascensione) & sublimis
 erit valde) quādo nimirū sedebit ad dexterā patris) sequit⁹.
 Iste asperget gentes multas, sup ipsum cōtinebunt reges os
 suū. Aspersio hæc in baptismo facta est, vbi & potentissimi
 quiq; reges submiserunt & inclinarunt capita sua ad nomē
 Iesu. Insuper & Ezechiel multis cōmemorat, vidisse se in
 tēplo aquas emanātes, & subdit, ois anima viuens quæ ser-
 pit, quocūq; venerit torrés viuēt. Ex quo prophetico vati-
 ciniō morē hūc obseruauit ecclesia, vt tēpore paschali (quā-
 do per octauā baptismi mentio frequēs est in officio missæ)
 subinde consuetū fit cani illud solenne cāticū. Vidi aquam
 egrediētē de tēplo a latere dextro, & oēs ad quos peruenit
 aqua ista, salui facti sūt. Aqua nimirū ista baptismi fons est
 sacratus. Postremo Dauid quoque in spiritu baptismū præ-
 uidit quum ait, Vox dñi super aquas, Deus maiestatis into-
 nuit, dominus super aquas multas. Aut vbi sic De⁹ intonuit
 in maiestate super aquas, quā quū aperto cælo sub baptis-
 mum Christi vox patris audita est hic est filius meus dile-
 ctus, ipsum audite. Quid quod circa hunc psalmū diligēter
 examinant doctores Dauidē ibi in spiritu septē cognouisse
 Ecclesiæ sacramēta, vna cū septē donis spiritus sancti, quæ
 ille nomine septē vocū appellat. Vnde cōstat Iudēū mille
 & quingentis annis in suo Moyse legisse, nec tamen intelle-
 xisse illud quod in principio Geneleos scriptū est, spiritus
 domini ferebatur super aquas: cuius lotionis virtus & effi-
 cacia tunc demum intellecta est, quando spiritus sanctus in
 specie columbæ visus baptizato domino in Iordane.

2 Quum itaque superiori homilia dictum sit quo-
 modo baptismus in veteri lege sit præfiguratus, ac dein-
 cept per prophetas prænunciatus atque promissus, super-
 est nunc vt dicamus, quo pacto huiusmodi promissionem
 Christus in nouo testamento expleuerit. Principio etiā nō
 instituerit Christus hoc sacramētū, quādo baptizatus est ip-
 se. siquidē ille baptismus tātū erat Ioānis, attamen exhibuit
 ibi operationem trinitatis in baptismo, & materiam com-
 dddd iiiij

Esa. 12.

Esa. 52.

Colof. 2.

Eze. 47.

Psa. 28.

Mat. 3.

Genef. 1.

Matth. 3.

Baptif. quando instituit.

- petentem aquam, quoniam in Iordane baptizatus est, idq; non inmerito, quia sicut Iudæi in terram promissionis nisi per transitum Iordanis venire non potuerunt, ita nemo in terram uiuentium perueniet nisi per baptismum.
- Ioan. 3. 2 ¶ Quauis sacramenti huius necessitatem Christus Nicodemo aperuit quando dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum, tamẽ verisimile non est Christum adeo commune, tamq; eximium & necessarium sacramentum instituisse ita clam atq; adeo noctu, & coram homine priuato, qui etiam non debebat cæteris adnuuciare huius sacramenti institutionem.
- Mat. vlt. 3 ¶ Præterea quauis die ascensionis suæ Christus Apostolis iniunxit officium baptizandi oēs gentes, præscripta in hoc certa uerborum formula, in nomine patris & filij & spiritus sancti, tamen neq; tum baptismum instituit, quia iam antea erant baptizati apostoli, ipsiq; adeo baptizauerant alios, sicut apud Ioannem legimus, discipulos uenisse ad Ioannem Baptistam & dixisse, Rabbi qui erat tecum trās Iordanem, ecce hic baptizat, & omnes ueniūt ad eum, & sequitur, quanquam Iesus nõ baptizaret, sed discipuli eius.
- 4 ¶ Sequitur ergo dominum instituisse baptismum quando missurus erat discipulos ad prædicandũ & baptizandũ: tunc enim utiq; formam & usum baptismi demonstrauit, si quidem discipuli Ioannis non sic baptizabant, ut discipuli Christi. ¶ Duo itaq; tempora habuit sacrum baptismum: alterum, quoniam præceptum adhuc non erat, sed salutare tantum & bene cõsultum, idq; ab eo tempore quo Christus discipulos suos primum emisit ad munus prædicandi & baptizandi, usq; in diem Pentecostes post ascensionem domini, Alterum uero tempus fuit simul atq; Apostoli in die Pentecostes Hierosolymis proclamarunt & promulgarunt baptismum, qui ab ea promulgatione tunc fuit necessarius, ita ut quicumque nõ baptizaretur etiam quoniam haberet oportunitatem cõsequendi baptismum, is sane condemnabatur. Christus quoque, ut tandem finiamus opere ipso baptismum declarauit & commendauit, quoniam illum etiam ipse suscepit. Verbo etiam, quoniam necessitatem eius Nicodemo commonstrauit. Insuper uerbo eum instituit, quoniam ipse docuit Apostolos quauis in Euangelio nõ sit expressum, & opere seu facto quoq; dũ misit eos, ut baptizaret: fortius adhuc confirmauit baptismum,
- Matth. 3.
- Ioan. 3.
- Marc. 1.
- Lucæ. 9.

quando ex latere suo sancto non sanguis tantum, sed & aqua effluxit, & uerbo, quando ablegauit Apostolos in unum Ioan. 19. uersum mundum. ut docerent populos & baptizarent. Mat. vlt. 3 ¶ Triplex insuper est baptismus, fluminis seu aquæ, flaminis & sanguinis. Primus ille fluminis cõmunis est, atq; hoc ipsum sacramentum de quo in præsentiarum agimus. Baptismus autem flaminis est, quum quis credit in Christum, & uel let baptizari, præuentus uero tempore moritur ante quam baptismum consequatur aquæ, is sic baptizatur in spiritu. Atque hoc illud est quod B. Augustinus ait, hoc modo baptizatum esse De bapt. se latronem, & habetur de cons. dist. 4. baptismi uicem alio contra quoniam implere passionem, de latrone illo cui nõ baptizato Dona. li. dictum est hodie mecum eris in paradiso: non leue documentum bro. 4. tũ idem B. Cyprianus adsumit, quod etiã atq; etiam consi- cap. 22. derans in uenio, nõ tantum passionem pro nomine Christi, id Triplex. quod ex baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidẽ con baptif. uersionemq; cordis, si forte ad celebrandũ mysterium baptismi in angustiis tẽporum succuri nõ potest: inuisibiliter enim perficitur baptismus, quoniam mysterium baptismi nõ excludit contẽptus, sed tempus necessitatis, ut si forte Iudæus iam iam baptizandus moreretur in uia, eius nimirum anima baptizaretur in spiritu & saluaretur, iuxta illud saluatoris, Ois Ioan. 11. qui uiuit & credit in me nõ morietur in æternum. & cõsen Rom. 10. tit istud Pauli, corde creditur ad iustitiam, ore autem fit con- Lib. 2. re fessio ad salutem. Audio autem hic obiicit Augustinum reuocaf- tra. 18. se illud de latrone, Imo sane reuocauit ille tantum exemplum, nõ mutauit sententiam, alias enim uult baptizatum esse latronem ut in lib. de origine animæ, uide partem primam homiliarum, alias uidetur uelle tribuere ei baptismum sanguinis. Hoc ipso etiam flaminis baptismum baptizatus est Imperator Valentinianus, frater Imperatoris Gratiani, qui & ipse præ morte præuentus antea mortuus est quam baptizaretur, de cuius morte pulchram habet homiliã B. Ambrosius, Li. 5. epi. is enim iam iam baptizaturus erat eum, & tunc erat in itinere, quoniam mortuus est Imperator, inter alia uerba sic dicit, Ventre meum doleo, ut prophetico utar eloquio, quoniam quem in Euangelio erã generaturus amisi, sed ille non amisit Hier. 4. gratiam quam poposcit. Atque in hoc casu uerum est illud Augusti. lib. 4. de Augustini, baptismus inuisibiliter administratur, quum nõ baptif. contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit.

contra **H**oc baptismo baptizati sunt in vtero matris Maria, Ioā
 Dona. c. nes, Hieremias, Baptismo autē flaminis baptizatus est Cor-
 1. de pres nelius, prius enim quam baptizaretur in aqua cecidit spiri-
 by. non tus sanct⁹ sup oēs qui audiebāt verbū Petri, similiter & Eu-
 bapt. nuchus reginæ Cādacis. Vnū hic premonere cōsultū vīsum
 Hiere. 1. est, quod etiā baptismus hic flaminis sufficiens est ad salutē,
 Act. 10. si quis nequeat habere baptismū fluminis, quod si autē pos-
 Act. 8. sit eū cōsequi, debet illo ipso baptizari ppter verba Chri-
 Ioan. 3. sti, nisi quis renatus fuerit ex aqua, nō potest videre regnū
 Act. 2. dei. Sequitur, quod si quis etiā hodie sanctificaretur in vte-
 ro matris, adhuc deberet baptizari in aqua, & sic cōsātaneū
 est etiā Mariam Deiparam esse baptizatam, aliisque factam
 Christianis conformem, sicut & remansit cum apostolis in
 die Pentecostes quando acceperunt spiritum sanctum (de
 Apostolis deinceps differemus.) In iis enim etiā si non san-
 ctificet baptismus, separat tamē fideles ab infidelibus. Ideo-
 que & Ioānes quantumvis sanctus dicebat ad Christū. ego
 debeo baptizari a te. **T**ertius porro baptismus sangui-
 nis est quādo aliqui pro nomine Christi & fidei professio-
 ne occiduntur, ij nimirū in sanguine suo baptizati sunt, si-
 cut ait Aug. lib. 13. de ciuitate. c. 7. Quicumque etiā nō per-
 cepto regenerationis lauacro p Christi confessione moriū-
 tur, tantū eis valet ad dimittēda peccata, quantū, si abluerē-
 tur sacro fonte baptismatis. sic baptizata est Emerētiana iu-
 xta sepulchrū Sāctæ Agnetis, sic mulier Blasij, sic baptizati
 sunt paruuli innocentes ab Herode interfecti nec dū circū-
 cisi (vide Tomū tertiu fol. 40. 2. ca.) & innumeri martyres,
 qui in momento baptizati sunt in sanguine suo nondum
 perfecti in fide, atq; ideo glossa quædā dicit, baptismus san-
 guinis solus est qui nos mundiōres & purgatiōres efficit
 quā baptismus fluminis. **I**dque adeo sic habere demon-
 strabimus, quanuis cōmuni more loquendi infans baptiza-
 ri non potest adhuc omnibus mēbris constitutus in vtero
 matris (sicut hic casus in sequētibus explicabitur) sacramē-
 tali baptismo fluminis, attamē si homo quispiā infidelis ad
 odium nominis Christiani (quod nunc a Turcis in Vngaria
 & per Germaniam non raro factum est) matrem graui-
 dā vna cum fœtu occiderent, pie credendum est, paruulum
 illum esse baptizatum in vtero matris in sanguine suo quo
 niā causa est quapropter Turca matrem necaret & ipsum

August.

Gloss.
Iudi. 6.

paruulum, ob fidē Christi, decet itaque vt paruulus ille vi-
 uat & saluetur. Sanctus Augustinus pulchre cōparat istos **Ad For**
 baptismos inter se dicens, baptizatus confitetur fidem suam **tu.**
 coram sacerdote, Martyr coram persecutore. Ille post p-
 fessionem aspergitur aqua hic aspergitur sanguine. ille ma-
 nus impositione pontificis accipit spiritum sanctum, hic tē-
 plum efficitur spiritus sancti. baptismum vnc habuit Abel
 ab origine mundi & omnes qui in occisione gladij propter
 Deum & iustitiam mortui sunt. Atque hoc est quod ait Pe-
 trus, si quid patimini propter iustitiam, beati. Oremus do-
 minum, &c.

1. Petr. 3.

HOMILIA NONA.

Euntes docete omnes gentes. Matth. vlt.

Vdiuistis dilectissimi in Christo, superiore homi- **Lib. 40.**
 A lia baptismi genera (quāuis Damascenus ponit o- **10.**
 cto) baptismū fluminis, flaminis, & sanguinis, atq;
 duo quidē postremi baptismi, sacramenta non sunt, etsi ba-
 ptismus sanguinis præclarus, eximius & multum meritori⁹
 sit, quo nimirum etiam Christus ipse baptizatus est, sicuti
 ait, baptismum habeo baptizari, & quō coarctor vsque dum
 perficiatur loquēs vtiq; de passione sua, quēadmodum Am-
 brosius, Theophy. & alij doctores interpretantur. Sed quū
 hic locus non aliud exigat nisi vt de sacramentis differam⁹,
 præternisso flaminis & sanguinis baptismate, tantū de ba-
 ptismo fluminis verba faciemus, tanquam sacramento, ostē-
 dendo quæ sit illius materia, quæ forma, &c.

Luc. 12.
Ambro.

Baptism.

1 **A**c primum quidem omnium, baptismus sacramen-
 tum Ecclesiæ sanctum est, ablutio hominis viatoris non cō-
 tra sentientis, facta in aqua fluida elementari, ab alio quo-
 piam, conuenienti forma vtente, & rectā intentionem habē-
 te. **H**anc descriptionē principio explicabimus, deinde
 quædam puncta singillatim excutiemus. Baptismus in quā,
 est ablutio, quoniam aqua in se sacramentum non est, sed
 ablutio quæ fit in aqua, & sic habemus quodnam sit visibi-
 le illud signum in sacramento, quod tam efficaciter vna cū
 forma verborum significat gratiam dei.

2 **H**ominis viatoris, siquidem nec angelus neque dia-
 bolus, neque mortuus capax esse potest baptismi.

3 **N**on contra sentientis, hoc est voluntate sua obicē

ponentis, idque propter Iudæos & gētiles, qui nō raro baptizari se sinūt temporalis quæstus & commodi gratia, atque in corde interim dissentiant, in quibus & oleum peric & opera baptismi, de iis quoq; deinceps latius differemus.

4. Et hæc quidē ablutio fieri debet in aquā, Ecce materiam baptismi, de qua paulo post plura.

Ioan. 3.

5. Ab alio, nemo enim baptizare potest seipsum eo quod baptismus regeneratio quædam est, nemo autem generare potest seipsum.

6. Adiectū est & illud, vt is qui baptizat debita vtatur forma verborum, quæ oīa hæc ita oportet conuenire, siquidē si quis baptizat, altero interim p̄nunciāte verba, nihil fiet, cū debita etiam intentione. ea enim est, q̄ opus verbo cōne scit, de forma autem & intētionē deinceps plura dicentur.

2. Quid multa? pluribus quæ sese ingerebāt circa sacramenti appellationem, eo tādē deuenimus quod etiam baptismi definitionē adiecerimus, (est enim hæc via artis, oīa æquiuoca & amphibologica primum excutere, & tunc tandem ad definitionem veniendū est) eamq; posuimus talem, Baptismus est ablutio &c. siquidem aqua absolute loquendo nō est sacramētum, etiam si in baptisterio detineatur cōsecrata festiuitate paschali vel pentecostes, tamē baptismus vere nō est, etiā ad baptizandū disposita & ordinata, quāuis communi consuetudine vulgi dicatur baptismus, sacramentum autē nō est eo vsq; dum in illa paruulus veniat baptizandus, quia sacramentum hoc in solo vsu consistit, itaque nec antea neq; post vsū dici potest aut debet sacramentū (secus de eucharistia, quæ nō consistit in vsu, sed in esse per manenti, de quo infra) sed oīa illa simul, puta ablutio vna cum verbis ad hoc requisitis, iuxta illud Augustini, super Ioannē homilia 80. Detrahe verbū ab aqua & quid erit nisi aqua, accedit verbū ad elementum & fit sacramētum: vnde ista tanta virtus aquæ vt corpus t̄gat & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Quō autem hæc ablutio fiat aspergēdo, adfundendo, demergendo in aquā, &c. infra edifferemus, vbi de vario huius sacramēti vsu dicturi sumus. Verū quidem id est quod Tertullian⁹ Ciprianus quoq; & interdū Origenes, quum de baptismō loquuntur semper tinctionem vocant. Ad scholas relegatū volo quod quidā dōctores conantur extricare quid nā sit

Ablutio sacramētum.

Augusti.

ablutio ipsa in se (propter glossam ineruditā Bernardi, quæ ab aliquibus dicitur esse Gandulphi, timentis ne asinus biberet sacramentum) hoc enim culibet Christiano homini simplici satis est, quod, vt ait August. sicut eques nō est homo & equus, sed solus homo, & tamen eques dicitur, ideo quod aliquo modo se habeat ad equū, ita nec aqua absolute erit sacramentum, sed tunc demum quando cum certis verbis & intentione accommodatur ad hominis ablationem.

Lib. 19.
de ciuitate dei c. 3

3. Constat igitur iā in qua materia sacramētum hoc abfoluatur, quia in aqua fluente, nō enim oportet esse fontalem, sufficit esse fluidam, neq; stantem, nec condensatā, neq; in glaciem congelatā. Sciēdum ergo quod debeat esse aqua pura, elementaris: vbi principio excluduntur oīa humida quæ non in substantia sunt aqua, vt vinum, oleum, sanguis, sputū, aquæ rosarū, spicæ vel ex aliis odoramentis destillatæ: in iis & similibus oībus baptizari non potest, propter aperta Christi verba, quum ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua: illæ autem proprie non sunt aquæ, sed vel succi, vitum, vel baccæ oliuarū, vel aliunde ex herbis extracti humores: proinde neq; baptismus in illis confici potest.

Materia baptismi.

2. Præterea excluduntur etiā cōmixtionē aquarum, si illæ sint tantæ vt aquas in aliā trahāt substantiā, puta mullū, ceruisia, vrina, &c. quoniā ibi aqua nō manet in sua substantia: sed vbi permixtio nihil adimit substantiæ aquæ, etiā baptismum nō impedit, vt si quis baptizetur ex aqua marina, ex lixiuio, ex fōte acido, ex aqua calida sulphurea, ex aqua niuium, ex palude vel lacu, tunc sane baptizatus is esset: si autem incideret dubium, tunc via tutiori ingrediendum est, vt in brodio denso, vel in ptisana hordeacea crassa, sicut paulo post regulas aliquot proponemus.

Aqua baptismi.

3. Ad hæc reiciuntur cōmixtionē aquarū genera quibus nō potest fieri ablutio, quia aquā illam oportet esse tenuē & fluidam, itaq; in niue, glacie, vapore condensato in aqua incrassata, in aqua acū spongia, in farina, baptism⁹ fieri nō potest. In summa aquā decet & oportet esse naturalem & fluidam, ad abluendum idoneam, non artificialem au distillatam & cætera. Cap. postulasti, extra de baptismō & eius effectu.

4. Cæterum quum saluator noster Christus dominus voluerit sacramentū hoc instituere in aqua: & si ratio præcipua sit diuina eius voluntas: attamē adhuc sunt plures &

Quorū ba-
ptismus
in aqua
fit institu-
tus.
Gene. 1.
Ioan. 19.
Math. 3.
Ioan. 4.
Ioan. 2.

consentaneæ rationes, quarum prima hæc est à sanctis do-
ctoribus præscripta. 1 Quandoquidem sacramentū
hoc & vniuersale est & susceptu necessarium, decuit illud
institui in elemento cōmuni, & quod omnes facillime cōse-
qui possent: neq; enim quis in orbe habitabili locus est, vbi
aquare tāta sit penuria, vt non tātulū aquæ ad baptisimi ne-
cessitatem liceat adipisci. 2 Spiritus etiam sanctus
viuificans omnia, iam olim ab initio creati mundi ferebat
super aquas, qui nunc quoq; animas in baptismo viuificat.
3 Ad hæc aqua etiā effluxit e fonte sacramento
rum oīm, ipso nimirū sacramento latere Christi non vniū, non
oleū. 4 insuper Christus ipse in aqua baptizari se
voluit, atq; adeo cōtactu suæ mundissimæ carnis dedit vim
regeneratiuam aquis, vt ait Chrysostomus. 5 Neq;
nihil & hæc est, quod aquæ conditiones seu qualitates non
paulo plus similitudinis exhibent operi baptisimi quam cu
iuspiā aliterius elemēti. Aqua enim frigida est, fluida, trāsli-
cida, & humida: frigiditate autē designat gratiam spūs sancti
extinguentem fomitis & prauæ concupiscētix incendia.
Quod fluida est, eo ipso significat ablutionē animæ à fordi-
bus peccatorū. Quod autē transparent, illuminationē mon-
strat gratiæ diuinæ. Quod humida est ideo irrigat animam,
q̄ & hinc impiguatur in gratia diuina, & donis spūs sancti.
Possent sup ijs omnibus plurimæ citari scripturæ, sed bre-
uitatis studio omittimus: vnū illud Christi verbū tacere nō
possumus, quo ait ad mulierē Samaritanam, Qui biberit ex
aqua quā ego dabo ei nō sitiet in æternū, sed aqua quā ego
dabo ei fiet in eo fons aquæ salietis in vitā æternā. Et alibi
dixit ad turbas, Qui credit in me, flumina de vêtre ei⁹ flu-
ent aquæ viuæ. Sed vt tādē hæc finiam⁹, quælibet aqua na-
turalis, materia debita est baptisimi, ex fonte aut flumine pe-
tita, sed nō nisi in casu necessitatis, extra quē fieri debet ba-
ptismus in fonte cōsecrato baptisimali, de quo plura infra de
cōfirmatiōe. En vides hic immensam Christi bonitatē & mi-
sericordiā, qui nobis tā certū, facile, mite & gratia plenum
instituit sacramentū baptisimi: atq; decuit illud magnificen-
tiā ei⁹ atq; maiestātē, vt signū daret, per quod hoīes ingre-
derent in ecclesiā suā, atq; per illud ab aliis oibus interno
sacerentur, & vnde largiter gratia omnib⁹ cōferretur, gratia
enī & veritas per Iesum Christū facta est, signumq; adeo il-

Iud mite benignū & facile est, nihil habēs vel curæ, vel do-
loris, cuiusmodi molestiā inferebat olim paruulis circūcisio
quoniā & vniuersa Christi lex facilis est, sicut ipse ait, Iugū
enim meū suauē est & onus meū leuē. Ad hæc signum hoc
cōmune est, quū interim circūcisio Iudæis tantū erat data,
& quidē nō omnibus, sed viris tantū: baptisim⁹ autē viris pa-
riter & mulierib⁹ est cōmunis, omnibusq; adeo hoibus iux-
ta illud, Ite, docete oēs gentes &c. Atq; signū hoc exacte re-
presents ablutionē animæ. Et propter plenitudinē gratiæ
vocalur aqua refectionis, sicut Psalmista canit, super aquā
refectionis educauit me. In magna igitur fontē hunc habe-
re nos decet reuerētia, atq; ideo laudare deum cū gratiarū
acti one, ipsi laus, honor & benedictio in secula, Amen.

Mat. 11.

Mat. 11.
Psal. 22.

HOMILIA X. DE BA-
ptismo & eius forma.

¶ Euntes docete omnes gentes. Matth. 11. August.
Ccedit inquit Augustinus, verbum ad elemētum &
A fit sacramentum. Audiuimus autē quod oporteat ef-
se in hoc sacramēto elemētū, quān v materiā: reli-
quum nunc est de forma quoq; verborum nōnihil dicere, baptisimi
est autē ea talis. Ego baptizo te in nomine patris & filij &
spiritus sancti, Amē. Atq; hic quidē exprimitur baptista, &
opus eius puta baptisimus, persona quæ baptizatur, inuoca-
tio etiā sanctæ trinitatis vna cum deprecatoria conclusione
Amen. Forma hæc ex ipsis Christi verbis est desumpta, sicut
ti subinde ea in præfatione induximus. Et quāuis duæ vocu-
læ illæ, ego & amen nō perinde sunt necessariæ, male face-
ret tamen sacerdos latinus quisquis eas obmiserit (si quis de
bapt. & ei⁹ effect.) In ecclesia Græca sic cōsueuerunt dice-
re, Seru⁹ Christi baptizetur in nomine &c. sed forma eccle-
siæ latinæ magis est cōsentanea, quāuis etiā sacerdos præter
mittens amē, nō peccaret. Vbi autē & quādo immutatio hu-
iusmodi noceat, iā porro explicabimus. Primū oīm etsi Chri-
stus apostolis formā hanc tradidit baptizādi: ipsi tñ aposto-
li sine dubio ex instinctu spiritus sancti eā immutarunt, ba-
ptizātes in nomine Iesu, sicut eorū acta testantur, idq; eo fa-
ctum est vt fideles amorem & desyderium conciperent no-
mine Iesu: deinde ipsum quoque nomen Iesu, teste Ambro-

Forma
baptisimi

Alexan-
tertius.

Mutatio
formæ.
Act. 2.
10. 19.

Ambros. *fiō, totā repræsentat trinitatem, patrem qui vnxit illum, & s̄ tritum sanctum quo vnctus est, iuxta illud Petri, Iesum a Nazareth, quomodo vnxit eum deus spiritu sancto. Iā vero quum & fides Christiana & nomen Iesu fatis innotuerint, nemo amplius præsumat baptizare in nomine Iesu, sed in forma, quam nobis dominus ipse tradidit obseruandam.*

2 Et Græci utique dum præscripta illa sua vtuntur forma, baptizant: siquidem veteres sine dubio non nisi bona in retentione eā sic instituerunt ad vitādas dissēssiones: nā & Paulus scribit contententibus illis inter se, ita vt alius diceret esse Pauli, alius Apollos, alius Petri, ab iis nimirū tracto nomine a quibus erant baptizati. Id vt ne fieret, bono utique animo sustulerunt istud, Ego baptizo, & substituerunt, seruus Christi baptizetur.

3 In omnibus etiā linguis fieri baptismus potest, dummodo præscripta verborum formula exacte seruetur, veris synonymis in locum aliorum receptis. Quamobrem etiam nunc baptizantibus Neochristianis Germanica lingua, vtique sacramentum id est. Hoc vnum tamē addidisse volumus quod sacerdos ratione officii & ministerij sui baptizans tāquam totius ecclesiæ minister publicus, & cum solennitate si non baptizat aut missæ sacrificium celebrat lingua latina peccat, sicut latius comprobabimus.

Mutatio formæ.

III Superest nūc de reliquis etiā formæ eius immutationibus dicere, & primo verba hæc sic variari possunt, vt tamen tota illa & quidem essentialis verborū significatio maneat integra, sicuti quum aliquis nō satis latine doctus dicat patrias p̄ patris, vel etiā ipso sermone vacillet & hallucinetur, id ipsum non refert, sed si quis alia substituat verba, vt ea significatione suā amitterent, is sane baptismus nō esset vt diceret, Ego baptizo te in noīe trinitatis, Amē. Vel, Ego baptizo te in noīe eius qui genuit, & geniti & spirati, &c. omnia hæc vana erunt, & nihil ad verum baptismum.

De conf. dif. 4. re. tulerūt.

2 Sin autē forma immutetur cum appēdice sine additamēto, iam potest illud ex p̄posito & de industria fieri, ad contradicendū Ecclesiæ & confirmandū aliquē errorē. Sic nimirum Arrius fecit, in hunc modū baptizās, ego baptizo te in nomine patris maioris, &c. vt per hoc errorē suum hoībus persuaderet magis, deū patrē esse in diuinitate maiorē, quā deus filius sit. Verū hic modus longe abest a baptismo.

3 Sed si aliquid adderetur pio quodam affectu, vnde etiam principali & præcipuæ formæ nihil decederet; vt si quis dicat, ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti & sanctæ Mariæ, Amen. Hoc nihil impediret baptismi sacramentum, quāuis fatius est hanc deuotionē a forma baptismi excludi. Quod si quis magna deuotione cupiat virginem matrem venerari, faciat hoc extra formam sacramentalem. 4 Insuper ea reuerētia & honore vtendum est verbis illis, vt ne quid interponas alieni, & non eā transponas ita vt sēsui aliquid discedere posset. 5 Quumque nō raro contingat quod in casu necessitatis etiam obstetricis baptizant, decet illas prius diligenter examinari, an vera baptismi forma vtantur. Reliqua de formæ immutatione scholis excutiēda relinquo. Nō oportet enim illa ad longum populo recensere, quia plus intricarētur, sed fixa & firma forma eis præscribatur & declaretur. Tamen bonum est sacerdotē illos casus habere penes se, vt dubitantibus possit respondere, potissimum hoc tempore, quo hæretici nihil non attentant contra sanctæ vniuersalis ecclesiæ consuetudinem.

2 Postquam satis iam tum de materia huius sacramenti forma dictum est, proximū est aliquid de ministro illo differere. Atque vt supra dictū est, ita hic asserimus Deū principaliter baptizare paruulum, ipse enim gratiā infundit: sic Christus baptizat, ipse enim virtutem & efficaciam huius sacramenti promeruit, homines autem ministri tantum sunt loco Dei: atque sic quidem quilibet homo hic in terris intentionem habens faciēdit quod ecclesia catholica facit, & vera materia simul ac forma vtens, baptizat paruulū, siue is presbyter sit, siue prophanus, siue vir, siue mulier, Christianus etiam aut hæreticus: imo & si Iudæus aliquis siue Turca paruulum baptizet intentione ecclesiæ, & sub debita materia simul ac forma, vere baptizatus est ille, siquidem necessarium nō est eum credere, sed paruulus is baptizatur in fide ecclesiæ. Atque horū oīm fundamentum exhibēt nobis verba Dei dicta ad Ioannē de Christo, hic est qui baptizat: hinc nos quoad baptismū in se, non cōsideramus ministrum, sed supremum illū baptistā Christū, is enim est qui baptizat. ¶ Sequitur hinc plurimū aberrasse Donatistas, quā crediderunt hæreticū nō posse baptizare, imo & omnes ab hæreticis baptizatos esse rebaptizādos, falsum. i. &

Ioan. 11.

Donati.

Cypria. errore plenū hæretico, vñ super hac re multa scripsit Aug. de baptismo cōtra Donatistas, qui & beatū Cyprianū martyrem præclare excusat, certumq; adeo est nec ampli⁹ in cōtrouersia ponendū, Vbicunq; enim Dñs ipse bon⁹ est, quid quātūmve possit seruus etiam malus perdere? Vñ & Paulus ait, neq; qui plantat est aliquid neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Sic pulchre inquit August. Iacob filios suscepit ex vtero ancillarum & liberarum: sic Deus filios in baptismo per catholicos aut hæreticos baptizatos. Omnia tamē hæc ita demū vera esse intellige, vt debita forma vtantur verborum & vera materia, ipse enim memini quosdam me examinasse barabaptistas, quorum etiam forma baptizādi vera nō fuit. Vbicunq; autem iam Neochristiani sub debita verborum forma baptizant, ibi paruulus baptizatur, nec amplius inde est baptizandus. ¶ Quod si porro de ordinario baptismi ministro loquamur extra casum necessitatis, cōsultius est à viro baptizari paruulum quā à fœmina, quia sic præsentē viro baptizare mulier ne præsumat, nisi forte vir baptismi formulam ignoret: & inde præsentē sacerdote nequaquam baptizare debet pphanus, nisi constaret sacerdotē manifeste esse hæreticū, tunc enim malim piū quempiam & catholicum etiā prophanū baptizare paruulū quam sacerdotem hæreticū: siquidem prohibemur hæreticis cōmunicare in sacramētis. de sacramento altaris, an catholici debeāt illud imminēte mortis articulo suscipere ab hæreticis, infra suo loco dicetur. ¶ Iterum sequitur hominē prophanum siue laicum nō peccare, qui etiam sciēs parochum esse in peccatis cōstitutū, nō tamen hæreticum, filium suum ei tradit baptizādum, quanuis interim sacerdos ad id muneris loco Dei subeundum se intrudēs peccat, dū aliquem in peccato baptizat: laicum autem excusat hoc, quod ipse parochum suū iudicare nō debet, quoniam is forte iā occulte pœnitētia ducitur super peccato. Neq; vero hic pphanus occasionē præbet sacerdoti peccati noui, sed officij sui ministerium, quod illi debet, ab eo postulat: atq; in hoc magis occasionem ei offert pœnitētiæ de peccatis cōmissis quam denuo peccādi. Culpa autē sacerdotis hæc est, quoniā irreuerentia exhibet sacramēto, vnde & Dionysius ait, non decet impuros tractare sancta signa. si enim sacerdos immundus tam grauius peccabat in veteri testamento, quan-

to grauius nunc in noua lege, vbi longe sanctiora sunt sacramentata: ita dicit Dñs. Omnis homo qui accefferit de stirpe vestra ad ea quæ cōsecrata sunt & quæ obtulerunt filij Israel Dño, in quo est immunditia peribit corā Dño, & hoc est quod August. ait (prima quæstione prima. remissionem) Sacramēta in modum lucis ab immundis coinquinari nō possunt, sic ergo mali sibi sacramēta habent inutiliter & perniciosè, aliis autem salubriter & vtiliter ministrant.

4 Sit itaq; sacramēti huius minister homo in terris degēs cōmuni regula, siquidem nec spiritū immundorum neque damnatorū aliquis baptizare potest, sed si quis beatorum aliquem baptizaret, præsumendū esset diuina id fieri voluntate, atq; is quicumq; esset sic baptizatus pro baptizato haberi deberet: sicuti sunt qui putent sanctam Barbaram à sancto Ioanne esse baptizatam. Ad hæc idem ille sacerdos qui verba profert, simul etiam baptizare debet, ne forte falsa fiat baptismi forma: neq; decet vt altero sacerdote baptizante, alius quispiam proferat verba, sed vt unq; simul & ab eodem fieri debet, atque is ipse non alia forma vtetur quam hac vtitur ecclesia, alias enim nihil faceret. Sequitur inde quod paruuli baptizati à Zuinglio & aliis qui Zuingliana forma vtuntur, baptizati nō sunt, nō ideo quidem, quod mēbra sūt abscisa & putrida, sed quia vera forma ab ipso Christo tradita nō vtuntur. sic enim aiunt, Ego baptizo te in nominibus, &c. & formam ecclesiæ cōtendūt esse falsam, Quū itaq; Zuinglius verā formam immutarit, & expresse ostenderit intentionē suam, qua formam Ecclesiasticam voluit esse contemptam & diminutam, idcirco nimirū baptismus illius est null⁹, sicq; ab eo & successoribus suis baptizati de nouo debēt Ecclesiastico baptismō rebaptizari. Ab hac forma quoq; ipsi? falsa, erronea, & ab eo tantū est excogitata, fugiendū est qui etsi mediocriter doct⁹ erat Græce, Hebraice nihil, coram vulgo tamē magno apparatu gesticulari voluit & videri, mēdaciis & dolis in hoc confictis. Ita nimirū hic voluit Zuinglius in Hebræo euāgelio Matthæi haberi, baptizantes eos in nominibus, non in nomine. falsum autē id est & nulli veritati consonum, quum omnia exemplaria Græca habeāt εἰς τὸ ὄνομα in nomine seu in nomine. Ita Vaticanum, ita Aldinum, ita Erasmicum, ita omnia quotquot vidi habent exemplaria. Non ergo errorem istum ex

Leui. xi.
Augusti.

Zuingli.
bapti.

In Zuinglium.

Mat. vi.

Euangelij, sed ex patre mendaciorū diabolo attraxit. Zuin-
glius, v^o sic paruuli baptismo priuati longius in diaboli fau-
cibus & vinculis detinerentur. ¶ Quid quod illud nō sim-
pliciter tantū falsum, sed & fidei nostræ catholicæ est cōtra-
rium. Nam quum hic nomen virtutis significet & potētiam
ipso etiam Zuinglio id fatēte, & scripturarum testimoniis
comprobate: Quo tandem modo dicere potest in nomini-
bus? Arrhianum enim id esset, diuersum credētibus & confi-
tentibus catholicis quia patris & filij & spūs sancti vna est
diuinitas, æqualis gloria, cōæterna maiestas, vt inquit Atha-
nasia. Quisquis igitur multa nomina, hoc est plures virtutes
& maiestates attentaret facere in Deo patre & filio & spū
sancto, is longe aberrabit cum Arrio & Macedonio, nō audi-
ens Christum dicētem, Ego & pater vnum sumus. Sic for-
mula ista Zuingliana qñ & ecclesiæ & Christo aduersatur,
& per se quoq; falsissima est, nō potest eam sustinere illud
sanctum baptisini sacramētū. Quid multa? tolerare potest
sacramētum, vt minister sit peccator, imo & hæreticus aut
Iudæus, tolerare potest vt per iocum etiam baptizet, sicut
& Athanasius adhuc puer paruulos alios baptizabat per io-
cum, qui illum sibi eligerāt episcopum: & patriarcha Ale-
xandrinus cēsuit, autore Eusebio, paruulos istos esse bap-
tizatos. Essentialē autem illam verborum formā, quam ipse
instituit Deus nō licet immutare: cōtrarium quicūq; præsu-
munt, errant & misere decipiuntur, alios quoq; fallentes,
quos sub falsa ista forma baptizāt. Orate dominum Deum
corde & ore, vt nos per gratiam suam confirmet in catholi-
ca, vera & indubitata fide, nosq; sacramenta sua digne susci-
piamus, & iis iuxta voluntatem suam vtamur, per eam grā-
tiam & gloriam consequuturi æternam. Amen.

HOMILIA XI. DE BAPTISMO.

¶ Euntes docete omnes gentes. Matth. vlt.

Atis superque superioribus homilijs disseruimus
de baptismo, quid sit, quæque eius materia & que
sit forma, qui minister, reliquū est & de suscipien-
te hoc sacramētum dicere. Suscipere ergo illud potest tan-
tum homo adhuc viuēs in terris, neq; enim vel angelus vel
immundū spiritūū, vel mortuorum quisquā baptizari po-
test, nisi forte qui mortuus est reuiuiscat, sicuti legitur mor-

Athana.

Ioan. 10.

Tom. 2.
Lib. 10.
cap. 14.

Suscipi-
ens bap.

tui hominis caput loquutum esse & petiisse baptismum.

2 Baptizari etiam nō possunt paruuli adhuc in vtero ma-
tris existentes, id adeo ex verbis Christi constat, qui dicit,
Nisi quis renatus fuerit ex aqua & cætera: nō potest autem
eius qui natus nondum est aliqua dici regeneratio: itaque
si quis spū aliter ex Adam cælesti nasci volēt, is prius ex ter-
restri Adam nascatur oportet. Atq; in hūc sensum sunt qui
velint intelligere Paulum dicētem, non prius quod spūale
est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Insuper cum
ratione quoq; pugnat, eo q̄ aqua paruulū in vtero matris
adhuc totum detētum veluti corio insutum tangere nō po-
test, si autem iam demortua esset mater, aperto eius corpo-
re videndum erit an viuus inueniatur scetus vt baptizetur
sed propter fœtum nō licet cum periculo scindere matrē.
Si tamē secundum præcipuam & principalem aliquam par-
tē iam natus esset paruulus, puta capite vel pectore, ingruē-
te necessitate baptizari potest, dehinc quoq; toto iam cor-
pore natus rebaptizari nō debet. Quum vero manum tantum
aut digitum exerit, adhuc baptizari potest super immē-
sa Dei misericordia. Sic enim Augusti. ait, anima tota est in
qualibet corporis parte, in digito quoq; erit tota, & talis in-
fans si moriatur in partu sepeliri debet Christiana sepul-
tura: sin autem nascatur adhuc viuus, tunc sub conditione de-
nuo erit baptizandus in hunc modum, si nō es baptizatus,
ego te baptizo in nomine patris, &c. cap. de quibus de bap-
tismi. & eius effectu &c. 2 Paruuli iam iam nati, qui ratio-
nē nullam adhuc habent, nec fidē, neque cōsensum baptiza-
ri & possunt & debent. Atq; hoc est contra recentem simul
& veterem errorem. Pelagius enim teste Augustin. nolebat
baptizari paruulos tanquam baptismo non egētes, eo quod
originali peccato carcerent: hæresis ea damnata iam olim
est in concilio Mileuitano, cui & Augustinus interfuit, de-
inde & in concilio Romano, vide. 3. Tomum homiliarū no-
strarum in die conceptionis Mariæ. Sequitur errare Zuin-
glium cum suis, quando nolunt peccatū originale esse pec-
catum, sed tantum defectum naturalem, sicuti balbum vel
strabum esse. Pelagianum id est, & noui testamenti scriptis
ex diametro aduersum, sicut in loco citato manifeste inue-
niet. ¶ Altera hæresis quā nunc Catabaptista pro noua in-
duxerunt ea est, quod non sint paruuli baptizandi, quia nō
ecce iij

Ioan. 3.

1. Co. 15.

Infans
in vtero.

De quāt.
anima
cap. 30.

Augusti.
epi. 91. &
93.

Pueri ba-
ptizētur

credunt, nondum sciunt, neq; cōsentiant. Graue admodum hoc esset & dāni plenū. Quum paruuli peccatum originale ex aliena cōtraxerint volūtate & trāsgressione Adæ quir misericors Deus nō hoc etiā permetteret, vt in aliena fide, nō quidem suorū parētum vel patrinorū (quod perinde ne cessariū non est) sed ecclesiæ catholicæ baptizarentur. Oīa hęc ad longum atque adeo ad viuum rescuimus aduersus anabaptistas, in homiliis de ascensione dñi, Tomo.3. Nā & tēporibus Apostolorum infantes baptizari consueuerunt, vt inquit Dionysi. Istud quum piissimis ducibus nostris in mentē venisset, visum est infantes ad baptismū. **Cap. vlt. eccles. Hierar.** Nec quicquā nocet hoc paruulo quod fidē non habet propriā, sufficit autem quod illā per baptismū acquirat, & suscepto baptismō iam de nūero est Christianorū. Audi itaq; & Augustinū ad Bonifaciū sic dicētem, Paruulū etsi nō fides illa quæ in credentiū volūtate cōsistit, iam tamen ipsius fidei sacramētum fidelē facit: nā sicut credere respōdetur, ita etīa fidelis vocatur, nō rē ipsa mente annuendo, sed ipsius rei sacramētum percipiēdo. 3 Et quāuis differri posset baptismus, sicut in primitiua ecclesia cōsuetum erat fieri, vt solēnis obseruaretur baptismus, isq; cōmunis & publicus cum ingēti solēnitate tempore paschæ & pentecost. sicuti collectæ q̄ adhuc in ecclesia remāserūt, & cōmunicantes in officio missæ declarāt. Cōsultū tñ semp visum & vtile fuit paruulos sine mora statim baptizari, vt testatur B. Cyprianus ad fidū, putantē paruulos octauo demū die esse baptizādos. Possunt autē ad hoc adiungi rationes efficaces, & quidē propter naturæ debilitatē: facile enim ægrotāt, & sic mori possent paruuli, atq; nondū baptizati damnari. vñ Aug. ait, firmissime tene, & nullaten⁹ dubita, puulos qui siue in vteris maternis viuere incipiunt & ibi moriūtur, siue iā de matribus nati sine sacramēto baptismi, quod datur in noie patris & filij & spūs sancti, de hoc seculo trāseūt, sempiterno igne puniēdos: quia etsi peccatū ppriæ actionis nullū habēt, originalis tamen peccati dānationem carnali conceptione ex natiuitate traxerunt. Præterea bonum est paruulos statim baptizari, tunc enim minus nocumēti inferre eis potest diabolus in corpore & anima, quum per baptismū potestas auferatur diabolo, vt amplius nō tantum nocere queat paruulo, quātū si originalis culpæ esset adhuc vinculis astrictus.

Ex eo tamen quod supra diximus puulos baptizari in fide Filij Iudæ ecclesiæ, nō parentū vel eorū qui ipsos ad baptismū defectorum sequitur, quod si quis Iudæi Turcæ aut cuiuscunq; baptizati Gentilis filiū areptū baptizaret, inuitis parentibus is baptizatus vtique esset, quanuis hoc ipsum non cuius cōpetat. Plurimi tamē doctores putāt principes posse Iudæorū filios inuitis parētibus subdere baptismō, cū ea tamē prouidētia, vt ne parricidia inde nascantur, nēue irreuerētia aliqua inferatur sacramēto. Id ita intelliges, vt princeps rē agat circūspecte, ne prius resciscāt Iudæi quam filius baptizetur, ea enim est pertinacia, vt ante occidant proprios filios quā sināt baptizari. Baptizatis quoq; illis prospiciēdū est ne Iudæi superueniāt, & tūc quoq; interficiāt, vt in pristinā redigant potestātē, vt in Iudaica p̄fidia erudiāt. Neq; in hoc peccarēt principes tū, nā etsi pater in filiū potestātē habeat, ea tamen non debet abuti cōtra deū & æternā filij salutē, quoniā lexcharitatis nō dirumpit. Quū ergo Iudæ⁹ **Matt. 22.** contra filij sui salutē nō vult eum baptizari, merito pater-na potestāte priuāus est, eo quod ordinationi dei resistit, **Rom. 13.** quæ habet vt oēs hoies baptizētur. Porro quāuis & hoc pa- **Mat. vlt.** tris est vt educet liberos, idq; ex lege naturæ, ea tamē educatione fieri debet in disciplina & correptione dñi, hoc est iuxta expositionē glossæ, vt crescāt paruuli in iis quæ ad deū **Gloss.** ordinatōne educare, tūc sane sua abuti potestāte, eoq; merito priuandus est, quoniā deo vtique magis oportet obedire quam hoibus. Paulus etiā filiis iniungit, vt obediant parētibus suis in dño: vnde satis constat parētes quoque potestāte sua non nisi in dño vti debere: quum interim Iudæi illa abutuntur aduersus dñm, merito itaq; auferenda est ab eis. Quis obsecro ambigit, si forte Iudæus filiū suū vel occidere vel in mēbris mutilare præsumat, iure posse magistratum id ne faciat, prohibere? Quanto magis, quū Iudæus hic conatū filiū suū in corpore simul & anima p̄dere? Proh dolor autem pleriq; iam principes gaudent quidē magnas exactiones à Iudæis recipere, & vsuras contra deum & precepta diuina permittere. Atqui in hac pia cura & sancta sollicitudine auferendi à Iudæis liberos & baptizandi, quis est obsecro qui aliquid agat? in promptu causa est, quoniam lucrosa res ea non est, alias cōsiliarij qui in omnibus **ecce iiij**

ablandiuntur principibus, & stipendia sua volunt quā oportime promereri, iam dudum rem hanc persuasissent principibus & impetrassent. Verum, quid hic cogites? profecto nisi quis rem hastis gerat argenteis, parum promouerit. Transeat autem hic error cum aliis infinitis, iam enim a multis seculis nobis Sicebutus renatus est. Vide super hac re Valdrici Zafij libellum, exactissime hæc excutientem, quæ laetus profequi non est instituti nostri.

4. ¶ Vnū est quod præterire nō possum, Quia nō solum piū & Christianum foret Iudæorū liberos baptizare, sed & hoc laudabile esset, vt p̄cipes eos quoq; qui inter Iudæos sunt adulti & iam grādāui, p̄cibus, laboribus, minis quoque ad fidē catholicā suscipiendā adigerent, nō quod velim aut cōsulā Iudæos vi esse cogēdos ad fidem, quoniam deo coacta nō placēt obsequia, id quoque libertatē pene impugnaret arbitrij, siquidem nemo saluatur inuitus. Atq; hinc cōsiliū Toletanum nō recepit, imo & reiecit istud quod catholicus alioquin rex Sisebutus Iudæos sub p̄cna capitali coegerat ad fidē, eos tamē qui sic susceperāt fidē tolerabat, vt deinceps impietate & religione Christiana educati cōstanter permanent. Quidquid tamē hoc est, certū utique & infallibile est illud Christi verbū in parabola, quum ait, exi in vias & sepes, & cōpelle intrare. Principes itaque nō violētē quidē cogere, sed alias minis vel quouis modo eos debent ad fidē inducere. nam quū in doctrina præcipit hoc Paulus Timo. prædica, insta, oportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina, quāto magis qui gladiū portat, non temere utiq; eo debet uti, ad honorē & gloriā dei, atq; ad salutem animarū. Hinc August. ait ad Vincentium. Harū legum (imperialiū contra hæreticos) terror, quibus promulgandis reges seruiunt domino in timore, ita profuit, vt nunc alij dicant gratias dño quod vincula nostra dirupit, & nos ad pacis vinculū transtulit.

August. Quauis autē hic August. loquatur de hæreticis, tamen eadem quoq; ratio est de Iudæis, non quidē cogēdis, sed diuerso modo adducendis. Non vt plus immunitatis habeant rum pa (quod nunc fere fit) quā Christiani, sed nihil p̄ficitur apud istos nec clamore nec verbi diuini quāuis valida prædicatione: vsque adeo vitulus iste aureus prædominat in oibus, penes eos vero maxime quibus curandorū officiorum mu-

Eccle. 15.
c. de Iudæis. 45.
diff.
Conc. 4.
can. 56.

Luc. 14.

2. Tim. 4.

Rom. 13.

Epi. 42.

August.

In Iudæorum pa
tronos.

nus est iniunctum, periculum tamē est ne impares aliquando successibus res hæc sit habitura euentus. Nōstrates exorbitarunt expellēdo Iudæos, possem p̄sequi particulatim historias, sed nolo esse prolixior, quoniam nō sum nesci? Iudæos aliquādo lucri gratia baptizari. Porro illis exprobari Iudaismum, quum plures ex corde ad nos conuertātur, non esse christianum existimo. Vide Tom. 1. Atque vt tandem hæc finiamus, impleri oportet scripturā quæ dicit, reliquæ Israel saluæ fiant: semper erunt aliqui ex Iudæis reliqui vsq; ad Antichristi aduentum: necessarium tamen nō foret ferre nos vsurarios istos & blasphemos Iudæos in totius viciniæ perniciem. Aut si maxime tolerandi sint inter nos Iudæi, sicut id ipsum & leges ciuiles, & sacri canones permittunt, attamen vsura ferēda non est, qua isti vniuersam omnium hominum fecem, lufores, fures, ganeones, & bonorum suorum abliguritores sustinent, fouent, imo non raro istorum omnium sunt auctores. Vide consilium F. Bernardini de Bustis contra Iudæos, & similiter Alexandrum de Neuo, qui abūde tractant, quomodo Iudæi habendi sint inter Christianos. ¶ Oremus dominum.

HOMILIA DVODECIMA.

¶ Euntes docete omnes gentes. Matth. vlt.

C Olligenda nobis sunt fragmenta nonnulla ex superiori homilia relicta, vbi tantum de paruulis baptizadis diximus, superest vt de adultis aliud differamus, qui antea baptizati non sunt. Principio adultus quispiam, qui aliquādo in animo habuit suscipere baptismum, deinceps tamen vel insania corruptus vel somno, baptizari adhuc potest. Sic refert Augustinus habuisse se se amicū multum dilectum, qui febriens, & letali sudore decumbens, ita vt desperaretur de vita, sic inscius est baptizatus. Multis ibi verbis Augustinus conatur ostendere eum vere esse baptizatum.

2 Potest etiam baptizari adultus contra suam voluntatem, sicut ille sacellanus Cæsaris Friderici in oppido Lintz baptizauit Iudæos. Atqui ibi dubium non est, hunc non esse baptismum, sed quum quis nimis ad hoc vrgetur vt cōsentiat in baptismum, quauis id non ex animo, sicut Iudæi plerunque baptizari se permittunt, vt sub prætextu

Libro. 4.
confessi.
cap. 4.
In sōno
baptiza.

c. maior de bapt. Christianismi melius & lautius inter nos viuant, quemadmodū præpositus iste (insigne omnium Iudæorum exēplar) Coloniensis ad sanctū Andream. isti oēs nec baptizati sunt, neq; recipiūt characterē, quāuis extrinsecus a suis magistratibus ad hoc impellunt, vt more Christianorum viuāt. Quod si illi deiceps fides placeat Christiana, ita vt ex animo iā cupiat, baptizari tūc debet occulte a sacerdote, quia prior ille baptizatus nō fuit verus, quū p infidelitatē suam nihil tūc tribueret baptismo, licet volūtātē suā exterius reponat in eo, tñ cor lōge hinc distat, siquidē nihilo plus virtutis tribuit baptismo, quā cuius ablutiōi aquæ, qua alias fuisse pful.

Fictus. 3 ¶ Sin autē adultus cū ratione & fide suscipiat baptismum, constitutus interim in peccato mortali, quod sibi pponat adhuc faciēdū, vel in eo ipse sibi placeat, is baptizaretur quidē, characterē quoq; reciperet, sed nō tñ gratiam dei, imo neq; peccata ei remitterentur. sic August. dicit, oīs qui iam voluntatis suæ factus est arbiter, quum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non potest inchoare. Verū si talis deinceps pœnitentia ducā super pctō in quo est antequā baptizatus, tunc confite ri illud tantū debet cum reliquis quæ post baptismum cōmisit, & sic tandē baptismus suum fortietur effectū in anima. Sacerdos quoq; tantū super illo peccato, in quo baptismum suscepit indignus iniungere pœnitentiā debet, nō autem pro iis quæ ante baptismum commisit. Et hoc nimirū voluit Augu. quū dixit, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, quum illa fictio veraci confessione recesserit.

De med. pœnitentia, c. 2. 2 ¶ Simul itaque hactenus de materia & forma baptismi diximus, de ministro quoque & suscipiente, iam de efficacia & virtute huius sacramenti differere aggrediemur. Primum itaque baptismus rite susceptus vniuersa deler peccata, originale simul & actualia, ita quod quilibet baptizatus siue paruulus siue adultus, si statim post susceptum baptismum moreretur, immediate euolaret in cælū, ac proinde baptismus plenarias elargitur indulgentias. Id adeo ex verbis Christi colligitur, quum ait, Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum, sequitur ergo quod quilibet renatus hoc modo intrare potest in regnum cælorum. Recte etiam dicunt doctores cælum baptismō referari. Sanctus Augustinus con-

clusionē hanc ad longū inducit, & illustrat aliquot locis apostoli Pauli, vt quū dicit, An ignoratis fratres quod quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus cū illo per baptismum in mortē, vt quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. & alibi, Christus mundat ecclesiā lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā, non habentē maculā aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. similiter & ad Titum scribens dicit saluos nos fecit per lauacrū regenerationis & renouationis spirit⁹ sancti, quē effudit super nos abunde per Iesum Christū saluatore nostrum. Ideoq; & August. inquit, A paruulo recens nato vsque ad decrepitū senem, sicut nullus prohibendus est a baptismō, ita nullus est qui nō moriatur peccato in baptismō, sed paruuli tantum originali, maiores autem etiam iis oibus moriuntur peccatis, quæcunq; male viuendo addiderunt ad illud quod nascendo contraxerunt, &c. 44. Oibus peccatis moriunt, quæcunq; iā propria cōmiserunt, vel cogitatione vel locutione vel opere. Sequit̄ paruulū per baptismū consequi rursus skolā innocentie quā nobis Adā in paradiso amiserat. Dices autē, quādoquidē baptismus tollit peccatū, an sic auferat etiā peccati pœnā? Respōdetur hic, quod baptismus adimit pœnā æternā, quā sustinere debet homo pro huiusmodi peccato, similiter & pœnā tēporalē redimendo peccato mortali debitā, non autem pœnā quæ naturā lapsam & destitutā consequit̄, quā post se relinquit peccatū originale, cui⁹ etiā tria sunt genera, de quib⁹ vide Tom. 3. ¶ Similiter hinc sequitur, quod Iudæus adultus vel etiā iā grandæuus Turca quispiā quum baptizatur, etiam si maximus sit peccator, tamē neq; constiteri tenetur, nec satisfacere, dummodo sit contritus, suāq; sibi peccata displiceant in fide vera. nā si adhuc in peccatis perseveret, gratiæ diuinæ capax nō erit, iuxta illud Sapientis, quia spiritus disciplinæ effugiet fictū. Quāobrē & Hieronym⁹ ait, baptizata sunt gentilium & hereticorum, sed non ad salutē. In ecclesia etiam quicūq; nō perfecta fide suscipiunt baptismum, aquā suscipiunt nō spiritū: sicut & Simon magus baptizatus est in aqua, nō in spiritu, eo quod nō displicerēt sibi sua peccata. Quisquis ergo adult⁹ baptizari cupit, huic

Rom. 8.

Eph. 5.

Tit. 2.

In cach. cap. 45.

Adultus baptizatus pœniteat.

Sapient. 1. super Ezechiel. Act. 2.

primū peccatā displiceant oportet: deinde neq; tunc actur aliquid peccet, sicut August. ad longū psequitur de eo qui in odio & inuidia baptizatur. Petrus quoq; interrogātibus Iudæis in die Pentecostes, quid eos facere oporteat, respōdit, Pœnitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrū, nihil autē pœnitentiæ huiusmodi adultis hoibus iniungit de ieiunio, oratione & similibus quæadmodū ait Ambrosi. gratia dei in baptismo, nec fletu indiget neq; gemitu, sed oīa gratuito dimittit. ¶ Sed videor hic mihi audire aliquē obicientē, Si adultus aliquis siue Iudæus siue Gētilis quū baptizatur, nō indiget pœnitentia sibi iniungēda, quid est quod Grego. ad Faustinum scribit, Iudæo qui susceperurus sit baptismū imponēdum esse tēpus, quadraginta dierum, quibus pœnitentiā agat in omni continentia? Audiatur ille quisquis est, Quoniā ea pœnitētia ipsi iniūgitur nō ad peccatorū remissionem, sed in præparationem, vt sic deinceps cū reuerentia & honore baptismi sacramētum, deuotius suscipiat, eoq; tēpore ille probetur, an verū & stabile habeat propositū recipiendi fidem Christi, neque nimium cū Iudæis est accelerandum, si quando petunt baptismū, neque plus satis cūctandū, ne forte resiliant, sicq; lōga ista dilatio eorum retro possit animos reuocare, vt inquit Gregor.

Observatione dignum est quod ibidem sanctus Gregor. admonet pauperes Iudæos iā baptizatos esse vestiendos, & ad Anthemium sic scribit, His quos de Iudaica perditione redēptor noster ad se dignatur cōuertere, rationabili nos oportet moderatione succurrere: ne vultus (quod absit) inopiā patiant. Ecce sanctus ille Pōtifex nō adeo fuit pauperulus, vt Luther conat facere Papam, quū hincinde habuerit præfectos suos, quibus & demādauit curā exponendi pecunias. sed de iis vide libros nostros de primatu Pet. lib. i. c. 31.

Quæras autem, Quum Iudæus baptizatur, quid faciendum de pecunia scœnore corrasa? respondeo hic tibi, Quoniam si Iudæi vel hæreditario vel aliunde iusto titulo bona acquisierūt, ea remanent penes eos, curandū enim sedulo est ne huiusmodi bona abalienent, vel ipsi hæreditatibus suis priuentur, c. Iudæi. 2. de Iud. Si autē de bonis vsurariis sermo fiat, video Ioānē Gersonē in multis defectibus, qui erāt per cōciliū emēdādi, etiā hūc posuisse. Quir tandē Iudæis baptizatis nō misericorditer de suis bonis dāt vultus ad ne-

cessitate vitæ? nisi quod paupertate cōpulsū decidūt de fide, conquerentes super Christianorū inhumanitate. Inuenio autē quod Papa Ioānes eius nominis 22. in ditionibus & ciuitatibus ecclesiæ subiectis præcepit, Quatenus Iudæi baptizati in bonis possessionibus suis, quocunq; nomine siue titulo reputatis & acquisitis & possessis tēpore conuersionis suæ, ab oibus maneant inoffensi, ne forte odiosa coacti egestate cōpellantur ad prius relicta redire infidelitātē. Hęc sunt qui velint etiā ad bona per vsurā congesta referre. Veruntamen nō possunt priuata volūtate eiusmodi bona retinere Iudæi, quia quū iniusta sint, restituenda erunt. Quādo autē ex maiori parte incertū est, quæ quibus sint redenda, magistratus eius loci potest ea capere, & vel omnia vel partē Iudæo donare pro conseruatione suæ vitæ & suorum, loco pauperū & ecclesiæ (est iusta causa transferendi dominū in fauorem fide.) Vnū est quod hic sicco pede trāsire non possum. quando dixi quō baptismus tollat pœnam peccati, excipiendæ sunt aliquot irregularitates, nā si quis ante baptismū duas habuisset vxores vel viduā, is etiam baptizatus nō potest ordinari in presbyterū: similiter si Iudæa virginitatē amisit, post baptismum quoq; fieri nō potest monialis, neq; enim eam notā admittit baptismus. Illegitime natus aliquis & per hoc ad sacerdotium parum idoneus, etiā baptizatus nihilo plus efficitur ad sacros ordines aptus. c. acutius, distinct. 26. 4. Admittit ergo baptismus peccatum, peccati quoq; pœnam. Et insuper in baptismo cōfertur gratia dei, & reliquæ duę virtutes theologice, fides & spes. Quum autē hoc ipsum neget Lutherus in omnibus sacramentis, peruersus seductus errore, semel illud probabimus de baptismo. verum esse quod cōmuniter dicimus, Sacramenta conferre gratiā, eo modo quo ab initio dictū est, Sic enim Christus ipse ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest intrare in regnum cęlorū: nemo autem ingredi potest regnum cęlorum, nisi per gratiā dei, oportet igitur in baptismo conferri gratiā, iuxta illud Pauli, Gratia dei vita æterna. Deinde regeneratio ex spiritu sancto, vtiq; ex gratia ipsius, alias enim quam differentiam statuisset Ioānes inter baptismū suum & Christi? sic autē ait, ego baptizo in aqua, ille autem baptizabit in spū sancto. Ita Mar. 1. & Paulus præclare inquit, saluos nos fecit per lauacrum re-

Baptif.
confert
gratiani.

Ioan. 3.

Rom. 3.

Mar. 1.
Titum 3.

generationis & renouationis spiritus sancti, quæ effudit in nos abunde, vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ: ideoq; & beatus Ambr. baptismum vocat lauacrum gratiæ. Imò August quoq; cõtra Donatist. multum & vehemèter huic innititur, quod idipsum sit discimè baptisimi Ioãnis à baptisimo Christi, quonia hic gratiã confert. In eodem quoq; libro Augustinus baptismum vocat sacramentum gratiæ, ca. 21. Et Ambrosius baptismum quo nos baptizamur maioris facit quam illũ quo baptizat⁹ est Christus. ait enim, *Quod salua pace dixerim, licet vtrunq; baptisma sit dñi, tamè grati⁹ puto hoc esse quo nos abluimur, quã illud quo saluator baptizatus est. Ibi enim tanquã incredulis fidem vult signis corporalibus persuadere, hic tanquã fidelibus gratiã spiritali virtute cõferre. Quid quod ipse titulus huius sermonis qui inscribitur, de gratia baptisimi vniuersum Lutheri errorè refellit & valide retundit? Ita Paulus ad Galatas etiã ait, Quicumq; in Christo baptizati estis, Christum induistis, Christum autè induere, sine gratia dei quõ cuiquam contingere possit? Et quũ ad Ephesios inquit, quia mundauit ecclesiã lauacro aquæ in verbo vitæ, quo pacto purgare queat ille animã nisi per gratiam? Verum Lutherus errorem hunc exiit ex antiquis istis hæreticis Pelagio & Celestio, qui damnati sunt in concilio Carthaginensi, temporibus beati Augustini. Volens hic obmitto inducere epistolam eorum ad Innocentiũ primum Romę missam. super fædo quoq; aliorum doctorum testimonijs referendis, quoniam illa supradicta cuique homini catholico sufficere possunt ad fidem suã roborandam & gratiã sacramentorum cõstabiliendam. Porro infundi etiam in baptisimo fidẽ & charitatem. iã superiori homilia ex verbis Augustini docuimus, is enim paruulos post baptismum vocat fideles (de consec. distin. 4. nihil) non autem fideles dici possunt secundum fidem acquisitam, siquidem adhuc vsum rationis nõ habet, vt addiscere possent, Christiani igitur sunt & fideles per fidem infusam baptisimo à spiritu sancto. Præterea Christus in euangelio, Qui non credit, inquit, condemnabitur, itaq; quum nõ dãntur paruuli baptizati, sed beentur, fidẽ quoque habeant oportet, quia sine fide impossibile est placere deo, placere autem paruuli deo, imo & nos si salutem speramus à deo, oportet vt efficiamur sicut paruuli, alias nõ intra-*

Lib. 2. super Luc.
Lib. 5. 3.
9. 11. 12.
13. 15.
Ser. 4. 1.
Galat. 3.
Eph. 5.
Epist. 9. in Aug.
Fides paruuli.
Ad Boni.
Mar. vi.
Heb. 11.
Matt. 18.

bimus in regnum cęlorũ, nam fide adẽpta paruulis non haberent vitã spiritalẽ, quum iustus ex fide viuat. Insuper & ratioi cõtrarium hoc esset, vt in paruulo sit gratia dei, & nõ fides, quando enim ita cõparatum est, vt fides sit substantia & fundamentum spiritualis ædificij. Quomodo charitas & gratia esse poterunt sine fundamento fidei? Iterũ quæris, Quur in aia paruuli constituãtur istæ virtutes, quũ nihil operentur, imo & si paruulus talis baptizatus quantumuis habitibus suis infusus sit instructus, educetur inter fideles, nihil vtiq; scire poterit huius fidei beneficio de religione nostra, & fidei Christianę professione? Audi, neq; enim vulgare quid quæris, sed eiusmodi quiddam quod pene intellectum vulgi trãscendit, neq; ita facile cuiuis manifestari potest. Quemadmodum in reb⁹ corporeis duplicẽ vides qualitatẽ, vt si de calido loquamur, & ignis calidus est & sol, ferrum quoq; calidum est & vinũ: ignis autè formaliter calidus est, calefaciens & adurẽs quicquid attingit: sol calidus quoq; est, sed nõ pprie in sua substantia, sed per radiorũ reflexionẽ tãtum: siquidem aerẽ hinc medium non calefacit, verum vbi ex opposito montis radij eius reflectuntur, ibi calefacit, vinũ quoque virtute calidũ est, quãtumuis in vase aut vitro pprie frigidum existat, id autè vbi biberis, ibi nimirum incalẽscet, & calidam vini vim senties: Sic piger, vrtica & alia multa quæ pprie calida non sunt, sed virtualiter tãtum, & ea sane qualitas virtualis nõ agit, nisi excitata? Ita in anima quoq; fides gemina est, alia propria & formalis, fides. f. acquisita, vt quum pter pronunciat aliquẽ articulum fidei, tunc remanet nõnihil adhærens in anima eius, quod si eundẽ rursus ingeminer, iterum aliquid amplius relinquitur adhærens animæ, id tam diu facit donec assuescat, vt tandẽ perfecte calleat: neque id multũ est diuersum ab eo quũ cãdelæ subinde in sæuũ intinctæ parãtur, semper enim plusculum aliquid adhæret filo, donec in iustã cãdelæ magnitudinẽ accrescat, ita in anima quoque se res habet. Et sicut fides hæc acquisita ex multo & frequenti exercitio nascitur, ita ipsa quoq; inclinãt ad hmoi operationes. Alia lõge res est de fide ifusa à deo, ea enim demũ fides nobilis & efficax est, instar caloris solaris. Et hæc fides quum non sit nata ex operationibus, ita etiam nõ inclinãt ad illas à seipso, non minus quàm nec vinum aquam calefacere potest, aliunde eã excitari oportet: id autem sit per

Ro. 10.
Heb. 11.
Quam fides paruuli.

fidem acquisitā. Sic ergo in baptismo infunduntur paruulo charitas, fides, & spes: quanuis operationē nullā in eo habeant quādiu rationis vsum nō habet, animā autem eius exorant, p̄ficiunt, & deo beneplacitā reddūt, imo paruulū quoque ipsū quasi incorporant Christo dno, vt amplius sit filius lucis & vitæ eternæ. Magnę & eximiæ nimirū hęc sunt infusarum virtutū operationes, lōgęq; excellētiōres, quam vel sit excitata dilectio vel fides acquisita. Cæterū accedente iam rōnis vfu in paruulo, quū is iā paulatim fidē addiscere, & amare deū incipit, tunc sane virtutes illę infusę exercitātur, vt iā paruulus iste multo sit prōptior ad discendā fidē, ad diligendū deum, quam si virtutes infusę nō haberet. Quid deniq; multa? In baptismo non tantū peccata dimittitur quoad p̄nā & culpam, sed etiā gratia, fides, spes animæ infunduntur. vt sic baptizatus deinceps intellectu suo illustretur, teste Dionysio, in voluntate purgetur, totusq; Christo vniatur, & eius ecclesię suę spirituale membrum efficiatur, vt ait Augustinus, illi etiā portæ cæli referentur. Domine Iesu Christe, gratiam nobis tuā largire benignus, vt per hęc dona tua tanta vitam consequamur eternam, Amen.

De eccle
fiast. hic
rar. ca. 2.
par. 3;

HOMILIA DECIMA TERTIA de Baptismo.

¶ Euntes, docete oēs gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Matth. vii.

¶ Iximus de effectu sancti huius sacramenti baptis-
mi, signum illud esse efficac, purgans animam à culpa simul & p̄na peccati, infundens quoque gratiam, fidem & charitatem, quæ operationes sunt tres,

Tom. 2.
de chara
& tere.

¶ Quarta autem hæc est, quia & characterem imprimi-
t, signum vtique à deo animæ impressum in susceptione alicuius sacramenti, quod iterari non potest, perpetuo remanens in anima, signum id notat & significat illum suscepisse hoc sacramentum, & quod penes illud etiam in inferno Christiani dignoscuntur ab infidelibus: fœdus nimirum hoc est & pactum, cuius gratia velit quisque seruare ac custodire legem. ¶ Quandoquidem autem Neochristiani signum hoc abnegant, quod tamen dæmones ipsi agnoscent apud inferos, age characterem hunc sacrę scripturę testimonijs con-

firmabimus. Primumq; adeo se princeps & doctor gentium Paulus nobis offert, qui sic ait ad Ephesios. In quo & vos quum audissetis verbum veritatis Euangelium salutis nostræ, in quo & credentes signati estis spū promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ: signaculum istud siue pignus iam nos characterē vocamus, quo oēs oues quæ sūt de grege Christi cōsignantur. Sic Paulum intellexit beatus Hieron. dicēs, Signaculum Dei est, vt quō primus homo cōditus est ad imaginē & similitudinē Dei, sic in secunda re generatione, quicumq; spiritum sanctum fuerit cōsequutus signetur ab eo, & figuram cōditoris accipiat. Ecce quō hic Hieronymus signū illud affirmat & cōstitetur, quod in lauro regenerationis à Deo imprimitur. Præterea ne habeas quo characterem signaculū spūs sancti impugnes, audi Paulum deinceps sic inquentē, Nolite cōtristare spiritum sanctum, in quo signati estis in die redēptionis vestræ, hoc est baptisimi. Et hic libere fatetur Paulus eos esse signatos spū sancto. Vbi Hierony. Signati, inquit, sumus spū Dei sancto vt & spūs noster & anima imprimantur signaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinē, ad quā in exordio cōditi sumus. Et inde, Qui idcirco signatur, vt seruet signaculum, & ostēdat illud in die redemptionis purū & syncerum, & nulla ex parte maculatum: & ob id numerari cum his valeat, qui redēpti sunt. Notate verba, neque enim hoc Neochristianorū errorem iuuare potest, quod ipse per se baptismus sit signum. nam id quoq; verum est, sed non de eo loquitur hic Paulus, verum de signo. quod imprimitur in animā, ablutio autē ad corpus pertinet. Deinde signaculum istud ablutionis cito transit, hoc autem permanebit vsq; in diem iudicij. Id ita intellexit in Paulo etiam Athanas. qui super. i. cap. sic dicit, Iudæi ex circuncisione sunt, beluarū more carnis signaculo excepto, notis inusti, sed vobis vt Dei filijs supra quam carnis patiatur conditio, spūs impressum est signū, & super. Ephe. 4. ait, Is nanque spūs nos obsignauit, esseq; de regio grege insuper fecit, atq; is nequaquā astare nos sinit cum fontibus & damnatis, sed signū impressit secernitq; vt redēpti & liberti ab istiusmodi ira essem. Bruno etiam sic sensit, nā & ipse sup Paulū in hunc loquitur modū. Vos credentes signati estis, vt appareatis de militia Christi, & sup ca. 4. Vos cæra, spūs sigillū vobis impres-

Super
epist. ad
Ephesi.
Charact.
Ephes. 4

Hieron.

Athanas.

Bruno.

sum quo signati estis in die redemptionis vestre, hoc est baptis-
mi. 2. Adhuc inorari oportet & longius insistere circa hæc,
propter eos qui nunc tanquam fidefragi conantur à militia Christi
subterfugere, signaculo fœderis abnegantes, quum tamen qui
libet Christianus firmiter sperare debeat, ut Hieronymus su-
pra meminit, se penes illud aliquando cognosci debere in die iu-
dicii. Putrida autem Ecclesiæ membra pudet huius signaculi
quia sub eo cunctorum confusione patebunt. Quod autem de eo
non multa scripserunt doctores, in causa est, quod tunc non
perinde opus erat, quum nemo illud negabat. Iam autem Luthero
illud infestante hostiliter, compellor scripturas penitus in-
trospicere, & tam impudentem errorem, quibus dignus colo-
ribus delineare. Signaculum itaque illud characteris iam olim
in spiritu prauissimum est à Propheta Esaia, quem dixit, Ponam
in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad Gentes in
mare, in Africam, & Lydiam, tenentes sagittam, in Italiam &
Græciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me,
& non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam
Gentibus. Hic certum est loqui Prophetam de ablegatione
Apostolorum & discipulorum Christi ad prædicandum Euan-
gelium per uniuersum orbem, non Iudæis tantum, sed & Gentibus
quæ antea de Deo nihil audierant. In eos ipsos ergo lega-
tos suos Apostolos Deus posuit signum, idque non aliud nisi si-
gnum hoc spiritus sancti, de quo Paulus ad Ephes. scripsit. Hie-
ronymus ibi vult signum istud Apostolorum esse designatum
per illud apud Ezechiel. quod quisquis non habebat morie-
batur, ait & signum hoc esse figuratum in Aegypto, quum postes
ædium & subliminare consignabantur sanguine agni, quo vi-
so angelus vastator transiret, nec quenquam in ea domo occi-
deret. sic & Christus postes, hoc est animæ vires consignat me-
rito sanguinis sui, quo animæ saluatur. Insuper & caracte-
ris huius mentionem facit beatus Dionysius, similiter & Da-
mascenus (nihil curo quod quidam verba eorum alio detorque-
re conantur, vti enim antiqua translatione aliquando forte
scriptum quæsierunt) nos illorum verba audiamus. ita inquit
Dionysius, Hunc ita accedentem diuina maiestas in sui cõ-
sortium intus admittit, eique lucem suam perinde ac signum
aliquod tradit, sanctum efficiens, & sortis sanctorum ordinisque
participem. Hic vtiq; Dionysius non agit de signo sacramenti, quod
sacerdos vel episcopus largitur baptizato, sed de eo signo,

Esaia 66

Mat. vlt.

Hieron.

Ezech. 9.

Exod. 12.

De Eccl.

hierar.

cap. 2.

par. 3.

quod Deus interius infigit animæ hominis baptizati, quod
ibi Dionysius etiam lucis nomine exprimit. Verum & Damas-
cus id ipsum confirmans sic inquit, Nunc igitur per baptismum
primitias spiritus sancti accipimus, ut initium alterius vitæ sit
in nobis, id est primitiæ regenerationis, & signaculum & tu-
tela & illuminatio & sanctificatio (vnde liquet quam depraua-
te aliqui destruat hic sententiam Damasceni.) Quinque opera
baptismi enumerat hic Damascenus. 1. Regenerationem per
baptismum. 2. Signaculum characteris, de quo nunc agimus.
3. Tutelam aduersus insidias diaboli. 4. Illuminationem
in intellectu per veram fidem. 5. Et sanctificationem, ut sic
baptizatus per gratiam Christi efficiatur membrum illius &
Ecclesiæ. Quod autem in ambo de hoc ipso caractere lo-
quuti sint facile probari potest ex Augustino, is enim de
hoc signaculo loquens sic ait Lib. 6. contra Donatistas, cap. 1.
Satis eluxit ouem quæ foris errabat, & dñicum characterem
à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat, quum ve-
nit ad Christianam unitatis salutem, characterem dominicum
in ea agnosci potius quam improbari, de eo loquitur, qui iam
antea baptizatus ab hæreticis venit ad Ecclesiam neque reba-
ptizatur. Alibi etiam ad Donatum sic scribit (23, q. 4. displicet)
& vos oues Christi estis, characterem dñicum portatis in sa-
cramento quod accepistis, sed erratis & peritis. Ad Parme-
nianum quoque comparat characterem signo militari sub ali-
quo Imperatore. Et ne quis remaneat ambigendi locus, en-
adduco & alia Augustini verba super canonicam Ioan. quæ sic
habent, Baptizatus sacramentum magnum habet, si non habet
charitatem, characterem quidem impositum habet, sed deser-
tor vagatur. Coronidis loco accedat vnicum illud Apostoli
verbum, quum ait, Deus vnxit nos, & signauit nos. 3. Omnia
hæc propter Neochristianos maxime inducere libuit, nobis
enim oibus qui fortiter adhuc stamus, & certamus pro vete-
ri illa & indubitata fide Ecclesiastica satis est, scire hunc con-
cordem & vniuersum omnium doctorum esse consensum, quod in ba-
ptismo imprimatur in animam hominis baptizati characterem inde-
lebilem: sufficeret etiam nobis constitutio canonica quæ quilibet
Christianus de sacramentis certo credere debet & tenere, si-
cut Romana tenet ecclesia ea, ad abolendam de hære. Roma
na autem Ecclesia firmiter & constantem credit in baptismo hu-
iusmodi characterem imprimi, quoniam ita ait papa Innocentius.
ptism.

Augusti.

Episto.

294.

Tract. 55

1. Cor. 7.

C. maio.

res de ba-

3 Is qui sicte accedit ad baptismum, characterē Christiani-
 tatis suscipit impressum, &c. Tunc characterem sacramenta-
 lis imprimit operatio, quum obicē voluntatis cōtrariā non
 inuenit obfistētem. Quilibet ergo Christianus credere de-
 bet characterem hunc esse instar certi coloris, quo mini-
 stri Christi vestiuntur. Ex superabundāti scripturas quoq;
 byblicas adduximus & patrum sanctiones, quos Deus ipse
 per gratiā suam illuminauit. Quæris, vnde lignum hoc per
 petuū est & indelebile? Audi quoniā eius rei præcipua cau-
 sa ipsa diuina voluntas est, cui hoc sic complacuit: deinceps
 tñ ostendi potest, quod characterem hūc tria habent sacra-
 mēta irreiterabilia, baptismus, cōfirmatio, & sacer ordo: sed
 eorum operatio ratione characteris est ppetua, baptizatus
 enim, cōfirmatus, & sacerdos ita in perpetuū manebunt, e-
 tiam si condemnentur. Et sic catabaptismus blasphemus to-
 tus est, vt monstrauius in homilia de ascensione domini.
 Gregor, ¶ Audi præclara verba B. Gregorij. Quod dicitis eum qui
 ordinatus est semel, tursus ordinari debere, valde ridiculū
 est. sicut enim qui baptizatus est semel denuo baptizandus
 nō est: ita semel ordinatus, sæpius etiam ordinari eo ordine
 non potest. Plures adhuc rationes ostēdunt doctores, quor
 catabaptismus sit iniquus, quoniā baptismus præcipue con-
 tra peccatum originale institutus est, illud autem semel ex-
 tinctum nō potest repeti, ergo nec aliquis rebaptizari de-
 bet. 2 Ad hæc character ipse baptismi deleri non potest
 3 Baptismus & culpam aufert & pœnā, ergo si liceret ali-
 quem denuo baptizare, quis deinde pœnitētiæ & confessio-
 ni locus erit reliquus? 4 Baptism⁹ Christi mortē designat
 testante id Paulo, Christus autem semel tātum mortuus est
 & homo itaq; semel tantū baptizādus est. 4 Ex omnibus
 præmissis colligi facile potest, an baptismus in oibus bapti-
 zatis æqualem habeat operationem, aut non? Nam quoad
 paruulos posset forsan ratione baptismi in omnibus æqualis
 esse virtus, sed ex causis aliunde accidentibus potest et-
 iā paruulis inæqualiter gratia cōtribui, quia baptismus o-
 peratur ex merito pafsionis Christi. Sine dubio autē Chri-
 stus voluit meritū suæ pafsionis & mortis validius & forti⁹
 operari in electis quā reprobis. qua de re vide in festo sancti
 Nicolai. In adultis vero baptismus actualia tollit pecca-
 ta, atq; eo nō indigent paruuli. Ex adultis quoq; si vnus cū

Chara-
 cter in-
 deletibilis
 Tom. 3.

Gregor,

Rom. 6.

Opera-
 tio ba-
 ptismi in
 æqualis.

Roma. 5.

maiori tum contritione, tū deuotione, tum vehemēti ardo-
 re se præparat ad baptismum quā alius, eo ampliorē quoq;
 gratiā est recepturus. Sequitur inde quā impie & cōtra om-
 nem rationē dixerit Lutherus, baptizatum adeo esse locu-
 pletem & vbertim diuitē, vt etiā volēs non possit beatitudi-
 nem amittere quibuscunq; tandem peccatis, dū modo cre-
 dat verbis & promissioni diuinæ in baptismo. Nam & Lu-
 therus in eadē cū damnatis oibus est nauī erroris, sentiens
 omnia alia peccata in momēto absorberi in fide quæ habe-
 tur de verbo Dei, eo q; nullum peccatum damnare homiē
 possit præter infidelitatem. O crudelitate, o insignē truculē
 tērisi istius animicidæ carnificinam. Aut quor tandē dixit
 rit Dñs, si vis ingredi ad vitam, serua mādāta? Quid sibi vo-
 luerit Paulus dicēs, Modicum fermēti totā massam corrum-
 pit? Manifesta sunt enim opera carnis, quæ sunt fornicatio,
 immunditia, impudicitia, luxuriā, irā, rixā, inuidiā, homi-
 cidia, ebrietates, comessatiōes & ijs similia, quæ prædico vo-
 bis sicut prædixi: quoniā qui talia agunt, regnū Dei non cō-
 sequentur. Ita & sapiēs ait, Via peccantiū complantata lapi-
 dibus, & in finem illorū inferi & tenebræ & pœnæ. Ita Eze-
 chiel quoq;, si auerterit, inquit, se iustus a iustitia sua, oēs
 iustitiæ eius, quas fecerat nō recordabuntur. Et impius iste
 atq; adeo Siculis tyrannis omnibus immanior Lutherus af-
 firmare audet, omnia etiā peccata nihil nocere, modo quis
 credat errori huic oēs vtriusq; testamēti scripturæ per dia-
 metrum aduersantur. Sapiēs inquit, de hoīe peccatore, Morie-
 tur, quia nō habuit disciplinā, nō de fide tantū loquit, quot
 enim Christianorū milia dānantur, nihil iuuate eos baptis-
 mo? Diabolicū autē erroris huius inuētum est, ipsiq; adeo
 dæmones virus istius hæresis per Lutherū quomuerunt, in
 detrimentum pœnitētiæ, cōfessionis, satisfactiōis, aliorū-
 q; operum bonorū, q; ipse erat aboliturus, in hoc vt pluriū
 hominū procuraret dānationē. Verū hæc infra in sacramē-
 to pœnitētiæ. Veri autem Christiani nō ita scelerate viuēt
 alias & hic capitali supplicio, & illic æternis deputarentur
 incēdijs. Intuentur hī potius exemplar & archetypum suū
 Christū Dñm, qui statim a baptismo duct⁹ est in desertum,
 & ieiunauit ibi 40. diebus, sine dubio etiam orauit, tētatur⁹
 q; a diabolo in trib⁹ peccatis, victor ipse perstitit: ita & nos
 decet resistere diabolo. quanuis enim per baptismum facti

De cap-
 Babylo.

Error lu-
 theri
 Matt. 19.
 Galat. 5.

Eccle. 21
 Eze. 18.

Prou. 6.

Matth. 4

Roma. 8. fumus filij Dei, attamen pater filium male uiuentem & inobedientem exheredare potest: vn̄ & Paulus ait, filij Dei fumus, quod si filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si modo cõpatimur, vt & glorificemur: quapropter in alio quoq; loco dicit, nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Itaq; & hæc ad veræ pietatis perfectionem attinent, bene viuere, abstinere, & pati, mandata Dei seruare, nam si quis diligit me, ait Christus, mandata mea seruabit. Apostolos quoque dum ablegaret in vniuersum orbem, non tantum iussit prædicare fidem, quod Lutherus facit, sed addidit de mandatis, docere eos seruare omnia quæ præcepi vobis. Quod qui fecerit, & hic gratiam & illic gloriam possidebit æternam. Amen.

HOMILIA XIII. DE SOLENNITATE, quæ ante baptismum adhiberi solet.

¶ Euntes docete omnes gentes. Matth. vlt.

¶ Vm satis hæcenus, dilectissimi in Christo fratres, dictum à nobis sit, quidnam baptismus existat, quæ illius materia, quæ forma, qui minister, quis etiam

debeat baptizari, & quid operetur baptismus, pximū est vt de baptismi vsu disseramus, quomodo ille in ecclesia cū festiua solēnitate pergatur: in casu enim necessitatis, quū acceleratur baptismus in priuato, solēnitates illæ nõ seruantur, quas nunc nõ eo quidē recēsebimus, quasi nesciatis id quod in ecclesia Dei coram oculis vestris quotidie cõspicitis, sed vt occasionem habeamus docēdi, illā quoq; solēnitate ab ecclesia institutam, in sacris literis esse fundatam, neq; probabilibus carere rationibus: & vt vos attentius consideretis deinceps quidnam hic agatur, atq; cum totius ecclesie congratulatione celebretur. ¶ Principio quum paruulus

Cæremonia bap.

Genes. 3.

aliquis ad fores templi defertur baptizadus, interrogari solet, masculus ne sit an femella, quoniã orationes & benedictiones oēs quæ dehinc adhibētur, iuxta differētiã sexus debent variari, idq; ex vera ratione, nã & maledictio illa non sine discrimine lata est super Adamū & Euam: mulieri enim dixit Deus, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in dolore paries filios & sub viri potestate eris. Adæ vero dixit, maledicta terra in opere tuo, in sudore vultus tui vesceris pane tuo &c. Itaq; hæc scire debet sacerdos

de sexu, quauis in quibusdam ecclesijs non obseruetur eo quod ex ijs quæ deinceps quærunt. & hoc colligi potest, vt quū de noie quærir, facile etiã de sexu certior esse potest. Et hæc altera quidē de noie interrogatio iam inde à temporibus apostolorū in vsu habita est, siquidē Dionysius Pauli discipulus solennē baptizandi formulã ab apostolis vsurpam ad longū describit, inter alia ait, sacerdotes etiam ad scribere solitos fuisse nomen baptizadi & patrini simul, Id inde in continuo vsu remansisse certū est ex concilio Carthaginensī. vbi sic habetur, baptizandi nomen suū dent, & diu sub abstinentia vini & carnū, ac manus ipositione, crebra examinatione baptismū percipiāt. ratio illius est quod electos deus cognoscit ex noie. vide Tom. 2. Hoc fiebat olī in solēni scrutinio catechumenorū, quod habebatur feria quarta post dñicã Latæ. 2. Quærit postea sacerdos, an paruulus nõ antea sit baptizatus, ne forte rebaptizetur, quod peccatū grãde foret, & per hoc sacerdos officio sacerdotali per omnē vitã suam priuaretur, sicut in multis concilijs Græcæ & Latine ecclesie etiã transmarinis est conclusum, vt in cõcilio Carthaginen. Romæ, sub Papa Siricio, & Innocentio, in quinto concilio Constantinopolitano, & alijs multis. Quomodo autē se gerere debeat sacerdos, si paruulus sit antea baptizatus, sub finem dicturi sumus.

De eccl. hierar. c. 2. Par. 2.

Cõcil. 4. Cant. 85.

2. Duo quædã sunt præcipua quæ ad huius sacramenti faciūt solēnitatē, catechismus, & exorcismus, hoc est institutio & adiuratio spūs immūdi. Cõmifcent quidē ambo hæc inter se, & ijs adhibetur tertium, quod est oratio & vniuersus reliquus ornatus qui huic solēnitati adhibet, sicut dicturi sumus deinceps. Tantū hic de duobus prioribus dicem⁹, quãuis enī Neochristiani vtūtur aliquot partib⁹ hui⁹ solēnitatis ab ecclesia mutuatis, multa tamē intermittūt, p diuersitate singularum sectarū, & furore quo quisque circa suæ hæresis defensionē est correptus. Primū ergo catechismus, hoc est institutio fidei ante baptismū, fundatur in verbis Christi, in vsu apostolorum & martyrum, atque vniuersalis ecclesie vsq; in hodiernū diē. ita enim Christus⁹, Ite, inquit, ad apostolos, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. ¶ Ecce prius docere oportet quàm baptizetur. Id adeo Petrus statim obseruauit in diē pentecostes, quãdo post pãdicationem, denique

Hugo li. 2. de sac.

Catechi.

Mat. vlt. baptizauit tria milia hominū. Vfus hoc more est & Philip-
 pus diaconus cum Eunucho Candacis reginæ, quē prius in
 Aēt. 2. fide erudiuit, & tādiu quidē, donec ipse baptismū appetēs,
 aquā mōstraret, ne quid impediret baptismum : forma hæc
 multum necessaria fuit in primitiua ecclesia, quando fere
 adultiores & rationis iā capaces baptizabant, dūmodo ba-
 ptismus volūtariē ab eis & citra coactionē recipiebatur. Et
 Aēt. 8. ob hanc catechizationē in primitiua ecclesia quicumq; ba-
 ptizandus erat aliquo indigebat qui eū reciperet, & pro ip-
 so in baptismo responderet, atque is susceptor siue anado-
 chus apud Dionys. dicebatur, quid nobis est patrinus, quia
 quum patrē habēt sacerdotē, pater baptizandi efficitur. Ali-
 quanto enim tēpore ante baptismū oportebat eum articu-
 los fidei addiscere, qua de re August. peculiarem inscripsit
 Augusti. libellum, de catechizandis rudibus, ad quendā qui diceba-
 tur Deo gratias. Obiicies, Catechismum hūc facile admi-
 tto, in iis erudiendis qui intellectum habent & rationis vsu
 Paruuli non carent, accipientes quę dicuntur, sed quid hæc ad par-
 catechi- uulos & infantes, non intelligentes hanc institutionem, vn
 zandi. de & catapaptistæ catechismum illū paruulorum deridet.
 Audi ad hoc, quia quanuis paruulus hæc non capit, eccle-
 sia tamen eum in vsū retinuit ex multis causis. Primum
 Ephe. 4. quoniam ex eo quod iam plenitudo gentium intrauit & il-
 lorum quoque ethnicoꝝ filij abalienandi non sunt ab ec-
 clesia, decuit ob vnitatem fidei, vt eadem baptizandi ratio
 Ratiōes in paruulis obseruaretur & adultis, quoniam omnino non
 catechif- vsū est consultum ecclesiæ cum paruulis differre vsq; ad
 mi. annos perfectæ rationis, ne morte prauenti ante baptismū
 damnarentur, quia Dominus vnus est, vnus deus, & baptis-
 ma vnum. 2. Consulte etiam ecclesia medicinam salutis eo
 direxit, vt sicut paruuli per alienam transgressionem incur-
 rerunt peccatum, ita per aliorum confessionem redirent in
 gratiam per baptismum.
 3. Ad hæc quādo tam vtile sacramētū est baptismus, ad illi⁹
 quoque solennitatem non parum facit ipse catechismus.
 4. Insuper & ad hoc prodest, vt patrini queant paruulis
 baptismi sui exhibere testimonium, & si huiusmodi bapti-
 zatus in infantia neminem forte haberet, qui eum deinde
 De eccl. erudiret in fide, vt patrini sui admoneantur officij, & sciāt
 hiera. c. quidnam docere illum debeant. Audi & hic Dionys. sic di-
 1. Para. 3.

eentē, Istud quū piissimis ducibus nostris in métē venisset,
 vsū est admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati
 paruuli parentes, puerū vni ex fidelibus tradant præclaro
 diuinarū rerum magistro, sub quo iā puer sit, quasi sub pa-
 tre diuino, sanctæque salutis alumno. Hūc itaq; præsul spō-
 dentem, puerū iuxta sanctā educaturum vitā, requirit vt ab
 renunciationē profiteatur fidemq; confiteatur, non (vt il-
 li ridentes aiunt) alium pro alio imbuat sacris, neque hoc il-
 le ait, ego pro puero abrenunciationē facio, aut fidei sacra-
 menta profiteor, sed ita, puer renunciat & profitetur, id est
 spondeo puerum inducturum quū ad sanam intelligentiam
 venerit, sedulis adhortationibus meis vt abrenunciet con-
 trarijs omnino, profiteaturque & peragat diuina quæ polli-
 cetur. possetque hæc. s. ratio esse pro defendendo catechif-
 mo, vt sic paruulus vbi venerit ad annos suæ rationis, reli-
 gionem Christianam diligentius simul & deuotius eumque
 maiori reuerentia susciperet addiscendā atque confidēdā.
 iam tum intelligens suo loco id spondidisse susceptore suū
 olim idque ad animæ suæ salutem. **Exorcis.**
 3. Alterum quod in baptismo præcipuum sit, diximus esse
 exorcismum, ipsam scilicet diaboli adiurationē, ne ille po-
 testate sua fretus baptismū paruuli impediat. Et quāuis hoc
 ex Neochristianis alij vtant. alij non, attamē sacrarū litera-
 rum testimonijs hunc quoque cōprobabimus, hic in cōmu-
 ni & vniuersaliter quidē, deinde autem specialiter in qua-
 libet forma. Cōstat enim vel Petro teste, quod aduersarius **1. Pet. 5.**
 iste noster sicut leo rugiens circuit, quærens quē deuoret.
 Is ergo ppter peccatum parentum primorum potestātē ac-
 cepit in hominē, atq; super oīa illa quæ in vsū veniunt ho-
 minis, (vide homilias de dedicatione.) Sic itaque quū nul-
 la sit conuentio Christi & Belial, quicquid in obsequiū & **Tom. 3.**
 cultum diuinum impendi debet, id antea exorcizetur opor-
 tet. Paruuli quoque quum per baptismum veluti dedicent,
 & conscrentur deo, sicq; filij fiant lucis, operæ precij est
 per cōiurationem ab ijs vel expelli aduersarij potestatem.
 Id ita esse nō humanitus inuentum sed a Christo institutū,
 en vtrunque tibi Euangelistā Matthæū & Lucam, qui nar-
 rant potestatem hanc exorcizandi Christum tradidisse apo-
 stolis, idem & in die ascensionis dixit, signa eos qui credi-
 derint hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eiciant. **Mat. 10.**
Luc. 9.

Mar. vii. ces autē loquūtū id esse dñm de corporali eiectione demō-
nū ab hoibus obsessis, non autē de coniuratione spiritali? Imo si per hanc cōmissionē habuerunt illi potestate super maius, vtiq; & super id quod minus erat. Minus autem est
In homi. ascensu. domini. diabolum hoc modo cōiurare, quā eum potenter ab homi-
ne obfesso eiicere. Habe sup hac re etiā tibi verba Grego-
rij is sic inquit, sancta ecclesia quotidie spiritaliter facit,
quod tunc per apostolos corporaliter fiebat, nam sacerdo-
tes eius quum per exorcismi gratiā manū credentib' impo-
nunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente cōtra-
dicunt, quid aliud faciunt nisi dæmonia eiiciunt? Hūc q; a-
deo morē semp fuisse in ecclesia, quū satis confirmat hęc
verba Gregorij, tū verò & ante eum testā id August. dicēs,
Li. 2. de pe. orig. cō. Pela. giaz. c. 40 Ipsa ecclesiā sacramenta, quæ tam prisçæ traditionis auto-
ritate concelebrat, vt ea isti quanuis in paruulis existimēt
simulatorie magis quam veraciter fieri, non tamen audeāt
aperta improbatione respuere, ipsa in quā ecclesiæ sacra-
menta satis indicant. paruulos a partu etiam recentissimos
per gratiā Christi de diaboli seruitio liberari. Excepto enī
quod in peccatorū remissionem, non fallaci sed fideli my-
sterio baptizātur, etiā in eis prius exorcizatur & exufflatur
potestas contraria, cui etiam verbis eorū a quibus portan-
tur, se renunciare respondent. Ecce quomodo & tempori-
bus Augustini in vsu habitū fuit pueros exorcizari non fe-
cus quam hodie fit, imo & temporibus apostolorum id ita
factum est, sicut statim ex Dionysio probabimus. Vnū au-
tem hic præterire non licet quod et si in primordio ecclesie
adhuc quoq; solitus est in adultis catechismus exorcismo
præponi, vt docet Hugo de sacramentis, diuersim tamē ob-
seruatur in paruulis. primum enim locum tenet, vt mox di-
cturi sumus exorcismus ipse: verum Hugo forsitan loquū
de fidei informatione specialiter in conuersione alicuius
infidelis, & iam eruditi in fide. Nam in plarisq; iam dice-
cesibus mixtim hęc peraguntur, quod. f. ante & post exor-
cismum, quædam partes catechismi absoluuntur.
4 Nos hic quædam præuia baptismi paucis percur-
remus. primum enim sacerdos quarit, Abrenuncias Sathanae
& omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius: vbi
patrini ter respondeant, Abrenuncio, (quibusdam tamē in
locis hoc post exorcismum tandem fieri solet) profectum

que id est a temporibus apostolorum, autore Dionysi. quū
ait, Et quum post trinam abrenunciationis contestationem Super
tertio se ille abrenunciare professus fuerit. Affirmat hoc Amos. 6.
ipsum & S. Hieronymus quum dicit de baptismo loquens.
Vnde & in ministeriis primo renunciamus ei qui in occi-
dente, nobisq; moritur cum peccatis, & sic verbi ad ori-
tem pactum inimus cum sole iustitiæ, & ei seruituros nos
esse promittimus. Ad antiquum ibi morem respexit, quo
baptizandus primum se vertebat ad occidentem, & post-
quam abrenunciasset Sathanae, vertebatur rursus ad ori-
tem, sicut & Dionys. testatur: eius abrenunciationis memi-
nit & Ambrosi. super episto. Pauli ad Colossen. & apertius Ambrosi.
libro. i. de sacramen. cap. 2. vbi dicit, fideles olim interro- cap. 2.
gatos in baptismo an renunciant Sathanae & operibus e-
ius, deinde an etiā mundo & voluptatibus eius, nos feci?
Paulo vtamur. Verum interim hic committere non pos-
sum vt non verba adiiciam sequentia apud Ambrosiū, quo-
niam ea vehementer quemlibet Christianū admonent pa-
cti sui atque promissi: sic enī ait ille, Memor esto sermonis
tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis si chiro-
graphum homini dederis, teneris obnoxius vt pecuniam
eius acceperis teneris astrictus, & reluctantem te fœnera-
tor astringit, atque illic tua cautione conuinceris, vbi ergo
promiseris cōsidera, & quib' promiseris, leuitam (quia illi
tunc exorcizabant, iam autem omnia facit presbiter) vidi-
sti, sed minister est Christus, ergo chirographum tuum te-
netur non in terra, sed in cælo. Meminit eiusdem renuncia-
tionis & beatus Augustinus dicens, si adiutorium nostrum Lib. 2. de
in nomine domini est, renunciemus diabolo, pompis & an-
symbolo
gelis eius. Videte dilectissimi quia hanc perfectionem ve- cap. 1.
stram in curiam profertis angelicam: nomina profectum
in libro excipiuntur vitæ. Possent istiusmodi complures
loci adduci ex Hiero. Ambrosio, Augustino, Beda & alijs,
sed breuitatis studio supersedebim' illis, tu vide Hugonē,
& longe pulcherrimum super hac re locum apud D. Chry.
Tom. 4. Homil. 21. cui titulus est, Catechesis ad illuminan-
dos, &c. vbi monet verbū hoc cuiuslibet Christiano semper
habendum in ore & præ oculis, Abrenuncio tibi Sathana,
& cōiungor tibi Chrifte, nec vnquam absque hac voce ex-
cas: oremus dominum Deum, &c.

Mos ba-
ptizandi

Ambrosi.
cap. 2.

Lib. 2. de
symbolo
cap. 1.

Chryso.

HOMILIA XV.

HOMILIA XV. DE RELIQUIS
solennitatibus ante baptismum.

¶ Quum sanctificatus fuero in vobis, effundam super vos aquam mundam. Ezech. 36.

E T si baptismi sacramentū a Christo dño ad animarū purgationē est institutū, ille tamē per magisteriū sp̄ritus sancti ipsosq; apostolos multas præclaras solēnitates ante baptismū vsurpari solitas instituit: quib⁹ ipsam baptismi dignitatē ostēdere nobis voluit, quod tā solēni ap̄paratu & præparatione fuscipit, ita vt fere hoies ante eius susceptionē aliquatenus sanctificent, nondū super eos effusa aqua baptismi, iuxta illud propheticū, Quū sanctificatus fuero in vobis, effundā super vos aquam mundā, & munda bimini ab omnibus inquinamētis vestris, superiori autē homilia duo præcipua excussimus quæ ante baptismū adhibentur, catechismum & exorcismū: vt autē plus afficiantur homines circa hoc venerabile sacramētū, animum induxi oēs solennitates & caremonias ibi obseruatas euoluere. hætenus quoque dictum est quomodo baptizandus siue susceptor abrenunciēt diabolo, nunc porro progrediamur.

1 Ter exufflat sacerdos in puerum, & ait, Exi immune spiritus ab hac creatura dei, & da locum aduenienti sp̄ritui sancto paraclete. Exufflatio ista iam inde a temporibus apostolorum remansit in ecclesia vsque ad hodiernum diē, nisi quod in primitiua ecclesia ipse qui baptizabatur etiam exufflabat, sicut testatur Dionysius, quum ait: deinde occidentem versus baptizandum statuens intendentem ac manus impingentem ad eandem regionem conuersas, insufflare illum ter Sathanam iubet, ac præterea abrenunciationē profiteri. Ita & Augustinus inquit, pueri exorcizantur & exufflantur, Christus quoque exufflauit in apostolos quando contulit eis spiritum sanctum.

2 Deinde consignat sacerdos paruulum in fronte & pectore signo crucis dicens, signum sanctæ crucis dñi nostri Iesu Christi in frontem tuā pono: signum saluatoris domini nostri Iesu Christi in pectus tuū pono. Meminit eius rei & B. Augustinus in quodam serm. in hæc verba, denique ne dubitares nec erubesceres, quando primum credidisti, signum Christi in fronte tanquam in domo pudoris accipi-

stire: recole frontem tuam, ne signa expauescas aliena. sic nimirum, ipsi Iudæorū quoq; posses signabatur in Aegypto, ne angelus percussor ingrederet in ædes: sicut pulchre inducit August. contra Faustum & ait, sanguine illinūtur postes, vt perniciēs depellatur: signantur signo dominicæ passionis in frontibus populi ad tutelā salutis. & rursus super Ioannem, Ad hoc, inquit, ipse dominus crucem suā, vbi eum dementia superbæ impietatis irrisit, in eorum qui in illum crederent frontibus fixit, vbi est quodāmodo sedes verecundiæ, vt de nocte eius fides nō erubescat, & magis dei gratiā quam hoīm diligat. Vide eundem super Psal. 141. Et Dionysiu similit. Post hæc sacerdos manū imponit super caput paruuli & orat dicens, Omnipotēs sempiternæ deus pater domini nostri Iesu Christi respicere dignare super hunc famulū tuū, quē ad rudimenta fidei vocare dignatus es, oēm cæcitatē cordis ab eo expelle. dirūpe omnes laqueos sathanæ, quibus fuerit alligatus. Aperi ei dñe ianuā pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus omnium cupiditatū fœtorib⁹ careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum latus tibi in ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diē, vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui percepta medicina, per Christum dominum nostrum. 3 Salem quoq; acceptum sacerdos dehinc imponit in os paruuli & ait, Accipe salem sapientiæ, vt habeas vitam æternā, pax tibi. Oremus, Deus patrū nostrum, deus vniuersæ conditor creaturæ, te supplices exoramus, vt hunc famulū tuū respicere digneris propiti⁹, vt hoc primum pabulum salis gustatē non diutius esurire permittas, quominus cibo repleatur cælesti, quatenus sit spiritu domini feruens, spe gaudens, nomini tuo semper deseruiens, perduc eum domine ad nouæ regenerationis lauacrum, vt cū fidelibus tuis pmissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur, per Christum dominum nostrum amen. Hæc iuxta cuiuslibet diocesis consuetudinem obseruatur, cū difformine collectarum super masculos & fœmellas. Verum id irrident Neochristiani. quauis enim quidam vtantur signo crucis in fronte & pectore. similit. & abrenunciationē illa triplici. exorcismo, ex euangelio, persuaderi tamen nolūt vt salis vsum recipiant. Atqui nos illum etiam sacris litteris esse consonum monstrabimus, atque a temporibus apostolorum ad nos profectum. siquidem sal peculiarem quoq;

Serm. 1.

Par. 2.

Cru.

Lib. 12.

c. 30.

Tra. 53.
in fine.

Oratio.

Sal.

Collect.

Exufflatio.

Vbi supra.

De sym.
Li. 1. c. 1.
Iob. 20.c. postea
de conf.
dist. 4.

Leuit. 2. & mysticā habet significationem sicut legimus in Leuitico, Quicquid obtuleris sacrificij, sale cōdies, nec auferes sal fœderis dei tui de sacrificio tuo, in omni oblatione offeres sal. Ecce quod deus hic appellet sal fœderis, ipsumque adeo uoluit habere in omnibus sacrificijs, Vnde ait Beda super lib. Super Num. 28. reg. & habet de cōf. dist. 4. sal. Sal cælestis sapiētīæ quo in-
Num. 2. tiantur catechumeni, in cūctis operū nostrorū sacrificijs iu-
 bemur offerre. Rabanus etiā exponit hoc de sacerdotibus & omnibus ecclesiasticis qui sapiētiam habere debent apostoli-
Matth. 5. cam, quoniā præcipue hoc deus dedit sacerdotibus signū, si-
Hom. 6. cut legere est in Numeris, quia fœdus salis sempiternū est corā domino tibi & filijs tuis. Eo respexit dominus quoque
Act. 8. quum ait ad discipulos suos, Vos estis sal terræ. ita enim &
Ezec. 15. Orig. intellexit super Ezechielē, dicēs, Artēdite cathecume-
 ni, audite, & ex ijs quæ dicūtur præparate uosmetipsos dum catechumeni estis, dū necdū baptizati estis, & ueniat ad la-
 uacrū & lauemini in salutē. Simō magus non fuit lotus in sa-
 lutē. de Hierusalem, inquit, neq; sale salita. Et hoc crimē est Hierusalē, quia non fuerat digna sale dei. Ego si credidero domino meo Iesu Christo, ipse me sal faciet, dicstque mihi, vos estis sal terræ. Pie etiā credendū est, quod quādo in pri-
1. Esd. 7. mitiua ecclesia baptizabatur adulti, sal cōsecratū eis i os po-
 nebatur: ut sic admonerētur, quatenus si inter gentes cōuer-
 sarētur, modesti simul & honesti essent in sermone. Atq; in
 eius rei argumentū rex Artaxes iussit, ut præfecti salem im-
 penderent in cultum dei citra mensurā. Typice quoq; ideo
 Dauid percussit Idūmæos in ualle salis, quicunq; enim salē
 habent sapientīæ dei, illi etiam pfligant & percutiant hostē
2. Re. 8. suum diabolū. Idcirco & Christus dixit discipulis suis. Ha-
Mar. 9. bete in uobis sal, & pacē habete inter uos, bonum enim est
Luc. 14. sal. Aque hoc est quod Paulus Neophytis scribit, sermo ue-
 ster semper in gratia sale sit cōditus, ut sciatis quō oporteat
Colos. 4. uos unicuique respondere. Omnia hæc pulchre explicat Ra-
 banus quoq; de institutione clericorum, & ait, Tūc datur ba-
c. ex hinc ptizato sal benedictum in os per sal typicum: sale cōditus fœ-
de conf. tore careat iniquitatis, ne à uermibus peccatorum ultra pu-
dist. 4. trefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiā percipi-
 endā. Ratio autē consecrādi salis eadē est cum aqua benedi-
 cta quam supra assignauimus, & habet sane uerba pietate &
 deuotione plena: quid enim magis afficeret pijs hominū

mentes, quam quod dicit sacerdos. Exorcizo te creatura fa-
 lis in nomine dei patris ✠ omnipotentis, & in charitate do-
 mini nostri ✠ Iesu Christi, & in ueritate spiritus ✠ sancti.
 Exorcizo te per deum ✠ uiuum, per deū ✠ uerum, per deū
 qui ad tutelam humani generis procreauit &c. ut habetur in
 obsequiali. 3. Quum iam sacerdos ei quem baptizan-
 dum suscepit sal sacratum dedit, & collectas perorauit, rur-
 sus exorcizare incipit & ait, Ergo maledictē diabole recogno-
 sce sententiā tuā, & da honorem deo uiuo & uero, da hono-
 rem Iesu Christo filio ei⁹ & spiritui sancto paracleto, & re-
 cede ab hoc famulo dei, quia istum sibi dominus noster Ie-
 sus Christus ad suam gratiam & benedictionē fontemq; ba-
 ptisimatis uocare dignatus est, & hoc signum sanctæ crucis ✠
 quod damus fronti eius tu maledictē diabole nunquam au-
 deas violare &c. Exorcismum hunc deinde cōficit cum qua-
 tuor alijs deuotis precationibus. ¶ Neque tacuit hoc Gre-
 gorius sed ait in die baptisimatis omnibus nos antiqui hostis
 operibus atque omnibus pompis abrenunciare promissimus,
 nam sacerdotes quum per exorcismi gratiam manum credē-
 tibus imponūt, quid aliud faciunt quam quod dæmonia eui-
 ciunt? Similiter & Rabanus quum de sale dixisset subdit, de
 hinc iterum exorcizatur, ut diabolus suam nequitiam agno-
 scens, iustum per se dei iudiciū timēs, recedat ab homine,
 nec iam contendat eum arte sua subuertre, ne baptisimū con-
 sequatur: sed magis honorem creatori suo exhibens, reddat
 opus deo factori suo. Postea legitur Euangelium Matthei de
 paruulis, & orari solet oratio dominica, & salutatio angeli-
 ca cum symbolo apostolorum, atque oratione concludit ex-
 orcismum. Id adeo à temporibus quoque deductum est apo-
 stolorum, siquidem & Dionysius meminit: quomodo episco-
 pus cum omnibus quotquot adfuit oret, & paruulo manus
 super caput imponat. 4. Sequuntur hinc aliæ ceremoniæ
 perinde piæ, quas ueteres Christiani ante mille & ducentos
 annos apertionis nomine appellabant: atq; hoc ita esse mani-
 feste pbat Ambr. quū ait, Quid egimus sabbato? nepe aper-
 tionē, quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quādo tibi au-
 res tetigit sacerdos & nares, quod significauit dñs noster Ie-
 sus Christ⁹ in euāgelio, quū ei esset oblatu mutus, & surd⁹,
 & tetigit aures eius & os eius, & ait Epheta, quod Hebraicū
 uerbum est, & latine dicitur adaperire: eodem plane ordi-

Ho. 29.
die ascē.

C. de hie
de conf.
dist. 4.

Matt. 19.

Dionys.

Apertio.

Lib. 1. sa-
cra. ca. 1.

ne narrat hoc Marcus, quomodo adductum sibi surdū & mutus apprehendens dominus de turba seorsum misit, digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguā eius, & suspirans in cælum in genuit, & ait illi, Epheta, quod est adaperire, &c. Ex hoc nimirum factō Christi, & ex spiritu sancto ducit ecclesia ad cōcludendum exorcismum, hunc ipsum a-pertioris morem: nā in quibusdam locis sacerdos pollicem spūto suo intingit, sicut Christus apud Marcum fecisse legitur. Alibi videas pollicem aliquantisper luto illiniri, quod etiam a domino sumptum est: qui expuens terrā, factō luto è spūto liniuit oculos cæci: dehinc sacerdos crucis figuram signat in auricula dextra paruuli dicēs, Epheta, quod est adaperire. ✠ ad nares in odorē suauitatis. ✠ Aliqui tangunt etiam linguā, Tu autem effugare ✠ diabole. Ex Ambrosio liquet hoc suo tempore non esse vsurpatum: os enim inquit nō tangit episcopus, sed nares propter gratiā operis & muneris. Constat ergo ex superioribus verbis Ambrosij ceremonias illas esse in euangelio fundatas, puta quibus Christus etiam ipse est vsus: vt autem deuotio hominum qui baptismo assant, recolant, quid ijs sibi velit ecclesia, age & hoc libet adicere. Ait enim Rabanus, Hoc sacramentum hic agitur vt per saluam typicam & sacerdotis tactum sapientia & virtus diuina salutem eiusdem cathecumeni operetur, vt aperiantur ei nares ad percipiendū odorem notitiæ dei, vt aperiantur ei aures ad audiendum mādata dei: vt aperiantur ei sensus in intimo corde, ad respōdendū sacerdoti inquirenti de articulis fidei Christianæ. Gulielmus Durādus plures affert rationes & expositiones, similiter & Ambrosius qui dicit, Aperite aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere sacramentorum capite. Sed hæc sufficient. oremus iam dominum deum, vt ipse quoque per gratiam suam aperire dignetur oculos nostros, aures quoque & nares, corda, & animos simul ac sensus, quatenus sic diuinam ipsius cogoscamus voluntatem, bonitatem etiam eius addiscamus & misericordiam, gratiam, gloriā & maiestatem, vt ita hic in illius viuamus obedientia, quo tandem post hanc vitam illa potiamur æterna, Amen.

Mar. 7.

Ioan. 9.

Ambros.

De insti. clericor. e. postea de conf. dist. 4.

De myst. initi. c. 4

HOMILIA XVI. DE BAPTIZACIONE in se.

¶ Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. Mat. vlt. Am olim in veteri quoq; testamēto Deus nō essentia tantum in lege, sed & ceremonias oēs proprie ad admodum expressit, tum in sacrificijs, tū in vasis templi a maximo vsq; ad minimū, tum & in ministris tēpli & vestitu &c. In nouo autē testamēto nō perinde reuelata sunt omnia in Euangelio, in hoc vt impleretur pphetia describenda lege illa in cordibus hoīm, præter id quod Christus ipse promissit ecclesiæ magistrum, qui eam dirigeret & induceret in oēm veritatē. Vñ facile colligere potestis, quomodo quum baptismus in Euāgelio sit comprehensus, parum tamē ceremoniarum quæ circa eum exhibētur, ibidem contineatur, siquidē principes ecclesiæ Apostoli & eorū successores instituerūt eos ex instinctu spūs sancti, sicuti primi concilij Hierosolymitani cōclusio testatur, quæ sic habet, Visum est spū sancto & nobis. Reliquas igitur ceremonias nunc quoq; excutiamus. 2 Peracto iam id demum exorcismo, paruulus in tēplum defertur ad baptisterium, vbi & patrini comparent, qui p illo respondeāt. Quondam vbi adulti baptizabātur, ipsi respondebāt sacerdoti, & licet antea dicerētur energumini, tunc tñ eo noīe amplius nō appellabantur. Quatuor enī nomina habebāt, quia dicebātur energumini priusquā exorcizaretur: post exorcismum quū iam ad baptisteriū peruenissent appellabātur competentes, quia in vigilia paschæ vel pētecostes gratiā Dei per baptismū petierunt. Tertio cathecumeni vocabātur, qui iam in se de eruditi nondū essent baptizati: Neophyti autē dicti sunt, qui iā Christiani facti, fidē perceperāt. Quum ergo paruulus venit ad fontē baptismi, primū quærit sacerdos ex patris, velint ne paruulum illū baptizari (in aliquibus tñ ecclesijs pcedit abrenunciatio) quib⁹ se id velle respondētibus, iniungit eis curā & officium, vt vbi deuenerit paruulus ad vsū rationis, doceāt eum primordia fidei, orationē dñicā, angelicā salutationē, & symbolum Apostolorū, id quoq; se facturos profitētur illi, quos inde sacerdos iubet leuatis sursum digitis, loco pueri abrenunciare Sathanæ, & oibus operibus suis, & oibus pōpis eius. ad hæc singula vbi respōde-

Hier. 13. Ioan. 14. 16.

Act. 15.

Energumini.

Cōpetē. Aug. de fide & operibus, cap. 6. Catechumeni. Neo.

rint semper tūc quarrit an credat in Deum patrem omnipo-
tentem, quo affirmato, pcedit ille ad fidē de filio, & spū san-
cto habēdam certoq; concipiēdam. Et quāvis symbolum o-
mnibus proponēbatur adultis & ratione vctibus in primi-
tiua etiā ecclesia, sicut cōcilium Bracarēse 20. die exprimit
ante vigiliam Paschæ, cōcilium Agathense tantū octo dies
nominat, ea tūc esset vigilia dominicæ Palmarū, sic enim ha-
bet, Placuit nobis, vt in omnibus ecclesijs ad vnū p̄scriptū
diem. s. octauum ante festū paschæ, cōpetentibus symbolum
prædicetur. Concilium Laodicēse tres instituit septimanas
quibus catechumeni erudirētur in fide, & tādē feria quin-
ta vltimæ septimanæ symbolum fidei cōfiterentur coram e-
piscopo: nunc vero sacerdos fidei articulos etiā infantibus
edicit, quorum loco patrini respondēt, & per paternos ipsi
paruuli se credere profitentur. In summa pro certa tēporis
cōditiōe cōperio quoq; cū catechumenis vel festinatū ef-
fe vel dilatū baptismū. in cōcilio enim Agathēsi octimestre
spatium Iudæis cōstitutum erat quō fidē addicerent. Gre-
gorius aut ratus nimis id longū fore, in registro suo ad Fau-
lario baptisimi finitū scribit, ne forte mora hęc longior animos eorum auo
caret a professione fidei, ideoq; 40. tantū dies eis praxiit,
Quicquid id sit, omnibus modis oportet præcedere symbo-
lum, quod apostoli cōstituerunt, Hieron. Ambros. & Augu.
testantibus: de ijs oibus præclare dicit Aug. Oia sacramenta
quæ acta sunt & agūtur in vobis p ministeriū seruorū Dei
exorcismis, orationibus, canticis spūalib°, in sufflationib°,
cilicio, inclinatione ceruicū, humilitate pedū, hęc oia efcæ
sunt quæ vos rescitūt in vtero, vt renatos ex baptisimo hila-
res vos mater exhibeat Christo. Accepistis & symbolū pro-
tectionem parturientis contra venena serpētis. de abrenun-
ciatione Sathanæ satis iam supra diximus ex Dionys. Hie-
rony. Ambros. & August. id enim fœdus est quod inquit qui
bet Christianus cū Christo dño, spondens fore se hostē ho-
stis dñi sui, sicut docet Hierony. Atq; hęc abrenunciatio tā
manifeste ex sacris est desumpta doctoribus, vt nō possit a
quocūq; vero Christiano abnegari. 2 Post hanc Sathanæ
abrenunciationē & Christianæ fidei cōfessionem, sacerdos
paruulū adsumit in læuam manum, deinde pollicē intingit
in oleū catechumenorū iubetq; paruuli nomē edici, & hinc
duas facit cruces, vnam in pectore, alterā inter scapulas di-

De cōse.
dist. 4.
c. ante.

c. symb.
c. non li-
ceat.

c. Iudæi
Lulatio
baptisimi

Lib. 4.
de sym-
bolo.

Matth. 5.

Vnctio
pueri.

cēs, Vngō te oleo salutis in Christo Iesu dño nostro. Hic iā
quoq; elaborandū nobis est, vt ostēdamus illum vngēdi mo-
rem deriuatum esse a tēporibus apostolorum, martyrum &
cōfessorum, deinde dicendū nonnihil est de mystica signifi-
catione: siquidem B. Dionys. clare docet, sicut & ab Aposto-
lis, & apostolicis viris didicerat vsū baptismi, quō sacer-
dos afferat oleū vnctionis, & quod episcopus ter vngat eū
qui baptizādus est, bis ante baptismū & semel postea. Id ita
remanfisse in ecclesia, testatur Origenes super Ezechielem,
& Ambros. quoq; dicit, Venimus ad fontē, ingressus es, con-
sydera quos videris, quid loquutus sis, cōsydera, repete dili-
gēter, occurrit tibi leuita, occurrit presbyter, vnct° es qua
si athleta Christi, quasi luctamē huius seculi luctaturus, p-
fessus es luctaminis tui certamina. Neq; vero temere morē
hunc per spū sancti instinctum ab ipsis suscepit Apostolis
quoniam & in veteri testamēto sacerdotes vngebantur, simi-
liter & reges, vt Saul & David ter, Ioannes quoq; in perso-
na omniū Christianorum ait, redemisti nos Deo in sangui-
ne tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione: & feci
sti nos Deo regnū & sacerdotes, Petrus etiā de Christianis
oibus loquens inquit, Vos estis genus electū, regale sacer-
dotiū. Quum igitur oēs Christiani in baptisimo spūales effi-
ciantur reges & sacerdotes, ad id muneris spūaliter etiā eos
inungi cōuenit. 3 Eandē rationē Ambros. quoq; proponēs
dicit: ideo in barbā Aaron, vt fias electū genus sacerdotale,
pretiosum. Oēs enim in regnum Dei & in sacerdotium vn-
gimur gratia spūali. quorū autem altera inunctio fiat in p e-
ctore, altera inter scapulas, quāuis id ipsū nequeat bybli-
eis scripturis roborari, nisi quia hic mos ab apostolis iā in-
de per manus successorū, ita nobis traditus est. sicut illarum
trium vnctionū meminit etiam August. tamen quia rationa
biliter spiritus sanctus regit ecclesiam, possunt hic quoque
rationabiles causæ assignari. In pectore ergo inungitur
paruulus, qui locus est cordis, ideo nimirum, vt vera fides
cor ipsius possideat, & omnes errores euellantur. Inter sca-
pulas autem vngitur, vt fortis efficiatur, & valide robustus
ad operandum, ideoq; oleum a pectore ad scapulas defer-
tur, quando fides in animo concepta, ipso quoque tum ver-
bo tum opere adimpletur. Rabanus in hunc modum ex-
ponit. Vngitur inquit, pectus illius oleo sanctificato, cum distin-

Dionys.

Homil.
7. lib. 1.
de sacra.

cap. 1.
Vnctio
pueri.

Exod. 14
1. Reg. 1.
& 16.

Apoc. 5.
1. Pet. 2.

Lib. de
myst. ini.
c. 6.

Vnctio
paruuli.

C. de ideo
bo tum opere
cōsecra.

in uocatione sanctæ trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis ini-
mici in eo resideant, sed in fide sanctæ trinitatis mēs eius cō-
fortetur: ungitur & inter scapulas de eodē oleo, ut vndique
muniatur, & ad bona opera faciēda per Dei gratiā roboretur,
de reliquis vnctionibus plura dicētur infra, & cum primis in
ultimo sacramēto res hæc per sacrarum literarū testi-
monia vbertim explicabitur. 4 Posthæc rursus ter sa-
cerdos interrogat patrilinos, velint ne paruulum baptizari:
quibus affirmātibus id se, velle inquirit nomē illius, quo ex-
presso, sacerdos haustam altera manu aquā ter fundit super
paruulum, vel ipsum ter immergit in fontem, sic dicēs, Ego
baptizo te in nomine patris & filij & spūs sancti, Amen. At
q; hic solus & vnicus est baptismus substātialem, verum si ba-
ptismi sacramētum, reliqua omnia ad celebriorē illius solē-
nitatem faciūt tantum & ad ipsam diuini nominis gloriam,
quādo & in baptismo trinitas alma operatur, atq; ut sic par-
uulus à peccatis & sordibus tenebrarum liberatus efficiatur
filius lucis, sicut supra in homilia quadā dictū est de hu-
ius sacramenti effectibus. Hic autē nemini mirū videatur,
quod repetatur quod antea vsurpatum fuit, quia id quoq;
à temporibus Apostolorum ad nos peruenit, ut sicut antea
interrogati erant patrini, ita & apud fontem interrogētur
amplius de nomine paruuli: id inuenias in ipso etiam Dio-
nyfi. quod nomē paruuli & patrini primū adscribatur. sic
enim ait, Quum baptizandu eiusq; susceptorem quis: iā sa-
cerdotem ex descriptione celsa voce p̄dicauerit, ille quidē
à sacerdotibus se tenētibus in aquam, ducitur ad pontificis
manum, pontifex autem supernē astans quum rursus per a-
quas sub pontificis manu sacerdotes eius qui initiatur in-
clamauerint nomē, ter illū pontifex mergit: sic enim & sym-
bolum bis hic vsurpatur, primum præ foribus templi inter
exorcizandum, deinde apud fontem, vbi inquirat sacerdos
de tribus articulis fidei ad trinitatem personarū spectanti-
bus: sicut ait Ambrosius, Descēdisti, recordare quid respon-
deris? quod credas in patrem, credas in filiū, credas in spi-
ritum sanctum. Porro fontem baptismi extra ineuitabilis ne-
cessitatis casum oportet esse cōsecratum, & non quamlibet
aquam cōmunem. Quoniam etiā moris fuit, ut quādocun-
q; baptizandus aliquis adueniret, tūc primū fons consecra-
batur, testāte id Dionysio, qui dicit, Ipse (presbyter vel pō-

Dionyfi.

De myst.
init. c. 5.

Dionyf.

eifex) ad optionem matrem proficiscitur, eiusq; aquas sancta Cōsecra-
prece & inuocatione sanctificās, terq; in eas ad crucis effu- tio bap-
giem sanctissimum fundēs unguētum, illasq; hoc ritu perfici-
ciēs, terq; ad numerū sacræ effusionis carmē (quod prophe-
tæ Deo pleni diuinitusq; afflati cecinerē), pronunciaās, se-
mel scilicet per singulos sancti unguinis actus. Idēq; affir-
mat Ambrōsi. & ait, Aqua sine p̄dicatione dominicæ crucis
ad nullos vsus futuræ salutis est: quum autē salutaris fuerit
crucis mysterio cōsecrata, tūc ad vsū spūalis lauacri & sa-
lutaris poculi tēperatur: & alibi forma baptismatis & vsus
hoc habet, ut ante fons cōsecratur, & tunc descēdat qui ba-
ptizandus est: primum enim quū ingreditur sacerdos, exor-
cismū absoluit: deinde super aquas inuocat Deū: mox orat,
ut fons benedicatur: & ut assistat præsentia æternæ & indi-
uiduæ trinitatis. Atq; eā ob causam scriptura cōmemorat,
quia spūs domini ferebatur super aquas, id enim tūc demū
intellectū est, quādo spūs sanctus visibiliter apparuit in ba-
ptismo Christi, qui nūc quotidie apparet inuisibiliter in ba-
ptismo paruulorum. Idem sensit & Cyprianus, volēs aquas
prius mundari & purificari debere atq; sanctificari per sa-
cerdotē, ut is deinde sic possit cū baptismo abluere baptiza-
ti peccata: sed neq; hoc tibi fieri mirū debet: nā quū omnia
tabernaculi vasa olim cōsecrabātur, quorū nō & fons baptis-
mi in quo homo peccator ab Adam p̄genitus, per gratiam Exo. 40.
Dei regeneratur, & per spiritū sanctū in Christo Iesu & in
morte eius, ut inquit Pau. Roma. 6. ¶ Quid quod nec ali-
quid cōcludit istud quod prætexūt Neochristiani, Christū
esse baptizatū in aqua nō cōsecrata, ut sic nos quoq; oport-
teat in eiusmodi aqua baptizari. Si enim ex baptismo Chri-
sti volēt exēplum sibi sumere, statim obiiciem⁹ eis Christ⁹
baptismo Ioānis baptizat⁹ est, itaq; & vos cogemini tantum
baptizare baptismo Ioānis: deinde Christū iā triginta fuit
annorū quū baptizaretur, igitur vos quoq; neminē bapti-
zabitis ante trigēsimum annū. Pulchre ergo ait Ambro. Chri-
stus ante descēdit, sequutus est spūs. Quæ ratio? ut nō qua
si ipse egere dñs Iesus sanctificationis mysterio videretur,
sed sanctificaret ipse, sanctificaret & spūs. Alia autē de nobis
ratio est, quia enī baptismus sanctificat hoīes: ideo Ecclesia
illū antea benedicit, ut ibi assistat virtus spūs sancti purifi-
cās animas ab omni labe peccatorum, sicut id ipsum spūs san-
gggg iij

Cap. q.
de myst.

Lib. i. de
sacram.
cap. 5.

Genes. i.

Cypria.

Exo. 40.

De sacra
men. li. i.
cap. 5.

ctus docuit Apostolos, & per eos vniuersam Ecclesiam a téporibus Apostolorum vsq; ad nos. Deprececur dominum.

HOMILIA XVII. DE IMMERSIONE
paruulorum in baptismo, de vnctione.

¶ Euntes, docete omnes gentes. Mat. vii.

Vperiore homilia dictum est de baptismo, quomodo sacerdos aqua debeat fundere super paruulum: vel ipsum etiam aqua immergere, atq; hæc eo longius declarauimus, vt pateat vniuscuiusq; Ecclesie morem esse seruandum, vt refert August. Ambrosiu respondisse matri suae Monica. Ita hic nõ refert, semel ne an ter immergas paruulum in fontem baptismi, sed cuiusq; dicecesis seruanda interim est cõsuetudo, sicut scribit B. Gregorius cuidã Leandro episcopo, de trina immersione baptismatis, nihil respõderi potest verius, quam quod ipsi sensistis, quia in vna fide nihil officit Ecclesie cõsuetudo diuersa. Id ita licet colligere ex Ambrosio, is enim Mediolani filiu baptizandũ ter immerfit in aquã, qñ confitebatur tres illos articulos de tribus personis in symbolo, que cõsuetudo apud nos plane nõ est. Doctores quoq; in ea sunt sententia, vt dicat Petrum quando in die pentecostes baptizauit tria milia hominũ, & dein de rursus quinq; milia, nõ per immersionẽ sed tantũ asperfusionẽ aqua baptizasse. Itaq; hæc oia ideo fusius tractauim⁹, quonia singula piam & vere Christianã possunt habere intentionẽ, sanctamq; significationẽ, sicut B. Gregorius in superiori Epistola dicit ad Leandrũ, reprehensibile nullatenus esse potest infantẽ baptismate vel ter vel semel immergere, qñ & in tribus mersionibus personarũ trinitas & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Vfus tñ obtinuit inter Apostolos & p vniuersam Ecclesia, vt paruuli immergerentur, vñ & Gregor. ait, Quod tertio mergimus, triduanã sepulturã sacramenta signamus, quia in morte Christi baptizamus oes. 2 Fuisse aut hanc Apostolorum cõsuetudine vt ter immergeret, testis satis magnus & certus nobis est Dionys. dicẽs, Ter illũ potifex mergit, hac trina illius mersione & emersione tres beatitudinis diuine psonas inelamãs, In canonib⁹ quoq; Apostolorũ legit qũo ij phibuerint, ne quis siue episcop⁹ siue sacerdos semel tantũ immergat: idq; tũ

Ad in-
quif.
Ianuar.
Lib. 1. re
giff. cap.
41. ad Le
andrum.
Lib. 2. de
sacra. c. 7

Act. 2. 4.

Gregor.

Trina im-
mersio.

Gregor.

Rom. 6.

Dionys.

Cano. 50

inde esse obseruandum in ecclesia vt plurimum, ipsi testantur C. multi pofitices, Pelagius, Zacharias, & Gregorius, audiuius c. in synodem approbari per Ambrosiu & inuenimus idẽ apud Hieronimum de ronymũ, qui sic ait super epistolã ad Ephes. 4. Eodẽ modo & corfe. in patre & in filiu & in spiritu sanctu baptizamur, & ter immergimur, vt trinitatis vnũ appareat sacramentũ. Meminit huius trine immersionis etiã August. in sermone, sicut cũ allegat Petrus Longobardus & Gratianus de cõsec. dist. 4. c. de eodem de cõ. dist. 4. Gregor. postquam. Quia autem nonnulla ecclesia cõperint contra formã Apostolicã semel tantũ immergere, rationẽ subinfer Grego. & dicit, Sed quia nunc hucusque ab hæreticis infans i. baptismate tertio mergebatur, sciendum apud vos esse nõ censẽo, ne dum mersiones numerant, diuinitatẽ diuidant, dũq; quod faciebãt faciunt, se more nostrũ vicisse glorienur. loquitur hic Arrianis contententibus, nõ esse vnã diuinã essentiam in tribus personis, quod etiã euincere conabãtur hac trina immersione. Hoc quoq; ex quarto concilio Toletano satis probatur, vbi sic conclusum est, propter vitandũ schismatis scandalũ vel hæreticũ dogmatũ vsũ, simplã teneamus baptismi mersionẽ: ne videantur nos, qui tertio mergũt. hæreticorũ approbare assertionem, dum sequunt & more. Confirmantur hæc omnia: nã & sanctus martyr Cyprianus. scribit ad Magnum, satis esse baptismi, quando ægroti iã decumbentes in lecto asperguntur aqua, & sic baptizantur: idq; probat per Ezechielẽ, Aspergã vos aqua munda. In veteri quoque testamento aqua purificationis dici solebat aqua asperfusionis. neq; satisfactio quod quidã subterfugere cupiẽtes dicunt Cyprianũ loqui de aqua benedicta. Nã si quis totã euoluat Epistolã, is facile animaduertet eũ agere de sacramẽto baptismi: ita eni inter cætera inquit, in sacramentis salutaribus necessitate cogẽte, & deo indulgentiã suã largiente, totum credẽtibus conferunt diuinã cõpendia: & inde, Apparet asperfusionem quoq; aque instar salutaris lauacri obtineri. In sequentibus etiam affirmat huiusmodi infirmũ, si cõualescat, rebaptizari nõ debere. Video quidẽ & Haymonẽ super Paulum sic scribẽtẽ, In suo sensu abũdabat Cyprianus, quando semel mergebat in baptismate paruulos, quia quod intelligebat studiose adimplebat, bonis operib⁹ abũdãdo: licet in hoc facto nesci⁹ delinqueret: sed quia bonis operibus abũdabat, postea corre-

c. de eodem de cõ. dist. 4. Gregor.

Arrian.

Cano. 5.

Bzec. 36.

Cyprianus
defensus

Rom. 14

Atus à dño, abundauit altiori sensu, ter illos mergendo (vn̄
 de hac Haymo acceperit fateor me nescire, quia apud Cy-
 prianū illa non legi, quæ hic sibi imponuntur) volens nunc
 praterco explicare pluribus quidnam trina hæc immerisio
 sibi velit. nam vt supra dictū est, tridū ibi significatur se-
 pulturæ dñicæ. Adultus quoque homo quum baptizatur à
 triplici peccatorum genere liberatur, cordis, oris, operis.
 Alij ad hæc tria referunt ad Christi mortē, sepulturā & re-
 surrectionem. Sunt qui etiā immergūt primū capite versus
 orientem, secundo versus septentrionem, sicut exponit Ri-
 chard. Bonauent. asserit in Gallia baptizari per asperisionē
 non immersionē, de quo mihi non satis constat. § Baptiza-
 to iā paruulo & sacro fonte leuato, sacerdos signum crucis
 ei facit in fronte cum sacro chrismate, sic orans, deus oīpo-
 tens pater Iesu Christi dñi nostri, qui te regenerauit ex a-
 qua & spiritu sãcto, quiq; dedit tibi remissionē omniū pec-
 catorū, ipse te liniat chrismate salutis in Christo Iesu dño
 nostro, in vitā æternā. Atque hæc tertia vnctio est de qua
 supra dixim⁹, & ipsa quoq; ab Apostolis est deducta. sic enī
 inquit Dionysius, Rursus ad pontificē ducunt, ille diuino
 ac deifico prorsus vnguento virū signans, sacratissimæ cō-
 munionis participē facit. Vnum hoc immutatum est, quod
 tēporibus Apostolorū ante vnctionē dabat ei vestis candi-
 da, sicut in quibusdā locis tres illæ vnctiones oēs tandē sūt
 simul post baptismum. Quod tñ primo loco diximus cōmu-
 nis tenet Ecclesie consuetudo, testante id etiam Ambrosio,
 quū iam trinā descripsisset immersionem subdit, Venisti ad
 sacerdotē? quid tibi dixit? Deus, inquit, pater oīpotens, qui
 te regenerauit ex aqua & spiritu sãcto, cōcessitq; tibi pec-
 cata tua, ipse te vngat in vitam æternā. Vide vbi vnctus es
 in vitā æternā: noli hanc vitā illi vitæ anteferre. Quare au-
 tem vnctio hæc supra caput fieri solet? respōdet Ambrosi⁹,
 Quia sensus sapientis in capite eius. Salomon ait, friget sa-
 pientia sine gratia. Subscribit huic sententiæ & concilium
 Laodicē. id enim sic habet, Oportet baptizatos post bap-
 tismū sacratissimū chrismā percipere, & cælestis regni parti-
 cipes fieri. Rabanus quoque dicit postquam ascēdit bap-
 tizatus de fonte, statim signatur à presbytero in cerebro cū
 sacro chrismate, sequente similiter oratione, vt Christi re-
 gni particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari.

Dist. 3.
 arg. a
 quæst. 2.

Vngitur
 puer.

Dionys.

Libro. 2.
 de sacra.
 cap. 7.

Lib. 3. de
 sac. c. 2.

De insti-
 tut. cleri-
 corum.

Plura qui desiderat, videat Ambr. de myst. & Hugonē li. 2. Vnctio
 de sacramēt. parte sexta. ¶ Quæres autē, quid fiat, quod an-
 te baptismū paruuli oleo, postea autē inungantur chrisma-
 re? Respondeo. nā primæ vnctiones sunt, vt paratiorē si-
 mus ad audiendum fidē, atq; in cordibus nostris confirme-
 tur virtus fidei, nosq; inde roboremur ad operādū: vnctio
 autē post baptismū fit in frōte, vt quisque cōfiteatur libere
 se esse Christianū, & rationē fidei suæ possit reddere omni
 petenti, sicq; quum chrismā à Christo nomē habeat (ab effi-
 cacia rei, non à formatione nominis) inique fiat, si vnctio
 Christi habeat, qui nondū fit baptizatus, hinc enim Chri-
 stiani dicimur, quia vncti. Ex hoc iam fundamēto verum
 habes intellectum chrismatis: est enim signaculum spiritus
 sancti, & bis eo inungitur quilibet Christianus, semel post
 baptismum in vnctione verticis. & quanuis olim soli epi-
 scopi habebant potestatem administrandi has duas vnctiones,
 sanctus Syluester tamen attendens Christianorum multitu-
 dinem, & quod non ad omnes commode venire possent epi-
 scopi, vt etiam qui ante confirmationem morerentur chris-
 matis vnctionē reciperēt, & sic perfecti efficerentur Chri-
 stiani, hoc est chrismate vncti, instituit vt & reliqui clerici
 & sacerdotes post baptismū paruulos hoc chrismate inun-
 gerent, idq; in vertice, vt sic etiam ipsi essent vncti Christi
 domini. Accedit ijs solitum quoque scripturæ testimoniū,
 siquidem & Apostoli bis susceperunt spiritum sanctū. Quid
 igitur obstat, quo minus & quilibet Christian⁹ bis accipiat
 signaculum spiritus sancti?

Ioan. 20.
 Act. 1.

4. ¶ Vnctio iam paruulo cum chrismate sacerdos illi in-
 duit vestem candidam (cuiusmodi habitum in primitiua
 Ecclesia baptizati gestare solebant vsque in diem octauū)
 Atque hinc est quod sabbatum à festo paschæ proximum
 adhuc dicitur sabbatum in albis, quoniam tunc omnes in
 albis vestiti veniebant in templum, ibiq; depositis illis acci-
 piebant alias vestes. Et hunc quoque vsu non hodie aut
 heri esse natum, sed ea consuetudine fuisse vsos etiam apo-
 stolos, testatur Dionysius quum dicit, post baptismū sacer-
 dotes illum suscepturi consignant, & vna cum ipso illum
 vestem baptizati munditiæ congruam induunt. Durauit
 hic mos à temporibus Apostolorum vsque ad Ambrosium,
 qui idem etiam profertur, & ait, Accepisti post hæc vesti-

Vestis cā
 dida.

Tuicen.

Dionys.

De myst.
 cap. 7.

menta cādida, vt esset indicū, quod exueris innolucrū pec-
 catorū, indueris innocētia casta velamina, sicut & vestimē
 Matt. 16. ta Christi facta sunt candida sicut nix, & angeli quoq; ipsi
 Ioan. 20. apparuerunt in albis die sancto paschæ. Quod oēs affirmāt
 Matt. 11. Euangelist. Vidistis autē illa externa candida designari ba-
 Lucæ 15. ptizatum rursus esse cōsequutū primā stolā innocentia, iu-
 xta illud Hieronymi, Imponunt ei vestimenta sua, hoc est p
 sacramentū baptismi rursus ei restitunt priorē suam stolā
 immortalitatis. Ita & filio prodigo reddita fuit stolā prima,
 neque iā amplius dubiū esse potest, morē hunc semp fuisse
 obseruatū in Ecclesia a tēporib' Apostolorū hucusq;. Quid
 vero sibi ea velit, verba ipsa satis exprimunt, quū ait sacer-
 dos, Accipe vestem candidā & immaculatā, quam pferas
 ante tribunal Christi, vt habeas vitam æternam, Pax tecū.
 Raban'. Rabanus, Vestis, inquit candida significat innocentiam &
 puritatē Christianā, quam post ablutas veteres maculas, stu-
 dio sanctæ cōuersationis immaculatā seruare debet, ad præ-
 sentandam ante tribunal Christi. De hac re pulchre scribit
 De fide August. contra errorē quēndā suo seculo natum, qui solā
 & operi bus. fidem extollit, tanquā sufficientē ad iustificandum, nec am-
 plius esse opus, vt baptizatus se exerceat in operib' bonis.
 Falsum, id est omnino. Quis enim datur ei vestis candida,
 nisi vt vitam viuat honestam, angelicam & innocentē? Hinc
 Rom. 13. Paulus nos Christum induisse dicit, idemq; iubet amplius
 Ephe. 4. nouum nos induere hominem Christum, veteremq; Ada-
 Apoc. 5. mum abiicere. sic Ioannes consulit omnibus vt pro se quis
 que sit amictus albis, ne nuditatis nostræ appareat oppro-
 brium. Pertinacibus alijs & induratis hominibus, qui no-
 lunt accipere veram fidē Christi in baptismo dicitur illud,
 Eze. 16. quod Ezechiel exprobrauit Hierusalem, aqua non est lota
 in salutem (in baptismo) nec sale salita (in catechismo) nec
 inuoluta pānis (veste candida post baptismum.) De alijs va-
 rietatibus prouinciarū vide curādū in rat.) Postremo quū
 Candela baptizatur adultus, candela quoque ei imponit in manus,
 Mat. 25. sacerdote sic dicente, Accipe lampadem ardentem, custodi
 baptismum, serua mandata, vt quum dominus venerit ad
 nuptias, possis ei occurrere. Nam qui recēs est baptizatus,
 bonis debet studere operibus præ alijs, dicente domino, sic
 Matth. 5. luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera ve-
 stra bona, & glorificent patrem vestrum qui est in cælis, sed

& hoc formam habet peculiarem cum qua sacerdos bapti-
 zatis vestem candidam rursus exuit, maxime adultis, sic enī
 orat, Omnipotens sempiternus deus qui regenerasti hunc fa-
 mulum tuum (vel famulam) ex aqua & spiritu sancto, qui-
 que dedisti ei remissionem omnium peccatorum, tribue ei
 continentiam & longæuam sanitatem ad cognoscendam ve-
 ritatis tuæ vnitatem, per Christum dominum nostrum, A-
 men. Olim baptizatis statim post baptismum dabatur sacra-
 camentum corporis Christi, quod etiā nunc fieri posset in Matt. 11.
 adultis. In quibusdam diocēsis dari solet etiam paruulis
 quotidie de ablutione calicis per oēs dies puerperij. Quan-
 tum ad adultos attinet, curent illi & studeant bonis operi-
 bus insudare post baptismum, & Deus largiter remunera-
 bit in vita æterna, Amen.

HOMILIA DECIMA OCTAVA,
 de susceptoribus siue patrinis, quos compadres
 aut patrilinos dicere solent.

¶ Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in
 nomine patris & filij & spiritus sancti.
 Matthæi vltimo.

¶ Vandoquidem in superioribus subinde mentio
 facta est patrinorum & duarum vigiliarum pas-
 chæ ac pentecostes, & quorundam aliorum, que
 latiori videntur indigere explicatione, maxime apud ru-
 des & simplices. Quapropter fauente Christi gratia, hæc
 ipsa iam paulo copiosius enucleabimus. Principio etsi sine
 dubio multi absque susceptoribus sunt baptizati, vt Eunu-
 chus reginæ Candacis, Cornelius, ipseque adeo Paulus, at-
 tamen iam olim temporibus Apostolorum, & abhinc vsq;
 in hodiernum diem inter reliquias baptismi caremonias
 obseruatam quoque est, vt susceptorem haberet baptizan-
 dus, siue paruulus siue adultus. Testatur id beatus Diony- C. 2. &
 sius, ostendens in primitiua Ecclesia hanc fuisse consuetu- vlt. eccl.
 dinem, si quis baptizari voluit, aliquem sibi delegit, qui sui hierar-
 curam susciperet, ipsumque in fide erudiret, & moribus
 Christianis, deinde eum duceret ad sacerdotem ac pro ip-
 so baptismi expeteret sacramentum. anadochon hunc vo- Anado-
 cat Dionysius, quasi susceptorem & veluti sponsorem. chum.

Paruulos quoq; istiusmodi habere sponsorē, ipse etiā affirmat ad finē libri, anadochū eū appellans siue pædagogum. Estque hoc rationi consentaneū, quū enim paruuli peccatum suum ex aliena cōsequuti sint transgressione primi parentis Adā, vt Paulus testatur, decet & hoc diuinā misericordiā, vt rursus adiuuētur per alienā voluntatē susceptoris, qui pro eis spōdeat & p̄stiteatur. Imo & per vniuersalē catholicæ ecclesiæ fidem iuuauit nonnihil. Quod & ex Euāgelio liquet, quando mulier Chananea dominū rogabat p̄ filia sua, vt a dæmone liberaret, dixit, O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. vnde manifeste patet Christū respexisse fidem parentis, quæ quid opera sit, quantumque profecerit, sequitur ibidem, quia sanata est filia eius in illa hora. Ecce fides mulieris huius adiuuit filii, quanto magis solida & firmissima fides sanctæ matris ecclesiæ iuuat filios suos in ipsa baptizatos? neq; dissimile est quod in Marco legimus, vbi enim pater filium a dæmone obsessum attulit ad dominum, hic sane non filium interrogauit num credere, sed patrem, an credere posset, qui dixit, credo domine, adiuua incredulitatem meam, & statim dominus eiecit spiritū istum mutum a filio. Sed & quantum ad adultos, cōsultum est eos habere susceptores, tāquam ductores itineris, cuius ipsi adhuc sunt imperiti, vt sic illi quasi mediatores existāt inter baptistam & baptizandum, quem isti erudiant, cuius vniuersæ vitæ magisteriū in se suscipiāt, & ei viā ostendant sapientiæ, vt ait Propheta. 2. Constat ergo ex ijs quodnā sit susceptoris officium ad quod diligēter exequendū pulchre exhortatur August. in quadā homilia, dicēs, Vos ante omnia tam mulieres quam viros, qui filios in baptisate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fide iussores ap̄ Deū extitisse p̄ illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere: ideo semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, ante omnia symbolum & orationem dominicam & vos & ipsi tenete, & illis quos accepistis de sacro fonte ostendite. En duo susceptorum officia, vt eos quos susceperunt subinde exortentur ad virtutum studia, deinde vt eosdem erudiant in professione symboli, & oratione dominica. Inde enim etiam nunc hodie iniungitur hoc illis in baptisate, sicuti iam supra ostendimus. Dicet, si tantum est patrinorum officium, & tam ardua cura,

Roma 5.
Ephes. 1.

Matt. 15.

Fides ec-
clesiæ.

Mar. 9.

Esa. 40.
C. vos
ante de
conf. di-
stin. 4.

durum est suscipere paruulos ex sacro baptisate fonte: su-
it sane negotiosa & operosa illa quondā prouincia, quū ad-
huc paruuli educarentur inter infideles, neq; raro parenti-
bus destituebantur: neminē quoq; habeant qui fidē & mores
Christiana professione dignos illos doceret. Tunc nimirum
susceptoribus incūbebat munus tuendi & fouendi paruulos
atq; salutem animarum promouendi, quemadmodū hoc ma-
gnificat Ambrosius, quō spirituales filij sunt diligēdi. ¶ Al-
bertus tamen magnus sic dicit, quia in solenni ecclesia can-
tatur oratio dominica & symbolum, & mores prædicētur &
ostenduntur in exemplis bonorum. idcirco nō adhibetur tā-
ta sollicitudo sicut in primitiua ecclesia, quando paruuli in-
ter infideles nutriebātur, atq; in hoc reliqui etiā doctores cō-
sentiant: si tamen paruulo parentes morerētur, vel alias de-
fectum pateretur, ita vt nemo eum doceret, vel si dubitaret
tunc sane susceptor excusatus nō est, sed vbi adoleuerit pau-
lulū ille paruul⁹ baptizatus, inquirere debet de oratione do-
minica, de symbolo fidei, an sciat hæc omnia: quod si viderit
eum degenerare velle, & per publicā viam iniquitatis ambu-
lare, tunc quoq; admonere ipsum debet, obiurgare & doce-
re quantam pro eo susceperit professionem, quidq; spōn-
derit in baptisate. Nunc tamen ijs nostris temporibus duris-
simum sane est, susceptorem fieri propter tot errores & hæ-
reses quibus iā mundus infidelitate plenus vndiq; scatet. Iux-
ta sententiā tamen Maioris, si baptizatur fiat hæreticus, ni-
hil in hoc culpæ habet ipse susceptor, quia nemo reus effici-
tur aliēnæ culpæ, cuius ipse non sit particeps, & tñ tenetur
adhuc susceptor illum pro viribus auocare: cui si non paret,
in peccato suo moritur, susceptoris autem manus innocens
erit, & libera iuxta Prophetæ vaticinium. Habere autem in
baptisate susceptores, a temporibus Apostolorum p̄fectum
est, sicut ex Dionysio docuimus. Insuper & Iuo longe ante
Gratianum proponit decretū Higinij huiusmodi, In catho-
liceno & baptisate, & cōfirmatione vnus patrinus fieri po-
test si necessitas cogat, nō tñ consuetudo Romana, sed p̄ sin-
gulos singuli suscipiunt. inducit & decretū Leonis magni, in
vno sacramento non nisi vnum haberi debere patrinum.
¶ Meminit eiusdem Hugo quoque, dicens ideo factum esse
ne si paruulus vnus plures haberet in baptisate susceptores,
illa tandem multitudo contractionem impediret matrimo-
-

Ambro.
Albert.

Maioris.

Iuo lib.
1. de ba-
ptisate.

Leo:

C. non
plu. de
confect.

dist. 4. Antifid. Magūt. *nij. Addit insuper in quibusdā ecclesijs hoc non seruari. In concilio etiā Antifidorensi statutū est ne quis abbas vel monachus fieret patrinus, similiter in cōcilio Maguntino cautum est, ne aliquis susceptoris munus subeat, nisi qui & ipse sit baptizatus antea & confirmatus. ¶ Sciendum quoque, non esse illum patrinum, in cuius nomine paruulus ē sacro fonte suscipitur, sicuti fere faciunt optimates, qui suo loco ministros mittunt ad leuādum paruulum ē fonte baptismi, aut si multi adessent, vt solent plerunque facere magnates, omnes respōdentes ad verba sacerdotis, credere se & abrenūciare, &c. Nō tamen oēs illi sunt patrini, sed ij tantū qui paruulum ē baptismo suscipiunt, sicut in vulgari Germanico dicimus, ille suscipit infantē ē baptismo, neque latuit hoc Dio nysium, quum dixit, Assumentes illum sacerdotes, susceptori, suiq̄ accessus duci consignāt, Atque hic iā quæstio oritur, quō susceptor pro paruulo respōdeat se credere & abrenūciare. Nam si id pro sua loquitur persona, paruulo nil proderit. Sin autem pro paruulo, obiiciet rursus quispiā, vanū id esse, quia paruulus neque credit neq; vult, nec abrenūciat. Nihil hic nouum, siquidem iam olim temporibus apostolorum infideles deridebāt Christianos, eo quod pro paruulo nullius rationis compote, dicerent se credere & velle &c. quum tamē circa septimum annum tādē se exerat intelligentia puerorū, sicut eo respexit & Augustinus cum Dinocrate iā septenni, fratre Perpetuæ (quāuis historia illa aliquid dubij apud me inuoluat, quod nō sit omnino à me intellecta, & in libris nostris nulla fiat huius historię mentio) ea enim ætate possunt iam paruuli verum dicere & mentiri, cōfiteri & negare. Quō autem susceptores possint loco infantū paruulorum neque dum credentium, fidem profiteri, forsitā coram hominibus ex vulgo videbitur habere difficultatem.*

De orig. anime ad Renatum, c. 10 Patrinus ait, cred.

In fine de eccle. hierar.

4 Spiritus sanctus qui hoc ipsum docuit ecclesiam diuino suo instinctu, is & inspirauit, quomodo hæc sint accipienda, quāuis enim paruuli fidem præsentem nō habeant, tamen multifariam pro eis potest confessio fidei fieri: & rationem hmoi ostendit beatus Dionys. quum dicit, Præsul nō vt illi ridentes aiunt. s. infideles) alium pro alio imbuat sacris, neque enim hoc ille ait. ego pro puero abrenunciaciones facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita puer renunciat & profiteretur, id est spondeo puerum inducturum, quum ad fa-

nam intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis vt abrenunciet contrarijs omnino, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur: S. Augustinus quoque vt ab luone inducitur sic inquit, nihil aliud est credere, quam fidem habere, & per hoc quum respondetur credere paruulus qui fidei nō habet effectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, & quia ipsa responsio ad celebrationem sacramenti pertinet. Inde quoque paruulum dicit, & si nondum fides illa quæ in credentium voluntate consistit iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit: nam fideles vocantur nō rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo. Ex his verbis doctores collegunt verba paruuli, ego credo, sic esse intelligenda, quasi dicat, Paratus sum suscipere sacramentum fidei, idque adeo verum est, nā præparatio illa in hoc sita est, ne voluntatem habeat contrariam erga baptismi sacramentum. Ideoque Augustinus ait contra Donatistas, Paruuli ex ætatis indigētia nec corde credere possunt ad iustitiā, nec ore cōfiteri ad salutem, ideo quū alij pro eis respōdent, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum cōsecrationem, quia ipsi respōdere nō possunt. At si pro eo qui respōdere potest alius respōdeat, nō itidem valet. In alio etiā loco præclare inquit idem Augustinus, perscrutari hoies solent, sacramentum baptismi Christi quid paruulus profit, quum eo accepto plerū que moriuntur, priusquā ex eo cognoscere quicquam potuerit. Qua in re satis pie recteq; creditur prodesse paruulo eorum fidem à quibus consecrādus offertur, & hoc ecclesiæ cōmēdat saluberrima autoritas, vt ex eo quisque sentiat quod sibi profit fides sua quādo in aliorum beneficiū, qui propriū nondum habent, potest aliena cōmodari. quid enim in filio viduæ pfuit fides sua, quam utique mortuus non habebat, cui tñ pfuit fides matris, vt resurgeret (in scholis possēt hæc acutius discuti) Isidorus quoque ait, sic agi cum mutis surdis & ijs qui præ ægritudine loqui nō possunt, sicut & in tertio cōcilio Carthagenensī decretum est, vt non iam falsum esse possit quod dicūt susceptores. Credo, volo, abrenuncio &c.

¶ Adhuc quæri solet hoc, An promissio patrinorum siue susceptorum liget paruulos, vt cogantur deinceps seruare quæcunque illi pro eis sponderunt? Profecto id verum est, adeo vt possint per ecclesiam cogi ad ea seruāda,

August.

Lib. 4. de baptif. c. 24.

De li. ar. li. 3. c. 23.

Lib. 2. de officijs.

Pueri seruent promiss. pat.

Rom. 5.

20. q. 1.
addidi-
stis. cōci.
Tol. 4. i.
bidem. c.
mona-
chū, & I-
fido. in c.
quicūq;
Hier. 33.

quum amplius non sint extra ecclesiā, sed quia baptismus ve-
luti ianua est ecclesiā, ipsi quoq; iam per baptismum ingres-
si sunt ecclesiā, quāuis & ecclesiā infidelem nō perinde acri-
ter vrget, sed ibi. vti regula Pauli. Quid mihi de ijs qui de-
foris sunt? Quod autem ecclesiā seruare compellit aliquem,
quod etiam paruulus per susceptorem pmisit, ratio est, quia
illud ei cōtingit in bonum, vnde & obligatur ad illud seruā
dum per animā suā salutem. Etiāsi in ijs quæ libera sunt, nō
dum sunt parentes liberos constringere votis, vt quum paren-
tum aliquis vouet deo quod filius debeat effici sacerdos vel
monachus, nō tenetur paruulus votum hoc seruare, sed ad-
huc liber est, quāuis decorum & honestum foret filium obse-
qui voto paterno, testante id ipsum Gregorio, & subscriben-
te etiā concilio Toletano: parētes etiā quantum in se est in-
stituere debent filium, vt voto respondeat & satisfaciāt, sicut
Anna & Helcana fecerunt cum Samuele. Paruulus autē nō
obligatur quasi sit cōpulsus, sed liber est, nisi volens sese a-
stringat, quē admodum Rechabī, qui quia pater eorum Io-
nadab filius Rechab inhiūerat eis vsum vini, abstinerunt
ab eo & beneplacitum fuit hoc in oculis domini. Plurimum
tamen interest inter rem voluntariam & necessariā, ideo quē
quum paruulo baptizato baptismus necessario sit præcept⁹,
ecclesiā eum cōpellere potest ne desciscat ab ecclesiā catho-
lica, extra quam quisquis fuerit non perueniet in Hierusalē
cælestem: quo nos omnes perducere dignetur Iesus Christ⁹
dominus noster in secula benedictus, Amen.

HOMILIA DECIMANONA
de constitutis temporibus baptisimi.

¶ Euntes docete omnes gentes &c. Matth. vlt.

Tñ salutis ostium nullo non tempore homini pa-
tet, dum ille modo se ex toto cordo suo conuertat
ad dominum, qui vult omnes homines saluos fieri

Psal. 118.
1. Ti. 2.

ri tamen ad maiorem huius sacramenti reuerentiam, quon-
dam duo tantum fuerunt instituta tempora, quibus solennis
peragebatur baptismus, vigilia. s. Paschæ & Pentecostes. sicut
Siricius, Leo & Gelasius pontifices instituerunt, sanc-
tumque est in concilio Gerundinensi: & transcripsit inde
Gratianus de consec. dist. 4. c. de cathecumenis, & ca. vene-
rabilis. 40. enim diebus ante baptisimi diem cogebantur illi

elare nomina sua, interimq; mundabantur & preparabant
orationib⁹ exorcismis & informationib⁹ pijs: habebatur in
terea tēporis etiam scrutinia quibus explorabatur, an sym-
bolum & orationem dnīcam scirent, vt sic vetus fermētum
purgaretur, ipsiq; iam fierēt nouum fermētum. Leo vt erat
homo doctus idemq; sanctus, ita pulchrā rationē proponit
in quadā epistola ad ipsos Siculos qui nouo more cōperāt
baptizare in natali dnico, die epiphaniæ, & alijs festis: vnde
perspicuum est hoc nō recēs esse à Leone institutum, sed à
tempo ribus apostolorum & martyrum veluti hæreditaria
successione id eis esse cōtraditum. sic enim ait, Quāuis & il-
la quæ ad humanitatem & quæ ad gloriā pertinet Christi, in
vnam percurrant, eandemq; personam, totumq; quicquid
in illo & virt⁹ diuinæ est & infirmitatis humanæ, ad nostræ
reparationis tēdat effectum: proprie tñ in morte crucifixi &
in resurrectione mortui, potētia baptismatis nouā creaturā
condit ex veteri, vt renascētibus & mors Christi operetur
& vita, dicēte beato Paulo apostolo, cōsepulti sumus cū il-
lo per baptismum in mortē, vt quō surrexit Christus à mor-
tuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulem⁹:
& cætera quæ potius magister gentium ad commendādum
sacramentū baptismatis deputauit, vt appareret ex hui⁹ do-
ctrinæ spū regenerandis filijs hominū & in filijs adoptandis
illum diem esse, illud tempus electū: in quo per similitudi-
nē mysterij ea quæ rantur in mēbris, quæ in ipso capite sunt
gesta cōgruere: in baptismo enim peccatum emoritur & tri-
na quidē immersio in aquā, triduanam significat Christi se-
pulturam: egressus autē baptizati ē sacro fonte designat re-
surgētis Christi exitum ē sepulchro. Atq; eam ob causam
dn̄s non ante passionem & mortē suā commisit apostolis vt
egressi in orbem vniuersum baptizarent. Quod autem & in
vigilia pētecostes celebrat baptismus, ratio hæc est, quoniā
ea solennitas paschali quoq; innititur festiuitati tāquā fun-
damento, & quod inde connumeratur per .50. dies, deinde
quia apostoli in die pentecostes baptizati sunt spiritu san-
cto: iuxta quod promiserat illis dominus. Ad hæc vt ij qui
paschali festiuitate impediebatur, in baptismo vel per mor-
bum, vel itineris longinquitatem, vel difficultatem nauiga-
tionis, vel alias necessarias ob causas, saltē hac vigilia pen-
tecostes possunt baptizari: hinc consuetudo nata est quod
hhhh

r. Cor. 5.
Leo pa-
pa.

Dies ba-
ptisimi
duo.
Rom. 6.

Mar. vlt.

Actu. 1.

solenniter in ecclesia baptismi fons bis tantum consecratur diebus supra dictis, quod per eas duas septimanas processiones habentur ad fontem. ¶ Quodq; per octauas habentur communicantes & collecta de renatis per baptismum in sacrificio missa.

- 2 Dices non oīno male fecisse Cumeriū in Tarracone tēporibus Siricij, & episcopos Siciliae tempore Leonis, dū baptizarunt in die epiphaniæ, quo etiā Christus baptizari uoluit, sicut August. Maximus, Chrysofomus & uniuersa credit ecclesia. Respondit ad hoc Leo & dicit aliam esse gratiā baptismatis Christi in ecclesia & baptismi Ioannis, quo baptizatus est Christus. ibi enī uirtus est regenerationis à peccatis, quæ nō erat in baptismō Ioānis: deinde non opus habebat illo dñs, quia sicut circūcisus ita & baptizatus est sine remedio peccati: baptismi autem sui in se cōdidit sacramentum, & tūc regenerationis potētiam sanxit, quando de latere ipsius fluxerūt sanguis redemptionis & aqua baptismatis: ideoq; non iuxta Christi baptismum, sed eum diem quo uirtutē contulit baptismō, hoc est in passione sua & resurrectione baptizari oportet, atq; in signū quod hęc duo in baptismō repræsententur, medium diem puta sabbati in hunc usum delegit ecclesia. Responso hęc Leonis roborari potest in hūc modum. Primo quia Christus ipse suā mortem baptismi nomine expressit, qñ dixit, baptismō habeo baptizari & quō coarctor usq; dum perficiatur? ita enim Ambrosius & Beda intellexerūt, atq; ideo circa baptismum ueteres rectius aspexerunt tēpus mortis quā baptismi sui à Ioanne. Præterea quāuis in baptismō suo dominus dedit uim regeneratiuam aquis, nō tamē tūc aperuit cælos, donec sanguis operatus est & aqua, quādo utrunq; ex sacro suo latere emanauit. Et tamē etiam apertum est cælum sub baptismō dñi, sicuti cōmemorant Euangelistæ, idq; ad exitum gratiæ nobis cœlitis collatæ, sed ad ingressum æternæ patriæ & gloriæ apertum nobis est cælū in passione & morte Christi, & quantum ad locum gloriosum in die ascensionis, Bonauēura refert hæresim fuisse quæ usum baptismi ad solā epiphaniæ festiuitatem uoluit adstringere. Atqui hoc non memini me uspiam legere, etiam si idem dicat Richardus, adducens in hoc casu, quis de consec. dist. 4. qui est Leonis, ut supra deduximus, quō ille redarguit episcopos Sicilia,
- Leo.
- Ioan. 19.
- Lucæ. 12.
- Bonauē.
- Richar.

quod etiam in sancto die Epiphaniæ baptizarent: nō meminit autem, quod tantummodo in illo die ueretur baptismi sacramēto. Si quis proponat diem Christi natalem, quasi in illo debuisse ecclesia potius baptizare, quo natus est Christus, sicut & nos in baptismō regeneramur, huic respondendum est, uti Gregor. (aut Zozimus siue Ambrosius aut quis alius auctor Petrus Diaconus Cassinen.) dicit in benedictione cerei paschalis, nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset. Quapropter non per natiuitatē, sed per mortē & resurrectionem suam Christus nos redemit. 3 Oīa hæc sic accipere debet quilibet Christianus, quod ecclesia utrumq; hoc sabbatum solenni dedicauit baptismō, nō quod sit hoc absolute necessarium, apostoli enim & discipuli Christi statim baptizauerunt fideles, ut Petrus tria & quinque milia hominum, Cornelium quoq; , & Paulus ipse, & Philippus Eunuchum Candacis reginæ, & alij innumeri quos nō legimus expectasse hæc duo tempora, sed quocunq; peruenerunt apostoli & discipuli Christi, atq; ibi fideles baptismi cupidus inuenerunt, tunc statim eos baptizauerunt. Quum autem auctior factus est numerus credētium, ibi ecclesia forma illa solennis baptismi coepit uti, ex orationibus supra dictis: atq; sine dubio sic obseruatum est deinde per uniuersum Christianismū. Deinde & hoc sciendū est, quāuis utrumq; illud sabbatum ex certis & uirgētibus causis est ad baptizandum cōstitutum, necessitas tamen neminē cogit tempus hoc expectare, sed quilibet in casu necessitatis ilico potuit baptizari, dicente Leone. Qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis & naufragij uirgentur, omni tempore debent baptizari, atq; hæc etiam sententia est Gelasij. Catechumenus tamen animum habēs baptismum suscipiendi forte præuentus subita morte baptizatus nō est, tantū pro Christiano est habitus, crediturq; eū esse baptizatum baptismō flaminis, sicut exēplum iam supra induximus Valentiniani imperatoris, quem sic mortuum ante baptismum ait B. Ambrosius non amisisse gratiam quam optauerat.

4 Quauis hæc consuetudo laudabilis extitit, & plane talis quæ sacramenti reuerentiam decebat, eo maxime tempore quando Christiani adhuc inter infideles conuersabantur: nunc tamē perinde decorum est, quod non differtur amplius, sed quocunq; tempore siue paruulus siue

Gregor.

Aet. 2. 4. 10. & 8.

Leo de cōs. dist. 4. ij qui necess. & cap. seq.

Ambros.

hhhh ij

adultus baptismi cupidus baptizari & potest & debet. Atq; ex eo q̄ B. Gregorius scribit de Iudæis colligi facile potest, suo iam tum tempore morem hūc exoleuisse, & quidem certis de causis, quarū vna est, propter periculum mortis imminētis quādo paruuli simul & adulti saepe subita morte corripiuntur; idq; à deo nociuum est: paruulis enim negligitur ipsa salus, in adultis autē, etiā si illi salutē consequantur, sicut de Valentiniano scribit Ambrosius, tamē maiore gratiam erant habituri per virtutem sacramēti, & gloriam auctiore in æterna fœlicitate, vbi vnicus gradus omnes superat huius mundi diuitias. Alia etiā causa est, vt sic diabolus fortius habeat impedimentū hoīem tentādi. sicut enim supra de exorcismo diximus diabolus magis p̄mittitur tētare hominē nō baptizatum q̄ baptizatū: deinde quo magis homo baptizatur in primæua quoq; infantia, eo minus ille obicem obrudit spiritui sancto. Quærere solent nōnulli, an etiam apostoli sint baptizati, vbi facilis solutio est & respōsio eos vtiq; esse baptizatos: nam quum ipsi alios hominēs baptizarint ante & post Christi passionem, quis dubitet eos quoq; antea fuisse baptizatos? colligitur idē ex verbis Christi quum dixit Petro, Qui lotus est nō indiget nisi vt pedes lauet: lotionem hanc August. & Chrysostomus exponūt de baptismo: docet hoc idem non paulo manifestius beatus Augustin. in quadam epistola ad Seleucianam dicēs, apostoli adeo largum tempus habuerunt quo baptizarentur vt alios etiam baptizarent: sed non omnia quæ facta sunt, etiam scripta inueniuntur. Veruntamen facta esse ex ceteris documentis probantur: scriptum est, quādo baptizatus est Paulus apostolus, & scriptum non est quando baptizati sunt alij apostoli, veruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus, & inde Christus respondit Petro, qui lotus est nō indiget nisi vt pedes lauet sed est mundus totus, vbi intelligitur quod iam Petr⁹ baptizatus fuerat. Idem quoq; sentiēdum est de virgine matre, quæ quanuis non indigebat baptismo ratione peccati, tamen filij sui legem penitus obseruauit, quando antea etiam non adstricta legem etiam Moisaicam impleuit, Nos porro profusis diuinam deprecemur clementiam precibus, vt sua gratia suffulti à baptismi gratia nullatenus excidamus, sed post huius vitæ decursum, æternæ sapiamus gaudia vitæ.

Apostoli baptizati

Ioan. 4.

Act. 1.

Ioan. 13.

Epi. 108.

Ioan. 13.

HOMILIA XX. DE COMMENDATIONE & sanctitate baptismi.

¶ Iesu baptizato & orate apertū est cœlū, & descendit spūs sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Luc. 3.

Aptizatum esse à Ioāne in Iordane dominum tres

B commemorant Euangelistæ, non quod ille baptismo opus habuisset, sed vt vel suo exemplo baptismi sanctimoniam ostenderet, & supereminētē illā virtutem quam in eo trinitas ipsa operatur, sicut hoc p̄clare docet Ambrosius. quum ait, Nō sanat aqua nisi spūs sanctus descenderit, & aquā illā cōsecrauerit: quod quum dñs noster Iesus Christus formam baptismatis daret, venit ad Ioannē, & ait illi Ioannes, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me, respondit illi Christus, sine modo, sic etiā nos decet implere omnem iustitiam. Vide quia oīs iustitia in baptismate est cōstituta. Quir autem descendit Christus in aquā? sane ideo vt mundaretur illa caro quā de nostra natura assumpserat. siquidē Christus nullius ablutionis peccatorū opus habebat, qui peccatum nō fecit, sed nobis necessarius relictus est sacramēti vsus, qui multis peccatorum laqueis constringimur. Oia hæc suum quondā pondus habent quod ait Ambrosius, omne illud quod factū est circa baptismū Christi vergere in vtilitatē nostrā. & cōsentit Beda dicēs, Christum tactu suæ mundissimæ carnis dedisse vim regeneratiuam aquis. ¶ Magnum vtiq; hoc fuit humilitatis exemplum, quod Christus venit ad Ioānem, baptismum suscepturus ab eo, vbi quāta sit insequuta gloria, etiam testatur Euāgelistæ, siquidem cælum apertū est, spūs sanctus visus est in corporali specie colūbæ, pater in sensibili voce auditus est, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui. Chryso.

Lib. x. de sacra. cap. 5. Matth. 3.

Baptismus Christi.

Beda.

Chryso.

Beda.

Lib. 15.

de trin.

cap. 26.

eū quum iam triginta esset annorū accepisse spiritum sanctum.

Luc. 7. ctum sed venisse illum ad baptismum, sicut sine illo omnino peccato, ita non sine spiritu sancto: quoniam si Ioannes iam inde ex utero matris repletus est spiritu sancto, iuxta verbum angeli, quanto magis Christus ipse, qui typice hic figurare voluit ecclesiam suam, in qua baptizati accipiunt spiritum sanctum. Quamvis ideo etiam factum esse credi potest, ut visibiliter quoque; discrimen appareat inter baptismum Christi & Ioannis. Ioannes enim ut ipse fatebatur, tantum baptizavit in aqua, Christus autem in spiritu sancto, qui ideo convenienter est in baptismo Christi in specie columbae visus. Attentius concipiatur & considerent haec omnes Christiani, neque tantum qui baptizantur, sed & qui baptismo astant, siue sacerdotes, siue patres, siue reliqui in comitatu existentes quantum quamque praeclarum & diuinum sacramentum sit baptismus, in quo ipsa etiam sanctissima trinitas tanta benignitate operatur in anima paruuli vel cuiuscumque; baptizati remissionem peccatorum, emendationem animae, & suae sanctae gratiae infusionem, ut iam non solum ad honorem spiritus sancti & condignam reuerentiam debeatur apud baptismum accedere luminaria, sed praeratiōe cōcidere in genua ad aduentum spiritus sancti, ipsumque; sic reuerenter suscipere. Nam & tunc & interi⁹ & spūaliter implentur haec in quolibet baptizato, quae exterius acciderunt in baptismo Christi, iuxta id quo exoritur sumus hunc sermonem, Iesu baptizato & orante apertum est caelum, &c. de qua re ut liceat plura differere, ipseque; adeo Deus ut aperiat nobis ostium sermonis ad pronuntianda mysteria Christi, humiliter petamus omnes, dicentes, Pater noster, &c.

EVANGELIUM MATTH. III.

¶ Tunc venit Iesus a Galilea.

¶ Mensam sacri chrismatis dignitatem, laudem, sanctitatem, quantum per gratiam Dei licuerit, vobis in Christo dilectissimi explicabimus. Potest autem

baptismi preciosa dignitas colligi a sua significatione in mysterio, & conformitate ad caput nostrum Christum, idque in tribus in morte, sepultura & resurrectione Christi: simili quoque modo tria operatur in nobis, mortem peccati, sepulturam veteris Adae, & noui hominis resurrectionem in Christo Iesu, tantisper dum tandem vltimam consequamur resurrectionem in vitam aeternam. Baptismus inquam mor-

Baptismus significat.

tem designat Christi, & in nobis mortem peccati. id ex euangelio fiet manifestum, quum enim baptizatus esset dominus, ductus est a spiritu sancto in desertum, ibique; post longa ieiunia ter a diabolo tetatus victor abiit semper. Ad hoc Christi exemplum nos etiam viuere debemus, continenter orare, peccato, carni, diabolo & mundo esse demortui: iuxta Pauli doctrinam, Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: sic nimirum baptizati nouum quoque; induunt hominem, abstineant a carnalibus desiderijs quae militant aduersus animam. Quod autem sub mysterio baptismus noster mortem Christi representet, manifeste Paulus testatur, dicens, An nescitis fratres, quod omnes qui in Christo Iesu baptizati sumus in morte ipsius baptizati sumus, siquidem Christo etiam passio sua baptismus extitit, baptismus quidem sanguinis praeter omnibus alijs martyribus.

¶ Sciat hoc quilibet Christianus, Christum bis esse baptizatum, semel in Iordane flumine a Ioanne, & is baptismus non fuit ad nostrorum peccatorum remissionem, alias non opus fuisset eum pati, si baptismus aquae quem subiit peccata nostra sustulisset, baptismus alter fuit in sanguine suo, in morte, cuius ipse meminit apud Lucam, & is fuit, in remissionem peccatorum, hunc baptismum a nullo homine suscepit, quoniam ipse solus potestate habuit ponendi animam suam, & rursus accipiendi, quapropter ipse effectus est fons remissionis peccatorum per passionem suam. 2 Adhuc ex alio ostendendum est nos non esse baptizatos cum Christo in Iordane, sed in cruce, & non nos tantum Christianos, sed etiam patres in limbo esse in Christi cruce baptizatos, ita enim Christus ait ad Nicodemum, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum caelorum, quod si igitur Dauid Abraham & reliqui patres ingressi sunt in regnum caelorum. oportet ante fuerint baptizati, baptismum autem eorum ostendere non possumus nisi in cruce, ubi quum ex latere Christi fluxerunt sanguis & aqua, omnem Adae culpam resoluit, totaque ecclesiam quae iam tunc coeperat ab origine mundi regenerauit: proinde sacramentum hoc in ostio ecclesiae constitutum est, ut omnis qui ingredi volet in ecclesiam, prius baptizetur, non secus atque ipsa ecclesia baptizata est in sanguine Christi. Sequitur inde, quod typicis baptismatibus vsi sunt veteres non ad perfectionem, ut in nube & mari, quoad etiam biberunt aquam ex petra manante &c. tunc enim illi

Mat. 4.

Gala. 3.
Ephe. 4.
1. Petr. 2.

Rom. 6.

Luc. 12.

Christus bis baptizatus.

Luc. 12.

Ioan. 10.
patriar. baptiza.

Ioan. 3.

Ioan. 19.
Sum⁹ baptizatus a Christo in cruce non in Iordan.

1. Co. 10.

hhhh iiiij

Apo. 19. fuerūt catechumeni, tandemque per baptismū Christi & igne spiritus sancti sunt baptizati. Deprehēdi hoc potest ex verbis Ioannis quū dicit, vidi, tanquam mare vitreū mixtū igne, & eos qui vicerūt bestiam & imaginē eius, cantantes canticū Mōsi serui dei & canticū agni: hoc mare baptismus intelligitur, & illud quidē vitreum vocat, propter figuras veteris testamenti, quæ nunc per euāgelicā veritatem illustratæ incipiunt transparenere, hoc est innotescere & intelligi. Mixtū quoque igne ait, quia elementum aque in se nihil esset sine inuisibili virtute spiritus sancti. Quod autē sit mare hoc vitreū, iam antea ostenderat dicens, ante thronū esse mare vitreū instar chrystalli. Ecce quoniam mare illud est ante thronū, quisquis enim thronum acquirere volet in cælesti patria, oportet ante transeat hoc mare baptismi, quō sic vtique vitreū est, quasi fragile nimis, sed instar chrystalli quæ dura est & fortis: ita qui in illo mari hic baptizatur, fragiles sunt in hoc mortali corpore, in gloria autē resurrectionis confirmabuntur & erunt fortissimi. Constat igitur Christū sese baptizasse ipsum in passione sua & morte, atque vt ille suus baptismus etiam nobis cederet in bonum, diffudit eum in cruce per aquā & sanguinem, in qua virtute & efficacia etiam patres baptizati sunt in limbo. Ex de hoc ipso Christi baptismō videmus Christū esse loquutum quando dixit ad filios Zebedæi, potestis bibere calicē, quem ego bibo: & baptismō, quo ego baptizor notē baptizari? certum enim est eū loqui de passione sua & morte. Dices autem, si patres baptizati sunt in cruce Christi, quid est quod nos Christiani iam habemus amplius quam Iudei habuerūt in synagoga? Profecto homines noui testamenti habere iam velut auctarium, inde manifestum est, quod Christus post passionē suam, mortem quoque & resurrectionē, apostolis dedit spiritum sanctum in die sancto paschæ, & deinde auctius adhuc in die pentecostes. Itaque licet patres antiqui & nos Christiani æqualiter baptizati sumus in remissionem peccatorum in cruce, ita vt æqualiter plane in ipsis & nobis operata sit mors Christi ad delenda peccata, Christiani tamen gratiarum & donorum habent & acquirunt in sensibili susceptione baptismi aliorumque sacramentorum quibus patres veteris testamenti caruerunt, sicut ad longum probauimus in homilia, Tom. 2.

Apo. 2.

Apoc. 2.

Mat. 10.

Ioan. 20. A.G. 2.

Omnes itaq; vos admonitos volo ne parui faciatis sanctum hoc baptismi sacramētum, ne intueamini aquā illam externā, sed diuinā virtutem in ea mirabiliter operantem. Hinc factū est quod ecclesia tot tamq; præclaras cæremōnias instituit circa baptismū, quibus homini in memoriā reuocā interna illa diuinæ virtutis operatio: tres enim sunt qui testimoniu dant in terra, spiritus, aqua & sanguis, in ijs tribus vt minimum est aqua, ita spiritus supremum obtinet locum, quæ verba Ioannis explicans Beda inquit, spiritus testimonium dat, quando descendit super Christum in baptismō. Aqua & sanguis testimonium dederunt quando ex latere Christi profluxerunt. Magnū vtique & insigne illud erat testimoniu, siquidem illud fuit cōtra naturā corporis mortui siue cadaueris, quo magis conueniebat hoc mysterio fidei. Ambro. ait, spiritus innouat mentē, aqua utilis est ad lauandum, sanguis precium est culpæ spiritus facit nos filios dei per adoptionem, aqua sacrati fontis lauat nos, sanguis Christi redemit nos, inde iam certum esse potest cuilibet Christiano, quomodo à minimo ascendere debeat ad id quod summū est: contēplandū, neq; temere dixit Zach. de Ioāne filio suo, tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enī ante faciē dñi parare vias eius. In quo ergo baptizauit Ioānes? in aqua quod minimū & infimum est, vnde & inferiorē se ipsum esse rat⁹ est, quā vt corrigiā solueret caliceamētōrū eius, Christus vero in eo quod summum & optimū est baptizauit, iuxta illud Ioannis, ipse baptizabit in spiritu sancto, vere enim ille baptizauit in remissionē peccatorū, solusq; adeo Christus baptizat in spiritu. Ad maius robur omniū istorū facit declaratio Augu. is enim admonet non aspiciendā esse personā sacerdotis vel cuiuscūque ministri iā in ecclesia baptismum administrantis, perpetuo enim verum est illud quod Ioannes dixit, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quē videris spiritum descendentem & manentē super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Itaque, etiam hodie quum baptizatur paruulus, noli cōsiderare sacerdotem, qui minister est tantum: tātum Ioannes est, baptizans nimirum in aqua, supremus & vnice verus baptista Christus ipse est, qui & baptizat spiritu sancto. Quis ergo iam est qui non præ deuotione tremula & feruenti animi sui ardore veneretur

Spiritus aqua & sanguis. 1. Ioan. 3.

Beda. Mat. 13. Ioan. 10.

Ambros.

Lucæ 1.

Ioan. 1.

Sup Io. tract. 5.

Ioan. 1.

immensam huius sacramenti altitudinem & dignitatem? in quo Christus ipse paruulum baptizat, spiritus sanctus animam purificat, & gratia sua exornat, sicque ille filius efficitur patris celestis, cui & aperitur ostium vite æternæ. Memineris quisquis es o homo tantorum donorum sanctæ & præcellentis trinitatis, Deoque gratias age per omnem vitam pro tanta gratia tibi collata, per quam velut initus es ecclesiæ sanctæ, membrumque effectus Iesu Christi domini nostri.

Ro. 12.

4 Sed satis nimirum hætenus est declaratum quod proposuimus à principio, baptismum signare mortem Christi & mortem peccatorum in nobis. proximum est ostendere, quo modo

Rom. 6.

Consepe
liri
Christo
in baptis
mo.

nos in Christo consepeliamus veterem hominem cum concupiscentiis suis, & postremo de resurrectione Christi, qui iam semel resurrexit à morte & amplius non moritur, mors illi ultra non dominabitur. nam quod mortuus est, semel mortuus est peccato: quod autem uiuit, uiuit deo. Atque hoc ualde concludi & uinci possunt catabaptistæ, quod sicut Christus semel mortuus est, ita & nos semel peccatis in baptismo morimur, ultra quæ si porro in peccata incidimus, aliud habemus paratum nobis remedium poenitentiae. quia baptismus prima clavis est regni caelorum, amissa deinceps gratia & innocentia baptismi, alteram tabulam habemus reliquam post naufragium. scilicet poenitentiae. Et si enim peccator amittit innocentiam baptismalem, attamen adhuc prerogatiuam habet ex baptismo, quam non amittit tandem, quia baptizatus simul induitur ueste uel insigni habitu Christi ueluti simbolo, unde

Hieron.

de dignoscatur. acquirit enim characterem animæ suæ à spiritu sancto impressum, de quo satis multa iam supra diximus. Est etiam quod gaudeat quilibet Christianus super hoc insigni domini sui, sicuti præclare in missa adducit hoc ecclesia circa memoriam defunctorum in canone quem ait, Memento domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.

Baptismi
laus

Epilogus.

¶ Ex ijs omnibus ipsi iam uobiscum recogitate excellentem huius sacramenti sanctimoniam. in baptismo etenim homo ex potestate diaboli ereptus, diuinæ committitur tutelæ. In baptismo purgatur homo à fordibus peccati originalis, & ex filio Adæ peccatoris, Dei filius efficitur. In baptismo quilibet gratiam suscipit spiritus sancti & diuinas uirtutes, quas theologicas dicimus: præcipue fidem, spem

& charitatem cum cæteris donis. In baptismo paruulus in se recipit signum Christianæ unitatis & congregationis quæ deleri non potest. Per baptismum paruulus ingreditur ecclesiam fidelium, quum baptismus sit ianua ecclesiæ, per baptismum idoneus efficitur homo etiam ad alia sacramenta suscipienda, quia baptismus non ecclesiæ tantum, sed etiam omnium sacramentorum aliorum ianua est. per baptismum paruulo aperitur caelum, sicut supra Christum baptizatum aperti sunt caeli. per baptismum homo uelut incorporatur ecclesiæ totique corpori mystico Iesu Christi. Omnibus itaque uiribus enitantur parentes ut maturent baptismum filiorum, ut si nequeunt sollemniter in ecclesia baptizari, saltem festinanter, & ut in casu necessitatis fieri solet, baptizentur. nam si propter eorum incuriam paruuli baptismum priuantur, in nouissimo iudicio uindictam super eos & ultionem inclamabunt. ¶ Omnes nos iam diuinam misericordiam suppliciter deprecemur, quatenus optimus maximus deus clementer dignetur suam nobis conferre gratiam & auxilium, ut firmiter permanere possimus in corpore suo mystico, & constanter seruire quæ spopondimus in baptismo, tandemque exactis uite huius miseris æternæ felicitatis & salutis gaudijs potiamur in caelis, Amen.

Finiunt hic Homiliae de baptismo, & sequuntur
aliae de sacramento Confirmationis.

Hoc oleum vñtionis sanctum erit mihi in generationibus vestras. Exod. 30.

DE sancto confirmationis sacramento dicturo, consultum videtur & opere precium fore antea de eius materia. scilicet chrismate non nihil pramittere, & probatione ipsius ex sacris literis & doctoribus desumptam proponere, ac deinde de ipso sacramento disserere.

Chrysm.

Psal. 22.

Hieron. Balsam.

Lib. 12. c. 26.

2. Cor. 2.

Incipio itaque constat chryisma confici ex oleo oliuarum & balsamo. Atque multum conueniens est hac materia, siquidem oleum fidem significat interioriorem, quoniam oleum facit omnia splendescere, sicut & fides. Alij sic exponunt, quum oleum sit pingue, suaque pinguedine pascat & nutriat ignem. ideoque dicunt bene competere, ut pinguedinem gratiae, ardorem charitatis, & splendorem interioris fidei significet: neque huic sententiae aduersatur, quod alij dicunt oleum significare spiritum sanctum, a quo quisque pascitur, facile dicere potest illud cum Dauide, impinguaui in oleo caput meum: balsamum autem ex odoriferis petitur arboribus in Aegypto & Iudaea, teste Hieron. ex quo si modicum alicui imponatur in manum, totam eam penetrat, ita ut ex altero latere emanet rursus, maxime si id fiat ad radium solis: lac quoque facit coagulari, nec aliquid maculae a se relinquit in vestitu, vide Plin. Quum itaque balsamum omnia superet aromata in odore, etiam in chrismate adhibetur, ad signandam dulcedinem spiritus sancti, qua ille omnes quotquot iudicium habent discernendi inter virtutes & eum quicumque suscipiunt, possunt cum Paulo dicere, Christi bonus odor sumus in omni loco. Omnes enim qui confirmantur in ecclesia intrepide debent eam confiteri, sicque odorem habere boni nominis. Atque hac quidem illius sacramenti materia est quae etiam temporibus. apostolorum

ad nos usque peruenit, sicuti mox ex Dionysio, confirmabimur, habetque nomen per hyperochen hoc est excellentiam, chryisma enim ex Graeco nobis vñtionem sonat, & sic illud ex balsamo confectum vnguetum omnia alia superat aromatica, quemadmodum diximus. ab hoc etiam chrismate Christum dicimus vñctum, teste Augustino, atque sic Hebraice **משח** mesach vñtionem, & **משיח** Messiam siue Christum sonat, balsamum autem Hebraice dicitur panag, auctore Hieronymo.

Eze. 27.

2 Neque tamen mirum esse alicui debet materiam hanc ex oleo & balsamo componi: siquidem & olim in veteri testamento sanctum illud oleum vñtionis, diuina etiam iussione est ex diuersis aromatibus compositum: ita enim legitur in Exodo quando dixit dominus ad Moysen, sume tibi aromata primae myrrhae & electae quingentos siclos, & cynamomi medium, id est ducetos quinquaginta siclos, calami similiter ducetos quinquaginta siclos, cassiae autem quingetos siclos in pondere sanctuarij, oleum de oliuetis mensuram hin: faciesque vñtionis oleum sanctum, vnguetum compositum opere vnguentarij & vnges ex eo tabernaculum testimonij & arcam testameti, mensamque cum vasis suis, candelabrum & vtenilia eius, altaria thymiamatis & holocausti, & vniuersam supellectilem quae ad cultum eorum pertinet, sanctificabisque omnia & erunt sancta sanctorum, qui tetigerit ea, sanctificabitur, Aaron & filios eius vnges sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungatur mihi: filijs quoque Israel dices, Hoc oleum vñtionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Quod si synagoga praedives adeo fuit ut propriam eamque sanctificatam habuerit vñtionem, quam christiani nomine appellarunt 70. interpretes, quor non & ecclesia quae multis modis superat synagogam in sanctimonia, atque vniuersa dignitate & ipsis etiam sacramentis vñtionem habeat sanctam eamque commistam oleo & balsamo, non sine instinctu spiritus sancti, ut sic per oleum infusio gratiae, per balsamum autem bonus odor sanctae & honestae conuersationis designaretur. Queri hic solet, quum legamus triplices olim personas esse vñctas, potestices & sacerdotes, qua de re sic dominus deus dixit ad Moysen, de consecr. Aarō, fundes oleum vñtionis super caput eius, & super ijs plura dicturi sumus infra circa sacramentum ordinis: deinde vngentur & reges. sic enim Samuel vñxit Saulem in regem, & deinde arrepto cornu vñxit etiam

Exo. 30.

Sanctum oleum vñtionis.

Vñcti potestices, reges, prophetae.

Exo. 29.

Dauidem oleo. Quid quod solus Dauid ter vnctus est, primū quum pater eius & fratres adessent, vt iā dictum est, deinde Hebrō super domum Iuda à viris quoq; Iuda, postremo in 2. Reg. 2. & 5. bona & magna requie vnctus est super totū populū Iudeorū à senioribus Israel. Quid autē hęc oīa sibi velint statim aperiemus. Sed & tertiū genus hoīm quod olim vngebatur fuit prophetarū, ita enim præcepit dominus Helix, vt vngeret 3. Re. 19. Azahel regē Syrię, & Iehu super Israel, & Helisæum filium Saphat ab Abelmeula in prophetam. Iā igitur in cōtrouersia vertitur an omnes illi sacerdotes, reges & prophetæ eodem sint vncti oleo sancto, aut fuerit ne diuersum genus vnquenti: nam de sacerdotibus certū est eos vnctos esse sancta illa vnctione, sicut ante probauimus ex textu Exodi, & patet hoc idem manifestius etiā ex Leuitico, vbi legimus, Moy sen assumpto oleo vnctionis vnxisse altare cum omnibus ad illud pertinentibus, atque fudisse etiā istud super caput Aaronis, sicque eum vnxisse & cōsecrasset: de regibus autem & prophetis videtur nōnihil habere ambiguitatis.

3 Adeo sanctum porro fuit oleum istud, vt eius vsus non esset nisi in cultu diuino, nullus enim Iudæus audebat simile sibi conferre ad vsus prophanos vel proprios, neque pro alienis, quoniā sic dixit dominus, Caro hominis nō vngetur ex eo, & iuxta cōpositionem ei⁹ nō facietis altud, quia sacrificatum est & sanctū erit vobis, homo quicūque tale cōposuerit & dederit ex eo alieno, exterminabit de populo suo. Hinc manifestum sit quātum errēt Neochristiani, qui impudēt præsumunt hoc oleum sacrum, sanctumq; chrisma cōtēnere, & turpi ore impetere. Aut quō deceat sanctiorem fuisse olim synagogam quā nunc sit ecclesia, profecto vasa ecclesiar, altaria, calices baptismi fons, & alia nō minus oportet cōsecrare nūc, quā olim receptum id fuit obseruari in synagoga Iudæorum. Sed quia præcepit dominus, ne caro hominis vngetur ex oleo illo sacro, dubium videtur, an etiā reges & prophetæ sint ex eo vncti? (nā Petrus de palude aperte errat, negando sacerdotes & pōtiffices fuisse vnctos oleo sacro: Leuit. 30 quum expresse refragetur textus Leuitici supra inductus.) Inuenio hic duas sentētiās quæ ambę nō resistunt bonitati fidei nostræ, itaq; vtrāque recēdere visum est. Altera est quod pōtiffices, sacerdotes, reges & ppheta oēs vncti sint sancto illo chrismate veteris testamēti, maxime vsque ad destructionem

nem templi Hierosolymitani. Ita Nicolaus de Lyra sentit su 3. Reg. 1. per exodum, & in libro Regum, vnica eam fuisse vnctionem, quoniā Sadoch sacerdos assumpserit cornu olei ex tabernaculo atque inde vnxit Salomonem in regē, addit vbi Rabi Salo. vnctio regum. vnctio vnquentum sanctum Moysi, & Rabi Salomon affirmat, huiusmodi vnctionem factam esse in intestitio superciliorum in fronte. Quauis nunc Romanus imperator inungi solet Romæ iuxta S. Mauricium altare in brachio dextro & similiter humero. Altera sententia est, vnquentum peculiare fuisse quo peruncti sint quōdam reges, nā quum iā reges & imperatores in ecclesia nō vnquātur chrismate sacro, sed oleo tātum oliuarum exorcizato, credendum nō est reges istos synagogæ vnctos esse vnquento illo sancto & pontificali. Atque in hac sentētia est sanctus Hieronymus, discernit enim inter vnquentū sacerdotale & regale, ac deinde tertiam adhuc constituit vnctionem illam spiritualem, quæ fit in anima hominis per virtutem spiritus sancti, de vnctione prophetarum non est quod iam plura dicamus.

4 Quando igitur iam manifeste satis constat synagogā habuisse vnctionem ad pontifices, sacerdotes & vasa deputatā, quanto magis spiritus sanctus ordinauit in ecclesia, quæ lōge vberior est & ditior quam synagoga, vt ibi quoque seruetur vnctio sacri chrismat, à Christo ipso vel certe à spiritu sancto instituta per apostolos, quos ille omnem docuit vcritatē fidei Christianæ: præclare enim de hoc sacramento loquitur beatus Dionys. sancti Pauli discipulis, dicens, Alia est venerāda cōfectio vnquenti cōsecrationē eā vocant præceptores nostri. Et infra, vnde opinor iuxta sacrationem sensum traditione diuina, sancti nostræ sacerdotalis defunctionis duces honestissimū istud vnquenti consecrādi munus tele tē ab effectu rei, quæ in eo perficit, nomināt. Qua tandē impudentia præsumūt iā nostrates Neochristiani quātum in ip sis est, pauperiorē velle facere ecclesiā quā fuerit olim synagoga? Aliter nos docet cōmunis omnium nostrum mater ecclesia, & ipsa quoque diuinitus erudita à spiritu sancto, & deinde per apostolos. Et luce meridiana clari⁹ colligere hoc possum⁹ ex verbis sancti martyris & papæ Fabiani, ad episcopo orriētis scribēs inter cetera sic inquit, literis vestris iter cetera insertū inuenimus quosdā regionis vestræ episcopos nō per singulos annos ī cōna dñi chrisma cōficere, sed duos

Rabi Salo. Vnctio regum.

Super Abacuc cap. 3.

Io. 16. Dionys. de eccle. hier. c. 4

In Luth.

Fabian.

aut tres annos cōfectionem sancti chrismatis semel actā cō-
feruare. Errant enim qui talia excogitant, siquidē in illa die
dominus Iesus postquā cōenauit cum discipulis suis & lauit
eorum pedes (sicut à sanctis apostolis prædecessores nostri
acceperunt nobisque reliquerunt) chrismā cōficere docuit:
ipsa enim lauatio pedū nostrorum significat baptismum, quā
do sancti chrismatis vnctione perficitur atque confirmatur.
Nam sicut ipsius fidei solennitas per singulos annos est ce-
lebranda, ita ipsius sancti chrismatis cōfectio per singulos
annos est agenda, quia nouum sacramentum est per singu-
los annos, & iam dicto die innouādum, & vetus in sanctis ec-
clesijs cremādum. Ista à sanctis Apostolis & eorum successo-
ribus accepistis, vobisque tenēda mādamus. Hęc sancta Ro-
mana ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorum custo-
dit, hęc Hierosolymorum & Ephesianorum tenet, in quib⁹
Apostoli prædentes hęc docuerunt. Transcripsit ista Gra-
tianus cap. literis, de consec. dist. 3. ¶ Quis adhuc desyderat
amplius, quin sicut deus instituit per Moysen vnctionē san-
ctam in veteri testamento, ita & in nouo idem ille per Apo-
stolos cōfirmavit vnctionem chrismatis, quo confertur sacra-
tum confirmationis sacramentum, &c. Atque hęc iam dicta
sufficiant, Oremus dominum deum nostrum.

HOMILIA XXII. DE CON- secratione chrismatis.

¶ Oleum vnctionis fundes super caput eius. Exo. 29.

Am olim præcepit dominus Moyse, quod supra
I etiam diximus, vt conficeret vnctionem sacram,
atque ex ea funderet super caput Aaronis, qui sic
consecraretur in sacerdotem, & paruit quidem præcepto do-
mini. Moyses neque tantum in Aaronē impleuit illud, sed
& cum tabernaculo, cum altari, cum ipsis denique filijs Aa-
ron. Iam vero quanto vberius dotata à Christo ecclesia est
in gratijs multis, donis quoque & sacramentis excellentio-
ribus, quam synagoga vnde euidenter satis conclusisse vi-
demur, vnctionem chrismatis à spiritu sancto rite & com-
petenter per apostolos esse institutam. sicque semper reman-
sisse in vñe ecclesiastico. Nūc inde vbi substitimus, sermo vl-
teri⁹ est protrahēdus. Atque ibi principio propono chrismā

Chrisma
sit cōsec.

illud esse debere cōsecratum, cui rei probandæ accomoda-
ri possent rationes iā supra de baptismo ostēsæ: sed quia hic
cōsecratio magis necessaria est, operæpretium videbitur il-
las quoq; in medium afferre, si enim chrismā consecratū nō
esset, cōfirmatio etiam nulla foret, sicut Innocētius tertius
refert de eo qui tantum fuerat vnctus, vt chrismate supple-
retur, quod antea fuerat neglectum. ¶ Ratio quorū consec-
rari oporteat chrismā hęc est, quāuis enim nō perinde ne-
cessarium est, sed tātum ad caremonias pertinet & solēnita-
tem sacramenti, quod cōsecratur aqua baptismi, similiter &
panis benedicitur antequam fiat corpus Christi, id ideo fit,
quoniā omnis sanctificatio tanquā ē fonte profluit à Chri-
sto, Christus autem ipse vsus est aliquot sacramētis quæ ma-
teriam certā habēt, & ex illo vsu recepit materia dispositio-
nem & aptitudinem ad perfectionē sacramēti: vnde præcla-
re ait Chryso. nunquā aquæ baptismi purgare peccata cre-
dentiū possent, nisi cōtactu dñici corporis sanctificatæ fuis-
sent: sic & in sacramēto corporis sui panē antea benedixit,
chrismā autem nō ita cōsecrauit benedictione sua, quia eo
vsus nō est. Quæres autem quorū nō etiam chrismate sit vsus
dominus: ideo sane externa visibili vnctioē vti noluit Chri-
stus, ne per hoc minueretur interea vnctio inuisibilis gra-
tiæ & spūs sancti, quoniam vnctus est ille oleo lætitiæ præ-
confortibus & cūctis participib⁹ suis: idcirco nimirū chrif-
ma sicut & oleum infirmorum ante benedicitur quā veniat
in vsu sacramenti. Audi igitur quid Augūst. dicat de Chri-
sto. Manifesti⁹ de eo scriptum est in Actibus Apostolorum, de trini:
quoniam vnxit eum Deus spū sancto, nō vtique oleo visibili
sed dono gratiæ, quod visibili significatur vngūeto, quo ba-
ptizatio vngit Ecclesia. Mystica autem & inuisibili tantum
vnctione intelligendus est vnctus, quoniam verbum Dei ca-
ro factum est, id est qñ natura humana sine vllis præceden-
tibus bonorum operum meritis, Dei verbo est in vtero vir-
ginis copulata. Hęc etiam causa est quorū Apostoli non le-
guntur in Actibus suis chrismatis vsu habuisse in confir-
mando. 2 Ad hęc penes solum Episcopum est cōsecrandi
chrismatis authoritas, ita post antiquos patres decreuit e-
q. 6. si iu-
tiam secundum concilium Carthaginense. Chrismatis con-
fectio & puellarum consecratio à presbyteris non fiat: ta-
men hoc temperatur deinde in con. 3. cano. 36. vt presbyter cit chrif-

C. de sa-
cra. non
reiter.

Chryso.

Matt. 25.
Christus
non vsus
chrifm.

P. sal. 44.

Lib. 15.
de trini:
dei. c. 26.

Cap. 3. 16
bet. Epi-
sco. confi-

inconsulto Episcopo virgines non consecret, chrisma vero nunq̄ conficiat. Consecratio autem isthæc fieri debet in die cœnæ dñi, idq̄; i sacrificio missæ, adeo vt extra illud nõ presumat Episcopus chrisma conficere, ita enim habent verba Honorij Papæ ad Episcopum Sipontinũ. Mandamus, quatenus die cœnæ dñi in Ecclesia Sipõtima duntaxat, in qua tenetis chrisma conficere, missarum studeas solennia celebrare: atq; hoc ibidẽ habet glossa: neq; tamẽ putes illud ab Honorio demum esse institutũ, sed ab Apostolorum temporib⁹ iam inde profectum: quia sic quoq; Dionys. scribit. Vbi precessit pontificis circum omnem phani ambitum redolens thure profectio, psalmodumq; modulatio, & lectio diuinarum scripturarum: sumptum deinde vnguentum pontifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis testũ, resonantibus oibus voce sanctissima melos sacrũ, quod diuinitus afflati Prophetæ cecinerunt, (istud est canticum angelicum apud Esaiã, sanct⁹, sanctus sctũs dñs Deus sabaoth,) cõpletaq; super eo oratione solẽni in sanctissimis (eorum quæ sacratur) consummationibus eo vtitur ad omnem ferme sacerdotalis officij functionẽ. Ecce quomodo Dionysius vult post illud angelicum cãticum, confecto iam in missa corporis Christi sacramẽto, tunc quoq; oratione solenne consecrandum esse chrisma. Remãsit ea cõsuetudo in ecclesia vsq; in hunc diẽ ab apostolis, nã & adhuc episcopus in canone, ante hæc verba, per quem hæc omnia dñe semper bona creas: consecrat oleum infirmorum, deinde procedit in missa, vsq; post communionem sacramenti corporis & sanguinis Christi, tũc tandem incipit consecrare chrisma, & primum quidem balsamum, deinde hoc oleo mixtum sicq; cõsecrato chrismate, deum benedicit oleum neophytorum. oĩa autem hæc sanctis & deuotis orationibus ab ecclesia ad hoc deputatis: vbi & chorus canticis vtitur sonoris & plausibilibus, quib⁹ hic recensendis ob breuitatem supersedeo: post chrisimatis consecrationem episcopus ter coram inclinatus sublimi voce decantat, Aue sanctum chrisma. idem faciunt post eum presbyteri duodecim, qui episcopo in hac consecratione consecreti assistunt: neq; id etiã sine causa. nã hic numerus duodenarius plurimum in sacris literis commendatur. vide homilias de Apostolis, Tom. 3. Post hæc cantari solet canticum illud solẽne, vt nouetur sexus ois, vnctioe chrisimatis. vt fa

C. tere-
ferete de
celebra.
miss.

C. 4. de
eccles.
hierar.

Esaia 6.

In mis-
confici-
tur oleu
tripl.

netur sauciata dignitatis gloria, õ redemptor Iota mente sacro fonte aufugantur crimina, vncta fronte sacro sancta influunt chrismata, õ redemptor, &c. 3 Quir autem tria hæc putat vtrunq; oleum & chrisma sub eodẽ vnus missæ officio consecrentur, præcipua causa ipsa est voluntas spũs sancti, qui regit ecclesiam & ei oẽm inspirat veritatẽ. Rationes tamen congruentiæ assignant doctores & dicũt, sicut partim dixim⁹ supra, homilia decimasexta & decimasextima. Quod Christiani in triplicibus membris corporis perungi solent in capite, fronte, & toto deniq; corpore, atq; hoc in tribus fit sacramẽtis, in baptismo, cõfirmatione & sacra vnctioe, quæ etiam administrantur triplici hoc oleo quod in die cœnæ dñi cõsecratur. Et eius rei figura exhibita oliu est in veteri testamento, quoniam Dauid quoq; ter vnctus legitur, primũ a Samuele, quũ viueret Saul, reiectus tamen iam tũ a Deo, in qua vnctioe neminem habebat Dauid sibi resistẽtẽ, quia Saul ignorabat, sed neq; quicq̄ regiminis habebat, sed omne imperiũ erat in manibus Saul: & ea vnctio significat illã nostrã quæ fit in baptismo. Altera vnctio Dauidis super Iuda facta est, in qua grauiter ei aduersatus est Isboseph filius Saul, & tamen tunc habebat imperium in Iuda & erat potens: vbi designata est vnctio nostra in cõfirmatione, in qua robur accipit homo ad resistendũ omnibus tum aduersitatibus tum persecutorib⁹, sicut infra clarius aperietur. Tertia Dauidis vnctio facta est in Hierusalẽ super totũ populum Israel, in qua figurata est vnctio sacra Christianorũ, quæ in toto corpore exhibetur imminente articulo mortis, quã & Dauid tunc in quiete & tranquillitate iam grandæuus regnabat. Neq; hic me fugit quod nõnulli istas tres vnctioes referunt ad tres olei qualitates: siquidẽ oliua symbolum est pacis, vnde & columba ramum ex ea attulit in arcã Noe. Oleum ex oliua collectum refouet ignem, mēbra etiam fatigata oleo vncta confirmantur. Prima olei conditio feruit cõfirmationi & chrismati, secunda baptismo, in quo quicq; lumen fidei percipit, tertia extremæ vnctioe in mēbris infirmis: de omnibus illis plura dicẽtur circa sacramẽtum vnctiois. 4 Est ergo sacramenti huius materia chrisma consecratum, oleo & balsamo commixtum, ad signandam conscientiæ puritatem & bonũ odorem sancti nominis in confessione fidei & crucis Christi coram mundo, sicuti Paulus

Trina
vnctio
Dau.
1. Reg. 16

2. Reg. 2.

2. Reg. 5.

Materia
cõfirma-
tionis.

2. Cor. 2. dicit, nos esse bonum odorem Christi. Dices Christum hac materia nō esse vsū quādo apostolis contulit spiritum sanctum in die pentecostes, sed nec apostolos vsos esse, neque aliud adhibuisse nisi manuū impositionem super capita baptizatorum. Ad primum respondetur, quod quāuis non legimus Christum hac materia chrisimate esse vsū, tamē nō sequitur, factum id non esse, quum multa fecerit Christus quæ nō sunt in Euāgelio descripta: deinde etsi Christus ipse hac materia vsus nō esset, posset causa subesse talis, quod in eo fuit plenitudo & potestatis & spūs, ita vt facile potuerit cōferre spiritum sanctum sine externa & sensibili materia. Ad hæc certum quidem est apostolos in die pentecostes accepisse a domino spiritum sanctum: an autem ibi susceperint cōfirmationis sacramentū, deinceps ostendemus. Insuper vt maxime dñs confirmauit apostolos in die pentecostes, vrgēs apparebit adhuc causa, quur nō esset vsus chrisimate: sicut enim sacramentum baptismi cōcepit in baptismo Christi, ita sacramentum confirmationis in aduentu spiritus sancti super apostolos in die pētecostes. Quūq; rerum principia oporteat esse manifesta, ideo vtrobiq; apparuit spiritus sanctus in admirando quodam & visibili signo, Idcirco necessarium non erat ibi esse materiam in qua spūs sanctus secretius operatur salutem seu sanitatem, inquit Augustin. Multo autem diuersum est, vbi sacramentum hoc communi lege & vsu cōferendum est. Quid quod neq; istud constāter euinci potest, apostolos nō esse: vsos hac materia: multa enim autore Damasc. sine scripto nobis tradita sunt ab Apostolis. Ad hæc scriptura biblica actorum apostolorū non est amplius seu longius cōtinuata, nisi per triginta annos post Christi passionem, & ex apostolis quidā superstites fuerūt post excidium Hierosolymi: anū, maxime vero Ioānes: quapropter etiam si confirmassent hoies sine chrisimate, nō tamē inde sequeretur id semper esse factum, quū fateantur Dionysius & Fabianus, se hanc cōfirmationis materiam ab Apostolis veluti per manus suscepisse. Cōstans igitur doctorum sententia est, apostolos vsos nō esse chrisimate in confirmādo, quūcumq; spūs sanctus in visibili signo apparuit, quod tūc suppleuit locum chrisimate sicut supra de Christo dictū est: quur non & ipse chrisimate materia sit inunctus, quum tñ inde Christi siue messie nomē habeat, nosq; adeo etiā nunc

Act. 2.
Act. 8.

Ioan. 21.

Ioan. 16.
Actu. 2.
Apostoli
vū chris.

Augu.

Lib. 4.
cap. 23.

in baptismo vngamur chrisimate, vt inde a Christo Christiani vere dicamur. ¶ Ex his oibus quæ commemorauimus facile est videre, quur simplicem & immixtam instituerit dominus materiam in sacramento baptismi. scilicet aquam, in cōfirmatione autem oleum balsamo commiscetur: baptismus vero confertur quo simpliciter vita spūs acquiratur, quapropter & vnū sufficit elemētum: sed cōfirmatio datur ad adipiscendam plenitudinem spūs sancti, cuius multa & varia sūt opera, quia diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus nec quenquam hic perturbet dictum sapiētis, sicut balsam^o immixtus odor meus. quoniam ille ibi loquitur de tota pulchra sapiētia, quæ nō mixta esse debet maculis errorum, si-
Eccl. 24.
1. Co. 12.

cut glossa interlinearis ostēdit: hic autem permixtio variā designat operationem spūs sancti, & bonæ vitæ odorem, vñ quis pro vero Christiano censeatur qui bona cōscientia sit exornatus, & vt sit sciēs atq; intelligens. Meminerit autem horum & subinde secum recogitet quilibet Christianus cōfirmatus, vt studeat omnīq; studio curet, quaten^o hoc sacramentum in eo significationem suā operetur, ipseq; interim sic bonæ conscientie & erga proximos suos bonum habeat odorem, etiam cōsistendo veram fidem ore & opere, vt sic tādem, particeps efficiatur æternæ gloriæ, Amen.

HOMILIA XXIII. DE FORMA CONFIRMATIONIS & EFFECTU EIUSDEM.

¶ Vgulentarius faciet pigmēta suauitatis & vnctiōnes conficiet sanitatis. Eccle. 38.

¶ Tñ primo literæ aspectu verba hæc intelligantur de pharmacopola & medico, qui artis suæ ope curare & sanare debent hoies, nos tamen ex eo docēdi modo quo & Christ^o. vti solitus est cū regnum cælorum terrenis rebus simile dicitur, ex ijs quæ animus nouit, surgat ad incognita quæ nō nouit quatenus exemplo visibilium se ad inuisibilia rapiat. Verba illa quoq; intelligēda proponem^o de spirituali vnctiōe & saluatiōe aiarum, quæ ecclesiæ tradidit dñs in sacramento cōfirmationis, cuius materiam diximus esse chrisma oleo & balsamo permixtum, tantumq; ab episcopo cōsecratū, sicut & in veteri testamēto erat vnctio Exod. 30. sacra: & quāuis authore Isidoro, erat tunc in regibus tantū Isido. & sacerdotibus vnctio mystica qua Christus figurabatur.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

Forma
confirma
tionis.

vnde & ipsum nomen a chrismate dicitur, sed postquam do
minus noster verus rex & sacerdos aeternus a Deo, caelesti
& mystico est delibutus vnguento, non solum pontifices & re
ges, sed omnis ecclesia vntione chrismatis consecratur, pro
eo quod membrum est aeterni regis & sacerdotis. ¶ Quum igitur
Christus Messias sit verus & vntus, imo vntio ipsa, cuius
gratia omnes inungimur, vñ & apostolus ait, vntionem
accepistis ab eo, maneat in vobis, itaq; & in ecclesia vntio
nem instituit externam, sicut in veteri testamento, vbi vntio
ex quadruplici materia erat coposita, quam Origenes expo
nit referendo ad corpus & incarnationem Messiae, cuius ca
ro ex quatuor elementis sit compacta, ea omnia declarat ad
longum, nos vltro superfedebimus. ¶ Quamuis ergo 4. illa in
vntione sacra erant non plus tñ imo multo minus signifi
carunt quam haec pauca in chrismate, quoniam ex sententia do
ctorum solum balsamus vniuersam designat humanitatem
Christi, oleum autem diuinitatem eius, in qua vnum quid est
in essentia diuina cum spiritu sancto, qui etiam est vntio essen
tialiter, nosq; adeo docet & erudit de omnibus. Merito sic
huius sacramenti materia est chrisma ex oleo & balsamo com
positum, nos iam porro formam expediamus, qua episcopus
sacramentum hoc confirmationis administrat. 2. Forma hu
ius sacramenti est quod episcopus praemisso nomine eius quem
confirmat dicit N. Cōsigno te signo crucis, cōfirmo te chris
mate salutis, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Haec gene
ralis est huius sacramenti formula, quae in quibusdam tamē
diocesibus variatur, quando dicitur, cōsigno te signo crucis
& cōfirmo te chrismate sanctificationis, sed non multum re
fert, quia vnica & vniformis operatio siue effectus per vtra
q; formam significatur. Quur autē in hoc sacramēto magis
expressa fiat mentio crucis quam in reliquis sacramentis, in
caussa est, quod peculiariter hoc sacramētum ordinatū est,
ad cōsistendum intrepide & palam passionem & mortē Chri
sti. Quapropter crucis mentio maior hic sit quam in baptis
mo vel alijs sacramētis. Porro si de collatione huius sacra
menti agamus, quō debeat cum certis caeremonijs conferri
& administrari, sic res se habet quod episcopus veste ponti
ficali & pluuiiali stola indutus progreditur, infula quoq; de
coratus, primūq; exhortatione facta articulos aliquot pra
legi sinit confirmationem concernentes, fere in hunc modū

1. Nullus confirmatus debet reconfirmari, c. dictum
est de consecr. distin. 5.

2. Nullus qui non sit confirmatus potest esse patri
nus in confirmatione. c. in baptisate de consec. dist. 4.

3. Nullus excommunicatus vel grauioribus facio
ribus alligatus ingerat se ad percipiendum hoc sacra
mentum, vel ad praesentandum confirmandum.

4. Adulti quoque debent prius confiteri & postea cō
firmari, c. vt ieiuni de consecra. dist. 5.

5. Hoc sacramēto cōtrahit cōpaternitas & affinitas spūalis
prout in baptisimo, impediēs matrimonij cōtrahēdū & diri
mēs contractum, c. quanuis de cogno. spir. para. vlti. libr. 6.

6. Nullus praesentet nisi vnum aut duos non plures,
c. non plures eadem distinct.

7. Confirmandi de honestate non de necessitate debēt
esse ieiuni, similiter & confirmans, dicto, c. vt ieiuni.

8. Cōfirmato debet ligari frōs, & sic manere, quousque
desicceat chrisma, & nō oportet quod ligatura septē diebus
portet, sed deceret septē diebus abstineat a lotionē capitis.

9. Linea vitta mūda, quum soluitur, igne cōburatur.

10. Ligando vel soluendo ligaturam capitis siue ab
stergendo frōtem, non contrahitur aliqua compaternitas.

11. Nullus confirmatus discedat, nisi benedictioe acce
pta ab episcopo.

12. Infantes per paternos ante pontificem chrismate
volentē teneantur in brachijs dextris. Adulti vero seu ma
iores ponāt pedem suum super dextrum pedem patris sui.

13. Iuxta morem sanctae Romanae ecclesiae, qui fuit cō
pater in catechismo vel baptisimo, non potest tenere eun
dem in hoc sacramento.

3. His omnibus perfectis episcopus manus abluit, eaf
que ante pectus suam cōiungit, aperto deinde capite orat
super confirmandos, qui & flexis in terrā genibus procum
bunt, & ait, Spiritus sanctus superueniat in vos, & virtus al
tissimi custodiat vos a peccatis, Amen. Mox seipsum confi
gnat signo crucis a fronte vsque ad pectus dicens, Adiuto
rium nostrum in nomine domini, Qui fecit caelum & ter
ram. Domine exaudi orationē meā, Et clamor meus ad te
veniat. Dominus vobiscum, & cū spiritu tuo, Oremus (hic
faciem suam conuertit ad confirmandos.) Omnipotēs sem

Modus
confir
mandi.

c. si quis
vulerit
consec.
dist. 4.

c. in eate
chismo,
de conf.

dist. 5.

piterno deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua & spiritu sancto, qui que dedisti eis remissionem omnium peccatorum, emitte in eos septiformem tuum spiritum sanctum paracletum de calis, Amen. Spiritum sapientiae & intellectus, Amen. Spiritum consilij & fortitudinis, Amen. Spiritum scientiae & pietatis, Amen. Adimple eos spiritu timoris tui, & confirma eos signo crucis Christi in vitam propitiatus aeternam, per dominum nostrum Iesum Christum. Mox sedente episcopo oblati ei confirmandis per patrones, pollicem modice intingit episcopus in chrismate, factaque sic cruce in fronte dicit ut supra, configno te signo crucis & confirmo &c. deinde leniter percussa maxilla dicit pax tecum. Omnibus hoc modo confirmatis, episcopus pollicem detergit cum pane, & manus abluit cantante interim choro, Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, a templo sancto tuo quod est in Hierusalem, Gloria patri & filio & spiritui sancto, sicut erat in principio & nunc & semper & in secula seculorum, Amen. Tunc aperto capite surgit episcopus, & altare verfus dicit, Ostende nobis domine misericordiam tuam, Et salutare tuum da nobis. Domine exaudi orationem meam, Et clamor meus ad te veniat. Domine vobiscum. Et cum spiritu tuo. Hinc confirmati omnes deuote flectunt genua, & episcopus incipit orare, Deus, qui apostolis tuis sanctum dedisti spiritum, & per eos eorumque successores ceteris fidelibus tradendum esse voluisti, respice propitius ad humilitatis nostrae famulatum, & presta, ut eorum corda quorum frontes sacro chrismate delinimus & signo sanctae crucis signauimus, idem spiritus sanctus in eis superueniens templi gloriae suae dignanter inhabitando perficiat. Qui cum patre & eodem spiritu sancto viuis & regnas in secula seculorum, Amen.

Inde subiungit episcopus. Ecce sic benedicetur omnis homo qui timet dominum: & versus ad confirmatos, facto super eos signo crucis dicit, benedicat vos dominus ex Syon, ut videatis bona Hierusalem omnibus diebus vitae vestrae, & habeatis vitam aeternam. Amen. Ad extremum adhortatur episcopus patrones, ut erudiant filios in vera fide & religione Christiana, ut quae bona sunt amplectantur & mala fugiant, & doceant eos orationem dominicam, angelicam salutationem, & symbolum apostolorum.

4. Ceterum constat iam de materia & forma huius sacra-

menti, reliquum est dicere & de fine, quare tandem suscipia se habet, concupiscentiam ad malum & incontinentium peccatorum, ardorem carnis irritantem & prouocantem ad malum. Ea fragilitas humani defectus in baptismo diminuitur quidem, sed non tollitur: proinde in nobis remanet infirmitas naturae, ut iam non sufficimus resistere tentationi & suggestioni hostili, imo ut & pusillanimes simus & vereamur cõfiteri crucifixum, perniciosum istum pudorem adimit confirmatio, in qua signamur signaculo crucis in frontibus nostris, ubi pudor militare summi ducis & principis nostri Christi quem deinceps libere & citra verecundiam cõfiteri debemus, iuxta illud Pauli, Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Hic ergo finis, hic ille effectus est huius sacramenti, quod hic accipimus spiritum sanctum in robur aduersus omnes tentationes, quodque in animis nostris confirmamur virtutibus, & maxime virtute constantiae in confessione fidei, sicut Christus iussit apostolos sedere Hierosolymis expectantes dum induerentur virtute ex alto, quem admodum & in acceptione spiritus sancti factum esse legitur, quando testimonium dabant apostoli magna cum virtute resurrectioni Iesu Christi. Atque haec etiam causa est quare hoc sacramentum in vnctione conferatur, ut sic corde credatur ad iustitiam, & ore fiat confessio ad salutem, ut ait Paulus, & quanuis mulieribus permissum non est docere aut praedicare, attamen & ipsae constanter perseuerare debent in fidei confessione, quapropter etiam confirmantur ut viri, sic Cecilia, Barbara, Catharina, Lucia, Agnes, fortissime confessa sunt nomen Christi. Virtus ergo haec est & efficacia huius sacramenti, in vniuersum autem hic quoque gratia dei confertur ut in alijs sacramentis, praeterea etiam imprimitur hic paruulo character, signum spirituale militiae Christianae, sicut iam supra in baptismo ad longum probauimus. Sequitur hinc primo, quod paruulus baptizatus idemque confirmatus maiorem gratiam habet quam baptizatus tantum, quia gratiam acquirat duorum sacramentorum. Deinde paruulus baptizatus & confirmatus si moriatur, beator erit quam ille qui baptizatus tantum est. Ad haec accelerandum semper est, ut statim par

Finis cõfirmatio.

Galat. 6.

Luc. 24.

Act. 1.

Rom. 10.

2. Tim. 4.

Paruul^o confirmatus beator.

uuli post baptismum etiam confirmantur, siquidem, ut ait Gerſon, nō opus est expectare dum intellectum & vsum habeat rationis. Adhuc sequitur inique facere episcopos qui nec ipsi neque per suos suffraganeos dioceses visitant ad confirmandos paruulos, quoniam eos priuant gradu beatitudinis, qui etiā minimus tamen precioſior est omnibus totius mundi theſauris. Possem super hoc inducere testimonia Clementis, Melchiadis & quorundam conciliorum, sed volens pertranſeo. Oremus Dominum &c.

HOMILIA VIGESIMA QUARTA,
confirmationem esse sacramentum.

¶ Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis. Psalmo. 47.

Cl.ord.

P Ræuidens in spiritu David nascens ecclesie principia adhuc rudia & duriora, atque quo pacto operaturus esset ibi dominus Iesus in cordibus fidelium, qui nunc primi essent ad fidem peruenturi, & semen bonum seminaturus, quæ tamen omnia non erant suffectura, nisi quæ operaturus fuerat deus eadem etiam ipse confirmaret. Apostoli enim quauis baptizati à Christo edocti, & sacerdotes ordinati attamen in passione Christi præ metu fugiebant adhuc imperfecti. In eorum itaque persona David exclamat ad dominum rogans, ut quæ operatus esset etiam confirmaret: ea confirmatio facta est in die pentecostes quando acceperunt virtutem spiritus sancti, qui superuenit in eos, ipsosque confortauit. Vnde etiam nunc ecclesia in ferijs pentecostes subinde vsurpat hunc versiculum pro offertorio & in matutinis. Apostoli autem reliqui fideles quauis primum præ imbecillitate humana non audebant palam confiteri nomen & fidem Christi: tandem tamen in ea confessione mortui sunt, ut Petrus, Thomas, Philippus & alij. sed quum ea debilitas in omnibus Christi membris inualuerit, suamque cœperit exercere tyrannidem, etiam post baptismum, perfectissimus ille & omnium absolutissimus medicus Christus mederi volens huic malo, remedium proposuit & instituit confirmationis, validam utique & efficacem sanctificationem, contra metum & pusillanimitatem. Ut autem dominus in baptizatis & Christo velut insitis, gratiam suam operari dignetur, &

Act. 1. 2.

confirmationem aduersus insultus mundi per hoc confirmationis sacramentum, ecclesia cōstanter orat, nosque adeo oēs perseueranter petere debemus & exclamare, Confirma hoc deus quod operatus es. Auc Maria.

Audiuimus in superioribus confirmationis materiam formā, sinem & effectum. Nunc porro de institutione differendū erit, quod ut facilius intelligatur, primū expediemus hoc quod pro fundamento huius rei esse poterit. Quū etiā hoc sacramentum allatret Neochristiani & contemnāt, probandum nobis est principio, confirmationem semper in Ecclesia catholica obseruatam esse pro sacramento à fidelibus. Primum itaque omnium decuit Samaritanum & medicum nostrum nobis post baptismum instituere sacramentum confirmationis, sicut enim in baptismo renascimur ad vitā animæ, ita in sacramento confirmationis cōfirmamur ad pugnam, sicut enim dicente Hugone in baptismo accipitur remissio peccatorum, sic per manuum impositionem datur spiritus sanctus, illic gratia cōfertur ad remissionem peccatorum. hic gratia datur ad confirmationem. Quid enim prodesset si à lapsu erigeris, & ad standum non confirmaris? Ad hæc quum dominus Iesus ipse sit Messias vnctus, & nos ab eo Christiani dicamur teste Hieronymo, decuit sane ut ille nobis vnctionem sacram institueret chrismatis, ut & nos inuncti perfecti sic demum efficeremur Christiani. Et hoc est quod supra commemorauimus ex Dionysio, apostolos sacramentum illud appellasse teleten, hoc est perfectionem & sanctificationem.

Luc. 10.
Melchias
des.

Hugo.

Abac. 7.

Dionys.

2 Idque adeo ita esse testimonium habemus ex biblica scriptura sic enim ait Lucas, Quum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis quod recepisset Samaria verbum dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem: qui quum venissent, orauerunt pro ipsis, ut acciperent spiritum sanctum, non dum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu: Tunc imponebant manus super illos & accipiebant spiritum sanctum. ¶ Præterea legimus ibidem quod quum Paulus predicaret Eph. non sufficere baptismum Ioannis, audiētes illi fecerūt se baptizari in nomine dñi Iesu, & quū Paulus imponeret manus super eos, venit spiritus sanctus in illos & cœperūt loqui varijs linguis & prophetabant. Ex vtroque hoc testimonio

Act. 8.

Confirmatio facta

Act. 19.

liquet confirmationē etiā tēporibus Apostolorū fuisse sacra-
 crame ntū, ipsosq; apostolos tunc administrasse illud credē
 tibus. Vbi cōsiderandū hoc occurrit hoc primū quod Phi-
 lippus vnus ex diaconis septē iā ante per prædicationē suā
 cōuerterat ad fidē. Samaritanos, eosq; baptizauerat, quo cō-
 perto apostoli Petrū & Ioan. ad eos miserunt, vt cōfir-
 mārēt illos, & spiritū sanctū illis cōferrēt. Hinc colligūt docto-
 res diaconis & presbyteris nō licere sed episcopis tantū, vt
 hoc sacramentū administrēt atq; in hoc sacramentum illud
 superat reliqua, in dignitate ministri, sicut testā. Grego. in
 registro scribēs ad episcopū Ianuariū (de eo autē quod idē
 Gregor. scripsit in alia epistola & renarrat Gratianus in c.
 peruenit 95. dist. remittat ad scholas, existimo enī Inno. 3.
 in hoc magis sobrie loquūtū cōtra nouellū quēdā in c. quā
 to de cōsuetudinē.) Deinde contextus ille proprie probat
 hoc sacramentū confirmationis, quia exprimit signū exte-
 rnum, quādo impositis manibus conferebatur gratia spiritū
 sancti, quapropter certum est fuisse hoc sacramentū. Quir
 autem nō meminerit Lucas chrisimatis, iam supra rationem
 explicauimus. Præterea inquit Lucas orasse apostolos,
 vt illi acciperent spiritū sanctum. Quē modū orandi adhuc
 constanter obseruat ecclesia in confirmatione, sicut supra
 docuimus, neq; vero suspicandū est vnquā fuisse in ecclesia
 sacramentum quod nunc non sit. 3 Hoc tamen præmonē-
 di adhuc estis variā fuisse manuū impositionē: imponebant
 enim manus in cōfirmando. Quēadmodum ex actis aposto-
 lorum mōstrauimus, imponebant & in conferendis ordini-
 bus, in consecrandis presbyteris & episcopis, quomodo di-
 cit Paulus, noli negligere gratiā quæ in te est, quæ data est
 tibi per prophetiam cum impositione manuū presbyteri.
 Insuper imponebant etiā manus in sacramento vnctio-
 nis sicut ait Christus, Manus imponent super infirmos, & bene
 habebunt. Ad hæc remissio quoq; peccatorum & reconcilia-
 tio cum ecclesia per manuum impositionē est designata,
 & de ea loquitur Augustinus quum dicit, manus imposi-
 tio nō sicut baptismus repeti nō potest. Quid eni est aliud
 nisi oratio super hominem: loquitur ibi de ijs qui redeunt
 ad vnitatem ecclesiæ, & ab erroribus & peccatis suis con-
 uertuntur. Ne autem verba hæc possint Neochristiani de
 torquere ad peruersum intellectum contra sacramentū cō-

e. presb.
 de cōsc.
 dist. 4.
 Caieta.

Imposi-
 tio ma-
 num.

Act. 8.

1. Ti. 4.

Mar. 16.

Lib. 3. de
 bap. con-
 tra Do-
 natif. ca.

firmationis, interpretabimur ea per ipsum Augu. lib. 5. c. 24.
 ibidem sic dicentem, Manus impositio si non adhiberetur ab
 hæresi veniētī, tanquam extra omnem culpam esse iudicare-
 tur: propter charitatis autem copulationem, quod est maxi-
 mum donum spiritus sancti, sine quo non valent ad salutem
 quæcunque alia sancta in homine fuerint, manus hæreticis
 correctis imponitur. ¶ Quādo ergo cōfirmarunt apostoli ba-
 ptizatos in manuū impositione, & spiritus sanctus in visibili
 signo datus est. Quæres forsītā quid hoc fuerit & quō spiri-
 tus sanctus dat⁹ sit visibiliter in primitiua ecclesia, & in qua
 specie? Profecto sunt qui dicant visibilem radium siue fulgo-
 rem apparuisse super cōfirmatis, Alij putant spiritum sanctū
 datū esse in linguis igneis, sicut & apostolis: ita enim de Cor-
 nelio & cognatis suis ait Petrus, Quum cœpissē loqui, ce-
 cidit spiritus sanctus super eos sicut & in nos in initio: con-
 stat autem testimonio Luca, quia in apostolos cecidit spiri-
 tus sanctus in linguis igneis. Sunt adhuc qui affirmēt signū
 illud visibile aliud nō fuisse, nisi quod varijs linguis loque-
 bātur, atq; sic habet glossa quū textus dicit, Imponebant sup
 eos manus & accipiebant spūm sanctum, ait glossa, quia inci-
 piebāt loqui varijs linguis. Eo faciunt & verba Luca, quont
 am quum Paulus imponeret manus super Ephesios, venit su-
 per eos spiritus sanctus, & prophetabāt. Et si itaq; ignorem⁹
 in qua specie spiritus sanctus apparuerit, nisi sub quadrupli-
 ci illa, vt in die pentecostes declarauimus, cred⁹ re tamen de
 bemus hoc etiā esse factum, quādoquidem in biblicis literis
 illud aperte cōtinetur. 4 Probato iā isto cōfirmationem es-
 se sacramentum, proximum est ex testimonio sanctorum pa-
 trum ostendere semper illud habitum fuisse pro sacramēto,
 testatur hoc imprimis B. Diony. Pauli discipulus, quem iam
 sæpius induximus testem: is totum ex ordine morem exte-
 licat, quo quōdam hoc sacramentum administrabatur in Eccl.
 c. 4. de eccles. hierar. atque omnia tandem explicat mystice,
 quid per singula ista sit accipiendum.

August.

Visibilis
 datio spi-
 ritus san-
 cti.

Tom. 3.

Act. 11.

Act. 2.

Act. 8.

Act. 19.

Cōfirma-
 tio semp
 in eccle.
 Diony.

Can. 48.

Anno

122. c. oēs

de conf.

dist. 4.

2 Subscribit & concilium Laodicē, quod sic habet.
 Oportet baptizatos post baptismum sanctissimum chrisma
 percipere, & celestis regni participes fieri.

3 Accedit ijs etiā papa Vrbanus martyr, dicens, O-
 mnes fideles per manus impositionem Episcoporum, spiritū
 sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni christia-

ni inueniantur : quia quum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad constantiam & prudentiam dilatatur. 4 Insuper legimus institutum esse in concilio Aurelianen. sicut Iuo in Panormia & Gratianus allegant, Vt ieiuni ad confirmationē veniant perfectæ ætatis, vt moneatur confessionē facere prius, vt mundi donum spiritus sancti valeant accipere, & quia nunquā erit Christianus nisi fuerit episcopali confirmatione chrisimatis. Verba Fabiani iam antea induximus, sed Melchiodes præclarum dat huic sacramento testimoniu: dicit enim inter cætera, quanuis hæc verba Iuo tribuit Urbano. In baptisimo abluimur, post baptismum roboramur, & quis continuo trāsituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt cōfirmationis auxilia, Regeneratio p se saluat, mox in pace baptismi vel seculi recipiendos cōfirmatio armat & instituit ad agones huius mūdi & prælia seruandos. 6 Affirmat idipsum Auguſt. quoque dicens Paulum quum ait, charitatē diffusam esse in cordibus nostris per spiritum sanctū, loqui de confirmatione. sic enim inquit in lib. contra Donati. de baptis. spiritus sanctus, quia in sola ecclesia catholica per manus impositionē dari dicitur, nimirū hoc intelligi maiores nostri voluerunt, quod apostolus ait, quoniā charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctū qui datus est nobis: & paulo post dicit, neq; enim temporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionē modo datur spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad cōmendationē rudis fidei & ecclesiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, vt ij quibus man⁹ ad accipiendum spiritum sanctū imponitur, repēte incipiāt linguas loqui? sed inuisibiliter & latēter intelligi in eorū cordibus charitas aspirari. Apertius adhuc in alio loco dicit Auguſt. lib. 2. contra Petilianū c. 104, nā & ipse Christus a chrisimate appellatur, id est ab vnctione, hunc Hebræi dicunt Mesiam, quod verbū Punicæ linguæ consonū est, sicut alia Hebræa permulta & pene omnia. Infra quoque, in hoc ait, vnguēto sacramentū chrisimatis vult interpretari, in hoc quidē in genere visibiliū signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus. Ecce Augustinus hic vocat sacramentum, & comparat baptismum, atque vt ipse in præcedētibus declarat, nūc quoque non minus est quam fuit temporibus Apostolorum nisi quod tunc in visibili signo dabatur spiritus sanctus: sicut

Concil.
Aurelianen.
Ibi.
cap. vlti.
ieiun.

Anno 311

Ibi. cap.
spi. san.

Rom. 5.

Li. 3. c. 6.

Auguſt.

pe alia contra Petilianum meminit huius sacramenti, maxime quum ait, discerne ergo visibile sanctum sacramentum, quod esse, & in bonis & in malis potest, ab inuisibili vnctione charitatis, quæ propria bonorum est. 7 Huic sacramento testimonium dat etiā beatus Hierony. cōtra Luciferianos, dicens, Episcopus si imponit manū, ijs imponit, qui in recta fide baptizati sunt. Et inde, Quod si hoc loco quæris, quare in ecclesia batizatus nisi per manus episcopi, nō accipiat spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptismate tribui? Disce hanc obseruationem ex ea autoritate descendere, quod post ascensum domini spiritus sanctus ad apostolos descendit. Plures suppeterent loci, sed volens superseedeo. 8 Postremo Eusebius refert Cornelium pontificem & martyrem scribere ad Fabianum episcopum Antiochenum, de hæretico Nouato, qui ex ambitione, eo quod non posset ordinari in episcopum, prolapsus sit in hæresim: addit quod in iuuetute spū immūdo vexatus sit, & quum tempus aliquantum consumpsisset apud exorcistas, ægritudinem incurrerit grauem ita vt desperaretur, & quod iacēs in lecto pro neceſſitate perfusus sit, nec reliqua in eo quæ baptismū subsequi solent solēniter adimpleta sint, nec signaculo chrisimate cōsummatum sit: vnde nec spiritum sanctum vnquam potuerit promereri. Non diuersum est quod Lutherus, quum nō permitteret indulgētiis prædicare, tam horrendā inuexit hæresim in perniciem aliquot millium animarū. deinde nō absimile est, quod de Luthero quoq; pditur, ipseq; adeo de se scribit familiariter cū dæmone cōuersato, cū quo modium salis comederit, Sanctus autē pontifex hic honorifice meminit cōfirmationis: cuius non potuerit esse particeps Nouatus, qui tamen intrudere se voluit in papatum contra Cornelium: ipse enim primi schismatis author fuit in papatu, sicut prodit & testat B. Cypria. 9 Accedit ijs testibus etiā Clemens, qui sic inquit, baptizatur vnusquisq; in aquis perennibus noie trinx beatitudinis inuocato super se, perunctus primū oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus possit recipere locum cum sanctis. Ad extremum sentit idem & Beda dicens, notandū quod Philippus qui Samariæ euangelizabat vnus de septem fuerit, si enim apostolus esset ipse vtique manum imponere potuisset, vt acciperent spiritum sanctū: hoc enim solis pontificibus debetur, nā presby-

Pagin. 5.

Eusebi⁹
lib. 6. ca.

33.

Lib. 1.
Clemēs.

Super
Act. 8.

teris chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, quum tradunt spiritum paracletum baptizatis. Vno pene verbo idem complexus est Hieronymus, quum ait, Cathecumeni hoc est instructi, inci piunt per sacerdotem, & chrismantur per episcopum.

¶ Epilogus siue conclusio huius homiliae.

EN itaque ex sacris literis comprobauimus, ex cõ-
cilijs quoque sanctis & doctoribus ecclesiae, quo-
rum perinde sacrosancta semper esse debet autho-
ritas, cõfirmationem esse sacramentum, & habere quidem si-
gnum externum sensibile, denotans vnctionem internam spi-
ritus sancti p dilectionem & gratiã suam sanctam. Atque hoc
vnum cuique Christiano sufficere debet, & vt maxime scri-
pturarum non suppetere testimonio, pio tamẽ & vere chri-
stiano homini satis hoc esse debet, quod tãto hactenus tem-
pore tam cõstanter catholica illud obseruauit ecclesia, quam
vtique audire debemus omnes, eam autem quisquis non au-
dierit sit nobis vt ethnicus & publicanus, quoniam ipsa co-
lumna est firmamẽtum veritatis, ipsa spõsa est Christi, quam
tãtopere ille dilexit, vt seipsũ traderet pro ea, vt ipsam san-
ctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt ex-
hiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nõ habentem maculam
aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & imma-
culata. Quid quod & corpus Christi est ecclesia, iuxta illud
Pauli, Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsam dedit ca-
put super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & pleni-
tudo eius. Quilibet ergo christianus penes Ecclesiam inqui-
rere debet omnem sine dubio veritatẽ, neque moueri vel in
minimo a nouellis istis, heri tandem aut pridie natis, peruer-
sis & hereticis doctoribus: sed quia dominus Iesus missurum
se promissit spiritum sanctum, qui illam in omnem induce-
ret veritatem, quoniã & ipsa veritatis est magister & doctor,
firmiter credãt omnes christiani, & confirmationem esse sa-
cramentum, & ei sicut alijs quoque sacramentis cõgruum ef-
se deferendum honorem, vt sic gratiam in presentĩ & in fu-
turo gloriam consequantur æternam, Amen.

HOMILIA XXV. DE INSTITVTIO-
ne confirmationis & similibus hoc sa-
cramentum concernentibus.

¶ Spiritu principali confirma me. Psalm. 50.

Spiritus sanctus, in Christo dilectissimi, vas suum Pro-
phetam regum Dauidẽ sic illuminauit, vt operatio-
nem spūs sancti agnosceret, agnitam tribus versicu-
lis profiteretur: qui quãuis varijs modis a sanctis patribus
exponantur, nos tamen illam expositionem nunc tantũ pro-
sequemur, quæ de tribus proponitur sacramentis. Verum enĩ
id quidem est quod spūs rectus accommodate refertur ad ius-
titiam huius vitæ, spūs autem sanctus ad homines pios iam
morientes, sed principalis ad vitam æternã, vbi electi con-
firmantur in felicitate, vt amplius peccare nõ possint. Ta-
men quantum ad materiam sacramentorum attinet, primus
versus ad baptismum referendus est, quum dicit, Cor mun-
dum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceri-
bus meis: quoniam in baptismo reijcimus veterem Adam cũ
peccato originali & renouamur in Christo, vt ampli⁹ in no-
uitate spūs, & nõ in vetustate ambulemus, quõ nõ raro nos
Paulus admonet & iubet, deponere veterẽ hominẽ: sicque
Paulus baptizatos vocat nouã creaturam & alibi dicit, Re-
nouamini spũ mentis vestræ, & induimini nouum hominẽ,
qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate, ve-
ritatis. Secundus versiculus refertur ad sacramentum ordi-
nis, quum orat Dauid, ne proijciatur a facie Dei tanq̃ mini-
ster parum idoneus, sicuti Heli & Saul exciderũt suo quis-
q; regimine, sed vt ne auferat Deus ab eo spiritum suũ san-
ctum, quoniam qui ecclesiæ seruiunt, eos sanctos esse cõue-
nit, sicut & Deus sanctus est. Tertius porro versus cõfirma-
tionem respicit, quum dicit Propheta, Redde mihi lætitiã
salutaris tui, & spũ principali cõfirma me: quo verbo & nos
petimus vt salutaris nostri, quod in baptismo suscepimus,
amplius nũc lætitiã quoq; cõcipiamus, & intrepide nomẽ
Iesu atq; vniuersam Christi fidem profiteamur: id autẽ sit qñ
in sacramento confirmationis confirmamur spũ principali,
principalem vero spiritum vocat Dauid spiritũ confirmat-
ionis, eo q̃ spūs sanctus in plenitudine vberiori confertur
in hoc sacramento quam in alijs. In huius rei signum spũ
kkkk

tus sanctus in primitiua ecclesia apparuit, in signo visibili, & apostoli in die pentecostes repleti sunt spiritu sancto. Sic quantum in ijs tribus sacramentis confertur spiritus sanctus in quibus tantum character imprimitur in animam hominis, attamen David proficitur spiritum principalem, hoc est operationem spiritus sancti precipuam in sacramento confirmationis: iuxta illud vnde cepimus praefari, spiritu principali confirma me, &c.

Aue Maria.

¶ Quum in superioribus homilijs multa dicta sint de materia huius sacramenti, de sacro chrismate: vnde & nos Christiani tanquam vncti dicimur a capite nostro Christo, constat Neochristianos iniuriā facere Christo, ecclesiae & spūi sancto, dum non sine contemptu, chrisma nescio quam contumeliose vocant aruini quippiam. Audiuimus insuper formam finemque illius & operationem, super hac demonstrauimus confirmationem esse sacramentum. ¶ Vbi obiiciet forsitan aliquis, Omnia sacramenta a Christo sunt instituta, quando ergo confirmatio a dño instituta est? atque hoc ipsum est quod in hac homilia explicabimus. 2 Principio ergo multis hic vijs ingrediuntur doctores, quæ quia oēs ad institutum hoc nostrum facere videntur, omnes etiam perscrutabimur, ijs tantum praetermissis qui affirmant hoc sacramentum esse a concilio institutum, sicut sentit Alexander de Ales, concilium Meldense, & Ioannes Bacho Carmelita, concilium Aurelianense, diuersa tamen sententia instituisse. Missa facimus hæc omnia certis de causis, quoniam sacramenta ad verum pertinent fundamentum ecclesiae, sicque solus legislator potestatem habet ea instituire & immutare: nam etiam si totus nunc mundus coueniret, sacramentum tamen instituire non posset, quapropter neque concilium: sacramentalia tamen & accidētarias caeremonias ordinare potest ecclesia, non autē sacramenta, quæ tantum sumus ille ecclesiae architectus Christus ipse instituire potest, quoniam petra est cui superstructam constat esse ecclesiam. ¶ Prima super hoc sacramento sententia est, quod confirmatio sit instituta ab apostolis, non quidem propria autoritate, sed Christo iubente, & spū sancto inspirante, in hoc adducunt dictum Eusebij papæ. Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab alijs quam ab ipsis apostolis le-

i. Cor. 3.
Institu-
tio confir-
matio-
nis.
De confir-
matione.
Manus.

gitur aut scitur peractum esse. Sententiæ huic permitto auctoritatem suam, siquidem apostoli fuerunt columnæ ecclesiae, & potestatem habuerunt scribendi & condendi scripturas biblicas, magis tamen credendum est quæ sacramenta pertineant ad fundamentum Euangelicæ legis, ipsum legislatores ea instituisse, ita ut ab eodē sint instituta a quo & efficaciam suam omnem obtinent. ¶ Iam vero vniuersa sacramentorum virtus a Deo tantum est, quoniā nemo extra Deum potest nobilissimam illam creaturam, gratiam scilicet Dei, conferre aut efficere, eo quod illa sit per Iesum Christum. Hoc quidem constat quod dñs apostolos suos hoc honore dignatus est, ut ipsos sacramentorum, quæ ipse instituerat promulgatores faceret, sicque; Iacobus sacramentum pronunciauit siue promulgauit vnctionis. sic Paulus ait ad Corinth. ego accepi a dño, quod & tradidi vobis. Magis igitur verisimile est apostolos promulgasse sacramenta quæ instituisse. 2 Alia quorundam sententia est, Christum instituisse sacramentum in die pentecostes post suam ascensionem quando apostolis contulit spiritum sanctum in linguis igneis: tunc enim & confirmati sunt & potentes effecti confiteri fidem: quantum enim apostoli antea essent baptizati, sicque; gratiam haberet Bonasus sancti, attamen adhuc trepidi erant & animo multum deiecto, usque adeo ut Petrus ad vocem ancillulæ negaret Christum, ut inquit Augustinus. imo & omnes discipuli Euangelistæ testante, conclusi erant in domo, propter metum Iudæorum, ipsique; adeo dñs eorum non ignorabat pusillanimitate, quapropter & ante ascensionem suam ait ad eos, Sedete in ciuitate quoad usque induamini virtute ex alto, baptizabimini enim spiritu sancto non post multos hos dies. Ad hunc fere sensum inducit Bonauen. verba Euangelistæ, quod spiritus sanctus datus nondum erat: quia Iesus necdum esset glorificatus. ¶ Sententiæ hæc fundamentum habet quod in fide nostra pro confessio habetur, spiritum sanctum tale robur addidisse apostolis in die pentecostes: sed an illud etiā confirmationis nomine veniat appellandum, nonnulli adhuc in delibere ratione ponunt hac de causa, quod Deus virtutem suam non alligauit sacramentis: potuit ergo confirmare apostolos absque materia & forma, sed illud non fuit sacramentum confirmationis, verum virtus & opus sacramenti, hoc est robur & confirmatio spūs sancti. Atque; secundum hæc opinionem Apostoli non essent

Rom. 7.

Jacob. 5.

1. Cor. 11.

Arma c.

lib. 9. de

quæstio.

& Arme-

niorum.

in 4.

August.

Mat. 26.

Luc. 24.

Ioan. 7.

sacramento confirmationis firmati, sed eorum confirmatio hanc sacramentalem multis modis superasset: sicut & vberior rem & perfectiorem gratiam susceperunt. In huius rei testimonium induci potest exemplum Cornelij, qui vna cum amicis suis accepit spiritum sanctum quem primum Petrus loqui coeperat, priusque essent baptizati. Nemo autem sacramentaliter est confirmatus, nisi qui & sit baptizatus, eo quod baptismus reliquorum omnium sacramentorum ianua existat, ita ut si quis ordinatus in presbyterum comperiat non esse antea baptizatus, ordo etiam ille totus frustra sit futurus. Sic constat & de S. Paulo cui Ananias manus imposuit, ut videret, ipseque impleteretur spiritu sancto (illa tamen manus impositio proprie pertinet ad catechumenos, vide glossam) saepe igitur Deum elargiri virtutem siue gratiam sacramenti sine Sacramento, praclare nos doceat beatus Augustinus lib. 2. contra Parmenianum capite decimo quinto, Possit hominem non interposito homine diuinitus aliquid accipere, exemplo suo ipse Ioannes testatur, & tot sancti antequam Dei filius homo fieret: & postquam resurrexit & ascendit in caelum, centum & viginti homines, qui simul congregati erant, quos nullo homine in terra manum imponente de caelo veniens spiritus sanctus impleuit & constituto iam ordine ecclesiae Ceterionem Cornelium ante ipsum baptismum, ante impositionem manus, cum eis qui secum erant eodem spiritu sancto repletum. Petrus ipse miratus est. Quid quod in multis historijs legere est de plerisque sanctis, quos spiritus sancti gratia praenit, sicut B. Ambrosius refert de sancta Emerentiana, quae nondum baptizata tantum habuit gratiae ac si fuisset baptizata, quicumque alij Christiani fugerent a sepulchro beatae Agnetis, propter Gethiliu persecutionem, ipsa constanter remansit, & ab incredulis obruta lapidibus dormiuit in domino. Quis hic dubitet eam in sanguine suo esse baptizatam, quae ob iustitiae defensionem firmiter Christum confessa, mortem quoque & constanter & patienter sustinuit? Est itaque illa praecipua sententia apostolorum confirmatos esse in die pentecostes, non quidem sacramento confirmationis, sed alio quodam modo longe sanctiori, quam sit huius sacramenti, sicut nec Christus unctus est hoc sacramento, sed aliam ille habuit unctionem longe sublimiorem, olei laetitiae praecunctis consortibus suis. 3 Tertia porro opinio haec est, quod Christus instituerit hoc sacramentum in die

Act. 10.
11.Ext. de
presby.
non bapt.
Act. 9.

August.

Act. 1.
& 10.

Psal. 44.

sancto paschae, quoniam insufflans in discipulos dixit ad eos, Accipite spiritum sanctum: sed hoc communiter non tenetur, siquidem quum insufflaret hic in apostolos, sacramentum instituit poenitentiae, sicut eo loco latius disseremus. ¶ Quarta igitur sententia est eorum qui dicunt Christum neque post ascensionem suam instituisse hoc sacramentum ut illi putant neque post resurrectionem, sicut alij sentiunt, verum hic in terris ante passionem suam & mortem, quam adhuc legem Evangelicam cederet, suamque ecclesiam aedificaret, in eam rem geminos adhibet sacrae scripturae locos, sic enim Marcus ait, offerrebant illi paruulos, ut tangeret illos, discipuli autem comminabantur offerentibus: quos quum videret Iesus, indignetur tulit & ait illis, finite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Dei. Et complexans eos imponens manus super illos benedicebat eos. Idem ferme refert Mattheus, quia offerrebant eis paruulos, ut imponeret illis manus & oraret, & imposuit manus super eos. vbi glossa testatur, quod benedixit eos manu & ore. Vtique haec manuum impositio effectu non caruit, sed Deus hic gratiam suam eis contulit: & quis neget apostolos plerumque didicisse ex ijs, quae fecit Christus, ut hic merito didicerint usum & efficaciam huius sacramenti, quoniam sic ait illis, finite paruulos venire ad me, & non prohibueritis eos, talium est enim regnum caelorum: neque nos hic moueat, quod non fiat ibi merito christi matis, nam ut maxime Christus eo fuerit usus & euangelistae non meminerint, sicuti factum esse Dionysius testatur, si quidem illa arcana sacramentorum mysteria patres caelabatur getes, ne cum contemptu eluderentur. ¶ Ad haec etiam Christus? hac ipsa christi matis materia usus non fuerit, quid mirum? Dominus enim ille erat omnium creaturarum, poterat gratiam & virtutem huius sacramenti conferre sine quacumque materia, sicuti supra commemorauimus. Pie itaque credendum est Christum redemptorem ipsum hoc sacramentum instituisse, vel ijs locis quos ostendimus vel alibi, etiam si ab apostolis nulla eius rei facta sit mentio. Multa siquidem alia signa fecit Iesus quae non sunt scripta in libro hoc, inquit Ioannes. 4 Caterum quae sit huius sacramenti cum baptismum collatio, dicunt doctores quod quauis homo quispiam ante baptismum ex speciali gratia Dei possit consequi virtutem & effectum confirmationis, si etiam iam supra de Cornelio docuimus ex Luca, attamen ba-

Ioan. 20.

Confir-
mationis
institu-
tio.

Mar. 10.

Mar. 10.

Dionys.

Ioan. 12.

Melchi. ptissimus quasi ingressus est & ianua omnium sacramentorū, quapropter nemo cōfirmationis capax est nisi qui sit baptizatus. ¶ Ut recte interim dixerit Melchiades, ita coniuncta sunt hæc duo sacramēta, vt ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & vnum sine altero rite per fici nō potest. Certumq; id adeo est secundum primitiæ ecclesiæ vsum, quādo adulti tum Iudæi tum gentiles fidem recipiebant, & constitutis in hoc diebus cumulatim baptizabantur, quod tunc etiam confirmabantur ilico, sicuti & nunc accelerādum est cum paruulis iam baptizatis vt statim confirmentur, sicq; plus gratiæ consequuntur & beatiores efficiantur, quemadmodum supra disseruimus.

Maiores In episcopos. ¶ Hinc enim sequitur, vt ait Ioānes Maioris, episcopos nō carituros pœna qui nec ipsi pontificalia exercent officia, nō consecrant presbyteros, non confirmant, interdum longo tēpore exigui lucelli gratia, sed nec suffraganeos habent quoniam paruuli interim sine cōfirmatione morientes per eos magna priuantur parte fœlicitatis, cuius gradus vnicus superat omnia huius mūdi gaudia, vt supra dictū est. ¶ Quærat aliquis, quū ex verbis Christi euincatur baptismi necessitas, an pinde necessaria sit & confirmatio? is audiat & sciat non sic absolute necessariā esse cōfirmationem vt est baptismus, siquidē sine baptismo paruuli cōmuni lege saluari nō possunt, baptizati autē iam iam receperūt gratiam spūs sancti, estq; illis cælum apertum, mortui ergo saluātur etiam absq; cōfirmatione, vt Melchiades affirmat, minus tamen gloriæ habent quā si sint etiam confirmati: Studeāt ergo patres sedulo curare, vt paruuli quā ocyssime cōfirmētur.

Bernar. ¶ Sed quantum spectat ad adultos qui iam vsum habent rationis, paulo distinctius loquuntur doctores (vide Adrianum papam de cōfirmatione.) Nam qui iam adultus est, possit vtq; cōfirmationis sacramētum non suscipere ex contemptu, quod nihil aut parū ei tribueret, illa sane blasphemiam foret spūs sancti & Christi, qui ecclesiæ suæ largitus est hæc sacramenta. Sed si quis sacramentum non contemnat, at ita aliās sit negligens vt per incuriam nō veniret ad sacramentum confirmationis, quum maxime haberet occasionem tēporis & loci, ea negligentia sane species esse: accediæ & pi gratiæ in cultu diuino, i salute animæ suæ, quapropter merito p peccato reputatur. est enim contemptus interpretatiu.

Ioan. 3.

De conf. distin. 5. spir. san.

Adrianus. Confirmatio quomodo necessaria.

Est autē & hæc sententia conueniens cōcilio Meldens. in quo constitutū est non esse eum profectū & integrū Christianum, quisquis confirmationē nō recipiat ab episcopo. Cōsimile Vrbanū Papæ dictum supra induximus, quare hic merito superfedebimus. Cæterū si quis confirmationē neq; ex contemptu intermittat, neq; per supinam negligentiam, sed ita vt homines simplices in desertis locis commemorantes, quos non contingit vnquā peruenire in locum aliquē, vbi confirmet episcopus verū in diē tantum viuunt, eos non lim profecto iudicare quasi in hoc peccarent, quoniam si multum lōge quis absit ab episcopo, nō tenetur vtq; propter confirmationē ipsum adire, si tamē id faciat, bene vtique & sanctē facit, suæq; animæ salutē nō male consulit.

¶ Vnum casum excipiunt nōnulli doctores, quando persequutio fidei imminet, ita vt sint qui conentur homines abducere à fide, an tūc Christianus cui liceret cōsequi confirmationē, posset eā intermittere? Nā & Christus ante ascensionem suam noluit apostolos se cōmittere periculo & discrimini persequutionis, nisi antea acciperent spiritum sanctum, iussit enim eos expectare dum induerētur virtute ex alto: quum itaq; Apostoli non ausi sint ante confirmationē committere se persequutioni: quanto minus audebunt hoc alij homines: quis & hoc constat quod multis sola gratia baptismi sufficit tolerandæ persequutioni, vt Romano Iosifæ & plerisque alijs, imo & gratia fidei, sicut antea de sancta Emerentiana memorauimus. 3 Adhuc cōferri solet cōfirmatio baptismō in perfectione, quāuis enim necessarius est baptismus, dum cæli ianuas pandit, atque adeo velut aditus quidā est ad omnia sacramenta, confirmatio tamen baptismum in hoc superat, quod ab eminentiori ministro cōfertur, neq; enim vel homo quispiā prophanus vel simplex sacerdos potest conferre confirmationē, sicut de baptismo diximus, sed solus episcopus potest confirmare, vnde & Samaritani non à Philippo diacono sed à Petro & Ioāne sunt cōfirmati, sicut & Innocentius Papa inquit, quū cæteras vntiones simplex sacerdos valeat cōferre, hæc non nisi summus sacerdos, hoc est episcopus, debet conferre. ¶ Deinde & in hoc confirmatio excedit baptismum, quod in ea deus maiore homini gratiā confert, ipsumque impensius confortat in agone spiritali aduersus tētationes diaboli & mūdi,

C. ieiuni
Luc. vlt.
Confirmatio superat baptismum.
De sacramento. Act. 8.
Ioan. 7.

Eph. 6. quia militia est vita hoīs super terrā, recteq; Paulus Ephē-
 suos admonet, vt induant armaturā dei, & sic possint stare
 Mulie- aduersus insidias diaboli. ¶ Sequit̄ ide quor etiā mulieres
 res con- debeant cōfirmari, quāuis enim nō ingrediantur militiam
 firmātur corporalē, bellum tamē spirituale gerūt, nec raro nec infœ-
 liciter, sicuti Barbara, Catharina, Dorothea & aliæ innu-
 mera: quapropter Paulus ait, non est nobis colluctatio ad-
 uersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes & pote-
 states, aduersus mundi rectores tenebrarū harū. Patet hinc
 quare paruuli confirmantur ea atate nihil minus valentes
 quam pugnare in hoc spiritali cōflictu, armantur tantum
 aliquando pugnaturi, atque maxime vt sic vberiore gratiam
 consequantur hic, & maiorem gloriam in futuro.

Adhor-
 tatio &
 para nes.
 ad cōfir-
 matos.

§ Ex ijs omnibus potest quilibet Christianus confirmatus
 pendere & secum ipse reputare, quomodo miles sit
 Iesu Christi, feratq; gestamen & insigne dñi sui signaculū
 crucis in fronte. quisq; igitur cōsideret subinde hoc Chri-
 stū sibi in clamare, quod audiuit ex eo Constantinus imperator,
 cui monstratū est signum crucis, & cū hoc dictum. In hoc signo
 vinces, si secū cogitet quilibet Christianus se crucis signaculo
 confirmatū, meminerit inde se in hoc signo victorem abiturū,
 in quo gratiā receperit & pugnādi & viuēdi. Quisquis ergo in
 peccatis est constitutus, is nimirū proditor est Christi, qui
 ab eius insigni desciscit ad hostes, ad diabolos, ad peccata:
 crux itaque Christi clamat aduersus peccatorem in calum,
 vsque adeo vt nō possit aliquis clamor huic cōferri, quod tu
 homo peccator militare hoc principis tui signaculum gestas,
 sed opera interim tua te hostē proclamant, & aduersarium testantur,
 vnde fictitius Christianus, imo & proditor agnosceris, quoniam
 in militia nemini vexillum concreditur, nisi animoso & forti.
 In sacramento autem confirmationis tibi dominus Iesus vexillum
 suum commisit & tradidit, vt cum eo pugnares fortiter, ne
 que vlli cederes, at tu ad leuam hostis insultum cedis, imo
 decidis, & a principe tuo desciscis, & te hostium tuorū
 potestati & parti coniungis. ¶ Sed quod adeo inermes es
 ficimur sub hoc vexillo, rationē nobis reddit Gulielmus quōdam
 episcopus Parisiensis dicens. Attende quod fides & reuerentia
 huius sacramenti iam pro parte apud Christianos perisse videtur?
 Nihil enim amplius honoris & re-

Guliel.
 Parisien.

uerentiæ ei relictum videtur, nisi hoc solum quod ab alijs
 quam a summis sacerdotibus, id est episcopis ministrari
 permittitur. Quam vero nunc passim non erudiantur homines
 de huius sacramenti mysterio, quam citra omnē deuotionem
 nostro seculo suscipiatur, quam impudētē quisque se
 primum ingerere conetur sine omni reuerentia, cū magno
 omnium tumultu, testes nobis sunt hi oculi nostri, vt nemo
 iam miretur, sacramentum hoc modicum aut nullum penitus
 habere in huiusmodi hominibus effectum, sicut & Paulus ait,
 nō impugne euasisse istos qui sacramentum altaris irreuerenter
 tractarunt & susceperunt. Prælati ergo & prædicatores
 erudire debent populum de sanctimonia huius sacramenti,
 & quor suscipiatur, ideo enim signum crucis in fronte
 eorum qui confirmandi veniunt imprimitur, vt & omnem
 spem victoriæ suæ aduersus diabolum habeant in Christo
 crucifixo, & vt in omnibus tentationibus suis meminerit
 illius qui tandem sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum
 contradictionem, vt quando ipse in carne passus est, nos
 quoque in tali cogitatione confortemur. Passus enī est
 Christus nobis relinquens exemplū, vt & nos sequamur eius
 vestigia. Omnes itaque vos in Christo admonitos volo,
 vt & pro vobis & liberis vestris subinde memineritis
 huius præclaræ confirmationis gratiæ spiritus sancti in hoc
 sacramento semperque deum deprecemini, vt vos in hac
 gratia conseruet, & sic vos hic hostes vestros superare
 possitis & peccatis resistere, atque post hanc vitam
 consequi illam æternam, Amen.

Confir-
 matio il-
 ludi.

I. Co. II.

Heb. 12.

I. Pet. 4.

Finiunt Homiliæ de confirmatione, & sequuntur aliæ
 de glorioso venerabili sacramento altaris
 sacratissimi corporis Christi.

DE HUIUS SACRAMENTI INSTITUTIONE, & quæ in eo
 fiant miracula, quō se quisq; ad dignā illius susceptionē
 præparare debeat. Quantum fructū inde pueniat ijs, qui
 hoc condigne suscipiunt, quid vicissim mali indigne
 sumentibus. ¶ Omnia hæc ad longum inuenies lector
 homilia quarta primæ partis in die cœnæ dominicæ.

¶ Quomodo etiam verum Christi corpus essentialiter
 hic sit, & vere quidem in sacramento, contra Capharnaitas
 & Zuinglianos, itidem disseruimus prolixè duabus ho-

milijs de festo corporis Christi. Quare si quis hæc legere cupiat, loca ista requirat, sed quia ultra ista adhuc alia nonnulla in hunc locum referuauimus, ea nunc suo quoque ordine pertractabimus.

HOMILIA VIGESIMASEXTA,

de veteris testamenti figuris typicis que sacramentum altaris significarunt.

¶ Memoriam fecit mirabiliorum suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

Ioan. 3. **A** Vdiuistis dilectissimi in dño Iesu, principio de sacramento baptismi, in quo spiritualiter regenerantur homines ex aqua & spiritu sancto in Christo Adam. fillo cælesti, sicuti quisque antea natus fuerat secundum carnem ex Adam terrestri & peccatore, ut sic in baptismo vitam suscipiant gratiæ. Deinceps audiuit charitas vestra quomodo Christiani in sacramento confirmationis gratiam recipiant spiritus sancti, qua nimirum armantur ad publice & intrepide consistendam fidem Christi, & ne quis erubescat se crucis profiteri signiferum & crucifixi militem. Proximum nunc est tertium quoque explicare sacramentum corporis Christi, quod ipse quoque dominus instituit nobis in consolationem, ad augmentum deuotionis & gratiæ diuinæ, ad pretiosissimum ecclesiæ thesaurum, in memoriam quoque passionis suæ & mortis, in pignus futuræ salutis. sicut enim naturaliter loquendo homo ad hoc ut sustentetur in vita corporis, suo quodam indiget victu & cibo, ita secundum spiritum anima quoque vel maxime opus habet ad sustentationem vitæ spiritualis quodam suo cibo, qui & est hic ipse sacratissimi corporis Christi, quo spiritualiter pascitur atque fouetur anima: iuxta verbum domini, Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in illo. Recteque adeo sacramentum hoc eucharistiæ nomine appellatur, quod eo frui debemus ad gratiarum actionem deo reddendam, deinde eucharistia dicitur & bona gratia, quoniam in participatione seu communione huius sacramenti modo quodam vberiori cõfertur gratia quam in alijs, in quibus dominus Iesus operatur tantum per virtutem suam, hic autem ipse ef-

Ioan. 6.
Luc. 20.

Ioan. 6.
Eucharistiæ.

fectualiter est fons omnis gratiæ, crebra igitur huius sacramenti perceptio non tantum venialia tollit peccata, & poenani mortalium, quorum iam poenitentiam egeris, verum etiam excellenter auget gratiam dei, ita ut anima velut absorpta videatur in Christo ipsiq; incorporata, sicut & beata Monica Augustini mater cum iubilo exultabat semper post huius sacramenti perceptionem. Quum enim deus iam inde ab origine mundi magna sit operatus miracula, ut in mundi & humani generis creatione, in præualida & omnipotenti prouidentia gubernandi omnia quæ condita sunt, in magnis illis & prodigijs quæ fecit in Aegypto, in deserto, in Iudæa, ob quæ nimirum dominus deus Iudæis signa quædam instituit memorabilia, hæc tamen mirabilia omnia multis modis excellit & superat, mysterium inquam redemptionis generis humani per passionem & mortem Christi, in cuius memoriam hoc ipsum instituit sacramentum, dicens, hoc facite in meam commemorationem, idque præuidens propheta in spiritu exclamauit, Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se, &c. Aue Maria.

¶ Euangelium Ioannis sexto, vel Lucae vigesimo secundo, vel ex epistola prima ad Corinthios vndecimo.

EX multis quæ sacramenti huius concernunt sublimitatem, non minimum illud est æstimandum, quod plures figuras typicas habuit, quam vllum aliorum sacramentorum tum in lege naturæ, tum scriptis illius Mosaicis, neque profecto id ipsum temere, primum enim factum est ad dignitatem huius sacramenti præ cæteris designandam ampliore. nam quum figuræ sunt plures, quarum quælibet suas quasdam habet condiciones & proprietates, quis dubitet sacramentum perfectius posse multis eiusmodi typis quam vnico demonstrari? Altera porro causa est, quod in sacramento plura occurrunt creditu difficiliora, quam in alio quoquam, sicuti alibi probauimus. Ut ergo corda hominum præparentur magis ad eiusmodi præclara mysteria huius sacramenti fortius credenda, deus solita clementia tot figuras proposuit præuias, ut nos erudiremur & addisceremus magis tanta hæc & præclara illo sacramento comprehensa. Tertia ratio hæc esse potest, quod non latuit deum quantum insultum

Monica.

Gen. 1.

Luc. 22.

Plures figuræ huius sacra.

1. Cor. 10

Tom. 1.

sustinere oportet hoc sacramētū, tū ab induratis Iudæis, tū ab impijs hæreticis, quō futurū esset, vt illud partim impugnant. Vt igit pij homines ab eis minus seducerētur, sed potius per huiusmodi figuras docerentur resistere illis, ipsorū falsas doctrinas refellere, ideo tot tāq; varias iā olim figuras pposuit huius sacramēti, quæ & solarent nos in fide, & veritate edocerēt. Quāuis autē plurimæ sint illæ, nos tamen potiores tantū prosequemur, quoniā rē hanc pleriq; doctores tractarunt plixius, atque pro fundamendo vnicō
r. Co. 10. oēs habent illud Pauli, Omnes eandem escam spiritualem māducauerunt, omnia enim in figura contingebant illis.
 2 Prima igitur figura in lege naturæ fuit oblatio siue sacrificium Melchisedech. hunc refert Moyses fuisse regē Salen, & occurrisse patriarchæ Abraham postq̄ pcussisset quatuor illos reges, ibi Melchisedech panē & vinū obtulit: sic ti deinde in homilia de sacrificio missæ explicabit, ad gloriam & gratiarum actionē dei, quod sane fidē addit suo sacerdotio, neque enim offerre cuius licet, sed sacerdotibus tātum: iuxta illud, Omnis pontifex ex hoibus assumptus, p hominibus cōstituitur vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. ¶ Hoc autē sacrificiū Melchisedech figurā gessit huius venerabilis sacramēti corporis Christi, qui etiā nūc hodie sub speciebus panis & vini in sacrificio missæ offertur: sic nimirū & deus pater ad filiū ait, Tu es sacerdos in æternum secūdū ordinē Melchisedech. Itaq; sacrificiū Melchisedech in pane & vino nostrū figurauit sacramentū, atque hæc figura veritati non multū absimilis est, eo quod vtrunque sacrificiū fiat in pane & vino. Idem sibi vult & nomen, quia Melchi regē sonat, & Zedec iustitiam, quis autem rex iustitiæ magnus est, rex pacis, nisi Christ⁹? recte igitur Melchisedech Christū significat & quemlibet sacerdotem qui offert Abraham, hoc est cuius fideli, panem & vinum, corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini: atque in hoc facile est videre quanto nobilior & præstantior sit sacrificium ecclesiæ quā Melchisedech: fuerunt autem & ex patribus nonnulli qui huiusmodi panem prædixerunt: ita enim Sapiēs ait, Vade & cum gaudio vescere pane tuo: de quo & Salomon dicit, loquens de muliere sancta, facta est quasi nauis institoris, de lōge portās panem suum: fecit hoc ipsum cæli regina Maria, quæ nobis panē viuū Chri-

stum dominum in hunc mundū protulit, quoniā super hoc conqueruntur omnes patres veteris legis, dicentes, Vā nobis quia panē desiderabilē non comedimus. & rursus, In domo mea non est panis, donec panem illū nobis protulit Maria in Bethlehē quod domū panis sonat, tunc tandem verus Melchisedech Christus dicere potuit, panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita. 3 Altera huius sacramenti figura fuit agn⁹ paschalis, quē deus præcepit Iudæis per Moy sen immolandū, & manducādum, fuitq; adeo ille typus Christi, qui verus est agnus dei, tollens etiam peccata mundi. Id ita esse quod agn⁹ ille significarit Christū, quō in cruce oblat⁹ est & adhuc quotidie offertur in sacrificio missæ, vt testatur Paulus, dicens, Pascha nostrū immolatus est Christus. Quia ergo dominus venit perficere legem, postquam in vltima cœna comederat agnū paschalem ex præscripto legis, statim inde hoc ipsum instituit sacramentum, quasi volens per hoc innuere, defuisse iam agnū typicū, siquidem figura designat oportet, superueniente veritate quā significarat. Vnde recte Paulus docet verum huius agni esum fieri oportere nō in fermēto veteri neq; in fermento malitiæ & nequitie, hoc est in obstinatiōe Iudaica, vel hæretica p̄sida, sed in aymis synceritatis & veritatis, in fide. s. vera & catholica. Quod Lutherus Bucer⁹ Blarerus & nescio quæ hæreticorū portēta hoc sacramēto vtuntur, tantū in fermento sit, non synceritate aut veritate. Pulchre de hac figura inquit Leo papa, Vt vmbra cederent corpori & cessarent imagines sub presentia veritatis, antiqua obseruantia nouo tollitur sacramēto, hostia in hostiam trāsit, sanguinē sanguis excludit, & legalis festiuitas dum mutatur impletur. Tertius typus sacramenti huius iam olim extitit manna, quo deus Iudæos in deserto pavit annis 40. ita enim habet textus, quod quum comedissent de fructibus terræ, cessauit manna nec amplius fuit escā populo Israel. Multa passim extant in sacris literis testimonia de manna, sed non operē precium est narrare singula, quo genera mēsuræ collectum sit, quem habuerit saporem, quomodo computruerit &c. Vnicū ex multis testem audiamus Dauidem sic resonantē. Mandauit nubibus desuper & ianuas celi aperuit. Pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia. Fuisse autem hanc figuram Christus

Dan. 10.

Esa. 3.

Ioan. 6.

Agnus paschal.

Exo. 12.

Ioan. 6.

r. Cor. 5.

Matth. 5.

r. Cor. 5.

Serm. 7.

pascha.

Manna.

Exo. 16.

Ioel. 5.

Psal. 77.

ipſe explicat quādo hoc promiſit ſacramentū, nā & tunc hu-
 Ioa. 6. ius meminit figuræ & veritatis; dicens, Amen amen dico vo-
 bis, nō Moyſes dedit vobis panē de cælo, ſed pater meus dat
 Ioa. 6. vobis panem de cælo verū. hic enim eſt panis verus qui de
 cælo deſcendit & dat vitā mundo. Ecce iā hic habemus figu-
 rā mānæ Moyſi, & veritatem panē. ſ. verum qui de cælo de-
 ſcendit, Ieſum Chriſtū, Ecce diſcrimen inter vtrunq;. Oēs
 enim qui manducaverunt māna in deſerto, mortui ſunt, ple-
 rique in corpore & anima, in peccatis ſuis, eo quod non cre-
 diderint deo in mirabilibus ſuis, (vide ibidē Cyrillū & extē
 Pſal. 77. de) ſed reſtiterunt deo inobedientes & murmuraverunt, ſi-
 cut David cecinit, Adhuc eſcē erant in ore ipſorū, & ira dei
 1. Cor. 10. deſcendit ſup eos, & occidit pingues eorū, & electos Iſrael
 impediuit. Quisquis autē panē hunc cœleſtē ſumit digne,
 viuet in eternū, facile eſt qualitates mānæ cōparare cū hoc
 Exo. 16. venerabili ſacramento, vel eo maxime quod nullus plus ha-
 bebat quā gomor, certā ſuam menſurā inſtar modij, etiāſi
 multo plus collegerat: ita in hoc ſacramento nihil reſert ma-
 iuſculam ne an parūa hoſtiā accipias, in vtraq; enim idē eſt
 Chriſtus, nec plus nec minus eo toto, ſicut pulchre mōſtrat
 hiſtoria quæ cōtigit in Seſeld iuxta Enipontū, de nobili il-
 lo in Scloſberg, qui maiorem hoſtiā ſibi dari petebat, quā
 plebi, qualem ſacerdos conſicit in officio miſſæ. 4 Volēs
 3. Re. 19. reliquas figuras obmitto, poſſem enim inducere panē ſubci-
 nericiū, quem angelus dñi attulit Heliæ, is quum manducaſ-
 ſet eum, ambulauit in fortitudine cibi illius vſque ad mon-
 Auguſt. tē dei Oreb, ſic quiſquis pane veſcitur huius ſacramēti, is e-
 tiam dies quadraginta, hoc eſt tēpus pœnitentiæ, Auguſtino
 Ephe. 1. teſte, perambulabit vſq; ad montē Oreb, hoc eſt ſœlicitatis
 æternæ, quæ electis omnib; iam olim præparata eſt ante mū-
 di cōſtitutionē. Sunt qui ex nouo etiā teſtamento oſtendāt
 huius ſacramēti typicā quandā figuram, vt ſic ex triplici le-
 ge habeat teſtimoniū figurale: proferunt autem in medium
 Sanguis & aqua. Sanguis, qui fluxit è latere Chriſti, quū aperuiſſet illud Cé-
 turio: & quanuis illa ſanguinis effuſio reputari magis poſſet
 pro cauſa & merito virtutis & efficaciz huius ſacramēti (ſi
 cut ab initio diximus) quoniā omnia ſacramēta virtutē ſuā
 habēt ex ipſa Chriſti paſſione. Si autē circumſtātiās pondere
 m; quod ſanguis & aqua fluxerint è latere Chriſti iā demor-
 tui, inueniemus vtiq; fuiſſe hic duorū ſacramētorū figuras,

baptiſmi quidē & huius ipſius corporis Chriſti, qui in hoc
 venerat, vt nos redimeret à diabolo & peccatis, per ſangui-
 nem redēptionis, & aquam regenerationis: ſicuti filios quo-
 que Iſrael per ſanguinē agni paſchalis eripuit à vaſtatore, &
 per aquā rubri maris liberauit à perſequentorib; Aegyptijs.
 Poſſent in hanc rē plures aliæ citari figuræ, quibus vltro ſu-
 perſedeo ſed vt ex adductis conſtat figuris, quod & ipſe plu-
 rimū fuerint miraculoſæ, & hoc ſacramentū adumbrantis fi-
 guræ veritas ſit: quis nō videat, multo magis eſſe admirandū
 quod in ſpiritu præuidit David, dominū deum feciſſe in hoc
 Pſal. 110. memoriā ſuorū mirabilium? Atqui ea alia non eſt niſi hoc
 ipſum venerabile ſacramentū, longe pretioſiſſimum ille the-
 ſaurus quem nobis dominus reliquit in terra. Omnibus ita-
 que viribus enitatur chariſſimi, vt gratiæ ſuę & meriti par-
 ticipes efficiamur: ſicq; tandem poſt huius vitæ decurſum æ-
 ternæ conſequamur gaudia vitæ, Amen.

HOMILIA XXVII. QVOMODO
 ſacramentum in hoc miſſæ officii offertur.

In omni loco ſacrificatur & offertur noi meo oblatio mū-
 da, quia magnū nomen meū in gentibus. Mal. 1.

Mnia creauit deus dilectiſſimi, bonitatis ſuæ gra-
 O tia, ita vt ipſe ſit principiū, vt ait Auguſt. ſicq; oēs
 creaturas bonitatis ſuę fecit participes, p ſua qua-
 libet capacitate. Atq; hoc ſane fundamentū eſt, quor omnes
 creaturæ deū laudent ac benedicant, quoniā ipſe creator il-
 lorum eſt, ipſasq; oēs in ſuā ordinauit bonitatē tanq; ſummū
 Pſal. 147. bonum. Quū autem homo creatus ſit tam inſigni nobilitate,
 vt creatura eſſet rationalis, decebat vt deū ſublīmiore vene-
 raretur genere cultus, puta latriæ, qui cultus eſt ſummo tan-
 tum bono ſupremoq; mundi gubernatori tribuendus. Atque
 hic ille ritus fuit ſacrificiorum in erigendis altaribus, in ado-
 rando & omnibus ijs quæ inde tanq; ex fonte promanarunt,
 ſicut pulchre docet Auguſt. Vidēs hoc inimicus & hoſtis pie-
 tatis diabolus, ſicut antea propoſuerat thronum ſuū collo-
 care in cælo ad Aquilonem vt eſſet ſimilis altiſſimo, ita & in
 terris ſedē ſibi cōſtituere cœpit in tēplis & ſuper altaria, vt
 ſe deo aſſimilaret, imo & pro deo adorari permetteret, atq;
 ſic mūdus vniuerſus idololatria repletus eſt, ſicut alia expo-

Exo. 15.

Pſal. 110.

De doc.
 Chriſt.

Pſal. 147.

Auguſt.
 Idolola-
 tra.

Eſa. 14.

Tom.1. fuimus. Vt autē sibi dñs deus semen seruaret bonorū, ex om-
 nibus totius mundi hominibus vnicā sibi delegit gētem Iu-
 Exo.19. dæorum,iuxta illud quod ad Moysen dixit,si audieritis vocem meā & custodieritis pactum meū, eritis mihi in peculiū de cunctis populis, sed & ad Israelē ait Moyses, Te elegit dominus deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terrā : & iamā moriturus dixit, beatus es tu Israel, quis similis tui popule, qui saluaris in domino? Atqui vt hunc etiā populum Iudæorū constantius in cultu retineret diuino,tot & tā varia eis præcepit sacrificia,holocausta,hostias pacificas, oblationē pro peccatis,similē quoque & agnū paschalem,sicut illa ad longum describuntur in Exodo & Leuitico. Oīa autem illa sacrificia legis oportebat cessāre,sicut & impia ista gentilium sacrificia,sicut de oblationibus Iudæorum in multis locis testantur Esaias, Amos, Iohel & Dauid in psalmis, Successit nunc illis tot tamq; diuersis sacrificijs in noua lege vnicum hoc, & quidem gloriosissimum sacramentum corporis & sanguinis Christi. Quod in spiritu præuidens Malachias dixit, In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio mūda, quia magnum nomen meum in gentibus &c. Aue Maria.

Huius equidē sacramenti vsum putarim lōge præclarissimum esse in officio missæ,ibi enim consecratur,ibi offertur,ibi à sacerdote etiā sumitur. Atque in ea re nō est aliquid cōtrouersum annis iā inde mille quadringentis vnde aliquid erroris fuisset exortum,donec nūc tandē ijs periculosissimis tēporibus à Christo & apostolis prædictis,nescio qui ab heri aut nudiuertit? nati Neochristiani sanctū illud atq; adeo vnicū ecclēsiæ sacrificiū impugnare tentarint, aduersus vniuersalē catholicæ ecclēsiæ vsum, aduersus manifestissima vtriusq; testamēti scripta, aduersus cōstantissima sanctorū patrū ab ecclēsia receptorū testimonia, aduersus sancta & à sancto spiritu administrata concilia. Vt ergo vos quoq; in hac fidei parte confirmemini,nec aliquā etiā leuissimā erroris suspicionē hic apud vos habeatis, ecce nunc diuina fauente clementia ipsis sacrarum literarū testimonijs docebimus,in officio missæ sacro sanctum illud corporis Christi sacramentum pro viuīs & defunctis offerri.

1. Tim.1.
 2. Tim.3.
 1. Petr.3.

Prīus tamē quam ad locos pro defendendo missæ sacrificio perueniamus, inducenda quædam videntur ad

hanc rem non parum profutura.Principio itaque si diligenter contemplerur cœnam dñicam & quid antea post eam factū sit videbimus Christū sese tripliciter obtulisse: primū typice in agno paschali ex ritu legis,erat enim ille typ⁹ fug oblationis tā in cœna quam in cruce cōsummata,atq; sic typice Christus oblatus est in omnibus veteris testamenti sacrificijs.Manducauit autem & Christus vtiq; agnū paschalem cum discipulis suis,atq; ex more Iudaico antea obtulit sicut per Moysen fuerat præceptū,& hoc modo finem impositus. fuit sacrificio simul & sacerdotio,vt quemadmodū agnus ille paschalis primum fuerat in lege Mosaica sacrificium, ita esset & postremum. Deinde obtulit se dominus per modū sacramēti,quādo hoc venerabile instituit sacramentum, quod ille vtiq; in sua benedictione obtulit,vt sicut vetus sacrificium pariter & sacerdotiū in hac vltima cœna sinē acciperunt,ita eodem ille rursus tempore sacrificiū nouum, nouumq; institueret sacerdotium dicens, Hoc facite in meam cōmemorationem. Eodē respexit & Paulus quū ait, auferet primum vt sequens statuatur. Quod si sacerdotiū instituit nouum,nonuum quoq; oportet sacrificium ordinari, quoniā tria hæc patribus passibus ingrediuntur veluti se mutuo cōmittantia,lex sacrificium & sacerdotium, sicut de lege dicit Apostolus, Translato sacerdotio oportuit & translationem legis fieri. Tertio vt victima se obtulit dñs Iesus in ara crucis ad redemptionē vniuersi mundi: iuxta prophetiam Esaiæ, oblatus est quoniā ipse voluit,& inter multa quæ ad Hebræos scripta reliquit apostolus Paulus sic dicit, Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eū qui poscit illum saluū facere à morte.cū clamore valido & lachrymis offerēs,exauditus est pro sua reuerentia.& inde,hoc fecit semel seipsum offerendo. Rursus quoq;, quanto magis sanguis Christi qui per spiritum sanctū semetipsum obtulit immaculatum Deo. Omnia hæc eo magis sunt ponderanda,quod quisquis illa penitus capit, facile videt quā vera sit ecclēsiæ sententia, quā sanctus vsum, circa missæ sacrificium. vt autē veritas hæc omnibus magis ac magis innotescat, adhuc diligentius scripturarū testimonia e uolue mus,ita enim Lucas ait,Appropinquabat dies festus azymorum qui dicitur pascha:& infra, Venit autē dies azymorū in qua necesse erat occidi pascha: hæcne Iudaicum tantum

Matt.26.
 Luc.22.
 Christus ter oblatus.
 Exod.12.
 Luc.21.
 Heb. 10.
 Heb.7.
 Esaiæ 53.
 Heb.5.
 Heb.7.

scire sensum videantur, sed quod & ad Christū pertineā facile colligimus ex Matthæo & Ioāne, apud illum enim sic ait Iesus discipulis suis, scitis quia post biduū pascha fiet & filius hominis tradetur vt crucifigatur, hic autē in hæc verba prorumpit. Ante diem festum paschæ sciens Iesus quia venit hora eius vt transiret ex hoc mundo ad patrem. Paul⁹ quoq; testatur pascha nostrum immolatum esse Christum. Norunt autem qui in scholis versantur homines eruditi pe-
 fah sue pascha proprie in natiuo idiomate dici transitum, inde sumpta origine, quādo angelus dñi primogenita occideret Aegypti, conspicatus postes ædium esse sanguine con-
 spersos transibat inde. Et nos si penitus introspeciamus verba Euangelistæ, videbimus aperte Christum verū illum esse & Euangelicum agnum paschalem, qui diebus aymorum debebat occidi, filius, enim inquit hominis crucifigetur, Voleus nimirū sic sinem imponere figuris, & mysterium illud sanctum tanq̄ verus Messias instituere, vnde Paulus ait, legem vmbram tantū habuisse futurorum bonorū. Vt iam nō deceat ambigere quenq̄ nos nunc verum habere agnum paschalem in hoc sacramento Christum dominum: illudq; nō minus nunc oportet offerre, quā olim offerebatur in veteri testamento, aliās ecclesia pauperior esset quā synagoga: siquidem & agnus paschalis primum offerebatur: deinde manducabatur, sicut & in alijs fiebat sacrificijs, quod ex
 Leuitici, & alijs libris satis constat. Eo facit quod sacerdos hoc ipsum intendens proponit in missa per verba Ioannis, quum dicit ante communionem, Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis. His latius confirmandis multa possent adhiberi, sed sufficiant illa, oblatum enim fuisse etiam olim agnum paschalem, manifeste testatur scriptura di-
 cens, Victimam transitus dñi est, & alio loco sic habet, Immolabis phase domino Deo tuo. 3 Quum igitur Euangelium de huius sacramēti institutione proprie in suo saluberrimo sensu expenditur, apparebit omnino dñm, quū dixit ad apostolos, hoc facite in meam commemorationem, voluisse, vt in ecclesia sua sancta permaneret iugis & perpetua sui sacrificij memoria vsq; ad consummationem seculi: & quia scripturæ sacræ intellectus ex præcedentibus debet & sequentibus verbis erui, hic quoq; ex omnibus circumstantijs colligimus idipsum voluisse Christum ijs verbis, quasi dixisset,

Multa hæcenus habuistis in veteri testamento sacrificia, ex ijs etiam præcipuum & solenne illud agni paschalis. At ego qui institutor sum & dator nouæ legis, ecce quia nunc vetera transferunt omnia, cunctaq; iam innouata, hic nouū quoq; sacrificium vobis instituo, quod vetera omnia adimplet, hoc ergo iam facite in meā commemorationem, ad rememorationem meæ passionis, & consummandæ per passionem oblationis, quæ iam iam instat. Nouum itaq; illud sacrificium facite & vos noui sacerdotes, in mortis meæ memoriam. **¶** Hinc iam liquet, quanto errore, quā turpiter somniant Neochristiani & temerario affirmāt, missam non tantū esse memoriam Christi suæq; passionis & mortis, sed & vltimæ cœnæ, vñ & missam cœnam nomināt, quū tamen hoc & rationi aduersetur & vniuersæ scripturæ. Quod enim hoc magnū esset mysterium, cogitare Christum cum discipulis suis cœnasse, atq; ibi agni carnes manducasse vinumq; bibisse? Quæ foret isthæc mentis in Deū eleuatio? Aliter nos docuit Paulus in quibus. Quotiescunq; manducabitis panē hūc & calicem bibetis, mortem dñi annūciabitis, donec veniat. **¶** Mysterium porro hoc diuinitus didicit Paulus, vñ nemo inficias ire poterit aut vel minimū resistere tam manifesto scripturæ testimonio: siquidem missa repetita illa cōmemoratio est, nō vtiq; cœnæ dñicæ, sed passionis Christi & mortis, in qua ille se pro peccatis obtulit totius mundi. **¶** Vt iā irrefragabile sit missam passionis Christi subinde ingemina tam esse memoriam, sicut idipsum vniuersus designant (vide in passione ex Gabriele.) 4 Atqui hic mihi videor audire nescio quem ex Neochristianis prorumpentem & inclanantem, Quod si missa commemoratio tantū est passionis & oblationis Christi, ipsa vtiq; non erit sacrificium, siquidem rei alicuius esse memoriam, & rem ipsam, nōne dissentiant? sicut & Cæsar aliquis pictus Cæsar non est. **¶** Audio te homo mi, etiā si modestior esses, sed tu quod ignoras, vel sciēs dissimulas, en disce. Necessarium vtiq; est vt in ecclesia sit memoria passionis & mortis Christi, sed longe aliter est memoria illa in missa & in alijs rebus, puta figuris & similibus. Id vt intelligatur ab omnibus, norit quilibet Christianus, quod extra spirituale sacrificium, quod vtiq; consistit in munda-
 Sacrificia cordis, in humilitate & deuotione orationis, & in ciū spūs.

Augusti.
de doct.
chrif.

Missæ nō
cœna.

Ridendi
Luthera
ni.

1. Cor. 11.

Tom. 1.

Roma. 12 castigatione propriæ carnis, sicut Paulus Romanos docuit
 ut seipſos Deo exhibeant hostiam viuam & acceptabilem do-
 mino. Extra oblationem illam munerum quæ quilibet pro
 gratia sibi collata confert vel in xenodochia, vel leproſorum
 sustentationem, vel tēplorum structuras, vel in cultum di-
 uinum iuuandum, sicut ab origine multi per legem naturæ
 & Moſaicam atq; in Euangelio obseruatum est. Extra vtrum-
 que illud sacrificij genus, prima est victima Euāgelica Chri-
 stus ipse Dñs noster quomodo se obtulit in cruce pro pecca-
 tis totius mūdi. ¶ Atq; ea oblatio semel tantū facta est, quia
 Christus resurrexit à mortuis neq; moritur amplius: de hac
 oblatione sape loquitur Paulus ad Heb. subinde affirmans
 ipsam semel tantummodo esse consummatam: ait enim per
 sanguinem proprium semel introiuit in sancta æterna redē-
 ptione inuēta. Et iterum, Christus inquit, semel oblatus est
 ad multorū exhaurienda peccata. ¶ Rursus in alio loco, In
 qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis
 Iesu Christi semel. Neq; multo post, Vna oblatione cōsum-
 mauit in sempiternum sanctificatos. ¶ Alterum porro sacri-
 ficiū Euangelicum etiā est corpus sacratissimum Christi,
 non sic quidem quod oporteat eum rursus mori ut antea in
 cruce, sed in mysterijs sacramenti. ¶ Ut quæadmodum ve-
 teri testamēto offerebatur typice, in cruce visibiliter & rea-
 liter, ita nunc in ecclesia offeratur sacramentaliter, atque
 hoc multis modis oblationē superat synagogæ, & tamē in-
 ferius est oblatione Christi facta in cruce, vnde & Græci sa-
 crificium vocant incruentum *ἀνιμακτος ἱεροσπλας* quod non
 perficiatur sanguinis effusione. Habet autem iuge & perpe-
 tuum hoc ecclesiæ sacrificiū virtutē & efficaciam suam à Chri-
 sti oblatione in cruce: quapropter ecclesia eleuato in missa
 sacramēto sic incipit orare, Memores dñe nos serui tui, sed
 & plebs tua sancta, Christi filij tui dñi nostri tam beatæ pas-
 sionis, necnō & ab inferis resurrectionis, sed & in cælos glo-
 riosæ ascensionis, offerimus p̄clarę maiestati tuæ de tuis do-
 nis, ac datis, hostiam puram, hostiā sanctam, hostiā immacu-
 latam. ¶ Meminit inde sacrificiorū Abel, Abraham & Melchi-
 sedech, atq; subiungit, supplices te rogam⁹ omnipotēs De⁹,
 iube hac perferri p̄ manus sancti angeli tui in sublime alta-
 re tuū, in conspectu diuinæ maiestatis tuæ. Quid sibi obse-
 cro vult ijs & alijs rei bis ecclesia aliud, nisi quia sanctissi-

Victima
Christi.

Roma. 8

Heb. 7.
9. & 10.

Sacrifi-
cium sa-
cramēta
le Chri-
sti.

Cancn.

mæ trinitati proponit corpus Christi & sanguinē, atq; vtrū-
 que in mysterijs offert, subinde mentionem faciens passionis
 & mortis Christi, suæque oblationis in cruce. ¶ Sicut enim
 Christus vult nos hoc sacramento vti in sui memoriam, ita
 ecclesia representatiue passionem Christi innouat coram
 Deo, vt is vel hoc modo magis sit nobis misericors & propi-
 tius: proinde ecclesia in quadam oratione secreta sic orat,
 Concede nobis quæsumus, vt quoties huius hostiæ comme-
 moratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. post pen-
 tecost. ¶ Atq; in ipsa etiam missa nō simplex est representatio dñicæ
 passionis, sed ea sic trinitati offertur in sacrificio missæ, sicut
 & operatio passionis Christi influit ac in bonū puenit, vni-
 uersis ecclesiæ membris. ¶ Quumq; ecclesia quotidie susci-
 piat fructū passionis Christi, ideo quotidie missæ sacrificiū
 celebratur: iuxta illud Augustini, Accipite quotidie quod
 quotidie proficit, cui sentit & hoc Ambrosij verbum. Si san-
 ctus Cgristi effusus est in remissionem peccatorum, semper
 debeo accipere, qui semper debeo habere pro peccato medi-
 cinam. 5 Vt autem quæ cepimus dicere, tandem finiam⁹
 (vide lib. 1. c. 10. de sacrificio missæ) sacramentum hoc qua-
 druplicem habet vsum in ecclesia: primum enim memoria
 tantum est passionis Christi & nō oblatio: vt quum propa-
 nus quisq; tempore paschali vel etiam quilibet infirmus su-
 scipit illud. ¶ Secundo consyderatur hoc sacramentum vt
 oblatio tantum, idque factum est in cruce die parasceues,
 vbi Christus seipsum obtulit sacrificium pro nobis & hostiā
 Deo in odorem suauitatis.

3 Est sola quædam representatio passionis Christi sine vl
 oblatione, sit hoc in die parasceues, quādo nulla missa ce-
 lebratur. 4 Vsurpatur in super sacramētum hoc & memo-
 ria & representatio passionis ac mortis Christi, simulq; vt sa-
 crificiū, atque id quotidie fit in sacrificio missæ per vniuer-
 sum orbem Christianum, vbi nomen Dei magnum nunc est
 inter nos qui antea eramus gentiles: atque sic nomini Dei
 sacrificatur & offertur oblatio munda, sacratissimum cor-
 pus domini Iesu. ¶ Estq; hæc præclara ex multis operibus
 Dei in nos misericordia, quam in hoc nobis contulit, quod
 ille vnigenitum filium suum nobis dedit, imo donauit, vt iā
 ecclesia eū quotidie possit rursus offerre Deo patri. & quā-
 uis hoc ipsum faciat quotidie, tamen filius Dei semper est

HOMILIA XXVIII.

Roma. 8. ecclesiæ, dicente Paulo, Qui etiam proprio filio suo non pericit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Omni igitur cum humilitate nos præparemus, ut fructum huius sacrificij sancti in missa participes efficiamur, sicq; gratiam & gloriam impetremus à domino Deo, Amen.

HOMILIA XXVIII. DE SACRIFICIO MISSÆ.

¶ In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus. Malach. 1.

Vteriori homilia dilectissimi in domino diximus sacrificium huius sacramenti in officio missæ offerri pro omnibus ordinibus totius Christianismi, pro viujs adeo & defunctis. Id autem quum impugnet nouatores isti & fidei nostræ & sacramentorum oim quauis cuiilibet vere pio homini satis esse debeat vnanimis ille & quidem constantissimus totius ecclesiæ cōsensus, agere verbo Dei tamē inuisibili id fortius adstruamus. Primus itaq; nobis testis adesto diuine Malachia, & da testimoniū huic sacramēto. Ecce non est mihi, inquit dominus, voluntas in vobis & munus non suscipiam de manu vestra, Ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus dicit dominus exercituum. ¶ Propterea hic quia ex omnium aliorum numero est vltimus, ideo paulo manifestius expressit hoc ipsum sacrificiū missæ, & nō immerito vrimur hoc loco tanq; scuto aduersus hæreticorū tela, siquidem iam olim ante mille & centū annos eodem vsus est B. August. contra Iudæos, pro defendenda huius sacramenti oblatione. Nunc ipsa prophætæ verba ponderemus, videamúsque quàm aperte & lucē meridiana clarius probent sacrificiū missæ. ¶ Præuidit ille principio in spiritu repulsam Iudæorū, quos nūc ipsi quoq; videmus toto terrarum orbe exules, ideoque dixit ad eos, non est mihi voluntas in vobis, quasi dicat, nolo vos, alium mihi iam porro deligam populum ex Gentibus collectum. Impleuit hanc prophetiam Paulus quum diceret Iudæis. Vobis oportuit primum loqui verbum Dei,

sed quia repellitis illud & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes, sicut præcepit nobis dñs. Meritoq; adeo id factum est, quoniã nolebant esse dei, quæ coram Pilato abnegabant, dicente enim illo. Ecce rex vester: respõderūt, Regē non habem⁹ nisi Cæsarē. Vnde quæ iam moeretur amplius, quod Iudæos reiecerit de⁹, quem ipse si antea nolebant agnoscere dñm? Deinde commemorat hic propheta, futurū esse vt cessarent sacrificia Iudæorū, dum ait, Munus nō suscipiam de manu vestra. Id iam consummatum esse in Iudæis quis nō videt? quando omnibus legalib⁹ destituti sunt sacrificijs, impleta nimirum nunc prophetia Osee. 3. Osee dicentis, dies multos sedebunt filij Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim. Hoc iã testat experiētia cōpletum, sicut idē dñs per alios prophetas prædixerat, vt Esaiam, Amos, Iohelēm, &c. ¶ Ad hæc subiungit propheta, gentiū quoq; vocationē, quū ait, Ab ortu solis vsq; ad occasum magnum est nomen meū in gentibus, sicut antea magnū fuerat nomē dñi inter Iudæos, ita hic vaticinatur esse futurum vt sit etiã magnum in gentibus: de gentium autē vocatione plura vide Tom. 1. Postremo testatur nouū substituendū esse sacrificium euangelicū illud, ait enim, in omni loco sacrificatur & offertur mihi oblatio munda. Iã si præcedentia conferamus, quomodo deus repulerit & reiecerit a facie sua Iudæos, & in eorū locum vocauerit gentes, quodq; abrogarit Iudæorū sacrificia, quibus successerit illud nouū, non aliud vtiq; nisi sacrificiū missæ, sacrificium illud mundū, quia agni immaculati dei, qui tollit peccata mūdi, nemo enim alius venit in mūdum mūdus præter dominū, qui & præseruauit matrē suam Mariam: sacrificiū hoc in omni loco per vniuersum Christianismum offertur, sacrificium illud iuge, externū vnicus Christianonū thesaurus, vt infra latius Tertul. dicitur, & manifeste idē quoq; legere est apud Tertuli. cōtra Iudæos. ¶ Deum immortalē quantum desudarunt, quãque anxie laborarunt Neochristianorū prædicatores, imo seductores, in hoc textu dilaniando, quorum tamen nullus cum alio conuenit (vt ipse vicinis meis Memmingensibus aliquando fraterna pietate motus scripsi, quauis cum exiguâ fruge, quia nolebant videre, sed cum cæcis pradicatoribus maluerunt turpiter errare.) Possē hic quoque rem

Missæ sacrificiū.
Malac. 1.

Augusti.

Actu. 13.

Ioan. 19.

Ose. 3.

Ioan. 1.

Mēmin -
gen.

hanc in longū extendere ex Zuinglij, Oecolampadij, præpositorū Nurembergenſiū, Blarrer & Lamperti, aliorumq; erroribus, ſed quur pijs catholicorū aures offenderem? (vi de præfatam admonitionem ad Memmingenſes, & lib. i. de ſacrificio miſſæ.) 2 Iuuat in huius Prophetæ testimonijs aliquanto diutius immorari, audire itaque ne pigeat quæ ille ſubiūgit poſtquā de aduentu Meſſiæ fuerat loquutus, ſic enim ait de Chriſto: ſedebit conſtans & emundans argentū, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum & argentum, & erunt domino offerentes ſacrificia in iuſtitia, & placebit domino ſacrificium Iuda & Hieruſalem ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui. ¶ Quid obſecro dicere poterat apertius de ſacrificio hoc Euāgelico, quam quū dicit, Chriſtus ille Meſſias purgabit filios Leui, hoc eſt Euāgelicos ſacerdotes, vt exponit Hieronymus, qui non vitulos & ſanguinem hircorū, ſed ſacrificia offerent iuſtitia. ſ. euchariſtiam virtutes omniū ſacrificiorū in ſe continentē. Itaque & ſi plurimum cōmendauerat propheta ſacerdotiū ſynagogæ in capite ſecūdo, hic tamen oſtendit Chriſtū longe ſublimius & dignius ſacerdotiū eſſe præparaturū, per hoc quod ait, cum colaturum atque purgaturum vt argentum & aurum. ¶ Teſtatur inſuper & ſacrificium hoc melius & præſtantius fore, quam illud in lege, quia erit ſacrificium in iuſtitia, non iuxta ritum Aaronis & poſteritatis ſua, ſed ſecū dum ordinē Melchizedech, ex antiquo ſub ſpeciebus panis & vini, ſicut huius mētio quoque fit in canone. Omnia hæc ad longum induco in admonitione ad Memmingeſes & de ſacrificio miſſæ cap. 3.

3 Accede & tu vir deſyderiorum Daniel, ſanctiſſime, da teſtimonium huic Euāgelico ſacrificio. Tu enim quum prophetiam haberes de diebus nouiſſimis non fatiſ intellectam, audiuiſti vtique ex angelo quoniam eligentur & dealbabitur, & quaſi ignis probabuntur multi, & impie agent impij. Porro docti intelligent, & à tempore quū ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille trecentos triginta quinque.

¶ Implendam autem hanc quoque prophetiam teſtatur Chriſtus apud Matthæum, atq; hic manifeſte conſtat quomodo iuge ſacrificiū Chriſtianorum, quum aduenit abominatio deſolationis ſub tempus Antichriſti, iacebit & vno

dique deſignet. Hoc illud eſt quod peruerſi iſti prædicatores negant eſſe ſacrificiū, vt ſic miſſam tandē omnino aboleāt, præcurſores Antichriſti & internuncij Sathanæ, quoniam in particularibus eccleſijs hoc moluntur, quod Antichriſtus omnibus attentabit. ¶ Multoq; adeo magis hoc iam faciunt recentes Capharnaitæ Zuingliani & ſacramentarij quam Lutherati, dum & panē ſuum piſtorium pro ſacramento manducant. Hæc iſta omnium certiſſima abominatio eſt deſolationis. De illis porro prophetæ verbis & Euāgelio Chriſti plura inuenies Tom. 2. de tempore, ſimiliter in admonitione noſtra ad Memmingenſes, ne abominabile ſuſcipiant opus abrogādī miſſam. 4 His veteris teſtamenti teſtibus ades & tu ſideliſſime teſtis Paule, qui ex tertio celo diuinam ſcientiam nobis attuliſti. Ecce autem ille ad Hebræos ſic dicit, Omnis pōtifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus cōſtituitur in ijs quæ ſunt ad deū, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Quod ſi ergo pontificis hoc munus eſt offerre pro peccatis, & pontificatus ille externus nō deſijt etiā nouo teſtamento, ſed dignori eſt cōmutatus, itaque etiam nunc hodie ſummus ſacerdos externum debet habere & adminiſtrare ſacrificiū. Atq; illud in eccleſia vnicū eſt, puta ſacraſſimū hoc corporis Chriſti. ¶ Poſſent huiusmodi multo plura citari teſtimonia, ex Eſaia, Sophonia, Dauidæ, libris regum &c. cuique homini pro ea quæ adduximus ſufficientem debent facere fidem.

5 Et tamen vt maniſeſtiſſime conſtet rem hanc vnde quaque eſſe firmatam cōſtantiſſime, ex ſacris etiam doctoribus teſtimonia adducem⁹, quibus vtique tā in vita quam doctrina propitijs ſemper adfuit deus, & poſt mortem ipſos innumeris illuſtrauit miraculis. diuus Ignatius beati Ioannis diſcipulus ad Smyrneneſes ſic ſcribit, Non licet ſine epifcopo neque ſacrificium immolare, neque miſſas celebrare. En fidum tibi teſtimonium de ſacrificio miſſæ.

¶ Clemens quoque idem & papa & martyr, in alijs inquit, locis ſacrificare & miſſas celebrare non licet, niſi in ijs in quibus epifcop⁹ iuſſerit: loquitur ibi de eo quod niſi in locis ſacris miſſa celebrari non debeat (licet verba illa in exēplari Auguſtæ excuſo ſint fraudulenter prætermiſſa) Ita ni mirum Neochriſtiani non poſſunt Euāgelium ſuum defendere, niſi & libros corrumpant optimorum quoque pa-

Mal. 3.

Hieron.

Gloſſa.

Mal. 2.

Dan. 12.

Miſſæ ſacrificium lege.

Mat. 24.

Zuinglia.

Hebr. i.

Ignat.

Hieron. trum, sicut præclare Hieronymus Enipserus sacræ & bene-
Empse. dictæ semper memoriæ docuit Lutherū plusquam in. 400.
 locis nouum testamentum corrupisse. Et ò interim hominẽ
 illum euangelicum, Euangelij scilicet doctorem strenuum,
Irenæus. potius errorum satorem ac veritatis corruptorem. Insuper
 sacrificiũ affirmat & approbat ex veteribus etiam Irenæus
 Polycarpi discipulus, qui & ipse sectator fuit Ioannis Euã-
 gelista, is enim sic ait, Christus noui testamenti nouam do-
 cuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis accipiens in
 vniuerso mundo offert.

Lib. 2. ¶ Prætera Cyprianus quoque episcopus & martyr ad Ce-
epist. 3- cilium sic scribit, Admonitos nos scias, vt in calice offeren-
 do dominica traditio seruetur, neque aliud fiat à nobis,
 quàm quod pro nobis dominus prior fecit, vt calix qui in
 commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur.

Lib. 4. c. ¶ Epistolæ huius meminit etiam Augustinus, ipsamque com-
21. de mendat, vnde facile tuebimur sacrificium esse in missa, de-
doct. inde in calice vinum aqua esse permiscendum, quanuis id
Chri. Luther solita tantum temeritate motus, pertinaciter negat
 & fieri vetat. ¶ Possent hic plures inducere doctores, Au-
 gustinum, Chrysostrum, Ambrosium, Orige. Basil. & si-
 milis, sed breuitatis studio volẽs pertransẽ. Atque vt tã-
 dem finiam, quandoquidem ecclesia catholica ab ipsis iam
 inde tẽporibus apostolorum per vniuersum mundũ in ho-
 diernum diem cũ debita pietate & reuerentia, ipso suo iu-
 gi vsu confirmans, credit in missa sacrificari. Admoneatur
 hic catholici sacerdotes cum magna deuotione ibi offerre
 sacratissimum corpus & sanguinem Christi, iuxta præceptũ
 Christi in apostolis suis, & per eos omnibus relictũ pres-
 byteris, quando dixit, Hoc facite in meam commemorationem,
 hoc est, quod ego feci, & vos facite, consecrate, offerte
 &c. ¶ Ideo enim & altare habemus, iuxta sententiam Pau-
Heb. 13. li, altare autem tam Græcis quàm Hebræis affirmantibus ab
 offerendo nomen habet *Deut. 10. 10.*

¶ Vbiunque ergo missam pie celebrant sacerdotes, &
 eandẽ deuote audiunt astantes alij, profecto & hic gratiam
 & illic gloriam æternam habebunt à domino Deo, Amen.

HOMILIA VIGESIMA NONA,
 qua obiectiones contra missæ sacrificium
 diluuntur, & id ipsum confirmatur.

¶ In omni loco offertur. Malach. 1.
 Vis dubitet iuxta præceptum Christi de offerendo
 sacrificio in sui memoriam datum & iniunctũ apo- **Lucæ 22.**
 stolis, eos paruiss, quos & Lucas affirmat in actis **Act. 2.**
 perseuerasse in doctrina apostolorũ & communicatione &
 fractione panis & orationibus, formã autẽ celebrandæ mis- **S. Petrus**
 sã sine dubio Petrus cũ reliquorum apostolorum consilio, **missam**
 tanquã caput eorũ & supremus à Christo doctor constitu- **legit.**
 tus in ordinẽ redegit, vt Hugo meminit in libro de sacra- **Hugo.**
 mentis, affirmãs principio tres tãtum orationes in missa di- **Act. 11.**
 ci solitas. Reliqui doctores putant Petrũ primã missam pu- **Lib. 2. de**
 blice Antiochiæ celebrasse quando tanta hominũ multitu- **eccl. hist.**
 do cõuerfa est ad fidẽ, vt ibi primũ cœperint dici Christia- **Isidorus.**
 ni, sicut Lucas affirmat & post eum Eusebius. ¶ In eadẽ sen-
 tentia est Isidorus episcopus Hispalensis, quum ait, Ordo
 missæ quibus oblata deo sacrificia cõsecrantur, primo à san-
 cto Petro est institutus, cuius celebrationẽ vno codicẽq; mo-
 do vniuersus peragit orbis. Ordinẽ autẽ illum scripto pri-
 mus complexus est Iacobus episcopus Hierosolymitanus,
 quemadmodũ testatur sextum concilium Constantinopoli **De conf.**
 tanum, quanuis ea forma deinceps dilatata amplius est in **dist. 2.**
 ecclesia Græca per Basilium & Chrysostrum, sicut & varij **Iacobus.**
 generis cantica addita sunt & hymni laudum in ecclesia la-
 tina, quanuis maior pars canonis ab apostolis est constitu-
 ta & derelicta. ¶ Sicut ergo Petrus missam primus cele-
 branit Antiochia, deinde Romæ, & Iacobus Hierosolymis,
 Marcus vero in Alexandria, ita & S. Andræas in Achaia ci **Philalea**
 uitate Patras vt sacerdotum ordo vniuersus affirmat, qui **cap. 39.**
 hoc & viderunt & per vniuersum Christianismum descri-
 pserunt, in hunc modũ, Quoniam A Egæas dixit ad B. An-
 dræã, Nisi in hoc consentias, vt sacrificium dijs omnipotẽ-
 ribus offeras, in ipsa cruce quam laudas te fustigatum affigi
 præcipiã. Andræas respondit, Omnipotẽti Deo qui vnus &
 verus est ego omni die sacrificio, non thuris fumũ, nec tau-
 rorum mugientium carnes, nec hircorum sanguinem, sed
 immaculatum agnum quotidie in altari crucis sacrificio,

cuius carnes postquam omnis populus credentiū māduca-
uerit, & eius sanguinē biberit, agnus qui sacrificatus est, in-
teger perseuerat & uiuus. & quum vere sacratus sit, & vere
eius carnes manducatae sint a populo, & vere sanguis eius
haustus sit, tamē vt dixi, integer permanet, & immaculatus
& uiuus. ¶ Nōne hęc tibi sanctissimi apostoli verba viden-
tur instar validissimi arietis perimere vniuersam sacramē-
torū hęcresim? siquidem non semel hic B. Andreas affirmat
carnes Christi vere manducari: infringunt eadem & erro-
rē eorū, qui negant missam esse sacrificiū, quoniā constan-
ter in ijs asserit apostolus a se quotidie sacrificari agnū im-
maculatū & viuum Christū. Satisfaciant hęc pijs homini-
bus & vere Christianis. alias enim longius q̄ per decē ho-
militas materiā hanc possem explicare. 2 Sed quū per-
uerſi isti doctores miserrime sacrā scripturā dilaniantes fu-
catis verbis conētur simplices a vera fide seducere in erro-
res suarū hęcresum, vt illorū quoq; rationē habeamus, age
nunc fraternæ admonitionis gratia, hac vna homilia istorū
calūnias diluamus quib⁹ nihil præualere possunt aduersus
ecclesiam Christi: & quanuis hic mihi mos nūquam fuit
inter prædicandū multa disputare, & vltro citroque addu-
ctis argumentis volitari, eo q̄ nō perinde omnia obseruāt
simplices, quæ p̄ qualibet parte vel affirmētur vel negent,
atq; sic cōfundunt: hic tñ ineuitabilis me vrget necessitas,
vt cogar argumēta quæ isti in dies obiiciūt catholicis dissol-
uere, ad fidei nostræ defensionē. Quid igit̄ faciā? Sane diui-
na assistēte clementia, hac via incedā, ne quis ex simplici-
tate dicta vel cōtradiçta min⁹ recte intelligat, vel ijs offen-
das. Neochristianorū itaq; obiecta per modū interrogatio-
nis proponā, vt magis intelligatis. ¶ Principio quæro quū
Christus quotidie sub sacramēto offertur in sacrificio mis-
sæ, idque sæpius vna die, quotquot tandē missæ celebrant̄,
quid est quod Paulus toties ait ad Hebræos, Vna oblatio-
ne consummauit in æternū sanctificatos? sanctificati autem
sumus per oblationē corporis Christi semel, sæpius hoc ip-
sum repetit in ea epistola Paulus, & consimiles locos iā su-
pra induximus. Inde, si iā quærat catholicus quispiā, quo-
modo ecclesia quotidie offerat Christū quē Paulus perhi-
bet semel tantū esse oblatum. ¶ Audi nunc vicissim, Verū
quidē hoc est, quod Christus seipsum tantum semel obtulit

Heb. 10.
Christus
semel
offertur.

in ara crucis propriū suum effundendo sanguinem, vbi & di-
mensue oblatus est, fuitq; holocaustum per amorē, pacificū
per effectum, peccatum per obiectum circa quod &c. ibi e-
nim operatus est ille redemptionē generis humani, omniaq;
adeo pacauit in sanguine suo quæ in cælis sunt, & quæ in ter-
ris. sicut autē semel oblatus est in cruce realiter in proprio
corpore, ita nunc quotidie offertur modo quodā incruento
in mysterio huius sacramenti, sicut supra satis edocuimus, vt
nihil amplius resideat circa hęc quæstionē dubitationis, quo-
niā quod semel oblatū est in pretiū, iugiter adhuc offertur in
mysterio: sic enim Christus perseuerat sacerdos secundū or-
dinem Melchisedech in æternum.

3 Rursus quæritur, quum missa sit testamentū Chri-
sti, iuxta illud, hic est calix noui testamenti in suo sanguine,
Testamentū autem promissio est hominis morietis, facta hęc-
redibus de bonis suis: hæreditatē porro hanc Christus demō-
strauit, quum dixit fore vt corpus suum tradat ur, & sanguis
effundatur in remissionē peccatorum. si ergo missa est remis-
sio peccatorum nobis a deo facta, quomodo poterit esse sacri-
ficium? ¶ Respondetur & si huius sacramenti institutio & Missa nō
reliqua quæ circa eam contigerunt possent cōparari testa-
mento, ipsa tamen in se missa testamentū non est, sed magnū
quoddam noui testamenti mysterium, siquidē a symbolis nō
sumitur efficax argumentum, nisi in eo in quo tota consistit
symboli similitudo. Quid quod neque mediocrem habet spe-
ciem missam dicere testamentū, quia quum testamentum si-
mul mortem inuoluat testatoris, Christus in qualibet missa
moreretur: sed nec ipse Luther in hac persistit sentētia, quū
in Germanico sermone de missa dicat eam veluti sigillum ef-
se noui testamenti, quod si sigillum eius est, quo tandē modo
erit ipsum testamentū. ¶ Idem hinc quoq; patet, quod testa-
mentum omni a testatoris bona includat oportet, id autē hic
non sit quoniā non tantum peccatorum remissionē inuenias
in bonis Christi, sed & omnē gratiam sacramentorū, ipsumq;
adeo vitam æternā, fructus illos omnes quos deus comuni-
cat suis electis. Cæterum error hic prouenit ex sinistro intel-
lectu quē Luther hausit ex verbis Christi, ignorat enim quo
modo calix dicatur nouum testamentum, quia non adeo cru-
de & inepte accipi debent verba Christi, quasi sanguis Chri-
sti sit nouum testamentum, quoniam sic sanguis etiam hir-

Cor.

Ho. 26.

Psal. 109

Luc. 22.

Missā nō
testamen-
tum.

Heb. 9.

- Hiere. 31** corum aut vitulorum fuisse vetus testamētum, quod tamen nec Luther ausit dicere, quapropter sicuti vetus testamētū
- Heb. 9.** fuit lex vetus & ipsa sanguine firmata, teste Paulo, quum ait, non sine sanguine dedicatum fuisse vetus testamētum: nam quum Moyses vniuersam legem prælegisset populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorū cum aqua & lana coccinea, & hyssopo, ipsum quoque librū & omnem populum aspersit, dicens, Hic sanguis testamēti quod mādauit ad vos Deus. Ita pari modo nos quoque intelligamus legem hāc nouam Euangelicam, hoc ipsum inquam testamētum nouum, confirmatum esse sanguine Christi. Atque debebāt hoc colligere Neochristiani ex verbis Christi apud Matthæū & Marcum quum dicit, Hic est sanguis noui testamēti, hoc est, illo meo sanguine nouum testamētum confirmatur: sicut & in veteri testamēto Moyses aspergens vniuersum populum sanguine, dixit, Hic est sanguis testamēti siue pacti quod pepigit dominus vobiscū super omnibus sermonibus illis. Concludimus ergo missam nō esse nouum testamētū, quin imo vniuersa lex euangelica cum omnibus ijs quæ comprehendit est testamētum nouū, è quibus etiam missa nō exigua pars est euangelio velut insita & à Christo instituta, atque deinceps ab omni ecclesia catholica pro sacrificio habita per totum Christianismum. Vide plura in libro nostro tertio capitulo secundo, tertio & quarto. 4 Præterea quæri solet, Missa Dei promissio est, quō ergo opus bonum esse potest, quū sit donum Dei, sicut ergo baptisumus nec opus bonum est, neque vili prodest nisi baptizato. ita suspicari quis posset missam quoque nemini cedere in bonum nisi celebranti. ¶ Atqui error is est profecto nociuus multum, antea inauditus, negare missam esse opus bonum, quis enim vsque adeo perfrixta est frontis qui dicere audeat, Christum non fecisse opus bonum, quando sacramentum illud & instituit & consecrauit primus: totiūq; suæ reliquit ecclesiæ in sui memoriam? Age autem quisquis es, aude non nihil dicere impudentis, & nega Mariam opus bonum fecisse, quoniam caput Christi vnxit vnguentis pretiosis, quum tamen in hoc laudem meruerit apud dominum. Quis nō & Christus opus fecerit bonum, totū corpus suum relinquens Ecclesiæ in sacramento, iamq; tum in cœna incipiens quod erat in cruce consummaturus: quid multa? in propatulo est, quū Christus missam ce-

lebrare præceperit dicens, Hoc facite in meā commemoratiōe, eam esse opus bonum, siquidē dñs ipse præcepit. Itaq; non nuda tantū promissio est missa, quamuis ea cōcurrat, sed etiam est opus. Mirumq; adeo videri solet quod Luther tanta temeritate negat missam esse sacrificium, quam tamē præcipue in fide collocat, quæ vtique est opus bonū, iuxta illud Christi, hoc est opus Dei vt credatis in eū quē misit ille. Neque vero repugnant hæc duo sibi inuicem, quod illud sacramentum in missa sit simul & donum Dei & oblatio, sic enim omnia veteris quoq; testamēti sacrificia erant dona hominibus diuinitus collata, sicut & vniuersa terra est & plentudo eius, vnde dñs per eundem prophetā dicit, Meæ sunt fere syluarum, iumenta in montibus & boues, cognoui omnia vocalitudo cæli, & pulchritudo agri mecum est. Alibi quoq; in oratione sua Dauid sic clamat ad dominū, In manu tua magnitudo & imperium oīm, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Ecce quō Dauid vult omnia sacrificia quæ offerimus Deo, ea nos tantū munera antea habere ab eo donata. cōsistunt ergo illa duo simul, vt aliquid sit donum Dei & oblatio. Id ecclesia quoque pulchre constitetur in canone, dicens, Offerimus præclaræ maiestati tuæ de tuis bonis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam &c. Quamuis & hoc errore nō caret, quod nemo pro alio debeat offerre in missa, inde sumpto argumento quod nullus pro alio possit baptizari, sacramenta enim in huiusmodi casibus non omnia eiusdē sunt cōditionis: nam & hoc aduersarij fateantur oportet, quod nemo potest baptizare seipsum, & tamen hoc sacramentum potest quis administrare sibiipso. ideo non valet illatio de vno sacramento ad aliud: quum ergo baptisumus tantum & solum baptizatū purget, non propterea euincitur sacramenti huius oblationē etiā alijs nō prodesse, quia in hoc seipsa habet oblatio, baptisumus autem quum sacrificium non sit etiam alijs non prodest: sicut & in veteri testamēto alius pro alio nō circumcidebatur, & tamen sacerdos pro vniuerso populo offerebat, itaque sacrificium missæ non solum tantum prodest celebranti, sed & circumstantibus, imo & viuīs & defunctis.

5 Quarto quærat aliquis, quomodo sacramentum hoc in missa offeratur. quum tamen à sacerdote totum manducetur, id enim si proprie loquamur, magis est à Deo accipere & tribuere nobis, quam Deo offerre: Atqui etiam hic

Ioan. 6.
Missa do
nū dei &
oblatio.
Psal. 23.

49.

1. Par. 29

Gene. 17

1. Reg. 2.

Offerre
& manducare.

Neochristiani scripturas non satis intelligunt, nec per transennam videntur aspicere: quomodo enim non viderēt alias, de pto solo holocausto, de reliquis sacrificijs partem suam accepisse sacerdotes & māducasse? Id adeo luce clari? liquet ex historia Heli, cuius filij in se cōcitauerant deū ideo quod partem carniū nondum oblatarum extorquere conabantur: verum hoc displicuit deo, & erat peccatū filorum Heli grāde, quare & sacerdotium ab eo ablatum est. Ecce peccauerūt illi, non manducantes vtiq; de sacrificijs. id enim licebat ex lege, sed quia anteq̄ offerretur extorquebāt: quid igitur reliquum est nisi vt admiremur insignem Lutheri in dilaniandis scripturis temeritatem, dum resistens hic spiritui sancto, negat simul posse consistere, vt aliquid offeratur & manducetur, quum tamen hoc sacræ literæ apertissime testentur? Itaque dum altare habeamus in ecclesia, iuxta Paulum, habemus & legem nouam & nouū testamētū, nouumq; adeo sacerdotium, necessario sequitur nos sacrificium quoque nouū habere, pascha scilicet nostrum Christum Iesum, quia semel seipsum obtulit deo patri in cruce sanguinem fundens propriū, merito & nos quotidie illud iuge sacrificiū offerim? in mysterijs sub specie sacramēti in missa, vt sic & nos sacrificij sui sancti in cruce pacti, passionis quoq; & mortis, summi oim meriti participes efficiamur, quod nobis pręstet idē qui & passus est pro nobis Iesus Christus dominus noster, Amē.

HOMILIA XXX. QVA PROBATVR

substātiā panis & vini non remanere in hoc sacramento, sed suo quodam modo corpus & sanguinem Christi.

¶ Accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis, dicēs, Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Lucæ 22.

Lucæ 1.

On est impossibile, inquit angelus Gabriel ad Mariam, apud deum omne verbum, quam regulam subinde animo suo voluat quilibet Christianus, tanquam inconcussum fidei nostræ fundamentum, quum enim pleraque in se contineat fides, naturæ limites, longe superantia, ipsumque naturalem intellectum excedentia, captiuare nos oportet intellectum nostrum in obsequium fidei: dicamus ergo iuxta illam Gabrielis regulam, non est im-

2. Co. 10.

possibile apud Deum omne verbum, cælū & terram vniuerſaq; huius mundi ex nihilo esse cōdita, profecto nostro aduersatur intellectui, nos quoq; resurrecturos in die nouissimo ea carne que interim computruerit a vermibus absumpta, vñ quædam alia per transmutationē sint enata, quis credit humana ratione ductus? Aliud nos docet speculū fidei, quoniā nihil horum impossibile est apud Deū, & quum vndiq; sit necessaria, tamē omnium maxime requiritur in hoc venerabili sacramēto, in quo omnipotentia suā Deus demonstrat in plenitudine & multitudine miraculorū, dicēte Propheta, Memoria fecit mirabilium suorū, quæ ad longum explicauimus in homilijs de tempore, & nunc sub breuitate libet transcurrere. 1 Quod hic definit esse substantia panis & vini. 2 Quod tamen accidentia manent.

Hæc regula in fide.

3 Quod accidentalia illa vt albedo, sapor, per se subsistunt, & nulli substantiæ inhaerent.

Psal. 110.

4 Quod panis in corpus Christi conuertitur, & vinum in sanguinem.

Miracula Euch.

5 Quod hic corpus Christi incipit esse sub sacramēto altaris, hoc est sub specie panis sine medio, id est, quod non cœlitus descendit ab vno orbe ad aliū per aerē vsq; ad altare, sed extra oēm motum per media loca incipit esse in sacramēto. 6 Quod vniuersum corpus cum omnibus suis membris naturalibus est sub hoc sacramento.

7 Quod etiam corpus totū est sub qualibet hostiæ parte, ita vt vbi caput est, ibi sint & reliqua membra omnia.

8 Fracta insuper specie hostiæ & diuisa, quælibet pars integrum est sacramentum, sicut corpus etiam Christi & in multis hostijs & in pluribus est locis.

9 Quod ibi Deus sustinet naturales operationes omnes in accidentibus panis & vini non secus atque si substantia panis & vini adesset.

10 Quod definentibus iam accidentibus panis & vini amplius esse, Deus tunc mirabiliter aliam materiam creat, ita vt hostia consecrata perinde nutriat hominem atq; aliam non consecrata. Omnia hæc naturam longe superant, quoniam ea naturæ autor operatur, sicque ibi impletur verbum Christi, Apud homines quod impossibile est, apud Deū autem omnia possibilia sunt: sic enim visum est diuinæ suæ maiestati. Miraculorum autem istorum omnium fundamentum

Mat. 19.

Luc. 11. consistit in ijs verbis quæ in principio præmissi, ijs enim manifeste arguit Euāgelista, quō Christus panem acceperit in manus suas, quē consecratum & benedictum panem amplius non appellat, sed ait, Hoc est corpus meum. Quæ verba ut Ioan. 14. sunt clara & aperta, ita plane simplicissima. siquidem ea dixit Christus ipse qui sapientia est & veritas æterna, via simul & vita. Quumq; ille sit omnipotens & omnes creaturæ suo pareāt imperio, vocat enim ea quæ nō sunt tanq̄ ea quæ sunt, non decet aliquem iam porro Christianum ambigere, quin ille verbis suis omnia potentibus & panē hunc potuerit facere corp⁹ suum, sicut & fecit iuxta verbū illud, vnde nostra hæcenus excurrere cœpit præfatio. Ave Maria.

¶ Iam dudum in nostris hominibus de tempore audistis charissimi, quid credat ecclesia circa venerabile corporis Christi sacramentum, neq; nunc vacat ea omnia repetere. Sunt autem quidā sectarum & hæresum studiosi, qui seipsos separauerunt ab unitate fidei & resciderūt vinculum charitatis, ut iā non vnum sentiant nobiscum & dicant cōtra Apostolum, Ex ijs iam olim surrexit hæreticus Vuickleff, qui & renouauit hæresim Berengarij ex Andagano in Gallia. is turpiter errauit, dicens, substantiā panis & vini manere in hoc sacramento: errorem hunc sequuti sunt & Vualdenses & Albigeneses, & Amaricenses: qui oēs semel abnegata vna cum fide, etiam ecclesia idē senserunt. Eduxit hæc hæresim ex eorum libris relictis tādē & Lutherus, qui quāuis adhuc profitetur veritatem corporis Christi cōtra fœderis sui socios; Carolstadium, Bucerum, Capitonē, Blarerum & similes, putat tñ substantiam panis in sacramento manere realiter, vnde multa corruūt quæ nobis per Ecclesiam proponuntur. Refellendus itaque nobis est hic error ne simplices decipiantur. Ut aut̄ omnia hæc facilius intelligatis, melioriq; ordine ea comprehendatis, in aliquot articulos vobis breuiter digerā. 1. Primum oim constat hanc cōuersionem panis in corpus Christi esse possibilem. Probat hoc Damascenus quum dicit quomodo naturaliter per comestionem panis, & vini & aquę per potionem in corpus & sanguinē comedentis & bibētis transmutatur, & nō sit aliud corpus præter id quod prius erat ipsius, sic & panis propositionis vinumq; & aqua per aduentum spiritus sancti supernaturaliter transmutantur in corpus & sanguinem Christi. Vult dicere, quantum

Trāsubstantiatio
possib.
Damasc.
lib. 4.
cap. 16.

equidem intelligo, Quum naturaliter videamus in cibo panem conuerti in carnem manducantis, & vinum in sanguinem, quāuis id naturaliter fiat cū tempore & opere digestio-nis, nemini mirū fieri debet Christum panē in suam transmutare carnē, quod enim creatura potest naturalis, idē longe perfectius potest etiā dñs & author creaturarum omnium.

¶ Confirmatur illud per hoc quod legimus Deū ex leuioribus causis essentias creaturarū transmutasse, ut qñ ex limo terræ formauit corpus Adæ, ex costa rursus Adæ fecit Eua hominem integrā. Similiter quod per Moysen & Aaronem virgam cōuertit in serpētē, & vicissim serpētē in virgā, omniaq; hæc in momento tēporis. Insuper vxorem Loth cōuertit in statuum salis, & omnia flumina Aegypti in sanguinem. Quod si potuit Deus aquā educere de petra durissima: quid nunc! num abbreviata est manus dñi? Atq; vt ad pauca redigam, neq; opus sit omnes scripturæ euoluere historias, En vobis beati Ambrosij verba de sacramētis quæ renarrat etiam Gratianus de cōsec. dist. 4. re vera is inter reliqua sic ait, Re vera mirabile est quod Deus Manna plueret patrib⁹ & quotidiano cæli pascebantur alimento, postea hæc comparat ad corpus Christi in sacramento. Deinde ostēdit maiorem esse virtutem benedictionis quā naturæ, & inducit virgā cum serpente Moysi, flumina Aegypti madentia sanguine, & hinc sequitur, Circunclusus erat vndiq; popul⁹ Hebræorum, hunc Aegyptijs vallatus, inde mari clausus, virgā leuauit Moyses, separauit se aqua & in murorū specie se cōgelauit, atq; inter vndas via pedestris apparuit, Iordanis retrorsum cōuersus cōtra naturā in sui fontis reuertitur exordiū. Marath fluuius amarissimus erat, vt sitiens populus bibere nō posset, misit Moyses lignū in aquā, & amaritudinem suā aquarum natura deposuit, quā infusa gratia subito tēperauit. Sub Helisæo propheta vni de filijs pphetarū excussus est ferrū de securi, & statim inersum est, misit Helisæ⁹ lignū in aquā & natauit ferrū. Aduertimus igitur maioris potentie esse Dei gratiā quā naturā. Quod si tantū valuit sermo Helisæ, vt ignē de cælo deponeret, nō valebit Christi sermo, vt species elemētōrū mutet? sermo Christi qui potuit ex nihilo facere quod nō erat, nō potest ea id mutare quę sunt, quod nō erant? nō enim minus est dare q̄ mutare nouas naturas reb⁹. Quod igitur possit hoc facere Christus, oīno nammm ij

Creaturarum
transmutatio.
Genes. 2.
Exod. 4.
Gene. 19
Exo. 7. 17
De myst.
Exod. 16
Exod. 14
Iosue 4.
Exod. 15
4. Reg. 5.

nifestissimum est ex scripturarum collatione, & vsque adeo negari non potest, vt etiamsi ex Neochristianis quispiā tergiuerfari volet, Christoq; recuset tribuere illud, is vtiq; minus sentiet de diuina eius potestate quā diabolus ipse Sa than, qui tamen dixit ad eum, si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant, libere & ingenue per hoc confessus eum vir tute verbi sui posse naturam lapidum in panes conuertere: & tamen multis modis distat magis magisque diuersum esse lapides transmutare in panes quā panē in carnem. Vt ergo hæc finia, affirmo facile esse Christo vt per verbum suū mutare seu cōuerteret panem in carnē, quando & de quin que panibus & pisciculis ducibus satiari potuit quinque milia hominum, ita vt duodecim cophini insuper fuerint reliqui. Quum itaq; illud realiter & essentialiter hoc modo sit factum, quis dubitare audebit Christum etiam sacramentaliter posse vniuersam quoq; pascere Ecclesiam multis hostijs, quæ quidem sint in corpus suū cōuersa? Possem similitudines naturales multas inducere ex August. de ciui. Dei, ex Solino, Plinio, Isidoro & alijs, quomodo sint fontes qui ligna transmutent in lapides, alij in ferrum, sed missa facio hæc omnia vna cū argumentis & rationibus doctorum.

2 Neq; vero possibilis tantum hæc est transmutatio, sed & a sanctis patribus & tota semper ecclesia habita est pro ea quæ facta sit & adhuc quotidie fiat in consecratione huius sacramenti. Quāuis etiam hoc liquet ex verbis Christi, quæ in præfatione induximus, quoniā accepit dñs panem & post benedictionem dixit, hoc est corpus meū. Et quod hic ipse intellectus sit verus, facile ex cōcordiā doctorum omnium sententia confirmabimus. Et primus in hoc prodeat nobis Cyprianus martyr & doctor inclutus, is ait, Panis iste communis in carnem & sanguinē mutatus procurat vitam & incrementum corporibus. Et infra, panis iste quem dominus discipulis porrigebat, non effigie sed natura mutatus omnipotentia verbi factus est caro. Ecce quomodo sanctissimus martyr serio asserit panē naturā mutari in carnē, cui quis non malit plus fidei tribuere quā vel Luthero vel eius magistro Vuklepho? Ad hæc Chrysolomus non diuersum ab illo sentit quū ait, Nō sunt humanæ virtutis opera proposita qui tūc ipsa fecit in illa cœna, idem ca nūc quoq; facit: nos ministrorum tenemus locū, qui vero sanctificat ea & immu-

Mat. 14.

Ioan. 6.

Trans-
substan-
tiatio fa-
cta.

Cypria-
nus.

Tom. 4.
homilia
60.

rat, ipse est. Et hinc satis apparet panem à domino immutari. Eusebius insuper Emislenus in homilia quadam de sacramento (sicuti renarrat Gratianus) Inuisibilis inquit, sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate cōuertit. Et alibi, Benedicēdæ verbis cælestibus creaturæ altaribus imponūtur, antequam inuocatione summi nominis cōsecrentur substantia illic est panis & vini, post verba Christi corpus & sanguis Christi. Simile quid habet Augu. in sermo. & renarrat Gratia in c. vtrum, de cōse. dist. 2. Ambrosi. quoq; li. 4. de sacra. mētis ca. 4. dicit: panis iste panis est ante verba sacramentorum, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et inde, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi quod iam est corpus Christi. Rursum quoq; didicisti ait, quod ex pane corpus fiat Christi, & quod vinū & aqua in calicem mittitur, fit sanguis cōsecratione verbi cælestis. Sed querat hic forsitan sibi Lutherus euadēdi rimulam aliquā, vt est ad subterfugiēdum promptissimus, & dicat ambos illos doctores nō meminisse transubstantiationis (vt loqui solent) sed tantū presentia corporis Christi, quā ipse quoq; nō negat. Audiat ergo vicissim Ambrosiū sic dicentem, Tantū valet sermo Christi vt species immutet elementorum. Idem repetit alibi quum ait, Videte quātis generibus potens est sermo Christi vniuersa cōuertere, vt nō possit iam esse dubium credidisse doctores ex verbis Christi panem cōuertit in corpus ipsius. Idem sentit Gregorius, in quibus, Bonus pastor animā suam pro ouibus posuit, vt in sacramento nostro corpus suū & sanguinē verteret, & oues quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret. Ex veteribus audiamus adhuc vnū, vt liquido constet omnibus Christianis, quibus mēdacijs hic Lutherus errorem suū oppalliare conetur, affirmans transubstantiationem hanc trecētis iam primum annis esse cōfictam, nec quicquam de ea nouisse veteres, quapropter nos antiquos patres hic citauimus qui ante 1200. & 1100. annos vixerunt, vt fortius mendacia eius turpissima retrudātur. Theophilactus itaq; sic inquit, Hoc est corpus meum, hoc inquam quod sumitis, non enim tantum figura est & exemplar quoddam dominici corporis, sed in illum conuertitur corpus Christi: dominus enim dicit, panis quem ego dabo, caro mea est: nō dixit, figura est

Eusebius,
De cōse.
distin. 2.
quia cor-
pus.

Augusti.

Lib. de
myst. 4.
de sacra.
cap. 5.
Homilia
ego sum-
pastor
bonus.

Super
Mar. 14.

carnis meæ, sed caro mea est (aduertite Eucharistiæ oppugnatores. (Et quomodo inquit, caro non videtur? ô homo propter nostram infirmitatem hoc fit, quia enim panis quidem & vinum ex ijs sunt quibus assueuimus, ea non abhorremus, sanguinem vero propositum & carnē vidētes nō ferremus, sed abhorremus, idcirco misericors Deus nostræ infirmitati condescēdens, speciem quidem panis & vini seruat, in virtutem autem carnis & sanguinis transelementat, (Oecolampadi⁹ paulo diuersus vertit, verum vt suspectus interpres multa corruptit, velut alius de Babyla ostendit.) Hugo quoq; de sancto Victore quauis non sit ex antiquissimis, vetustior tamen trecentis annis, quia temporibus Hærici scilicet vixit, sic ait, per verba sanctificationis vera panis & vera vini substantia in verum corpus & sanguinem Christi conuertitur, sola specie panis & vini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Pluribus doctorū auctoritatibus recēsendis nunc volens superfedeo, quod hęc iam sufficiant, &c. Oremus dominum.

Hugo li. 3. par. 8.

HOMILIA XXXI. QVA OBIECTIONES de pane diluuntur & materia hæc concluditur.

¶ Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Ioannis sexto.

Panis I euangelium Ioannis eo quē citauimus loco diligenter intueamur videbimus quintuplicē esse panē. S
 1 Est enim panis materialis quo dominus paut quinq; milia hominum, quo nomine regem cum creare volebant, ipsumq; sequebantur: nam ideo, inquit Chrysostr⁹ hoc fecit miraculum vt per illud ad doctrinam venirēt huius sacramenti.
 2 Fuit etiam manna quod Deus in deserto pluit Iudæis, idq; hoc loco obieciebant Iudæi Christo tanq̄ in signe prodigium Moyfi, & simile quid petebant ab eo.
 3 Est & panis qui de celo descendit, eo nutriuntur beati in illa cœna magna ad quam omnes vocati sumus, ipsa diuinitas.
 4 Insuper est panis sacratissimū hoc sacramentum sub speciebus panis & vini, sicut ipse ait, Caro mea vere est cibus, & rursus, panis quē ego dabo, caro mea est pro mūdi

Exod. 16

Luc. 14.

vita: scilicet corpus Christi mysticū etiā panis nomine venit accipiendū, quia congregatio fidelium in fide Christo, iuxta illud, Qui manducat meam carnē & bibit meū sanguinem in me manet & ego in illo. Ideoque volens dñs Iudæis discipulisque suis ostendere mysteriū huius sacramenti, tot genera panis proposuit, animos eorū & cogitationes eleuaturus ad sublime quid cogitandum, & quidnā in sui memoriā relicturus esset fidelibus suis totiū; ecclesiæ: siquidē panis quē daturus esset pro mundi vita, caro sua foret. Panē hunc dedit ille discipulis in sacramēto peracta iā cœna: dedit & in cruce pro vita, imo pro totius redēptione mundi. Quum itaq; dñs non panē materiale sed verissimū suum corpus dederit pro mundi vita in mortem vsq; sequitur verumetiam Christi corpus nobis esse ab eo promissum in sacramēto. Aue maria. ¶ Nihil non in hoc sacramēto summo opere stupendum est & miraculosum quoq;, quod substantia panis transit in corpus Christi, quod accidentia remanent sine subiecto, & similia quæ superius ostēdimus. Quid igit est quod hic quæris ordinē naturæ in Christi corpore, quū sit præter naturā ipse dñs natus de virgine? Quisq; potius hoc debet cōsiderare, quod deus plura potest facere q̄ noster intellectus intelligere, vt inquit Hilarius, Inuisibilibus enim sacerdos, teste Ambr. visibiles creaturas verbo suo secreta potestate cōmutat, vnde & ipse sacerdos est in æternum secundū ordinē Melchisedech. ¶ Aduersus tñ huiusmodi indubitātā sacramēti veritatē, noui pariter & veteres erigunt hæretici, nostrōq; hoc seculo maxime intumuit spiritu vertiginis & mēdacij inflat⁹ Lutherus, contendēs vna cū corpore Christi remanere in hoc sacramēto simul substantiā panis & vini, ita vt sint hic tres substantiæ, diuinitas, humanitas, & panis, sicq; necessariū nō sit accidentia panis remanere sine subiecto, quū inhæreant pani, vt antea. Adfert in hoc similitudinē de ferro cādente, vbi & per se constat ignis, & natura ferri pariter in sua permanere substantia, ita fieret etiā hoc loco iuxta sententiā Lutheri, quod corp⁹ Christi & substantia panis permanerēt in sacramēto, pro sua qualibet substantia, & tamen inter se venirent velut cōmixta.
 2 Crassius ille nimis & stupidus est error, multum imminuēs dignitatem, & reuerentiam sacramenti. Quis enim hanc ausit Christo contumeliā impingere, vt dicat aliquam

Ioan. 6.

Hilarius Ambr.

Error Lutheri.

Confutatio Lutheri.

creaturā esse dignā, quæ cum suo corpore cōponatur, quod omnes creaturas longe lateq; superat. Quid quod fateri cogemur filiū dei sic panis in se suscepisse naturā, vt humanitatem suscepit, quū autem hoc sit vnū de maximis imo ex ijs quoq; summum quæ in tempore cōtingerūt, quod & homo sit Deus, & Deus homo factus. Quis adeo erit vāsan⁹ vt temere credat Luthero circa scripturarum testimonium vo lenti diuinitatē cum irrationali cōponere creatura? quū dubitent multi doctorū an hoc sit possibile, adeo non faten tur ita esse de facto, vide doctorē solēnem. Quod si Luth e rus ex Deo panem volet facere realē, sicuti realiter est ho mo, neque eius rei aliquid habet ex sacris literis fundamē tum, quis non videt hinc sequuturum vt cogamur credere atque fateri, sicut dicimus Deum incarnatum, ita etiam im panatum in sacrificio missæ, hoc est Deum panē esse factū, quod etiam audire piæ aures exhorrescūt atque formidāt. Recte igitur & prudēter conclusum est in concilio magno ab Ecclesia Latina pariter & Græca. In Ecclesia idem ipse est sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramēto altaris sub speciebus panis & vini ve raciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus & vi no in sanguinem potestate diuina. Eadem quoque senten tia est papæ Innocētij tertij, quādo respōdet episcopo Lug dunen. ¶ Crediderūt hoc veteres illi & cōstātissimi Christi ani vniuerso terrarū orbe, sicut testatur Rabanus dicens, Null⁹ moueatur de hoc Christi corpore & sanguine quod in ministerio sit vera caro, verus sit sanguis, dū sic ille vo luit qui creauit, oīa enim quæcunq; voluit dñs fecit in cæ lo & in terra. Et q̄a voluit, licet figura panis & vini sit hic, omnino nihil aliud quāam caro Christi & sanguis post con secrationē credenda sunt, & vt mirabilius loquar, non alia plane caro quāam quæ nata est de Maria, & passa in cruce & resurrexit de sepulchro. Credat hoc ipsū firmiter quilibet Christianus cū tota Ecclesia, sicut ipse aliquādo docuit Lu therus in quodā sermone de hoc sacramēto, quū deinceps vt insubilis & schismaticus liberū cuiq; reliquit, siue cre deret substantiā panis manere in sacramēto siue nō. Vbi au tē penitus cōperat sequere, ibi demū furij agitatūs clama bat impiū esse, si quis crederet substantiā panis trāsmutari, quū in Chrysoſtomus, Cypria, Hylari⁹, & alij sancti patres

cū vniuersa Ecclesia ante mille annos cōstanter hoc credi derint & affirmarint, præcipue vero Ambrosius inquit lib. 4. de sacramētis, cap. 4. & 5. Accipe quæadmodū sermo Chri regem si creaturam omnē mutare consueuerit, & mutat quando vult instituta naturæ. Ac paulo post meminit conuersionis panis in corpus Christi. 3 Quæras autem si nō manet in sacramento substantia panis, quæ tandē Euangelistæ panē appellanti autem enim Christum accepisse panem, sed & Lu cas refert eos qui recens erant baptizati in die pētecostes, perseuerasse in doctrina apostolorū & communicatione & fractione panis & orationib⁹. Paulus quoq; ad Corinthios non raro sacramentum hoc panem nominat, sed & Lu cas. 1. Co. 10. & 12. Panis quem frangimus nōnne cōmunicatio corporis domini est? & inde. Probet seipsum homo & sic de pane il lo edat & de calice bibat: suspicaretur hinc forsità aliquis, si non maneret hic substantia panis, sacramentū hoc panē non esse dicendum, sicut in hoc multum laborat Lutherus! Ad hoc respondetur primo, Lutherū hic Euangelistis tri buere, quod eorum nullus habet, quāuis enim Matthæus, Marcus, & Lucas, affirmant Christū post cœnā accepisse pa nem in manus suas, tamē de pane loquuntur nondū conse crato, nullum autē videas Euangelistā vocare etiam panem post consecrationē. Quid quod contrarium manifeste patet ex Luca, quoniā is refert Christum in prima cœna agni Iudaici accepisse calicem cum vino & dixisse, Accipite di uidite inter vos, dico enim vobis amodo non bibā de geni mine vitis huius, donec veniat regnū dei: sacramentum au tem hoc tandem instituit peracta cœna. Quod si ergo sub stantia vini maneret in sacramento, vtique Christus contra Substan tia sua verba bibisset de genimine vitis illius, quod crea tendū nullatenus est, sapientiam scilicet dei æternā subito non mā adeo verborum suorum esse oblitam & cōtra id quod iam sit, iam dixerat fuisse. ¶ Quin potius cum tota ecclesia confitē dum est in sacramēto non manere substantiam vini. Quod autē Paulus & Lucas adhuc panem nominant, faciunt id sa ne pro more sacrarum literarum, quæ rem aliquam nō scm per appellant id quod iam est, sed quod ante fuit. sic con uersa iā virga Moysi in serpentem, similiter & virgis male ficorum mutatis in dracones, virga Aaron deuorauit vir gas maleficorum, vbi scriptura serpentem virgam vocat, eo

Oecolā - pad. & Angliæ. Obic- ctio. Mat. 26. Act. 2. 1. Co. 10. & 12. Panis eu charistia Luc. 12. Substan tia vini Exod. 7.

quòd antea serpens fuerat. ¶ Paulus etiam sacramentum hoc propter speciè vocauit panem, quoniã adhuc post consecrationem speciè habet & omnia accidentia panis. ¶ Insuper panè appellauit Paulus, non respiciens ad panè materiale, sed illum viuũ qui de cælo descendit, quiq̃e pascet electos oēs in æterna patria, vt supra diximus. ¶ Vsq̃ adeo non probat materialis panis substantiã oportere in sacramento manere, quia sacramentũ multo dignius panis vocatur, quum adhuc habeat speciè panis, quam serpens dicitur virga, quæ nullã iam habebat effigiem virgæ. ¶ Præterea dicere possumus Paulum sacramentũ hoc appellare panem, non eo quòd materialis panis substantia hic maneat, sed propter corpus Christi, quòd etiam appellatione panis venit accipiendum, apud prophetã dicentẽ, ¶ Venite mittamus lignum in panè eius, signum crux Christi est quam miserunt in corpus eius. sic enim & Paulus Christi corpus panem vocat, quòd si illud intellexisset de pane materiali, qualis est ante consecrationẽ, non esset vtique panis in omnibus locis in quibus est sacramentum. Quamuis igitur Paulus sacramentum hoc panè nominat, nos tamen nõ cogitemus ideo manere hic substantiam panis in sacramento, sed potius quia Christus dixit, hoc est corpus meum, firmiter credamus & confiteamur substantiã panis in corpus Christi transmutari, sicut exposuerunt sancti patres, & firmiter omnibus retro seculis tota credit ecclesia.

4 Cæterum quando nihil relinquunt Neochristiani in ecclesia intentatum, inter cætera laudabilem quoque illum morem calumniantur, quòd seruat in templis & custoditur, atque adeo solenni supplicatione circumfertur, atque ad infirmos deportatur hoc ipsum eucharistiæ sacramentum. ¶ Age eius etiam rei rationem reddemus. Primũ quòd sancte in templis custoditur, sit propter incertissimã mortis horam, quum enim tutissimum & saluberrimum sit cuique ante mortem suscipere viaticum huius sacramenti, vnde immensum diũ, quantũ fructus percipiat homo, sicut in cœna domini ad longum differuimus, ne ergo quis hic negligatur, decet vt semper in parato habeat sacerdos hoc sacramentum. ita sancitũ est in concilio Vuormarciensi. ita B. Augustinus ait, in lib. 2. de visit. infr. capite quarto, si quis infirmatur in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, vn-

Ioan. 6.

Hic. 11.

1. Co. 11.

Eucharistia seruat & ad infirmos deferatur

Tom. 1.

August.

gentes eum oleo sancto. Illud etiam viuificũ dominici corporis sacramentũ suscipere non renuat, cibus enim ille ineffabilis viaticum erit tibi saluberrimum, redẽptionis tuæ pretium. Altera causa quur sacramentum ita conclusum seruatur est ipsa ei⁹ sublimitas & sanctimonia, quo enim quid sanctius est, eo honestius debet asseruari, sic nimirum arca Dei tabernaculo includebatur. sic & manna in vasculo seruabatur formato instar calicis, quo nunc quoque vtimur in templis, sicut numismate Iudaico in siclis videtur consignata inscriptio talis, V R N A M A N N A E, nihil autem nos vel sanctius vel etiam sublimius habemus in ecclesia quã hunc ipsum sanctum sanctorum Christum dominum in hoc sacramento, itaque merito decentius, ac dignius obseruari debet quã eius figura manna: alias quanto pauperior esset ecclesia quã synagoga Iudæorum, vbi in arca fœderis sancte seruabantur duæ tabulæ Moysi, cum decem præceptis, virga Aaronis florens, & manna, ¶ In templis Neochristianorum nihil omnino reperias. at ecclesia verum manna seruat, venerabile scilicet hoc sacramentum, in consolationem & subsidium omnium fidelium. ¶ Multum quoque serio præcepit dominus Deus quomodo omnia vasa sanctificata seruari & custodiri deberent, quur nõ Christiani vnum illud quòd habent sanctissimum quã possunt religiosissime custodiant? ¶ Errant igitur Neochristiani omnes, neque leuiter errant, sed cum blasphemia peccant, dum sacramentum hoc non sancte asseruant. ¶ Horreo dicere, quòd etiam effundunt quasi non sit sacramentum, vbi peracta communio est. Contra huiusmodi portenta hominum audi quid dicat Cyrillus ad episcopum Calosyrium. ¶ Cæterum audio quid dicant, mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem reliquiæ, ad sanctificationem inutilem esse: sed insaniunt hæc dicentes. ¶ Non enim alius sit Christus neque sanctum eius corpus immutabitur, sed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetua manet in illo. Quòd autem solent pij homines sacramentum hoc honesto comitatu consequi, siue deferatur ad morituros, vel in publicis supplicationibus, totum hoc laudabile est, decens & Deo bene placitum, in sacris literis fundatum, figuris præmonstratum, atque adeo antiquissimo vsu multis iam

Exo. 25.
Deut. 10.
2. par. 35.

Exo. 16.
Hebr. 9.

Cyri.

seculis inueteratū, ab eo iam inde tempore quo primū cæ-
 remoniæ Christianorū, cæptæ sunt publice exerceri, annis
 iam mille ducētis, debetq; ab eo hoc quilibet Christianus
 facere in honorē & gloriā Dei: quū enim in veteri testamē
 to tātum honoris impensum sit arca: fœderis, quæ maximo
 erat apparatu instructa, quam soli gestabant sacerdotes, id-
 que per duo millia passuum ante vniuersum populum per
 Iordanē: quid nos facere e quum est obscuro, quātūque de-
 cet honoris exhibere sanctissimo huic sacramēto corporis
 Christi? Ad hæc eandem gestarunt cū tubis septies per cir-
 cuitum vrbs Hierico, & cōciderunt muri ciuitatis, sicut &
 in deserto arca deferebatur ante populum, vnde cōstaret,
 vbinam castra figenda essent: longu nimis foret, quomodo
 illa delata fuerit in bellum, quō a Philistæis remissa rursus
 sit Iudæis in Betfames, deinde in Gabaa. Certe David ipse
 arcā ex Gabaa cū triginta millibus virorum adduxit in do-
 mum Obededom, deinde in ciuitatē suā maximo cum hono-
 re, quādo etiā David rex ante arcam saltitans cithara lusit,
 nihil reueritus etiā si ab vxore Michol deridebatur: quam
 imitantur & isti Neochristiani nasutuli, lusui habētes quic
 quid piū est & ad cultū dei pertinet. Cui non turpe videbit
 nos Christianos non plus honoris & reuerētiae exhibere sa-
 cramento corporis Christi, quā Iudæi impēdebant arca:
 vide tu in Tomo nostro tertio de festo corporis Christi.

¶ Nec hic quoq; in immēsum nostra crescat oratio, impiū
 est, inhumanū & a Christiano homine alienissimū, scriptu-
 ris omnibus & ipsi etiā rationi cōtrarium, credere dñm Ie-
 sum esse in hoc sacramento, neq; tū velle honorem illi de-
 bitum impēdere, nolle adorare, quod isti faciunt Neochri-
 stiani, qui superiores se reputant quā vt in honorē sacra-
 mēti caput aperiāt, sese inclinēt, genua flectāt. Turpe est di-
 cere quod ferūt eos etiā sacramētū in marsupio circumfer-
 re: quæ quis nō auerfetur, exhorrescat, abominetur? Quum
 interim omnis scriptura clamet nōsq; clamando iubeat ado-
 rare dominū, quur non eum etiā isti sub sacramēto velatū
 adorant: idē enim ille Christus qui sedet in caelis ad dexte-
 rā Dei patris, hic in sacramēto latet, quapropter diuinus ho-
 nor & cultus latræ ei impēdendus est nō minus quā Deo
 patri. Quod si Iudæi Christum necdum per resurrectionē
 glorificatum tanto tamen honore dignati sunt, vt ei vesti-

Nu. 14.

Iosu. 3.

Ios. 6.

Nu. 10.

1. Re. 6.

2. Re. 6.

1. Par. 15.

Impietas
Luthera-
norum

Mat. 21.

menta quoq; sua substernerent: quur non etiam nunc Chri-
 sto domino glorificato, omnemq; potestatem adepto in celo
 & in terra, atq; id cuius nomen omnia genua flectantur caele-
 stium, terrestrium & infernorum, condigna reuerentia pro
 nostrā imbecillitatis modulo sit exhibenda? Atq; sine dubio
 corpus illius nomine multo pretiosius est, ideo & genua ma-
 gis in eius honorē sunt flectēda, certum est enim quod quis-
 quis non honorificat filium, non honorificat patrem. Mitto
 quod omnes angeli in caelis adorant & venerātur Christum
 dominum, quur id facere gens perfida Neochristianorū re-
 cusat? sic Ioannes vidit viginti quatuor seniores cecidisse co-
 ram agno & cantasse canticum nouum, dignus es domine ac-
 cipere librū & aperire signacula eius, quoniam occisus es &
 redemisti nos in sanguine tuo. Verum hoc Lutherani facere
 pertinaciter recusant. At nos Christiani qui ecclesiam agno-
 scimus matrem omnium nostrum, diuinā quoque credimus
 veritati, quæ dixit, Hoc est corpus meum, ideoq; dominū no-
 strum Iesum Christum in hoc gloriosissimo sacramento sup-
 plices veneramus: simulq; dolemus nos non posse illi tanq̃
 saluatori nostro condignum honorem impendere, diuinam
 tamen spiritus sancti iussionem implemus, laudantes & ma-
 gnificantes dominum Deum nostrū, etiam adoramus scabel-
 lu pedum suorū, hoc est humanitatem, cui laus, honor & gra-
 tiarum actio in secula seculorum, Amen.

Mat. 28.
Phil. 2.Ioan. 5.
Heb. 1.

Apoc. 5.

Psal. 33.
71. 98.

HOMILIA TRIGESIMA SECVNDA,

vbi incipit materia de susceptione huius sa-
 cramenti sub vtraque specie, & primum
 de concomitantia.

¶ Christus resurgēs ex mortuis, amplius nō moritur. Ro. 6.
 Nimis est, dilectissimi in domino, disserere vōsq;
 A docere, quomodo laicis satis sit pro communi, tū
 consuetudine tum præcepto ecclesiæ sacramētū
 hoc sub vna tantum specie suscipere. Rem hanc priusquam
 vobis aperiam, est quod diluam nubeculam præ oculis obuo-
 litatē, quam nobis mal^o, sordidus & ipius iste homo Luth-
 rus perfidus ex monaco apostata concitauit, ad obscurandā
 diuini luminis claritatem. scribit enim ille aduersus quoddā
 episcopi Misnensis mandatum & affirmat sub alterutra spe-

eic sacramenti, alteram tantum esse partē Christi, puta sub specie panis solum corpus, & sub specie vini solum Christi esse sanguinem. Insignis hæc profecto blasphemia est, ita imminuere sacramētum, ut illi & diuinitatem adimas & animā Christi. Hæresim igitur hanc nouā, fauēte Christi gratia, mihi suscepi refellendā, siquidem si sic consentit, cui nimirū uideri queat, Lutherū nihil honoris uelle huic sacramento deferre, neque illud adorare, si nimirum absit diuinitas humanæ naturæ in Christo personaliter unita? O hominem temerarium, qui sacratissimum Christi corpus diuinitate priuare præsumit, exangue & exanime facere non ueretur, quum tamen in omnibus supplicijs, ipsa adeo morte diuinitas corp⁹

Damasc.

& animam Christi nunquam deseruerit, iuxta regulam Damasceni, quod semel assumpsit, Deus nunquam dimisit. Vsq̄ adeo ut propterea quidā doctores putarint Christum in triduo suæ mortis adhuc hominē fuisse, quanuis id communiter non recipitur. Attamen illud perpetuo in ecclesia creditum est, diuinitatem nunquam corpus & animam Christi destituisse. Et hæc firmiter credit ecclesia post Christi resurrectionem corpus eius semper manere uiuum. non autē sine sanguine uiuere: peruersa igitur & hæretica Lutheri doctrina nobis faciet Christum in sacramento demortuū, exangue & omnino sine nomine corpus, quod etiam anima careat. cōtra id quod Paulus ait, Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ytra non dominabitur &c.

Magister

tra id quod Paulus ait, Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ytra non dominabitur &c.

Rom. 6.

Aue Maria.

¶ Anteꝝ Lutheri errorem eiiciam & explodam, ita ut moeretur, nostramq̄; fidem confirmē, operæpretium facturus uideor, si prius rem ipsam explicē, ut si melius intelligatis que deinceps tum probanda & confirmanda, tum etiam diluēda erunt atq; confutāda. 1 Dominus Iesus in huius sacramēti institutione uerbis suis ad hoc ordinatis vim contulit omnipotentē, hoc est astitit eis sua omnipotentia, ut iam non significant tantum sed & operentur iuxta beneplacitum Dei: neq; uero operētur tantū à Christo prolata, sed & ab apostolis & eorum successoribus p̄nunciata, sacerdotes enim idem quoque faciunt in sacrificio missæ, ex commissione domini quando dixit ad eos, hoc facite in meam commemorationē, hoc est quod ego iam feci, panem accipiēdo, benedicendōq; ijs uerbis, hoc est corpus meū, idē & uos facite. Proue-

Lucę 22.

nit hoc ex omnipotentia uerbi diuini, dicente Psal. Omnia quæcunq; uoluit fecit. Et hoc nimirum illud est quod supra commemorauimus, quomodo uerba hæc transelementent, ut loquitur Theoph. & transsubstantient panis uiniq; substantiam. iuxta illud August. nos in specie panis & uini quam uideamus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus, neque sic comprehendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem cōprehendamus, quum fideliter fateamur ante cōsecrationem panem esse & uinum quod natura formauit: post consecrationem uero carnem Christi & sanguinem, quod benedictio cōsecrauit. ¶ Penes hanc autem transmutationē attendendū est in quonā fiat. Potest ergo id nobis dupliciter considerari, primum, quod uerba hæc in sua operatione se extendant eo usq̄ quo pertingit eorū significatio, atq; hoc dicitur ibi proprie esse per se & ex uirtute uerborum. Id in hunc modum accipe, quum sacerdos in missa debita intentione super hostiam loco Christi pronuntiat hæc uerba, hoc est corpus meum, tunc sane uerba quoad suam significationem tantum pertingunt ad corpus Christi, non autem ad animam uel sanguinem, quapropter operatio Christi ex uirtute uerborū & quoad seipsam eo tantū extenderetur, quod hic panis corpus Christi conuerteretur: similiter quum sacerdos uerba à Christo instituta dicit super calicē, ubique ex vi uerborum in se nihil aliud nisi sanguis Christi conficitur. 2 Sed non hic tantum insistendum est, quanuis enim sub specie panis tantum est corpus Christi, & sub specie uini sanguis, ex vi uerborum, in seipsis & sua significatione. Adhuc tamen cogitandum est, quod ex essentia si & naturali concomitantia, & ex inseparabili quadam unione sub qualibet specie aliquanto plus esse oportet. Id ita intellige, etsi ex vi uerborum & ipsorum significatione sub specie hostiæ tantum est corpus Christi: attamen quia Christus iā uiuit & regnat, neq; moritur amplius, ita ut corpus illud non sit mortuum, sequitur ibi etiam esse animam, quoniam naturalis ita habet concomitantia, ut ubicunq; est corpus uiuum, ibi sit anima. Deinde & hoc sequitur, quod si hic sit anima, sit etiam ih̄i sanguis oportet, quum animæ domicilium & sedes nō est in sicco sed in sanguine. ¶ Insuper quum ibi sit sanguis, sit etiam in uiuo corpore anima Christi, erit ibi diuinitas, quia quod semel assumpsit Deus nun-

Psal. 148

De sent. Prosper.

Transsubstantiatione per se.

Per cōcomitantiā.

Rom. 8.

Damas quam dimisit, vt ait Damasce. Ex inseparabili igitur vnione sequitur, vt vbi est anima, ibi sit & diuinitas. Et sic quatuor sunt in hoc sacramento sub specie panis, primū corpus Christi ex vi & significatione verborū, deinde anima Christi mox & sanguis, postremo diuinitas, tria autem hęc vltima nō sunt ibi ex virtute & significatione verborū, sed tantū per concomitantiam. ¶ Hoc vt pateat magis, esto celebrarit sanctus Petrus missam in vigilia Paschæ, tūc in hostia tantū fuisse corpus Christi & diuinitas eius, non autē anima propter hanc ipsam concomitantiam, quia tunc anima non erat corpori vnita, sed neque sanguis ibi fuisset, quoniā solum corpus sicuti tum iacebat in sepuchro, ita fuisset in hostia quando celebrasset Petrus, sine sanguine & anima. diuinitas autem quia totum triduū māsit vnita corpori & animæ, fuisset etiam hic in missa, non id quidē ex verborū significatione, sed per concomitantiam. Nunc vero quando magnifice & admirabiliter a morte resurrexit, neque moritur amplius, iam in sacramento non tantū habemus corpus, sed & animam & sanguinem Christi & diuinitatē, sicut & Lutherus non semel confessus est. vt autem est homo Protens & Vertumno inconstantior, ita nūc rursus negat, quod tamen Lutherani ipsi Augustæ in comitijs negare volebant. Porro ne iam clamet Lutherus nostrum hoc esse, domiq; nostræ natum, & ab hominibus excoGITatum, confirmabimus illud sacræ scripturæ & sanctorum patrum testimonijs. 3 Et si ipsa statim ratio docet nō solum corpus esse in sacramento hostiæ, aliās enim neq; prodesset hoc sacramentum, neque factum esset, neque gratiam Dei conferret, quæ omnia imminerent dignitatē eius: Christus etiam non perfecte vicisset mortem, si corpus eius in sacramento rursus exanimaretur, contra manifestū scripturæ testimonium, ero mors tua o mors. sed præter Pauli locū ad Romanos etiam alios adducam ex quibus conclusio ecclesiastica liquido constet, & primum sic alibi etiam ait Paulus, omnes nos vnum corpus sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus. constat autem ex multis membris nō posse corpus vnum confici & persistere sine spiritu & anima, ideoque ecclesia in huius sacramenti susceptione non tantum participat fit mortis Christi, sed & vitæ & beatitudinis & diuinitatis, aut quomodo aliās ecclesia esset corpus Christi mysticum? ¶ Præterea Christus ipse se panem vocat, &

Animatū corp⁹ in sacramento. Ose. 13. 1. Cor. 10

Ioan. 5.

quidem viuū qui de cælo descenderit, quis ergo iā Luthero credat contra Christū, panem hunc tantū esse mortuū, sine sanguine & anima. Ad hæc aperta sunt & illa Christi verba, Panis quē ego dabo caro mea est pro mundi vita, Christus autē pro mundi vita nō dedit corpus mortuū, sed viuū, quod tradidit ille vsq; in mortē, ideoq; nō corporis tantū meminit, sed & animæ, quā ille pro redēptione nostra impendit. Nemo, inquit, maiore charitatē habet, nisi vt vitam suā quis ponat pro amicis suis: ecce quō animā suā pro nobis posuit dominus, nō corpus exanime, vt somniat Luther. idem alibi dixit, pastor bonus animā suā ponit pro ouibus suis. Et vos itaq; firmiter creditote Christum se totū pro nobis impendisse in ara crucis, quapropter totū se quoq; nobis dat vscēdū in hoc sacramento, neq; in partes se diuidit ipse, quod Luther cōmentus est, multis modis diminuens autoritatē sacramēti. Oīa hæc probant ipsa Christi verba in huius institutione sacramēti, quā dixit, Accipite & māducate, hoc est corpus meū quod pro vobis datur, id vtiq; corpus viuū extitit sanguine viuo irriguū, cuiusmodi dedit & apostolis i cœna sub specie panis: possem in hoc adducere argumēta ex si gura agni paschalis & mannæ, itē ex rationibus quod vno illa inter diuinā & humanā naturā sit inseparabilis. deinde quod in sacramento nō plena esset cōmunio, si non diuinitatem, aiām quoq; & sanguinem viuūq; corpus suscipere- Cōmu- mus, præterea aduersaretur hoc etymologiæ nominis, com- nio. nio enim dicitur, & Dionys. vocat synaxim, in qua Christus seipsum nobis cōmunicat: cōmunicatio autē illa nimis foret angusta, si tantum corpus nobis daretur nō etiam sanguis & diuinitas, sed missa facio hæc omnia. 4 Verū porro esse illum quē modo cōmemorauimus scripturæ intellectu, facile cōfirmabimus vnanimi sanctorū patrū cōsensu, Primus igitur in hoc nobis prodeat sanctus martyr & pontifex Cyprianus: is ita ait, Panis iste cōmunis in carnē & sanguinem mutatus procurat vitā & incrementū corporibus, na dñi. ideoq; ex consueto verū effectū fidei nostræ adiuta infirmitas sēlibili argumēto, edocta est visibilib⁹ sacramētis inesse vitæ aternæ effectū, & nō tam corporali q̄ spūali transiōe Christo nos vniri: ipse enim & panis & caro, & sanguis, idē cibus & substantia & vita factus est ecclesiæ suæ: & deinde dicit panē quē Christus porrexit discipulis suis mutatum esse

Ioan. 6.

Ioan. 5.

Luc. 21.

Cōmu-

nio.

De cœ-

non in sua specie, sed natura & substantia, per omnipotentiam verbi factum esse carnem. Et sicut in persona Christi apparebat humanitas, latebat diuinitas. ita in visibili sacramento, ingerit & infundit se ineffabili quodam modo diuina essentia. Quis non videat quid hic Cyprianus ante mille & ducentos annos de hoc sacramento senserit cum ecclesia, cui merito fides data est, quoniam multas habuit reuelationes, & si in hoc asserendo aberrasset, utique; illud ei per reuelationem fuisset manifestatum. libere enim fatetur substantiam panis immutari. At Lutherus negat, Cyprianus in super ait panem conuerti in carnem & sanguinem, Lutherus vult sub hostia tantum esse carnem, non etiam sanguinem. Cyprianus ait diuinitatem quoque esse in hoc sacramento, Lutherus diuersum sentit, contendens tantum ibi esse corpus. Turpiter ergo errat Lutherus, & alios vna seculum miserime seducit. Aug. super Ioan. tractans haec verba, caro non prodest quicquam, sic exponit, vbi cum; caro sola est, sine diuinitate & anima: quum autem corpus Christi in sacramento multis modis proficit, oportet ex sententia Augustini diuinitatem quoque adesse & animam. Non multo diuersum sentit ibidem Cyrillus, ait enim, Caro non prodest quicquam, si sola intelligatur, namque; nihil prorsus viuificare potest, quippe quae viuificantem indigeat, sed si habitantem in hac carne cognoueritis, viuificantem esse credetis: nam quoniam cum viuificante verbo caro coniuncta est, tota est effecta viuifica: quare quum semel mortuus Christus amplius non moriatur, firmiter credimus cum vniuersa ecclesia catholica, quod quia substantia panis in corpore Christi transit, & corpus hoc viuum est animam habens & sanguinem etiam sub specie panis totum est Christus: diuersum enim sentire cum Luthero quid aliud fuit quam Christum denuo crucifigere: absit autem id a mentibus fidelium, siquidem dominus Iesus potentius superauit mortem, nec iam amplius moritur, qui est benedictus cum Deo patre & spiritu sancto, cum quibus viuunt & regnant in secula, Amen.

HOMILIA XXXIII. AN NECESSARIUM SIT VTRANQUE SACRAMENTI HUIUS SPECIEM SUMERE?

¶ Panem caeli dedit eis manducare, P sal. 77. & Sapient. 16. repetitum a Christo. Ioan. 6.

1. Cor. 10

P Ræclaram nobis de veteris testamenti factis dedit regulam Paulus dicens, quia omnia in figura contigebant illis. Ea nimirum clauis est, cuius artificio & ope

in multis locis sacrae literae magis patefcunt, meliusque; intelliguntur: quum ergo habeamus ex ineffabili gratia Christi in ecclesia sanctum illud & gloriosum eucharistiae sacramentum in quo pertractando iam ab ipso principio hac Paulina clare visi, multas huius sacramenti proposuimus figuras: nunc velut ab ouo repetentes quae nobis necessaria erunt, consideremus eas rursus, quae nos docere poterunt modum suscipiendi hoc sacramentum. Extat enim antiquissima figura in Abraham, cui etiam laico dedit tum Melchisedech panem & vinum, quae ipse sacerdos nimirum altissimi obtulerat ante, vnde forte colligat sacramentum hoc etiam laicis sub vtraque; specie esse tribuendum, sicut ibi in figura contigit. Atqui si penitus rem introspeciamus de figuris huius sacramenti, videbimus profecto, vbi cumque; illae vniuersae alicui multitudini sunt datae, semper id esse factum sub vna specie tantum, vt in agno paschali, qui sub specie carnis solummodo dabatur: similiter in manna, quod etiam typum gesserit nostri sacramenti, in altera tamē specie tantum conferebatur, vnde euidenter sumitur argumentum laicis in vna specie tantum conferendum esse hoc sacramentum, sicuti sanctio habet ecclesiastica. Quum in scholis possit defendi Abraham aliquale habuisse sacerdotium, quare & Christus in Euangelio tantum meminit, panis hic, inquit, est panis vitae, qui de caelo descendit, vt omnis qui manducat ex eo, non moriatur. Rursus, panis verus est qui de caelo descendit, & dat vitam mundo. Et iterum, ego sum panis vitae, qui venit ad me non esuriet. Et inde ad ludros, ego sum panis viuus qui de caelo descendit, qui manducat ex hoc pane viuunt in aeternum. Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Ecce quomodo vbiq; hic sola fit mentio panis nusquam enim se vinum vocat, nisi figuraliter reducat ad sanguinem eius. Ita & in ijs verbis a quibus praefari coepimus sola proponit panis figuram. Quae nimirum consolationem addant pijs oibus vt constant maneant cum vfu totius ecclesiae, qui multis iam seculis obtinuit, laicis sacramentum hoc sub vna tantum specie esse porrigendum, sicut & in figura dominus panem solum commemorat: super ijs vt liceat plura cum fructu differere, dominusque; Iesus nobis aperiat ostium verbi ad praedicanda mysteria Christi, salutem vna voce virginem matrem, dicentes. Ave Maria. ¶ Inter alia multa etiam hanc nobis tragœdiam concitarunt Neochristiani in ecclesia de vtriusque; speciei sumptione, quam

Obiectio.

Gene. 14

Exod. 12. 19.

Ioan. 6.

Colof. 4.

uis ea ante quoq; commota est ab antiquis hæreticis, qui tamē sopiti & pro se quisque ab ecclesia sunt reiecti, semper q; Christiana & ecclesiast. veritas triumphauit inuicta, sicut in Pelagio, Nestorio, Iacobello, & alijs multis docere possumus. Vt autē pij & cōstantes Christiani in vera antiqua & indubitata fidei semita perseuerent, ipsis sacræ scripturæ testimonij docebimus, quā periculose imo quā dānate errent Neochristiani, vno hoc ante præmissio, quod isti ad sui erroris confirmationē subinde nobis possent ingerere, id autem hætenus in oibus eorū rhapsodijs & confutis vndecumq; cōmentariolis non animaduerti, estq; hoc ipsum de Abraham & Melchisedech, qui quia dedit illi panē simul & vinū exemplum hoc possent ad sui erroris torquere defensionē. Verū ad hoc respondetur primo quandoquidē figurę non oēs æqualiter indicant cōditiones eorū quæ figurātur, aliās enim vna figura sufficeret, nec opus esset reliquis. Ideo videamus quidnam præcipue in hac figura Abraham & Melchisedech significetur: præcipue autem sacramētum hoc significatur in consecrante qui & primarius est Christus ipse. is enim ideo à Psalmista sacerdos dicitur secundum ordinē Melchisedech: deinde figura illa in hoc quoq; fortiter pertinet ad illud sacramentum, quod vtraq; species noui sacrificij in pane & vino demonstratur, vt sic legale sacrificium in vitulis, ouibus & bobus significaretur esse finiendū: atq; id satis est ad sustinendā significationē figuræ, neq; interim necessarium est respicere personam Abraham qui suscepit, aliās enim nemo sacramētū hoc suscepturus esse nisi miles qui quatuor reges expugnasset & captiuos liberasset.

¶ Quod si etiā personā Abraham respiciēdam diceremus, at tamen Neochristiani propositum suū inde probare non possent: nā si fundamentum videamus, Abraham vtiq; non merus fuit laicus, sed primogenitus filius Tharæ: in lege autē naturæ officium sacerdotale fuit penes primogenitos, tantisper dum eos permutauit dñs cum tribu Leui, sicut ad lonq; differuimus in die purificationis Mariæ, nihil igitur præualere poterunt aduersarij ecclesiæ ex hac figura Melchisedech & Abraham.

2 Nunc materiam ipsam aggrediamur, cuius vt habeatis fundamentum verū, neq; obiter tātum rē attingatis velut in ramis hærentes, quod Lutherani faciunt, ab ipsis iā inde radicibus audite & attendite causam. Prin-

Gen. 14

Heb. 7.

Psal. 109

Gen. 11.

Num. 3.

Tom. 3.

cipio nō sane negamus, imo libere profiteremur in quibusdā particularibus ecclesijs in principio atque deinde aliquanto post sacramētū hoc etiam laicis in vtraq; specie esse porrectum, docet nos id ipsum præter scripturā vsus quarundā ecclesiarum, quem ex gratia Dei melius exactiusq; tenemus quam aduersarij nostri. Primum enim testatur id Paulus ad Corinth. vbi nō semel vtriusq; meminit speciei, siquidē ait, **I. Cor. 10.** Vnus panis & vnū corpus multi sumus omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus. Quotiescunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem dñi annunciatibis donec veniat. Certum est autē Paulum nō presbyteris tantum, sed toti ecclesię Corinthiorum scripsisse.

¶ Fuisse eundem & in Africa morē manifeste declarat Cyprianus in quodā sermone de lapsis. is enim loquēs de quadam puella quæ mādauerat de ijs quæ idolis erant immolata, ea deinceps in reliqua plebe delata est in ecclesiā: quūq; finita iā missa diaconus calicē circū circa porrigeret præsentibus, venissetq; iā ad puellā, recusauit ea suscipere calicē, diaconus autē adhuc vrgens illi etiam recusanti calicem infudit. Ecce quō sacramentum calicis nō laicis tantum, sed & paruulis sit datus: quod quauis nonnulli conantur ad vinū consecratum in calice detorquere, sicuti tum mos fuit quoq; in pane sacrandō, & meminit Augu. in super in ecclesia Gallica adhuc ea est cōsuetudo: attamē Cyprianus nō hic tantum, sed & in pluribus locis testatur fuisse sacramētum:

Super & Hierony. inquit, sacerdotes qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem dñi populis diuidunt. Præclarum est atq; vt ex magno pietatis affectu profectum, ita quoq; notatu dignissimum, quod in vita sancti Laurentij legitur, eum dixisse ad pontificem Sixtum quum is iam duceretur ad supplicium, exclamauit enim, quo progredieris sine filio pater? quo sacerdos sine leuita properas? experire certo, vtrū idoneū ministrū elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ¶ Nō mediocriter nobis argumētum præbet eundē fuisse vsū & morē aliquē in ecclesijs Hispaniæ, siquidem in vno decimo cōcilio Toletano sancitum est, eū pro infideli non habendum, quisquis morbo grauatus, ibi calicem dñi biberit, si venerabile illud sacramētum nequeat deglutire. extræ huius rei argumēta multo plura, quæ testantur olim ita obseruatum esse in compluribus locis, sicut obseruari alia & di-

I. Cor. 10.
I. Cor. 11.

Cyprianus.
Communitio vtriusq; speciei aliquando in vsu fuit.

Super Sopho. 3

S. Laurentij.

rectoria docent, magnitudo quoq; calicum & argentei ca-
nales qui hodie in ecclesijs asseruantur. 3 Porro quod iam
cōmemorauimus de vsu vtriusq; speciei, crediderim equi-
dē vsurpatū tantū fuisse in tribus sublimioribus festis, qui-
bus communiter omnes Christiani cōmunicabant, pascha,
pentecostes & natalis dñi: non video autē quō idipsum quo
q; sit obseruatum, vel priuata cōmunionē vel apud infirmos
& sic in sancto concilio Nicæno tantum fit mētio corporis
Christi, similiter & in Remensi & Vuormaciēsi, sed mos hic
non fuit cōmunis per vniuersam ecclesiam, quemadmodū
& in multis alijs reperias, in quibus non sint omnia seruata
æqualiter, vt circa diem paschæ, & de coniugatis consecran-
dis in presbyteros &c. possunt hæc ad lōgum tractari. Chri-
stus profecto ipse sacramentum hoc dedit duobus discipu-
lis euntibus in Emaus sub vna tantū specie, accepit enim pa-
nem benedixit, fregit, & dedit illis. Augu. ait id fuisse sacra-
mentum, atq; oculos eorum esse apertos, ita vt cognouerint
illum quando panem benedictū porrexit eis. Et inde, non
incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eor-
um a Sathana fuisse factum ne agnosceretur Iesus, si tamē
a Christo est facta permissio vsq; ad sacramentum panis, vt
vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur im-
pedimētum inimici, vt Christus possit agnosci, eiusdem sen-
tentia sunt & Chrysof. & Beda, Theoph. quoq; sic ait, Insi-
nuatur hic & aliud quiddā, nempe quod oculi eorū qui pa-
nē benedictum assument aperiuntur, vt agnoscat illum. Ma-
gnam enim & indicibilē vim habet caro domini. Quum igitur
& Christus sub vna tantum specie sacramentum hoc de-
derit, imitati sunt eū in illo etiā prælati ecclesiæ. Præterea
non parum roboris huic consuetudini ecclesiasticæ accedit
inde, quod etiā apostoli in primitiua ecclesia Hierosolymis
sacramentum hoc sub vna tantū specie dederunt fidelibus.
ita enim ait Lucas, erant perseverantes in doctrina aposto-
lorum, in cōmunionē & fræctione panis & orationibus: in-
telligi hoc non potest de pane naturali, nā quid hoc magnū
fuisset eos p̄seuerasse in cōmunionē panis naturalis, in cōi-
ctu diurno, maxime quū hæc ipsa fræctio panis apud Lucā
ponatur inter duo spūalia, doctrinā apostolorū & orationē.
Inde colligūt doctores tā ardētē fuisse populi in primitiua
ecclesia deuotionē, vt quotidie cōmunicarint, quoniā sic ait

Cant. 14.

Discipu-
li in
Emaus.
Luc. 24.
Lib. 3. de
consec.
euange.
cap. 25.

Chryso.
Beda su-
per Luc.

Act. 1.

papa Sixt^o, peracta cōsecratione oēs cōmunicēt, qui nolue-
rint ecclesiasticis carere liminibus. sic enim etiā statuerūt
apostoli, & sancta Romana tenet ecclesia. 4 Quid quod
& veteres quum mentionē faciunt huius sacramenti, panis
tantum siue speciei panis meminerunt? Ambros. in libro de
sacramentis vbi de cōmunionē laicorum agit, panem tantū
cōmemorat. Ignatius quoq; ad Ephes. sic scribit, Obedien-
tes episcopo & presbytero in præuaricabili sensu frangen-
tes panē, qui est medicamentū immortalitatis, antidotū nō
moriendi, sed viuendi. ecce quomodo nulla sit hic mentio
vini. Greg. quoque scribit, quomodo Papæ Agapito in Græ-
ciā proficiscenti oblatus sit mutus & claudus: ille vero cele-
brata missa, peractōq; sacrificio, corā omni populo dederit
ei corpus dominicū & imposuerit ori, qui deinceps cœpit
loqui. Et hic rursus calicis non meminit etiā Gregor. Si-
militer in concilio Remen. vetitum est ne laici deferant sa-
cramentū corporis Christi ad infirmos, neque ibi de calice
aut vino verbum vllum. In cōcilio Vuormacien. præcipit
omnibus parochis vt semper in promptu habeat sacra-
mentū corporis Christi pro infirmis, de calice ne iota quidem.
Sed quid multis hic immoramur? si tantum Christi verba
apud Ioānem videamus, nullā vspiā inueniemus mentionē
calicis aut vini, vt omnino mirū sit, qua tandē ratione Neo-
christiani conētur ex eo loco colligere necessitatē cōmuni-
onis sub vtraq; specie in laicis, quū tñ altera speciei calicis
(quam vnice affectāt isti) nusquā ibi cōmemoret. Nō equi-
dē inficias eo verū esse illud quod dñs ait, nisi manducaue-
ritis carnē filij hominis & biberitis eius sanguinē, nō habe-
bitis vitā in vobis: deinde, Caro mea vere est cibus, & san-
guis meus vere est potus. Vera sunt hæc vtiq; , sed interim
hic nō exprimitur sub qua specie fiat, imo nulla plane hic
species cōmemoratur nisi panis. nā nos Christiani ingenue
profitemur cū matre nostra ecclesia catholica, laicū sub so-
la specie panis māducare corpus dñi & bibere eius sangui-
nē, sicut infrā plurib^o edocebim^o. Vt autē aduersarij eccle-
siæ & fidei interim pudefiāt, & erubescāt, en obstruem^o eis
os impudēs verbis Christi, qui dicit, Quoniā qui māducatur
hūc panē, viuet in æternū, laicus vtiq; sub altera tātū specie
māducatur corp^o Christi, viuet igitur in æternū. Quur infla-
tur & intumescit Neochristianus cōtra Christū & ecclesiā,
nnnn iiij

De cōse.
dist. 2. c.
peracta.

Ambro.

Ignatius

Lib. 3.
dial. c. 3.

De cōse.
dist. 2. c.
peruenit

C. pres-
byt.
Ioan. 6.

Ioan. 6.

Ioan. 6. volens aeternam Dei sapientiam redarguere de mendacio, quasi non sit satis ad vitam eternam manducare de hoc pane, nisi insuper de calice bibat: quin potius quilibet Christianus concedat verbis Christi, & intellectum suum captinet in obsequium fidei. ¶ His omnibus fidei facit Lucas, is enim refert, quum venissent in Troadem, & sabbato conuenissent frangere panem: ubi doctores venerabile hoc intelligunt sacramentum. & ibi quoque tantum sit mentio panis. Et vos igitur Christiane pietatis & fidei sectatores cauetis, ne decipi mini ab istis Neochristianis circa utraque specie sacramenti, relinquitis & fugite istos, potius creditote ecclesie sanctae, quae vobis praecipit alteram tantum suscipere speciem. Imo & plus fidei tribuite Christo dicenti, Qui manducat hunc panem, viuere in aeternum. quod nobis omnibus concedat ipse qui solus est benedictus in aeternum, Amen.

Act. 10.

HOMILIA TRIGESIMA QUARTA, de susceptione huius sacramenti sub vna specie.

¶ Qui manducat hunc panem viuere in aeternum. Ioan. 6.

Atis iam, satis inquam monstratum est dilectissimi in domino, quomodo in quibusdam ecclesijs a principio venerabile hoc sacramentum sub utraque specie fidelibus sit porrectum. ¶ Querat autem hic aliquis (antequam vltiori progrediamur) quid fiat, quod nunc ecclesia in vniuersum laicis prohibuit calicis sacramentum, quum tamen ecclesia apostolorum & martyrum, vt ante confessi sumus, bibere permiserit: respondeo, & non hic volo inniti exemplo Christi, quod tamen in principio circa hanc rem valuit non parum: nunc quoque Neochristiani statim vellent inde sibi querere sulfimentum & quasi diuerticulum. quod tamen tametsi faceret facile adhuc possem infringere, eo quod mutatio illa ex vrgentibus causis & validis rationibus sit facta. Sicut & exemplum Christi permitteret, hoc sacramentum suscipi post cenam, quemadmodum & a principio multis ecclesijs atque adeo in Corintho factum esse constat, id tamen ex rationabili causa est immu-

1. Co. 11.

tatum: ita possem hic quoque dicere, sed animus est eis ex meliori fundamentum respondere in hunc modum. Quod in Ecclesia laici calicem susceperunt, id sane factum est propter quotidianam persecutionem & continuam Christiani sanguinis effusionem, quare mirum non est, si qui semper parati esse debebant ad fundendum pro fidei professione sanguinem, etiam Christi sanguinem sub vera specie susceperint. per hoc enim prouocabant illi & confortabantur, vt constantius sustinerent supplicia, & ipsam quoque mortem non formidarent pro fide subire. Nunc tandem ad institutum nostrum veniamus.

1 Et si quibusdam Ecclesijs principio mos fuerit communicare sub utraque specie, vt supra diximus, tamen aequae vetusta est communio sub vna specie, sicut & id ipsum probauimus, imo si singula conferamus iam inde ab initio magis in usu fuit vnius quam vtriusque speciei communio, quoad laicos. Id inde constare potest, quod si aliquando ita casus tulit, vt sacerdos puniendus esset, etiam ante multa secula, tunc pro poena infligebatur ei, quatenus esset contentus in communione laica. ita statuit Osius in concilio Sardicensi, vt tunc pro poena infligebatur ei, quatenus esset contentus in communione laica. ita statuit Osius in concilio Sardicensi, vt quibusdam temerarijs non detur etiam communio laica, nisi forte ad extremum poenitentiam agant. Et in concilio Agathensi decretum est. Quod si presbyter vel diaconus capitale crimen commiserit, aut cartham falsauerit, aut falsum testimonium dixerit, ab officij honore depositus in monasterium retrudatur, & ibi tantum modo quandiu vixerit, laicam communionem accipiat. Ecce quomodo vnius speciei susceptio qua vsi sunt laici, vsque adeo fuit communis iam olim ante mille annos & plus eo, vt etiam velut propria appellatione laica diceretur communio, eaque sacerdotibus pro poenitentia imponeretur, quauis illi etiam citra poenam ea vtebantur, nimirum extra missam, sicut de sancto Martino, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, & Benedicto legimus, quomodo ante mortem susceperint sacramentum corporis Christi, vbi nulla fit mentio sanguinis.

2 Neque vero sine ratione communio haec laica sub altera tantum specie praeualuit in Ecclesia, sed ex multis causis quarum hic aliquod recensuimus, Primaque adeo est periculosa sanguinis administratio, facile enim effundi potest, maxime in magna hominum multitudine, vbi senes &

Cur laicis calix ablat.

Communi-
nio laica

Ca. 1.

Ca. 50.

paruuli, sani & egri accedūt, id autē cederet in magnā ignē
 2 minā sacramenti. ¶ Sed & in custodiendo periculū esset,
 eo quōd species vini facile acefcit, corrūpitur & perit, vnde
 fastidiū oriretur hominibus & naufea, quo minus susci-
 3 pere possent. ¶ Ad hęc si vltro citroque mittendū portan-
 4 dū siue vehendū sit, ne effundatur, cautio semper erit, fa-
 cile enim huiusmodi liquida profunduntur. ¶ Mitto quōd
 non pauci sunt qui natura abhorrent à vino, alij etiam ex
 morbo, alij ex alijs accidentibus causis, vt pręgnantes mu-
 5 lieres & febricitantes, &c. ¶ In ipso quoq; suscipiendi mo-
 do videtur aliquid subesse periculi, quoniā facile quispiam
 labijs aut lingua profunderet sacramentū, vel etiā remane-
 ret nonnihil adhærēs barbæ aut mento, quæ omnia verge-
 rent in offensam Christi & huius sacramenti. ¶ Alexander
 de Ales fatis idoneus testis est, hoc etiā diuinitus per mira-
 cula esse cōprobatū, nam quū in quodam cōnobio fratres
 quos cōuersos dicunt, cuperent sibi quoq; dari sacramentū
 sub vtraq; specie, cōstituto interim sacerdote in canone, re-
 pēte patina sanguine repleta est, vidētes hoc fratres ab in-
 stituto resilierunt. Præcipua tamē ex omnibus causa est er-
 rorum qui circa illud sacramētū exorti sunt, sicuti iamiam
 Obiectio copiosius differemus. 3 Dicas autē, rationes omnes illæ
 aliud nō probant, nisi quōd communio vtriusque speciei sit
 immutata, & quibus de causis, nō sufficiunt autē eam omni-
 no rescindere & prohibere, sicut in concilio Cōstantien. &
 Basilien. factū est, nōsque paulo post edocebimus. Respōde-
 tur, Orti sunt quidam errores circa hoc sacramentum, per
 quos non intermissa tātum est susceptio vtriusque speciei,
 sed & omnino prohibita, ex ijs tres video præcipuos, pri-
 Nestorij mus extitit Nestorij, qui inter alios etiam hunc tenuit, sub
 specie panis tantum esse corpus Christi, & sub specie vini
 solum sanguinem, inde necessarium esse duxit sacramētum
 hoc etiam à laicis sub vtraq; specie sumi debere. Antiquus
 Tres er- rores de
 rores de
 commu-
 nione.
 Serm. 31. nione. Nestorij
 hoc etiam à laicis sub vtraq; specie sumi debere. Antiquus
 Tres er- rores de
 rores de
 commu-
 nione.
 Serm. 31. nione. Nestorij

therus. Altera hæresis fuit Pelagij tēporibus B. Aug. is quo Pelagius
 que rat^o est vtrāq; speciei laicis esse necessariā, nō tñ ex fun-
 damēto Nestoriano, quasi nō esset etiā totus Christi sub v-
 tralibet specie, sed ppter hęc verba Christi quū ait, nisi mā Ioan. 6.
 ducaueritis carnē filij hoīs, & biberitis eius sanguinē, non
 habebitis vitā in vobis. & hic nō exiguus est error, vt supra
 docuimus: neq; enim hic aliquā speciei præcepit dñs sed mā
 ducationē: speciei autem ijs verbis nō expressit, quāuis hu-
 iusmodi errorē ex illis verbis fuxerit quidā Paulus Diesdē.
 & eundē deinde Iacobellus inuexit in Bohemiā, siquidē nō
 memini errorē hunc ab Hussio in Bohemiā esse delatū, si-
 cuti nec propositus est ei in cōcilio Cōstantien. Qui tñ huic
 hæresi adhærēt fundamentū nullū habent, quia quotquot
 super hunc locū scripserunt doctores omnes exponunt de
 spiritali mādicatione, & incorporatione ipsi Christo per
 fidem: aliās & paruuli non saluantur, qui sacramentū hoc
 non suscipiunt, & quot demum hominū milia desitueren-
 tur salute per vniuersum Christianismum, qui sub vtraque
 specie nō recipiūt sicuti isti, & sic caliceorū ecclesia maior
 foret quam ecclesia Christi, quod absit. Sed quid est obfec-
 cro si nō hęc temeritas maxima est istorū, qui nō tātum a-
 lios Christianos oēs, sed & parentes & maiores suos omnes,
 qui nō itē de calice participarunt damnare conātur. Quid
 quōd etiāsi verba Christi citata de sacramētali mādicatione
 intelligantur, tñ minime euincūt vtriusq; speciei parti-
 cipationem, eo q̄ sub altera tantū specie tātundē sumit lai-
 cus, quantum sub vtraq;, quia totum Christū, corpus eius,
 animam quoq;, sanguinē & diuinitatem, sicut sacerdos sub
 vtraque, quum itaq; nihil ei decedat, quid est quod separa-
 re se conatur ab ecclesiastica vnitate, & inobedientē se ex-
 hibere Ecclesiæ sanctæ, vnde propriā ipse sibi dānationem
 ante tēpus asciscat? quisquis enim Ecclesiā non audierit, sit Mat. 18.
 tibi tanquā ethnicus & publican^o. Interim autē iste magn^o
 calicis affectator, dum per fas nefāsque calicem sibi abro-
 gat, totū admittit Christū, qui inueniri nusquam potest nisi
 apud dilectam suā sponsam Ecclesiam, nō penes Arrhium,
 Nestorū, Heluidium, Huss. Luther, Butzer, & similia hære-
 ticorum portenta. Experti prohdolor nimium sumus hoc
 nostro sæculo, quomodo totum isti amiserint Christum.
 Quid enim Zuing. effecit Turegi? Quid OEcolampad. Ba-

HOMILIA XXXIII.

missæ? quid Butzer & Capito in Argentorato? quid Vlmæ Rotenacher? quid Blarer Cōstantiæ? quid Simpertus Memmingæ, &c. nihil aliud, nisi quod vna opera oēs in hoc calice dudēdo elaborarūt, velut Aethnæi fratres, dū docuerūt necessariū esse vt etiā laici sanguinem Christi sumerent in calice. Quid inde factū est? corpus pariter & sanguinē Christi amiserunt, negantes iā Christū naturaliter & essentialiter esse in sacramento, sed tantum per figurā, sicq; panem illum suum pistoriū tantummodo referuarunt pro immenso illo thesauro preciosissimo sacramento, dū Christū totum, imo & fidem in illum & gratiā ipsius & misericordiam, atq; adeo regnum cælorum perdidērunt, facti ipsi blasphemi, sacramentorū & missæ oppugnatores. det Deus vt aliquando agnito suo errore resipiscant. Ad huiusmodi blasphemos errores præcauendos salubriter & cōsulto visum est ecclesiæ, quæ gubernatorē habet spiritū sanctum, docentem illū omnem veritatē, vt laicis hoc sacramentum sub altera tantum specie porrigatur, propter pericula inde emergentia, & quæ poterat sacramento deferri contumelia, quare quilibet Christianus hanc audire tenetur & ei parere.

3 Alium adhuc errorem commentus est Lutherus, quī primum nō innixus est hæresi Neochristianæ, deinde tamē vt instabilis & incōstans, planeq; talis qui super harenā ædificarat, incidit in eundē, in libello quē scripsit aduersus episcopū Misnensem, sicuti supra de concomitātia dictū est: neq; fretus est textu Ioannis, vbi non tantū cōtra Bohemos & Pelagiū, sed etiā cōtra catholicos ecclesiæ doctores cōtēdit, totū illud caput nihil habere de sacramēto altaris: aliā itaq; rationem confinxit multū insidēs & inhærēs huic verbo Christi, quū dixit, bibite ex hoc omnes. Quod ille vult eū ad omnes dixisse Christianos, eisq; præcepisse, vt ex illo calice biberent. Atque hoc ipso blandiuntur sibi laici in sacris literis nunquā versati, clamantes velle se stare huic cōmissioni Christi, sicq; a Luthero seducti conantur istud verbum dñi sibi abrogare citra scripturam, imo præter rationem & cōtra vsum ecclesiæ, sanctorumq; patrum expositionem. Quū enim hoc textus ipse præ se ferat dominum hæc ad apostolos tantū dixisse, oēs hic apostoli non omnes Christiani vel laici sunt intelligendi, vt isti exponunt: nam pertinere verbum illud omnes, ad apostolos nō autē idio-

Ioan. 16.

Mat. 7.

Luther
de 6. ca.
Ioan.Mat. 26.
Bibite
omnes.

tas, satis liquet ex Marco, qui ait, biberunt ex illo oēs. quod Mar. 14. neque isti temerarij nec quisquam ali^o rationis suæ compos poterit ad omnes christianos & laicos detorquere, quorū & tot milia obierunt & adhuc viuunt, nec vnq; sacramētum ex calice susceperunt, sed neque suscipere voluerunt. ¶ Consyderent igitur oēs christiani bonitatem & misericordiam spiritus sancti, qui imposturas istas & deceptiones manifeste a deo ad vtilitatē nostram præmonstrauit: siquidem quum per Matthæum dixerat quō Christus cōmississet dicens, bibite ex eo omnes, omniscius ille cognouit vtique fore aliquando hæreticos, qui cōmissionem hanc solis apostolis factam, ad omnes christianos essent traducturi, proinde per Marcū ostendit hoc ad apostolos pertinere, quando dixit, biberunt ex illo omnes. Eat nunc Lutherus si volet & iactet cum crabronibus suis, calicis sui fundamentum se habere in euangelio atque adeo ex cōmissione Christi, cū interim nihil aliud faciunt quàm q̄ scripturā dilaniant, ipsi excæcati a Deo propter malignitatem & duritiē cordis, ita vt apertissimam scripturam expositionē præ oculis positam non videant. Sed nunc tandem respondeamus ad ea quæ articulo tertio proposuimus quæsitā. Constantiense enim & Basiliense concilia vtriusque speciei cōmunionem prohibuerunt, quæ tamē a principio nascentis ecclesiæ vetita non erat, sed a sanctis & apostolicis viris vsurpata: facta autē illa phibitio est ideo quod aduersarij ecclesiæ Christum conabātur facere diuiduum, sic quod non æqualiter totus esset sub alterutra specie, qui error sane vt horrendus est, ita a christianis mentibus alienissimus. Deinde & quidem præcipue ob id facta mutatio est, q̄ hæretici volebant cōmunionē hanc sub vtraque specie esse præceptam & necessariam, vetuit eam ecclesia, non quod per se mala esset, sed vt sic christiani fierent ab hoc errore quàm remotissimi. Non secus, atque certum est hostias in sacramēto altaris non debere esse fermētatas, vt sic Paulū sequamur manducantes ex azymis synceritatis & veritatis: attamē quū Hebion. orta esset hæresis Hebionitarum, contendentiū nos oportere sequi Iudæos, tunc Papa Leo instituit, vt ad tempus vrentur pane etiam fermentato in hoc sacramento, & quibus Græci morem hunc etiam obseruant, ecclesia tamen Latina vbi sopitus est hic error, veterem consuetudinē iterum suscepit, ita vt iam amplius panem fermentatum in vsu huius sacra-

Hebion.

Epif. 41.
ad episc.
Syriz.

Nestori menti non admittat. ¶ Audi quiddā non paulo manifestius, quū Neochristiani vellent Christi personā distrahere in duas, quarū altera Deum, altera hominem conficeret: vnde sequeretur, sicut & ipsi contēdebant, Mariā tantum esse matrē hominis Christi, non Dei, isti orta est dissensio de duobus nominibus contēdentibus alijs Theotocon hoc est deiparā, alijs affirmātibus Christotocō esse dicit; Mariā, tanq̄ Christi matrē. Et quis vtrunq; hoc nomen præcipue cōperat Mariæ, vt tamen hæresis Nestorianorum supprimeretur quæ conabatur euincere Mariam tantummodo Christi, non etiā Dei esse matrē, ecclesia ad tēpus prohibuit Mariā vocare matrē Christi, quū tamen ea verissime erat. Vide episto. Leonis, etiā quæ Hormisda papa scribit ad Iustinū imperatorē. Quū itaq; ad certū tempus vetuit ecclesia Mariā dici matrē Christi propter hæresim Nestorij & Eutycetis, quanto magis merito prohibuit ad tempus vtriusque speciei communionē in sacramento, ad tantos errores euellendos: in rebus enim fidei sicut & in bonis morib⁹, instar & hortulani oportet procurare omnia, vt quāprimū ramus nimiū in alterutrā partem flectitur, rursus incuruet eum in alteram partē, quatenus hoc modo crescat rector. Ita simili modo fecit in ecclesia in honorem sacramento, & vtilitatē fidelium, atque errātium emendationem, vt ipsi quoq; redigantur in ordinē vnitatis ecclesiasticæ. ecclesia siquidem illa est arca Noe extra quā nemo seruat, ipsa vero instar sponsi sui Christi cupit oēs homines saluos fieri, dominus Deus dignetur illuminare errātes, & fidelibus largiri constantiam, qua freti fortiter perseuerent in vnitate fidei Christianæ, in qua nos tandem omnes gaudium consequamur fœlicitatis æternæ, Amen.

Hormisda.

Gene. 7.

HOMILIA TRIGESIMA QVINTA,
de sumptione alterius tantum speciei in
sacramento altaris.

¶ Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Ioannis sexto.

E T si non erat animus, dilectissimi in domino Iesu, materiam huius sacramento tam copiose pertractare, attamē quū sim expertus esse multos etiā pro doctis & sapiētibus habitos, quibus iste fucus imo fum⁹ Lu-

theri nihil aliud nisi fumū vendentis, imposuit, ita vt ab vnitate fidei & ecclesiæ resiliant: ipse me zelus Dei compellit & charitas proximorum, rē hanc penitus adhuc introspicere, quam à principio fecimus, vbi quō materiam pro exigentia causæ tractauimus, ita nunc articulos quosdam ponemus, quos vir vndecunq; doctissimus episcopus Rossensis aduersus Lutherum pro cōfortatione & consolatione catholicorum præscripsit, non quidem hic ad verbum adducemus omnia, sed ipsum succum atque adeo medullā totius rei declarabimus. ¶ Principio considerandū est consuetudinem hanc laicæ cōmunionis in ecclesia introductam citra alicui⁹ doli vel fraudis suspicionem, quid enim excogitari etiam potest, quod habeant sacerdotes veluti prerogatiuum, si laicis alteram sacramento speciem subtraxerint. scilicet calicis, quid obsecro hoc eis proderit? ¶ Vique adeo nemo potest ostendere, quō sacerdotes hic priuatū suū cōmodum quesuissent. Quid quod contrarium ipsorum causam multo fortius confirmasset: sicut Zuingl. iactitabat se plerāq; vetulas ad fletū prouocasse, dum eis nonnihil dixerit de sumptione calicis, quanuis deinceps calice, hostia, & toto hoc sacramento penitus exciderit. Quo tandē non Lutherus ecclesiasticos homines in suspicionem trahere conatur tyrannidis, eo quod laicis species calicis subtrahatur? Tyrannis vtique sit vbi quispian se propria autoritate citra expectationem iuris violēter intrudere nititur in aliquod bonum, in potestate &c. quæ ad eum non pertinent: nihil autē istorum hoc loco de sacerdotibus euinci potest, Lutherus igitur temere & non sine mēdacijs nota pontifices, cōcilia & vniuersum illum ordinem sacrum insinulat tyrannidis. 2 Hæc communionis huius introducta consuetudo sub altera tantum specie neq; alicui do sub scripturæ nec vlli cōmissioni Christi aduersatur, sicut & ipse fatetur Lutherus neutrā esse necessariam. Imo alicubi affirmat nullū esse in euangelio & vniuerso nouo testamento præceptū. Vbi etsi grauer errat ille, nostrum tamē institutū verum est. scilicet morem hunc cōmunionis laicæ nusquam esse in sacris literis prohibuit, quod testatur vel illud vnicū, quoniam in ecclesia Latina tanto omnium consensu citra vllam controuersiam mos hic ab omnibus est receptus. vnde quicquid rationis est capax, colligere facillime potest factum id esse à spiritu sancto qui operatus est in cordibus fidelium.

Nihil accedit sacerdotibus extra speciem

Cōsuetudo sub vna specie

Quauis enim Bohemi in hac re peculiaré sibi hæresim concitarunt seducti à Petro Dresden. & alijs, antea tamen in Bohemia quoq; , vt in alijs christianorum regnis omnibus mos hic cõmunionis laicæ ab omnibus receptus: quæ & adhuc magna Bohemorum pars sequitur cum ecclesia catholica. Quã rû obsecro laboris & molestiæ dedit christianis festû paschæ sub pontificibus Pio, Victore & Aniceto? Quantum malorû ortum est ex eo q̄ sacerdotibus atq; diaconis negatum est ducere vxores? Quantû rixarum & contentionum emerfit pro primatum ecclesiæ Romanæ? Immensum, quantum discordiarum sit motum ob imagines Christi & sanctorum, atque id genus alia plura. Nihil simile constat esse concitatû, quando vsus huius cõmunionis est introductus. Quod autem deinceps superuenerunt qui dissensiones mouerûnt & adhuc mouent, quibus hanc cõmunicandi consuetudinem reiciant, quæ tanto omnium consensu ab vniuersa ecclesia Latina fuit recepta: nõ prouenit id ex spiritu sancto, qui vtique nõ est deus dissensionis, sed ex autore omnis discordiæ & patre mēdaciorem diabolo, huiusmodi iurgia inuehit in ecclesiam, vt sic christiani veram vnitatem & charitatem amittāt, contra illud quod eos iam olim docuit Paulus, obsecro vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis, omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu & eadem scientia, Hæc illa catholica & apostolica est regula, secundum cuius præscriptû non viuunt isti qui tantos in ecclesia tumultus citra causam concitant, præter vtilitatem, imo cû magna animarû pernicie. det Deus eis mentem meliorem, vt errores suos agnoscant & ad ouile Christi reuertantur. 2 Dixi hæreticos istos errorem hunc commouisse sine causa & aliqua vtilitate, siquidem vsus alterius tantum speciei in nullius cedit detrimētum, eo quod ibi totus est Christus, vsque adeo vt nihilo plus iste sumat sub panis & vini speciebus, quàm simplex catholicus sub altera tantum, quod quidem ad Christum pertinet, nisi quod iste eundem Christum etiam sub specie vini suscipit: species autem nihil virtutis aut efficacix addit sacramento, quia tantum est signum, nec quicquam operatur in animam hominis, sed ipse Christus qui æque sub vna tantum est specie, ac sub vtraque. Bene igitur catholici & veteres illi Christiani fecerunt, qui antequam ecclesia præciperet istam communio-

1. Co. 14.

2. Cor. 1.

nem sub altera tantum specie, ipsi proprio motu in honoré sacramenti, quod passim videbant in tanta cõmunitate multitudinem indignis modis tractari, vltro nemine cogente maluerunt altera specie abstinere quàm vtrâq; ad ignominiam sacramenti suscipere. Quãto amplius pij fuerunt illi deoq; propinquiores quàm isti sectarum nouatores Lutherani & Zuingliani, qui nihil ipsi faciunt boni, sed neq; aliud ex eis audis, nisi quod hoies bonos, corpore & anima, quantum in eis est perdunt. Omnes itaque Christiani multo magis permanere debēt cum vniuersali totius ecclesiæ consuetudine, quàm vt istiusmodi sibi quærant diuerticula, vel eo maxime quod id duobus concilijs decretum est, & Christus ecclesiã suam errare vtiq; non permittit in ijs quæ sunt fidei, quum ei dederit spiritum sanctum omnis veritatis magistrum. Quæro ex huiusmodi hæretico qui ita mordicus calicis communionem tuetur, quisnam dissensionē istam dignoscet & dijudicabit? aut alium dare poterit iudicem, nisi generale cõcilium. Atqui hoc iam olim statuit super hac re & impios Lutheri errores damnauit: qui quum euadere per hanc rimam cupit affirmas scripturam iudicare debere, iniquum sane est subterfugium, eo q̄ scriptura vtriq; parti est communis, vt quàm ambæ suscipiant, nõ enim de scriptura contenditur sed de eius intellectu: & quum Lutherus sensum suum extollere nititur supra omnia cõcilia & totum Christianismum, quæ diabolica est præsumptio, & luciferiana superbia: præcepit enim dñs, atq; adeo serio mandauit audire ecclesiam, nõ vel Lutherum vel Iacobellum. Paulus quoq; Heb. 13. parere nos vult prælatis & in eminentia cõstitutis, nõ perfidis ex monastico ordine apostatis. Christus docuit omnes Mat. 18. audire vocem sui pastoris & rectoris, nõ vlulatum sæuientiũ & rapacium luporum, hoc est, hæreticorum qui semetipsos ingerunt sine consensu spiritualis ecclesiasticæ potestatis.

3 Cæterum quia sæpe hæc constitutiones commemorauimus conciliorum Constantiensis & Basiliensis, vt id quoque liquido constet nostris Christianis, en in hac etiam parte eorum iuuabimus intellectû, & sanctionē hoc loco adducemus quæ cõfecta est sessione 13. in hunc modũ. Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerarie asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum eucharistiæ sub vtraque specie panis & vini susci-

Ioan. 16.

Heb. 13.

Mat. 18.

Decretũ

Constã.

pere, & non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum laicum passim communicent, etiam post cenam vel alias non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asseruerunt, contra laudabilem ecclesiae consuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquam sacrilegam danabiliter reprobari conantur: hinc est quod hoc praesens concilium sacrum generale Constantiense in spiritu sancto legitime congregatum, aduersus hunc errorem salutem fidelium providere satagens, matura plurimum doctorum tam diuini quam humani iuris deliberatione praehabita, declarat, decernit, & definit: quod licet Christus post cenam instituerit, & suis discipulis ministrauerit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum, tamen non obstante sacrorum canonum auctoritate laudabilis & approbata consuetudo ecclesiae seruauit & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cenam, neque a fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a iure vel ecclesia concessio vel admissio. Et sicut haec consuetudo ad euitandum aliquam pericula & scandala rationabiliter introducta, quod licet in primitiua ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub utraque specie, postea a conscientibus sub utraque specie, & a laicis tantum sub specie panis suscipitur, cum firmissime credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum corpus & sanguinem tantum sub specie panis suam sub specie vini veraciter contineri: unde cum huiusmodi consuetudo ab ecclesia & S. patribus rationabiliter introducta & diutissime obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobari aut sine ecclesiae auctoritate prohibito mutare: quapropter dicere quod hanc consuetudinem aut legem obseruare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum, & pertinaciter asserentes oppositum praemissorum, tanquam haereticum accendi sunt, & grauiter puniendi per dioecesanos seu locorum officiales eorum, aut inquisitores haereticae prauitatis, in regnis seu prouinciis, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsitan attentatum aut praesumptum: iuxta canonicas & legitimas sanctiones, in fauorem Catholicae fidei contra haereticos & eorum fautores salubriter adiuuentas. 4. Audita nunc vniuersalis ecclesiae sanctione, siquidem in hoc concilio sancto interfuerunt. scilicet nationes illae, Italica, Germanica, Gallica, Hispanica, & Anglica, reliqua autem regna ipsius quinque;

nationibus fuerunt inclusa. Atqui Christus nos serio iubet Matt. 18. audire ecclesiam, neque contra praelatos illius murmurare, alias Exod. 16. enim rebelles fumus aduersus Deum, ut testatur Moyses, & le Num. 16. praeter contrahimus animam, sicut Maria leprosa facta est in corpore. Omnes eiusmodi murmuratores merentur simile subire Deut. 17. supplicium, sicut Chore, Dathan & Abyron, ut deuoret eos terra morsu amarissimo: si enim tantum potestatis iam olim contulit Deus summo sacerdoti in lege ut quisquis non parebat ei, reus esset mortis, non minus & nos obedire decet summo pontifici in ecclesia, qui nobis datus est in pastorem animarum sicut Christus commisit Petro & posteris eius, pasce oves meas. Praecipit autem & ipse Christus ut audiamus praepositos nostros, dicens, qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit & eum qui misit me patrem. Omnes igitur synceros Christianos candide obtemperare decet sanctionis huius concilii Constantiensis. quoniam dominus praelatis ligandi soluendi quoque contulit potestatem. Et ut maxime non statuisset hoc concilium illud sanctum, adhuc tamen Christianos obseruare conuenit laudatam illam ecclesiae consuetudinem, neque ipsam villo modo contemnere: iuxta istud Pauli, si quis videtur contemtuosus 1. Cor. 11. esse, nos tale consuetudinem non habemus neque ecclesia Dei. Auctoritas Magna vera magna est auctoritas ecclesiae cui & scripturas ecclesiae ipsa concessit. Nam quis abrogauit sabbatum & in eius locum suum substituit diem dominicum? non scriptura utique, sed ecclesia. Exod. 20. Quis aboleuit circumcisionem in veteri testamento praecipit & inde vna cum Euangelio visitata ecclesia in primo apostolorum concilio Hierosolymis partim, & deinde in vniuersi Iosue 5. sum. Quis promouit diem paschae a 15. die mensis primi usque in diem dominicum semper? non scriptura, sed ecclesia. Quis permisit ut apostoli contra commissionem domini baptizarent in nomine Iesu? ecclesia apostolica. Prohibuit esum sanguinis & suffocati, eundemque contra scripturam rursus sustulit? Ecclesia. Moyses serpentem aeneum suffixit & erexit ad praecipitum domini. Ezechias rursus demolitus est. An non ecclesia superior est Ezechia? Omnia haec inde robur accipiunt. quod ecclesia doctore & magistro gaudet spiritu sancto, dicente domino ad apostolos, Rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis, & ille docebit vos omnia. Et inde, quum venerit paracletus ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ioan. 16.

¶ Quisquis ergo consuetudines & sanctiones ecclesiæ spernit, simul quoq; magistrum eius contemnit spiritum sanctū, ipsumq; blasphemat, quoniam certo illa habet spiritū Dei: & quisquis in mandatis & præceptis ecclesiæ dubitat, is simul de spiritu sancto ambigit in quem & peccat, inflatus inanis superbie fastu: non faciunt hoc candidi filij ecclesiæ, sed contenti sunt iuxta præceptum ecclesiæ vna tantum specie sacramenti, in qua & sperant se gratiam & gloriam cōsecu-
turos à domino Deo, Amen.

HOMILIA XXXVI. QVA DE
clinantur & refelluntur obiectiones
quas pro vtraq; specie sacramē-
ti obiiciunt hæretici.

¶ Qui manducat hunc panem, viuet in
æternum. Ioan. 6.

Atisfaciat nobis vnanimis ecclesiæ cōsensus in hoc
S sacramento, satis faciant decreta conciliorum, satis
Luc. 24. item quod dominus ipse sacramentum illud discipu-
Ioan. 6. lis in Emaus sub altera tantum specie porrexit, satis persua-
deat hoc nobis quòd Christus Ioā. 6. vbi plurimum facit hu-
ius sacramenti mentionem, nusquam meminit vtriusque spe-
cie necessario sumenda, satis faciat & hoc quod in veteri te-
Exo. 16. & 12. stamento figuræ typicæ, illius sacramenti sub vna tantum spe-
cie proponuntur, sicut manna, panes propositionis, & agn^o
Act. 2. paschalis: his accedit primitiæ ecclesiæ consuetudo Hiero-
solyms obseruata, & quòd sacramentum hoc à sanctis patri-
bus est sub vna tantum specie conseruatum. ita enim Am-
brosius scribit de exitu fratris sui Satyri, quomodo sacramē-
tum gestarit inuolutum in libello precum suarum, atq; hoc
Ad rufi seruarit eum in naufragio. Hieronymus quoque in quadam
cum mo epistola testatur Exuperium episcopum Tolosanum, con-
nachum. seruasse sacramentum corporis Christi in cophino seu cor-
be iunco: sicq; Epiphanium episcopum Cypri gestasse ex
collo suspensum. Ex quibus rationibus, euidenter colligen-
dum est nobis & persuadendum firmiter, vt constantissime
perseueremus cum ecclesiastica consuetudine, neque mo-
ueamur ab iis quæ noui & veteres hæretici commenti sunt
de communionem calicis, eorum tamen calumnias diluendas
atque refutandas suscipimus.

I Quando quidem sacerdos in officio missæ tenetur
sacramentum hoc sub vtraq; specie consecrare & sumere,
quor non faciat hoc ipsum laicus quoq;, nihilo vtiq; minus
Christianus existens atq; sacerdos, & ipse etiam Christi san-
guine redemptus? Breuiter hic respondent doctores sacer-
dotibus commissum id esse in persona apostolorum, quādo
dixit ad eos Christus, hoc facite in meam commemorationē
quæ verba ad apostolos tantum & eorum successores perti-
nent, quoniam ipse dominus eos à cæteris fidelibus separat di-
cens apud Lucā de calice, qui pro vobis effundetur, & apud Luc. 22.
Math. qui pro nobis effundetur, non tantum pro apostolis, Mat. 26.
qui tunc sacramentū suscipiebant, sicut hæc pulchre cōiun-
git ecclesia in consecratione, quū ait. ¶ Hic est calix sangui-
nis mei noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro
Canon. vobis & pro multis effundetur in remissionē peccatorum.
inde quicumque cōsecrant sub vtraq; debent specie fume-
re sacramentum tanq̄ publici ecclesiæ ministri. Atq; in hoc
conquiescunt doctores, è quibus doctor quidā. Vide ad lon-
gum proponit rationem huiusmodi velut pro fundamento.
Duo sunt in sacramento significatio & operatio, illa quidē
nos ducit ad cognitionem inuisibilis virtutis diuinæ, gratiæ
quoq; & donorum. vñ in nobis acceditur charitas, spes erigi-
tur, nutritur & alitur fides, nōsq; ad gratiarum actionem
incitatur. ¶ Quo autem pacto sit hoc sacramentū etiam sig-
num, inuenimus enim signū triplex, aliud significās, aliud
memoriale, aliud signum pignoris, & tria hæc in sacramēto
quoq; facile est videre: quia primo significat ré presentem,
puta vnitatē & cōmunionem fidelium, dicēte Paulo, Vnus
1. Cor. 10. panis & vnū corpus multi sumus oēs qui de vno pane & de
Psal. 118. vno calice participamus. Porro quid commodi afferat fide-
libus hæc ipsa communicio, alibi satis declarauimus, atq; idip-
sum non latuit cum qui dixit, particeps ego sum omnium
timentium te & custodientium mādāta tua. hæc enim com-
municio extendit se ad oēs sanctos, angelos & electos. Præ-
terea designat hoc sacramētum saturitatē internæ & spiritua-
lis famis: iuxta id quod ait dominus, Beati qui esuriunt & si
Luc. 14. tiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, quanuis ea satu-
ritas incipit quidem hic in hoc venerabili sacramento, im-
plebitur tamen perfecte in gloria futuræ beatitudinis, sicut
Luc. 22. testatur parabola cœnæ, & Christus promisit discipulis suis

se paraturum eis mensam, David quoq; cum fiducia magna exclamavit in spū, satiabor quum apparuerit gloria tua.

Luc. 21.

¶ Insuper esse hoc sacramentum etiā signum memoriale, te stantur ipsa Christi verba, quibus monemur vt ne dilectionis tāta quam declarauit ille moriens obliuiscamur facile, monstrauit quoq; ad maiore nobis attentionē faciendā sub duabus speciebus sanctissimi corporis sui oblationem. scilicet sub specie panis, & sanguinis sui effusionē sub specie vini, quibus nimirum ardentissimam illā Dei in nos charitatē subinde renouemus, sicut & Paulus admonet nos in sumptione huius sacramenti mortē domini annunciare. ¶ Ab initio iam supra diximus sacramentū hoc signū esse pignoris, idēq; ex duobus prædictis emanat, quū enim hoc sacramentum suscipimus propter vnitatē & cōmunionē fidelium mutua, atq; vt magnā etiā meminerimus dilectionis quā erga nos habuit Christus redēptor & saluator noster, profecto nō possumus nō inde concipere nobis spē cū magna quadā consolatione fore aliquē vt ille cōmunionem huiusmodi sanctorū & dilectionē nobis cōferat in æterna patria, eiusq; rei nobis interim veluti symbolū certissimū sit hoc sacramentū: iuxta illud quod canit ecclesia, & futuræ gloriæ nobis pignus dat.

Roma. 5.

¶ Satis iā hæten⁹ dictū est quātū hui⁹ rei necessitas exigit, quō hoc sacramētū, præterq̄ quod immediate significat verū corpus Christi & sanctissimū eius sanguinē veraciter hic existētē, cōtra Capharnaitas & Berégarianos, triplicē adhuc habeat significationē: reliquū iā est vt nonnihil etiā de operatione huius sacramēti disseramus, q̄ nō aliter explicāda erit nisi vt de aliorū sacramētorū effectu dictū est, siquidē in oibus ijs occulta q̄dā & naturā superans operatio est, diuinæ virtutis, oia enim q̄ figurāt, efficiunt. Vide supra ab initio de efficacia sacramētorum. Sequitur inde effectū huius sacramēti esse Christianā vnitatem, quūquidē hic corpori Christi mystico incorporamur. 2 Satiatur hic speculiter, dum quicquid naturaliter in corpore operatur cibus ille exterior, id omne esca hæc spiritalis suo modo operatur in aīa, ita memoria quoq; passionis Christi & mortis exhibet oibus Christianis spē & fiduciā summā cōsequendæ felicitatis. Peculiare est i hoc sacramēto qđ manifestissime hic pater discriminē inter significationē & effectū, illa enī in signis cōsistit sine speciebus panis & vini, hic autē a virtute

scificitur, corporis puta & sanguinis Christi, quæ essentia- liter sunt in hoc sacramēto. ¶ Atq; nūc euidenter inde cōsequitur, quare sacramētum hoc nunq̄ nisi sub vtraq; specie debeat cōsecrari, vt. s. satisfaciatur institutioni Christi, idēque ppter significationem, siquidē sub vtraq; specie distinctius & manifestius designatur atq; adeo repræsentatur effusio sanguinis & immolatio corporis Christi, quæ vtraq; sane facta est in redēptionē nostrā, duo etiā hæc in passione & morte sunt ab inuicē separata, quamobrē Christus in cō-

In missa
vtraque
species.

na duo instituit distincta signa quæ corpus occisum, & effusum significarent sanguinē. ¶ Atq; quū perfecta saturitas esum requirit & potū, ideo illa quoq; abūde satis significatur per signa illa distincta panis & vini. Sacerdos igitur quia tanq̄ publicus ecclesiæ minister cōsecrat ad honorem Dei & profectū ecclesiæ, vtraq; oportet vtatur specie ex ipsa cōmissione Christi, vt sic fideles magis admoneantur discretæ illius significationis meminisse, immolationis in quā corporis factę in redēptionē nostram, & effusi sanguinis ad abluenda peccata. Quilibet etiā Christianus dū publicē & palā sacramentum hoc tractari videt sub vtraq; specie, satis cōmonefit huius significationis, vnde cōtēpletur & passionē mortēq; Christi, & effusionem sanguinis eius. Quādo au-

tem priuatim ipse vult sacramētū hoc sumere, nō perinde Extra iam necessariū est vt tantopere significationē intendat & p missa ea luctetur, quam satis suscipit audiens missam, sed tunc omnis sua cōsideratio debet esse intenta ad effectū sacramēti, vbi quilibet omnē eius fructum & virtutē suscipit sub altera tantū & sub vtraq; specie. ¶ Hæc quisquis in hunc modum cū iudicio & semoto omni priuato affectu contēplat, facile videt quā inapte Lutherani sacerdotes nescio quā nouitatem cōmenti sunt ad ignominiam passionis Christi, quæ mihi videtur nō exigua esse pars eius erroris quæ tribuitur Antichristo, sic enim & isti conanē homines abducere a cōmemoranda Christi passione, atque in hūc modū habet, Per omnia persuadere nitunt magistratus suos, quod si desint cōmunicantes, non opus sit eos missam celebrare.

¶ Atqui nōne fraudulentū est hoc inuentū diaboli, quod si nō hoies priuati qui suscipiāt hoc sacramētū p sua propria Nouus error. vtilitate ad cōsequendos illius sacramēti fructus, oporteat tūc vniuersam alicuius ecclesiæ communitatem signo hoc

memoriali passionis & mortis Christi desitui? non semper quilibet idoneus esse potest ad suscipiendum hoc sacramentum. ideo enim probatione præuia opus est iuxta sententiã Pauli, sed vt quis meminerit passionis Christi, quã omnium maxime ad animã & memoriã reducere potest si adstet missã, videns ibi sacramentũ hoc tractari: penes hostiam. nanque meminit corporis Christi immolati in cruce, penes autem calicẽ, sanguinis ibi effusi. Aut quis tandẽ tam nullius est mentis, aut tam ferrei pectoris, qui non tunc huiusmodi quid secum recogitat? O dñe Iesu Christe, præter & contra omne meritum tuũ, ecce preciosissimũ sanguinẽ tuum effudi & sacratissimũ corpus ita mortuũ, exanime & exanguẽ immolasti in ara crucis pro peccatis meis, quanuis nũc per gloriosissimam resurrectionẽ viuus & regnas cum Deo patre in immensã gloria, pro quo tibi laudes & gratias ago &c. atque id genus alia quædam. ¶ Hoc sane fuerat Christiano homine dignum. Nõ vt isti faciunt Neochristiani ea tantum quæ carnis sunt sectantes interimque ministros se profitetur & ecclesiastes vniuersalis ecclesiã, nec tñ suo satisfaciunt officio, missas nõ celebrant in vsum totius ecclesiã, sed priuatorũ tantum hominũ expectare volũt communionẽ, quorũ tantũ huiusmodi homines ecclesia suos sibi constituit ministros, si non toti ecclesiã sed priuatis solũmodo comunicantibus intersunt? Quid aliud est nisi commetum diabolicũ, vt per illũ abusum tacite quasi missã in vniuersũ abrogaretur, ipsũque passionis & mortis Christi memoriale periret, decrescente in dies comunicantium numero, ita vt aliquando toto mense vix vnũ inuenias qui ad communionem veniat, vel eo maxime quũ eorũ antesignani & supremi ductores, sacerdotes dico rarissime etiã ipsi comunicet, qua de re vide confutationem nouæ ordinationis, editã in Burggrauiatu & ciuitate Nurembergensi. ¶ Omnes itaque Christiani solerter sibi caueant ab ipsis animicidis Lutheranis, furibus sacramentorũ, neque sinant suffurari sibi sacramentum hoc propter communicantes, quin potius quũ omnes fideles debeant vti preciosissimo huius sancti sacramenti thesauro, vt sic admonentur sæpius charitati illius quã eis Christus in sua morte exhibuit, atque inde gratias agant: nõ autẽ operaprecium est, vt ideo quilibet Christianus cõsecrandi sibi abroget officium, solis presbyteris cõmissum,

In sacer-
dotes Lu-
theranos

contentus merito esse debet quisquis missã audit, quũ publicus ecclesiã minister sacramentũ hoc sub vtraque specie in missã cõsicit & tractat: ipse autẽ volens etiã fructũ & efficaciam illius sacramenti consequi, sub altera tantum suscipiat specie, vbi omnem eius virtutem & effectum plenissime sumit. Atque hæc ad primam quæstionem responsio est.

4 Altera hæc est, quũ inficiari nemo queat Paulum præcepisse Corinthiis vtriusque speciei vsum in hoc sacramento, idque Cyprianus & Hieronymus testatur aperte, vt supra ipsi meminimus, non in aliũ tamen finem, nisi quod aliquando fuerit quidẽ hæc consuetudo in nonnullis ecclesijs particularibus, nõ autem in vniuersali, nec vnquã fuit hoc præceptum. Vbi iam quarat aliquis, quãdo ea consuetudo sub vtraque specie comunicandi ex certis & grauibus causis est immutata, quid est quod papa Gelasius eã rursus præcepit esse obseruandã, ita enim eius habet sanctio. Aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceant. quia diuinitio vnus eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire? ¶ Ad hoc sane respõdetur quod ibi de presbyteris agitur, aliã enim mysterij significationis diuidentur, sicuti supra clare docuim⁹ de sacerdotibus in missã. Id ita esse, ecce quã omnino manifestissime testat caput presens ex cõcilio Toletano desumptũ, quando aliqui sacerdotes sapius quã semel vna die tentabant missã legere, & in vltima tandẽ solummodo suscipere sacramentũ, ait enim, Quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificas particeps esse dignoscatur? quod nunc quoque Lutherani sacerdotes ignauitæ suæ consulentes intendunt facere. Ita & sequens caput ab aduersarijs nostris inductũ loquitur tantum de sacerdotibus in officio missã cõsecrãtib⁹. Reliquæ obiectiones quia ex dictis facile euincuntur. ideo ijs refellendis supersedeo, nisi quod lubet aliquas adhuc in manus sumere & confutare, ex ijs quæ scripsit Cochleus fidelis ecclesiã minister & doctor, ad decanum & capitulum Friburgense.

1 Obuciant aduersarij, Christus sacramentum hoc sub vtraque specie sumendum instituit, ipseque adeo dedit Mar. 26. Mar. 14. Luc. 22. & 1. Corin. 11. Respondemus, bene quidem sic cõtulit Christus, non laicis tamen sed apostolis, atque ita etiam hodie in missã suscipiunt sacerdotes, neque enim ei cõcæ interfuerunt laici, quare verba hæc, bibite ex

De conf.
distur. 2.
Compe-
rimus.

C. relatũ
ibi.

Cochle⁹

eo omnes, solis dicta sunt apostolis, sicut & ista sequentia, Omnes vos scandalū patiemini in me in ista nocte. Merito igitur exhiberi hoc loco debet ecclesie obediētia, cui non temere Christus adhibuit rectorē spiritū sanctū. 2. Obtrudunt deinde nobis & hæc Christi verba, quādo dixit in cœna, Exēplum dedi vobis, vt sicut ego feci & vos faciatis. Vbi dicimus & Christi verba dicta esse apostolis, nō autē de huius communionē sacramenti, sed de pedum lotionē & exēplo humilitatis: neq; vero necessarium est nos omnē illam obseruare formam, qua vsusest Christus, nā ipse post cœnā eis contulit hoc sacramentū, nos autem ex consuetudine & præcepto ecclesie consecramus & damus mane ante quemcunque alium cibum. sicut & non iā quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ieiunare possumus, quod tamē fecit Christus, sed iuxta ordinem ecclesie nos iam ad meridiem vsque ieiunamus, quō olim ieiunaretur ad vespērā. Omnia hæc pro cōmoditate mutare potest ecclesia, sicut & in hoc fecit sacramēto, cuius varijs varijs temporibus vsus etiam fuit, semper tamen audienda nobis est ecclesia.

3. Adhuc dicunt, ius diuinū inuariabile est, quicquid ergo fecit & docuit Christus, nunquā errat aut est immutandū. Atqui nusquā præcepit Christus vtrāq; speciē laicis, sicuti nec prohibuit, sed huiusmodi ordinationis constitutionē apostolis & ecclesie cōmisit dicens, Multa adhuc habeo vobis dicere, sed nō potestis portare modo. Quid quod non oēs in sacris literis cōprehensum sit inuariabile? quum maxima pars sanctionū & præceptorū veteris testamētī modo non seruatur ad literā: insuper & noui testamētī consuetudines quasdā amplius seruare nō tenemur, puta communitatē bonorum temporalium, abstinentiam ab esu sanguinis, rationē capillorū in viris, & ne mulieres incedant aper to capite &c. a quibus nos ecclesia per spiritū Dei liberauit.

4. Etsi ius canonicum veterēsque illos canones obiciāt, dicimus eos loqui de sacerdotibus in missā, aut si quid habent de laicis intelligēdi sunt de carne & sanguine Christi, id enim vtrunque laici etiā sub altera tantū accipiunt specie. ¶ Et vt maxime sint nonnulli qui de vtraque specie loquuntur, referendi sunt ad eorum temporum mores, quibus id ipsum adhuc fuit in vsu.

5. Extremum est quod clamat, si non vtraque eis species

Ioan. 13.

Matt. 4.

Mat. 18.

Ioan. 6.

Act. 2.4.

Act. 15.

1. Co. 11.

sacramenti admittatur, se plane nullam accepturos. Imo sacra c. omnis ne ecclesia serio & graui ter præcepit vt hoc sacramentum vtriusq; tempore paschali a fidelibus suscipiatur, quod quisquis nō de poen. facit inobediens est, neque ecclesiam audit, sed instar idololatræ grauiissime peccat, dubitatque insuper de spiritu Rom. 14. sancto, qui datus est ecclesie in rectorē, & inde offendit 1. Cor. 8. proximum, cōtra præceptum Pauli, satius itaque ei fuerat Mat. 18. vt suspensa ex capite ipsius mola alinaria demergeretur in profundum maris, est enim coram Deo membrum putridū & abscisum. quod si ganniant se id facere vrgente conscien tia, profecto ea quoque iniqua erit & ideo abscicienda, neq; sic extollendus intellectus supra & contra ecclesiā. ¶ Vos itaque in Christo dilectissimi optimum, maximū hunc thesaurum, quem nobis Christus reliquit in sui memoriam, suscipite iuxta ordinationem ecclesie catholice. Et o dulcis Iesu te precor vt mihi ante horā mortis meæ concedas gratiam & misericordiam tuam, ad suscipiendum hoc sanctissimi corporis & sanguinis tui sacramentum, quo fretus tibi in aeterna patria seruire, te colere & laudare possum in æuam, Amen.

In vulgari Germanico vsu erant vocola mihi incognita Thurmen pro consecrare, quia ita reperi illud esse in vsu apud Saxones. Mihi tamen videtur deductū ab Hebræo Theruma, licet illud significet potius eleuationem sacrificij quam consecrationem, quod hic repetere placuit.

10 HOMILIA TRIGESIMASEPTIMA, Et ea quidem prima de sacramento pœnitentiæ.

¶ Pœnitentibus dedit viam iustitiæ. Conuertere ad dominum & relinque peccata tua. precare ante faciem domini, & minue offendicula. Ecclesiast. 17.

Quantum gratiæ dominus Iesus, charissimi, contulerit ecclesie suæ, nec dici potest neq; cogitari satis, paruulis enī peccato originali oppressis, adultis quoq; qui in infidelitate adoleuerunt baptismum reliquit, quo ani-

Iob. 7. ma purgatur, ecclesie & Christo incorporatur, & illi ianua
 caeli aperiuntur. Quumque in hac vita quilibet Christianus
 velut in continua militia viuat aduersus diabolū, carnem &
 mundū, sacramentum instituit cōfirmationis, vbi virtus cō-
 fertur & robur ad resistendum tentationibus, quod appri-
 me necessarium erat in primitiua ecclesia, tēpore martyrū,
 vt sic fideles confortarentur & animarentur ad liberius cō-
 fitendū nomen Iesu inter gētes. Insuper ad augmentū gra-
 tiæ inque sui memoriā reliquit nobis immensum illum the-
 saurum, sacramentum scilicet, corporis & sanguinis sui, in
 quo omnes diuitias gratiæ licet inuenire, dum modo ipsi cō-
 templemur significationē passionis suæ & mortis, sicut ea p-
 nobis geritur in officio missæ, vel quū ipsi effectus eius par-
 ticipes efficitur in ipsius susceptione. Præterea mitissimus
 Deus cōspicatus naturæ nostræ fragilitatē quodque facile
 relabamur in peccata, peccantes contra Deum mortaliter,
 vt huic quoque malo mederetur, dedit sacramentum pœni-
Hieron. tentiæ, velut alteram à naufragio tabulam, vt testatur Hie-
 rony. & nos ab initio ex Sapiente induximus. Pœnitētibus
 dedit viam iustitiæ, &c. Aue Maria.
 ¶ Euāgelio de filio prodigo, aut de oue perdita. Luc. 15.
 Quam necessarium sit hoc ipsum quoque pœnitentiæ
 sacramētum, vel hinc colligere facile quis potest, quod quū
 post partam innocentiam in baptismo homo recidit per nau-
 fragium peccati alicuius actualis in mare mundi huius, rur-
 sus relabitur in iram & inimicitiam Dei summi vtique bo-
Sap. 14. ni, cui æque odio est impius & impietas eius. Vnde & Lu-
Iud. 5. dith dicebat eum odisse malitiam, & Sapiens admonuit ne
Eccl. 15. quis ea que Deus odio habet, faciat. Per peccatum enim ho-
Luc. 15. mo se auertit ab æterno & summo bono, felicitatem amit-
Tom. 2. tit & damnationem acquirit, vsque adeo vt amplius indig-
 nus sit pane quo vescitur, vide homiliā dominicā 19. post
Ioan. 6. festum Pentecostes. Quum itaque peccator in tantum ceci-
 derit barathrum à summi Dei gratia, non potest à seipso re-
 surgere, quia nemo venit ad dominū nisi pater traxerit eū:
2. Co. 3. liberum autem arbitrium vsque adeo extollere, vt etiā pos-
 sit per se resurgere à peccatis Pelagianum fuerit, sacris lite-
Lu. 10. ris & consilijs aduersum: non sumus enim sufficientes cogi-
 tare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis suffi-
 cientia nostra ex Deo est. Homo iste qui inciderat in latro-

nes vulneratus ab eis, iacens prope viam, neque ipse se iuua-
 re potuit, neque iuuare à leuita simul & sacerdote, sensit autē
 auxiliū Samaritani, hoc est Christi domini, transseuntis per
 viā assumptæ humanitatis. Necessariū itaque est vt homo pec-
 cator habeat peculiarem quendam motionē à Deo, vt seipsum
 inspiciens & excutiens totū, sua cōsideret peccata, super ijs
 pœnitentiā agat, assistēte Dei gratia. Ipse enim dominus altat **Apo. 3.**
 ad cordis ostium, pulsans per instinctum gratiæ suæ. Et quā
 uis peccator ægre peccata deserit, subinde se hinc inde cir-
 cūuoluens instar aspidis, quoniā molestum est illi à peccatis
 desistere, misericors dominus eum impellit per timorē & hu-
 militatem ad agendum pœnitentiā. ¶ Quumque incertus ad-
 huc esset peccator de peccati remissione, mitissimus dominus
 instituit sacramentum pœnitentiæ, absolutionē. s. sacerdoti-
 lem, qua certior efficiatur peccator penes hoc signum exter-
 num de diuina gratia sibi collata & de peccatis remissis, non
 quidē ex merito suo, sed virtute passiōis & mortis Christi, si-
 cut omnia sacramenta inde habent efficaciam suam. ¶ Atque **Initium**
 hoc ipsum est pœnitentiæ sacramētum Ecclesiæ à Christo tra-
 ditum supra veteris testamenti pœnitentiam, non operatur
 autem pœnitentia sacramentalis nisi in corde contrito iam-
 que parato absolutionem sacerdotis & gratiam Dei recipere.
 Eaque ratio est, quum Ioannes, imo & Christus ipse & prin-
 ceps apostolorū Petrus prælicationē suam exorsis sint à pœ-
 nitentiā. siquidē Ioannem perhibet Matthæus venisse in die-
Mat. 3. bus illis & prædicasse in deserto Iudææ regionis & dixisse,
 pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum:
Mar. 1. sed & Marcus ait, Erat Ioannes in deserto baptizans & præ-
 dicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum:
Mat. 4. de Christo etiam sic dicit Matthæus, quum audisset Iesus quod
 Ioānes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta ciuitate
 Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum. Exin
 de cœpit Iesus prædicare & dicere, Pœnitentiā agite, appropin-
 quat enim regnum cælorum. quasi diceret, Ecce ego Mes-
 sias sum redemptor & saluator mundi, gratiæ autem & salua-
 tionis meæ non poteritis esse participes, nisi pœnitentiā e-
 geritis, vt sic vobis etiam appropinquet regnum cælorum.
 Magistrum hunc optimum imitatus est non malus discipu-
 lus Petrus, nam & is in prima cōcione post ascensionē Chri-
 sti & spiritus sancti missionem sic dixit, Pœnitentiam agite, **Act. 2.**

& baptizetur vnusquisque vestrū in nomine Iesu Christi, in remissionē peccatorū, & accipietis donum spūs sancti, vt Lucas explicat. Quem locum Lutherus ad opprimendum pœnitentiæ sacramētum deprauauit, pro eo quod ibi habetur, pœnitentiam agite, legens, Emendemini, Teutonice, betert v.

2 lam porro animus est homilias aliquot adiuuante Dei gratia ponere de sacramento pœnitentiæ, non quod omnia velim hic referre quæ de pœnitentiæ & confessione dici possent, nimis enim id & lōgum foret & molestum, sed summa tantum capita quæ à Neochristianis peruertuntur temere, vt sic erroneas eorū doctrinas quilibet Christianus possit euitare, & per pœnitentiā Dei gratiam atque remissionem consequi peccatorum. Vnum tamen quid prætermittendū nō est, quod vocabulo pœnitentiæ duplici modo vtimur, pœnitentiā enim sacramentalis tantum est absolutio sacerdotis quæ fit potestate clauium sibi à Deo tradita. Deinde pœnitentiā internam quoque significat contritionem in animo peccatoris super peccatis commissis, & opera pœnitentiæ externa ad declinanda peccata. & de hac nunc dicturi sumus, tantif per dum deueniamus ad homiliam de potestate clauium, vbi differemus de pœnitentiā. quomodo sit sacramentum. ¶ Vt autem de vtraque pœnitentiā fermo nobis sit acceptior, vōf que intelligatis melius, principio immensam vtilitatem homini ex pœnitentiā emergentē ostendā, quam tamen maiore cum fructu explicare non possum, nisi rationes proposuero quæ nos ad pœnitentiā debeāt mouere, quoniā omnium maxime illa necessaria est, eo quod simul atque ad vsum rationis deuenerimus, gratiam amittimus baptismi & cōfirmationis per opera carnis quæ Paulus ad Galat. enumerat dicens, Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorū seruitus, veneficia, inimicitie, cōtentiones, æmulationes, ire, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidie, homicidia, ebrietates, comestiones, & ijs similia: quoniā qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Quando autē ex humana imbecillitate sine peccatis non viuimus, iuxta illud Ioannis, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Sic quia incessabiliter delinquim⁹, continue delictorum quærere remedium debemus pœnitentiā, ad eam moueant nos rationes sequentes.

Galat. 5.

Pœnitentiā necessaria.

3 Prima est, æternæ damnationis timor, paratus est

enim ignis gehennæ diabolo & omnibus qui in peccatis moriuntur non agentes sup ijs pœnitentiā, sicut ad Iudæos dixit domin⁹, in peccatis vestris moriemini. Et alibi rursus, ni uētes ad si pœnitentiā egeritis, oēs in vnum peribitis. Iterum quoque, pœnitentiā, quid prodest, inquit, homini, si vniuersum mundū lucretur, Mat. 25. animæ autē suæ detrimentū patiat⁹? aut quam cōmutationē Ioan. 5. dabit homo pro anima sua? filius hominis erit in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Ecce secundum opera, Vbi quod male habebunt Neochristiani cū sua nuda fide, oībus operibus destituta: qui autē pœnitentiā egerunt, retributionē bonam inuenient. ¶ Ad euitandam dānationem æternā, pœnitentiā istam ineffabilem, quilibet homo studeat peccata sua delere & redimere per opera pœnitentiæ, ne videat amplius ista Deus ad puniendum carnā quā anima dānata execrabilis adeo sit & miserabilis, vt vniuersus merito mundus condolere debeat, quoties aliqua damnatur, quid faciendū de tot milibus animarum quæ faciē Dei nunquā videbunt, in perpetuū æterni carceris squalorē detrusæ? O ter quaterque, imo in immensum beati, quorū remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir cui non imputauit dñs peccatū. Altera causa est spes æternæ beatitudinis consequendæ ad quam creatus est homo, ad imaginē & similitudinem Dei, ideoque in nulla creatura super terrā saturari & refici potest nobilissima anima hoīs nisi in Deo, dicente Propheta, satiabor quum apparuerit gloria tua: de magna gloria beatorum, de immenso gaudio & lætitia nemo satis eloqui potest, quoniā oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum. Rationē hanc Christus & Ioannes expresserunt, dicentes, Agite pœnitentiā, appropinquabit enim regnū cælorū (licet regnū cælorū hic etiam præsentē possit significare ecclesiā, sicut Theophy. & alij exponunt, tamen etiam proprie potest exponi de regno beatitudinis, id quod facit Chrysostomus) quisquis ergo gloriā vitæ vult cōsequi æternæ, prius oportet opera peragat pœnitentiæ, quia iuxta Paulū per multas tribulationes oportet nos ingredi in regnū cælorū: quis omne id quod patimur propter Deū, exiguū est teste Paulo, non sunt condignæ passionēs huius temporis, ad futuram gloriā quæ reuelabitur in nobis.

Psal. 37.

Gen. 1.

Psal. 16.

1. Cor. 2.

Act. 14.

Rom. 8.

4 Tertia causa agenda pœnitentiæ est, vt sic homo

animā baptismi & cōfirmationis gratiam rursus acquirat, in
 ijs enim duobus sacramentis atq; præcipue in baptismo quif
Rom. 6. que conspeliuit hominem veterē, & resurrexit in nouitate
Galat. 3. vitæ, induit quoq; dominum Iesum & vestē innocentie, fa-
 ctus ita filius lucis & fœlicitatis. Hanc autem gratiā & inno-
Rom. 8. centiam per sequentia perdidit peccata. factus iam filius dā-
 nationis. Inde rursus per pœnitentiā reconciliatus Deo, sit
 filius Dei & cohæres Christi. ¶ Quarta ratio hæc est quia p
 pœnitentiā omnia prius trāfacta opera bona in gratia & cha-
 ritate Dei reuocantur & homo pœnitentiam agens iterū par-
 ticeps efficitur omnium operū bonorum quæ sunt in mun-
 do. Prius illud sic intellige, si quis multum gratiæ & meriti
 acquisierit, per orationem, ieiunium, eleemosynā & similia,
 id omne per vnum peccatū mortale amittitur, quia peccatū
Eze. 18. non tantū perimit animā, sed etiā bona opera, iuxta illud do-
 mini, dicentis per Prophetā, Si auerterit se iustus ad iustitia
 sua & fecerit iniquitatē, oēs iustitiæ eius quas fecerat nō re-
Opera cordabuntur, in præuaricatione qua præuaricatus est, & in
redeunt. peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur: sic autē pecca-
 tum mortale tollit omnia opera bona, vt ea amplius non re-
 spiciat Deus ad remuneratiōē aternā, ita vicissim ex mise-
 ricordia pœnitentia reuiuiscere facit opera à peccatis (vt lo-
Eze. 18. quuntur) mortificata, quæ tamē antea in gratia Dei facta fue-
 rant, sicut ibidem dicit dominus, quū auerterit se impius ab
 impietate sua quam operat⁹ est, & egerit pœnitentiā, custo-
Vtilita. dierit quoq; omnia præcepta mea, vita viuet & non moriet⁹,
pœniten omnium iniquitatū eius quas operat⁹ est, nō recordabor, in
tiæ parti iustitia sua quā operatus est, viuet. Atq; hæc sane magna est
cipatio. pœnitentiæ vtilitas, quod per eam quis recuperat omnia bo-
 na quæ ante plurimos annos fecerat. Alter quoq; non medio-
 cris est pœnitentię fructus, quod hominem pœnitentē oim
 operum bonorum quacunque sunt in mundo, facit partici-
 pem, nam hoc bene ponderandū est omnibus quod vbi pri-
 mum Dei gratiam sunt consequuti, participes fiunt omnium
 missarum, orationum, eleemosynarum & similibum quæ fiunt
Psal. 118. in mundo, teste Psalmista, Particeps ego sum omnium timen-
 tum te, & custodientium mandata tua. Ea nimirum sancto-
 rum est in hoc mundo cōmunio, in qua corpus spirituale hu-
 ic carnali comparatur, sicut enim manducate aliquo, omnia
 eius membra salubria fouentur, ita hic quum quis reficitur

proficit hoc omnibus membris, hoc est fidelibus cūctis, si-
 cuti Paulus præclare confirmat. ¶ Et quod oportet pœni-
 tentiam fieri tempore quadragesimali ante susceptionem
 sacramenti, habemus ex matre nostra ecclesiæ, quæ nobis est
 audienda, nisi sicut ethnici velimus esse & publicani, quo-
 niam ecclesia nos regenerauit in baptismo ad vitam aternā:
 sic & Paulus iubet nos obedire præpositis ecclesiæ, eo
 quod ipsi rationem debent reddere pro animabus nostris.
 & præclare inquit Sapiens, Audi fili mi, disciplinam patris
 tui, & ita ne derelinquas legem matris tuæ, vt addatur gra-
 tia capiti tuo & torques collo tuo. Bene etiam de Ecclesia
 dici potest, quoniam ipsa nobis confessionis modum & tem-
 pus præscripsit, illud à quo primum exorsi sumus. Pœniten-
 tibus dedit viam iustitiæ, cōuertere ad dominum, &c.

Rom. 12.
1. Cor. 12
Mat. 18.
Galat. 4.
Heb. 13.
Eccle. 17

HOMILIA XXXVIII. DE POENI-
 tentia & partibus eius.

¶ Agite pœnitentiam, appropinquabit enim re-
 gnum cœlorum. Math. 4.

Vdistis charissimi homilia superiore, quomodo
A hic dupliciter vtamur vocabulo pœnitentiæ, est e-
 nim ea sacerdotalis absolutio, super hominem pœ-
 nitentem, qui vt eam digne suscipiat, oportet habeat prius
 pœnitentiam, hoc est contritionem internam in corde, eam
 deinde exhibebit ore & opere. Hæc vt plenius intelligatis
 omnia scitote quod vbi primum peccator venerit ad pecca-
 ti cognitionem, tūc ille sane debet peccatum suum arguere
 & accusare, siquidem inique egit, Deumque in se commo-
 uuit, ideo est quod ipse illud puniat & iudicet: iuxta illud
 Pauli, Si nos iudicaremus, non iudicaremur à domino.

1. Cor. 11

¶ Estque hoc ipsum iam opus iustitiæ, velle malum in se-
 ipso viciisci & punire, atque ideo sacramentum hoc quasi iu-
 diciale est, imo (remuneratione dempta) est hæc longe no-
 bilissima operatio iustitiæ, excellentior quàm quod magi-
 stratus vindictam sumunt de alijs. Quomodo autem debeat
 quis peccatum in seipso viciisci, ostēdunt hoc doctores qua-
 tuor modis fieri. Primo vt voluntatem habeat peccatū vin-
 Vindica
 dicandi, & iudicandi, sit hoc quum voluntas sibi & alijs im re pecca-
 perās, vt ait Augustinus, imperat etiam intellectui, vt reco- tum in
 git et quātum offenderit peccatum istud diuinam maiesta- seipso,

tem & bonitatē, quæ super omnia erat diligenda, inde iam concipitur odium peccati. 2 Atq; hinc rursus emergit tanta (vt sic dicam) displicentia peccati, vt cupiat se nunq̄ peccasse, tantumq; possunt sibi in vniuersum displicere peccata omnia, vt velit nunq̄ se irritasse & commouisse aduersus se Deū eiusque præcepta nunq̄ esse transgressum (nota Bonauen.) 3 Ex illis tertiu hoc prouenit, vt volens pœnâ suscipiat peccati, operatus in hoc iustitiâ, siue oret, siue ieiunet, siue templa visitet, siue eleemosynâ largiatur, siue abstineat à vino, cibo, somno, & quicquid huiusmodi afflictionum siue pœnarum sustineat ad emendationē peccatorum, omnia autē hæc vltro patiat̄ & quasi cū gaudio, nā iuxta Augu. quilibet peccator de peccato doleat & de dolore gaudeat.

4 Postremo operatur quis pœnitentiam, si voluntarie suscipiat et aduersitatē sibi obuientē, neq; remurmuret, & quāuis tertia illa operatio magis Deo placet, qua quis vltro sibi pro peccatis suis pœnam assumit, quā vt pœnam ineuitabilis patiat̄ necessitas: attamen & hoc nō displicet Deo, si voluntati diuinæ suâ etiam quis cōformet, dicens in omnī tribulatione & angustia, corde & ore, fiat dñe voluntas tua.

Matth. 6. Sequitur hinc doctrina salubris, & plebeis hoibus sæpius inculcanda, vt quilibet Christianus studiose assuefaciat animum suum, ad quascunq; tribulationes & aduersitates quas patitur suscipiēdas pro pœnis peccatorum: sicut præclare ait Chryso. si de copia rerū in penuriam cadis Deo permitte, si ignis ingruens tuam substantiā absumpsit, & totam domū tuam populatus est, & agis gratias Deo qui prohibere potuit & nō prohibuit, tantā accipies mercedē, quātam si omnia illa in pauperū manus erogasses. doctrina pulchra sane, & desolatorum mentes multū confirmans, ideoq; bene obseruanda. Præterea discas hinc nō quotidianas tantū tribulationes, sed & ipsam quantumuis ineuitabilē mortē suscipere patiēter, eamq; Deo pro peccatis tuis offerre, illa enim sic voluntarie accepta est pœna sufficiens pro pœna cuiuscunq; peccati venialis, & forte pro magna parte pœnæ debite pro mortalibus dimissis, nec obstat quod est pœna necessaria, quia aliquis potest necessarium voluntarie acceptare. Hæc Scotus disting. 21. quarti, Vide & Gersonem.

2 Quāuis ergo Lutherus lanienā suam in hoc quoq; pœnitentiæ sacramento nimium exercuerit, nos tamen rem inte-

gre tractantes singulas eius partes declarabimus, iuxta sententiam Ecclesiasticam & patrū receptorū dicta, scripta que sacris literis conformia disseremus de virtute pœnitentiæ, qua iustitiâ pars est, habetq; ipsa rurſus alias partes tres, Cōtritionē in corde, cōfessionē in ore, & satisfactionē in opere: neq; hoc abhorret à rōne, quū enim pœnitentia iudicium foro similitudo sit, p̄cipio denūciationē fieri cōuenit ad iudiciū, ea conficitur contritione, in qua peccator admonetur sui cōmissi, quo cōditorē suū Deū grauiter offendit: deinde coram iudice culpa quoq; consistenda est, id fit in confessione: postremo & satisfaciendū est peccatū declinando: iuxta decretum iudicis, quod etiam perscicitur qñ quis satisfactionem sibi à confessore iniunctam opere complet. Quid quod ipsum etiam ratio peccati probat quoniam tripliciter offendimus Deum, in corde per malas cogitationes: ore per turpia, falsa & peruersa verba: in opere quoq; quādo cogitationes prauas ipso facto implemus. ¶ Eandē rationem habere debet pharmacum pœnitentiæ, vt ait Chryso. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem: oīa libēter sufferre, superiori supplex est, inferiori subiacet, in corde eius cōtritio est, in ore eius cōfessio, in opere tota humilitas. hæc est fructifera & perfecta pœnitudo. Testatur idē Ecclesia quoq; sic orans ad Dñm, Omnipotēs sempiternæ Deus te humiliter imploramus, ne nos peccatores perire permittas propter nimiam peccata nostra, quia tua creatura sumus, licet peccatores simus, vt ante diem exitus nostri per veram cōtritionem, purā confessionem, & dignam satisfactionem tibi dño Deo omnipotētī placere mereamur. 3 Hic priusq̄ progrediar, oportet nonnihil attingere Neochristianorū errores, vt eos catholici facilius euitēt. Principio enim nimis impudētē asserunt doctores Ecclesiæ negare fidē esse in pœnitentiā necessariam. Reliquiæ sunt veterū hæresum, sicut Augu. Cyprianus, & alij sæpe conquesti sunt, quō hæretici fuorum temporum conati sint per mēdacia audientium animos auertere à veritate. Vnde & Hieronymus super Oseam dicit, In mendacio circumdant hæretici dominū, quicquid enim loquuntur, negatio, imo mēdaciū est. Plurimū hoc in vsu habet Lutherus, quod vel hinc satis patet quādo Ecclesiæ & patribus impingere non veretur, quod ab eis cogitatu est nunquam: neq; vero poterit ille ostendere hoc in aliquo doctore, ex

Homil. 28.

Collecta

De ca. Bap.

Cap. 11. Hæretici mendaces.

vniuerso illo numero omnium quotquot fuerunt iam inde
 a tēporibus Apostolorum nanq; edocti isti à spiritu sancto
 non ignorant vtique, quod sine fide impossibile sit placere
 Deo oportet enim accedētem ad Deum credere quia est, &
 quod remunerator bonorum est, quarentium se: sciunt il-
 li & sciuerunt iā olim quod docuit Iacobus. quoniam postu-
 lare volens aliquid à Deo, postulet id in fide nihil hāsītans:
 quia qui hāsītat simulis est fluctui maris qui à vento moue-
 tur, & huc illuc impellitur Non latuit eos quia omne quod
 ex Deo natum est, vincit mūdum, & q̄ hęc est victoria quę
 vincit mundum, fides nostra. ¶ Ita sciunt quoq; quid in ve-
 teri testamento dominus dixerit ad filios Israel, Vsq̄ue quo
 detrahet mihi populus iste: quousq; non credent mihi, in om-
 nibus signis quę feci coram eis: feriam igitur eos pestilē-
 tia atq; consumam. ¶ Et quod Esaias ait, nisi credideritis,
 nō intelligetis. Nemo igitur credat Luthero perperam docē-
 ti, & misere homines seducenti, quasi vnq̄ aliquis fidem cre-
 diderit non esse necessariam, quum tamē omnes cōfiteamur
 vna cum Paulo, fidē esse substantiam, id est fundamentū to-
 tius ædificij Christiani. Profecto homines vāsani sint opor-
 tet & nimis stupidi, quicunque talia audiunt docentem nec
 audiūt tātum, sed laudant, fouent, amplectuntur: quisquis
 enim vel micam habet rationis, colligere facile potest nemī
 nem verā acturū pœnitētiā, nisi qui credat, quis enim ma-
 gnifaciat offēsam, & irā Dei, qui nihil habet fidei? Alius qui
 dā error est noui Cresconi, Philip. Melanch. qui duas ponit
 pœnitentię partes, cōtritionē & fidem. illa enim terret
 conscientia, hęc rursus cōsolatur. Errorē hunc suum multis
 exornat phaleris, sed istiusmodi quę ad populum magis q̄
 eruditos pertinet, quia nihil artis, nihilq; fundamēti ac so-
 liditatis, hnt & tātundē habēt veri intellectu in solida Theo-
 logia, & tamen quo magis fucū faciat, inducit verba Chri-
 sti dicētis, pœnitentiā agite & credite Euangelio. nō cōmu-
 nis, inquit, est hęc fides, sed vt credat quis dimissa sibi esse
 peccata propter Christum. Verum hęc errore plena sunt om-
 nia, eo modo quo ipse cōfessionē & satisfactiōē excludere,
 nudamq; fidem conatur astruere, quū tamē fides nihil mi-
 nus sit quā pœnitentię pars: quia fidē habent etiā mali nul-
 lam agentes pœnitentiā: est autē quoddam pœnitentię omnem
 præcedens pœnitentiā. Verū igitur est quod vniuersa scri-

Hebr. II.
Iacob. I.

I. Ioan. 5.
Fides.

Esaia 7.

Hebr. II.

Error
Melach.

Marc. I.

ptura prædicat fidem, nam ipsa substantia est & fundamētū
 omnium rerū sperandarū. 4. Cæterū quod Melanchthon
 cū magistro suo Luthero tātoperē extollit fidē, nō facit hoc
 in eius laudem & honorē: sed vt sic oppugnet ecclesiā & ei⁹
 sacramēta: quo in præsumptionem & temeritatē redigantur
 homines, sic ex istis erroribus persuasi. Aliquē puta esse ab-
 solutum, modo credat, etiā si contritionem de peccatis nul-
 lā habeat. Aliter nos docuit Christi p̄curfor Ioānes, dicens,
 Agite pœnitentiā, & facite fructus dignos pœnitentię. Sic
 ille nimirū hoīes ad opera bona vrgebat, iste autē Antichri-
 sti p̄curfor nos ab operibus bonis dehortatur, & ad nudā
 fidem deducere nititur. Audiāt iste mihi verbū illud Augu-
 stini. Iacobus tam vehemēter infensus est eis qui sapiunt fi-
 dem sine operibus valere ad salutē, vt etiā illos dæmonibus
 cōparet, dicēs, Tu credis quoniā vnus est Deus, & beneficus,
 & dæmones credūt & cōtremiscunt. nō multo diuerfiam ait
 Ambrosi. de pœnitentibus, Audiāt, inquit, qui agunt pœni-
 tentiam, quō agere debeant, quo studio, quo affectu, qua mē-
 tis intentione, qua intimatorum cōcussione viscerū, qua cor-
 dis conuersione. Ecce quō hic sanctus pater & doctor ob o-
 culos ponit, quāto labore quāque serio sit agenda pœniten-
 tia, vsque adeo nō contētus est fide ista operibus & charitate
 destituta. Quodq; possit homo nō parum se solari operibus
 suis bonis erga Deū, pulchre mōstrat Gregor. dicēs, Scien-
 dū est quia ex pœna pœnitentię quā sibi mēs irrogat, aliqua
 tenus securitatē percipit, atq; ad interrogationē superni iu-
 dicis fidētior exurgit. Et alibi, causā, inquit, pensandā sunt
 & tunc ligandi atq; soluendi potestas exercenda. En quā
 omnino nō nuda fides sufficit, sed causā insuper sunt pen-
 sandā, vt sic fieri possit absolutio, vñ cōstat falsum esse istud
 Lutheranū dogma, quia fides sola ad remissionē peccatorū
 nō sufficit, quū nec pars eius existat, sed fundamentū est &
 vniuersam ecclesiasticā structurā antecedit. ideo rursus ait
 Gregor. sunt quidā credētes verbis, sed vita non agnoscunt
 fidē. Nemo igitur fidem sine operibus sufficere solā credat,
 quū scriptū sit fidē sine operibus otiosam & mortuā esse: ne
 mo replet se diaboli fauces euasisse perfecte ex nuda soli⁹
 fidei professione longe plus credet quilibet Christianus ve-
 re pius & integer ecclesię catholicę, illiq; se in sua pœnitē-
 tia conformabit, vt contritionem habeat in ore, confessionē

Matth. 3.

De q. dul
citiij q. I.

Ambros.

Lib. 9.
moral.
In homi.
cū sero
effect.

Lib. 37.
moral.

in corde, & opere satisfactionem, quatenus hic gratiam, suorumq; peccatorum remissionem, & post hanc vitam illam consequatur aeternam. Amen.

HOMILIA XXXIX. DE PRIMO
contritionis initio.

Scindite corda vestra. Iohel. 2.

Iohel. 2. **D**iximus contritionem primam esse poenitentiae partem, unde & poenitentia interior siue cordis appellatur, quam a nobis dominus exigit per propheta Iohel. Iohel. 2. ait, scindite corda vestra: fit hoc autem per contritionem, quae quomodo fieri debeat & hauriri, nunc dicemus auxiliante Augusti. Deo, atq; ibi mihi assumo dictum Augusti. qui dicit, poenitentia timore concipitur. Verbum hoc multis modis in sacris literis est fundatum & usurpatum, ita enim sapiens profitetur quod Psal. 110. initium sapientiae sit timor domini, quod ante eum dixit etiam psal. 110. mistes, & in alio psalmodum loco inquit, introibo in templum Psal. 7. sanctum tuum in timore tuo. Usque adeo autem necessarius est timor ut perhibeat sapiens eum qui est sine timore, non posse iustificari, & is sane timor perficitur duplici via, ut mox dicturi sumus. Quo itaque modo concipiatur timor ille, pulchre declarant doctores, quum is qui in peccatis positus sui meminit ipse, suorumque commemorat multitudinem peccatorum, quibus grauius offendit Deum: recogitat illi omnes annos suos in amaritudine animae suae cum Ezechia rege: ad memoriam reuocat peccatis suis se gratiam Dei amisisse, iram Dei recolat immensam, considerat & poenam gehennae quam sit intolerabilis, ubi cogitur priuatus esse gaudio felicitatis aeternae, nisi a peccatis suis desistat. Et quum ita huic est cogitationi intentus, secum in se commemorans, quantum incommodi ex peccato sit consequutus, volens ea porro vitare, iam iam ipsum poenitet commissi & querit remedium poenitentiae, ubi primum illi occurrit passio Christi & immensa charitas in redimendo genere humano, tunc & Deus elargitur gratiam qua adiutus concipiat odium peccati non tantum ex timore domini quod incutit peccatum, sed ex amore Christi atque iustitiae. Hanc poenitentiae formulam nobis proponit Augustinus quum ait. Ascendit homo aduersus se tribunal mentis suae, si timet illud quod oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, ut recipiat illic vnusquisque quae per corpus gessit siue bonum siue malum: atque ita constituto iudicio in corde adsit accusatrix cogitatio, testis conscientiae, carnifex timor. Atque hoc iam poenitentiae initium est, quando lector ille homini peccatori praecipit ut iudicio semet sistant, ipseque sibi fiat iudex peccatorum suorum.

2 Modus hic incipiendae poenitentiae concordi consensu a sanctis patribus est approbatus, planeque sacris literis conformis (ut oblatrat Lutherus, sicuti dicitur infra.) In eius rei probatione euidentem, assumo euangelium de filio prodigo, siquidem ea parabola tota, ut & reliqua eius capitula, ad poenitentiam pertinent, quemadmodum Augusti. Chryso. Hieron. Beda & Ambrosii. interpretantur: ait autem inquit dominus ibi, filius iste cupiebat implere ventrem suum de filiis quas porci manducabant, & nemo illi dabat: quo nimirum significare voluit immensam peccatoris egestatem, ibi enim statim coepit iste cogitare apud se, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? (Ecce meminit hic remunerationis & diuitiarum in domo patris sui caelestis) & ego hic fame pereo (ecce metum poenitentiae) surgam & ibo ad patrem meum verba sunt, ait Augustinus, meditantis iam poenitentiam. Et quum adhuc longe esset, vidit illum pater & accurrens cecidit super collum eius: ubi significat, quia quum homo incipit agere poenitentiam tunc illi occurrit deus per gratiam imo & praeuenit, ut ei poenitentia inde dulcescat & fructum pariat Basil. facit hic tres gradus, quibus ad patrem venit filius, scilicet remunerationis, timore poenitentiae, & paternae bonitatis amorem.

De hoc initio poenitentiae dicit dominus Deus ad peccatores, conuertimini ad me in toto corde vestro, & ego conuertar ad vos. & rursus per Hierem. si conuerteris conuertam te, ideo tantum quia se homo auertit a peccatis ad diuinam misericordiam, non deserit eum, sed & manum illi porrigit, dicente Iob, operi manuum tuarum porriges dexteram. Non hoc ita intelliges tamen, quasi prima hominis peccatoris conuersio fieri possit ex propria illius virtute, quoniam verum est quod dicit dominus, nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum, ideoque oportet & hanc primam conuersionem praecedere motionem diuinam, qua Deus peccatorem trahit ad conuersionem, nostrum enim & cogitare & perscrutare est a Deo, ipseque adeo Deus ad ostium cordis nostri adstat, hac ipsa monitione sua pulsans, quapropter inquit propheta, conuerte me & conuertar. Ne autem hic quis im-

pingat ad eū scopulum ad quem impegit Lutherus, sed sciat Hier. 21 potius quidnā operatur homo in pœnitentia, audi pulchrū & præclarū dictum B. Augustini, initiū salutis nostræ Deo De eccl. miseratē habemus (puta per primā Dei motionē) vt acq̄ie- dog. c. 21 scam? saluiferā inspirationi, nostræ potestatis est (ecce vim liberi arbitrij & meritū congruū) vt adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuinū est muneris, (Hæc ipsa autē est gratia per quam peccator iustificatur) vt nō labamur in adepto salutis munere, sollicitudinis nostræ est & cœlestis pariter adiutorij. Quatuor hic ostendit August. in pœnitentia, motionē diuinam quæ sit cū timore, deinde consensum peccatoris in huiusmodi cōmotionem, mox gratiam Dei, & postremo perseverantiā in gratia, quæ omnia cernere licet in filio isto prodigo, primo motionem Dei, quando dicebat quanti mercenarij sunt, &c. deinde consensum humanum in hoc quod ait, surgam & ibo: mox gratiam Dei in occurſu patris, quum etiam a lōge adhuc esset filius: postremo perseverantiam boni designat illud quod eum vestiuit stola, & conuiuium apparauit in domo sua.

Timor
seruilis
& filialis

3 Quum ergo constet ex facris literis sicut & deinceps latius probabitur, pœnitentiam incipere à motione diuina cū timore, sciendū est hunc quoq; esse geminum (quanuis alij ponunt. 4. sed ista sufficiant pro plebe) alius enim est seruilis, quū quis facere omittit tantum metu pœnæ, vel aliquid facit quod nō faceret nisi metueret pœnā. Alter est ille quē filialem vocant, quādo aliquis quippiā facit aut omittit non timore pœnæ, sed quia timet ne illū offendat. ¶ Vterq; hic timor ex nomine notitiā trahit, quoniam & seruus bene facit timēs aut verbera aut missionem: filius autē reueretur patrem, obseruat & amat, cauens sedulo ne quid agat quo offendat illum. hoc enim parentum obseruantia requirit, vt ne offendāt eos liberi, vsque adeo vt pœnitendū quid sit parentes offendisse etiā demortuos. Non diuersum est si de homine respectu Dei loquaris, quoniā si quis a peccatis abstinere formidine pœnæ, timor hic seruilis est: alius autē peccare negligit, metuens ne Deum quem diligit offendat & gratiam eius amittat. ¶ August. exēpli loco duas proponit vxores quæ adulterium metuunt, altera quidem timens verbera & indignationem mariti, alias futura promptissima: altera vero amore castitatis & pudicitix erga maritum abstinere, vo-

Super
canon
Ioan.

lens ea tantum facere quæ illi placeant: prior illa nollet maritum diu esse præsentē, absentē quoq; metuit ne veniat ex improviso: hæc autē quæ maritum caste diligit & cū amore reueretur, cuperet eū semper adesse, metuens ne quo abeat. Vtraq; hæc vxor timorē habet sed inæqualiter, quia prior timet ne veniens maritus ipsam verberet: posterior metuit ne abiens maritus ipsam deserat ita res habet in timentibus Deum. ¶ Non celauit etiā scriptura discrimen istud, ideo enim Ioannes profitetur timorem nō esse in charitate, eo q̄ charitas perfecta expellit timorē, loquens ibi de timore seruili, quem amisit filius iste prodigus, conquestus ipse secum quid ageret pene iā fame emortuus. ¶ Timor hic pœnæ est quem habet peccator priusquam iustificetur, metuēs nō dānaretur, ideo eum pungit & angit iste timor. ¶ Alius autē timor est, de quo inquit propheta. ¶ Timor domini sanctus permanet in seculum seculi, dictum nimirum id est de timore filiali quem etiā charitas comitatur, sicuti cum honore filius metuit patrē quem obseruat, manens tamen in domo vt hæres. ¶ Hæc itaq; est vtriusque timoris differentia, & quis quis pœnitentiam agit, vtrunque habet, primo seruilem, sicuti filius prodigus quum adhuc esset in regione lōginqua, deinde per gratiam Dei & occurſum patris acquirit alterū illum, quem habent filij erga parentes suos.

4 At quum supra dictum sit & ostensum ex verbis Ioannis, quia perfecta charitas expellit timorem intelligendo seruilem, non intelligendum hoc est sicut Neochristianivolunt quasi metus pœnæ non possit stare cum charitate, vix enim paucos ex multis milibus reperias qui non metuāt pœnam, adeo vt eos hæc retrahant à peccatis, vbi quis forsitan cogitet, quod quandiu in se sentiat huiusmodi timorē, nō habere gratiam & charitatem Dei. Respondit ad hæc Augustinus affirmans, quia timor locum præparat charitati. quum autem incipit charitas, expellitur timor, ita quod vbiq; est minus charitatis, ibi plus sit timoris, quanto enim amplius charitas crescit, tanto plus timor decreſcit. vbi autem timor nullus est, ibi nihil quoque loci inueniet charitas. ¶ Vnde satis patet charitatem non semel omnem statim expellere timorem, sed per successum temporis, in quantum & crescit, sicut & aqua quæ caleſcit non statim calorem omne excellit frigus, sed in quantum crescit calor, tantum fri-

Ioan. 4.

Luc. 15.

Psal. 18.

August.

Mal. r.

gilitas decrefcit. Dicat aliquis, fieri non poffe vt quis fimul habeat & charitatem & timorem, eo q̄ tunc idem fimul effer feruus & non feruus. ¶ Imo sane fieri poteft, ita enim dñs per prophetam dicit, fi ego pater vester fum, vbi eft amor meus: fi dñs vester fum, vbi eft timor meus: nemo eft autem qui non Deum agnofcat patrem & dñm, proinde eū timere debet & amare. id pulchre expreffit B. Bernar. quum ait do nec quis premitur à fpiritu feruitutis, parūq; habet de fpe, de timore plurimum, non eft ei pax neque requies, fluctuante nimirum cōfciencia inter fper & timorem, maxime quod à fuperabundante timore abundantius crucierur, nam timor habet pœnam. Cæterum fi paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere fper, quum demum ad hoc ventū fuerit vt totis viribus exurgens charitas in adiutorium fpei foras mittat timorem, & eiuſmodi anima fingulariter in fpe conftituitur. Recte igitur rem expendit

¶ Ioan. 4

Ioannes quādo nō absolute charitatē nominat, fed ait, quia charitas p̄fecta foras mittit timorē. ¶ Obicit adhuc quifpiam, quod fi timor feruilis peccatorem facit & charitas iuſtum, iam fimul aliquis effer & peccator & iuſtus. ¶ Verum eſt quod timor iſte feruilis facit peccatorē, vel magis pprie loquendo eſt in peccatore, ſin autem accedat propius ad patrem & charitatē (tunc enim dicitur timor initialis) iam amplius non eſt peccator. Quomodo hoc poſſibile ſit, pulchre docent doctores & ſic explicant, quoniā metum pœnæ conſiderare quis poteſt oculo dextro, tanquā præcipuum illud quod eum mouet, & qui aliquid facit ex huiſmodi timore, peccator eſt, vſque adeo vt quamdiu manet in illo, gratiam Dei nō acquirat, ſicut Caino & Iudæ factum eſt. ¶ Quod ſi vero oculo dextro præcipue ſuſpicit ad diuinam maiestatem ac bonitatem, ſiniſtro tamē deorfum videat ad temporalia, ad curam & euitationem pœnæ, id ſane tanquam accidentaliter tantum facit & non præcipue neque hoc aduerſatur charitati. Quamuis hic nolim quemlibet timorem pœnæ eſſe timorem feruilem, quoniam & Chriſtus dominus omnium nonnihil horroris habuit de ſupplicio, pater, inquiēs, ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte, nemo tamen eſt qui perhibeat dominum gloriæ timorem habuiſſe feruilem, ſicut ergo ab initio diximus hic timor eſt feruilis, quum quis facere aliquid negligit metu pœnæ, alioquin facturus, hic ipſe chari-

Mat. 26.

tatem non habet. Quifquis autem pœnitentiam agere vult de peccato ſuo, cōterat prius, cor animumque ſuum gladio timoris huius conſcindens, qui eum compellet ad veram cōtritionem & charitatem, vt ſic gratiam Dei & vitam confequatur æternam, Amen.

HOMILIA QVADRAGESIMA, DE timore feruili, quomodo ſit initium pœnitentiæ, charitatis, & ſapientiæ.

¶ Initium ſapientiæ timor Domini. Prcuerb. 1.

S

Atis iā multa diximus chariſſimi, de timore, quomodo ſit initium pœnitentiæ, nunc porro priſquam ad errores progrediamur Neochriſtiano- rum dicendum nonnihil eſt, quiſnam timor ſit pœnitentiæ principium. ¶ Et profecto feruilis quoque timor initium pœnitentiæ eſt, quamuis enim timor non ipſa quidem pœnitentia eſt, bonum tamen magnumque exordium eſt eius, quiſquis autē hic fixo pede nollet vterius progredi ad charitatē, iſ ſane m̄ſur⁹ effer in pœnitentia Iudæ qui ſeipſum laqueo ſuſpēdit, quicumque autem ad charitatem vſque peruenit, huic timor initium ſuæ efficitur pœnitentiæ, ſicut pulchra ſimilitudine beatus Auguſtinus timorem hunc cōparat ſetę ſuillæ, qua ſutores conſuunt. n̄ſi enim ea prius tranſmittatur ſilo, nullus patebit ingreſſus, ita hic niſi prius timor peruenerit in animum hominis, charitas non ſequetur. ¶ Quod autem timor etiam feruilis donum ſit ſpiritus ſancti & pœnitentiæ initium, teſtatur gloſſa interlinearis, quæ ad hoc quod timor ſit initium ſapientiæ, addit etiam feruilis, & Caſſiodo. ſuper pſalmum ait, Timor iudicij ianua eſt conuerſionis, ſi addatur diſcretio dilectionis. ¶ Hoc ſcilicet docuit & Paulus, quando iuſſit peccatores increpan- dos eſſe coram omnibus, vt cæteri timorem habeant, volens ad ædificationem eccleſiæ peccatores palam eſſe redarguendos, vt ſic reliqui timore contumeliæ & pœnæ minus peccent, idem maniſeſtus affirmat gloſſa ſuper epiſtolam ad Romanos, ibi poſtquam diſcernitur inter vtrunq; timorē, ſubiungitur, & feruilis timor bonus eſt, & à Deo, ſed non ſufficiens: ſimiliter Auguſtinus inquit, bonus eſt iſte timor

Pſal. 110.
Prou. 1.

Mat. 27.
Act. 1.

Timor
feruilis
bonus.

Gloſſa.

Caſſiod.

1. Tim. 1.

Gloſſa.
Rom. 8.
Auguſt.

& utilis, licet insufficiens, per quem paulatim fit consuetudo iustitia: ideoq; in veteri testamēto multū & grauer scriptura conatur homines deterrere a peccatis per hunc timorē: sicut in paradiso statim imposita lege datoq; præcepto primis parentibus nostris, subditur, In quacunq; die comederitis ex eo, morte moriemini: deinceps quā daretur lex Moysi, in mensum quantū ibi exhibitū sit terroris, quando audiebantur tonitrua, videbātur fulgura, & nubes nigra ac densa cōtegebat montē Synai, ibi clangor tubarū audiebatur tantus, vt exhorresceret populus, quia & fumus exibat ē mōte, tanquā de fornace: & mons totus erat aspectu horribilis ex flāmis ardentibus, ex clangore cornuū atque tubarum, tunc sane populus dixit ad Moysen, loquere tu nobis & audiem⁹, nō loquatur nobis dñs, ne forte moriamur, & ait Moyses ad populum, nolite timere, vt enim probaret vos dñs venit, & vt terror illius esset in vobis, ecce impetū atq; vim timoris.

2 Neq; hoc solum nobis suffragatur testimoniū veteris testamēti, plenissima ibi sunt omnia per quinq; libros Moysi, & in prophetis, quomodo vndique Deus minatur pœnas & supplicia transgressoribus legis, quoniā lex ea durissima erat & plane lex timoris, vide secundo Paralipomenon septimo, Leuitici vigesimo sexto, Deuteronomij quinto, Psal. septuagesimo octauo, r. Paral. 28. & c. ¶ Venio iam ad nouū testamentum, quod tamen est testamentum gratiæ & charitatis, atque sine timore tamen prædicatum non est, sicut euāgelij præcurſor & vtriusque testamenti limes prædicauit. ita enim ait Matth. Videns multos pharisæorum & Saducæorū veniētes ad baptismum suū, dixit eis, progenies viperarum, quis demōstrauit vobis fugere a ventura ira? facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Ecce quomodo interminatur eis de timore & statim ad pœnitentiam relegat: blasphemū est quod Lutherus in disputatione Lyps. dixit, etiam si Ioannes Iudæis prædicando timorem incusserit, vt sic ad pœnitentiam peruenirent, non tamen ideo timorem initium esse pœnitentiæ: atque hinc omnes quotquot nunc ita prædicant vt Ioannes fecit, male facere. Quid est obsecro, si hæc contumelia non est? quum enim Ioannes is sit quo non surrexit sanctior inter natos mulierum, qui ab vtero matris fuit sanctificatus & plenus spiritu sancto, atque adeo propheta altissimi, quiq; parauit viam ante faciem domini, vtique nō ma-

te docuit, eo quod iuxta Bernardum illum non prædicatio doctū reddidit, sed diuina inspiratio. Quilibet igitur Christian⁹ cane peius & angue exosa habeat ista Lutheri verba, quibus vult, etiam si Ioānes docuisset timorē esse initium pœnitentiæ, non tamen inde sequi, pœnitentiā incipere a timore. Ad hæc dominus ipse nos idem docuit, admonēs vt eum metueremus qui postquam occiderit corpus, animā quoque potest mittere in gehēnam ignis: & alibi in parabola dixit, Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & sepes, atque compes le intrare: sic nimirum Paulus admirando quodam & stupēdo modo compulsus est ad fidē, ipseq; deinceps minatus est se venturū in virga, alias quosdam tradidit sathanæ, sicut etius rei tota vndique plenissima est scriptura: Vt recte dixerit interim Ambrosius, Timor Dei est vita virtutum.

3 Dicat aliquis, Antea dictum est timorē hunc seruilem esse in peccatore, neque iustificare quenquā, nisi quū cœperit amare Deum, quomodo ergo potest hic timor donum esse spiritus sancti? Aut quō nō faciet peccatorē adhuc grauiorem, sicut Lutherus affirmat? Respondetur quidem quod spūs sanctus per charitatē expellit timorē, & tñ adhuc timor donū est spūs sancti, quanuis non permaneat. Vt in simili aurora vtique est a sole, quam quum videmus dicimus aduentare diem: orto autem ipso iam sole: tunc desijt aurora, & clara cernuntur singula hæc. Ita & hic timor est a spiritu sancto, vbi autem illuxerit dies & sol iustitiæ, euānescit timor: vnde recte dixit Augustinus timorem hunc bonū esse & vtilem, sed insufficientem. Errat vero & cœcutit in media luce Lutherus, quod duo tantum sibi proponit, diem & noctem amicum & inimicum, quod nō dictum est satis, quia oportet proponere tria: primum quod aliquis inimicus est Dei, nimirū peccator: alter gradus est, quia quis seruus Dei efficitur qui iā aliquanto propior est Deo, neque tamen charitatem eius adhuc habet, metuens sempiternam pœnam & vindictam. is iam quasi in aurora est & a nocte properat ad lucem: tertium gradū occupat amicus & iustus iam per charitatem peccata vitans, in cuius corde exortus est sol iustitiæ, viuitq; in die gratiæ diuinæ. ¶ Quæras, ad quid tandem conducat iste timor, quem bonum & vtilē esse perhibet Augustinus? Profecto ille hominē peccatorem adducit & permouet ad cognitionem peccatorum suorum, vt sic suam ip-

Gen. 2.

Exo. 19.

Exo. 20.

Matt. 3.

Mat. 10.

Luc. 14.

Act. 9.

1. Co. 4. 6

De vita

beata.

1. Ioan. 4

Sup Psa.

Tres gra

dus.

se scrutetur conscientiam quō tantopre aduersum se concitauerit Deum, dicatque cum Dauide, iniquitatē meā ego cognosco, & peccatū meum cōtra me est semper. Hoc est quod in quodā sermone docet beat⁹ Cypria. Vos fratres, inquit, De lapsis quorū timor in Deu pronus est, pœnitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, grauissimum conscientia crimē agnoscite, ad intelligentiam, delicti vestri oculus cordis aperite, nec desperantes misericordiā domini, nec tantam veniam vendicātes: fecit hoc Ezechias, dicens, recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. ¶ Neq; vero oscitanter & obiter tantum, sed summa cum diligentia fieri debet ista peccatorum recogitatio, vt sic peccator metuat pœnā sibi à Deo infligendam, & meminerit quidnā cōmiserit tantum quo irā Dei in se cōcitarit, atque cogitet se perpetuum iam fore damnatum, nisi gratiam Dei impetrarit. Subinde animo suo voluat illud Pauli, si nos diiudicarem⁹, non iudicaremur: Vnde & Chrysof. præclare dixit, non est profecto, non est sufficiens ad emendandū via, si quum omnia secundum speciem in vnum peccata collegeris, assidue animo, ipsas deinde versas ac de ipsis continue mediteris & cogites. Et in alio loco, Qualem, inquit, merebimur veniam, qui neque in cogitationē venimus nostrorum peccatorum, si eni quis dicat, quia hoc & hoc peccaui, nunq̄ cessabit, semper quidē confiteris. correctionis curā nunq̄ faciens. Confiteamur ergo peccata nostra nō lingua tantū, sed & interiori conscientia, neq; sic quod peccatores solū nos accusemus, veruetiam vt peccata sigillatim percēseamus. At hac latius explicabimus infra de confessione. 3 Patet hinc falsam & erroneam esse Lutheri doctrinā, atq; ideo ab omnibus sedulo vitandā, quando reicit contritionē in ecclesia vsurpata, docuit enim cam cōtritionē quæ paratur per recogitationē sui ipsius, per collectiōnē & horrore peccatorum, eorū grauitatem recolendo, amissionē vitæ æternæ, & incursum dānationis consyderando: hanc inquam contritionem ait ille facere hominē hypocritam & peccatorē maiorem. ineptū hoc est, mo & impiū dogma. Euangelio & vniuersæ scripturæ contrariū, quoniā citra contouersiam filius iste prodigus per huiusmodi contritionem sui ipsius gratiā quā perdidit recuperauit. Quare & Cassianus dicit, tria sunt quæ faciunt homines à vitijs tēperare aut metus gehēnæ siue pœ-

nitentium legum, aut spes atque desyderiū regni cælorum aut affectus boni ipsius amorque virtutū. Et inde lib. 4. ca. 39. docet per timorem Dei nos & initiū conuersionis & vitorum accipere purgationē. Quilibet itaq; Christianus hæc confyderet diligenter, atq; in seipso fastidiū sibi hauriat & nauisā de peccatis, volens se ea nunq̄ perpetrasse, Deū nullatenus offendisse: quū autē hoc sit factum, vltro suspiciat votū iuxta ordinationē ecclesiæ & Christi, peccata se velle delere & gratiā atq; charitatē Dei iterū recuperare. Pulchre docuit hoc idē Chrysofomus quum ait, semper recordemur mala nostra, & conscientia gestorum nostrorū habeamus ante oculos, vt pro his supplicemus Deo, vt gehennā ponamus in cōspectibus nostris, & angelos qui in die iudicii vbique discurrunt & congregant de omni orbe terrarū eos qui tradēdi sunt in gehennam ignis. Contēplemus quantus sit dolor excludi à regno cælorum, quod equidē puto grauius esse ipsa gehenna. quisquis ergo in pœnitentia sinē cupit bonū consequi, & peccatorū suorum remissionē impetrare, is prius initiū bonum facit cum timore, is enim pro exordio habetur sapiētia diuinā, vt sic per timorē perueniat ad charitatē. Ob hanc siquidē causam toties in euangelio domin⁹ ingeminat gehēnæ incendiū, ignē æternū, tenebras exteriores, fletū & stridorem dentiū, & similia multa quæ horrorem faciunt hominibus, & solitudinem iniiciunt declinandi à malo ac faciendi bonum, atq; hoc modo per pœnitentiā impetrandi gratiam & gloriam sempiternam, quam nobis clementer largiatur dominus Iesus, Amen.

De cōpū
cti. cor.

HOMILIA QVADRAGESIMA PRIMAE, de altera pœnitentiæ parte, quæ est confessio.

¶ Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit & reliquerit ea, misericordiam consequetur, & inueniet gratiā. Prou. 28.

¶ Vandoquidem per peccatum mortale Dei gratiam amittimus & charitatem, misericors & miserator domin⁹ remediū nobis instituit quo mederi possemus huic malo sacramentum pœnitentiæ vbivt qui particeps fiat sacramentalis gratiæ & absolutionis, operæ precii est eum congruo vti ordine per singulas pœnitentiæ

Luther
reiecit
cōtritionem.Luc. 15.
Cassian.
col. 3.

partes : de cōtritione satis iā multa diximus, quō necessariū fit, vt quis cōteratur animo, dolēs de offēsa Dei, proponāt que se deinceps illa cū auxilio gratiæ diuinæ pro viribus c-uitaturū. Alterū est vt confiteatur peccata sua, id enim sem per exigit deus ab homine, quando etiam si more mundano de hac re loquamur, nullus princeps cuiquam remittit no- xam vel gratiā donat, nisi cōfidenti delictū, iuxta illud sapiē- tis quod proposuimus ab initio, qui abscondit scelera sua.

¶ Euangelium Ioannis 20. In illo tempore insufflauit Iesus in discipulos & dixit.

Confes-
sio sem-
per fuit.

Rom. 2.

Gene. 3.

Gene. 4.

T materiam confessionis ex ipsa radice excutia-
mus, consultum est à prima primi peccati origine
perpetuum confessionis concursus, quanuis non
codē semper modo ostēdere. Principio itaque cōstat quōd
omni tempore peccator, eo q̄ dilectis suis Deum conditorē
offenderit, huiusmodi cōmissum coactus fuit confiteri, seq̄
reum accusare, maxime per internā cordis confessionē: quā
que à primæua origine mundus vniuersus vsque ad finem,
triplici lege regatur, vbi que confessionem suo quoque
modo in vsu fuisse ostēdemus. Primum omnium in lege natu-
ræ, ipsa dicitur ratio, & vrget conscientia, vt quisque se corā
Deo profiteatur peccatorem: sic Paulus ait, Gentes quæ legē
non habent, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scri-
ptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscien-
tia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium
aut etiam defendentiū, in die quum iudicabit Deus occulta
hominum per Iesum Christum. Cōfessionē huiusmodi pec-
catorum in conscientia satis perspicimus etiam à gentilibus
descriptam, sed speculum scripturæ diuinæ nobis iam mul-
to clarius monstrat, statim enim post peccatum Adæ, quum
ille se occultasset vna cum Eua, dixit ei dominus, Adam vbi
es: testatur ibi glossa verba esse ea increpantis & ad confes-
sionem vrgentis, non quōd dominus nesciret vbinam esset
Adā (sunt qui credant etiam vocalem cōfessionem hic fore
exactam.) In primo igitur illo peccatore peccatoribus om-
nibus formulam dare voluit, confitendi se ipsos peccatores,
neque imitandi istum veterē Adam qui nulla volebat ratio-
ne cōfiteri delictū, sed meditabatur excusationē & trāllatio-
nē criminis in mulierē, quare eum dominus cum tota poste-
ritate grauiter afflixit. Itidem fecit De⁹ in altero peccatore

Cain, qui quum iratus esset vehementer dixit ad eum domi-
nus, quare iratus es & concidit facies tua? nōne si bene ege-
ris recipies; sin autem male, statim in foribus peccatū tuum
aderit, sed sub te erit appetitus tu⁹ & tu dominaberis illius.
Quid est in foribus adesse peccatū aliud, quā quōd vnum
quēq; sua mordet cōscientia, & vrget delinquentem? sicut &
ad huiusmodi cōfessionem Deus ipse aliciebat post perpe-
tratam iā homicidiū, quā dixit, Vbi est Abel frater tuus? ve-
rum ille noluit fateri delictū negans etiam, atq; ibi iniquius
fecit patre suo, ideo increpauit eum dñs acriter quod confi-
teri renueret. ¶ Semper itaq; necessaria fuit hæc interna
confessio, eaq; sæpe vti debet quilibet homo, præcipue ve-
ro dñicis festisq; diebus, recolendo quibus in rebus offende-
rit Deum, habeatq; tunc propositum etiā sacramentalē con-
fessionem faciēdi tempore ab ecclesia cōstituto, extende vt
placet. 2 Atqui in lege Mosaica nō parū accessiois factū Confes-
sio est in cōfessione, quoniā præter illam internā confessionem suo lega-
cordis, quæ fuit in lege naturæ, triplicē adhuc inuenias con-
fessionē in lege scripta: prima erat generalis, quam sacerdos
faciebat pro omnibus peccatis totius populi Israel, eā præ-
cepit dñs in Leuit. postq̄ emundauerit sanctuarium & taber-
naculum & altare, tūc offerat hircum viuētē, & posita vtra
q; manu super caput eius, cōfiteatur omnes iniquitates filio-
rum Israel & vniuersa delicta atq; peccata eorum, quæ impre-
eans capiti eius, emittet illum per hominē paratū in deser-
tum: fecit hæc cōfessionem Neemias in ciuitate Zufis dicēs,
Quæso dñe Deus cæli fortis magne atq; terribilis, qui cus-
todis pactum & misericordiā cum ijs qui te diligunt & cus-
todiant mādāta tua. fiant aures tuæ auscultātes & oculi tui
aperiti, vt audias orationē serui tui quam ego oro coram te
hodie, die ac nocte pro filijs Israel seruis tuis, & confiteor
pro peccatis filiorum Israel, quibus peccauerunt tibi. Et ego
& domus patris mei peccauimus, vanitate seducti sum⁹,
& nō custodiimus mādātum tuū & ceremonias & iudicia
quæ præcepisti: sic Daniel quoq; ter orauit in die apertis fe-
nestris versus Hierusalem, flexisq; genibus confessus est
peccata sua, similiter & leuitæ. ¶ Altera porro cōfessio Mo-
saica non verbis fiebat, sed ipso facto exhibebatur, institue-
rat enim dñs sacrificia distincta pro diuersis generibus pec-
catorum, vt si quis peccasset ex ignorantia, si quis periuriū,

Leuit. 16

Neem. 3.

Dan. 6.
1. Par. 23.

Leuit. 4.
5. 6.

Num. 5. furtū, rapinā aut simile quid designasset: iam quū aliquis sa
 Leuit. 13. crificium faceret & offerret, statim deprehendebat sacerdos
 14. cui generi peccatorum esset obnoxius: vñ August. ait, quia
 oblatio sacrificiorū ipsa fuerit cōfessio peccatorum. Tertia
 confessio typica erat & fiebat in leprosis, qui quatuor habe
 bant signa lepræ, in capillis, in cute, vestitu & in domo, quæ
 figura erant huius lepræ quam ex peccatis cōtrahit anima:
 fit autem & peccati quatuor modis, cogitatioe, ore, facto,
 Confes- & consuetudine, sed de ijs mox plura. 3 In tertia porro le
 sio Euā- ge Euangelica quæ lex gratiæ est, instituit nobis dominus Te
 gel. sus cōfessionem sacramentalem oris, quæ fieri debet sacer
 doti cū enumeratione omnium peccatorū, sicuti deinceps
 Deut. 8. probabimus: fuit autē vt nunc quidē apparet, cōfessio in le
 ge naturæ in corde: sub lege Mosaica in corde & opere: nūc
 verō in lege Euāgelica in corde, ore & opere. Ita nimirū ve
 rissimum est quod Dei perfecta sint opera in ordine, siquidē
 ad & diuina sapientia in opere ordinate procedit à minori
 ad maius, ab imperfectioribus ad pfectiora. In sacrificiorum
 genere satis patet, ecce enim in lege naturæ admodum leue
 erat sacrificiū, quoniā quod cuiq; inspirabat Deus id ipsum
 Gen. 4. offerebat, vt Abel ex agnis, Cain de fructibus terræ, sed in
 lege Mosaica exactius multo ritus quoq; sacrificiorum sunt
 expressi, vnde fierēt, quibusq; tēporibus & qua forma. Nūc
 vero in lege gratiæ, superuenit oblatio longe pfectissima sa
 Heb. 9. cratissimi corporis Christi, vsque adeo creuit sacrificium à
 Leuit. 13. fructib; Cain & agnis Abel vsq; ad filiū Dei. Nō diuersum
 15. est & de baptismo, multis enim baptismatibus utebantur Iu
 daei in veteri lege, sicut Paulus testatur, sed ijs oibus accessit
 Heb. 9. baptismus Ioannis nō paulo pfectior, tandem pfectissimi
 mus oim dat⁹ est baptismus Christi, in quo renascimur spūa
 Ioan. 3. liter ex aqua & spū, efficimurq; filij Dei. Ita & propheta iā
 Ioan. 1. inde à prius tēporibus creuit vsq; ad Ioannē qui propheta
 rum maximus, agnū quoq; Dei digito demonstraui. Nemi
 ni igitur mirū fieri debet eodē etiā modo creuisse cōfessio
 nem, ita vt in pfectissima lege sit & cōfessio pfectissima
 decebat enim in regno veritatis peccatum pfecte manife
 staretur, siquidem in nulla alia lege lux veritatis fuit splen
 didior quā in hac Euangelica, dicete Ioāne, lex per Moysen
 Ioan. 1. data est, gratia & veritas per Iesum Christū facta est: cōcor
 Ephe. 1. dat illud Pauli, omnia quæ arguūtur à lumine, manifestan-

tur. Rationē huius videre faciliū est, prius enim quā ve
 niret Messias Christus mediator Dei & hoim, nulla adhuc
 perfecta erat recōciliatio peccatoris cū Deo. vnde neq; mi
 rum est, non fuisse tūc aliquā pfectam confessionem, sed
 de ijs plura disserem⁹ infra. Ideoq; sicut Ioānes baptista viā
 dño pręparauit in baptismo & doctrina, ita etiā in pœnitentia,
 quoniam hoc est quod Ioannes perhibet hoīes baptiza- Matth. 3.
 tos esse in Iordane à Ioanne & confessos peccata sua: ea enī
 cōfessio nō tātum fuit in corde, quia sic quid profuisset ex
 ire in desertū ad Ioannē? S. quoq; Antonius refert quosdā
 ex Iudæis doctores asserere, qui inuenerint aliquandō sacer
 dotē de tribu Levi, tunc etiā oris cōfessionem faciunt ante
 mortem. Et quod Iudæi huiusmodi confessionem oris vsur
 parant etiam in veteri testamēto, testatur Paulus Ricius su
 per illud Numeri, confitebuntur peccatum suum, allegat ad
 hoc librum Iudaicum. 4 Ceterum propter scripta docto
 rum, vt ea quoq; melius intelligantur, admonendi estis in
 primitiua ecclesia triplicem pœnitentiam fuisse in vsu solē
 nem, publicam & priuatā. Solēnis pœnitētia imponebatur
 in grauissimis & manifestis delictis: eā cogebatur quis face
 re longo admodū tempore in summa abstinentia, & durabat
 interdū ad tres annos, atq; à solo poterat absolui episcopo:
 sicuti Nicola⁹ papa scribit euenisse Rodolpho episcopo Ar
 gentoracen. eo qd propriā occiderat matrē: in cōcilio quoq;
 Agathensi ad longum declaratur quō in hac pœnitentia de
 C. in ca. beant omnia seruari: ea cū refrigescente hominū charitate
 dist. 1. simul elanguit. Pœnitentia hæc non erat reiterabilis, sicuti
 docet Origenes & August. ad Macedoniū. deinde nulli im
 33. q. 2. ponebatur presbytero, imo si quis hanc aliquandō fecerat iā
 latorem, idoneus nō erat ad sacerdotium, vt Sīrius papa, Leo quoq;
 & nōnulla cōcilia statuerunt. Multa dici possent de rigore
 & seueritate Christiana disciplina quæ in veteri quondam
 Hom. 15. seruabatur ecclesia, & quō potuerit ea etiā inter laicos ser
 uari, vt merito debeam⁹ exhorrescere teporē, imo & frigus
 Leuit. istud immēsum super nostris peccatis, pro quibus nihil sus
 Solennis pœnitē. tinere possumus. hinc fit quod quum ipsi nullā in nos susci
 piamus pœnitentiam tot nobis vndiq; plagas & infirmita
 1. Cor. 11. tes immittit De⁹, vt sic verū quod sæpe induxim⁹ ex Paulo,
 Publica pœnitē. si nos dijudicaremus, non iudicaremur. Secundam pœni
 tentiæ genus publicum dicebatur, fiebatq; in conspectu to
 9999 ij

tius ecclesiæ, propter aliquod enorme peccatum, sicut etiãnum homines in grauibus casibus detenti vt homicidæ, incendiorum autores, meretrices & cætera. ad pœnitentia-rios remittuntur, & in ecclesijs cathedralibus coguntur agere pœnitentiam die cœnæ dñi, vbi prouidere decet confessorum, ne pro peccatis occultis alicui pœnitentiam iniungat publicam, sed publicis tãtum delictis & grauitati illorum.

Priuatapœnit.

¶ Pœnitentia tertia priuata ea est quæ priuatim fit sacerdoti, à quo & cõsistens absoluitur. Atq; hic præterire nõ possũ Lutheri errorem, qui alicubi ratus est olim in ecclesiastico vsu non fuisse cõfessionem hanc priuatã, & occultã absolutionem, sed omnẽ tum cõfessionem tum absolutionem factã esse publice & manifeste. Verũ hoc errore nõ vacat, qui quidem ex ignorantia prouenit cõsuetudinũ & caremoniarũ primitiuarũ ecclesiæ. siquidem à pœnitentiã priuata demũ veniebat aliquis cõsistens ad illam publicam sicut adhuc est in vsu, & manifeste testatur Origenes, qui temporibus martyrum vixit, is enim super hæc verba Psal. iniquitatẽ meam ipse pronũcio, pronũciationẽ, inquit, iniquitatis, id est cõfessionẽ peccati frequẽter diximus. Vide ergo quid nos edocet scriptura diuina, quia oportet peccatũ nõ celare intrinsecus, fortassis enim sicut ij qui habent intus inclusam escã indigestam aut abundãtiã humoris vel phlegmatis stomacho grauitèr infestam, si vomuerint, releuantur: Ita etiam ij qui peccauerunt siquidẽ occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur & propemodum suffocantur à phlegmate vel humore peccati: si aut ipse sui accusator fiat, dũ accusat seipsum & cõfitetur, simul euomit delictum atq; omnem morbi digerit causã: tantũmodo circumspecte diligentius, cui debeas cõfiteri peccatum tuũ, proba prius me dicũ, cui debeas languoris causã exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cũ flente, qui condoliendũ ac cõpatiendũ nouerit disciplinã, vt ita demum si quid ille dixerit qui se prius eruditũ medicũ ostenderit & misericordẽ si quid cõsiliũ dederit facias & exequaris. Si intellexerit & prouiderit talẽ esse languorem tuũ, qui in cõuentu totius ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & ceteri edificari poterunt, & tu ipse facile sanari. Multa hoc deliberatione & satis illius medici consilio procurandũ est.

Homil. 2. super Psal. 27

¶ Verba hæc diligẽter cõsiderate charissimi, & agnosceite

vsũ ecclesiæ antiquissimum, tẽporibus apostolorum primum, siquidem hic ille Origenes ante mille & trecetos annos vixit, atq; is docet non Deo tantum esse confitendũ, sed homini prudenti & perito: neq; id in cõmuni tãtum, sed oportet sigillatim morbi causã detegere. ¶ Atq; ea iã confessio est priuata, vbi demum pro confessoris consilio institui debet confessio publica, præmissa tamen deliberatione. At Lutherus illotis simul manibus & pedibus irruit, volens abigere omnes ad confessionem publicam, quum ipse interim nec priuatim nec publice confiteatur. ¶ Pij autem homines & obediẽtes filij sanctæ matris ecclesiæ peccata sua humiliter & integre confitentur, vnde misericordiam consequantur & gratiam inueniant in hac vita, in futura autem gloriam sempiternam, vtranque nobis largiri dignetur qui est in secula benedictus. Amen.

HOMILIA XLII. DE CONFESSIOE sacramentali, quomodo ea ipsa sit in sacris literis fundata.

¶ Confitemini alterutrum peccata vestra, Iacob. 5.

Imul atq; ab initio diximus, fratres charissimi, tres

S esse pœnitentiæ partes, cõtritionem, cõfessionem, & satisfactionem: de cõtritione iam interna diximus quõ confitens concipere debeat odium peccati commissi, quo offendit Deum, neq; propositum habeat peccãdi, siquidem omne impedimẽtum gratiæ diuinæ oportet hominem pœnitentem deponere simul & occasionem peccandi: de cõfessione quoq; varios indicauius vsus, quibus iã partim se motis de priuata tantũ confessione animus est differere: & quãuis Neochristiani atq; qui eorum adherent sectæ turpiter & ridicule eam vocant auricularẽ ac pharisaicam, nos tamẽ in honorem sacramenti & spũ sancti pro decore atq; dignitate illã appellabimus catholicã & Christianã. Quia autem hæc ab hostibus ecclesiæ magis impugnatur, eo q̃ non latet omnis probitatis & virtutis inimicum diabolus, quantum damni sibi ab hac confessione accedat, instituti nũc no Confessio pro-

I Primum itaq; omnium ex iure diuino institutam batur iure & usurpatam esse in ecclesia confessionem, imo & ab ipso re diuino Christo præscriptam, ex eo cõstat quod ille pœnitentiæ sa- no.

cramentum ordinavit in die sancto paschæ, quâdo apparuit
 Ioan. 20. discipulis, & exufflando dixit ad illos, Accipite spiritũ san-
 ctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quo-
 rum retinueritis, retenta sunt. Ecce quomodo Christus Apo-
 stolis suis eorumq; successoribus potestatem dedit remitten-
 di peccata atq; retinendi, neutrum autem facere potest sa-
 cerdos, si nesciat ante rationem delicti, nisi enim confitens
 ipse singula ostendat peccata, quo pacto discernere poterit sa-
 cerdos inter ea quæ remittenda sunt aut referuanda: proin-
 de pulcherrime locum hunc excussit B. August. dicens, Agi-
 te pœnitentiam qualis agitur in ecclesia, vt oret pro vobis
 Ecclesia, nemo dicat sibi in occulto ago, apud Deũ ago, no-
 uit Deus qui mihi ign oscit quæ in corde ago. Ergo sine cau-
 sa dictum est, quæ solueris in terra erunt & soluta in celo?
 ergo sine causa claves datae sunt Ecclesiae Dei, frustramus
 Euageliũ Dei, frustramus verbũ Christi? promittimus vobis
 Gregor. quod ille negat, nõne vos decipimus? Cõfirmat idẽ Gregor.
 quum ait dñm summi iudicij sacerdotibus esse commissum,
 qui loco Dei quibusdã peccata retinet, alijs remittunt. Rati-
 o hæc vultis inducitur Tom. 2. cum plerisque alijs pœni-
 tentiã pertinētibus q̄ hic breuitatis studio reticemus. Vnius
 solũ admonēdi estis, vt recogitetis quã præclare à Christo
 promissæ sint claves, & quãta cũ maiestate traditæ, primum
 Mat. 18. enim eas promisit ille Petro, inquis, Ego dico tibi, tu es Pe-
 trus & super hæc petra ædificabo Ecclesiã meã, & portæ inferi
 nõ præualebunt aduersus eã, Tibi dabo claves regni cae-
 lorum, quæcunq; ligaueris super terram, erũt ligata & in cae-
 lis, & quæcunq; solueris super terrã, erũt soluta & in caelis.
 Ecce quã magnificis verbis clauũ illarũ potestatem pro-
 misit Petro, dicēs, Ego quem tu profiteris filium Dei, dico ti-
 bi, Ego inquam qui sum veritas ipsa, nec possum fallere, di-
 co tibi, ne quid ergo dubites, tu es Petrus, super hanc petra
 ædificabo Ecclesiam meam, eã ego defendam ab omni insul-
 tu etiam infernali atq; in hanc structuram trado. en tibi mu-
 nus præclarum & illustre, claves regni caelorum, quibus fre-
 tus claudere possis & referare hic in terris, quæ sic rata fu-
 tura sunt in caelis. Et quanuis tam exacte dominus claves
 Mat. 18. promisit Petro, admirationem tamen inuehit, quod eadẽ
 demõ deinde omnibus est pollicitus Apostolis, Summũ au-
 tem est quod hic mirari occurri t, dominũ tanta cum maie-

state claves illas tradidisse Apostolis in die Paschæ post suã
 gloriosissimam resurrectionẽ, quando exufflando dixit ad il-
 los, Accipite spiritũ sanctum, quorũ remisistis peccata: vt Ioan. 20.
 præmõstraret quantũ donum esset eis collaturus, prius ex-
 ufflauit in eos, & inde tradidit spiritum sanctũ spiritu oris
 sui. Quapropter hæc ipsa clauũ potestas magnus vtique &
 preciosissimus est ecclesiae thesaurus. 2 Neque vero parum
 roboris & confirmationis accedit cõfessionĩ ex eo q̄ inquit
 in canonica sua Iacobus confitemini alterutrũ peccata ve- Iacob. 5.
 stra, & orate pro inuicẽ vt saluemini. Quib⁹ ille verbis prin-
 cipio confessionẽ præcipit loco Dei, addit cui sit confitẽdũ,
 non soli vtique Deo, vt isti volunt, non angelis, sed vult ho-
 minem homini cõfiteri: & quanuis exacte personam nõ ex-
 primit apostolus, tamen ex euangelio satis constat, cui nam
 Confite-
 mini al-
 terut.
 tradiderit dñs potestatem clauũ. Subiungit piam sanctãq; Ioan. 20.
 Christianorum consuetudinẽ, vt confessor & cõfiterens p in-
 uicem orent, sicut idipsum boni sacerdotis in continuo ha-
 bent vsu, vt peracta cõfessione alter alteri dicat, Oremus p
 inuicẽ. Reperias etiã multos pios & deuotos cõfessores, qui
 iuxta hanc doctrinã Apostoli sedulo orant pro ijs quorum
 aliquando confessionẽ audierunt. ¶ Et quãuis Lutherus &
 OEcolumpadius hæc Iacobi verba referũt ad cõfessionẽ fra-
 ternam, quum alter alteri mutua fretus amicitia, peccatum
 suum manifestat, cõsiliũ ab eo petēs & cõsolationẽ, tam in
 laicis quam sacerdotibus, hoc tamen inuenit vterq; ex pprio
 animo, citra scripturarum testimoniũ, præter rationem, qua
 re nihil fidei dandũ est istiusmodi somnijs. Magis admiran-
 dus est Ambro. qui à spiritu sancto edoctus & illuminat⁹ di-
 cit lib. 1. de pœnit. cap. 2. dominus par ius & soluendieffe vo-
 luit & ligandi, quod vtrunq; pari cõditiõne permisit. Et in-
 de, ius hoc solis permissum est sacerdotibus, recte igitur vẽ
 dicat ecclesia, quæ veros sacerdotes habet. Plane itaq; anile
 deliramentum est quod Vrbanus Rieger & quidã alij scioli
 disputatores confessioẽ suam iactant alterutrũ, & ad lai-
 cos quoque referunt, dummodo potestatem hanc etiã mu-
 lierculis tribuerent, nam & illæ vt sunt procaces & petulã-
 tes, illã sibi autoritatẽ facile arrogarẽt vt liceret eis audire
 cõfessionẽ. ¶ Lubēs hic obmitto quod quidam doctores a-
 iunt Iacobũ hic præscripsisse cõfessionẽ, non dico instituis-
 se, quoniam solus Christus Euangelica instituit sacramenta,

sed hoc volo, quod Iacobus tanquā vnus ex Apostolis Christi confessionem in pœnitentia a Christo institutam promulgauit & annunciauit vniuersæ Ecclesiæ. Ponderant ergo hic doctores illud, quod ea quæ simul vno contextu denunciantur, æqualiter ligantur: iam vero Apostolus vno perpetuo textu extremam vñtionem coniungit cum confessione: itaque sicut vñtionem præcepit, ita pariter intelligendum est eum præcepisse confessionem peccatori illi qui sperat iustificationem, iuxta illud Chrysofomi, non potest quisquam gratiam Dei accipere, nisi purgatus fuerit per confessionem ab omni peccato. 3 Præterea si latius euoluamus sacras literas, videbimus confessioni Ecclesiasticæ suffragari etiam illud quod Lucas habet in Act. Apostolorum, quoniam prædicante Paulo Ephesijs, multi venerunt consistentes & annūciantes facta sua. confessionem hanc Cyprianus & Gregorius, non aliam intelligunt nisi hanc ipsam qua vtitur Ecclesia, id ita esse testatur ideoma linguæ Græcæ in qua Lucam scripsisse certum est. ibi enim legitur *ἰσομο λογημένοι* quod nobis sonat consistentes, sicut & *ἰσομο λογησις* confessionem, vt affirmant etiam doctores Latini Cyprianus & Tertullianus. Atque id ipsum præcedentia simul & sequentia verba confirmant, siquidem ibi Lucas ait timorem irruisse super omnes, ipsosq; laudasse nomē Iesu: nos autem iam ante in quadam homilia docuimus timorem initium pœnitentiam, vnde collectu facile est, quod & timor eos compulerit ad pœnitentiam. Accedit huic sensui testimoniū & ex verbis sequentibus quum dicit Lucas, Multi ex eis qui fuerant curiosi factati, contulerunt libros & combusserunt eos coram omnibus, edocti vtique id ipsum in confessione. vbi cōfessor peccatorem non absoluit, nisi istiusmodi velut instrumenta & vniuersam peccandi abiiciat proximam occasione, quapropter bonum illud fuit veræ pœnitentiæ signum quod libros magicos exusserunt. ¶ In eius rei confirmationem & approbationem habuerunt illi exemplum præuium, nam & Iudei egressi sunt in desertum ad Ioānem, & baptizabantur ab eo in Iordane flumine cōfiterentes peccata sua, inquit Beda, exemplum confitendi peccata ac meliorem vitam promittendi datur ei qui baptisma accipere desyderat, sicut & prædicante Paulo in Epheso multi credentium veniebant confiterentes & annūciantes actus suos, quatenus abdicata vita

Chryso.

Act. 19.
Cypria.

Act. 19.

Marc. 1.

veteri, renouari mœrerentur in Christo. ¶ Id omne cōfirmat & Chrysofomus iniquiens, Tempus confessionis incūbit ijs quoq; qui baptisma consequuti sunt. Alijs quidem, vt post patentia criminum vulnera pœnitentia interueniente curentur, & ad sacra mysteria redire mœreantur. Alijs vero vt eam quam post lauacrum cœleste conceperant maculam diluentes, ad dominicam mensam munda iam conscientia se curaq; cōueniant. ¶ Hæc tamen confessio sic in ecclesia vsurpata, sacramentalis non fuit in veteri testamento, quia Christus nondum dederat hominibus clauēs cœli. & insuper adhuc multa habemus quæ nobis cōfessionem repræsentant, vt ea etiam prophetis non omnino fuerit incognita, quod vt paucis absoluamus, constat vtique sacerdotiū Moisaicum typum fuisse huius nostri Euangelici, sicut ergo antiquus sacerdos iudicium habebat discernendi lepram carnalem, ita sacerdos Euangelicus cognitionem habet lepræ spiritualis quam contrahit anima, id ideo præcipit dominus illi quem iam mundaauerat a lepra, vt abiens ostēderet se sacerdoti idem quoq; iniunxit alijs decem. non tñ hoc eo dico quod affirmem Christum hic instituisse cōfessionem vel etiā præcepisse, sed quia antiquus sacerdos typum gessit huius noui, opere præcium est vt spiritualis hic sacerdos & Euangelicus spiritualiter dignoscat & iudicet, quod ille antiquus iudicauit corporaliter, lepra autē spiritualis quid aliud nisi peccatū est? ¶ Confessio quoque ista vocalis in Iosue demonstratur, quando enim Achor in furto deprehensus fuit expugnata iam ciuitate Hiericho, vrgebatur ad faciendam huiusmodi vocalē confessionem, dicente ad eum Iosue, da gloriam Deo, & confitere atque indica mihi quid feceris ne abscondas, quilibet enim peccator dum peccati sui miseriam manifestat atque deplorat, vt Deus sua bonitate auferat illud, tunc sane misericordiam eius confitetur & dat gloriam Deo. Longum nimis foret ostendere quomodo propheta veteris testamenti in spiritu cognouerint hanc confessionē, & tamē ex multis paucula proponemus. Ita enim ait Esa. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorū tuorum nō recordabor, reduc me in memoriā & iudicemur simul: narra si quid habes vt iustificeris. facit nimirū hoc quilibet peccator dum confitetur, vnde & iustificatur & dimittuntur ei peccata sua. Sapiens quoq; non di-

Confessio figuratur in veteri testamento.
1. Co. 10.
Leuit. 13.

Mat. 8.
Luc. 17.

Iosue. 7.

Esa. 43.

Prou. 27

uerfum sentit, quū ait, diligenter agnosce vultū pecoris tui,
 Prou. 28 gregēsque tuos considera, ibi sic habet glossa, pastori Eccle-
 sia dicitur, diligenter adhibe curā eis quibus te præesse con-
 tingerit, agnosce animos actūsque singulorū, si quid vitij in eis
 inueneris, citius castigare memēto. Et inde, qui abscondit, in-
 quit, scelera sua, nō dirigitur: qui autē confessus fuerit & re-
 liquerit ea, misericordiā consequetur & inueniet gratiā. Et
 Ecclē. 4. alius iterū Sapiēs, dicit nō cōfundaris cōfiteri peccata tua,
 quanuis ibidē docetur etiā non cuius esse confitendū, quū
 Psal. 31. dicitur, ne subiicias te omni homini p̄ peccato. Dauid quo-
 que pulchre exclamat, Dixi, hoc est, in animo meo mihi p̄-
 posui, confitebor aduersum me iniustitiā meam dño, & tu re-
 misisti impietate peccati mei: cōfiteatur ille hoc de homicidio
 Psal. 50. suo pariter & adulterio, dicēs, iniquitatē meā ego cognosco
 2. Re. 12. & peccatū meum cōtra me est semper. Ad Nathā quoque; p̄-
 phetam confessus est, peccaui, iniquiens, in dñm. Et Sapiēs
 Ecclē. 17. ait, Ante mortē confitere, a mortuo quasi nihil perit cōfessio:
 confiteberis viuens, quoniā magna misericordia dñi, &
 propiciatio illius conuentibus ad se, de filijs quoque Israel
 Leui. 26. graui peccatorū mole onustis ait dñs Deus, si aliqui remāse-
 rint, tabescent in iniquitatibus suis in terra inimicorū suo-
 rum, donec confiteantur iniquitates suas & malorū suorum
 Iob. 10. recordētur, hoc est quod inquit Iob, Dimitā aduersum me
 Prou. 13. eloquium meum. & Salomon, iustus principio est accusator
 sui. Hæc non eo induxi quasi cōfessio Euangelica fuisset in
 Iob. 15. veteri testamento præcepta, sed ideo vt antea proposui, quia
 semper fuerit bona & salutaris, interdū quoque in veteri te-
 stamento usurpata, & a prophetis in spiritu præuisa atque co-
 gnita, iuxta illud Iob, sapientes cōfitentur & nō abscondunt
 patres suos. scilicet spirituales sacerdotes. Extēde quemcūque locū
 & accommoda pro conditione auditoris, Gala. li. 8. c. 8. & li.
 10. c. 3. multa ex Hebræis affert pro confessione etiā homi-
 ni faciēda. Nota autē quod vltimo induxit ex lib. **NBI** di-
 xit Rabi Hūna. Omnis qui transgressionem transgressus est,
 necesse est sigillatim exprimat peccatū Caronidis loco audi-
 mus quid Iōānes dilectus Christi discipulus dicat de cō-
 fessione, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus vt
 remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni ini-
 quitate. Qui habet ergo peccator festinet cōfiteri peccata sua,
 vt inde remissionē illorum consequatur & absolutionem,

gratiam quoque impetret coram domino, & post hanc vitā
 æternæ gaudia vitæ, Amen.

HOMILIA QVADRAGESIMATER- tia, de testimoniis sanctorum patrum quod sem- per confessio fuerit in ecclesia.

¶ Confitemini alterutrum peccata vestra. Iac. 5.

Vando in superioribus docuimus ex scripturis bi-
 blicis Euāgelicam hanc confessionē necessariam
 esse omnibus qui vere cupiunt agere pœnitentiā,
 perspicuū autē est quō aduersarij fidei & ecclesiæ falsis glof-
 sematis, & intelligentia peruersa corrūpere conantur, reli-
 quum est auxiliante Dei gratia ostēdere, quomodo ille quē
 docuimus scripturarū ser. sus integer sit & veri solidus, spi-
 ritui sancto, a quo enim scriptura promanat, cōformis, ex
 eo fundamento quod & in iure vsurpari solet, quod consue-
 tudo optima sit legū interpretata cōstans ecclesiæ consuetu-
 do obtinuit, vt hic scripturarū intellectus sit verus, atque ab
 omnibus sanctissimis doctissimisque patribus velut vno ore
 cōfirmatus, quæ quō non satisfaciant obsecro cuique; quē nō
 Luciferiana obsedit superbia, vt sit eiusmodi cōfessione vo-
 cali se totū Deo aperiat corā sacerdote? Et quāuis hæc om-
 nia prolixè per nos sunt tractata lib. 2. de pœnitentia, tñ ne
 huic loco non nihil deesse videatur, ex multis optima dele-
 ginus, & ijs plura adiunximus quæ ijs erant obmissa.

1. Primū usque hic nobis testis adest B. Angu. dicens, cōfiteri August.
 quæcumque fecisti, quæ in verbo, quæ in opere, quæ in nocte,
 quæ in die, cōfiteri in tēpore opportuno, & in die salutis re-
 cipies cælestem thesaurum. Alibi quoque sic ait, cognosce te in-
 firmū, cognosce te hominē, cognosce te peccatorē, apparet
 in confessione tua macula cordis tui, & pertinebis ad gregē
 Christi, quia confessio peccatorū inuitat medicū ad sanandum.
 Idē in lib. de pœnitentiā in hæc verba loquitur, qui cōfiteri
 domini
 vult peccatū vt inueniat gratiā, quarat sacerdotē scientem liga-
 re & soluere, ne quū negligens circa se extiterit, negligatur
 De pœni-
 ab illo qui eū misericorditer monet & petit. Leo etiam hoc
 tentia.
 docet in quies, sufficit cōfessio quæ primū Deo offertur, de-
 inde sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator acce-
 dit, tunc enim plures poterunt ad pœnitentiā prouocari,
 si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

quia sicut publica noxa publico eget remedio, ita occulta se-
 creta confessione & occulta satisfatione purgantur. In eadē quoq; sententia est B. Greg. quum dicit, nō vult Deus vlti-
 mē malitiā, qui cōfiteri delicta suadet: optat dissolui cōfite-
 tes, ne cōtumaces punire cogatur: quotidie Christi euange-
 lium clementer vocat confessionē tyrāni, ex puro corde de-
 syderat & cūcta quæ delinquimus clementer relaxat. Non
 ablutit hinc quōd ait Beda, conueniens est vt nos qui pec-
 cando Deo cōtumaces fuimus pœnitēdo supplices sacerdo-
 tibus & ministris eius simus, & homo qui ad gratiā conferuā
 dā mediatore eguit, iā eā nisi per mediatorē habere nō pos-
 sit (induc tu adhortationē & applicationē cuiuslibet autori-
 tatis, nō est necesse vt omnia tibi digerā in minutias, adhabe
 & tu ingeniū tuum secūdū exigentiā materiæ & auditoriū.)
 2 Sed horret aliquis & formidat confiteri quōd commi-
 sit, ideoq; plura requirit testimonia, ea requiratis ex li. 2. de
 pœnitentia, & tñ audiat interim Augustinum sic dicentem,
 Sunt quidā qui sufficere sibi ad salutē autumāt, si soli Deo,
 cui nihil est occultū, quem nullus conscientia latet, sua con-
 fiteātur crimina. nolunt enim aut erubescunt, siue dedignā-
 tur se ostendere sacerdotibus, quos tñ inter lepram & leprā
 discernere per legislatorem constituit dñs. Sed nolo vt illa
 decipiaris opinione, quatenus cōfundaris confiteri coram
 domini vicario, tabescēs præ rubore vel ceruicosus præ in-
 dignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium,
 quem dominus non dedignatur sibi vicarium. Ergo ad te ve-
 nire roges sacerdotem, & fac ipsum cōscientiarum tuarum
 penitus participem: non te seducat superbientū illa super-
 stitio, quæ in vītando confirmat, quia saluat sacerdote in-
 consulto ad Deum peccatorū confessio. Inducit super hæc
 locum Iacobi, confitemini alterutrum peccata vestra. Et ad-
 huc prophano & blasphemio ore audebunt Neochristiani
 oblatrare aduersus tam apertissimū de confessione testimo-
 nium, sicut obseruatum etiam fuit temporibus Augustini.
 ¶ Insuper Chrysostomus quoque de baptismo Ioannis dif-
 ferens multa habet de confessione, & inter cetera dicit, quia
 ipsum erubescere pœna est grauis, ideo iubet nos Deo cōfi-
 teri peccata nostra, vt verecundiam patiamur pro pœna: nā
 & hoc ipsum pars iudicij est. Sed & Hieronym⁹ id ipsum a-
 pertissime testatur, adeo vt mihi mirum fiat quomodo tam

temerarij esse queant isti qui præsunt rem certissimā in-
 fringere. ita enim inquit Hieronymus, si quem serpens dia-
 bolus occulte momorderit, & nullo conficio eum peccati ve-
 neno infecerit: si tacuerit qui percussus est & nō egerit pe-
 nitentiam, nec vulnus suū fratri & magistro cōfiteri volue-
 rit, magister qui habet linguā ad curandū, facile ei prodesse
 nō poterit: si enim erubescat ægrotus vulnus suum medico
 confiteri, quod ignorat medicina, non curat. Quid habet quod
 hic obganniat Neochristianus, nū illud quod a serpente de-
 morsus non sit? imo si dixerimus, quia peccatum non habe-
 mus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Atque
 adhuc ad magistrum venire contēnunt, ideoque ægrotabant
 perpetuo, Deus modo eis mentem aliquando det meliorem,
 vt agnoscant quæ commiserunt.

3 Dies hic citius deficeret quam omnes sanctorum
 patrū de confessione sententias liceret cōmemorare, & tamē
 non decet oēs quæ supersunt obmittere. venio ergo ad Ori-
 genē.) quanuis alij allegant Cyrillū, sed falluntur titulo) is sic
 inquit, Est aliquod in hoc mirabile secretū quod iubet pro-
 nunciare secretum. etenim cuiusvis generis pronuncianda
 sunt & in publicum proferēda cūcta quæ gerimus, si in oc-
 culto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiā intra cogita-
 tionē secreta cōmisimus, cūcta necesse est publicari, cūcta
 proferri: proferri autē a nobis aut ab illo, qui accusator pœni-
 est & incētor. En quomodo proferri omnia oportet, neq; fa-
 tis est idolo ligneo confiteri: siquidem Origenes temporib⁹
 apostolorum proximus, non ignorauit confessionem quoq;
 ab apostolis promanasse. ¶ Volens prætermitto Basilium qui
 tamen ex veteribus manifestissime asseruit confessionē, tamē
 quia nimirum immorari non licet, ideo accedo ad Cy-
 prianum martyrem illum longe celeberrimū, qui quum sæ-
 pe meminisset confessionis, sua etiam propria & Græca ap-
 pellatione exomologesin vocās, tum vero de ea præclare lo-
 quitur sermone 5. de lapsis, vbi loquens de ijs qui solo ani-
 mo & cogitatione à fide fuerant lapsi sic dicit, Hi quanuis
 nullo sacrificij aut libelli facinore sunt conficti, quoniam
 tamen de hoc vel cogitarūt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei
 dolenter & simpliciter confiteantur exomologesin conscien-
 tiæ suæ faciant. animi sui pondus exponant, salutem mede-
 lam paruis licet & medicis vulneribus exquirant, Et inde,

I. Ioa. 1.

Lib. 3. su
per Leu.Basil.
Cypria.

cōfiteantur singuli quæso vos fratres delictum suū, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dū admitti confessio eius potest, dū satisfactio & remissio facta per sacerdotes, apud dominum grata est, Verba hæc Cypriani sibi quisque credat esse dicta, modo nolit peccatis suis confessionem carens æternam sibi accedere dānationem. Et innumera doctorū, quos in libro de pœnitentia induxi pro confessione, turba, lubet solū adhuc autoritate & verbis vti S. Dionysij, qui discipul⁹ fuit Pauli apostoli, quo plus fidei tribuitur illi a doctoribus omnibus, vt certū credatur eum, quicquid scripsit, id omne ab apostolis & discipulis Christi vidisse, aut certe ex Paulo audiuisse. hic sane ad Demophylū sic inquit, Tu vero vt literæ tuę indicant, procidētem sacerdoti impiū (vt ais) atq; peccatorē, nescio quo pacto cōtra disciplinā ordinē astans calce abiicisti: quum ille quidē verecunde, quod oportuit fate retur se ad peccatorū remedia quærenda venisse: neq; exhorruisti insuper & sacerdotē optimum lacerare conuicijs, miserabilem dicens, qui pœnitentē atq; impiū iustificasset. Ecce quō temporibus apostolorum moris fuit, vt is qui confiteri volebat procideret & p̄cumberet ad genua corā sacerdote. Vbi obseruandū est insolentem istum monachum Demophylū aduersus disciplinā ecclesiasticam nimīū appropinquasse ad cōfitentem, vnde satis liquet illū tacite fuisse confessum. Atq; in hunc etiā diem curandum est ne nimis prope ad alicuius cōfessionem accedatur. Præterea notatu dignū est quod etiam apostolorum tēporibus sacerdos cōfitentem iustificauit, hoc est quod potestate clauium absoluit eū, quapropter nemo christianus quā magnificat animæ suæ salutem, tam omnino nō vilipendere aut cōtemnere debet cōfessionem. 4 Quid igitur aliud hinc necessario sequitur, nisi quod cuique christiano huiusmodi occulta & sacramentalis confessio coram sacerdote est faciēda, semperq; habita fuit in vsu ecclesiæ. Vt autem aliquāto diutius hic immoremur, supersunt aliquot errores confutandi, quos Luther⁹ proposuit priusquam totus in hæresi esset demersus, vniuersam semel abolens confessionē, docuit enim principio peccata venialia nullo modo esse confitenda. Erroneum hoc est & christiano hoīe indignum: quū enim nemo tenetur peccata confiteri venialia: id tamē facere nemini prohibitum est, imo si quis faciat, male non facit, sed vtiliter & è re atq; fa-

Dionys.

Venialia
cōfiteda.

lute animæ suæ, maxime si confiteatur cōmuniōra & quæ melius nouit, quoniā peccata venialia hominem velut dirigūt & præparant ad peccatū mortale. id facilius præuenies, si illa frequētius confitearis: siquidē qui spinea vitat, totā quocūque syluam melius effugiet. vnde & Augustinus ait, Illa peccata quæ quauis parua, humanæ tñ fragilitati crebra subrepunt, quasi collecta cōtra nos fuerint, ita nos grauabunt & oppriment. sicut vnū aliquid graue delictum (intellige hoc dispositiue, vel quod nimis placeat, aut inducat cōtemptū, iuxta illud August. nullum peccatū adeo veniale, quin fiat mortale dū placet) quumque peccata etiā venialia multum sint periculosa & grauitè offendētia, quid vetat quo minus aliquis ea confiteatur, quum tamen clauēs sacerdotales nō minus imo fortius deleant venialia quā mortalia peccata? accedit quod in cōmune dixit dominus, cuiusque remiseritis peccata: non discernens inter venialia. Exemplo nobis est ipse Augustinus, qui in libro confessionis suæ multa confitetur venialia peccata. Atq; hoc etiā cōstat, quia quo quis magis est pius bonæq; conscientiæ, eo plus compellitur ad confitenda etiam venialia peccata: similis enim conscientia est, panno alicui lineo, qui si fuerit crassus canabeus, non facile in eo paruos puluisculos cōspicies. sin autem sit tenuis alb⁹ & subtilis, etiam minutissimum in eo puluerem cernes: sic quoq; corda puriora facile labem aliquā agnoscere, possunt peccati venialis ex qua appareat eis perturbatus ordo piæ sanctæque conuersationis: sed homo aliquis rudis & crudus mundi sectator non facile comperiet huiusmodi minutula, siquidem tantopere premitur à grauissimis malis, vt leuiscula ista non animaduertat. Et hoc ipsum sane est quod virgines vestales interdum tam prolixā faciunt cōfessionē, neque ob id veniunt in calūniā rapiendæ, vt à plerisq; discipulis attendatur, sed quia teneriorē habent conscientiam in qua etiā venialia deprehendunt peccatā, quæ sic per cōfessionē declināt & extinguūt. ¶ Alius est error Lutheri cōtendentis peccatorē nō teneri vt oīa confiteatur etiā mortalia peccata, ait enim fieri non posse vt quis omnia cognoscat mortalia, iuxta illud prophetæ, Delicta quis intelligit? ab occultis meis mūda me. vnde impie docuit iste & ad perniciē animarum, peccata manifesta omnia confitenda esse sacerdoti, reliqua tantū Deo. atq; sic aliud ex alio deduxit, eo vsque vt iā

Lib. de
pœnitē.Dist. 25.
criminisIoan. 20.
August.

Psal. 18.

Pecata Neochristiani plane nihil constentur. Meminerit autē ea
 manifesta confessionis fideiq; suæ, recolat quid sit christiano
 homine dignum, fugiat quicquid huiusmodi sapit errorem.
 nā hoc quidē verum est quod nemo tenetur oblita confiteri
 peccata, quæ post diligentem recogitationē non venerūt ali
 cui in memoriā, sed ibi satis est quod in cōclusionē reum se
 profitetur omnium etiam obliorum peccatorū, quicquid ad
 huc superest quod quis peccauit in occulto siue cogitatioē,
 siue verbis, neque memoria est elapsū, id sane omne tene
 tur confiteri, iuxta doctrinā & auctoritates sanctorū patrum
 quas supra induximus. Manifestū enim est quod ait Cyril.
 cūta quæ gesta sunt quantūuis occulte, siue opere, siue ser
 mone aut cogitatione, referenda sunt si nolint in extremo
 iudicio per diabolū ea referari. Impietas enim est vt in
 quit Augustinus infidelitatis ab eo qui iustus est & ipsa ius
 titia dimidiam sperare veniam. Insuper & Hieronymus idē
 affirmat dicens, Anathema sit a Deo dimidiam sperare veni
 niā. Et alibi, manifeste asserit regē Ezechiam ideo a Deo tā
 acriter esse punitū, quod non omnia sua peccata lege sit cō
 fessus. ¶ Hinc quis nō videat q̄ sit impia Lutheri doctrina
 quæ habet, nos si integre conemur omnia confiteri, nihil al
 ius facere, nisi quod misericordiæ diuinæ nihil velimus fa
 cere reliquum quod nobis dimittat: sibilus hic nimirum est
 serpentis qui nos seducere nititur, nam et si oīa confessi fue
 rimus, hæc tamen omnia diuinæ bonitati & clementiæ relin
 quimus dimittenda: deinde adhuc vltra ea quæ fuerimus cō
 fessi, satis adhuc superest quod dimittat Deus in peccatis ob
 litis. Præterea constat dominū ex postulaturum a nobis ra
 tionē de quolibet verbo ocioso, si quidē iudicē sustinebimus
 iustū & rigidū. Quid quod vniuersum illud Lutheri funda
 mētum nullū est, quia quicquid cōfitemur, id oē diuinæ mi
 sericordiæ relinquamus dimittendū, quod autē non confite
 mur: diuinę iustitiæ referuatur puniendū: ne igitur obsequi
 mur erroribus Lutheri, sed potius spiritui sancto, qui per
 prophetā aliud nos docuit dicentem, effunde sicut aquā cor
 tuū ante conspectū dñi. Sed & Hieronymus ait, agnosco im
 mensam meam miseriam ideo infinitam Dei peto misericor
 diam. Sequitur inde quō euasio Lutheri, qua nititur effuge
 re nulla sit, primum enim antequam rem totam in hunc de
 formem statū perduceret, admodum lente procedebat scri

bēs manifesta tātummodo peccata esse cōstenda, quod quū
 ei exprobraretur, glossam confinxit huiusmodi, quod mani
 festa peccata nō ea non vocaret, quæ nō essent occulta, sed
 quæ certo constent esse peccata, & de quib⁹ dubium nō sit.
 Errorem hūc eo vsq; perduxit, vt sui iam sectatores nec ma
 nifesta cōfiteantur peccata neq; occulta. Ineptū autē & fal
 sum est hoc ipsum Lutheri propositū, etiam si in eo perstitis
 set, quāuis pro sua inconstantia nō perseuerauit. nā quum
 alicui nō cōstat fecerit ne huiusmodi peccatū aut non, & si
 fecit, veniale sit an mortale, adhuc tantum tenetur id ipsum
 confiteri, tūc enim adripit sacerdos clauēs sciētia, vt sic pro
 potestate sua diiudicare queat inter lepram & nō leprā: quom
 niam in veteri quoq; testamēto quando constabat de lepra
 alicuius, non magno opus erat arduo iudicio, sed in dubijs Dubia
 tantum penes sacerdotes erat iudicium: ita quoq; quum cō
 cōfiteri.
 fitens dubitat de aliquo, sit ne peccatū an nō, debet id ipsum
 confiteri, vt ex iudicio sacerdotis certior fiat, alias certo suc
 cedit hæc regula doctorū: quisquis se exponit periculo pec
 cati mortalis, peccatum facit mortale: cōsonat illud sapientis,
 qui amat periculum, peribit in illo. Id ne faciat, sedulo
 cauebit omnis catholicus, pœnitentiam agens & confitens,
 sicq; in tali pœnitentia & gratia Dei moriturus fœliciter, vt
 a Deo tandē æternam percipiat remunerationem, Amen.

HOMILIA XLIIII. DE PROPRIE tatibus confessionis.

¶ Constemini alter rum peccata vestra. Iacob. 5.
 Tsi instituti nosti non sit totam illam pœnitentiæ
 E & cōfessionis materiam ab ipsis inde radicibus fun
 ditus repetere, sed errores tantum Neochristianorū
 ostendere & confutare, ne inde offendantur catholici. Vt ta
 men simplices certum quid habeant de cōfessione, quā po
 terimus breuissime confessionis etiam conditiones explica
 bimus, quia enim iam audiuius sacramentalem hanc con
 fessionem a Christo esse institutam, nōsque teneri de iure di
 uino ad confitendum, idq; secreto alicui sacerdoti loco Dei
 constituto, reliquum est nunc dicere, qualem oportet esse
 confessionem.

2 Principio decet vt sit confessio prius frequenti & dili
 genti deliberatio ne ponderata & recogitata, quilibet enim

ante confessionem suam accurate euoluere debet librū suā conscientiæ, atq; in eo peccata sua recolere, vt possit illa coram sacerdote facilius commemorare, siquidē confiteri nihil aliud est quā Deo rationem vitæ suæ reddere: quapropter Christus ipse se domino comparat qui voluit rationem ponere cum seruis suis. ¶ Videmus autē quā curiose mercatores & negociatores oēs omnia ad calculū vocēt, quoties supputēt, ne alicubi fallātur, quanto diligentius oportet peccatorem debitorum suorū cathologum euoluere, vt sic plenam faciat de peccatis rationē in cōfessione. Præmeditationem huiusmodi cōfessionis docuit nos exemplo suo Psal. 31. Dauid quū ait, Dixi confitebor aduersum me iniustitiā meā domino, & tu remisisti impietatem peccati mei, dixi, inquit, hoc est meditatus sum & proposui mihi vt confiterer. Alibi quoq; sic dicit, Iniquitatem meam annuntiabo & cogitabo pro peccato meo: faciat hoc omnis peccator & circūspiciat vndiq; diligenter recolēs seipsum, & euoluens totum quid peccarit: nam si quisq; tāto studio meminit eorum quæ ali cui credidit, temporalis lucri gratia, quāto studiosius in rē & salutem animæ suæ elaborare debet, quæ ex confessione pendet, dicente dño, quid prodest homini si vniuersum mūdū lucretur, animæ vero suæ detrimentū patiat? aut quā dabit homo commutationē pro anima sua? ¶ Quares quātam oportet esse hanc diligētiam? profecto ea non debet esse nimis anxia & morosa, quia talis fastidiū & nauseam ingerit cōfessionis, atq; irrequietam facit conscientiam, sicut in velatis religiosis plærūq; fieri solet, & in huiusmodi casu norunt confessores quid agere debeant ex Bernardo, Gerfone, & alijs. ¶ Sed neq; nimis ignauam & negligētem esse oportet, qualis est Thrasonum quorundam, quos piget etiā horulam vnicam in hāc rem collocare. Verum talis esse debet diligentia qualē quis adhiberet in re maxime seria, & sic tranquilla reddenda est conscientia & pacanda. ¶ Atqui res non ludicra est confessio, qua peccata abijciuntur & animarum salus acquiritur, quoniam hæc sunt tanta, ob quæ Dei filius factus est homo descendens de cælo, crucifixus & mortuus (extende cum allegationibus, vt nosti.) Propterea angelos quoq; & sanctos colliget de cælo, homines ex pulueribus terra, demones ab inferis in die nouissimo: quod si res hæc est tanta, & in ea tantum momenti hominibus, quis

Mat. 19. Deliberatio in confessione.

Psal. 31.

Psal. 37.

Mat. 16.

Luc. 19. Matth. 9.

Mat. 24.

non summam impendat diligentiam? Quis nō imitetur Ezechiam dicentem, Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine animæ meæ. ita enim & Deus nobis præcepit per prophetam, Vide vias tuas in conuale, scito quid feceris. Aut quidnā est vallis nisi cōscientia & memoria cordis tui? ideo dicit ibidem, scito & vide quia malum & amarū est reliquise te dominum Deum tuum, & nō esse timorē eius apud te.

2 Dicas adhuc impossibile esse tibi vt peccata confitearis omnia, siquidem aliquorum sis oblitus, ita vt non possis recogitare amplius. ¶ Audi, peccata oblita & occulta de quibus non constat nemo tenetur confiteri nisi in cōmuni, quādo in fine dicit confitens, reum profiteor me omnium peccatorum oblitorum & occultorum, quæcūq; admisi opere vel omissione: quisq; tamē diligētiam omnem sedulo debet impēdere, an peccata oblita queat ad memoriam reuocare, id quomodo quis facere possit & debeat, pulchre insinuant doctores hoc pacto. 1 Vt penes tempus aliquis peccata cogitare, vt quid post festa paschæ, pentecostes, Ioānis & c. egerit, & sic ab vno festo ad aliud, quomodo facile reducet ad memoriam peccata alioquin latentia & oblita.

2 Proponat quis ob oculos sibi conditionem suam & vitæ statum, omnemq; occupationem & negocia sua artificij vel status an ibi quoq; commiserit aliquid quod sit confessione dignum. 3 Loca etiam sibi pingat ante oculos, in quibus sit cōuersatus, quid vbiq; fecerit, nam & inde non nihil accedet memoriæ peccatorum.

4 Personas insuper commemoret, quibus cum sedulo verfatatus est, inde meminerit quid cum singulis gesserit.

5 Ponderet illa peccata diligētius, quibus se sentit magis obnoxium, puta luxuriam, ebrietatem, fraudem, calumniā, superbiam, & id genus alia.

6 Sic autem apud se instituat confessionem, procedat in recogitatione peccatorū per ordinē decē præceptorum decalogi, transiens ab alio ad aliud: similiter in septem peccatis capitalibus & quinque sensibus. Eodem plane ordine cōfiteatur etiā singula, sicut ante secum ipse commemorauit, ita enim fiet vt nihil omittat & minus aberret.

7 Facilis esset peccatorum recogitatio crebra confessio, si quis cōfiteatur singulis festiuitatibus maioribus Christi & beatæ virginis, frequens enim confessio animam

Esa. 38.

Hier. 2.

Ordo cōfessionis

purgat, auget gratiā, distinctam & exactam peccatorum cognitionē præbet homini. Amariuscula quidē res videtur esse confessio, propter superbiam nostrā, & quia non libenter ipsi nos reos scelerū nostrorū profitemur: ita inuenias qui etiam si sæpe cōfiteantur, nunq̄ tamen assuecunt, instar lapidis quem etsi millies sursum versus iacias, tamen assuecēt nūq̄ vt proprio motu & per se aliquādo sursum moueatur. ¶ Duo tamen hic sunt obseruanda secundum doctrinam Gerfonis: Alterum quod in recogitatione peccatorū homo nū debet nimis anxie erueri, vel nimium diu immorari, maxime in cogitatione peccati carnalis, irā aut odij, quia sic facile noua posset exoriri tentatio, qua quis seipsum denuo prouocaret ad voluptatē turpem aut irā, sicut cadē quoque peccata modeste & honeste sunt cōfitenda, ita tamen vt inde satis intelligat confessor genus & grauitatem delicti. Alterum hoc est vt confessurus sibi proponat in animo suo, se omnia peccata velle pro viribus cōfiteri, atq; si a cōfessore suo per aliquo fuerit interrogatus, se pro veritate responsurū, nec quicquam ad sui excusationē vltro celaturum. Hāc notulam prædicator bene inculcet plebi (sicce illa induximus quia festinamus, si cupis extendere cum autoritatibus, vide nostrum librum. i. de pœnitentia, ca. 20. & 21.) 3 Diximus a principio, confessionem esse debere præmeditatam: altera iam eius cōditio est, vt fiat cum dolore & amaritudine cordis, sic vt homo recolat omnia peccata sua, quib⁹ velut vno fasce colligatis, doleat se tot tantisq; peccatis grauitate offendisse Deum, sicut suprā de cōtritione ad lōgum differuim⁹. Et hoc sane non parum displicet Luthero volenti pœnitentiam esse debere iucundā & gaudio plenam, quod vt sacris literis ita & rationi aduersatur: deinde naturā simul & vocabulo pœnitentiæ cōtrarium est. Ezechias aliter de pœnitentia loquitur dicens, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et inde in pace est amaritudo mea amarissima. Dauid quoq; inquit, poculū meū cum fletu miscebam: quō omnes Psalmi pœnitentiales plenissimi sunt amaritudine & fletu, vt quum dicit, lauabo per singulas noctes lectum meum lachrymis meis stratum meum rigabo. Idem docet Hieremias peccatorem vt cum dolore pœnitentiam agat, fac tibi planctum, ait quasi super vnguentum: & Iohel. 2. Iohel nos admonet vt cōuertamur ad dominum in fletu &

pœnitē.
amara.

Esaia. 38.

Psal. 101.

Psal. 6.

Hiere. 6.

Iohel. 2.

planctū, in ieiunijs: sic Iob dicit se loquutū in amaritudine animæ suæ: & Petrus post negatum dominum fleuit amare. Volēs supersedeo autoritatibus patrum inferendis: cū quicquid sanæ mētis agnoscat delirium Lutheri. quid quod per diametrum pugnat cū vocabulo pœnitentiæ. pœnitentia enim dicitur pœnam tenere, quicquid autem pœnale est dolore incutit & amaritudinem, ideoq; & pœnitentiam oportet esse amaram & grauē, ita vt alicui displiceāt peccata sua: non sic tamen quasi necessarium sit hominē habere oportere dolorem sensibilem, cuiusmodi habēt homines natura molles & mulieres. bonus ille quidē est sed non perinde necessarius. tristitia autē in voluntate pertinet ad cōfessionē, ita vt quis velit se nunq̄ offendisse Deum, & ita tristatur in voluntate.

4 Præterea cōfessio sit humilis, quādo enim peccator omnia delicta sua recogitauit quæcunq; cōmiserit, & seipso toto excusso iam dolore sibi concipit ex animo suo, tūc enim omni humilitate abeat ad sacerdotem, exhibeat se ei humilē peccata sua pudice & verecunde cōmement, nō temerarie præcipitando effutiat, quasi paruifaciēs: ea humilitas cū verecundia coniuncta in cōfessione optima est, quia partem pœnæ aufert pro peccatis debitā, sicut satisfactio. pudor tamē ille non sit nimius, ne præ huius magnitudine taceat quod omnium maxime dicendum fuerat. 4 Debet etiam confessio esse integra, vt ne quis aliquid sciens occultet ex verecundia vel quacunq; alia causa: iuxta illud Augustini, ponat se pœnitēs omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil reseruans sui, quicquid enim celabit, id semel omne reuelabunt angeli in die iudicij: sed si quis confitetur peccatū suum, hoc inde fructus capit quia ei remittitur, sed si occultat, ipse sibi damnationē asciscit, & tamē reuelandum erit in die nouissimo: dæmon homini huiusmodi pudorē ingerit vt vereatur ipse suam prodere culpam, quoniā in peccato eximit ille homini verecundiam vt citra pudorē peccet: in confessione autē verecundiam ei restituit, quo minus peccatum confiteatur. ¶ Dæmones nanq; hominē infestantes triplices sunt alij occcludūt cor, ne cōtritionē habeat: alij obstruūt os, ne cōfiteatur: alij perā, quo minus bona iniuste parta restituat, sicq; diabolus iugulum hominis adripit, sicuti lupus ouē correptā tenet, ne clamitet: hinc fit quod peccator vno tantū peccato celato totam suā cōfessionem facit in frugifer-

Confes-
sio humi-
lis.

Confes-
sio inte-
gra.

Augusti.

Dæmo-
nes tri-
plices.

Hieron. ram, Anathema enim sit, vt ait Hierony. à Deo dimidiâ sperare veniam. Immenſa ſane ſtultitia eſt erubeſcere & timere peccatû ſuum, conſiteri coram ſacerdote, & ipſo homine peccatore, vñ Auguſt. dicit ſuper Pſal. O homo quid times conſiteri, illud quod per confeſſionē ſcio, minus ſcio quam quòd neſcio, cōſiterere homo peccator homini peccatori. Eli ge quòd vis, ſi cōfeſſus lates, non confeſſus damnaberis. Dicant hinc confeſſores, vt ſi viderint forſan aliquem in conſitando trepidare percuſſum & exhorreſcere, atque pudore ſuffundi: eū non durioribus verbis adorianatur, quia ſic magis eū permouerēt vt quæ dicturus alias eſſet præcipua celeret: quin potius cōſoletur illū, erigat in ſpē bonā, animum ei faciat verbis minoribus, oſtēdat ſe in hoc a deſſe vt eum à peccatis abſoluat, ideo quoq; Chriſtum eſſe mortuū vt pro peccatis ſuis totiūſque adeo mundi ſatiſfaciat, miſerabile quiddā eſt & execrabile ſi cōfeſſorem naſciſcaris importunum. Porro id ita eſſe quodq; oporteat confeſſionē eſſe integram, ſatis teſtatur Hieremias dicēs, Effunde ſicut aquā cor tuum, ecce ſicut aquā, inquit, non ſicut lac, quo effuſo color adhuc adheret vaſculo in quo fuerat, vbi notatur priſtina conuerſatio in malo: neq; vero vinū vel acetū cōmemorat, vbi poſt effuſionē remanet odor, cogitationē paruā ſignificans: nō ait etiā vt mel, nam & ibi vaſ mellis ſeruat ſaporē, quo notatur impura voluptas: beatus ergo eſt quiſquis cor ſuū expurgat à vitijs, effundēs illa inſtar aquæ, hoc eſt in toto, vt nihil oīno reliquū maneat. ¶ Duo adhuc ſuperſunt hoc loco præmonēda, alterū quod abſolutio diuidi quidē po teſt, quū tamē cōfeſſio nō diuidatur, vt in caſib⁹ reſeruatis, vbi cōfeſſor totam audiet confeſſionē: in qua ſi cōſitens aliquid habeat, quod ipſe nō poſſit remittere neq; ab eo abſol uere, ableget illum ad ſuperiorē ſiue pœnitentiariū, qui ab ſoluēdi habeat poteſtatē: ſi vbi ipſum abſoluerit, rurſus mit tat eū ad cōfeſſorē, qui tūc eū plene abſoluat (vide conſiliū Capreoli, & Ioānem Maioris de caſibus reſeruatis.) Alterū hoc eſt, eſſi conſitēs nō debet confeſſorē diuidere ſcienter, ita vt multos ſibi proponat cōfeſſores, non tamen prohibi tū hoc eſt quo minus cōfeſſio fiat per interuallū temporis, quia ſic aliquis mediā aut terciā peccatorū ſuorū partē po teſt cōſiteri: ſeri etiā poteſt vt ſacerdos ppter certa negotia cogat à cōfeſſione ſurgere, & paulo poſt reuerſus audiat cō

**Abſolu-
tio diui-
ditur.**

feſſionē vſque ad finem, non vtique hoc iniquum eſt, quoniā non eſt neceſſe vt confeſſio fiat continua, modo cōfeſſor nō ſit oblitus eorum quæ ſiſ antea fuerat confeſſus. Ad hæc neceſſarium quoque non eſt, vt ſtatim confeſſionem ſequatur abſolutio, potuit enim in confeſſione talis caſus incidiſſe cuius diſſoluendi gratia confeſſor cogatur vel libros vel homi nes ſe doctiores conſulere, ibi ablegare interim poteſt cum qui confeſſus eſt & iubere reuerti: ſunt quidam vſque adeo ſtupidi vt putent vbi priorem faciunt in quadrageſima con feſſionem, ibi neceſſario eis habendam eſſe & alteram, quòd tamen non eſt neceſſe, deprecemur nunc communibus vo tis dominum Deum.

HOMILIA QVADRAGESIMA-
quinta, de confeſſione acceleranda, &
bis faciēda in quadrageſima.

¶ Conſitemini alterutrū peccata veſtra, & orate pro inuicem vt ſaluemini: Multum enim valet depre-
catio iuſti aſſidua. Iacob. 5.

V diſtis, ſi modo meminiſtis adhuc dilectiſſimi in
A dño Ieſu, homilia ſuperiori quomodo cōfeſſionē oporteat fieri præmeditate, dolēter, humiliter &

integre, ſupereſt, vt oſtendamus eam fieri quoq; debere ce-
leniter, non procrastinandā diu. Vbi admonitos vos volo ge-
nere faciendæ in quadrageſima confeſſionis, vt & priorem
illam faciatis mature. Nā quum in tēporalibus quilibet ſibi
ex conſuetudine arripit excuſationē ſui, affirmans quòd ea
vim habeat legis, hæc autē conſuetudo quum vergat in glo-
riam Dei & animarum ſalutem, quid eſt quæſo te quod con-
tēnitur? quur non ſolitum ſeruat vigorē? Eſt ſane res ea ma-
gno argumento, quod quis velit ſe diligenter præparare ad
ſacramentū Eucharistiæ maiori cū fruge & dignitate ſuſpi-
ciendū, ſi quis bis fuerit cōfeſſus, & lōge quidē magis quam
ſi ſemel tantū. Quauis ſi fuerit quis grauib⁹ negotijs præſ-
ſus, ita vt non poſſit bis conſiteri, eum non negarim vna tā-
tum cōfeſſione, poſſe ſe adeo diligēter & ſtudioſe præpara-
re vt alius duplici confeſſione, tamē nolim vniuerſaliter p-
nunciare: ideoq; Chriſtiani cæteri nō facile auertere de-
bent animum & voluntatem à duplici confeſſione.

2 Sunt alij qui confeſſionem protrahūt vltra præce-
rrrr iij

Bis con-
fiteri in
quadra-
geſima.

Mat. 18. ptum Ecclesiæ, id quoque varijs modis fieri potest. Quidam forsan faciunt animo peruerso & more hæretico, cū contēptu legis Ecclesiasticæ, nolentes vltra confiteri, vt nūc faciunt Neochristiani, quos reputare debem⁹ vt ethnicos & publicanos, siquidē in statu constituti sunt dānationis æternæ, nisi pœnitentiam agant. Alij non hoc animo faciunt sed incuria quadā & ignaua oscitantia, paruipendentes omnia diuina: sicque & pœnitentiam differunt, non de die in diem, sed ex anno in annum, cogitātes etiam hunc annum ita esse transmittendum, vt sequenti tandem sapere incipiant. Magis autem excæcantur qui prauis cōmertijs & conuersationibus vtūtur, qui mercimonia tractant falsa, qui pōderibus, aut vlnis falsis, vtuntur vsurarij, raptores, fures, & alienorū bonorū possessores, quiq; in manifestis & publicis ac in notorijs criminibus degunt, &c. **¶** Oēs illi bifariam seipso decipiunt. Primo, quia nimium suæ tribuunt longæuitati, nullus enim, vt ait Augustinus, nisi desperatus sperat se aliquādo velle conuerti. quod autem differt, inde fit, quia quū sanus est sperat longius victurum, nimirum ijs omnes corui sequuntur clamorem, iuxta illud Sophoniæ, vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari. Atq; ista est res, inquit Augustinus, quæ multos occidit, dū dicunt, cras, quoniā qui pœnitentiam semper differunt priusquā denique pœnitentiam agant, ianua clauditur, ipsique a consortio beatorum separantur cum virginibus fatuis, fiducia hanc eximere tibi o homo debet incertissima mortis hora. neq; enim est quod fortitudinem tuā vel sanitatem consideres, quū fieri queat vt multi male valentes longæuitate te superent: siquidem vita nostra candelæ ardenti similima est, si enim accēdas lucernas duas, alteram longam, breuiorem alteram, vtraque quidem ardet æqualiter, sed breuior extinguitur citius, ita plane si duos obiciās æque valentes aut debiles, alteri tamen celerius extinguitur lumen vitæ suæ.

2. Quanuis sollicitudine nō careant qui pœnitentiam suā differunt ad aliquot annos, tamen periculosus est de iis qui confessionem ad extremam vsque senectam, vel etiam ad vltimum spiritum protrahunt, vere enim ea suggestio diabolica est, quia post mortem nullus superest pœnitentiæ locus, superueniente tunc nocte in qua nemo potest operari, vsque adeo periculosior est pœnitentia, quo vicini⁹ morti, quan-

August. Mat. 25. Soph. 2. August. Mat. 25. Ioan. 10.

uis melior sit etiam fera pœnitentia quā omnino nulla, periculo tamen se exponit quisquis pœnitentiā in vltimum locum differt, quoniam sicut Augustinus de pœnitentia distinctione septima, capi. secundo, cap. si quis autem, vere dicit, Nullus expectet quando iā non possit peccare, nā qui prius a peccatis relinquitur, quā ipsa relinquat, ea nō libere sed quasi ex necessitate condemnat, quauis enim fera pœnitentia melior est quā omnino nulla, tamē periculo non caret, etsi non sit impossibilis vt testatur exemplum latronis, vnde & Leo papa inquit, Nemo desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est, quia nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur consilio maturiori perficitur. Addidimus autē quod non careat periculo. 1. Quis enim certus est ne subita morte præueniatur? quod tamen a nobis auertat dominus Iesus. 2. Quis scit an nō eiusmodi morbo opprimatur, quo amittat vsum rationis, sicque non sit cap. x pœnitentiæ?

3. Quid si quis incidat tale periculum, vbi aliud non sit ei meditando nisi quomodo effugiat mortē, vt in aquis, incendio, ruina, seu lapsus in cōflictu & similibus? 4. Quid quod inter dum dolor agritudinis potest esse tantus, vt non multum cogitare quis possit de pœnitentiā? vnicum enim homini cor est, & vrgente dolore vndiq; in omnibus membris, nō multum suppetit aut vacat meditari pœnitentiā de peccatis.

5. Aut nōne stoliditas est magna, si quis post vniuersam male transactam vitā sinē expectare præsumat fœlicē? Hinc Augustinus ait, quem morbus vrget, pœna terret, ad veram vix veniet satisfactionem, multos enim solet ferotina pœnitentiā decipere. 6. Et vt maxime alicui gratiam hanc conferat Deus, vt ijs periculis omnibus careat, tamen periculosum adhuc est homini, maxime diuiti, vrgentibus hinc testamentarijs, instantibus inde hæredibus de bonis tēporalibus. Medicis quoque laborantibus circa sanitatem corporis, vxore & liberis non raro consolantibus bene & spem sanitatis restituendæ dantibus præter conscientiam. Præcipue vero si is potens sit & prædiues, atque alicuius nominis & auctoritatis, eum sane quis audeat submouere & dicere, Ecce per vniuersam vitam multis arduis pressus es negocijs, multa in potestate tua fuerunt, de quibus nunc demum reddenda semel est ratio coram iusto iudice Deo. Relinque igitur mundum & omnia quæ sunt mundi, teq; Deo reconcilia. Huius-

Sera pœnitent. Leo.

Augusti.

- modi quid si tentet aliquis dicere statim audiet ex adulato-
ribus & amicis, quid tu tibi vis? Quid afflicto addis mœrorum?
non illi sufficit dolor hic corporis, nisi insup addas cruciatum
animi? faxint superi ne modo assentatores blandirent misere-
Ezec. 13. ro, consuentes pulillos sub cubitu manus, ut ait propheta,
sicque suis blanditijs decipietes infirmum ut amplius non vi-
deat neque consideret gravitatem peccatorum suorum. 7. Acce-
dit ijs quod dubium est an Deus alicui gratiam poenitendi co-
Ezec. 18. ferat, qui tãdiu pessime vixit, quanvis enim nõ abiciat Deus
peccatorem ingemiscens super peccatis suis, tñ certum sa-
tus non est, an ei Deus ingemiscendi quoque gratiam tribuat, &
an petentem sit exauditurus, siquidẽ multis modis docemur
in sacris literis, huiusmodi peccatores non exaudiri, unde
Esa. 1. Esaias dicit, quum extenderitis manus vestras, auertam oculos
meos a vobis, & quum multiplicaueritis orationem nõ ex-
audiam. Atque per Michæã dicit dñs, clamabunt & non ex-
audiam. Rursus per Ezechielem ait, quum clamauerint ad
Ezec. 8. aures meas voce magna, nõ exaudiam eos. sed ut Iob dicit,
Iob. 30. Clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum (cũ
concordantibus.) Horum omnium rationem reddit dominus
per Zachariã prophetam dicens, factum est sicut loquutus
Zach. 7. sum, & sicut non audierunt, sic clamabunt & non exaudiam.
¶ Præter hæc superest & illud, quod talis omnino apparet
sera ista poenitentia, quasi nec concurrat charitas neque timor
filialis, sed seruilis tantum, qui nõ sufficit delere peccata sicuti
iam inde ab initio diximus, magis enim videtur eam aliquis
facere metu atque periculo mortis imminentis, quam amo-
re iustitiæ, quoniam sic ait August. de poenitentia distinct. 7. c.
Augusti. nullus. Quæ sero poenitet, oportet non solum timere Deum
iudicem, sed & iustum diligere, quia sine charitate saluari ne-
mo potest. ita quisquis poenitentiam agit, non tantum timere
debet poenam, sed etiã esse sollicitus de gloria. Sunt autẽ plu-
rima quæ infirmum auocant & retrahunt a proposito, pro-
inde sera ista poenitentia ut periculosa est, ita exitio proxi-
ma quãuis donum Dei sit præclarum, si cui sub vltimũ ago-
nem Deus inspiret animum agendi poenitentiam veram. Sed
vbi hæc ita non eueniunt & tamen Deus pro sua misericor-
dia homini tribuit poenitentiam, adhuc illuc reliquũ manet
quod non potest satisfacere pro peccatis commissis. & quia
potestate clauum poena æterna commutatur in tempora-

Jem, ea quum non resoluatur hic per satisfactionem bonorum
operum reseruat in purgatorium, quoniam ut ait Paulus ad 1. Cor. 13.
huc ipse saluus erit, sic tñ quasi per ignem, vide Tomum no-
strum. 3. Confessor enim confitenti sub extremum articulum mor-
tis, nullam debet iniungere poenitentiam, hoc quidem ei potest
dicere, si conualesceret pro suis peccatis huiusmodi poenam
sibi esse infligendam, quia autem nunc harum virium non est a-
liud fieri nõ posse nisi ut diuinæ relinquatur misericordiae,
iuxta illud Theodori, ab infirmis in periculo mortis positus
pura est inquirenda confessio peccatorum, non tñ illis impone-
da est quantitas poenitentiae, sed innotescenda. Et quod ali-
quis seram agens poenitentiam, huiusmodi periculis sit sub-
iectus cũ sequentis poenae persolutione. Sapiens quoque testa-
tur affirmans, quia si nõ egerimus poenitentiam incidemus in
manus Dei viuents: qui autem poenitentiam agit in hac vita,
is incidit in manus hominis sacerdotis. Atque non differendam
esse poenitentiam ad vltimum spiritum usque docet nos domi-
nus, quum ait, Vigilate, nescitis enim quando dñs donus ve-
niat sero, an media nocte, an gallicantu, an mare, vbi Glo-
sic habet; forte ideo nescis quando dominus venit ut semper
te paratum inueniat (extende illa octo, & habebis duos bonos
sermones.) 3. Cæterum an quis statim perpetrato delicto de-
beat cohereri, videtur sane Bonauetura esse totus lapideus
tra religiosos, laicis tñ est mitior: estque hæc communis doctorum
sententia, quotiescunq; aliquis secum recolit peccatum suum &
offensam Dei, maxime die quopiam festo siue dominico, tene-
tur tunc propositum & voluntatem sibi concipere confitendi
peccata iuxta ordinationem Ecclesiae, propositum tamen hoc
nõ tenetur statim ipso opere adimplere, nisi statuto tempore
quadagesimali, exceptis aliquot casibus. 1. Primo in mor-
bo periculoso confitendum cuique est, nec differenda confessio ad
tempus paschale, deinde eadem ratio est in omnibus casibus vbi
periculum est de morte, ut circa mulieres prægnantes, & eos
qui bella adeunt periculosa, vel arduas suscipiunt peregrina-
tiones & navigationes. Ad hæc confitendum est cuique, qui re
aliquam subire parat, quæ virum bonum & iustum requirit, puta
sacrificium missæ celebraturo, sacramentum ordinis susceptu-
ro, & omnibus qui aliquod sacramentum accipere vel admini-
strare cupiunt: similiter quum quis statuto aliquo ad confitendum
est adstrictus, ut religiosi pro suo quisque ordinis regula.

Infirmis
non iniũ
gat poeni-
tentia.
26. q. 7.
ab infir-
mis.

Eccle. 2.

Matt. 13.

An mor-
cofite du-
post pec-
catum.

3 Postremo si quis casum aliquem reseruauit superiori; cuius facultatem quāprimum habuerit, debet tunc facere confessionem & non differre in quadagesima quando copiam illius habere forsitan non licebit.

Epilog^o

4 Constat igitur iam quomodo confessionem oporteat esse prameditatam, amaram & cum dolore coniunctam, humilem quoque, integram & acceleratam, reliquum est, vt ostendamus decere etiam vt sit manifesta, non ita quidem vt quis manifeste & palam confiteatur, omnibus publice audientibus quæcunque designauit, sed vt sit aperta seu manifesta ratione peccati, confessoris & loci: loci quidem, quia in publico loco oportet audire confessionē, non in cellulis & angulis priuatis, sed palam in ipso templo, vt sic procul omnis amoueatur suspicio: ratione peccati autem, ne quis fucū facere conetur & quærere diuertacula, sed vt intelligenter & expresse pronuncientur omnia, & confessor cognoscere facile queat, quo peccati genere teneatur: ita tamen vt vbique honestatis obseruetur ratio, vt & peccata carnalia nō crasse & impudenter sed modeste & reuerenter detegantur. Quo ad ipsum confessorem etiam, vt persona sit publica, puta parochus vel eius cooperatus, aut ij quibus copia data est audiendi confessionem, vt religiosi, minores, prædicatores &c. Angelus tamen & ipse Franciscanus in summa sua affirmat longe certius esse si quis confiteatur parochi, eo quod religiosi hoc priuilegium tantum sit concessum, ita quod existente defectu in parochijs, tunc subditi magis excusentur quā si confiteantur extraneo. Plurimum tamen in eo fitū est, erga quem conscientia tua sit inclinatio meliusque affecta, & quem tu ipse noris vitæ morumque integritate esse spectatiorem, sed hæc aliās, &c.

Confess. manifest.

Confess. fiat in parochia.

HOMILIA QUADRAGESIMA SEXTA, quomodo confitendæ sint circumstantiæ peccatorum, & quod oportet confessionem esse occultam siue tacitam.

☩ Confitemini alterutrum peccata vestra. Iaco. 5. Iximus superiori homilia, charissimi in domino, quomodo conueniat esse confessionem apertam & manifestam quoad peccata, ne ea quis cum fu-

co & prætextu verborum proponat, ita vt grauitatē illorū non intelligat cōfessor. Ad hoc faciet plurimū, si consitens circumstantias quoque peccatorū non cælet, quoniā hæc peccatorū arguunt grauitatē, sicuti iā ostendemus. 1 Sunt enim in quolibet opere & factō multum pōderandæ circumstantiæ, siue christiano more siue moraliter loqui placeat, quoniam oportet illi respicere locū, tempus, personam, causam, modum & formā, quæ est cuique rationis compoti satis pateat, attamen quia Lutheri sectator Carolstadius vsque adeo excæcat^o fuit & furiosus, vt omnino negaret, quod tamen manifestum est omnibus, immorādum est paulo lōgius, & præmittenda principio verba Augustini, qui dicit, Recte offertur sacrificium quum offertur Deo vero, cui vni tantummodo sacrificandū est: non autem recte diuiditur, quū non discernuntur recte vel tempora, vel res ipsæ quæ offerūtur, vel qui offert, vel cui offertur, vel ij quibus ad vescendum distribuitur quod oblatū est, siue quum offertur vbi non oportet, siue offertur quō non oporteat, aut quod non tunc &c. Ecce nō accurate August. considerat in sacrificando circumstantias, quod omnino in alijs quoque rebus faciendū esse cōstat. Grego. quoque in omni, inquit, eo quod dicitur, summopere inueniendum est, quid dicatur, cui dicatur, quādo & quomodo dicatur. Quis dubitet factorum etiam sic inquirēdas esse circumstantias, tolle enim circumstantias & amplius non habebis discrimen vitij illati alicui virgini, coniugata: vel cognata: aut soluta: siquidem circumstantiæ personarum tantū discernunt inter hæc peccata. Ad hæc nihil intererit siue quis alienum, siue amicum aut fratrem cædat, laicum siue clericum, in platea aut tēplo, ex proposito perpetrandi malī, aut a casu, impulsus ad hoc per aliquam causam, vel ex propria temeraria malignitate. Omnes enim hæc circumstantiæ vel grauant, vel alleuiāt delictum, & iam moraliter & ciuiler loquendo: itaque nolle circumstantias rerum considerare, mera stupiditas est & indurata malitiæ argumentum, quum tamen qui ægrotat in corpore, ipsi morbi sui circumstantias aperit medico, quod multo magis faciendum est peccatori erga medicum animæ.

Circumstantiæ peccatorum

Li. 15. de ciui. Dei cap. 7.

Lib. 24. moral.

2 Oportet tamen hic circumstantiarū videre discrimen, sunt enim aliquæ quas impertinentes dicimus, hæc nihil addunt & adimūt, puta si fur manu dextera siue sinistra

Circumstantiæ duplices.

fit furatus, & quod genus monetæ sublegerit, tales circumstãtia non sunt confiteadę. Alię sunt quę alleuiãt delictum, vt si quis in quadragesima vescař carnibus, additq; circumstãtia causę, quia aduersã labor arit valetudine, & in similibus. vbi sunt qui pũtent circumstantias alleuiantes peccatum nõ esse confitendas, quia in confessione peccator seipsum debet ac cusare, iuxta illud Sapientis, Iustus principio est accusator sui: sed quum huiusmodi circumstãtias proponit, vsque adeo non accusat seipsum vt etiã excuset. ¶ Sententia hæc nunq̃ mihi probata est quoniam qui confitens hic corã sacerdotẽ tanq̃ iudice suo sit constitutus, vt intelligat ergo iudex grauitatẽ & leuitatẽ peccati, merito pponere debet ea quę ag grauant delictum, quur non etiã quę alleuiant? fieri potest interdum vt tales circumstantiã tantopere allenient delictũ vt tandem cõperiatur veniale tantum, aut nullum omnino esse peccatũ, quur ergo peccator iudici suo confessori hunc relinqueret errorẽ, vt peccatũ veniale iudicaret esse mortale? ¶ Quid quod non raro confitens mouetur ad aliquid cõfitendũ, nõ quod iudicet illud esse peccatũ mortale, sed quia aduersatur constitutioni & cõsuetudini Ecclesiasticę, etiã si habuerit rationabilem alicuius rei perpetrata causam, seipsum tamẽ purgare cupit, & certiorẽ facere corã suo iudice, si forte nimiu credul⁹ ipse sibi plus æquo tribuisset iuxta enim Gregoriũ, piarũ mentiũ est agnoscere culpã, vbi nõ est culpa. Vnde & Iob ait, Verebar oĩa opera mea. ¶ Interdum plene necessarium est, vt quis circumstãtias huiusmodi quę peccatũ alleuiant manifestet, ad vitandũ scandalum in confessione. Vt si forte in itinere amiserit libellum orationalem, eoq; die nihil orauero ob defectum libri, vt tranquiliori vtar conscientia, confiteor hoc sacerdoti alicui iuniori: cui si nõ ostendero causam intermissę orationis, offendi. per hoc facile poterit, & cogitare sibi quoq; non perinde stricte persoluẽdas esse horas suas canonicas, abrepta inde occasiõẽ, vt leuiter orationes suas citra rationabile causam negligeret. Quapropter equidẽ putarim etiã illas circumstãtias esse confitendas, quę alleuiant peccatũ. Quõd q; isti nobis obiciunt, de eo quod oportet peccatorẽ accusare seipsum non excusare, verũ sane est, sed ita quõd non durius teneatur sese accusare q̃ pro ratione delicti, alioquin esset sibi ipsi iniurius.

3. Tertij generis circumstãtias sunt, quę peccatũ aliquod in

Prou. 18.

Circũstãtia alleuians confitenda.

Grgor. Iob 9.

aliã speciẽ pertrahunt, vt qui furatur fur est: sed qui facta irruptione in templũ furatur, vltra hoc etiã sacrilegus est, fur. s. rei sacrę. si quis rem habeat cũ soluta, fornicationẽ cõmitti: adulterium aut si cum vxore alterius: ita enim circumstantiẽ peccatũ adducit in aliã speciẽ, & ille quidẽ sunt confitenda, siquidẽ confessor alias nesciret grauitatẽ delicti. Su persunt adhuc alię circumstãtię aggrauates peccata, quę etiã sunt omnibus confitenda, pro capacitate cuiusq; intellectu, quo enim quis magis valet in sciẽtia & prudẽtia, eo pl⁹ meliũsq; poterit & debebit eas confiteri, sunt autem illę.

1 Ordo quia peccare cũ persona sacra, grauius est, quã cum homine profano.

2 Tempus, quo enim tempus sanctius est, eo maius etiã erit quod in eo cõmittitur peccatũ, Vã nobis qui dieb⁹ dominicis & festis omnibus magis abutimur ad vitia carnis, quam vt ea impendamus spiritui: magis collocamus in voluptatẽ & lasciuã quam ad gloriam Dei & honorem sanctorũ expende illa ex sermonibus de decem præceptis.)

3 Locus, quoniã in loco sacro peccare graui⁹ est, q̃ in profano. Vẽ ijs qui vniuersos contractus malos, amores turpes, & id genus negotia mala in tẽplis tantum transigunt.

4 Numerus, puta quoties quis peccauit, si id cõstat, debet hoc indicare: si certo nescit, deploret toties repetitum esse peccatum, vt numerus effugerit memoriam suam.

5 Magnitudo, sicut enim dicere tenetur tantũ se esse furatum: ita debet etiam ostẽdere, quantũ damni per hoc fecerit proximo suo.

6 Multum in ipsa etiam conditione personę positum est, vt si quis offendit viduã, pupillum hominem inopẽ & miserum, aliquem in potestate positum, vel cui sit astricte fidelitate, quę omnia aggrauant peccatum.

7 Accedit ijs, si quis citra tentationẽ exteriorẽ propria malignitate se ad peccandũ prouocat, atq; si cũ præmeditatione sciens & volẽs peccatũ perpetauit, si diu in pctis quasi obsurdit. si vltra spatiũ annuum cõfiteri distulit, huiusmodi profecto aggrauationes multũ sunt considerandę, quas licet non perinde queant hoies rudes perserutari, qui tamen intellectu valent, debent vtiq; pro sua quisq; capacitate & intelligẽtia diligẽter euoluere singulas circumstantias aggrauates peccata. Præclare docuit id nos Augu. dicẽs, cõ-

Circũstantiã peccato.

De pœni sideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseuerantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit têtatione, & in ipsius vitij multiplici exequutione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundû sui status aut officij excellentiâ & secundû modû meretricis, & secundû modû opis sui, & qualiter turpitudinē suam peregerit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei, vt sunt domus diuinorum, si in tempore orationi cōstituto, aut in festiuitate sanctorum, aut in tempore ieiunij, consideret quantum perseuerarit, & defleat quod perseueratē peccauerit, & quanta victus fuerit impugnatione. Omnis ista profecto varietas confitenda est & defendenda. In consideratione & recogitatione peccatorû, videat quisque, qua ætate, qua sapientia & conditione, cū quibus etiam peccauerit personis. Atque hæc nunc de circumstantijs sufficiant.

Confessio ppria & occulta.

4. Fiat igitur confessio præmeditate, humiliter, integre, festinanter aperte & cū enumeratione circumstantiarum, atque super hæc oia esse debet propria & occulta. Propria quidem sic vt quis sua propria confiteatur delicta, non vt solent alicuius irrequietæ quæ sacerdotē obtundere conantur vitij vicinarû suarû, inepte sane: vsque adeo enim volût doctores confessionē propriâ esse debere. quod si contigerit aliquem cū persona multum sibi cognita rem habuisse, vt cū sorore: & antea iam dictum est, quô oporteat confessionem fieri cum circumstantijs. in hoc casu aliquis potius sibi querere debet confessorem, qui nec ipsum neque sororem cognoscat suam, vel priusquam sororem suam infamet, taceat interim, & peccatû illud generaliter tantû confiteatur, quoad adusque confessorē acquirat, cui neutra persona satis sit cognita. Adde casum Richardi de sacerdote in pago, qui confiteri non cogitur confiteri cognitâ mulierem, vnde auditor veniret in cognitionē confornicantis. Sit insuper confessio tacitâ & occulta, quoad cōfitemem, ne ijs qui quicquâ effutiat ex confessione, confessor enim interdum pro informatione confitentis vtens officio iudicis exquirat & scrutatur nonnulla, quod si iam confitens cum scandalo vellet exaggerare illud & in diuersum rapere quàm erat factû, vel etiâ iniunctâ sibi satisfactionem manifestare, iniquû faceret vtrinque. Super hæc omnia esse debet cōfessio tacita respectu confessoris, quoniam iudicium hoc & tribunal esse de-

bet occultissimum, quod sit in terra, neque enim vel verbo vel signo vel quacunque ratione debet confessor cōfentis occulta prodere peccata, vsque adeo occultum illud confessionis iudicium prouenit ex naturali, diuino & humano iure. Quid multa? tam occulta est cōfessio, vt requisitus confessor ad iuramentum, libere possit iurare, sibi nihil de eo constare. aliud est enim iudicium Dei, aliud hominum, neque interim iurat inique, qui corâ externo iudice, & in illo foro sibi non constat, sed quicquid super hoc scit, hoc ipsum scit loco Dei. ¶ Adhuc quid amplius dicam, quoniâ etiam si cōfitemens libere permittat hoc cōfessori aliquid prodere, manifestare tamē hoc nemini debet, vsque adeo tacitum oportet hoc esse confessionis iudicium (contra Innocen. & Parnormi. nec consentimus Thomæ aut Paludensi.) ¶ Quod si tamen vrgeat cōfitemens & cupiat aliquid reuelandû esse vxori, liberis, aut præcipuo alicuius causæ authori, cōfessor diligenter admoneat confitentē post completam confessionē super ea re: quam si adhuc velit reuelari, deinceps prudenter aggrediatur negotium quasi extra cōfessionem per modum cōsiliij sibi propositum. Plura prosequi fastidiû & molestiam ingereret lectori, & tamen possem materiam hanc per aliquot homilias explicare. verum animus est ea potissimû tractare quæ magis necessaria & præcipua sunt in sacramentis, illa quæ tueri quæ isti Neochristiani reijciunt: vnum addentem est, quod si quis obiter audierit nonnihil alteri confitentē, tenetur id ipsum cælare sub pœtō mortali, quâuis magis peccat confessor prodens aliquid ex confessione, quàm is qui citra attentionē audiuit & manifestat, sed de his satis &c.

C. o. o. s. de pœnitēt. & remissi.

Cōfessor nō reuellet peccatum.

HOMILIA XLVII. DE ITERANDA confessione, & quando quisque debeat iterato confiteri, atque de aliis quibusdam ad confessionem pertinentibus.

¶ Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacob. 5. ¶ Itra controuersiam verum certumque hoc esse constat, peracta rite confessione, & cōfiteri vere absoluto, pœtâ illa nemo tenet iterato cōfiteri, sed quum interim aliquid occurrit defectuum, operæpretium videbitur super ijs etiam nonnihil disserere. ¶ Et principio qui-

di eum, tenetur adhuc illa peccata denuo confiteri, vt quū aliquis non indulta potestate confiteatur alteri à suo parochio, qui nō habeat auctoritatem audiendi confessionem, vt sunt fratres mendicantes, Ioannitæ & similes: quia enim sententia lata nō à suo iudice est nulla, ita quoq; absolutio peccata ab eo qui potestatem non habet in continentem: neq; hic sufficit potestas ordinis sed requiritur potestas iurisdictionis, & hinc male faciūt qui nō requisito parochio pro suo lubitu sibi quærunt confessores, non habētes potestatem. Omnes illi tenentur plenam & integram denuo facere confessionem. 2 Casus est de ficto, qui simulatam facit confessionem aliud sentiens in animo quā ore edicit, & habens adhuc in corde peccandi propositum, is quoq; quia absolutionis nullus est capax, ideo omnia peccata tenetur rursus confiteri. Nota sententiam sancti Thomæ. 3 Non ab similibus multum ab hoc est & tertius ille casus, quum quis volēs & ex proposito aliquid celat delictū, tunc & de cæteris nō absoluitur, & ea omnia debet confiteri de integro. Ibi tamen sentiunt doctores, quod si quis pœnitētia ductus super malo proposito vel de peccato nō cōfesso, statim rediret ad confessorem, qui recenti adhuc memoria haberet peccata sibi cōfessa, tunc non teneretur integram iterum facere confessionem, sed illud tantum exprimere peccatum quod ante celauerat, & propositum suū malū prodere, quod habuerat, & si qui fuerint conformes prioris confessionis defectus, super hoc petat absolutionem sibi cōferri, de illis & omnibus alijs antea confessis peccatis. 4 Casus est, si forsitan confessor sit vel excommunicatus vel ab officio suspensus, vel potestate laica introductus in parochiam sine aliquo iusto titulo, quia tunc non habet iustā potestatem in subditos, & extra casum extremæ necessitatis, cōfessio erit inutilis atque inualida, ita vt quicumq; sic absoluuntur, teneantur de integro nouam facere cōfessionem. Apparet iam inde quantum sibi suisq; subditis laqueū interitus parēt, oēs qui in magistratu sunt positi, qui ex laica tantum potestate nō requisiti ijs quorum interest, quiq; potestate spūali funguntur, sine iusto titulo parochias occupant: quod quum fit, hoc est quum subditi parochum aliū non habent nisi eū qui per fas nefasq; intrusus huic muneri præest, hoc vnum consilium reliquum est oibus subditis, vt tempore paschali conferant

Nota.

Con. intrusos.

se in aliquod cænobium proximum, in quo per priuilegium & pontificiam potestatem liceat absoluere, vt apud Minores, Prædicatores, Augustinianos, Carmelitas, Ioannitas, & professos ordinem sancti spūs. Ab ijs iustam potestatem impetrare absolutionem, sicut ab ordinario suo parochio. 5 Præterea non dissimilis casus est, si confessurus sciat confessorem suū rudem esse & indoctiorem quā vt queat exactū super peccatis suis ferre iudicium, maxime quum grauiasunt & multum intricata, neq; constans ita est animo satis confirmato, vt possit cum iudicio cuncta proponere, quum sic volēs ad ductorē & cæcum & ipse cæcus venit, tenetur adhuc peccata sua confiteri alteri presbytero doctiori, nisi velit secum impleri quod ait saluator, quum cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadūt. 2 Super sunt adhuc duo casus in quibus aliquis tenetur iterare confessionem. 6 Alter est, quū quis premitur peccato cuius remissionem peculiariter sibi referuauit magistratus superior, vt papa vel episcopus, tunc sane sic aget: iuxta cōmunem sententiā doctorū, (Gerfon est difficilis, sed Durandus difficilior.) ¶ Omnia peccata alia cōfiteatur quis suo confessori, suscipiat ab eo absolutionem illorum, excepto hoc vno casu referuato, tunc demum adeat superiorem suum vel eius pœnitentiarium, & ei cōfiteatur tantū peccatum illud residuū, reliqua à quibus iam est absolutus, nō tenetur confiteri, nisi vltro velit: aut potest prius accipere absolutionem illius referuati casus, vt supra dixim⁹. & quāuis ibi absolutio diuiditur, tñ hoc vetitum nō est. ille iam antea priori suo cōfessori plenam fecit de peccatis suis rationē (hæc sunt ita obseruāda in practica: & disputationes in cōtrarium sunt ad scholas remittēda.) 7 Alter autē casus est talis, si cui illud incūbat faciendum ex ordinis sui instituto, vt in ordine Cisterciensium. hoc habet regula, quod Abbas aliquot ipse cōstituit confessores, qui fratrum confessionē audiunt per totū annum, vsque ad tempus quadragesimæ, quū oēs oportet generalē facere cōfessionem Abbati, nō habito respectu quod quilibet illorū ante confessus est & absolut⁹, nanq; in hoc casu, quū quis in ingressu ordinis regulam huiusmodi suscepit & vouit, tenetur sane hanc cōstitutionē seruare (Dionysius frater illius ordinis multū reluctatur) quod dicitur iam de statuto diximus, idem de voto quoque volumus obseruari: vt quum quis tantū exosum habet aliquod peccatum,

Mat. 15.

Casus reseruati.

In fine homi. 74

Statu. Cistert.

vt id magis euitet, vouet se bis illud confessurum, si quādo semel perpetret. Nō video equidem, quō quis non teneatur cōfiteri illud, quum hoc votum sit licitū: quanuis & hoc verum est quod summus pontifex in vniuersum præcipere nō potest alicui iterandam denuo esse confessionem, qui alias sacramentalē confessionem legitime obseruarit corā eo penes quem est absoluendi potestas (Bona. Antonius, Gerson, Paluden.) quoniā illud, inquit materiam sacramēti immutat, quod etiam papa nullatenus facere debet aut potest.

Iteratio 3 Satis autē hæc dixerimus, in quibusdam casibus teneatur aliquis iterare confessionem prius factam, reliquū est etiam differere de iteratione confessionis nō coacta sed voluntaria: atq; hoc primum fieri potest ita quod cōfitemens forsitan dubitat de priori absolutione. id autē laudi non tribuitur, quoniā non decet Christianum in dubiū vertere virtutē sacramentorum, sed firmiter credere verbis Christi dicentis, quorum remisistis peccata remittuntur eis. Imo qui per se non credit efficaciam sacramentorum verus iam Christianus nō est, quod nunc faciunt Zuingliani & reliqua sepe Paraphtistarum. ¶ Si autem quis dubitet nō quidem de sacramēto in se, sed quo ad suā ipsius personā vereatur, ne aliquod peccatum nō sit satis plene cōfessus, ne non satis acceperit confessor qualitatem delicti, vel nō audierit aliquid, aut nō intellexerit satis, aut deniq; metuat, ne ipse minus recte cicatricem vulneris ostenderit, vñ non cōstet satis quando illud sit peccatum, & quādo nō, vel etiam si ambigit de potestate sacerdotis, an habuerit illam in absoluēdo à tali casu: in oibus illis casibus ob meliorem securitatē maioremq; cōscientiæ requiē quāto consultius est denuo confiteri, quā scrupulosam seruare & irrequietam conscientiam. ita salutare est denuo confiteri peccata, quia qui amat periculum, peribit in illo, (vide Gersonē de illa regula) curādum tamē est ne quis nimium sit pusillanimis, sibiq; ipse faciat confessionem molestam & exosam, quā fortiter credere debeat verbis Christi & sacramētis ecclesiæ (vide Gersonem de illa pusillanimitate, & post eum Kaiserpergium.) 2 Potest adhuc aliquis peccata prius confessa rursus confiteri, vt sic erga Deum maiorem suam exhibeat diligentiam, siue quod antea aliquantulum fuisset neglectus vel in sacerdote vel se ipso, siue quia prius tātum habuit sacerdotes qui remisērūt

ei peccata, nunc autem contigerit aliquis absoluens à pœna & culpa, vel etiam confitetur iterū ob auctius meritum. Ex Nota, quacunque illarum causarum denuo confiteri, non quidem necessariū, sed tamē vtile est & salutare: vt si quis annos sæpius confessus, adhuc tamē tempore paschali plenam facit confessionem, quod pij sacerdotes habent in vsu: deinde cū aliquis cōfitetur in loco, vbi plenariæ dantur indulgentiæ anni iubilæi, similiter si quis Romam venerit, vel ad compstellam, vel Hierosolymam. ¶ Ad eūdem modum quis priore confessione quadragesimali omnia sua confessus est peccata, & deinde ante communionem sacramenti eadem rursus cōfitetur vna cum ijs quæ succurrunt in memoriā, quæq; denuo perpetravit, omnia hæc piarum sunt mentiū, multumq; faciunt ad salutem aternā. Vnde Augustinus inquit, De pœnis quanto pluribus cōfitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius cōsequitur misericordiam remissionis. cap. 10. ¶ Hoc ita expēdunt & ponderant doctores, quanuis secunda absolutio nō tollit reatum siue culpam peccati, tamē triplici de causa est bona, primo facit ad remissionem & alleviationem pœnæ, ad augmentum gratiæ diuinæ idq; tum propter pudorem confessionis, tum ob clauium potestatem: deinde in se opus laudabile est humilitatis ideōq; beneplacitum (an autem secūda absolutio tollat pœnam peccati ex opere operato, & an tollat quantitatiue, aut solum in proportionem, mitto ad scholas, & ad Ioannem Maioris.

3 His supradictis omnibus addunt quidam hunc casum, si quis nō complerit satisfactionē sibi à confessore iniunctam & à se susceptam. Articulus hic amplissimus est & possent super eo induci quamplurima, sed nos breuiter ea proponemus, quæ sanctis patribus videbuntur conformiora.

1 Si is satisfactionem suam nouit, potest eam adhuc complere, etiam elapso iam tempore, confiteatur negligentiam suam, & non completam satisfactionem, roget sacerdotem atque ex eo petat sibi indulgeri vt adhuc compleat, vel quatenus in aliam satisfactionem ei illam immutet &c.

2 Sin autem fuerit satisfactionis oblitus, & ea tamen imposta sit nō super aliquo casu referuato, rursus tenetur huiusmodi suam negligentiam confiteri, atque inde nouam suscipere satisfactionem (ratio, quia satisfactio hodie non imponitur secundum seueritatem canonum, vt olim, & se-

HOMILIA XLVII.

secundum respondentiam ad magnitudinem peccatorum, ideo nec praesens nec praeterita aequale peccato) si sit autem casus quispiam reseruat, tunc debet ille superiorē suum rursus conuenire in confessione vel extra eam, & consuetudinem requirere super huiusmodi casu de assumenda vel iniungenda satisfactioe. Melius tamē est facere hoc in cōfessione.

Vide doctores. 4. Nō exigua se nobis hic offert quaestio, quid agendum sit pijs & catholicis hominibus hoc seculo, in ijs locis vbi nō permittitur eis vt more ecclesiastico confiteantur & communicent, an haereticis sacrificulis debeant confiteri & sacramentū ab eis accipere, aut sine sacramento eis sit ibi moriendum?

Inter haereticos pij non confitent. Lib. 1. de bapt. cō. Donati. cap. 5.

¶ Perplexa sane haec & multum ambigua quaestio est, super qua audiui equidem multorum doctorum cōsilia, eorum tamē mihi semper displicuit conclusio, proinde breuibz hoc quoq; expediam, ad consolationē catholicorum qui nunc passim opprimuntur ab haereticis.

¶ Et principio quidē constat baptismum in casu necessitatis accipi posse ab haeretico, excommunicato siue suspenso. ea sententia est Augustini quum ait, si quē forte coegerit extrema necessitas, & vbi catholicum per quē accipiat, nō inuenierit, & in animo pacem catholicam custodiēs per aliquē extra vnitatem catholicam positū acceperit, quod in ipsa erat catholica vnitatem percipitur si statim etiam de hac vita migrauerit, nō eum nisi catholicum deputamus. ¶ Nunc tamen in ijs locis vbi sacramenta ecclesiastica sunt suspensa malim paruulum baptizandum tradere cuiilibet laico, modo catholico, quam haeretico & Lutherano sacrificio.

2. Vbi autem incumbit periculū seductionis vel magni scandali, nemo Christianus debet sacramentum vel poenitentiae vel eucharistiae suscipere, sed se potius diuinā misericordiae committere, cū fiducia tali, quod summus ille pontifex & sacerdos Iesus ipsum sit absoluturus: sic nimirū beatus Gregor. commendat Ermigillum (alij nominant Hermigillum) filiū Leogilli regis Gotthorū in Toletō Hispania, quē pater captiuū ceperat & detinebat eo quod consentire nollet in haesim Arrij, tēpore autē paschali miserat in carcerem vsque episcopum Arrianum, a quo sacramentum susciperet, sicque reconciliaretur patri, adhuc renuit ille & exprobrauit episcopo impietate erroris sui: vnde pater grauissime commotus filiū propter fidem in vinculis praecipit

occidi: sic & papa Iulius vetat sacramentū ab ijs accipi, qui haeretica sint prauitate corrupti. Idem affirmat Gratianus & multis in hoc citatis pbat autoritatibus: quāuis a sacerdote symoniaco vel in publico crimine viuente possunt accipi in necessitate sacramēta, ab haeretico nequaquā, nisi solus baptisimus. In casu scandali idem hoc longe certissimū nō est, quoniā deinceps gloriari facile possent haeretici corā simpliciibus, suā sectā non nihil accessione esse factū, vnde maior fieret a catholica fide & veritate defectio. 3. In casu necessitatis tñ baptismus potest accipi ab haeretico, aliās minime, vsque adeo vt possit aliquis in vltima necessitate mori sine sacramento poenitentiae & Eucharistiae, potius quam sumat ab haeretico. Extra periculū autē scandali potest homo Christianus imminēte morte & deficiēte sacerdote catholico confiteri etiā haeretico, ab eo absolui, & sacramentū poenitentiae suscipere salubriter, ita vt illa peccata cōfessā nō teneatur amplius cōfiteri, nactus iā sacerdotē catholicū. ¶ Atq; in hoc casu longe certius est suscipere sacramentū poenitentiae etiā ab haeretico, q̄ omnino intermittere: id facile persuadebit bonus ille pater Angelus de clauasio Fraciscani instituti monachus sic dicēs, ego credo quod nisi sit periculū peruersionis in confitente, quod etiā in tali casu liceat cōfiteri haeretico, aut excommunicato aut praeciso, & absolui ab ipsis, si alius sacerdos haberi nō possit & sit paratus audire. ¶ Ratio est, quia potestas clauis quae est absoluendi a peccato, & ex consequenti ad vitam aeternā cōmutandā in tēporalē & ad gratiam conferendam: per modum applicantis meritum passionis Christi fundatum in charactere sacerdotali, qui quidem est indelebilis: & quāuis ab ecclesia in tali sit ligata talis potestas, tamen in tali casu necessitatis non credo primo quia necessitas nō subiacet legi positivae: dum autē ille vitur potestate, summus sacerdos operatur & dat gratiam in sacramento, sicut Augustinus probat de baptismo, qui gratiam cōfert etiam baptizante haeretico. ¶ Eadem quoque sententia est Petri de plande, si enim in necessitate potest sacramentū baptismi suscipi ab haeretico, quur nō & sacramentū poenitentiae, quum vtrunq; sit sacramentū necessitatis? Hoc ipsum affirmat & gloss. in c. non est, de sponsal. vbi papa Alexander praecipit episcopis Anglia, vt vniversum cultū diuinum tollerent in ijs locis, vbi rex filiorum suorum vxores

14. q. 1. si quis. 23. dist. preter. per tom. & gloss.

C. frater de cle. co. mini.

Nota.

In verb. cōfess. 3. para. 2.

Aureolus libro 4. dist. 17.

Trac 6. sup. Ioā.

detinebat captiuas, exceptis duobus sacramētis baptismo & pœnitentia morientiu. dicit enim glossa, Ista duo sacramenta, baptisumus & pœnitentia semper excipiuntur in quolibet interdīcto, quia sunt sacramenta necessitatis, vnde etiam in necessitate possunt recipi ab hæretico. Circa sacramentū tamen eucharistiæ omnes velut vno ore cōfentiunt doctores, non sumendum esse illud ab hæretico, sed in tali casu exercenda cuiq; est sua fides & deuotio, vt summe desyderet recipere à sacerdote catholico, quia tunc sufficiet ei illud Augustini. Crede & manducaſti. Concordat Angelo Pelbarti par. 4. in verbo confessio. 3. par. 19. Et Anto. par. 3. tit. 14. ca. 19. par. 17. 5. Iam eram finiturus hæc de materia sacramēti huius, & ecce occurrit illud neutiqum tacendū, quando possit aliquis confitens celare peccatum, vsquedū parueniat ad confessorē qui possit absoluere à tali casu. Præterea autē quæ supra diximus, potest quis tacere casum alicuius peccati in confessione. Primo quum verisimiliter & probabiliter conuicere potest, quia confessor sibi consistentem sit ad illud peccatum prouocaturus. 2. Si multū in eo peccato sitū sit consistenti, ita quod ex manifestatione huiusmodi peccati graue sibi periculi imminet, ipseq; pro comperto habeat id genus peccati etiam ante esse manifestatum ex confessione, vel etiam si constat ipsum quoque confessorem leuiusculum esse, de quo periculū sit ne quid probat, & tunc sane referuare potest illud peccatum, eousque dum copiam habeat alterius confessoris, de quo nihil sit periculi.

3. Quando confitens forsā haberet casum, quem si confiteatur, futurum tunc esset vt proderetur peccatum ei antea in confessione reuelatū, tunc enim quis confessor posset animaduertere personam quæ huic antea erat confessā, in hoc casu non tenetur illud confiteri, imo tenetur & cogitur minime cōfiteri. Exempli gratia, percussit aliquis clericum clam, & sit excommunicatus, hūc absoluit parochus, neque tamen absoluendi habet potestatem, deinceps ita res fert, vt & parochus confiteatur sacellano absoluisse se aliquem excommunicatum, cuius rei potestatem non habuerit, statim suspicaretur ille alter audisse parochum confessionem istius excommunicati, qui clam percussit clericū. id iam foret iniquum, eo quod sigillum confessionis decet esset occultissimum in terris.

Augusti.

Celare peccatū in cōfess.

4. Huic simile est illud, si quando quis non posset confiteri peccatum, nisi exprimeret personā quoq; cum qua sic peccasset, id sane faciendū non est nisi veniat ad sacerdotem cui neutra persona sit cognita, vt si aliquis cum nouerca, cū forore, cū vxore fratris sui fornicatus fuisset, & vtraq; persona sit confessori nota, iam non tenetur hanc circumstantiā confiteri, donec habeat confessorem qui personas illas non cognoscat, nam in hoc verū est illud B. Bernardi, quia quod est institutum pro charitate non debet militare contra charitatem: plures huiusmodi casus inuenies in doctoribus, hæc sane volumus breuiter inferre citra allegationem scripturarum, ne multitudo locorum & prolixitas fastidium vobis ingereret. Nunc tandē de circumstantijs tantum dixisse sufficiat, Oremus dominum Iesum.

Conclusio Homiliarum de confessione.

Obserua hic quisquis es qui prædicandi munere fungeris, & memento eius quod ab initio diximus, nos nō vniuersam cōfessionis materiā suscepturos explicadā, sed præcipua tantum, & quæ nobis sint factura ad refellendos Neochristianorū errores, & ad confirmandam fidei catholicæ veritatem. vltro enim hic ista quæ sequuntur prætermisimus.

1. Quomodo mutus & qui confessionem non intelligit, confiteatur. Omīssa hic.

2. Quo pacto Italus aut Hispanus, & quisquis tenetur confiteri, possit hoc in scripto proponere?

3. An in articulo mortis possit aliquis confiteri laico, qui tamen nullam habeat absoluendi potestatem.

4. An sacerdos queat cōfiteri alteri à suo parochō?

5. Vtrum etiam confessi sint apostoli?

6. An possit cū aliquo dispēsari, vt nō confiteatur?

7. Diu multumq; disputatum est, liceat ne religiosis audire confessionem in paschate.

8. An oporteat confessorem esse doctum, & carere aliquo peccato mortali?

9. Qua vtatur modestia & quo iudicio confessor in interrogando consistentem?

10. Quid operetur cōfessio manifesta & generalis?

11. Quur tandem cessarit in ecclesia confessio pœnitentiæ solennis?

¶ Hæc & id genus alia multa, quæ ipsi per sexenniu præ-

dicauimus in quadagesima, vltro transeuntes studeo breui-
tati, properabimus ad ea quæ adhuc super sunt circa mate-
riam pœnitentiæ explicanda.

HOMILIA QVADRAGESIMA-
octaua, de absolutione sacerdotali, quæ
insequitur confessionem.

¶ Missa hic sunt omnia ea quæ suprà disseruimus Tom. 2.
per duas homilias de potestate clauium. Accipe
spiritum sanctum, quorum remiseritis
peccata, Ioan. 20.

¶ Vum ea sit nostra conditio pro vitæ huius statu
vt subinde per peccatum excidamus à gratia Dei
& iustitia baptismali, misericors & miserator do-

Hieron. minus alterâ nobis post naufragium reliquit tabulam vt ait
Hieron. pœnitentiam. s. de qua per aliquot hætenus homi-
lias disseruimus, quomodo pœnitentiam volens agere, ve-
ram debeat habere contritionem in animo suo, integrâ con-
fessionem in ore, proxime nunc sequitur absolutio sacerdo-
talis. non est autem contritio hoc ipsum sacramentum, neq;
confessio, quia illa opera sunt hominum, sed proprie con-
sistit hoc pœnitentiæ sacramentum in absolutione sacerdo-
tali, ideoq; tunc se humiliare quisque debet & cum reueren-
tia inclinare, neq; ampli^o cogitare opus id esse hominis, sed
Ioan. 20. virtutem & operationem spiritus sancti, quum iam sacerdos
exprimit verba quæ commisit Christus, tunc enim operatur
virtus passionis & mortis Christi. sanguis quoque illius ab-
luit peccata nostra, accipiente tum pœnitente gratiam spi-
ritus sancti ex vi sacramenti, eaq; prouenit ex clauium pote-
state, quas ante passionem suam dominus promisit apostolis,
Mat. 18. & post resurrectionem die sabbato paschæ, confedentibus vn-
decim largitus est nocte, insufflando in eos & dicendo, Acci-
pite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa
erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt, &c.

Aue Maria.

¶ Quomodo non aequalis sit clauium potestas circa
remissionem peccatorum in Deo, in Christo, & sacerdote,
satis declaratum est alibi, quantum ergo ad hoc nostrum in-
stitutum satis est, principio & decuit & necessarium fuit no-
bis, vt pro sua immensa clementia dominus Iesus potestatem

sacerdotalē (quàm nos illū sequuti clauium nomine intelli-
gimus) ecclesiæ suæ priusquã ascenderet ad patrem relinque-
ret, sicut enim dñs quicumque aut princeps alio sum profe-
cturus, ministris suis clauem committit, ita Christus ministris
ecclesiæ suæ clauem illas tradidit, potestatem. s. sacerdotale,
propter similitudinē, quoniã sicuti clauis materialis ad hoc
utilis est, vt fores referet atque patefaciat, ita per hanc pote-
statem sacerdotum hominibus aperitur & clauditur regnū
cælorum, nam & hoc clauditur alicui per peccatum. vel per
obligationem ad pœnam peccati, aperitur autē quando vtrū
que id instar obicis retruditur. ¶ Sequitur inde, quur non Clauem
fuerint illæ clauem etiam in veteri testamento, vt ibi quoque nō in le-
sacerdos secundum ordinationē Aaronis habuisset eiuismo-ge-
di potestatem, imo & nomen clauium antea fuit inauditū, vsq;
dum venisset Christus, qui clauem domus David hoc est, cru-
cem portauit in humeris suis, & insuper pollicit^o est Petro, Esa. 22.
Mat. 16. atque post eum omnibus apostolis clauem regni cælorum. Ra-
tio autem quod ante Christū in veteri lege non habuit sacer-
dos legalis has clauem, est illa, quia autē passionem & mortē
Christi cælū nondum fuit apertum, quod denique referauit
dñs Iesus cruce sua, in cuius efficaci virtute etiã sacerdotes
referant cælū per verba absolutionis, sicut ab initio dixim^o,
omnia sacramenta habere efficaciam suā ex morte Christi i-
deoq; clauem sacerdotales nō quidē in veritate sed sub figu-
ra tātum fuerunt in veteri testamento. Siquidē officiū illud
vetus & Moisaicū fere sitū erat in tribus. primū quia clauem sacerdo-
bant & referabant tēplum materiale mūdis & immundis, iu-
tis lega-
xta dispositionē legis: deinde cōsistebat in oblationibus sa-
crificiorū & sacramentorū legalium. Postremo in purificatio-
nibus quarūdā irregularitatū in quibus aliquis demeruerat
nō nihil iuxta legis determinationē. In primo figurā gesse-
runt ecclesiæ catholicæ, in secūdo sacramentorū ecclesiæ,
tertio remissionis peccatorū, quapropter thesaurus hic lon-
ge præciosissim^o est, quē reliquit nobis Christus in ijs clau-
ibus, ad cōsolationē omnium afflictorū peccatorū, vt sic habita
contritione de peccatis vereque confessi signum habeamus
infallibile remissionis peccatorū & collatæ gratiæ diuinæ.

2 Ex ijs liquet triplicem esse occlusionem cæli, primum
enim conclusum est cælum omnibus in vniuersum homini-
bus propter præuaricationem primorum parentum. con-
Triplex
clausura
cæli.

- clusio hæc etsi generalis, nõ tñ fuit perpetua, quia dñs Iesus iterum aperuit. ipse enim est qui aperit, & nemo claudit.
- Apoc. 3. 2 Clausum quoq; erit cælum in die nouissimo, per horribilem sententiã iudicis omnibus damnatis in æternum, atq; hoc est quod ait dominus, quæ paratæ fuerant, introierunt cum sponso ad nuptias, & clausa est ianua. Eodem pertinet quod in superiori loco Ioannes dicit de Christo, claudit & nemo aperit. O conclusionem miserandam, quando damnatis perpetuo claudetur cælum, sunt tamen qui intelligūt de limbo, quem etiã clausit dominus. 3 Insuper adhuc clauditur cælum quibusdam hominibus, specialiter ad tēpus, propter peccata vel pœnam pro peccatis debitam, vt ijs qui in purgatorio detinentur. Harum clauium potestas & vsus est penes ministros ecclesiæ, quorū interest aperire cælum in absolutione sacramentali. Vnde patet intellectus verborum
- Apoc. 1. Ioannis, quando dicit in persona Christi habere se clauces mortis & inferni, quoniã & ibi intelligitur potestas Christi. non diuersum est quod clamat vidisse se ostiũ in cælo apertum. Vere enim apertum est, & quidem à Christo, quoad ostium in se, sed prohdolor multi peccatores per sua peccata sibi occludūt. ¶ Diligēter & sæpe hoc secū recolat quilibet peccator, quã acerbum fuerit Christo quoad usq; aperuit nobis ianuam regni cælorum per passionem suam & mortem, rursus quæ sit ingratitude peccatoris illam sibi denuo claudētis per peccata sua, idq; ob exiguam, sordidam & momentaneam voluptatulam. Accedit & hoc quod quauis clauces illæ datæ sunt ad claudendum & aperiendum, præcipue tamen in hoc sunt commissæ & traditæ, vt per eas aperiatur cælum, sicut & passio Christi principaliter est completa ob referandum regnum cælorum, quod tamen nihilo minus conclusum est in fidelibus. Ratio illius hæc est, quod clauces datæ sunt in salutem & vtilitatem ecclesiæ: conclusio autem inutilis est & damnosa miseris: quapropter clauium sacerdotalium vsus præcipuus est in aperiendo cælum, atq; per accidens tantum concludunt cælum ijs, qui seipfos non præparant ad huiusmodi referationem & apertionem cæli. Quauis & hæc ipsa conclusio medicabilis est, siquidē ideo quis ligatur sacerdote, vt sui ipse rationem habens, seq; ipsum euoluētis torum, agnoscat peccata sua, & quod inde enascitur damnum immensum, sicq; conteratur. & hinc rursus

sibi aperiatur cælū, sicut & canones excóunicationem remedij appellatione exprimunt & intelligunt.

1 Sed dubitas nõ nihil adhuc, neq; satis tibi videris intelligere, quidnã sit hæc sacerdotalis apertio & conclusio, clauis sc̄ audi quædã paulo apertius. Profecto cõclusio & apertio clauis sacerdotaliũ primo intelligi sic potest, quod faciat illud dũ iudicat examinata iã & explorata conscientia, sit ne aperit ei aut cõclusum adhuc cælū. Confessor multũ durus & rigidus fuit Christus Iudæis quãdo eis reuelauit diuinũ suũ iudiciũ, dicens, In peccatis vestris moriemini, & de Iuda sic inquit, Melius ei fuerat, si natus non fuisset homo ille.

2 Deinde aperit quoque sacerdos dũ remittit partem pœne pro peccatis debite, vel quum obligat & cõstringit eum ad pœnã, quam aut hic pro peccatis suis sustineat: aut tandem in purgatorio pro illa grauius torqueatur.

3 Præterea dũ aliquem excommunicat, etiam concludit cælū, absoluens iterum ab excommunicatione aperit cælum, de excommunicatione tamen hic plura non dicemus, quia magis pertinet ad forũ spirituale externum q̄ ad iudiciũ pœnitentię: quando etiam qui clauces sacerdotales non habet, excóunicare alium non potest, vt archidiaconus (excóunicare est iurisdictionis, & non fundatur in potestate clauium de propinquo, vt patet in archidiacono: sed bene remote, quia ille habet iurisdictionem ab habēte potestatem clauium papa vel episcopo, &c.) Quæris adhuc quot tãdem sint clauces sacerdotales, eo q̄ hic semper clauces comme moramus? Sane plures sunt clauces q̄ vna, siquidem Christus tam ad Petrum q̄ ad reliquos apostolos semper de clauibus loquutus est in plurali, vide inducta per nos in lib. de pœnitentia. Sunt qui dicant dominum ideo multas dixisse clauces propter ligationem & solutionem, nos iter ingrediemur cõsuetũ & bene tritum patrum nostrorum, atque sic minus aberrabim⁹. sunt ergo geminæ clauces sacerdotis, prior est potestas sciēticię, qua dignoscit dignũ aliquem esse vel indignũ absolutione. Ecce quomodo non idē est potestas sciēticię & ipsa scientia (vide Gab. in canone missæ post Gersonem) omnes enim sacerdotes legitime ordinati potestatem habēt discernendi, & tamen ex ijs plurimi rudes sunt & indocti. Accipe eius rei exemplum. si quando princeps iudicem constituit in sua ditone, is iam potestatem habet iudicãdi inter

Apertio clauis sacerdotalis.

Ioan. 8. Mat. 16.

Excóunicare autem sit clauium

Clauces plures.

iusſū & iniuſtū. neque minus interim deficit ille ſape in ſuo iudicio vt non ſatis diſcernat æquū ſibi ab iniquo. Ita plane ſcientiæ ſacerdos in ſacramento ordinis accipit clauem ſcientiæ. ſed non eſt non ideo etiam ſcientiā ſimul recipit: quauis verū ſit quod ſcientia. nemo poteſtatē ſibi debet vſurpare, imo neq; epiſcopus ali- que conſecrare, qui non ſufficientem habeat ſcientiā, ad hu- iuſmodi poteſtatē exequendā. ſiquidem cura animarū pro- ſecto ſcientia eſt, quæ omnes longe ſuperat & excellit ſcien- & quali. tias, quia eſt ars artium. Inde ſequitur, laudatā eſſe quarūdā ordi. diœceſum conſuetudinē, in quibus etiāſi omnes ſacerdotes in ordinibus æqualē ſuſcipiunt poteſtatē, tamen quia alius ad ſui officij exequutionē alio aptior eſt, prudenter ibi agi- tur, quod nonnulli ad orationes tantū & ad miſſæ ſacrificiū admittuntur, alij etiā ad curā animarū ſuſcipiendam. quōd ſi tamen ſacerdos videat ſe exequendo officio ſuo paulo eſ- ſe inferiorē minūſq; idoneū, iſ ſequatur illud conſiliū Ger- ſonis, doctorū & piorū hoim ſape vtere conſilijs, ¶ Altera clauis poteſtas eſt ferendi iudiciū, prior illa in primis fori- bus eſt, primū enim diiudicandū eſt, quid faciendū, quidue omittendū, quid iuſtū ſit aut iniuſtum, ac deinde tandē edi- cit & pronunciat ſententiā in cauſa, pro ſua & aſſeſſorū ſuo rū iudicio. Eſſe autē clauis illas duas inter ſe diſtinctas, vel hinc manifeſtū fiet, ſi quando princeps vni ſiue pluribus co- gnitionem cauſæ cōmittit & iudiciū relinquit, quid deniq; ſuper eo ſit pronuncian- dū, illi nōdum habent poteſtatē fe- rendi ſententiā, ſed quicquid cognouerint tandē proponūt oſtendentes quid in ea re factū ſit opus. Ita demū princeps, ſiue arbiter cauſæ vel cōſul ipſe poteſtatē habet ferendi ſen- tentiam, vnde ſatis apparet, diſtincta illa poteſtas in diuer- ſis perſonis: ſin autē fuerit princeps vel iudex ipſe eius intel- ligētiæ, vt poſſit per ſe diſcernere de ijs quæ ſint agenda, ſta- tim ſine vltiori cognitione feret ſententiā. Et ſic gemina hæc poteſtas clauū eſt in quolibet ſacerdote. Carterum poſ- ſe preſbyterū vtriuſque huius clauis vti miniſterio, requi- ri adhuc tertiam poteſtatē iuriſdictionis, vt ſic tanq̄ ſuperi- or iuriſdicialē poteſtatem habeat in eum quē abſoluit (poteſ- tas clauium per ſe dicitur poteſtas ordinis, quia omnis ſa- cerdos ordinatus habet illam poteſtatē, licet non exequutio- nē) de hac poteſtate tertia nonnihil infra dicturi ſumus cir- ca ſacramentū ordinis, opinio enim Armacani & Durandi

in 4. quōd quilibet ſacerdos quēlibet poſſit abſoluere, nec auctoritati nec rationi inmittitur. Volens hic omitto, an illæ duę clauis idē ſint eſſentialiter in ſacerdote, vel nō, & an duę tantū dicātur, propter operationē. Ad ſcholas enim ſunt re- leganda: vide Gabrielem in canone poſt Gerſo. & Aliacen.

4 Effectus itaq; clauū & maxime clauis ipſius po- teſtatis eſt hic, vt ſacerdos abſolutionē pronunciet conſeſſo ſup omnibus peccatis ſuis: atq; hoc ipſum ſane verū & eſſen- tiale eſt ſacramentū pœnitentiæ, quia vt reliqua ſacramenta ita hoc etiā ſuas habet partes: materiæ enī ſolū ſubit hic pec- cator cōſitens, miniſter autē ſolus eſt ſacerdos, quoniā nul- lus laicus poteſt alium ſacramentaliter abſoluere, ſed forma eſſentialiter cōſiſtit in abſolutione, quā cōplet ſacerdos ex clauū poteſtate, de abſolutione ergo immorandū nonnihil eſt, & hæc breuiter dicenda. 1 Conuenit vt ad finē conſeſ- ſionis quilibet conſitens concluſionē proponat generalē, ſe- q; reum pronunciet oīm aliorum peccatorum venialium & & mortaliū eorum etiā quæ conſeſſus ſit vel non conſeſſus quorum oblitus forſitan fuerit, vel quæ non ſatis ſciat eſſe peccata, ſicut eum Deus reum agnoſcit &c.

2 Decet etiam ſacerdotē præſcripta vti abſoluen- di formula, quæ hic nō perinde certa & inuariabili vt in a- Formula- abſolu- lijs ſacramentis, puta baptiſmo & euchariftia, quia hoc ſacra- mētum eſt quali iudiciale, vbi ſacerdos veluti iudicis fungi- tur officio inter Deum & hominē peccatorem, ſicut Moyſes iudex erat inter Deum & populū Iſrael. In ſecularibus au- tē iudicij non eadē ſemper obſeruatur ferendæ ſentētiæ for- mula, quoniā Agricola⁹ huiusmodi tulit ſentētiā ſup S. Bla- ſium, Blaſium doctorē chriſtianorum, contemptorē venera- bilium deorum noſtrorū gladio animaduerti: ad exemplum cæterorum iubemus. Super Tecla huiusmodi lata ſententia Tecla. eſt, Teclā pieratis ac Dei cultricē relaxo. Galerius tali ſentē- tia cōmendauit B. Cyprianū, inimicū te dijs Romanis & ſa- Cypria. cris legibus conſtituiſti, ideo quū ſis nequiſſimi criminis au- thor & ſignifer deprehenſus, ad exemplar aliorū in te gla- dio animaduerti placet. Quapropter neque ſacerdos certis eſt verbis adſtriſtus in ſua ſententia ferēda, modo iſtuſmo- di verbis vtat̄ quæ ligatū illum ſiue abſolutū eſſe inſinuent.

3 Inde ſequitur verba illa ſacerdotis non eſſe abſo- lutionem quum dicit, Miſereatur tui omnipotens Deus, &

Oratio ante ab-
folutio-
nem.

dimissis omnibus peccatis tuis perducat te dominus noster Iesus Christus sine macula cum gaudio in vitam æternam, Amen. ¶ Indulgentiam & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors dominus, Amen. Hæc inquam absolutio non est, sed pia tantummodo precatio pro remissione peccatorum. Verba autem sacramentalia efficaciam suam ex diuina habent institutione, ideoq; oportet ibi vti verbis q̄ institutioni diuinæ sint conformia. Christus autē ait, quorum remiseritis peccata &c. Ecce quorum, ait, remiseritis, non quorum petieritis remitti: deinde quilibet iu dex libere debet ferre sententiā, nō rogare aut petere, q̄ quis in hac re piū est vtranz; hanc precatorem premittere ante absolutioem, non quod sint necessariae, sed vt sic confessor Deū roget, quatenus pœnitentē sua gratia faciat capace sacramentalis absolutiois, si forte adesset aliquod impedimētum. 4 Rursus hinc consequitur, formā recens iam à quibusdā Neochristianis excogitatā inualidam esse ad absoluēdum, eo q̄ tantum petit nihil absoluit, sicut eorū ordinatio- nē nouā de integro refutauius.

Ioan. 20.

Confuta-
tio ordi-
nationis
Nurem-
bergēsis.

Forma
absolu-
tionis.

5 Essentialiter in hoc consistit forma, quod verbis proprijs declarat sacerdos se ei quē absoluit remittere peccata. fit hoc plerunq; in verbis, Dominus noster Iesus Christus dignetur te clementer absoluere, & ego autoritate ipsius qua in hac parte nunc fungor, absoluo te à sententia excommunicationis minoris & ab omnibus peccatis tuis, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Amen. In hac iam forma sacramenti pœnitentiæ confertur gratia sacramentalis, quam operatur efficaciter amarissima passio & mors Christi in animam absoluti.

6 Nemo tamē suspicetur omnia hæc verba esse necessaria, nā & illa prima possunt omitti, dñs noster Iesus Christus: similiter & hæc vltima, in noīe patris &c. sicuti neq; necessariū est vt sacerdos faciat crucē inter absoluēdū: omnia tamē hæc pulchre sibi conueniūt, & subinde admonent sacerdotē summi officij, ministerijq; sui habeat, & vnde habeat hoc sacramentū suam operationē: præcipue enim & vt ita loqui liceat. authoritatiue fit absolutio à summa & superbenedicta trinitate: sacerdos autē minister tantū est Dei, loco cuius absolutio, deinde sacramentū quoq; ipsum oēm suam virtutē & efficaciam habet ex merito passionis & mortis Christi, vnde

bene conuenit vt ibi - tam præclara fiat Christi memoria & passionis suæ, atque mortis commemoratio.

7 An autem debeat sacerdos super caput pœnitentis digitos suos ponere, dum pronunciat absolutioem, video hanc esse beati Thomæ & Antonini sententiā, vt hoc minime sit faciendum, quoniam impositio manuum proprie tantū pertinet ad sublimiora sacramenta quæ super excellentem cōferunt gratiam, vt sunt confirmatio & sacerdotalis ordo. Equidē putarim si quis absoluetur qui peccarit in Ecclesiā, vt hæreticus schismaticus, aut excommunicatus, non male fieri si sacerdos imponat illi manum in signū reconciliatio- nis. sicut hoc testatur August. lib. 3. de vnico baptismo cōtra Donatistas, dicēs, Manus impositio non sicut baptismus reperiri non potest, quid est enim aliud, nisi oratio super hominem. ¶ Ita & concilium Agathense decreuit, vt sacerdos priusquam aliquem absoluat solenniter, imponat ei manus super caput & aspergat aqua benedicta, ideoq; quū fere per Germaniam mos hic sit imponendi manus super caput sub absolutioe, nolim sane reluctari, sicut nec improbandum censeo quod quidam crucem faciunt dum absolunt pœnitentem. ¶ Profecto enim illa quoque beati Thomæ ratio nihil concludit, quasi manuum impositio gratiam conferat super excellentem, verum id quidem est in confirmatione & ordine, alias autem non semper: in multis nanque diœce- sis mos obtinet, vt in sacramēto vnctionis imponatur manus super infirmos: iuxta illud verbum Christi, Manus imponent super infirmos, & bene habebunt.

8 Etsi hoc quoq; necessarium nō est, laude tamen non vacat, quod quidam addunt, passio Christi & meritum beatæ Mariæ virginis, labor quoque tuus sacerdotalis (si sit sacerdos) & omnia opera bona quæ fecisti vel adhuc es facturus, sint tibi ad salutē & remissionē peccatorum tuorum, ad incrementum gratiæ in hoc tempore, & gloriæ in futuro. Ratio huius est, quod omne opus bonum quum fit ex impositione clauium sacerdotalium, magis satisfacit pro peccatis quā si faceret aliquis sine iussu clauium, vt si proprio motu ieiunet, minus acceptū est Deo, quā si ieiunaret ex impositione sacerdotis, sed de ijs plura infra de materia satisfactiois.

9 Ex simili causa bene fit etiam si addat sacerdos, omnia mala & aduersa quæ pateris sint tibi in remissionem & abso-

Imposi-
tio ma-
num.

August.
cap. 16.

Agathē.
concil.

C. in ca-
pit. 1. di
confirmatioe
stinct.

Pœnitē-
tia iniun-
cta.

Absoluit à pœna excōmunicatio. lutionem peccatorum, sicuti supra in quadā homilia de pœnitentia diximus. 10 Perinde & salutare & necessariū est, quod sacerdos in absolutione sua consententem absoluit à sententia excommunicationis minoris, & (si potestatem habeat) etiam maioris, atque insuper addat, & ab omnibus peccatis tuis: quia oportet primum amouere impedimētum huius sacramenti, puta excommunicationem, & si habeat sacerdos potestatem absoluendi ab excōmunicatione maiori, dicat, Absoluo te ab excōmunicatione maiori seu grauiori, & restituo te cōmunioni fidelium & sacramētis Ecclesiæ, atq; eadem potestatem absoluo te ab omnibus peccatis tuis, &c.

Absolutio super cōtritis, cōfessis, oblitis. 11 Quod autem addunt nonnulli, absoluo te ab omnibus peccatis tuis contritis & confessis & oblitis, etiam non perinde probant doctores, quia disputatione nō vacat quid intersit inter attritionem & contritionem, ibi multo satius est huiusmodi dubium vitare, ideo cōmuniter concludunt doctores, quo generalior sit absolutio, & paucioribus verbis comprehensa, eo meliorem illam esse. 12 Si quando sacerdos absoluerit vult quempiā perfecte in anno Iubilæo, vel vbi quis bullam habeat confessionalem à summo pontifice, vt possit absolui à pœna & culpa, de ijs vide ad longum in Antonino, & qualis obseruanda sit forma quum quis solenniter vel ab anathemate absoluitur, aut hæreticus, siue schismaticus, & autor hæreseos, omnia hæc est reperire in pontificali lib. 3. tit. 9. & 10.

Nota.

¶ Ex supradictis omnibus sequitur, quod sicut solus sacerdos potestatem habet super corpus Christi verum, ad consecrandum illud in sacramēto altaris, ita solus ille potestatem quoq; habet super corpus Christi mysticum, hoc est super fideles, absoluedi eos à peccatis, quoniam si in casu & periculo mortis confiteatur aliquis laico, non potest hic illum sacramentaliter absolueri.

Effectus clauium.

5 Ad extremum dicendum nonnihil est de effectu clauium in absolutione (omissis disputationibus doctorum, vt de Scotum, Adrianum papam, &c.) id vt magis pateat, digere remus more nostro in articulos.

Cōtritio delet peccata.

1 Quicumque peccator in animo suo perfectam cōcepit contritionem super peccatis suis, iamque voluntatem habet firmam ea consentendi, & absolutionem super ijs à sacerdote suscipiendi, huic iam demissa sunt peccata, priusquam absoluaatur à sacerdote: constat hoc ex verbis prophete

tae dicentis, considerans & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita viuet & non morietur. cō- Ezecl. 28.

uertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Id satis manifeste cernere licet in figura pœnitentis. August. enim & Grego-

Super Ioan. & lib. riuus testatur resuscitationem Lazari esse typum resurgentis alicuius à peccatis. Christus autem ipse vtiq; viuificauit La-

de quest. Euangeli- adhuc commisit Apostolis vt eum soluerent, Ita in cōtritione peccator suscipit gratiam Dei & reuiuiscit, quauis deinceps apostoli, hoc est sacerdotes vincula dissoluant.

2 Certum a leo hoc est quod in omnibus pœnitentibus solus Deus præcipue peccata dimittit, & post eū sacerdos quoque tanquam minister per potestatem clauium, ita enim dicit per prophetam, Ego sum ipse qui deleo iniquitates populi: sic & Ambrosius ait, solus peccata dimittit, qui solus pro peccatis nostris mortuus est. Et concordat August. contra Iulianum inquit, Nemo tollit peccata nisi solus Deus, qui est agnus qui tollit peccata mundi. Quod autem sacerdos etiam vt minister dimittat peccata, satis aperte testatur & affirmat Christus dicens, quorumcumque remiseritis peccata, remissa erunt: simili modo in pluribus locis probat Augustinus ecclesiam suscepisse potestatem dimittendi peccata, ita quod quibuscumque sacerdotes dimiserint peccata, ijs remittat etiam Deus, quauis nemo abuti debet hac potestate, vel ligandi tale nil cōmeritum, vel remittendi peccata ijs qui etiam non meruerint, sicut Hierony. inuehitur contra eos, quonia apud Deū nō sententia sacerdotum, sed reorū vita quæritur. 3 Communis hæc sententia est, quod si peccator contritionē haberet imperfectā & defectuosam, quæ ipsum non satis præparet ad suscipiendam gratiam Dei, & tamen cum humilitate accedit ad confessore, neq; tum habet propositū peccandi, nec obicem ponit gratiæ diuinæ, in illo sane operatur absolutio ex potestate clauium & gratia sacramentali, quia Christus præsens & propicius adest ei, remissionem peccatorum & gratiæ infusionem largiendo: non quod sacerdos tribuat gratiā, sed sicut in baptifimo, ita hic omnia adimplet vt minister, faciēs ea quæ fieri ordinauit dominus,

Ioan. 20. Super Ioan. & de pœnitēt.

Super Mat. 16.

Quando clauis absoluit.

ibi tum summus sacerdos Christus operatur sicut ab initio diximus in præfatione de sacramentis. 4 Id ita intelliges, quod sacerdos quasi mediator est inter Deum & hominem peccatorem, sicut fuit Moyses inter Deum & Iudæos. Quod si ergo mediator est, utiq; peccator quasi per eum ascendit ad Deum, & Deus per illum sese demittit ad peccatorem. in ascendendo quidē ad Deum orat, uti supra diximus quomodo sacerdos oret ante absolutionē, Misereatur tui &c. & dominus noster Iesus Christus per meritum pass. Quantū autem & quomodo Deus per operationem & effectum gratiæ suæ descendit mediante sacerdote, ibi sacerdos potestatem habet loco Dei discernendi & iudicādi tanq̄ superior, atq; ea sane velut radix est, quare sacerdos in absolutione se habet per modū petentis & præcipientis, quo ad Deum enim petit, quo ad sacerdotium præcipit. 5 Etsi iam peccatori peccata sua sunt per prætam contritionem dimissa, tamē ea minime dimittuntur, si nō habeat propositum & voluntatē illa constendi, quia aliās resisteret spūi sancto qui per sacerdotem peccata dimittit. prius enim quā dñs Apostolis tradidit claves, ait Evangelista, insufflauit & dixit eis, Accipite spiritum sanctum, contrariū id esset potestati Ecclesiasticæ, quam quisquis contemnit, Deum ipsum contemnit, & quicūq; potestati resistit, Dei ordinationi resistit. 6 Huiusmodi homini cui peccatum per præmissam cōtritionem dimittitur, multum adhuc commodi emergit ex remissione peccatorum, nā quū nemo certo scit, odio ne an amore sit dign⁹, vnde & dñs ait, Si feceritis omnia quæ præcepi vobis, dicite, serui inutiles sum⁹, ideo quis semper in ambiguo adhuc veluti suspēsus est, super remissione peccatorū: suscepta autem absolutione sicut instituit dñs, nihil amplius dubitare potest de eo quod Christus promisit Ecclesiæ, quin illud sit seruaturus ipse enim est via, veritas, & vita. Ita autem habet promissio Christi, quacūq; ligaueritis super terrā, erunt ligata & in cælis: gaudere igitur & lætare quisquis cōfiteris, dū illud reconciliatorium & sacramentale signū suscipis a sacerdote, animum tuum & fiduciam erige in Deū, non aliud tecum cogitas, nisi te ab ipso Christo esse absolutum certo, quando prius per contritionem & cōfessionem te ipsum, ut edoctus es præparasti, glorifica Deum cum turba eo q̄ talē potestatem dederit hominibus remittendi peccata. Vnicum

Deute. 5.
Ioan. 10.
Luc. 18.
Rom. 13.
Eccle. 9.
Luc. 17.
Absolutio prius contri.
Matth. 9.

hoc est remedium quo pacatur hominum conscientia, promissio Euangelica Christi dicentis, quorumcunq; remiseritis peccata: summum hoc solatiū est hominis peccatoris in hac vita, sicut & Esaias consolabatur Ezechiam, & Christus subinde in Euangelio dicere solitus est ad infirmos, confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Ioan. 20.
Mat. 18.
Lucæ 7.

7 Ad hoc etiam cōfert absolutio sacerdotalis, quod pœnitentem reconciliat cum Ecclesia, qui paulo ante per peccatum mortale se ipsum fecerat membrum mortuum & inualidum. Atq; ut maxime peccator per veram contritionem acquirat gratiam Dei, pœna tamen solummodo æterna ei mutatur in temporalem: iuxta magnitudinem & arduum contritionis, sacerdos autem per absolutionem & clauium potestatem adimit quoq; magnam partem illius pœniæ temporalis, sicut ex historijs beati Gregorij in dial. posset induci, & dominus quoq; culpam & pœnam ab inuicem non segregat, quando vel promisit, vel tradidit claves, quia arbiter seu iudex non discernit neq; fert sententiā pro ambarum partium placito ac desiderio.

Vis clauium.
Libro 4.

8 Postremo præterquam quod sacerdos per potestatem clauium adimit multum de pœna temporali, dum absoluit, longe plus tamen aufert, eo q̄ illa ipsa potestate clauium satisfactionem ei imponit, quæ tertia est pœnitentiæ pars, de qua in sequentibus homilijs differemus, interim hæc nunc de absolutione dicta vobis satisfaciant, rogemus communibus votis dominum Iesum, &c.

HOMILIA XLIX. DE SATISFACTIO

ne, & quod ipsa quoque sit necessaria.

Facite fructus dignos pœnitentiæ. Luc. 3.

RAEclaram nos docuit dominus regulam, cuius omne bonum agnoscamus tam in personis, quā in legibus, doctrinis, sectis & alijs, licebit hac amissi uti, quæ paucis ijs verbis est proposita, ex fructibus eorum cognoscere eos: hac regula si diu vñ fuissent nostrorū Neochristianorum principes & magistratus, intellexissent utiq; quomodo prædicatores eorum carnis desyderia sectantes se etiam doceat perditionis, planeq; talem quæ nil boni nec ferat nec faciat, cui adhærent ij qui nullam sui emendationē considerant, neque eorum quos suis adiungunt peruerfis

Matth. 7.
2. Pet. 2.

dogmatibus. Diuersum docuerunt nos suis exemplis & ver-
Act. 2. bis Ioannes, Christus, Petrus & oēs pij prædicatores, quia
 qui ad nouam Petri prædicationem sunt conuersi, compun-
 cti sunt in cordibus, baptizati quoque perseuerarunt in do-
 ctrina apostolorum, in oratione & fractione panis, hoc est
Match. 3. communi one corporis Christi, erāt illis etiā omnia commu-
 nia. Prædicatio insuper Christi quātum bonorum fructuū
 in omnibus pijs sit operata, tota Euangelica testatur histo-
 ria similiter & ad prædicationem Ioānis conuenit vniuersa
Ioan. 1. Iudæa & tota ciuitas Hierosolymitana, baptizabantur autē
 ab eo cōfidentes peccata sua: neq; hoc satis sicut apud Ioan-
 nem, qui super hæc requirebat ab illis vt facerēt fructus di-
 gnos pœnitentiæ, contritionemq; suam ipso facto declara-
 rent. Vox hæc clamātis in deserto etiamnum resonat in om-
 nibus templis apud catholicos, quia ille adhuc quoq; præ-
 parat viam dño, adhuc clamat ad omnes cōtritos de pecca-
 tis suis, facite dignos fructus pœnitentiæ, &c. Ave Maria.
 ¶ Duas hætenus pœnitentiæ partes absoluimus, dilectissi-
 mi in domino Iesu, cōtritionem & cōfessionem. illæ enim sa-
 cramentalem præcedunt absolutionem, reliquum nunc est
 auxiliāte Dei gratia non nihil differere de satisfactione quæ
 pœnitentiæ pars tertia est, & in exequutione quidē sequi-
 tur absolutionē. decenter autē, vt audistis impositione eam
 præcedit veteri instituto, quāuis si post quoq; fiat, nihil erit
 deterius eo quod sacramentum illud quāsi iudiciale est: sæ-
 pe autem iudex ei cui confertur gratia, pœnam reuelat an-
 te liberationem, nonnunq̄ post eam: iuxta qualitatem tem-
 poris & causę. Nos autem vt hic quoq; sicut in alijs videam-
Satisfa- us fundamentum materiæ, & vos expeditius intelligatis.
ctio. Principio in communi dicimus de satisfactione, hinc descē-
 suri ad eam quæ sequitur pœnitentiæ sacramentū. 1 Satis-
 factio ergo in cōmuni est redditio voluntaria, æquiualen-
 tis, aliās indebiti, vt definit Anselmus. id sic accipe, quum
 quis debet, & debiti precium æquiualentem precio confert,
 præter illud quod ei debet, etiam satisfacit illi. 1 Est ergo
 satisfactio redditio nō donatio libera, sed restitutio debita.
 2 Eam oportet esse volūtariam, nam si fuerit coa-
 cta per pœnam, carceres aut quoduis supplicium, dicimus
 aliquē satis afflictum passum & punitum esse, non autem sa-
 tisfecisse. ¶ Sequitur hinc damnatum satis cruciari pro

diuina iustitia, non vero satisfacere.

3 Decet insuper vt sit æquiualens culpæ, si enim non tan-
 tumdem redderet, sed minus non satisfaceret.

4 Addecimus, aliās indebiti, quia aliter satisfaceret pro a-
 lio non pro isto debito, quod nunc præ oculis est.

¶ Atq; hæc generalis est satisfactionis definitio in omnibus
 negotijs & cōmertijs. Mouetur autē iam hic quæstio, An pos-
 sit homo satisfacere Deo p peccatis suis? Responderi ad hoc
 cōmuniter solet, nullum pctōrem à seipso & ex suis proprijs
 operibus posse p peccatis satisfacere, quia offendit summū
 bonum, Deū & conditorē suum, quā accepit à Deo gloriam
 restituere illi nō potest. Et vt maxime homo bonū quid facit,
 in tenetur illud præter hoc facere & impendere Deo, ob
 immēsa quæ ab eo recepit beneficia, iuxta illud B. Augusti.
 Illud constantissima fide tenēdum, neque vllā esse naturam,
 quæ non Deo debeat id quod est, quia Deo debeat omne de-
 cus & pulchritudo & congruentia partium. Idē affirmat &

Lib. 83.
q. 68.

Bernar.

Psal. 115.

Ioan. 15.

¶ Bernar. de diligendo Deum, & pulchre inducit cū illo ver-
 biculo David, quid retribuā dño pro omnibus quæ retribuit
 michi: nam quum me totum illi debeam, quod me plasmauit,
 quid retribuere potero ei quod me redemit? etsi milies me
 ei totum impenderē, quid hoc futurū erit collatū Deo? Imo
 hoc affirmant doctores, quum non possit homo aliquid bo-
 ni facere, nisi assistēte gratia Dei, iuxta id quod scriptū est,
 sine me nihil potestis facere, nemo profecto satis potest gra-
 tias agere Deo p immēsa bonitate quam ei cōfert in tali ope-
 re bono. Sin autē nō nudū aspiciamus peccatorē, sed etiam
 præsiidiū gratiæ Dei, meritū Christi, bonitatē & clemētiā
 diuinā, vnde nobis præscriptus est modus quo possimus de-
 clinare peccata, non quod opera nostra in se tanti sint pon-
 deris, sed quia sola tā misericors est Dei miserētis voluntas,
 vt opus per se indignū tale velit acceptare, quasi sit æquatū
 & remissioni peccatorum & merito vitæ æternæ. sic Paulus
 inquit, nō sunt cōdignæ passionēs huius tēporis ad futuram
 gloriam, profecto verū est, quia passionēs in se cōdignæ nō
 sunt, sed quum firmantur per voluntatē Dei cū merito Chri-
 sti, tunc efficiuntur dignæ. Atque hoc est quod ait Augusti.
 in enchi. nullus patrum absque fide mediatoris Christi sal-
 uari potuit, (& sic reddit Deo æquiualens non per essentiā
 sed per diuinam acceptationem.)

Homo
potest sa-
tisfacere
pro pec-
cato.

Augusti.

Satisfactio pœnitentia-
lis. 2 Constat nunc ex ijs, quid sit satisfactio in communi, iam de satisfactioe ea quæ in pœnitentiâ est tantû differere animus est, & non tantû sicut in efficaci consistit voluntate, sed vt ipso opere cõpletur. Est ergo satisfactio opus externum, pœnale, voluntarie susceptum pro peccati pœna. Vel etiam est pœna quam quis volens subit & sustinet ad placandâ irâ & offensam diuinam. Hæc omnia deinceps fufius explicabimus. Augustinus sic ait, satisfactio pœnitentiæ est causâ peccatorû excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. Quum ergo quis opus suscipit molestum, puta ieiunium, orationem, eleemosynam, peregrinationes, ijs ipsis exciduntur peccata præterita: quum autê quis propositum habet amplius non peccandi, id ipsum est quod August. vocat causarum suggestionibus aditû non indulgere. Tam vero satisfactio vel à sacerdote imposta vel voluntarie suscepta, semper pro parte pœnitentiæ habita est sicut à principio ostendimus tres esse pœnitentiæ partes. ¶ Hinc quis facillime colligat, quomodo varijs peccatis diuersâ quoque satisfactioes iniungantur extrinsecus, sicut in primitiua ecclesia obseruatû est diligentissime, quanuis refrigerente deinceps charitate, hæc pia satisfactiois disciplina sustineri nõ potuit, alias enim faciendû omnino esset iuxta illud quod Grego. dicit in homilia si quis vult, dominus noster Iesus Christus contraria opposuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatê, iracundis mansuetudinê, elatis præcipere humilitatê. Vide antiqua pœnitentionalia Theodori, Bedæ, Rabani, Haymonis, quæ passim reperies in bibliothecis ecclesiarû cathedraliû, nolimus plura de ijs dicere. In hoc ergo stat intentio vera & ppositû Christianû, quum iâ peccator tantum gratiæ impetrauit apud Deû, vt humili corde conteratur de peccatis, effundens ea corâ sacerdote per veram confessionê, sicq; per sacerdotalem absolutionem consequatur vnctionem spiritus sancti, adhuc tamê misericors illa Dei iustitia requirit nonnihil fieri aut sustineri pro peccato. quanuis enim iâ pœnitens effugit iram & odium Dei, remissâ ei iamq; deleta culea, pœna etiam æterna cõuersa in temporalê, cam scilicet adhuc dilui oportet, quod deinde fit ieiunijs, orationibus, & similibus operibus bonis dicente Leone, per orationem remissio apud Deum têtatur, ieiunio autê incensa iam carnis cõcupiscentia extinguitur, & elec-

De eccl.
dog. ca.
54.

De pœn.
de. 7. satis
factio.

Gregor.

Leo.

mos; nis tandem redimuntur peccata.

3 Tertiam hanc pœnitentiæ partê vel à sacerdote imposto Error Lu sitam vel à Deo inunctâ & pro peccatis sustinendam reicit iteri ne- Lutherus cum suis, atq; eius erroris falsum fundamentû in gantis sa duobus consistit. Primû enim dicit, quod quum Deus alicui usfactio culpâ dimittit, quod maius est, dimittat etiâ pœnam quod fit nem. minus. deinde clamat Christum satisfecisse pro peccatis nostris, ideoq; nemini iam necessariam esse satisfactioem. At nos in diuersum manifestis scripturarû testimonijs sustinebimus, facile necessariam esse satisfactioem. id principio patet ex verbis Christi dicentis, Agite pœnitentiâ, appropinquabit enim regnum calorû. ¶ Extende verba hæc, iubet Matt. 4. enim nos pœnitentiam agere, vtique operibus quoniâ satisfactio nõ est, quod isti aiunt, cogitare vel credere pœnitentiâ, sed operâ præcceptum insuper est agere opera pœnitentiæ. idê ante Christum apertius monuit Ioannes clamans, facite dignos fructus pœnitentiæ. Et ne Iudæi tanquã non indigentes pœnitentia eo q; Iudæi essent efferetûr, subiicit, ne cõperitis dicere, patrê habemus Abraham. dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. idem nunc obiici potest Neochrist. nostratib. Ne cõperitis dicere, Christiani sumus, filij Dei sumus per baptismû, nihil enim hoc satisfaciunt, quia potes est Deus ex lapidibus, hoc est gē- Luc. 3. ritibus suscitare Christianos, quod nûc cernimus omnes fieri in insulis nouis & antea incognitis terris, in India, Spanio- Luc. 3. lia, America & alijs. ¶ Atqui intelligere Ioannem per fructus ipsa opera, ex ijs verbis quoq; suis liquet, quû dicit ibidem, iâ securis ad radicê arboris posita est, omnis arbor quæ Hom. 33. nõ fert fructû bonum, excidetur & in ignem mittetur. Eius rei exemplum proponit Gregorius, iniquens, quot in se habuit Maria oblectamenta, tot de se inuenit holocausta, conuertit ad virtutum numerum, numerû criminum. ¶ Hoc etiam inde probatur, quum enim iam Adam in paradiso peccasset, quanuis ei tunc culpa sit remissa, quia pœnitentiâ egit & saluatus est, sicut antea ipsi docuimus, nos tamê quotquot adhuc viuimus in vniuerso terrarum orbe, sui peccati pœnas luere cogimur. (extende ex verbis Augustini, c. sicut primi de pœnit. diff. 1.) ¶ Videre hoc ipsum licet in principibus quoque nostris, si enim quis vel indignationem principis incurrit, vel mortem commeruit, etiam indulta iam

Matt. 4.

Luc. 3.

Luc. 3.

Hom. 33.

Tom. 2.

Satisfactio necessaria. rursus venia & gratia impetrata, quanuis, quod maius est; princeps ei indignatione remittit, ipsum tñ omnino impune abire non permittit, sicut in bello pleriq; gaudent sibi tantummodo vitam prorogari, vbi manus dimittitur, minus nõ: item. hoc est quod Augu. dicit super Ioannē, cogitur homo tolerare etiā remissis peccatis, quanuis vt in eam veniret nisi feriam, primum fuerit causa peccatum. productior enim est pœna quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad demonstrationem debite miseriae, vel ad emendationē labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariã patientiæ, temporaliter hominē detinet pœna, etiam quem iam ad damnationē sempiternam reum non detinet culpa. Neque multo diuersum idem alibi dicit non sufficit mores in melius commutare, & a præteritis malis recedere, nisi etiam de ijs quæ facta sunt satisfiat dño per pœnitentiã dolorem & per humilitatis gemitum, per contritionis sacrificium, cooperantibus eleemosynis & ieiunijs.

2 Manifestum huius rei exemplum habemus & in sacris literis, quum enim iam Dauid peccasset per adulteriũ simul & homicidiũ, atque propheta Nathan ei illud denunciaffet, pœnitentiã egit & peccatum confessus est cui dixit Nathan, transtulit dominus peccatum tuũ, non morieris, veruntamē quoniã blasphemare fecisti inimicos nomē dñi, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur. Ecce quomodo peccatum Dauid transtulit dñs in filium, non vtique quoad culpam, quoniam filius non portabit iniquitatem patris, sed aia quæ peccauerit, ipsa morietur ergo trãslatio illa peccati facta est quoad pœnã temporale, sicut catholici in ecclesia sentiunt & dicunt, remissio iam peccato, requiri adhuc satisfactionem pœnalem pro peccato subeundam. Confirmatur hoc idem per glossam quæ habet, Deus delictũ delet, sed inultum non deserit. aut enim homo in se pœnitens punit, aut Deus cum homine vindicans percutit, docemur hinc quod licet non possit alter alterius hominis culpã delere, nisi in quantum sacerdos facit per potestatem clauium loco Dei, potest tamen pro temporali pœna satisfacere (vo lo dicere, purus homo non delet culpam peccati alterius, sed bene pœnam.) ¶ Sicut ergo paruulus hic satisfecit pro peccatis Dauid alioqui propter peccatum morituri, ita fili⁹ potest complere satisfactionem patri suo impositam, sic na-

Tra. 124.

Libro de medic. pœnitēt. cap. 5.

Ezec. 28.

Glossa.

mirum & viui satisfaciunt pro defunctis, sic in fraternitatis alius pro alio satisfacit, sic in cœnobijs fit quum aliquis in hoc recipitur vt particeps fiat bonorum quæ ibi percipiuntur. sic oramus Deum vt suscipiat supplicia sanctorum pro peccatis nostris, id est pro satisfactione omnium peccatorũ nostrorum, & in similibus casibus.

¶ An autem alter alteri possit mœreri primam gratiam, varia de eo dicantur oportet: absolute enim hoc non permittitur, quoniam sic alius alteri promereretur remissionem peccatorum, quoad culpam, & oscitanter quasi per somnum obtingeret illi regnum cœlorum. Vide Chrysopas. nostrum ceter. 2. num. 80. ¶ Ceterum bonam & piam aliquam motionem potest quis alteri impetrare a Deo, quam si recipit tũc demum acquirit gratiam primam, ita legimus in Euangelio quomodo Christus respexit fidem eorum qui paralyticum demerserunt per tectum, quem ille protinus sanauit & peccata ei sua dimisit. vbi glossa ait, si tantum profuit fides aliena, qui proderit propria? Ad eundem quoque modum, quũ mater Augustini Monica defleret filium suum adhuc in erroribus Manichæi demersum nec baptizatum, cõsolatus est eam B. Ambros. affirmans fieri non posse vt pereat filius pro quo tantum materni fletus profunderetur. hinc ipse etiam testatus est se per intercessionem matris peruenisse ad agnitionem fidei. Quãdo igitur culpa dimittitur per cõtritionē & absolutionem, operibus adhuc satisfactorijs declinanda est pœna pro peccatis debita, iuxta illud Greg. pœnitentiã agere est præterita peccata deplangere & plangenda nõ amplius cõmittere, hoc est quod præcepit Apostol⁹, Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationem, sicut & Petrus per omne reliquum tẽpus vitæ suæ deplorauit peccatũ suum abnegati domini: ita plane nos quoque peccata nostra plangamus, & faciamus fructus dignos pœnitentiæ, ne præuenti igne purgatorij quæramus spatiũ pœnitentiæ. neque tunc inuenire possimus, sed potius vt hic per pœnitentiã declinatis peccatis nostris post hanc vitam lætemur & exulemus cum sanctis omnibus in secula, Amen.

Alteri mœreri primam gratiam.

Gerfon.

Matth. 1.

Ambros. Libro 5. confess. cap. 9.

Grego.

Rom. 6.

HOMILIA QVINQVAGESIMA,
adhortatoria ad agendam poenitentiam
de peccatis commissis.

Facite fructus dignos poenitentiae. Luc. 3.

Nisi poenitentia egeritis, inquit saluator, omnes in vnum peribitis. itaque quum per peccatum amittit homo innocentiam & gratiam baptismi, solita motus misericordia Christus instituit nobis sacramentum poenitentiae, sicut Leo scribit ad episcopum Foroliuium. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus hanc dedit potestatem praelatis ecclesiae, ut consentientibus tribuerent effectum poenitentiae, eosque salutari satisfactione purgatos admitterent per ostium reconciliationis ad communionem sacramentorum. Ita semper in ecclesia praedicatum, doctum & creditum est, poenitentiam esse agendam per confessionem & dignam satisfactionem, donec ab Aquilone, vnde panditur omne malum, angelus malus concitauit ventum qui vniuersum semel ordinem ecclesiasticum primo nitebatur impetu subuertere, iamque saepe euertit aliquot casas imbecilles & turgida inualida in quibus isti nouatores multas tentant hucusque; nouas ordinationes, & molitur nescio quam restorationem: sed frustra omnia, quia quo plus nouitatu aggrediuntur, eo in ampliore errorum voragine ipsi se demergunt. Vnde egregie iuxta B. Hieron. dicit psalter, decidant a cogitationibus suis, quotidie enim haeretici immutant dogmata sua, non quaerunt quemadmodum saluentur, sed quomodo superent. Inter reliquos istorum errores hic sane non minimus est quod asserunt hominem non debere pro peccatis suis satisfacere, eo quod simul poena remittatur cum culpa huius contrarium iam supra docuimus, nunc idem quoque fortius adstruemus.

2. Rc. 24 Posset hic principio induci historia de peccato Dauidis in numerando populum, quum & is statim poenitentiam egit & peccatum confessus est, quia sic habet textus. Percussit cor Dauid eum, postquam numeratus est populus, & dixit ad dominum, peccaui valde in hoc facto, sed precor domine, ut transferas iniquitatem serui tui. Vique adeo etiam poena Dauid non fuit dimissa cum culpa, ut propter illud peccatum 70000. virorum mortua sint & insuper ipse Dauid iussus a propheta Gad peculiarem facere sa-

tisfactionem, edificare, saltare, & offerre ibi pro 50. siclis. Isti usmodi exemplis plena vndique est scriptura, sicut testantur Ioan. 3. Niniuitae, quorum vrbi quum minaretur Deus excidium post dies 40. annunciauerunt illi ieiunium, induebatur saccis, a maximo usque ad minimum, adeo ut cogerentur etiam pecudes ieiunare: praecipit quoque rex ut couertatur quilibet a via sua mala & ab iniquitate, sequitur ibi, & vidit Deus opera eorum quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus. Vbi iam delitescit animicida Luther cum blasphemijs suis, clamans Deum non considerare opera nostra bona, neque illorum egere: profecto non eget, sed nos indigemus ut a nobis credatur verax. Audi insuper istum blasphemum. Eget, inquit, Deus fide nostra, qui tamen nulla indiget creatura in vniuerso orbe: dicente Psal. bonorum meorum non eges: perinde impius est dicere, quod opera nostra bona non consideret, quum diuersum & iam ex longa sit auditum, & Christus ipse in euangelio affirmet se illa remuneraturum in die nouissimo, & eorum intermissionem exprobraturum malis. Quae tanta Lutheri temeritas est ut negare ausit Deo curam esse opera nostra bona, contrarium vndique testante vniuersa scriptura? superuacuum fuerit inducere exempla Adae, Euae, Abel, Cain, Noe, & totius mundi diluuium perditum, Abraham, & Chaldaeorum, Loth & Sodomitarum Iudaeorumque in deserto &c. Quod si cura sint Deo passerum li, quorum quinque duobus vaneunt minutis, quod si apud eum numerati, etiam sunt capilli capitis nostri, quanto magis opera nostra bona? sed nunc haec sufficiant, quonia de operibus errorum Lutheri alias refutauimus saepissime. Ut ergo ad satisfactionem redeamus, eam quoque manifeste videmus in Achab ieiunante, dormiente super saccum, aspergere caput suum cineribus & ambulante demisso capite, atque placuit Deo haec ipsa eius humilitas: similiter de poenitentia regis Manasses & Iob in fauilla & cinere, atque filiorum Israel non semel, sicut libri Regum, Iudith, & Mach. testantur, Vndique enim hic impletum est quod ait Apostolus, si nos iudicauerimus non diudicauerimus a domino, quonia quum quis peccatum in seipso punit per poenitentiam praue nit poena & vltionem diuinam. Ita Chrysostomus. terribile illud iudicium est, inuitabilis poena intolerabilia tormeta. sed si vis (quod ego consulo) nec hic quoque aliqua poena cruciari, tu in se tibi iustus sis iudex, referas tibi ipsi rationes viuendi. Audi Paulum

Deo curae sunt opera nostra bona

Psal. 15.

Mat. 25.

Lu. 22.

3. Reg. 21

Iud. 4.

2. Mac. 3.

1. Cor. 11

Super

Mat.

Ho. 42.

- dicentē, si nosmetipfos iudicauerimus, non utique iudicabitur. Cōsimili modo quū iniunxisset Deus Dauid pestē tri-
2. Rc. 24 duanā per vniuersum regnū, & Dauid adhuc angeretur clamans ad dominum, miseratus est eius, & contentus fuit vnicā die vltionis, reliquos duos attribuit pœnitentiæ Dauid. Ac
Hier. 18. cedit huc & Hieremiæ testimoniu, qua satis cōuincitur per nostrā satisfactionē auerti iram & pœnam diuinā, quum dicit, si pœnitentiā egerit gens illa a malo suo quod loquutus est aduersus eam, agā & ego pœnitentiā super malo quod cogitavi ut facerē ei. 2. Quauis hæc sufficerent ad sustinendū fidei nostræ veritatē, & omnibus pijs satisfacere deberēt & persuadere, ut tamen aliquanto plus accedat roboris, & scripturis & rationibus adhuc institutū illud probabimus. quis enim tam stupidus qui erit tibi credat contendenti magis & paruū peccatorē æqualiter puniri in pœnitentiā? profecto homines æquales peccatores nō sut, sicuti nec peccata æqualia, ut impiē docuit Iouinianus, ipsumq; imitatus Lutherus quum dicit, fuimus, sumus, & manemus ooram Deo æquales semper: non autē est hæc doctrina sani doctoris, sed insani & furiosi hoīs, sed neq; scriptura id ipsum patiū, quoniam sic dicit Ioan. Quantū glorificauit se & in delicijs fuit, tantū date illi tormentū & luctū. Atque in veteri testamento sic habet sententia diuina, secundū mensuram delicti erit & plagarum modus. Resistit igitur Lutherus spiritui sancto dū contendit pœnam & culpam æqualiter in omnibus peccatorib; dimitti, quod si fieret, quid esset illud Dauidicum, lauabo per singulas noctes lectum meū, lachrymis meis stratum meum rigabo? Quid quod August. ait, continue dolendum est de peccato, ut semper puniat in se vliscendo, quod cōmisit peccādo: docuit hæc pro peccato satisfactionē & Sapiens filiū dicens, fili peccasti, non adicias iterū, sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittātur: & alibi, de propitiato peccato tuo noli esse sine metu, neq; adicias peccatū super peccatū: & ne dicas, Misericordia domini magna est, multitudinis peccatorū meorū miserabitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proxinant, & in peccatores respicit ira illius. Quid hic vult aliud, nisi ut quis remisso iam sibi peccato, tamē in continuo maneat timore pœnæ, vsque dū satisfaciatur: sic Dauid exclamat, iniquitatē meā ego cognosco, & peccatū meū contra me est semper. Non ut volunt isti, per contritionem
- Nō simul remittit culpā & pœnam.**
- Apo. 12.**
- Deut. 25.**
- Psal. 6.**
- De vera pœnitē. c. 19**
- Eccl. 21. & 3.**
- Psal. 50.**

deberi pœnam simul & culpam. Rectius dedit consiliū Dani el regi Nabuchodonosori, consiliū, inquiens, meum placeat tibi o rex, peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperū, forsitā ignoscat Deus delictis tuis: non redimitur autem peccatum elemosynis quoad culpā, oportet ergo intelligatur redemptio hæc de pœna temporalis, quoniam nullum malum relinquit Deus impunitum, qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Praclare intellexit hoc beatus Hieronymus super Dan. & habetur cap. vide de pœn. dist. 1. Vide, dicens, benignum dominum misericordiam cum seueritate miscen- tem, & ipsius pœnæ modum iusta, & clementi deliberatione pensantem: & ideo non tradidit in perpetuum pœnæ delinquentes, sed tantisper, dum ei seruierunt: non hoc ille dicit de ijs qui nec pœnitentiam agunt, nec confitentur, quoniam iam paratus est ignis æternus: sed de peccatoribus quibus iam culpa dimissa est, & tamē iustitia Dei ab eis requirit pœnam temporalem satisfactione declinandam.

3. Ita plane a temporib; apostolorū obseruatum est in ecclesia ad nos vsque sicut lib. 3. de pœnitentia ipsi induximus sanctorū patrum testimonia Cypriani, Ambrosij, Augustini & Leonis, atq; Gratiani. Magnā eius rei copiam congecit de pœn. dist. 1. & 3. & 26. q. 7. c. his qui, cū multis similibus, omnia hæc volens omitto, ne fastidium vobis ingeram, & tamen omnia prætereire non possum: audiamus ergo B. August. de fide ad Petrū c. 3. sic dicentē, omni homini in hac vita prod est vilis pœnitentia, quam quocunq; tempore egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, & pro eis non solum corporis sed etiā cordis lachrymas fuderit, & malorū operum maculas bonis operibus diluere curauerit, oim peccatorū indulgentiam mox habebit. Ecce quū maculæ peccatorum bonis sunt operibus diluendæ, quoniā opera bona & accepta non potest facere peccator nisi prius iustificatus. maculam ergo intelligit reatum & obligationē ad pœnam temporalem. Vide eum de pœnitentia vera & falsa, & capitulo decimo & 12. Non multo diuersum est quod alibi inquit, de quotidianis breuib; leuib; que peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit, delet enim omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, debet &

Dan. 4.

Rom. 8.

Hiero.

Mat. 25.

August.

Idē c. 71.

illa à quibus vita fideiū, scelerate etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit. An non est hæc satis manifesta Aug. sententia, q̄ etiam oratio dominica delet vitia, prius tamen per contritiōē transmutata? si autem, vt isti volunt culpa & pœna deleteretur simul, nihil reliquū fieret orationi post pœnitentiam diluendum. Obserua & hoc quod dicit mutata, hoc enim illud est quod oēs dicimus in ecclesia pœnā æternam mutari in tēporalem. S. Ambrosi⁹ quoq; multa præclara habet de satisfactione, in lib. de pœnitentia, & maxime in apologia Dauid inquit, cognoui quosdā in pœnitētia sulcaste vultū lachrymis exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcādum omnibus, ieiuno ore semper & pallido mortis speciem spiranti in corpore patulisse, & c. 2. Maiora crimina maioribus abluuntur fletibus. Rursus quoque super Lucā, Peccati pœna charitatis compensatione soluitur, vel alijs operibus aut satisfactione. His accedat & facundissimus eloquentiæ torrens. Chryso. qui sic ait, solers & promptitudine feruens, & multo cum studio gerens pœnitentiā, & breui temporis momento multi temporis peccata delere poterit, & inde parē, inquit, peccatis pœnā exhibeamus. Multa habet ibidem, quæ nos movent æqualem facere pro peccatis retributionem. Vide totā Hom. 2. sup Psal. 50. dicit enim, glorifica Deū indefinenter, quia ablatū est peccatum tuū, sed volo inquit, & cicatricē extenuare, ablatum est vulnus, volo & pulchritudinē recipere. ¶ Cyprianus etiam præterquā quod conqueritur super hæreticis Nouatianis ad papam Cornelium & Antoniū, sic scribit ad Fidum, legimus literas tuas frater charissime, quibus significasti de Vitore quodam presbytero, quod ei anteq̄ pœnitentiam plenam egisset, & domino Deo in quē deliquerat satisfecisset, temere Therapius collega noster immaturo tēpore & præpropera festinatione pacem dederit & c.

4 Quid multa? vsque adeo hæc certa sunt & liquido constant apud doctores, vt affatim suppetant vndique & sese offerant legenti, nos tamen receptui canemus, vbi vnū aut alterum adhuc locum induxerimus. Orig. quoq; in hæc verba more suo prorumpit. In vulneribus corporū postquam curata fuerint, remanet interdum ipsius vulneris signum quod cicatrix appellatur, vix enim est qui ita curetur, vt nullum suscepti vulneris residere videatur indicium;

transi nunc ab ista legis vmbra ad veritatem eius, & intueretur quomodo anima quæ peccati vulnus acceperit, etiam si curetur, tamen habet peccati cicatricē in loco vulneris residerem. Et inde, vide quia etiam si quis mundetur à peccato, & non sit iam in opere peccati, ipsa tamen vestigia sceleris commissi purificatione indigent, enumerat deinde varia genera purificationis. Præterea Chryso. homil. 41. de pœnitentia sic dicit, pœnitentem nunq̄ oportet obliuioni peccatum tradere, sed Deum quidem rogare ne eius meminerit, ipsum vero nunq̄ ipsius obliuisci: Deus ipsius nō obliuiscetur, si non eius meminerimus, Deus obliuiscetur, si à nobis ipsis vltionē sumamus, nos ipsos accusemus, ita placabimus iudicem. En quum affirmat Chryso. & iubet nos meminisse peccati, vtiq; innuit nō simul culpam & pœnam dimitti. mul de. In ea plane sententia est B. Hierony. super Malach. vt citat letur cuius Roffen. quum ait, qui peccator est & quē morder propria cōpascientia, cilicio pœnitentiæ accingatur, & plangat vel propria delicta vel populi, & ingrediatur ecclesiam de qua fuit Hieron. rat egressus, cubet & dormiat in sacco, vt præteritis delicta per quas Deū offenderat, vitæ austeritate cōpenser. Non satis ergo est tātum conteri, nisi bona malis compensentur, sicut ille commendat Paulum quæ tantā pœnitentiæ acerbitatem in se suscepit. ¶ Hinc est quod patres adeo aggrauant pœnitentiā, quam quis facit ante vltimum vitæ suæ terminum. Augu. enim cōstanter quidē asserit quod si aliquis baptizetur iam iam moriturus, is saluetur citra purgatorij pœnam, nō audeat aut hoc affirmare de pœnitētia. Et Ambrosi⁹ in exhortatione ad pœnitentiā dicit, agens pœnitentiā ad vltimum & recōciliatus, si exierit, an securus hinc exeat, ego non sum securus: pœnitentiā dare possum, securitatem dare nō possum. quod dico attēdite, ego illud planius expono, ne aliquis me male intelligat nūquid dico, damnabitur? nō dico, sed nec liberabitur dico. Quāq̄ aperte etiam Ambrosius nō audeat eū liberatum ilico, etiam si pœnitentiā agat, & recōcilietur. Isti autē temerarij vana præsumptione inflati audeat polliceri miseris remissionē pœnæ & culpæ, atq; eos citra impedimētum intrudere in cælū. ¶ Vos autē dilectissimi scitote errorē hunc non hodie demū aut heri esse natum, sed iā olim ante. 1300. annos fuisse quibusdam psumptum, est enim ea Lutheri cōsuetudo, vt oēs hæreticorū sententiæ

De la-
pſis ſer. 5

2. Ti. 2.

Luca 7.

tinās percurrat, & vbi cunq; aliquis Chriſtianiæ pietati contrariū inuenit hoc ipſum producit, & extollit tanq̄ Chriſtiani: id ita eſſe en teſtem vobis fatiſ magnum, beatum Cyprianum, qui ſic dicit, agite pœnitentiā plenā, dolētis ac lamentantis animi probate mœſtitiā, neq; vos quorundā moueat aut error improuidus, aut ſtupor vanus qui quū tenetur in tam grandi crimine, percuſſi ſunt animi cœcitate, vt nec intelligant delicta nec plangant: & inde, pacem ſibi vltro nemine dante ſumpſerunt, falſa pollicitatione ſeduci, & apoſtatiſ ac perſidiſ iuncti, errorem pro veritate ſumpſerunt. Submonet eos deinde quō ſibi cauere debeāt, nec quicquam cū ipſiſ habere commune, ſiquidē ſermo illorū vt cancer ſerpit, vt Paulus loquitur. Quū ergo Neochriſtiani ſic viuūt & docēt vt hic Cyprianus improbat, oibſ ſane Chriſtianiſ ſunt vitandi, & ſacræ ſcripturæ teſtimoniſ, ſanctorū patrum ſcriptiſ & conſuetudini eccleſiæ ſtandū, vt per pœnitentiā & ſatiſfactionē hic quiſq; indicet ſeiſpſum, ita deinceps emundatus coronam conſequuturus æternā, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA PRIMa & vltima de pœnitentiā & ſatiſfactione.

Facite dignoſ fructuſ pœnitentiæ, Luca 3.

Emini credo ex vobis iam dubium eſt chariſſimi ſatiſfactionem terriam eſſe pœnitentiæ partem, atque cuiuſ peccatoriſ neceſſariā, niſi forte pœnitens tā tam haberet animi ſui contritionem, vt dolor hic pœnā vna cum culpa tolleret, quoniam lachrymæ pro peccatiſ eſuſe plurimū habent virtutiſ & efficaciæ: ſic nimirum pœnitentiā egit Maria Magdalena quando fleuit tantopere pro ſuiſ peccatiſ, vt etiam lachrymiſ irrigaret pedes domini & tergeret capilliſ, quare plenam indulgentiam peccatorum pro pœnā & culpa eſt conſequuta: iuxta illud quod dominuſ dixit, dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multū. Aliāſ tamen quia in vniuerſum & illiſ maxime temporibuſ quando refrixit charitatiſ multorum, raram huiuſmodi reperiat pœnitentiā, quæ ſufficiat delere pœnam & culpam, quapropter ſatiſfactio neceſſaria eſt. Aliud eſt, quo miſere ſeducunt iſti ſimpliceſ & indoctoſ, quum clamant Chriſtum ſatiſfeciffe pro nobiſ omnibuſ, ideoq; noſ nulla indigere ſatiſfactione, quādo Chriſtuſ in cruce ſua ſuſtulit omnia. Pla

cent iſta pigriſ & ignauiſ hominibuſ amantiſ euangeliū hoc ſummopere & amplectūtur, dū audiunt id luſum verti, imo nihil fieri ieiunium, orationem, & oīa opera bona: atq; huiuſmodi dogmatibuſ gaudent iſti animicida, & couſq; adduxerunt, donec iam ipſi vidēt tā induratoſ eſſe homineſ & obſtinatoſ, vt ſiant pluſq; impij, nunc demū recipiunt prædicare iram Dei & vindictam malorum. Ne ergo offendantur catholici ab iſto ſuco & prætextu hæreticorum, breuiter oſtendemus quomodo ſatiſfecit Chriſtuſ pro peccatiſ noſtriſ.

1 Et principio quidem dubium nō eſt de merito Chriſti pro ſe ipſo, quō meruit ſibi nomē ſuper omne nomen, vt clarificetur, inquit Auguſt. reſurrectione, ideo humiliatuſ fuit priuſ paſſione, adeo vt humilitaſ ſit meritum claritatiſ, hæc autem merces ſeu præmiuſ illiuſ, quapropter maximā ille habet beatitudinem in caeliſ, ſed hæc in paſſione declarauimus. Quo ad noſ autem paſſuſ eſt Chriſtuſ, ita vt paſſio ſua ſit ſufficiens pro omnibuſ totiuſ mūdi peccatiſ. id teſtantur paſſim ſacræ literæ, ita inquit Ioan. Si quiſ peccauerit, aduocatuſ habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatiſ noſtriſ, nō pro noſtriſ autem tantum, ſed etiam pro totiuſ mundi. Affirmāt hoc ipſum & propheta, quoniā ſic ait Eſaiāſ, vere languoreſ noſtroſ ipſe tulit, & doloreſ noſtroſ ipſe portauit. vulneratuſ eſt propter iniquitateſ noſtraſ, attrituſ eſt propter ſcelera noſtra. Et apud eūdem Deuſ pater dicit, propter ſceluſ populi mei percuſſi eum: in nouo quoq; teſtamēto Ioanneſ ait, quia dilexit noſ, & lauit noſ à peccatiſ noſtriſ in ſanguine ſuo. & Petr^o, peccata, inquit, noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignū. Ita iam largiter noſ redemit ille ſanguine ſuo, vt etiam ſi ſuper eſſent mundi centum, ſufficienter pro omnibuſ effuſuſ eſſet ſanguis Chriſti (quia natura illa fuit vnita hypoſtatiſe perſonæ diuinæ infinitæ dignitatiſ, ideo non poteſt eſtimari magnitudo meriti Chriſti) ſic ſi alteri lanci libræ imponas vniuerſa totiuſ mundi peccata, alteri autem ſanguinem Chriſti, quantum hic præualebit & præponderabit?

2 Quauis meritum Chriſti ſufficiens eſt pro omnibuſ peccatiſ totiuſ mundi, non tamen in omnibuſ operatur efficaciter, ſed iſt tantum quibuſ applicatur & communicatur. obſtaculuſ eſt inde, quia nolunt ſe participieſ facere huiuſ meriti. Manifeſtuſ hoc eſt ex eo, qui aliāſ neque

Chriſtuſ ſatiſfecit pro peccatiſ.

Phil. 2. Super Ioan.

1. Ioan. 2

Eſaiæ 53.

Apoca. 1. 1. Pct. 2.

inferi essent, nec purgatorium, neq; aliqua plaga diuinitus immissa, nō morborum tot genera, infidelitas nulla, nulla heresis &c. quia pro omnibus ijs sufficiens est satisfacere passio Christi, sed nō æqualis illius vbi capacitas & participatio est. Vñ Paulus inquit, Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium. ¶ Et quid vltra desyderas o miser? quod si satisfecit Christus pro omnibus vt tu pro falsa intelligentia tua iactas, quare ergo excæcauit infideles? quur dixit ad Iudeos, in peccatis vestris moriemini? Quur etiā permisit post 40. deniq; annos dirui Hierusalē? Age nunc eloquere vicissim hoc mihi, si vt tu sentis pro oibus satisfecit Christ⁹, quare Iudas, Nero, Pilatus, Arri⁹ & alij innumeri dānati sunt? quur non & pro illis satisfecit, si satisfecit pro oibus? Quis non videt quātopere hic hallucinētur miser? Aut quis præsumet dicere peccata Cain Nemroth, Iudæ, & aliorum esse abolita, pro quibus dānatione cruciantur æterna? Atqui audio eos hic resillire ab instituto, & affirmare, istos non credidisse. Præclare sane & nimis quā subtiliter, sed audi rursus quod inferimus, non erit igitur plane sufficiens passio Christi, nisi illius participē se quis faciat per fidē: fatere ergo impudentiam erroris tui, & dic neminem habere ex passione Christi plus quā pro portione & mensura fidei, adde ijs, quæcunq; tota prædicat scriptura & celsura ecclesiastica, Alias enim, quorsum faceret, quod toties Deus omnes homines vocauit, & ad se venire monuit? quū dicit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, vocationem quoq; hanc multis modis expresserunt prophete in veteri testamento. 3 Constat ergo Christi passionē sufficere pro omnibus omnium hominum peccatis, & tamē efficaciam suam habere tantum ex applicatione: superest nūc vt ostendamus quo id modo fiat, etsi autem materia hæc amplissima est, nos tamen breuiter aliquot applicationis huius modos indicabimus, vnde liquidum fiat, quo pacto nos meriti Christi efficiamur participes. 2 Alij capaces illius sūt ex mera gratia præueniente sicuti Paulus & qui iustificati sunt in vtero matris. Deinde meritum Christi dispensatur per sacramenta à Christo relicta Ecclesiæ, vt ab initio diximus, omnia sacramēta virtutem suā habere ex merito passionis & mortis Christi. Atqui nec sacramenta æqualiter omnia operantur, baptismus enim præterquam quod origi-

1. Cor. 4.

Christus nō satisfecit pro omnibus efficaciter.

Mat. 12.

Applicatio meriti Christi. Act. 9. Hier. 1.

nalis peccati culpam tollit, pœnam etiam & culpam aufert, actualium peccatorum, vt supra docuimus de baptismo. neque hoc illi commune est cum aliquo alio sacramento, quoniam baptismus est regeneratio spūalis, vbi sane conuenit vniuersam & culpam & pœnam auferri ac dilui. id si etiam fieret in pœnitentia, Deum immortalem quā tepidos, imo frigidus ingnauos & impios essemus habituri Christianos?

3 Ad hæc quæ quisq; facit opera in se nulla sunt & minime meritoria apud Deum, testante Paulo, si linguis hominū loquar & angelorum, charitatē autem non habeam, factus sum velut æs sonās aut cymbalum tinnēs. Etsi habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnē sciētiam, & si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatē autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum oēs facultates meas: & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatē autem nō habuero, nihil mihi prodest. Hinc & Christus ait, Sine me nihil potestis facere. Et iterū,

Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eū, &c. ¶ Ita opera quoq; bona in se nihil sunt, verum gratia Dei facit vt sint aliquid & quidem meritoria, sicut alibi diximus. Quid quod opera alicuius bona etiam assistente gratia Dei non essent sufficientia (ponatur hoc per possibile) ad satisfaciendum pro peccatis, peccatum enim infinitum habet malignitatem, vñ & commeretur pœnam infinite æternam, ideoque nulla creatura pura neq; potuit neque etiam nunc potest satisfacere pro peccatis: & hinc necessarium erat vt Deus fieret homo, cuius supplicium infinite reconciliaret Deum, & vnde infinitum Deo beneplacitum emergeret: solum ergo meritum Christi potest pœnam æternam commutare temporali, & satisfacere pro peccatis. vt Augustinus libro 13. de trinita. cap. 10. & Anselmus in libro quur Deus homo, pulchre explicant. In huius meriti virtute potest homo auxiliāte gratia Christi pro peccatis suis satisfacere, sicut Paulus ait nos in sanguine suo esse iustificatos: super quæ verba dicit Augustinus quod per nullam aliam hostiam potuit nobis aditus ad Deum aperiri, & salus obuenire, nisi per mortem vnigeniti Dei. Ita iam satis liquet ex canonicis scripturis: quomodo dominus Iesus pro nobis satisfecerit, & tamē nobis quoque reliquerit nonnihil faciendum, puta laborandum in vinea, vt sic talento nostro aliqua fiet per lucrum

Ioan. 5.

1. Cor. 13.

Ioā. 6. 15.

Opera meritoria.

Augusti. Ansel.

Heb. 10. August.

Mat. 20. accessio, Aut quam speciem rationis habebit si dicas Christum pro nobis piū sanctumq; fuisse, nos tales esse nō oportere, Christum pro nobis passum, nobis nihil esse patendum: Christum esse pro nobis mortuū, a nobis nō esse moriendum. Ita plane non sequitur, Christus pro nobis satisfecit, neq; nobis amplius est satisfaciendum. 3 Non tamē velim vos hęc ita accipere, quasi sine gratia Dei nō possit aliquis satisfactionem suā exequi: vt si qui confitetur tempore paschali, & a confessore suscipit satisfactionem certarum precum quotidie vsque ad festum pentecostes persoluandarū, vtique dum suscipit & incipit perficere eas, adhuc in gratia Dei, quā autē inde prolabitur rursus in peccata, nō ideo intermittere debet orationē iniunctam quōd amplius non sit in gratia, quia tunc de integro peccaret, imo talis oratio a Deo suscipitur tanquā satisfactio pro peccatis, quapropter & a sacerdote alicui iniungitur, dummodo is non errauit in clamibus: neq; enim prior est Deus ad condemnandū quā miserandum, eo q̄ misericordia superexaltat iudicium. iam ergo puniret eum Deus si negligeret orationē sibi impositā, quare ergo non prodesset ei si persoluat? Volunt hic doctores quia cōfessus aliquis peccata, pœnitētia desuper & satisfactiōe suscepta, si recidat in peccatū mortale in quo moriatur & dānetur, quod tamē nō aeternum torquebitur pro peccato a quo est absolutus. Videant hic & considerent oēs quā salutaris sit pœnitentia, in qua quisquis perseuerat saluabitur, sin excidat in peccatis suis moriatur, minus tamē affligetur in cruciatibus gehennæ quam si cōfessus nunquā fuisset, quoniā sententiā semel latā super peccatis remissis ratam seruabit Deus, & quia absoluto pœna aeterna commutata est in temporalem, id quoq; permittit Deus neq; retractat sententiā. Vide glossam in ca. quōd quidā de pœnit. & remissio. Sequit̄ inde quō quis satisfacere possit p̄ vno peccato sine alio, si satisfactio referatur ad peccata p̄petrata, vt ebrius propter temulantia suam imponitur ieiuniū, propter luxuria clemosyna, alterū facit, alterū forsitan intermittit, sicut quis partim satisfacere potest pro pœna peccati, reliquū negligit. Rursus cōsequitur hinc quōd nemo satisfacere potest p̄ aliquod opus p̄cepti, vt si incubat pro satisfactiōne ieiunare. 4. dies in septimana, & incidat dies aliquis ex p̄cepto Ecclesiæ ieiunio additus, tunc nō potest illū suæ sa-

tisfactioni imputare, sed cogit̄ alio die ieiunare, quo satisfaciat pœnitentię, eo q̄ aliās tenet ex p̄cepto ieiunare illo die, neq; sic vna fidelia (quōd aiūt) duos poterit dealbare parietes, nisi forte conuenterent p̄cepta, ita vt sit circa vigiliās Matth. & Thomā in angarijs, vbi quis satisfacit vno ieiunio & vigiliā apostoli & angariæ, quia sunt p̄cepta quæ veniūt accumulatiue. Insuper opus aliquod bonū pro satisfactiōne impositū & in gratia Dei cōpletum nō minus vtique est meritum, q̄ si nō satisfaceret eo ipso, quoniā omne opus quod ex radice charitatis enascitur meritorium est, vnde multū est meritum salutare eiusmodi satisfactiōnes in se recipere, quas qui in dilectione & gratia Dei perficit, geminū inde fructū acquirit: nam & satisfacit pro pœna peccati & gradū meretur fidelitatis aeternæ: sic apparet in Christo cuius opera & sibi & nobis fuerunt meritoria, atq; vltra hoc satisfecit ille per ea pro peccatis nostris. 4 Vt autē hęc tandē finiamus quoq; considerandum est posse aliū pro alio satisfacere & siliū implere satisfactiōne patris. Imo & in eodē opere potest quis pro se p̄o mœreri remunerationē gloriæ aeternæ, & nihilo min⁹ p̄ alio satisfacere, sine aliquo meriti sui defectu seu diminutione. id iā apparuit in Christo, & p̄bati potest etiā aliunde. En tibi & Moysen, is orauit dñm vt dēretur de libro vitæ, aut vt ille dimitteret populo peccata sua: hęc vtique oratio Moysi ex tā ardenti charitate profecta remuneratione carere nō potest, opera enim eorū sequuntur illos. & tñ ex parte satisfecit pro peccatis populi. Ad eundē modū ex p̄cepto dñi instituit Moyses vt sacerdos oraret pro ijs qui pro peccatis suis essent oblaturi hostias, vt propitiū esset ipsis Deus. Vbi oratio sacerdotis satisfacit p̄ sacrificiis, & vltra hoc mœretur aliquid sibi: sic Stephan⁹ orās pro lapidatibus se, multum profuit Paulo, neq; interim ipse orationis suæ meritū ex charitate amisit, quia, vt ait Apost. vnusquisque propriā mercedē accipiet secundū suum laborē. Ita etiā qui pro mortuo orat, nihil inde dāni acquirit, quoniā merito suo nihil ideo decet, sicut pulchre docet Augu. & Greg. orandum esse pro mortuis, & nos in festo animarū diligenter ostendimus. Hoc quoq; fundamentū est indulgentiarum quas ecclesia elargit̄ ex thesauro quē habet ex merito Christi & sanctorū, quorū opera non tātum fuerunt meritoria vite aeternæ, sed & satisfactoria. quumque illi non habuerint

Satisfacere in peccato mortali.

Satisfacere p̄ op⁹ p̄cepti

Opus satisfactio- rium & meritum.

Satisfacere p̄ alio

Exo. 32. Rom. 2.

Apo. 14.

Leuit. 4.

Act. 7. I. Cor. 3.

peccata propria de quib⁹ necdum satisfecerint, Ecclesia illi
la alijs impedit hominibus magis indigentibus sed hæc alijs.

Libro 4.
moral. c.
18. & in-
de.

¶ Conclusio huius materiæ.

Augu.
de pœn.
c. 15.

¶ Audistis iam nunc quam sit utilis pœnitentia, nobis que
necessaria, audistis de contritione, de absolutione & satisfac-
tione qua satisfacimus p pœna peccati dimissi, audite nunc
egregiam B. Gregorij sententiam super Iob, quum Deus nul-
lum peccatum sinat impunitum, oportet enim illud aut nos
persequi plangendo, aut Deum puniendo, hoc vnum nobis
reliquum est, vt exacte animus noster vigilet ad emendatio-
nem. infra, Et tunc dies amaritudine inuoluitur, quum ani-
mus ad sui cognitionem reuertitur, & pœnitentiæ pœna se-
quitur deletionem peccati. Diem ergo inuoluimus, dum pra-
uæ voluptatis oblectationem consideramus, & eam quæ in-
de consequitur pœnam. ad finem etiam libri sæpe dicit, quum
cogitat mens ream esse, se tunc luget: & quicquid deliquit,
id omne punit amarâ quadam mœstitia: & dum meminit deli-
cti, terrore afficitur metuque iudicij: quumque sic homo
perfecte conuersus est, nodum tamen perfecte securus exi-
stet, considerans enim extremi iudicij rigorem, inter spem
& metum medius contremiscit, ignorans an adhuc satis de-
plorauerit peccatum. Itaque quisquis secundum ea quæ di-
ximus se conformè exhibet consuetudini Ecclesiasticæ, se-
quitur consilium illud Augustini, qui dicit, ponat se omni-
no in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil reseruans
sui, vt omnia eo iubente paratus sit facere pro reparanda a-
nimæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis mor-
te. Quicumque inquam toto cordis affectu conteri-
tur, integre constitetur, & impetrata absolu-
tione obedienter satisfacit, is gloriam si-
mul & gratiam inuenit apud domi-
num bonorum omnium largi-
torem, id nobis contin-
gat omnibus,
Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA SE-
cunda, de sacramento extremæ vnctionis.

¶ Infirmatur quis in vobis inducat presbiteros Ec-
clesiæ & orent super eum, vngentes eum
oleo in nomine domini Iac. 5.

Egis Euangelicæ lator legem nobis tulit gra-
tia, legem perfectissimâ & omnibus vt aiunt
numerus absolutam, cõtra veterem, duram,
rigidam & lapideam legem Moyfi. hæc enim
nostra, si præcepta consideres, iustissima &
æquissima est: si ea quæ fidei sunt respicias,
certissima: si opera meritoria videas, lōge acceptissima: & si
sacramenta intuearis, gratia simul & vniuersa sanctitate ple-
nissima est, (vide Alia cen. in suis præcipijs) quoniam altissi-
ma Dei sapientia Christus Iesus prudentissime instituit sa-
cramenta, planeque salubriter pro immensa nostra necessi-
tate homini iam ex vtero matris in hæc lachrymarum val-
lem prodeunti ordinauit baptismum, quo renasceret spi-
ritualiter ex aqua & spiritu sancto, sicque intraret in Eccle-
siam & incorporaretur domino Iesu. Quia autem vita homi-
nis militia est super terram, non quod in perpetuo nobis a-
gendum esset conflictu, sed sic vt Paulus ait, nõ est nobis col-
luctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus prin-
cipes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum ha-
rum, cõtra spiritualia nequitie in cælestibus, ideo nobis in-
stituit dominus pro robore sacramentum confirmationis, &
pro spirituali refectioe in via ad viam æternam proposuit
& parauit nobis mensam cibumque sanctissimi corporis &
potum sanguinis sui, vt quisquis ijs fruatur digne, habeat vi-
tam æternam. Sed quum omnis cogitatio & sensus nobis iam
inde ab adolescentia prona sint in malum nõsque adeo car-
nales venditi simus sub peccato habitante in nobis, & domi-
nante in membris nostris, ac reluctante legi diuinæ, quæ hu-
manæ fragilitatis miseria est, & ad peccandum inclinatio,
huic quoque mederivolens medicus animarum nostrarum,
instituit sacramentum pœnitentiæ. Sed quum non tantum
ingressus noster in vitam, sed multo magis exitus periculo-
sus existat, etiam hic consultum nobis voluit dominus atq;

Alia cen.

Ioan. 3.
Rom. 12.
Iob. 7.

Eph. 6.

Septē sa-
cramenta.

Ioan. 6.
Gene. 8.
Rom. 8.

præscripsit vñtionis sacramentum, cuius promulgator fuit Iacobus Apostolus dicens, Infirmatur quis in vobis, &c.

Aue Maria.

¶ Euangelium Matth. 6. Quocunque introieritis.

Vñctio.

¶ Principio hic pro repetitis haberi volo omnia quæ supra de sacramento confirmationis dicta sunt de oleo & vñctio-
ne, similiter quàm varia sit vñctio, sunt enim duæ vñctiones sacramenta vt confirmatio & hæc nostra, pleræque sacram-
tales vt in baptismo & ordine, alia nec sacramentũ neq; sa-
cramentalis existit, vt quando imperatores & reges inũgun-
tur, sicut rex Galliæ vngi solet oleo sancti Remigij quod in
vrbe Remen. seruatur. Nunc tantummodo dicemus de vñ-
ctione hominis iam morituri, ea sic describitur, quod sit vñ-
ctio hominis infirmi pœnitentiã agentis de peccatis suis, fa-
cta in certis membris corporis à sacerdote cum oleo ab E-
piscopo consecrato, obseruatis in hoc verbis præscriptis, &
cum intentione debita, ex institutione diuina efficaciter fi-
gnificans remissionem venialium & eleuationẽ mentis, &c.

Vñctio
est sacra-
mentum

¶ Hæc priusquam explicemus, probandum est aduersus ve-
teres nouosq; hæreticos esse hoc verum Ecclesiæ catholicæ
sacramentum, quoniam oblatrarunt contra hoc Vualdenses
dicentes, extremam vñctionem nõ esse sacramentum bene-
dictionis sed maledictionis. Errorem hunc sequutus est V-
uicleph, & post eum Lutherus. Nobis autem cõtra sentinam
& colluitem omnium hæreticorum satisfaciãt cõmunis Ec-
clesiæ cõsensus, semper enim atque adeo omnibus retro se-
culis catholici omnes cõstantissime crediderunt hoc esse sa-
cramentum. id cõuincitur etiam ratione tali, quoniam om-
nis medicina diuina institutione ordinata pro efficaci signo
exteriori ad adiuuandam vitam spiritualem est vtiq; sacra-
mētum, sicut ab initio materiæ de sacramentis declarauim⁹,
vñctio autem hæc ipsa olei est tale remedium, testante id Ia-
cobo, erit igitur & sacramentum. Accedit etiam testimoniũ
Innocentij qui ante mille & centum annos vixit, is ad Decẽ-
tium scribens sic inquit, Nõ est dubium hoc de fidelibus æ-
grotãtibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chris-
matis perungi possunt, quod ab episcopo confectũ nõ solum
sacerdotibus, sed oibus vti Christianis licet in sua aut suoru
necessitate inungendo: ac deinceps affirmat esse hoc genus
sacramenti. Nemini ergo Christianorũ dubium esse de hoc

debet, quoniã hic videt præ oculis externum illud signum
vñtionis. adest etiam effectus sacramentalis, assistentia gra-
tiæ diuina, sicut nobis adest testimoniũ forte ex scriptis Ia-
cobi quæ ob signata sunt signaculo spiritus sancti. Ad hæc fa-
cit authoritas August. lib. 2. cap. 4. de vñtione infirmorũ
quum ait, non pratermittendum est illud Iacobi Apostoli
præceptum, infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros
Ecclesiæ, &c. Ergo si roges de te & pro te fieri, sicut dixit A-
postolus Iacobus, imo per apostolum suum dominus, ipsa vi
delicet olei sacri delibutio intelligitur typica spiritus sancti
vñctio, obserua quod oleum dicit sacrum, innuens illud prius
esse cõsecrandũ sicut infra dicemus. Animaduersione quo-
que dignum est, quod Augustinus vult non Apostoli tãtum
esse verba hæc, sed quia dominus per os eius loquitur est.
Idem sentit ille parte quarta, sermone nono, quum dicit,
Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinẽ
Christi, ille qui ægrotat, accipiat, oleum benedictum humi-
liter à presbyteris & fideliter petat, & inde corpusculũ suũ
vngat, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo, infirma-
tur aliquis ex vobis, &c. 2. Constat ex ijs vñctionem hanc
esse sacramentum, superest nunc vt probemus à quo sit insti-
tutum, atque hic volens omitto ea quæ disputant nonnulli
& cõtendunt etiam spiritum sanctum per Apostolos potuisse
instituere sacramenta, quia iam inde ab initio ratam cre-
didi esse sententiam quæ concludit omnia sacramenta nouæ
legis esse instituta à Christo, vnde necdum repetendum pu-
to, & constanter credendum, hoc quoque sacramentum esse
institutum à Christo, sic enim legere est apud Marcum, ex-
euntes Apostoli prædicabant vt pœnitentiam agerent, & da-
monia multa eiiciebant, & vngabant oleo multos ægros & Beda.
sanabant. Super eum locum Beda inducens verba Iacobi,
dicit, hinc patet ab ipsis Apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ mo-
rem esse traditum, vt energumini vel alij quilibet ægroti
vngantur oleo pontificali benedictione consecrato. Idem su-
per epistolam Iacobi sic ait, hoc & Apostoli in Euangelio
fecisse leguntur, & nunc consuetudo ecclesiæ tenet, vt in-
firmi oleo consecrato vngantur, à presbyteris, & oratione
comitante sanentur. In hanc sententiam concedit & Nico-
laus de Lyra super Marcũ, vt omnino ridiculũ sit cõtra mu-
tate eos qui dicunt sacramentum illud esse à primo concilio

C. illud
85. distin-
ctio.

Augusti.

Augusti.

Bonabru-
lifer ma-
gister.

Marc. 6.

Sacramẽ-
tum vn-
ctionis
institutũ
à Chri-
sto.

Hierosolymitano institutū , & ab apostolo Iacobo deniquē promulgatū. Quid quod etſi in loco illo non instituiſſet dñs hoc ſacramentum , tñ inde non ſequeretur nō eſſe ab eo inſtitutum, vſque adeo multa facta ſunt, neque tñ deſcripta. Et longe magis credendū eſt habuiſſe hoc apoſtolū ex vero ſuo præceptore Chriſto, q̄ ex quolibet alio. An autē vſi ſint apoſtoli eadē hac forma eccleſiaſtica, in controuerſia ponit Gerſon, quoniam ad tempus potuerunt forſitan diſpenſatiue vſi fuiſſe alia forma , ſicut in baptiſmo , vbi contra præceptum Chriſti, vt baptizaret in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, ex rationabili cauſa vſi ſunt alia forma baptizātes in nomine Ieſu. 3 Sacramentū hoc peculiare habet præ cæteris, quod multas habuit figuras præuias in veteri teſtamēto, ſed in lege Moſaica nullum fuit ſacramentum loco huius: de figuris typicis quadrifariam loquuntur doctores hoc modo, ſicut enim Dauid ter vnctus, primo in domo patris ſui ad regnum futurum, deinde ſuper Iuda in Hebron, poſtremo ſuper omnem populū Iudaicum, quando regnauit in pace. Ita quilibet Chriſtianus ter inūgitur, in baptiſmo, cōfirmatione, & hac ipſa vnctione, ſicut ſuprà ad longum oſtendimus in materia confirmationis. vide Altitudinorū. Alij proponunt figuram de quatuor illis quæ vngebantur in veteri teſtamēto. 1. Re. 10. to, puta pōtiſices & ſacerdotes, vaſa templi, reges quoque & propheta, ea pulchre ad Chriſtianos applicat Cyprianus in ſermone de vnctione. vide Frāciſcum Maronis, quoniam & vnctio in quatuor ſacramentis vſurpatur , baptiſmo , confirmatione, ordine & hac vnctione : præcipue tamen pphetica vnctio ad hanc noſtram refertur. omnes enim Chriſtiani ex reuelatione diuina & lumine fidei illuſtrati cōſtanter profitentur, futurū aliquando vt corpus quod in morte deponunt, vbi placitum id fuerit Deo, in die nouiſſimo, idem illud immortalitate recipiant veſtitū, eiūſq; ſcēlicitatis gloriā quam tantopere deſiderant, veluti cum ardore pphētiāt. ¶ Ceterum quōd reliqua ſacramenta habuerunt alia quoq; in veteri lege ſibi reſpōdentia , ſicut baptiſmus circuncisionem, ſacerdotiū euangelicum habuit illud Aaronicum, coningū itidem matrimonium , & pœnitentia varias purificationes & oblationes p peccatis, vnctio autē nullū habuit ſibi reſpōdens, idq; factum doctores affirmant, ideo quōd imperfecta erat lex illa, dicente Paulo, quōd neminem ad per-

fectum adduxit lex, atqui ſacramentū hoc præparat hominē ad digne ſuſcipiendam gloriā caeleſtem , atque idcirco conſertur iamiam morituris , ſed in veteri lege inutilis fuiſſet iſthæc præparatio, quando nemini patebat cælū, verū in limbum detrudebantur oēs , atq; ideo ſacramentum hoc nullo alio indigebat præuio, maximeq; nihil vtilitatis allaturō. Albertus Magnus ſimulatq; cauſas illas ex ordine ponderaſſet ſubiecit, hoc optime in euāgelio Nicodemi innuitur, quod Adā miſit filium ſuum Seth ad accipiendum ab angelo paradīi oleum miſericordiæ, quo vngeretur corpus ſuū ægrotū, & negatum fuit ei, donec veniret Chriſtus qui ſua vnctione corpora & animas reſciceret (vide locum pene ad finē euāgelij illius, quia Michaelē nominat angelū conſtitutū à Deo ſuper corpus humanū, & ait poſt annos 5000. venturū amantiffimum Dei filiū, qui oleo miſericordiæ perungat oēs credentes in ſe &c'. Non eo quidē inſicias euāgelium hoc nō recipi ab eccleſia, ideo neque pro conſtanti veritate propono, niſi quantum Albertus illud inducit.

4 Ex ijs facile conſequitur, quare ſacramentū hoc dicatur extrema vnctio, nimirum reſpectu aliquarū triū vnctionum in baptiſmo, confirmatione & ordine, quauis non ſit ordo ſubſtantialis inter hæc ſacramenta dēpto baptiſmo, poteſt enim inungi qui nec confirmatus eſt neq; ordinatus, nemo autē niſi baptizatus ſuſcipere debet hoc ſacramentū, quia baptiſmus veluti ianua eſt oim ſacramentorum . Præterea extrema dicitur, quoniā conferri nemini debet niſi ei de cuius vita periculū ſit, nimirū vrgente morbo, non quod ob eius vehementiā conferatur vnctionis ſacramentum, ſed propter emigrationē ex hac vita, ideo recte extrema dicitur quod in extremis homini cōferatur, quī non adeo ſit extrema, vt nō poſſit homo etiā illa inunctus conualeſcere & ſanari . Imo & eccleſia in illius adminiſtratione precatur dominum ne ſit extrema, ſed omnes illæ orationes, vt inſrà docebim⁹, eo tendūt, vt ille ad ſe reuerſus nō moriatur. ¶ Etſi in communi Iudæis prohibitum fuit ne vngerentur oleo ſacro, poſtq̄ tamen venit vnctus ille noſter dominus Ieſus, is nobis inſtituit hoc ſacramentum vnctionis, id enim viſibile eſt vnctionis ſignum, inde & orationes ſalam pronūnciantur ſuper infirmum à ſacerdote , quæ efficacia ſunt diuinæ gratiæ ſigna, dicente Apoſtolo, quoniā oratio fidei ſaluabit in-

Heb. 7.
Dist. 23.
quarti.

Extrema
vnctio.

Exo. 30.

Iaco. 5. firmum, & si in peccatis fuerit dimittentur ei. Decretū hoc
 C. abolē idē in magno cōcilio Florētino collecto ex Latinis & Græ-
 dā de hæ cis ecclesijs, vnde nec decet hoīem christianū diuersum sen-
 retic. tire vel credere, nisi ecclesiā nolit audire, & malit haberi p
 Mat. 16. ethnico aut publicano. Quin potius oēs pij sacramentū hoc
 cū gratiarū actione suscipiant, & gratias agāt domino Iesu
 pro sua immēsa pietate & misericordia, pro tātis gratiæ suæ
 donis, ex quibus affatim nobis largissima & innumera bona
 redundant, sicut infra docebitur de effectibus huius sacra-
 menti. Interim oremus dominum nostrum Iesum vt &c.

HOMILIA QVINQVAGESIMATER-
 tia, de sacramento extremæ vnctionis.

¶ Si quis infirmatur in vobis inducat presbyte-
 ros ecclesiæ &c. Iaco. 5.

Robatum iam satis est extremam hęc vnctionem
 P esse sacramentum, & quidē à Christo institutū, &
 à beato Iacobo promulgatum, habuisseq; in vete-

ri testamento figuras, non tamen aliud sacramentum sibi re-
 spōdens. Consequens nunc est disserere de materia sacramē-
 ti illius. verū nos hic impediunt canes quidam rabidi obla-

Philip. 3 trātes contra hoc & alia ecclesiæ sacramenta, vt merito dici
 queat ad catholicos, videte canes, videte malos operarios, vi-

Heretici dete circūcisionē, vt nūc Lutherus & Zuingli? à nobis sunt
 canes. concisi, & quidē operarij mali, quia nec ieiunant, nec orant,
 nec tēpla visitāt, neque corpus in minimo castigant. Ecce ca-
 nes impudentes, quā calūniantur pontifices, imperatores,
 reges, cardinales, principes & episcopos, omnēsque quotquot
 renuunt ipsorū accedere impietati. Hic oportet in luce pro-
 trahatur quicquid in vsu ecclesiastico vel fuit à temporibus
 apostolorum: nos hic audiemus tantū, quō Lutherus cū suis
 allatret hoc sacramentū & calūniatur vnctionem (omittim-
 mus glossam in ca. vir. de nup. & de sec. nup. & de consec. di-
 ffin. 5. in summa, quæ et si in verbis labātur, arbitramur tamē
 intentionē habuisse ecclesiæ obedientem) quum enim fere
 oēs doctores innitātur verbis Iacobi, Lutherus more suo al-

Sanctus
 Iacobus
 author
 epist.

latrat, contendēs epistolæ huius non fuisse authorem Iaco-
 bū apostolū, neque dignam esse spiritu apostolico, sed strami-
 nē esse, ideo & reiecit atque explosit e sua biblia, neque finit

eam esse in canone. Latratus hic vos nil moueat charissimi,
 ecclesiā quæ errare non potest, seſtemini, verum quidem est
 in primitiua ecclesia dubitasse nonnullos de autoritate hu-
 ius epistolæ, nemo tamen pius post ecclesiæ constitutionem
 ambigere potuit super hoc, decretum est autē in cōcilio A-
 phricano quod approbavit Bonifaci? papa, vbi oēs libri bi-
 blici vtriuſque testamenti nominatim exprimuntur, & in ijs
 hęc quoque Iacobi epistola cōnumeratur. ¶ Ita & Innocē. pa-
 Inno. r. pa primus ad Exuperium episcopum Tolosanum inter cæte-
 ros libros bibliæ numerat etiam hanc epistolam Iacobi. Te-
 statur idem Hiero. in prologo dicens, Iacobus, Petrus, Ioan Hieron.
 nes & Iudas septem epistolas ediderunt, tam mysticas quæ suc-
 cinctas, & breues pariter & longas: breues in verbis, longas
 in sententijs, vt rarus sit qui non in earū cæcutiat lectiōne.
 Et in alio prologo ait septē esse epistolas canonicas, quarū
 prima Iacobi, duæ Petri, tres Ioannis, & vna sit Iudæ. Porro
 quod ab initio dubitatum est super hac epistola affirmat B.
 Hiero. de viris illustribus, inquires Iacobum fratrem dñi tan-
 tum, vnam scripſisse epistolā quæ & vna sit ex canonicis, ea
 est; quæ fertur ab alio edita sub Iacobi titulo, quauis inde
 paulatim quoque suam recuperauit autoritatē. ¶ Idē sentit
 Eusebius de S. Iacobo, sic dicens, cuius illa habetur epi-
 stola quæ prima scribitur inter eas quæ catholica appellan-
 Li. 2. c. 23 tur: sciendū tamen est quod à nonnullis non recipiatur, nec
 facile quis antiquorū meminerit eius, sicut nec illius quæ di-
 citur Iudæ, quæ & ipsa est vna de septē, nos tñ scimus etiam
 istas cum cæteris ab omnibus pene ecclesijs recipi. ¶ Dubi-
 tādī autē causa hęc fuit, quod circumferebat tunc falsa quæ-
 stola Iacobi alterius Iacobi Zebedæi nomine, sicut me-
 cobi ali- minit Innocētius, ideoque quū percrebuisse illud quomodo
 quando epistola falsa sub titulo Iacobi haberetur, neque quiuis po-
 fuit du- tuit alterā sub altera secernere, factū est, vt hæc quoque in du-
 bium venerit. ¶ Nihil autē hoc promouere potest causam
 Lutheranā, quanuis enim quippiam fuerit aliquando in am-
 biguo positum, de quo tamē deinceps certo statuit ecclesia,
 illudque autoritate condigna donauit, minime permitten-
 dum est Lutherō vel consimili alicui post tantum tempo-
 ris illud rursus in controuersiam adducere, & autoritatem
 Ecclesiæ celeberrimam, multisque seculis obfirmatam, ac
 præscriptam velle eleuare: qui obsecro non abhorreat os

istud impudens Lutheri, qui epistolā hanc sanctā a spiritu sancto per organū electum scriptā, & ab ecclesia in continuo usu constātissime obseruatā tot contumelijs & opprobrijs impetere nō veretur, vsque adeo ad stramineā vocet & indignā, dicat apostolico spiritu. ¶ Hæcne loqui & blaterare per fidū ex monacho apostatā, desertorem ecclesie, fidelisq; desolatorē? aut quid tandē est, si nō hæc temeritas est hominem per fidū sese cōparare apostolo, ipsumq; calumniari aut Paulus sibi videtur sibi forsitan, qui Petro resistit in faciem. Verum iam olim rex Angliæ declarauit satis vnde enim sit ei tantum huius epistolæ odiū: & vir pietate simul & eruditione clarus Hiero. Emser sceliciss. memoriæ, oēs eius obiectiones abūdē satis refutauit, quibus vtitur contra hæc epistolam: tota nāque apostolica & christiana est epistola, patientiam docens in aduersis, in tentatione gaudium, & quod omne bonum sit a Deo, vt homo tardus ad iram & in sermone existat, vt quisque linguam suam domet, quod Lutherus minime facit, vt visitētur viduæ & orphanī in tribulatione, ne extollamus diuitem cū contemptu pauperū, vt simus in iudicio misericordes, vt quisque fidem suam exornet virtutibus: plurimus est ibi apostolus in corrigēdis vitij linguæ, in reprimenda ira, coercendo odio, & reprimenda sapientia humana, docet nos dominari concupiscentijs prauis, cōp Deus superbis resistit, humilibus dat gratiā, vt in omnibus Deum habeamus præ oculis, reprehendit diuites non viuentes secundū voluntatē Dei, sed opprimētēs pauperem, docet patientiam Iob, vetat iurare, ostendit vtilitatem sacræ vnctionis, confiteri iubet & orare: an non sunt hæc apostolici spiritus? non sunt hæc pia & catholica dogmata? Reliquum est, vt dicamus Lutherū cum suis mendacijs contumeliā inferre spiritui sancto, & iniuriam facere sancto apostolo.

2 Neq; vero ijs contentus est Lutherus, sed multa alia accumulāt, ait enim vt maxime sit hæc epistola Iacobi, nō de cuius tñ eū ex proprio suo pposito instituere sacramentū, quoniā id ad Christū proprie ptineat, & in prologo suo conatur inde probare epistolā hanc non esse Iacobi apostoli, quoniā is cito & mature sit occisus ab Herode, multo ante Petrum & Paulū, & tamen vtatur dictis illorum.

3 Ad hæc clamat sacramentū hoc esse signū sanitatis, quam tñ raro confert, vnde constat signū id falsum esse,

4 Deinceps reprehendit catholicos, quod quū Iacobus de infirmantibus simpliciter loquatur, illi tamen nō nisi morituris porrigant hoc sacramentum, priuantes sic reliquos infirmos vtilitate huius sacramenti. Nihil autem hæc moueat quinquā, sed potius constanter perseveret cū ecclesiastica cōsuetudine. Principio enim hic patet eorū cecitas & stoliditas, quod Lutherus etiam si Iacobus autor esset huius epistolæ, nō tamē vereretur sanctissimo apostolo impingere & exprobare, quoniam nō licuerit ei aliquod instituere sacramentum: de sanctimonia huius apostoli multa diximus in eius festiuitate, cui quis non merito plus fidei tribuat quā apostatæ perfido? ipse enim est vnū ex duodecim fundamētis ecclesiæ, ipse & columna est ecclesiæ, ipse ex numero est illorū vndecim quibus Christus promisit spiritum sanctum, qui nos docet omnē veritatē. quomq; ab vtero matris sit sanctificatus, & in die pentecostes spū sancto repletus, & dominusq; iubente vnixerit infirmos, quis neget eum melius tenuisse voluntatem Christi quā os blasphemum & impudens Lutheri? Quod si Lutherus temerario sensu ductus putat Iacobum potuisse errare, quū hæc scripsit epistolā, quid sentiendum erit de Luc. & Marc. an non prodiret statim aliquis qui clamet non licuisse eis quicquid tale scribere, vt nunc Lutherus imputat Iacobo. profecto simili temeritate imo blasphemia inflatus Lutheri discipuli Ioānes Campanus instar gigantes cælum ipsum stultitia petēs conatur impetere trinitatē. Neq; istiusmodi commētum careret fucō, & tanto quidē minus, quāto magis autoritas Iacobi superat Marcum & Lucā, ita tandem futurū esset vt claudicaret aut omnino periret vniuersa fides nostra, sicut oibus viribus elaborat in hoc Lutherus. ¶ Melius autem nobis cōsultuit Christus quādo rogauit pro Petro vt nō deficiat fides sua, quando dixit portas etiam inferorum nihil præualituras aduersus ecclesiam, quādo promisit mansurum se nobiscum vsq; ad cōsumationem seculi. Sic itaq; confirmabit Deus Christianā veritatem, fidemq; ecclesiæ suæ, etiam si rumpantur omnes hæretici, quorum iam pene innumerū deiecti sunt & perierunt quasi lapis in profundum maris dimerfus, & sicut plumbū in aquis vehementibus: verbum autē Dei triumphat, ecclesia adhuc cōsistit inuicta, fides vera illius pmanebit in æternū. Sed faceret fortitū fucum Lutherus coram simplicibus

Galat. 2.

Emser.

Laus epistolæ Iacobi.

Roma. 5.

Apoc. 12.

Egesip.

Act. 2.

Marc. 6.

Campa.

Arrianus

Pro epistola Iacobi.

Luc. 22.

Mat. 16.

Mat. vii.

quū ait S. Iacobum nō potuisse instituere sacramentum, at qui super eo nō contendunt cum ipso catholici, quoniā nec ipse apostolus dicit, se instituere hoc sacramentum, neq; doctores communiter affirmant Iacobū hic instituisse sacramentum, sed quia & ipse vnus fuit ex duodecim, quibus concre dita est ecclesia plantanda, vtiq; hoc ille habuit ex magisterio legis Euangelicæ latoris domini Iesu: nō ergo ipse instituit hoc sacramentum, sed à Christo institutū promulgauit: nos quoque hoc semper peculiariter tribuere soliti sumus Christo, quod ipse solus plenam habeat potestatem instituen di sacramenta, quoniā ipse solus promissionem dare potest

Error cę efficacę gratiæ suæ diuinæ. 3 Caterum quod deinceps pro ponit Lutherus plane infantiliter contendens Iacobum ma zheri de- ture admodum esse passum & occisum ab Herode hic iam morte Ia appello christianos omnes, eos vero maxime, quos pestife rabi cobi. ra Lutheri doctrina seduxit, vt saltem hinc videant & cōsy derent diligēter quā imperitus sit ille scripturarū & histo riarū omnium, atq; interim vniuersum muudū conetur ex cecare, quū ipse cæcus in medijs palpitet tenebris. ¶ Quo modo vero non erubescat Lutherus cum omnibus ijs qui eū defendere conantur, dum errorem tam puerilem & temera rium nō potest nō agnoscere? Impudentissimus ecce aposta ta ideo Iacobi epistolā reicit ex canone quod passus sit ante Petrum & Paulū: nec scit interim homo furiosus & rabi dus, quis sit ille Iacobus quę autorē perhibēt huius episto lę, quū etiā pueri sciāt Iacobos fuisse duos, ex quibus quę Lutherus clamat ab Herode esse occisum? fuit vtiq; Iaco bus maior, is qui in Galitia in Compostella colitur, quū ta men ex Hiero. Euseb. & oibus antiquis doctoribus certissi mū sit Iacobum minorem filiū Alphei, fratremq; domini di ctum, episcopum Hierosolymitanū autorem huius esse epi stolę. Eant nunc Lutherani & iactent magistrū suū, Danie lem & Heliam mēdacissimum, vt qui ignoret de quo dicat, nesciat inter duos illos apostolos discernere, interimq; tam peruicaci temeritate præsumat epistolam hanc citra ratio nem & fundamētum ex canone reicere. sed quid agas, quū istis autoribus & arbitris res nō aliter cadat? Cōsimili teme ritate qua epistolam Iacobi reicit, nesciens interim vter ex duobus eā scripserit, etiam prodit infantiam suam, dū osten dit non intelligere se quidnam sacramentum vñctionis si-

Act. II.

Alius et
ror Lu-
theri.

significet, tantum persuasit hoc ipse sibi priusquam hęc cœ pisset euomere, cum suo Carolstadio, & Vuencelao, scire se omnia, hic autem manifeste declarat se nihil solidi sciuisse, maxime quum ignoret, quid sit signatum, vel res in hoc sa cramēto, tam ridicule & turpiter hic se victū dedit, vt quod sciūt primi scholares inter rudimēta Theologiæ, id ille vir magnifice doctus ignoret, dum perhibet sacramētum hoc si gnificare sanitatem corporis & eā polliceri, ideoque quū vt plurimū illam nō præstet, isthuc declinare conatur, quod si gnum hoc sit falsum. 4 Quauis hoc iusto ordine tunc de mum fuerat confutandum, qñ de effectibus huius sacramen ti dicitur, attamen quum nō sit animus noster illas homilias de sacramēto vñctionis deinceps Lutheranis huiusmodi fe cibus coinquinare, consultum visum est id etiam hoc loco refellere, vobisq; christianæ fidei & religionis ostendere ve ritatē. Primū autem hic mihi videte errorem nescio dicam magis an incitiam Lutheri, quū asserit hoc sacramentum si gnificare sanitatē corporis. O hominē trunco & stipite stu pidiorē, qui ignorat id quod oēs profitentur cum B. Augu. Augusti, sacramētum esse inuisibilis gratiæ visibilem formam, vnde sciunt omnes certo, omnia sacramenta præcipue significare gratiam Dei, vel eam essentialē vt in eucharistiæ sacramē to, vel ita quod effundatur per spiritum sanctum in cordib⁹ nostris. præcipua igitur illius sacramēti significatio tendit non ad sanitatē corporis, sed ad gratiam & dona animæ.

2 Adhuc conatur Lutherus modis omnibus, & huic sacramento & ipsi apostolo impingere mendacium, si hoc pro sacramento habuisset, quod sic quā pollicetur corpo ris sanitatē non præstet: sed in primis statim delinquit fori bus Lutherus quasi cautherius in porta, siquidem sacramen tum hoc non significat sanitatem corporis sed salutem ani mæ. ¶ Ad hęc non liberaret sua euasione Iacobum à men dacio, quia hoc loco non de sacramento vñctionis loquutus fuisset, attamen alleuiationem promissit in firmo à Deo & saluationem: quæ si intelligantur ad sensum Lutheranū, vbi quis vñctus fuerit iuxta præceptum apostoli, adhuc tamen sanitatem corporis impetraturus non esset: sic nimi rum cupit Lutherus mendacem facere Sanctum Iacobum, siue vñctionem intelligat sacramentum, siue nō. si enim ait Iacobus vñctos fore sanos, idem erit defectus in & extra

Alius er sacramentum. Perinde ineptum est quòd minus vere propo-
 ror Lut. nit, sicut de vnctione apostolus loquitur, quòd si ea etiam
 nunc fieret a pijs hominibus in fide nihil hæsitantibus, du-
 bium nõ esse, totidem fore sanos, quotquot tandem ipsi veli-
 mus. Id si ita esset, profecto Lutherus pro sua ingenti & ma-
 gnifica fidei prædicatione, si quem vngeret, eum plane red-
 deret immortalem. quur nõ attentat hoc cum aliquo, si for-
 te sua illa tam animosa fide quempiam sanaret, vt sic quòd
 glorius est diu miraculum aliquãdo facerét aduersarij no-
 stri, quorum nullus tamen nec equũ claudum sanauit vnq̃.
 Mendacia igitur ista sunt tatum & inania verborũ delirame-
 ta, quum nõ aut sint huiusmodi vnctionem tentare, scientes
 vtq; ea se nihil profecturos. quòd si succedere potuisset, iã
 olim tentassent hoc in Friderico Saxonie electore protecto-
 re suo. ¶ Quanto autem verius docet ecclesia sacramentum
 Lucæ 5. hoc signum esse gratiæ diuinæ vt alia sunt sacrameta, dein-
 de auferre peccata venialia: iuxta illud Iacobi, Si in pecca-
 tis sit, dimittentur ei. quãuis interdum propter oratione ec-
 clesie Deus etiam infirmo confert sanitatem, vt infra dicet.
 5 Quinto loco conqueritur Luther indigne facere nos,
 quum tantopere vsum huius sacramenti restringimus, vt so-
 lis ijs cõferamus de quorũ vita periculum sit, nõ attenden-
 tes quòd Iacobus generaliter dicit, si quis infirmatur ne-
 Vngun-
 tur mori-
 turi. liquam facit de periculo mortis mentionem. Audite hic rur-
 sus blasphemiã, & os impudẽs, reprehedit enim nos quod
 minus æquo. vtamur hoc sacramento quod etiam confere-
 dum esset omnibus infirmis, quum interim ipse in sua spelu-
 ca Vuitenberg. nulla plane vtatur vnctione neq; in com-
 munitatis neq; letalibus morbis, sicut & discipuli sui eã nõ
 vsurpant. Ita mendacem facit seipsum in ijs quæ sunt fidei,
 eum maiori sane pernecie quàm si esset homicida: iuxta il-
 lud Psalmi, Odisti oēs qui operantur iniquitatẽ, perdes om-
 nes qui loquuntur mendaciũ. vbi pulchre inquit Hierony.
 Rem nouã video, qui malũ operatur, odio habetur: qui mẽ-
 titur, perit. quum tamen perire maius sit quàm odio haberi,
 quur ergo Deus maiorem infligit penam homini mendaci
 quàm operati iniquitatẽ? Ex cõsequẽtibz inquit ille, Psalmi
 Haratici
 animici-
 da. & ex eo ipso ordine intelligere possumus, quia de hare-
 ticis dicit, qui enim operatur iniquitatem, suam tantum oc-
 cidit animã, qui autem hæreticus est, & loquitur mendaciũ,

tot occidit homines quot seduxerit, ideo deinceps virũ san-
 guinum vocat & dolosum. vere quilibet hæreticus vir san-
 guinuus est, vt qui quotidie seductarũ per se animarũ sangui-
 nem effundat, ita quòd nõ tantum hic temporaliter pereat,
 sed & illic damnetur in æternũ, quotquot sequuntur per-
 uersa istius animici-dæ dogmata, & ex nauicula Petri & Ec-
 clesia Christi excidunt, vt non immerito sit iste ex eorũ nu-
 mero quos abominatur dominus, vt ait David, qui in alio e-
 Psal. 7. tiam loco hæreticos appellat vasa mortis. ¶ Sed nõc respon-
 deamus stulto iuxta stultitiã suã. inquit Lutherus Iacobum
 in cõmune de infirmis esse loquitur, hinc nos male vti oleo
 vnctionis in morbis tantum letalibus. Audio, sed ille vicif-
 sim audiat, quòd quãuis verba Iacobi generalia sunt, cõsue-
 tudo tñ & vsus ecclesie, ratio quoq; & institutio huius sacra-
 menti satis persuadet illud nõ quouis morbo laborantibus
 esse porrigendum, quonia ante Cusanũ Gerson quoq; præ-
 Cusanus clarã nos docuit regulã, quòd praxis ecclesie sit optima in-
 terpres scripturarũ. sicut enim scriptura a spũ sancto pro-
 uenit per electos suos scriptores, ita per eundem spiri-
 tuũ sanctum a Christo promissum & missum ecclesia potest
 Ioan. 16. eas intelligere. neq; frustra promisit ille mãsurum se nobis
 Mat. vlt. cum ad consummationẽ seculi. Id ita esse proprijs Lutheri
 In cap. verbis cõuinci potest, nã & ipse affirmat datũ hoc esse eccle-
 hab. de siã a Christo vt possit discernere inter verbũ Dei & verba
 ordine. hoim. quòd si potest præstare in iudicãdis scripturis biblicis
 quur nõ etiã in intelligẽdis? aut quum quòd maius est dede-
 rit ei Christus. minus forsitan negarit? Recte igitur credunt
 oēs catholici Iacobum quũ de infirmantibus agit, loqui de
 ijs quorum vita iam in discrimẽ venerit. quonia sic catholi-
 ca intelligit ecclesia. Accedit huc & oratio satis valida quũ
 institutu sit hoc sacramentũ cõtra peccata venialia, quibus
 nõ caret homo iũ diu est in hac vita, sicut ait Ioãnes, quia si
 1. Ioan. i. dixerimus peccatũ nõ habemus, nos ipsos seducimus, & veri-
 tatis in nobis nõ est: illud ergo in nobis est instar morbi in-
 curabilis, nullo modo desinens infirmitas, nulla medicabilis
 arte. & ideo nõ est contra venialia peccata aliquod peculia-
 re institutum sacramentum, nisi inquantũ singula sacramen-
 ta alia alijs plus tollunt & adiungunt. Quũ vero cõsideramus
 peccata venialia velut instatione, hoc est iamiam ex hac vi-
 ta migraturi, vbi finis & terminus est venialiter simul

& mortaliter peccandi, hic iam decuit vt diuina misericordia aduersus ista peccata venialia & alias suggestiones tētoris diaboli institueret homini morituro sacramentū quo ista omnia diluerētur, hoc ipsum sacrae vnctionis à Christo primitus institutum, à beato Iacobo apostolo promulgatū, & ab ecclesia receptum, frustra q; ab hæreticis impugnatū, à pijs & Christianis omnibus pie & sedulo vsurpatū & remissionem peccatorum venialium, ad profundos dæmonū insultus, ad robur fidei & spei, vt sic pie & sancte decedant ex hac vita, præmia consequuturi aeterna, Amen.

HOMILIA LIIII. DE MATERIA ET forma sacramenti vnctionis.

¶ Infirmatur quis ex vobis, &c. Iacob. 5.

Vum vnumquodq; sacramentū à Christo institutū

Q in signo aliquo sensibili externo conferatur pro cuiuslibet conditione & qualitate, nunc quoq; in hoc

vnctionis sacramento operæpretiū erit nos eius materiam considerare, & illius comoditatem ostēdere. Materia ergo huius sacramenti oleum oliuarum, & oleam quidem expressum est in Marco & Iacobo: quod autē oporteat esse ex oliuis præterq; quod vsus probat ecclesiæ, suffragatur nobis etiam testimonium veteris legis, neq; enim aliud in templo

Mar. 1.
Iacob. 5.

Exod. 27
Leuit. 24

Oleum
materia
sacramē-
ti.

Cypria.
Origen.
Gregor.
Gen. 8.

oleū vsurpabatur nisi oliuarum, sicuti præcepit dñs, vt afferrent filij Israel oleum de arboribus oliuarū purissimum. similitè & in Leuit. quāto magis cōuenit ad vsū huius sacramēti adhibere tale oleū quā ad lucernas in tēplo & synagogis: deinde per excellentiā & antonomasiā per oleū intelligitur hoc ipsum oleū oliuarū, plurimūq; illud est huic sacramento cōueniens, vt sic exterior oliuæ proprietates internā significet virtutē huius sacramēti, multas enim habet hoc oleum cōditiones eximias & præclaras quas hic breuiter studio nō recēsemus. Vide autē Cyprianū in sermo. de vnctione chrismatis, Origenes homil. 14. super Leuit. & Gregor. li. 19. moral. c. 12. & 13. Representatū & hoc olim est per ramum oliuæ viridis quem columba in ore attulit in arcam Noe, vide de sacra. vnct. faciunt eo nō parū conditiones etiam olei, est enim mite, tranquillū, molle, neq; offendit, penetrat, fouet & cōfortat: salutare in super est: & internā significat sanationem spūs & conscientia: nitorē ad introitū vitæ

æternæ quod aut salutare sit oleū colligere licet ex Esa. (per abnegationē) quū dicit, vulnus & liuor & plaga tumens, nō est circūligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. sed quō triplex sit oleū, cathecumenorū, confirmationis, & infirmorū, iam supra dictū est in materia confirmationis. Oleum itaq; nucum nō est idoneū ad hoc sacramentū, quia internū animæ gaudium & alleuiationē significat, quod nec faceret oleum nucū, nec esset ita conforme huic remedio in significando: certe Grego. quoque homil. de decē virginibus affirmat quod per oleum nitor gloriæ designetur.

Grego.

¶ Est autem hæc vsque adeo propria illius sacramenti materia, vt neque summus pōtiffex nec conciliū possit immutare (hoc est quod dicimus in scholis, quia possunt immutare materia sacramentalium, sed nō sacramentorum) sine reuelatione diuina. Sequitur inde errasse Armacanū in quæstionib; Armaniorū, quādo dixit Christum & vsū esse hoc sacramento & illud instituisse, quando fecit lutū ex sputo & liniuit oculos cæci, posseq; id ipsum etiā hodie fieri: satis autē impremeditate asseruit hoc ille, quia nō erat ibi materia in qua oportet hoc sacramentum adhiberi, quāuis magnū sit grauamen & grauissima pœna esse cæcum, nō tamen ægritudo lētalitatis existit, quæ hominē constituat in periculo vitæ suæ, ideoque cæcus ille capax non erat huius sacramenti: deinde nec materia vera ibi fuit in qua conuenit illud sacramentū vsurpari. Cæcus autem

Lib. 9. c.

14.
Ioan. 9.

¶ Cæcus autem Christonon vnctus sacramentaliter.

Cæcus autem
Christonon vnctus
sacramentaliter.

¶ Cæcus autem Christonon vnctus sacramentaliter.

Beda.

Albert.

¶ Beda. Albert.

Oleū sit oleo sancto, inquit, vt non intelligas quoduis oleum. Ad dī. consecra- gnitatem huius sacramenti non parū quoq; facit, quod ma-
 tum. teria eius tantū cōsecratur ab episcopo, siquidē Innocentius
 papa putat illud à solo deberi confici episcopo, propter ip-
 sius excellentiam, quod autē Iacobus de presbyteris loquit-
 tur, inde factum est, quod episcopi alijs occupationibus im-
 pediti non possunt omnes visitare infirmos. Præterea & hoc
 ibi innuitur, quod operatio sacerdotalis à potestate proma-
 nat episcopali, neque enim vel hoc vel aliud quodcunque
 sacramentum possent presbyteri tractare, nisi eam potestaté
 ab episcopo suscepissent. adducere solent in hoc verba Da-
 uidis, sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam
 Psal. 132. barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. vir-
 tus enim huius vnctionis descendat à capite Christo in epis-
 copos, & ab alijs deinde in oram vestimenti, hoc est in reli-
 quam plebem fidelium (scio quòd Hieron. explicat vnguen-
 tum in capite diuinitatis descēdere in barbam, hoc est Chri-
 stum, & in oram vestimenti, id est ecclesiam, alijs barbam fa-
 ciunt apostolos.) Sciendum tamen hic est oleum non conse-
 cratum. fieri consecratum, quando cum consecrato permi-
 scetur, non secus quàm quum pannus non benedictus velli
 consecratæ adfuitur, vel quando aqua non benedicta in be-
 nedictam infunditur, tota benedicta efficitur, c. quòd in du-
 bijs, de conse. eccles. vel alt. & gloss. de alea. 97. distin. presby-
 teros, id tamen sic intelligendum est, ne oleum additum su-
 peret ipsum consecratum in quantitate. Hinc facile patet,
 quò sacramenti huius debeamus excellentiam ponderare,
 quod ex oleo oliuarum tantum administratur & exhibetur,
 salutarē scilicet significans animæ medicinam. nihil enim vt
 ait Hieron. sanctificatur nisi per vnctionem. Adhuc quoque
 Hieron. sanctimoniam huius sacramenti id indicat quòd non nisi in
 materia consecrata administratur, neque minus arguit eius
 eminentiam, quod illius materiam oportet ab episcopo tan-
 rum consecrari, maximū argumentum est, quod à solo epis-
 copo etiam deberet adhiberi, nisi aliud exposulasset homi-
 num necessitas, vide c. illud & c. presbyteros. 95. dist.
 3
 Satis iam de materia huius sacramenti diximus,
 Iacob. proinde ad formam progrediemur, quum enim Iacobus iu-
 beat presbyteros orare super infirmum, vt sic oratio fidei
 saluet infirmum, non est hoc intelligendum de fide vngētis,

sed ecclesiæ, in cuius fide omnia administrantur sacramēta.
 quum autem sacerdos aliquid orat vt publicus ecclesiæ mi-
 nister, vocali facere hoc oratiōe debet, vt alibi in Homi. de Tom. 2.
 oratione disseruimus, sed quæ sit hui⁹ orationis forma quaer-
 ret forsā aliquis, sane ea triplex est, prima Gregoriana sive
 Romana deprecatiua est in hunc modum, per hanc vnctio-
 nem & suam piissimam misericordiam dimittat tibi dominus
 quicquid peccasti per illicitum visum, auditum, &c. Altera
 forma absolute est indicatiua & dicitur Ambrosiana, quòd
 ea vsus sit Ambro. & sic habet quum ait sacerdos, vngo ocu-
 los tuos oleo isto sancto. ¶ Tertia porro formula ex vtraq;
 composita est, vbi video Albertum magnum affirmare ple-
 rāque ecclesias obseruare formam illā indicatiuā, puta om-
 nes ecclesias superioris Germaniæ. mihi quoque constat an-
 tiquissimos libros istius prouinciæ (arbitror autem eum lo-
 qui de Gallia vel Germania inferiori) habere hāc formam
 verborum, & erant sane libri adeo vetusti, vt vix dimidium
 partem liceret legere. ¶ Ex horum verborum admiratione Ingolsta-
 dium.
 conquisiui vetustos huius ciuitatis libros, siquidē Carolus
 magnus mentionem huius ciuitatis facit in suo testamento,
 vbi quoq; in antiquissimis libris illud quod habet Albertus
 circa formā huius sacramenti sic obseruatū, est vngo oculos
 tuos oleo sancto, in nomine patris & filij & spiritus sancti,
 vt quicquid peccasti per visum illicitū emundetur & dimit-
 tatur per vnctionem, &c. Porro quum viderem etiam libros
 recens impressos inueni vtranq; formam sic connexā, vngo
 oculos tuos oleo sancto, in nomine patris & filij & spiritus
 sancti, vt quicquid visu illicito peccasti dimittatur per hui⁹
 olei vnctionem, idque per dominum nostrum Iesum Chri-
 stum, ibi in medio impressa sunt, verba substantialia, Per i-
 stam sanctissimam vnctionē & suam piissimam misericordiā
 dimittat tibi dominus quicquid peccasti visu oculorū tuo-
 rum, per Christum dominum nostrum, pax tecum & cū spi-
 ritu tuo. Est quidem nonnulla variatio pro diuersis diocē-
 sibus, sed substantialia omnia conueniunt, & tamen firmiter
 credendum est quòd vbicumque sola forma Ambrosiana v-
 surpatur. etiam ibi conferatur sacramentum, quia & in alijs
 sacramentis absolute indicatiua forma vsurpatur, vt in bap-
 tismo te: in sacramento confirmationis, configno te: in sacra-
 mento quoque altaris, hoc est corpus meum: in pœnitentia,

Tom. 2.

Triplex
forma.

Ingolsta-
dium.

Thomas abfoluo te: in matrimonio etiam contrahitur & fit copulatio verbis de præfenti (fcio Bonauenturam & Thomam ambos sanctos contrarium sentire) ideoque concilium sanctum, vt ait Petrus de Palude, decreuit ritum Ambrosian. in sua diocesi Mediolanensi obseruari debere, ob honorem & memoriam tam sancti viri & præclari doctoris, alias tamen per vniuersam ecclesiam obseruandam esse missam & ordinationem Gregorij, quânis non æque omnes doctores satis aperte de hac re loquuntur, vt Antonius, Capreolus, & ceteri. Si mihi esset obsequiale Mediolanense, possem tunc manifestius & constantius super hoc pronunciare, nunc omitto.

Jacob .j. Rectius tamen facit minister minisque dubitationis committit, vtens forma illa Romana deprecatiua quam docuit Petrus & Gregorius in omnibus ecclesijs præcepit obseruari, sicque connectit vtranque, nam tunc nihil dubitationis reliquum erit christianis, eo quod Iacobus quoque orationem vocat. Ambigere autem quis posset quum altera forma sit absolute & simpliciter indicatiua, altera deprecatiua, si quis pronunciet ambas quod tunc bis conficeret sacramentum, in vnica materia, propinqua rursus confici & reiterari? Respondent ad hoc doctores, quod quum vtraque hæc forma vsurpatur, tunc sola illa deprecatiua sit substantialis in sacramento, altera autem indicatiua præparatoria tantum ad sacramentum, ita Thomas & alij declarant, neque discordat Albertus quum ait, prior forma ornamentum loco est & decorum supplet in sacramento, in posteriori autem est sacramentum substantiale.

Augusti. Sequitur inde, vt sacerdos ministrans hoc sacramentum sit prouidus in hoc, ne intentionem sacramentalem dirigat ad formam priorem, sed posteriorem, vnde prudenter cautum est in diocesi Eychstettenfi. sicut & per rubricam admonetur sacerdos, vt intentionem suam habeat ad verba postrema, tãquam ad formam substantialem. Ad hæc quum oleum non solum sit hoc sacramentum, sed ipsa vnctio, adhibita quoque forma certa vt nunc ostendimus, requisito etiam ministro idoneo, & debita intentione seruata, cõsequitur hinc iam, vt sacerdos simul & inungat, & formam verborum pronunciet, ex regula beati Augustini super Ioanem. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, quo dicto vtuntur doctores in omnibus sacramentis dempta

pœnitentia, in qua potest confessor pœnitentem absolueret aliquantulo tẽpore post confessionem, vt supra diximus. Alias materia & forma paribus semper passibus ambulare debent, atque hoc facit contra rudes & ignauos sacrificos, qui formam memoriter non tenent, sicut Petrus de Palude fert vidisse se quomodo quis perfecta vnctione tota, tandem recurrebat ad librum legens inde formam verborum. Erroneum hoc est & animabus damnosum, neque cura animarũ istiusmodi hominibus est committenda. ¶ Præterea admonendi & hoc estis mihi, quod nonnulli postremo denique loco subiungunt illud in nomine patris & filij & spiritus sancti, & non ad singulorum membrorum formas repetunt ea verba, atque id non modo non iniquum sed & multum rationabile est. habet enim hoc egregium argumentum declarandæ vnitatis in hoc sacramento, quum singulæ membrorum formæ in eandem desinunt conclusionem, quasi vnica ea tantum forma existeret, sicut & vnctiones omnes vnicum tantummodo conficiunt sacramentum (vide Vdalricum surgant in suo manuali &c. ¶ Omnia hæc sacramenti illius eminentem arguunt dignitatem, hoc enim solum & plane aliud nullum sacramentum ex Romanæ ecclesiæ cõsuetudine est in sua substãtiali forma precatio. quàm sit autem efficax hæc oratio, alibi diximus ad longum, est quoque hoc pie recordandum quod singulis membris cum peculiari vnctione certa etiam adhibetur oratio, & quum hoc sacramentum id operetur quod significat necessaria est in singulis membris peculiaris operatio huius sacramenti ad diluenda peccata, vt sic homo in corpore ab eis purgatus sciliciter commigret ad dominum, Amen.

Forma si
mul sit
cum vn-
ctione.

August.

HOMILIA QVINQVAGESIMA
quinta, de ministro huius sacramenti &
quis debeat illud suscipere.

¶ Si quis infirmatur in vobis, inducat presbyteros ecclesie, & orēt super eum, vngentes eum oleo in nomine domini. Iacob. 5.

Vdiuistis hætenus, quidnā sit hoc ipsū vnctio- nis extremæ sacramentum, audistis & institutio- nem eius, materiam quoque & formam, reliquum est vt dicamus de ministro: qui quidem nec in extrema necessitate potest esse laicus, quia nullum sacramentum quod non est necessarium ad salutem potest conferri ab homine non habente aliquam potestatem & autoritatem in ecclesia: testatur id ipsum Dionysius dicens, esse quosdam in ecclesia qui sanctam & principem exercent operationem, alij autem sunt qui suscipiant: idem quoque cōstitutum est per Innocē- tium tertium & Alexandrū tertium de sacram. vnction. cap. vnico & capit. quæsiuit de verbo signifi. ¶ Vnde sequitur, quod quanuis plurimi scribunt Mariam multos vnxisse in- firmos qui statim cōualuerunt. ita enim Tho. palude, Brulifer fatentur, non memini me legisse apud antiquos: etiam si simile quid perhibent historiæ de sancta Genouefa virgine Parrhisij, tamen illæ vnctiones non fuerūt sacramentales, sed medicinales tantum. equidem miraculosas dicere malim, quoniam illæ non naturaliter sanauerūt ægrotos, sed miraculose per gratiam spiritus sancti, quam Paulus vocat gratiam sanitatum, siquidem hæ sacramentales sane non sunt, quia Maria clauū sacerdotalium potestatem nō accepit, vt fuerit sanctissima. ¶ Sequitur hinc diaconum non posse administrare hoc sacramētū, eo q̄ manifeste dicit Iacobus, Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesie, nō laicos cōmemorat, neque diaconos, proinde ea sacerdotalis tā- tummodo est potestas, quæ quanuis in sacramēto ordinis non exprimitur manifeste vt reliqua officium hoc cōcernentia, vsus tamen obtinuit, ne cui vnctio conferatur extrema, nisi prius absoluto & eucharistie sacramēto puiso: sed hæc aliās, quando de vario diocesum vsu dicitur. ¶ Dices autē & tu, nōne Laurētius administrauit calicis sacramētū, sanguinem Christi, quod lōge superat vnctionē, quur nō poterit exhi-

De eccl.
hier. c. 5.

Vnctio
Mariæ.

1. Co. 12.

Iacob. 5.

S. Laurē.
calicem
ministra-
uit.

bere & hanc ipsam? Audi vicissim, quoniā diaconus potesta- tem suscipit (vt infra dicitur circa materiā ordinis) legendi euangelium, ministrandi presbytero, & illi assistendi in offi- cio suo: ideoq; in primitiua ecclesia tēpore martyrū, quando sacerdos distribuebat sacramētū sub specie panis, diacon⁹ tanquā minister eius dispensabat calicis siue sanguinis Chri- sti sacramētū: vnctio autē illa nō perinde est cōmunioni au- nexa, sicuti nunc in multis ecclesijs fuit consuetum circa cō- munionem calicis. Deinde ea doctorū quoque sententia est, vt maxime potuerit diaconus administrare sacramentum al- taris, quemadmodū & in casu fieri potest deficiēte presbyte- ro, non tamen inde sequitur, posse eundem exhibere etiam extremā vnctionem, quia omnis tum virtus tum oporatio in sacramento altaris consistit citra aliquem ministri respectū. vnctio autem, absolutio, & confirmatio peculiarem requi- runt etiā in ministrante virtutē. Præterea non exigua in- ter exhibitionem calicis domini & vnctionis differentia est. diaconus enim sacramentum calicis nō conficit, sed illud iā ante est in officio missæ consecratū, cuius minister tantum existit diaconus, nihil addens de suo: hic autem qui porrigit hoc sacramētū, simul quoq; conficit vt cōmissionem habes a Christo, quia in hac vnctione prolata verborum forma sit demū vnctionis sacramentum. licet enim id antea ab episco- pō consecratū, tamen non oleum, sed vnctio est sacramētū (eucharistia est sacramētū inesse quieto, vnctio inesse suc- cessiuo & transitorio ipso actu.) 2 A priori itaq; sententia nondū discedimus, quod sacerdos etiā non episcopus idone- us sit huius sacramenti minister, & nullus illo inferior in sta- tu, quoniā tantū ista duo sacramenta confirmatio & ordo re- licta sunt episcopis, ex causa quæ circa quodlibet sacramen- tum assignari solet, iuxta illud Dionysij, quia sacerdotes offi- cium habent illuminandi per doctrinā suam & administra- tionem sacramentorū, episcopi autē tanquam supremi hie- rarche, sancti gubernatores ecclesie potestatem etiā habent perficiendi de tribus ijs actibus hierarchicis, purgatione, il- luminatione & perfectione attingimus quædā in materia an- gelorum circa festum sancti Michaelis. Quanuis nunc quilibet sacerdos possit esse idone⁹ minister illius sacramēti, nul- lus tamen administrare debet extra necessitatem quæ legi non subiacet, nisi sacerdos proprius, hoc est episcopus siue

Dionys.

Tom. 3.

parochus, aut qui ordinariā ab illis habet potestātē: sicut enim episcopus consecrare non debet qui in aliena sit diocēsi, ita neq; oleo vngendus est quisquā, qui in alterius sit parochia & iurisdictione spiritali, idq; ob vitandā confusionem inordinatā in ecclesia Dei, atque vt disciplina ecclesiastica seruetur: ideoq; religiosi & mendicantibus quatuor. scilicet ordinibus sub pœna excommunicationis prohibitū est, quam ipso facto incurrunt, ne cui vel sacramentū altaris vel extremam conferant vñtionē sine indulgentia & permissione parochi. qui si impeditus fuerit aut absit, tunc sane proximus quisq; sacerdos potest sacramentū hoc administrare. Quodque iam de presbytero diximus, de vno tantū intelligi volumus, quis enim Iacobus pluraliter loquatur, tamē ibi numerus pluralis pro singulari ponitur, ait Michael de Bonon. atque hunc sensum nobis offert praxis ecclesię, nam & si plures possint in extrema vñtione adesse sacerdotes, quod ferre in monasterijs sit, ex ijs tamen vnus tantū & verba pronunciet sacramentalia, & cū hoc vngat. Quoniā sic conciliū Tolēta. reprehendit quēdam episcopū, qui oculorū morbo grauatus ipse quidē ordinabat alios, alio interim pronunciante verba, siquidem duo sacramēta imperfecta vnū perfectū nō faciunt, sacramenta autē ecclesię & vnica sunt & vnitatis sacramenta: vnde mirū mihi fieri solet de Marsilio quomodo dixerit mutū & manib⁹ priuatū posse baptizare paruulum, quod vnitatis sacramenti nunquam tolerabit.

3 Veniamus nunc ad eos qui sint huius sacramēti capaces, vbi principio liquet homini sano conferendū non esse, quia Iacobus de infirmantibus loquitur non bene valētibus. Ea enim huius sacramenti velut propria conditio est, q̄ foris agitur in eo, quicquid int⁹ significatur: significatur autē interna curatio animę a vitijs suis, ideoq; & foris in corpore oportet esse egritudinē, quam comitatur medicina, sub cuius forma & modo administratur hoc sacramētū. Nisi forte quispīā ex instinctu spūs sancti appeteret hoc sacramētum, sicut refert Paludensis de quibusdam sanctis qui statim postea sint mortui, quā susceperint vñtionis sacramentum, veluti prędixerant. Et in hoc casu sacramentum illud confertur etiam sanis, tamen certo citoq; morituris, idque per viam naturę. nam & illi connumerantur infirmis, etiam si infirmitatem non sentiant. Cōsequitur inde, quod qui sen-

Cle. recli.
de priui.

Vnus sacerdos
vngit.

C. quorū
dam
23. dist.

C. quia
passus
de conf.

Iaco. 5.

Qui sint
vngendi.

tentia lata cuicumque adiudicentur generi mortis, quanuis bene valeant, non sunt tamen huius sacramenti capaces: simile est de omnibus sanis, & tamen in periculo vitę cōstitutis, vt sunt puerperę, & qui vel ineunt certamen, vel periculosas suscipiūt nauigationes, quoniā non infirmantur: quod autē sunt in periculo mortis, potius ex fato vel humana prouenit voluntate q̄ cursu naturę, siquidē pleriq; in bello pereunt duris dētibus, quod dicitur: an autem alicui infirmo, & ad mortē iudicato sit conferendū, dubium quidē id est, sunt enim qui putent eum iam factum ex lata sentētia infamem, alij abitrantur porrigendū ei esse non minus q̄ pœnitentiā & Eucharistiā, verum in hoc casu quisque obseruet suę dicēsis consuetudinem.

4 Porro nec quilibet infirmitas sufficiens est ad augendam huius sacramenti capacitātē, sed quę multū sit periculosa iamq; minetur mortem, quā diu enim vitę spes est in aliquo, non debet ei conferri, quia vñctio vocatur extrema, locū non habitura in paruis, vel diu durantibus morbis, & qui alicui vitam tantum prorogant, vt sunt podagra, calculus, &c. sicut refert Aristoteles in libro de longitudine & breuitate vitę. ¶ Non vno tamen modo baptismus dicitur fore sacramentum primū, & hęc vñctio extrema, sed ideo baptismus primus est sacramentū, quod nullum possit esse ante eum, quū ipse sit quasi quidā ingressus & ianua omnium sacramentorū proprie loquendo, quoniā si quis ordinatus in presbyterum, cōperiat se deinceps non esse baptizatum, ordo futurus esset nullus: qui autem vñtionē suscipit extremam, potest reualefcere & sano deinceps corpore citra impedimentū particeps esse aliorum sacramentorū. quid quod in nonnullis diocēsisibus ea seruatur cōsuetudo vt infirmus primum suscipiat vñtionē, & deinde tandem Eucharistię sacramentum? pari modo si post extremam vñtionem infirmo occurrat aliquid confitēdum, etiam tunc sacerdos nō debet illi sacramentum absolutionis denegare.

¶ Quare aliquis iam mortuus non debet hoc sacramentum inungi, neque enim amplius est eius capax, quum non sit viator, & ideo in eo esse non potest virtus & efficacia sacramēti, quoniam sic ait Sapiens, lignū vbi ceciderit, ibi iacet: & Christus minatur venturam noctem in qua nemo operari queat, significans mortem imminentem: futura in super ea

C. super
eo de hæ
reticis li
bro 6.

Baptis-
mus pri-
mum sa-
cramen-

De pres-
byteris
nō bapti-
zatis. ca.
veniens.

Eccl. 12.
Io an. 10.

Mortui non vngendi.

Error Stapulē. Vbi sup. parte 2.

esset ignominia sacramenti, vt cū illo putre, examine & exanguē, cadauer inungeretur, quod gratiæ diuinæ capax non est, quum tamen illius infusio communis sit oīm sacramentorum operatio: Patet nunc illā vñtionē qua Dionysius refert perungi solita quondam in ecclesia primitiua mortuorū corpora, non fuisse sacramentalem, narrat enim ille quia post missam (ecce quō etiam tēporibus apostolorum moris fuit, super corporib⁹ mortuorū diuina celebrare officia) & post denunciationem mortuorū, habitamq; super eos orationem, sacerdos salutabat mortuū (puta salutatione huiusmodi, pax, siue dominus tecū, aut consimili) salutatione dehinc ab omnibus facta, episcopus sulo super mortuum oleo rursus orabat, postea corpus deponabatur in honestum locū sepulturæ. Vtiq; hæc olei infusio non fuit vñctio sacramentalis ex rationibus supra assignatis, sed cōsuetudo cæremonialis pia tamē & christiana, sicuti nunc suffitus thuris & asperiones aquæ benedictæ fiunt super corpora mortuorū. Non esse autē illam infusionē olei sacramentū (sicut turpiter errauit Stapulensis, somnians septē continuis diebus mortuorum corpora esse à sacerdotibus peruncta, quod sane nullū aduersatur cōsuetudini ecclesiastica) facile colligitur ex verbis Dionysij, quū ait, Memento vt in prima sancta regeneratione ante sacrū baptisma, prima sancti symboli participatio traditur initiando, post priorem oīm abiectam vestem, sancti chrisimatis oleū, & nunc in fine omniū defuncto itidē infunditur oleū. Atquit tunc quidem olei vñctio baptizandū euocabat ad sacra certamina, nunc autē infusum oleū signat eum qui defunctus est eadē sacra egisse certamina, sic fuisse consummatū. Pulchre hic declarat Dionysius, quid sibi ista voluerit inunctio defuncti, ne quicquam cōmemorat de operatione sacramentali, infusione gratiæ & remissione peccati, sed cōparat eam illi vñctioni quæ fit ante baptismū. cōstat autem istam nō esse sacramentum, quia aliās baptismus primum sacramentū non esset. Constanter itaq; adhuc cum ecclesia concludimus defunctos non esse huius sacramenti capaces. Quæres, quid agat sacerdos, si inter man⁹ illius moriatur infirmus? vel si dubitet ille de membro aliquo, viuāne an ne sit mortuum? Respondetur, quod quū inceptum iam vngere sacerdos, & vñctione nondum completā, moritur infirmus, desistere tunc debet: si autē de vitā dubium est, sic

faciat vt in baptismo, vngens eū sub conditione tali, si mortuus es, equidem te nō vngo: si autem viuus, per hanc sacramentalissimā vñtionem &c. ¶ Quauis ergo sacramenta ecclesiæ debent esse integra in hoc tamen casu non potest illud subsistere ob præmaturam infirmi mortem, id: oq; sacerdos nō pergat procedendo videns illum mortuum, sed potius summum pontificem Christum oret, vt ipse dignetur implere, quod sibi nō licuerit facere morte præpedito, requiem quoque mortuo precetur æternam, quam nobis quoq; concedat dominus noster Iesus Christus, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA SEXTA, de suscipientibus vñctionis sacramentū & in quibus membris.

¶ Si quis infirmatur. Iacob. 5.

Omilia superiori disseruimus de ijs qui suscipere debeant hoc sacramentum, superest ex dictis fragmentum quod nūc absoluemus, ne pereat: homini igitur

ei qui pœnitentiam non egerit, hoc quoq; sacramentum porrigendum non est, ita Innocent. I. inquit, non pœnitentibus illud fundi non potest, quia genus est sacramenti. nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnū genus posse putatur concedi? non pœnitentem intellige eum, qui sacramentum pœnitentiæ recusat accipere, quum potest, sed contemnit, maxime qui tempore paschali confessus non est, vel etiam aliquot annis antea, neq; apparent pœnitentiæ signa. Diuersum est in eo qui tempore paschali paruit præcepto ecclesiæ, etiam si morbo letali obruatur tātō, vt nequeat confiteri, vñctionis tamen sacramentū ei debet administrari, præsumitur enim de vnoquoq; quod propriæ suæ salutis non obliuiscatur, vnde & præsumēdum est eum habere contritionem in corde, etiam si non possit ore exprimere. Porro quum supra auditum sit & infra melius declarabitur, sacramentum hoc esse institutum contra venialia peccata, qui fatui & vel insaniant semper vel aliās fatui sunt & deliri, huius sacramenti non sunt capaces, quia peccatum actuale nullum habent: sin autem quis antea fuisse compos rationis, & labatur in amentiam, is sane pro tali habendus est quem se gefit antea, quum haberet rationis suæ usum: nisi forte iam vitam vixisset christiano indignam, sine omni pœnitentia, tamen

Innocēt. ca. illud. 95. dist.

lis enim etiā infania censendus est pro indigno, sed si antea pie vixit, etiā tunc pro Christiano haberi debet, nisi forsitā ita fureret & grauiter insaniret, vt inde sacramento ignominia inferretur, vel homines alij hinc offenderentur, tunc scitius est omittere: sed si gestibus & moribus fuerit compositis, etiam si deuotione non exhibeat, exuberi tamen ei debet hoc sacramentum, quia non requiritur deuotio actualis in eo qui sacramentū suscipit dignius. Exēplum tale proponunt doctores, si quis ex animo & toto cordis desiderio appetit sacramētum corporis Christi, & priusq̄ illud ei defertur, furore corripitur, volunt tu ne quoq; dandum ei esse sacramentum, etiam non declaranti aliquam deuotionem, modo ne sit importunus, vñ iniuria fiat sacramento. Subscribit huic sentētiæ & cōcilium quartum Carthaginē. canone 76. quom ait, Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dū ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phronesim versus fuerit dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuo creditur moriturus, recōcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia, si superuixerit, admonetur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quam diu sacerdos qui pœnitentiam dedit, probauerit (adde cano. qui recedunt, vige simo sexto, quæstione 6. cum concordantibus, disputationes doctorum remitto ad scholas) omnium istorū causa est hæc, quoniam etsi præparatio suscipientis sacramentum non nihil facit ad meritum, ipsum tamen sacramētum operationē suam & effectum habet ex opere ipso in se (in scholis sic dici solet, deuotio suscipientis auget meritum ex parte operis operantis, sed sacramentum habet suam efficaciam ex opere operato.) 2. Præterea infantes quoq; & paruuli, omnes nondum habētes vsum rationis vngendi non sunt, qui actua liter non peccarunt, ideoq̄ nec illius sacramenti forma eis competere potest, etsi peccatum habent originale, illud oportet per baptismum dilui, vnde nec vsus ecclesiæ inungendi paruulos (omitto quæ vir doctiss. Ioannes Maiorisen. inquisitiue proponit de iuuenibus in quarto.) Qua autem ætate esse debeant vngendi hoc sacramento, nō plane cōcordant omnes tum doctores, tum diœceses, G. Durādi (modo ne in sit vitium libro) terminum præfigit 18. an-

Furiosus
capit sa-
crāmē.

26. q. 6.
15. qui.

Paruuli
nō vng.

norum, alij 8. vel 10. annos cōstituunt, sed si inspiciamus sacramenti huius effectum & virtutem contra peccata venialia, atq; diabolicas suggestiones, equidem sic video & doctores & rationi esse conforme, vt omnibus ijs qui ad vsum rationis peruenerunt, iamq̄ norunt discernere inter bonum & malum, ac iam potuerunt mortalibus & venialibus peccatis transgredi & præuaricari, sacramentum hoc sit administrandum, nec aliquis in hoc vltior terminus præfigendus. ¶ Beatus enim Gregor. refert de filio cuiusdam Romani quinquennali, nimis delicate & indulgenter educato ita vt iam peccare: & blasphemaret, imminente autem iam morte illius, apparuerunt dæmones paruulo illi qui ibi infelicem suum exhalauit spiritum. ¶ Moneantur hoc exemplo parentes qui nimis molliter educant liberos, vt mature eos castigent, neq; indulgeant omnia, multo minus scelera eorum occultare vel excusare debebūt, dicēdo paruulos esse rudes, & rationis expertes, ideoq̄ cōuiuendum. ¶ Ecce quo Gregorius narrat hoc de paruulo quinquennali, qui si potuit intelligere malum, quomodo nō doceri poterat etiā quod bonum est? de educatione tamē liberorum vide homilias collegæ mei de decem præceptis. Volens hic intermitto illud quod quæri solet de Maria matre Iesu, an & ipsa sit vncta ante mortem suam, vt Albertus & quidam putarunt, quum enim iam ante fuerit plena gratiæ, quum ab angelo saluaretur, quātum creuit in gratia, in ipsa Christi conceptione, natiuitate, passione, & spiritus sancti missione? Quādo igitur patrona illa & mediatrix est atq; adeo protectrix omnium peccatorum & infirmorum, vncta vtiq̄ fuit plenitudine gratiæ à spiritu sancto, neque ei competere potuit forma illius sacramēti, vt per hanc vnctionem delerēt ei omnia peccata, quum fecerit tota pulchra & expers omnis macula peccatorum, sicut in homilia de eius cōceptione disseruimus, vñ mihi verisimile non sit, illam vtiq̄ sanctissimam suscepisse hoc sacramētum, & vt maxime suscepisset, tamen nihil inde accessionis factum esset in ea quo ad gratiam Dei auctiorem: quoniam si Abraham, quāto inferior quā Maria in gratia, nullā sensit ex circūcisione gratiā quæ suæ quartiplenitudini accessisset, sicut cōmuniter doctores intelligunt verba Pauli, q̄ ille suscepit signū circūcisionis, quasi non auderet dicere eū suscepisse gratiā circūcisionis, quāto min?

Lib. 4.
dial. c. 18

Maria
nō vncta

Luca 1.

Cati. 1.
Tom. 3.

Dist. 1.

Rom. 4.

Maria aliquod senserit argumentum gratiæ etiam ex hoc sacramento suscepto?

3 Multa quæ in controuersiam vocari solent, transeo, vt ijs liceat immorari longius, quæ ad ædificationem & instructionem vestram faciunt, audistis hactenus qui nã sunt huius sacramenti capaces, reliquum est nunc ostendere in quibus tandẽ membris, illud sit administrandũ? Id vt explicare liceat facilius, age hinc ordiamur, & dicamus, non vniuersum sane corpus hominis esse inungendũ, sed certa quædam & cõstituta membra: quoniam ita fit etiam in corporali medicina quod non operæ pretiũ est totũ perungere corpus, sed ea tantum membra in quibus ægritudo latet, & quasi radicatur: ideoq; etiã spiritualis medicinæ vnctio fieri debet in ijs locis vnde origo manat & cõsummatio peccati p̄det, contra quod institutũ est hoc sacramentum, ea sunt autem membra illa de quibus mox dicturi sumus. Verum quidem hoc est quod peccatum latet & residet in volũtate, exerit tamen se & manifestatur in opere per membra exteriora, ideoq; non voluntas hominis, sed extrema membra sunt hoc visibili signo illius sacramenti perungenda. Sed nondũ hæc intelligis? crediderim id quoq;, nã & mihi nõ parum laboris facessit tâta diocesium diuersitas, vt iã nõ videatur esse satis, ista applicare ad nostram tantũ diocesium Eychsteten. si forte in aliorũ quoq; manus peruenerint hæc nostra scripta. vt ergo omnes habeant huius rei fundamentum, porro iam paulo procedẽdum erit generalius. Quãdo tres sunt in nobis virtutes animæ, ad peccata venialia multũ pronæ, apprehensiuæ, appetitiuæ & sensitiuæ, ideoq; in omnibus istarũ virium membris, quãtum honestatis permittit ratio, potest hoc sacramentum vnctionis administrari. Alij virtutes illas animæ vocant, sensitiuã, generatiuam & motiuam. apprehensio ergo siue sensatio in 5. sensib. latet, generatiua in lũbis, motiua in pedibus, ita erunt capitales vnctiones septẽ. scilicet sensus, lumbi & pedes, quum autem oculi sint gemini, totidem aures, manus quoq;, lumbi & pedes, partiales erunt vnctiones 12. mirum de Scoto quod numerauit duntaxat 11. cum Brianstone & Scoticulis. ¶ Gerson tamen & Michael de Bononia admonent non male fieri, si pectus quoq; oleo sacro perungatur. mihi id sane de nulla diocesi certo cõstat. Deinde etiã si lingua quum membrum sit multum damnosum,

Quæ mēbra vn-genda.

Augusti.

12. vn-ctiones.

Pectus.

vnde & Iacobus perfectum vocat, quisquis non offenderit in lingua, per linguam enim virtus motiua non raro peccat loquendo, sensitiuæ gustando in cibo & potu, nõ tamen inungitur, ne cui nauseam ingerat oleum, sed extrema tantũmodo labra solẽt perungi. 3 Notandus etiam solerter est ordo membrorum quõ debeant inungi. 1. oculi. 2. aures. 3. nares. 4. labia. 5. manus. 6. pectus, lumbi in viris, in sceminis vero umbilicus, pro cuiusque diocesis consuetudine. 7. pedes. 4 Semper etiam membra dextera prius vngantur quàm sinistra quõ autem vnctiones oēs referantur ad vnum instans prolationis verborum vltimæ vnctionis, pro saluanda vnitæ sacramenti, mitto ad scholas, non est pro plebecula, cuius est simpliciter credere. 4 Quandoquidem omnium operum nostrorum origo est virtus memoratiua, effundens se per sensus exteriores, à quibus concipit rursus rerum exteriorum cognitionem: ideoq; vnctio quæ fit in membris illorum sensuum, omnino necessaria est in hoc sacramento, atq; id in omnibus locis est obseruandum: in reliquis autẽ membris licet vnctio solita fiat per ecclesiam Romanam, tamen quia sunt velut adminiculatoria sensuum membra, eorum vnctio nõ perinde est necessaria, sed adhiberi potest vel intermitteri pro cuiusque diocesis consuetudine: ibi enim locũ habet regula illa, vnaquæq; provincia sensu suo abundet. Hinc est quõd fere per vniuersam Germaniã ex innata modestia & verecundia comunitè non adhibetur vnctio lumborum siue umbilici, quoniam prius velut scaturigo concupiscentiæ nostræ, vt ait Alb. ex sensibus emanat: proinde reliqua nõ sunt substantiata in hoc sacramento, sed potius propter honestatem & scandali vitiationem fugienda, ne aliqua huic sacramento ignominia irrogetur. Eandem ob causam in puerperis & mulieribus alias non bene apud se cõstitutis intermitteri solet vnctio pedum, quod ea nõ sit necessaria. ¶ Præterea ob maiorem sacramenti reuerentiam, quum laicorum manus vngantur intrinsecus, in sacerdotibus tantum vngẽda sunt foris, quia antea in sacramento ordinis sunt perunctæ, vt ait G. Durand. hinc institutum ab ecclesia est, ne fiat vnctio in fronte & scapulis, quoniã ibi iam antea fit facta in alijs sacramentis. ¶ Similiter si infirmus careat membro vngẽdo, vnctio tunc fieri debet in parte proxime cõtigua, faciunt id ipsum quoq; nonnulli, quum illarũ partium membra fuerint

Lingua.

Iacob. 3.

Ordo vn-ctiois membrorum.

Vnctio mulierũ.

Alb.

Mutilatã

Palud. infecta vel vlcerebus vitiata, vel omnino talia quæ non liceat tangere. ¶ Quæri quidem hoc solet, an etiam cæcus natus debeat vngi in loco oculorū, qui tamen videndo non potuit peccare? In mutō minus dubium est, quoniam is est loquendo nihil peccarit, tamen edendo & bibendo vtiq̄ peccauit. ¶ Quoad cæcum autem, fere consentiunt doctores, atque id quidem habet vsus, vt etiam loca oculorum vngantur, licet enim actuali visu non peccarint, quis tamen credat eos non peccasse praua concupiscentia ad videndum illicita? ¶ Cæterum an quis sapius quàm semel in vna agitudine suscipere debeat hoc vñctionis sacramentum, etiam in controuersia vertitur. sunt enim qui dicant vnam huius olei vñctionem sufficere per integrum annum, vt G. Durand. & Brixnien. in reportorio. Alb. Magni tamen ponit tres menses. communis resolutio doctorum hæc est, quod quilibet homo quotiescunque mortali laborat ægritudine, metuens peccatis venialibus se esse obnoxium, sine quibus non facile transigi potest hæc vita, tunc potest illud suscipere sacramentum, neq; debet alius in hac re modus vel terminus præscribi, quin potius si quis hodie suscepisset vñctionem, & melius haberet, post 14. autem dies recideret in morbum ita quod periculum esset de vita, rursus potest accipere. atque hoc ecclesiarum nostrarum consuetudini & consentaneæ rationi magis est consonum, quia recurrente morbo, quid prohibeat repeti debere medicinam? Quum itaq; tantum sit in nobis malarum concupiscentiarum, per singulos sensus, quorum membra expurgat hoc sacramentū, quanto præparatior inde erit homo ad ingressum regni cælestis, in quod nihil coinquinatum intrabit? quauis etiam fieri non potest, si quis saltem suæ sit rationis compos, vt nō meminerit magis suorum peccatorum vidēs se sic vndique per singula membra perungi, vt non nouum super ijs dolorem sibi concipiat. debet autem ad hoc admoneri homines in publicis cōcionibus vt per hoc viuum & præsentaneū remedium magis moueantur ad salutarem cōuersionem à peccatis, tandemq; imminente mortis hora confirmētur aduersus insultus diaboli, multoq; minori impedimēto perueniāt ad gaudia scēlicitatis æternæ, quam nobis donet omnib⁹ bonorum omnium largitor Christus, Amen.

Apo. ii. Nota.

HOMILIA QVINQVAGESIMASEPTIMA de fructibus & effectibus huius sacramenti vñctionis.

¶ Si quis infirmatur inter vos. Iacob. 5.

Institutione huius sacramēti, materiam, formam, ministrum quoque & qui sint illius capaces, quæque sint mēbra vngenda, satis hæctenus monstrauimus, nunc demū quod præcipuum est aggredimur, & cui⁹ gratia hæc omnia sint instituta a Christo, & in quem finem, quid inde fructus proueniat hominibus. ¶ Habet ergo principio sacramentum effectum generalē ex præsidio gratiæ diuinæ, sicut alia sacramenta. s. quia cōfert gratiam & eam infundit in animam suscipientis. Ita enim ait August. sacramēta veteris legis tantum promittebant & significabant, sed sacramēta nouæ legi etiā dant salutē. ¶ Sequitur inde, quod si sint duo æqualis meriti, quorū alter moriatur sine hoc sacramento, alter vero particeps eius factus, hic illo futurus est in æternum beator, quoniā præterq̄ quod in gratia est ei æqualis habet etiam insuper gratiā huius sacramenti. Deus autem maiorem gloriā elargitur eis, qui auctiorē habuerunt gratiam in hac terra, iuxta illud prophetæ, exæquabit gratiā gratiæ, hoc est in proportionē exæquabit gratiam gloriæ cū gratia huius vitæ. Porro tanti momenti est talis gradus scēlitatis, vt si sit aliquis in pœna purgatorij, malit eam sustinere vsq; in diem nouissimū, quàm vt talē gloriæ gradū amittat, quapropter valde damnosum est si quis per negligentiam intermittat hoc sacramētum. ¶ Hinc iam progrediamur ad particulares effectus huius sacramenti, quorū primus est & fere præcipuus, peccatorum venialium remissio, iuxta illud Iacobi, si in peccatis fuerit, dimittentur ei, vnde satis patet hoc sacramentū esse institutum contra peccata, non tñ aduersus peccatū originale, quia illud delet baptism⁹, nec absolute contra mortalia quæ diluit pœnitentia, ergo tantum venialia. quæ id remediū nō faciat cōtra ea per vniuersam vitā nostram, sed differtur ad vltimum articulum mortis, supra diximus. ¶ Audio hic obiicere aliquem, etiā pœnitentiā esse institutam contra peccata venialia ¶ Verum quidē est, imo fere omnia in vniuersum sacramēta accidentaliter tollūt peccata venialia, pœnitentiā vero nō p̄cipue ordinata est.

Effectus vñctōis
Super Psal. 4.
Zac. 4.
Iacob .5.

yyyy iiii

contra ista venialia, sed contra defectum perimentem spiritua-
 lem vitam animæ, id solū fecit peccatum mortale, atque
 in huius rei argumentū supra dictum est in sacramento pœ-
 nitentiæ pium quidē esse & salutare vt confiteamur pecca-
 ta venialia, non autem necessariū, nisi in certis casibus vt ibi
 clare patuit. ¶ Sed hic mirū cupiam videri queat, quom rem-
 issio peccatorum præcipuum quiddam sit in sacramento,
 quare ibi per conditionem exprimitur? ait enim apostolus,
 si in peccatis fuerit: audiat ille, quoniam in alijs sacramentis
 effectus libere & absolute promittitur, quia forma eorū est
 pure indicatiua, huius autem sacramenti formula deprecati-
 uia est, vnde non merito peccatorum remissio promitti po-
 tuit per conditionem. Quæret adhuc aliquis, quidnam im-
 pulerit Iacobum ad hoc vt huiusmodi conditione expresse-
 rit effectum huius sacramenti? profecto præcogitauit ille &
 cognouit fore vt multi pij homines tam diligētī studio præ-
 paraturi se sint ad sacramentū pœnitentiæ & corporis Chri-
 sti, vt ibi eis remittantur peccata venialia cuncta: hinc subie-
 cit, & si in peccatis fuerit quasi dicere velit, præsumēdum
 est plerisque homines per pœnitentiā & sacramētum alta-
 ris abiicere omnia peccata, si ergo adhuc aliquid reliquiarū
 superesset, id ipsum dimittitur in hoc sacramēto. Sed video
 nondum tibi satisfactum, obiicis itaque hic mihi etiam sacra-
 mentum corporis Christi esse institutum aduersus venialia
 peccata, nō est autem vnius morbi nisi vnicum præcipuum
 remedium? Imo neque hoc ipsum eucharistiæ sacramentum
 præcipue est contra aliquod peccatum ordinatum, sed po-
 tissimus illius effectus est incrementum gratiæ in suscipien-
 te, vnde & nomen eucharistiæ traxit, quāuis synaxin appel-
 lent alij, per accidens tamen sacramentū quoque altaris de-
 lere potest peccata venialia, eo q̄ in illo augetur feruor cha-
 ritatis, quem antea peccata venialia quadam tepiditate in-
 fecerant. 2 Alia huius sacramenti virtus est subla-
 tio spiritualis fragilitatis, reliquiæ nimirum illæ sunt pecca-
 ti originalis simul & aliorum mortalium, quæ minus dispo-
 sitam sinunt esse mentem hominis, ablatis ijs per hoc sacra-
 mentum, tunc denique redit in nobis alacritas animi, ro-
 bur & consolatio. Id ita explicant nonnulli, sacramentum
 hoc ordinatum præcipue est & prodest aduersus quosdam
 defectus, per quos homo nō plane moritur spiritualiter, &

tamen languet, neque amplius valet firmiter perficere ope-
 ra vitæ & gloriæ, aduersus huiusmodi defectus. hic animatur
 & cōfirmatur animus, quare Iacobus ait, peccata hoc est re-
 liquiæ peccatorum dimittentur ei. Atqui reliquiæ illæ tribus
 modis cōsiderantur, primo, in quantum impediunt meritū,
 sic auferuntur per sacramentum corporis Christi: deinde ea
 ratione qua resistunt viribus corporis, & distrahunt ascen-
 sum animæ in cælum, maxime quū oriuntur ex peccatis obli-
 tis, vel per ignorantiam perpetratis, sic tolluntur in hoc sa-
 cramēto, cuius rei figura in veteri testamēto hæc fuit, quod
 per singulos annos semel vngebatur tabernaculum propter
 huiusmodi. vt sic dicā irregularitates, quæ obuenerit poterāt
 ex peccatis oculis siue oblitis. Sed nequeunt illa satis ca-
 pere simplices? Ecce adhuc apertius explicabimus illa ad-
 mentem Paluden. & Antonini, quoniam imminente iā mor-
 te variis modis opprimitur anima.

Exo. 46.

1 A diabolo hoste & tentatore continuo, qui homines
 iam morituros infestat acerrime, sicut hoc iam olim often-
 dit Deus in maledictione serpētis quū dixit, tu insidaberis
 calcaneo autē hominis vltimum vel extre-
 mum est, quare ibi mortem intellexit quam anxie expectat
 diabolus, siquidem tunc validissime hominem tentat.

Gen. 3.

2 Hinc etiam opprimitur anima in morte, quod ni-
 mium naturaliter dilexit corpus: vnde Paulus ait, nolimus
 expoliari sed superuestiri. sic ergo nimirum affecta anima cor-
 pori, negligit seipsum, ait August.

2. Cor. 5.

3 Obruitur insuper anima dum reuocat in memo-
 riam omnia peccata præterita, quæ tunc illi veluti noua ob-
 trudit diabolus & aggrauat vehementius, in hoc tantum si
 posset eam in desperationem adducere, & desperando face-
 re irrequietam.

4 Ad hæc non parum premitur anima & exhorre-
 scit ab aspectu dæmonum obuiantium illi circa tempus mor-
 tis, & properantium. si quid inde arripiant, certe enim qui
 non percipit Christo, sed ad mortem ipsius accurrat, nec mi-
 hi parcat nec tibi.

Glos. su-
per Dan.

5 Quin & contemplatione diuinæ iustitiæ percussa
 efficitur anima videns eā flecti non posse, ideoque dum con-
 siderat iram Dei, pœnam & cruciatus inferni concidit tota
 & exhorrescit. Ex ijs ergo anima percussa tremat, horret &

Iacob. 5. languet ad opera gloriæ, præcipue vero si antea magnis fuerit peccatis oppressa, timeatque ideo se derelictam à Deo contra omnes illas tétationes homo moriturus inungitur quasi fortis athleta, vnde robur recipit ad resistendum illis, atque hinc alacritas quædam enascitur, testante id Iacobo quum dicit, oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus. sic enim animatus & confirmatus maior cum alacritate morietur, & magis voluntarie vltro se offert in mortem, quare multum mæceri poterit apud dominum vt supra docuimus in sacramento penitentia, & per Chrysof. imo Christum ipsum comprobauimus.

Luc. 10. 3 Ad declarandos huius sacramenti effectus non parum conducit etiam materia olei, quod significationes. 6. habet hincinde in sacris literis & doctoribus.

1 Primum enim sanctificationem & sanationem insinuat, vt testatur exëplum Samaritani, qui vulneribus illius vinum infudit & oleum, facit ad hoc locus Efaïæ iã ante inductus.

Mat. 25. 2 Oleum designat nitorem conscientia, vt in homi.
Tom. 3. de. 10. virginibus dictum est, cum latiori explanatione.

fol. 5. 3 Robur quoque & obfirmationem membrorum significat, quapropter eo vtuntur athletæ congressuri.

Prou. 21. 4 Notat & pacem & misericordiam & mansuetudinem, vnde ait Sapiens, thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo iusti. Dauid quoque impinguaſti, inquit, in oleo ca put meum.

Pfal. 22. 5 Videtur respicere etiam sanctimoniam, in hoc enim omnia veteris legis sacrificia aspergebantur oleo, excepto illo pro peccatis, vasa insuper, ipsique adeo sacerdotes, reges & propheta vti declarauimus, oleo vngebantur.

Deut. 5. 6 Gaudium postremo significat & lætitiã, iuxta illud

Pfal. 44. 6 Gaudium postremo significat & lætitiã, iuxta illud

Pfal. 103. 17 Iud Davidis de Christo, vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, & alibi, vt exhilaret, ait, faciem eius in oleo & panis cor hominis confirmet, dominus etiam per Eſa. sic dicit, vt dare eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mæceris. Hæc omnia pulchre referuntur ad hoc ipsum vnctionis sacramentum. Cæterum quæ nam ex ijs duabus potissima sit huius sacramenti operatio, relegatum id sane volumus ad Scholas, quia priorè commendat Armacanus, Altifiodoren. Bonauè. Richardus, Scotus, Durad. Maronis, Maioris, &c. posteriorem refert S. Thomas, Alber. ma

gnus, S. Anton. Petrus de Palude, Briano &c. satis hoc est cuius, homini pio vt credat sacramentum illud rite susceptum ab ijs quibus necessariu est, vtrunque prestare effectum. Quapropter pulchrum est quod doctores illis sacramentis septem tribuunt virtutes, nam in baptismo præcipue confertur fides, in confirmatione fortitudo, in sacramento altaris charitas, in ordine scientia, in penitentia iustitia, in matrimonio continentia, & in sacramento vnctionis peculiariter confirmatur spes, quoniam ibi homo erigitur in spem bonam suscipiendæ felicitatis, vnde infirmo animo redit & quidè fortius vt inde facilius moriatur dum adeo ardentè sperat vitam se consequuturam æternam, iuxta illud Iob, habebis fiduciam proposita tibi spe, quoniam spes eorum immortalitate plent. 4 Tertia porro huius sacramenti operatio accidit, quoniam licet directe non medetur peccato mortali, tamen potest vt accidat illud, quod aut non curet mortalia hoc sacramentum, & supra docuimus quomodo illis medetur penitentia, & hinc quoque collectu facillimu est, quia sicut corporaliter non cõfertur medicina mortuis, sed male habentibus, ita spirituale remediũ nemini impedi debet nisi ei qui per gratiã Dei iã viuut, quisquis autem est in peccatis mortalibus demersus, spiritualiter mortuus est, sicut vocabu- Rom. 8. lum ipsum sonat, & affirmat Paulus, quia sapietia carnis mors est, ideoque & peccatores resurgentes spiritualiter intelliguntur per mortuos illos quos à morte corporali resuscitauit dominus, teste August. ¶ Quomodo igitur fieri possit vt sacramentum hoc tollat etiam peccatum mortale, præ cæteris diligentius docet varijs modis Armacanus de quæst. Armen. & Lib. 9. quidam alij: vna eius rei ratio est, quum quis in extremis cõ- 20. stitutus non potest peccatum aliquod mortale confiteri de quo contritus esset satis, licet sit attritus, si iam suscipiat hoc sacramentum, saluabitur, si non suscipiat, damnabitur. id ita exponunt, quando peccator cõtritione habet tepidã & imperfectam, qua non potest reconciliari Deo, si iam accesserit virtus huius sacramenti, ea tantum operabitur, vt inde contritione perficiat, quod citra dubiu quotidie sæpe fit in cõfessione. re, atque hæc illa est immensa Dei misericordia, quod per meritum passionis Christi in sacramentis adimplet quod in nobis erat imperfectum. Secundus modus est talis, quum quis iam est confessus, fieri adhuc potest vt absolutionem non suscipiat

à sacerdote ob imperfectā suam præparationem ad pœnitentiā, ita quod censetur fictus respectu pœnitentiæ, qui tamen satis esset instructus ad sacramentum vñctionis, in causa est, qua pœnitentia maiorē requirit præparationem quam vel baptismus vel vñctio. sic baptismum recipit paruulus sine volūtatis consensu & opere, aliquis vñctio iam rationis destitutus, neque peccarit suscipiendo, adhuc tñ possibile est, eum esse in aliquo peccato constitutū, quod ibi per vñctionis sacramentū dimittatur. Hoc ita accipies fieri potest vt qui peccator est, ignoret se esse peccatorē, sed credat se peccatorem nō esse, iuxta illud Apostoli, nihil mihi conscius sum, sed tñ in hoc non sum iustificatus, huiusmodi aliquis quum suscipit sacramentū nec dignus est neq; indignus (contrarie) & is quidem peccator est, quumq; suscipit hoc sacramentū, nec peccat, nec mœretur (vide Bonauen. & Henricū Gorchemi propof. 7. de eucharistia) in hoc iam casu potest talis peccator per medicinā extremæ vñctionis liberari ab illo peccato, qui per sacramentū corporis Christi ab eo liberatus nō erat. Video quidem hic Thomā dicere, quod si aliquis post diligentem inquisitionem & perscrutationem suæ conscientiæ quanuis forsitan minus sufficientem, sic tamē accedat ad sacramentum, remanente in eo peccato, quod ipsius subter fugiat cognitionē, tunc non peccet, quanto magis per huius sacramenti susceptionē acquirit remissionem illius peccati atq; is quidē innititur dicto B. August. in quodā ser. quū māducatur corpus Christi, tunc viuificat mortuos, mortui autē sunt peccatores. Verisimilis quidē hæc sententia est, fieri autem istud per vñctionis sacramentū, teste. etiā Gerson, qui dicit, quoniā vñctio extrema rite suscepta delet peccata venialia, imo iudicatur quasi absoluere ab omnibus peccatis, adiuncta precatione suscipiētis, idq; in virtute huius sacramenti, modo ille oret perseveratē pro se & ad animæ suæ salutem. Magna igitur & eximia est huius sacramenti dignitas, effectus immensis, & fructus copiosissimi, quapropter quilibet christianus summopere curare debet, ne sine eo sit ex hæ

1. Cor. 4.

In regu.
mor.

vita emigrandum sibi, sicque destituatur tantis virtutibus, qui potius laboret illud suscipere, & effectū eius fieri particeps vnde gloriā consequatur auctiorē in patria. eam nobis largiatur qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA OCTA
ua, de effectibus sacræ vñctionis, cum con-
clusionē huius materiæ.

¶ Si quis infirmatur inter vos. Iaco. 5.

Ixius homilia superiori quidam operetur hoc sacramentum in suscipiente, neque adhuc absoluit omnia: proinde quod superest in effectib⁹ illius, nunc deinceps explicabimus. Quartus ergo huius sacramenti effectus est, quia magnā admittit partē pœnæ temporalis pro peccatis debitā, vel in purgatorio luendæ, vt si cui pro peccati pœnā sexenniū sit in purgatorio sustinendū quando sine hoc sacramento moritur, iam verò quum suscipit, minuitur & decedet ei aliquid de tempore simul gravitate pœnæ, idque virtute huius sacramenti, testatur hoc sanctus Iacobus dicens, si in peccatis fuerit, dimittetur ei. Quū ergo vocabulū peccati in sacris literis aliās accipiat pro culpa, aliās pro ipsa peccati pœnā, volunt doctores intellexisse hic Iacobum de pœnā peccati. neq; vero id rarum esse in scripturis quod peccatum pro pœnā vsurpetur, quum ex multis locis probari potest, tum vero maxime ex eo quod dicit propheta, peccata, hoc est peccatorū tuorū pœnam, eleemosynis pauperū redime: simile est quod in Machabæis legitur, sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt à peccatis solvantur. non soluuntur autem defuncti à peccatis suis quoad culpā, sed quoad pœnā tantum: si ergo eleemosynæ & orationes pro defunctis adimunt pœnā pro peccatis debitā, quur non sacramentū vñctionis in virtute passionis & mortis Christi: etiā tolleret aliquā partē pœnæ, quū tamē omnis satisfactio promanet ex merito Christi? Sed audio quendam hic obiicere, supra hic ipse Iacobi locus allegatus est, pro peccatis venialibus, qui fieri potest, vt nūc nouo intellectu rapiatur ad pœnam pro peccatis debitā? Neq; nouū, id est profecto nec rarū in sacris literis, imo efficacissimum diuinæ sapientiæ & vbertatis agumentum, quod non

Iaco. 5.

Dani. 4.
2. Ma. 21.

Lib. 2. idem tantū locus, sed & vnica dictio varios habeat intellectus: præclare admiratur Augustinus has spiritus sancti diuitias in lib. de doct. christia. nemini igitur miru hoc fiat quod supra peccati vocabulu exposuimus de venialibus, hic autē pro pœna peccati, vide Gersonē & Lyrā in prologo biblia.

2 Superest & quinta huius sacramenti virtus, quō non tantum medetur animæ interius vti diximus, sed & corpus adiuuat, restituēdo illi sanitatē, id licet non numeretur inter præcipuos eius effectus, euenit tamen interdū, vt anima simul & corpore alleuet infirmum dominus, sunt enim sacramēta iam post mortē Christi multo efficaciora q̄ ante, siquidem pretiū prompte numeratū quāto plus valet quā adhuc debitum. Atqui hoc ipsum vnctionis sacramētum etiā ante mortē Christi hanc habuit virtutē, quod homines sanauit etiam in corpore, sicut testatur Marcus, nemini igitur de bet hoc iam videri alienum. Ad hæc Iacobi etiam verba videntur esse intelligēda de corpore & anima, quū ait, oratio fidei saluabit infirmū, & alleuiabit eum dominus. sic intellexit etiā gloss. dist. 95. presbyteros. Quæres forsitan, quur nō semper operetur sanitatem, sicuti factū est tēpore apostolorum? Ad hoc respondetur, quoniam quod illud ita euenit tēporibus apostolorum, factum est ad ædificationem fidei, vt sic ex sanitate corporali homines in principio fidei inducerentur ad sanitates animarum, sicut & in primitiua ecclesia spiritus sanctus in visibili dabatur specie, vt inde certiores fierent christiani & animosiores ad credenda atq; amplectēda mysteria fidei. idem quoque circa sacramētum vnctionis factum est. Quur autē non etiam nunc sanitas corporum ita consequatur vnctionis sacramētū, multæ possent assignari causæ, quibus hic vltro superfedemus. Hanc vero fiduciā habere quēlibet conuenit ad Deū, quod quādocunque vngitur oleo sacro, si etiā incolumitas corporis profutura sit tibi & salutis animæ suæ, non negaturus eam sit illi pro sua bonitate Deus: vnde præclare dicit Franciscus Maronis, an etiam alleuiatio infirmi vtilis profutura sit ecclesiæ vel priuatæ personæ, vt sic longiori vita auctius faciat meritum suum, scit Deus, qui pro suo beneplacito cuncta disponit. ¶ **Nar-**rat quidem Paluden. de quodam infirmo, qui sicut fuerat de membro vno ad aliud vnctus, ita successiue etiam conualuerit, sicque tota completa vnctione, ipse etiam integram re-

Mar. 6.
Iaco. 5.
Glossa.
Act. 10.
Maron.
Paludē.

euperarit sanitatem. Sunt qui sexto loco inter effectus huius sacramenti numerant & illud, quod cohibeat dæmonum insultus atque tétationes in morte. Accedit ijs omnibus quod quisquis inungitur, eo ipso declaras fidei suæ integritatē arguit se emori verum christianū, quoniā diabolis nihil perinde aduersum est & horrendū vt signum crucis, sicut testatur Lactan. quod quotiescunque Gentiles voluerunt sacrificare, si forsitan interfuit ibi christianus habes frontē cruce cōsignatam, non potuerint impietatē suorum sacrificiorū adimplere, sed neque idola quiuerint aliquod responsum dare pro more ijs a quibus fuerant interrogati.

¶ Atqui in hoc sacramento varijs modis vsurpatur signū sanctæ crucis, quapropter merito abhorret diabolus, & fugit. Gerson supermagnificat refert interrogationē factam esse a vna sine quadā adulta, quidnam sit præcipuum illud, quo omnia maxime insultibus & insidijs dæmonum queat resistit post multā deliberationem inde inclamasse eā, crux est, quā vocem inquit ille, accipi tanquam cælitus delapsam, sicut & erat. Quod autem vnctio illa argumentū sit vere pij & christiani animi, vel hinc facile patet, si quis expēdat, quod quē admodum vnctus est ante baptismum vt ecclesiam ingrederentur militantē, ita nunc demum vngatur quoque intraturus in ecclesiam triumphantē. & hanc fidem suam confirmat ille, opere susceptionis huius sacramenti.

3 Hinc quis nō videt obsecro, quātē superstitiones quamq; impiæ persuasiones suscitæ sint ab hoste & insidiatore bonorū omnium diabolo aduersus hoc sacramētum? videns enim ille quantū defectionis fiat à sua tyrānide hoc ipsum sacramentum. conatur id omnino subuertere vel impedire, homines quoque ab eo abalienare.

1 In hoc fraudulenter comentus est hunc errorem, quod multi persuasum habent si suscipiant hoc vnctionis sacramentum, se celerius morituros, quū tamen diuersum iā supra sit à nobis probatum & ostēsum, plerosq; sanitatē inde recipere, qui aliās erant morituri.

2 Non dissimile isti quod clamant alij per hęc olei vnctionem diminui calorem naturalem.

3 Nonnulli impie contendunt aliquem vnctum amittere pilos, quod aliās vt plurimū fieri solet ex grauibus morbis, id isti imputant sacramento.

Alius effectus.
Lib. 4. c. 27.
Superstitiones in hoc sacramēto

4. Sunt quidā adhuc tam stolidi & vesani, vt dicant mulierem grauidā ex hoc sacramento venire in periculum partus, infantulum quoq; laboraturū icteria.

5. Alius est error quorundā asserentium apes circū circa aedes in quibus perungitur aliquis emori.

6. Nescio ridiculū ne sit magis an impiū, quod alij cogitant & putant infirmum post vnctionem fortius tentari quam ante, diuersum supra probauimus ipsi.

7. Accessit his erroribus & inepta anicularū superstitio, qua persuasum habent, vnctos hoc oleo sacro non debere toto anno saltare quia aliās moriantur.

8. Pro nihilo habendū est, vt erant ne quis integro anno nudis pedibus tangat terrā, neue pedes abluat, nisi forte ad aliquot dies, in honorē sacramenti, id laudi tribuendū foret: nihil quoq; necessariū est semper habere lucernā succensam, quandiu durat infirmitas. Huiusmodi erroribus implicati hoīes, eōsq; sic dubios reddunt, vt difficilius persuaderi possint ad suscipiendū hoc sacramentū. ita fit q̄ multi se ipsos negligunt, dumq; sibi vitam semper pollicentur lōgiore, tanto sacre vnctionis thesauro priuantur. Debent etiam singula mēbra peruncta rursus detergi lino aut cōsimili materia, quæ deinceps vel exuratur, vel in flumen abiiciatur: si militer & sacerdos manus sale & aqua fricando abluat, quæ deinde cū lino cōburantur. ¶ Sunt quidē in hoc sacramēto

Accidentalia.

accidentalia multa, maxime in hac nostra diocesi, vt in non nullis locis obtinuit cōsuetudo, infirmos, si cōualescant, rursus abluī prius in mēbris hoc oleo perunctis, q̄ admittantur in balneū. Alibi permissum hoc quoq; est sacerdotib⁹ vt vngendo leprosos loco pollicis vtantur ligno tenui quod inde vna cū absterforijs exuratur, vel in flumē proiciatur. In morbis contagiosis, vt in horrēda epidimiæ peste (à qua nos præseruet Christus) potest hoc sacramentū vnctionis etiam virga aut baculo porrecto administrari, pro consuetudine diocesis, & vt habent obsequialia. De necessitate huius sacramenti posset etiā multis differi, sed ne lōgius euagemur & ad cōcludendā hęc quoq; materiā properemus, q̄uis absolute nullū homini est necessariū sacramentū, siquidē virtutē suam Deus sacramentis nō alligauit: attamē baptismus & pœnitentiæ cōmuniter perhibentur necessaria esse sacramēta: confirmatio quoque, sacramentum altaris & extrema

vnctio aliquatenus sunt necessaria, quāuis aliud alio magis, vt sacramentum eucharistiæ multis modis est necessarium magis quā vnctio, ideoq; in interdīcto vbi permittitur alicui sacramētum altaris, vnctionis tamen sacramentū ei interdicitur. In vniuersum ergo hoc sacramētum ita quoque necessarium est vt alia, nempe ne contemnatur vsque adeo, vt dato casu quem supra ostendimus, vnctus possit saluari, & is qui vnctus non est pro merito suo damnetur. Vñ multū necessariū est hoc sacramētum, ex cuius susceptione quis gaudijs perfruatur æternis. ¶ Quilibet igitur letaliter infirmus credat certoq; sciat se hoc sacramento plurimum indigere, quod possemus explicare ad longum: sumus autē contēti manifestissimis beati Iacobi verbis, quæ & ipsa sonāt per modum præcepti, sicuti Felix 3. hoc ipsum serio districteq; mādauit. 4. Nunc demū & postremo quidem loco progrediamur ad consuetudinem ecclesiasticā administrandi hoc sacramentū, vñ cognoscāt catholici oēs quā præclaris ceremonijs & orationibus in hoc adhibitis solet illud sacramentū conferri: appareat etiam quā inique hæretici omnes oblatrent & reiciant sine causā. ¶ Primum omnium, quum sacerdos venit ad locū vbi infirmus decumbit, dicit, Pax huic domui & omnibus habitātibus in ea. Provenit hęc salutatio ex præcepto Christi, quod dedit Apostolis. Deinde interrogat infirmum, an cupiat sacramētum extremæ vnctionis, quo affirmāte, subiungit sacerdos, Dñs tecum & cū spiritu tuo. Exaudi nos domine sancte pater omnipotēs æterne Deus, & humilitatis nostræ officijs gratiam tuæ visitationis mitte, vt quorum adimus habitaculum, tuam in eorū cordibus facias māsionem, per Christum dominum nostrū. Mox subnectit septem psalmos pœnitentiales, cum septem antiphonis, quæ sunt tales.

Necessitas huius sacramēti.

Ceremoniæ huius sacramēti.

Mat. & Luc. 10.

Collecta

Psalmi,

1 Sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde, sed tu domine cōuertere & erripe animam meam.

Psal. 6.

2 Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum, hic quū audisset quia Iesus veniret in Galilæam, rogabat eum, vt sanaret filium eius.

Ioan. 4.

3 Domine puer meus iacet in domo, & male torquetur. Amen dico tibi, ego veniam & curabo eum.

Mat. 8.

4 Cor contritum & humiliatum ne despicias Deus, sed

Psal. 50.

propter misericordiam tuam miserere mei.
 Iohan. 4. 5 Domine descende vt sanes filium meum, priusquam moriatur. Dicit ei Iesus, Vade filius tuus viuit.
 Mat. 8. 6 Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.
 Mat. 4. 7 Quum sol occidisset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad Iesum, & curabantur.
 ¶ His ita per oratis sacerdos admonet infirmū, vt Deum & electos Dei imploret: adhortatur etiam circumstantes, vt orent pro infirmo, atque statim incipit orare Letaniam, K. C.
 Letania. K. Christe audi nos, &c. sicut habet ordo & tot^o Letaniæ processus, nisi quod responso semper dirigitur super infirmum: & in fine addit, Vt veniā ei dones, te rogamus audi nos. Vt sanitatem animæ & corporis ei dones, te rogamus audi nos. Vt misericordia tua ei subueniat, te rogamus audi nos. Vt à lecto agritudinis tua potentia eum erigat ad salutem, te rogamus audi nos. Vt cælesti eum medicina reficias, te rogamus audi nos. Vt præsentiam & solatium sanctorum angelorum ei adesse iubeas, te rogamus audi nos. Vt vitam æternā ei dones, te rogamus, &c. ¶ Et inde post aliquot preces sacerdos sic orat, Omnipotens & misericors Deus, quæsumus immensam pietatē tuam, vt ad introitum humilitatis nostræ hunc famulū tuum in hoc habitaculo tuo fessum iacentem salutifera cōsolatione visitare digneris, sicut visitasti Tobiam & Saram, focrum Petri, puerumq; Ceturionis, ita & istum, vt pristina sanitate animæ corporisq; recepta, gratiarum tibi in ecclesia tua referat actionē, per Christum dominū nostrū. ¶ Postea sacerdos potest ex collectis sequētibus quotquot volet orare, Deus qui famulo tuo Ezechia ter quinos annos ad vitam donasti, ita & hunc famulū tuum à lecto agritudinis suæ tua potētia erigat ad salutem, per Christum dñm nostrum. ¶ Deus qui facturæ tuæ pio semper dominaris affectu, inclina aurē tuam supplicationibus nostris, & famulū tuum ex aduersa corporis valetudine laborātem propius respice, & visita eum in salutari tuo, ac cælestis gratiæ ei præsta medicinam, per Christum. ¶ Virtutum cælestium Deus, qui ab humanis corporibus omnē languorem & omnem infirmitatē præcepti tui potestate depellis, adesto propitius huic famulo, vt fugatis infirmitatibus, & viribus receptis, nomen sanctum tuū insaurata protinus sanitate

benedicat, per Christum dñm nostrum. ¶ Respice domine famulum tuū infirmitate sui corporis laborantē, & refoue animā quam creasti, vt castigationibus emundata, continuo sentiat tuam medicinam salutarem, per Christum dominū.
 ¶ Deinde imponit sacerdos manus suas super caput infirmi, & ait, Sanet te Deus pater qui te creauit, Amē. Sanet te Dei filius qui pro te passus est in cruce, Amē. Sanet te spūs sanctus, qui pro te effusus est in baptismo, Amē. Sanet te sancta trinitas, vnus Deus ab omni dolore & infirmitate, qui viuit & regnat per omnia secula seculorū, Amē. ¶ Hic iam porro submonet infirmum, si forsan aliquid ei adhuc occurrat confitendum, atq; ad minus generalem ei pronuntiat confessionem. In quibusdam dicecesibus multæ solent adhuc geri collectæ, quæ nō sunt de substantia sacramēti. ¶ Post hæc offert sacerdos infirmo osculandam imaginem crucifixi, ipsumq; confirmat vt in omnibus aduersis recurrat ad passionem & mortē Christi, atq; subiungit hanc orationē, Omnipotens sempiternus Deus, qui per B. Iacobum apostolū tuum dixisti, infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ & orent super eū, vngētes eū oleo in nomine dñi, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dñs, & si in peccatis sit dimittentur ei, te suppliciter exoramus, vt hic famulus tuus per ministerium nostræ vnctionis & donum tuæ sanctæ pietatis, peccatorū suorum veniam cōsequi, & ad vitam æternā peruenire mereatur, per Christū. ¶ In casu tamen necessitatis orationes illæ oēs omittuntur, atq; si sit periculū de morte, statim aggressurus vnctionē sacerdos pollicem modice intingit in oleū, & vngit membra infirmi iuxta formā supradictā: finita vltima vnctione, lotisq; rursus manibus cū sale & aqua, iterū sic incipit orare, Omnipotēs sempiternus Deus, qui subuenis in periculis & in necessitate laborātibus, maiestātē tuam suppliciter oramus, vt mittere digneris sanctum angelū tuū, qui famulū tuū hūc in angustijs & necessitatibus laborantē cōsolationibus tuis attollat, quibus & de presenti cōsequatur auxiliū, & æterna remedia apprehēdat, per Christū. ¶ Dñe Iesu Christe, qui es saluator & redemptio nostra, qui es salus & medicina, à quo oīs sanitas & medicamentū venit, qui voce Apostoli tui nos instruis, vt liguidos olei liquore tangētes, tuæ pietatis misericordiā

Collecta

postulemus: respice propitius super hunc famulum tuum ab illa mirabili summitate calorum, ut quem languor ad exitum, & virum contractio iam pertrahit ad occasum, extingue in eo libidinum & febrium aestus, dolorum stimulos ac vitiorum contere cruciatus, aegritudinum & cupiditatum tormenta dissolue, superbiae inflationem tumoremque compesce, vlcera & putredines vitiorum euacua, viscerum interna, cordiumque ac medullarum & cogitationum sana discrimina, conscientiarum atque plagarum obducito cicatrices, tuque veteres & immensas remoue passiones, opera carnis sanguinisque materias compone ac delictorum illi veniam propitius attribue, sicque illum iugiter custodiat pietas tua, ut nec ad corruptionem aliquando sanitas, nec ad perditionem te auxiliante hunc perducatur infirmitas, fiatque haec unctio olei illi sacra perunctio, cocita morbi praesentis expulsio, & omnium peccatorum remissio, te concedente saluator mundi, qui viuis ac regnas Deus, &c. (His omnibus peractis, infirmus in quibusdam diocesis bus suscipit etiam sacramentum corporis Christi) ad extremum sacerdos aqua benedicta aspergit infirmum & circumstantes, sic concludens, Benedictio Dei patris & omnipotentis, & filii & spiritus sancti descendat super te, & maneat semper. ¶ Potest etiam apud infirmum fieri inquisitio talis vel a sacerdote vel a quouis alio, Credis omnia quaecunque continet vera fides Catholica totius ecclesiae Christi? Credo. Laetaris ne & gaudes te moriturum in hac vera & christiana fide? Gaudeo. Agnoscis ipse peccata tua, quibus per omnem vitam tate opere Deum offendisti? Agnosco. Poenitet iam te huiusmodi offensa diuina? Poenitet. Habes etiam propositum firmum porro ab huiusmodi offensa cauendum? Propono equidem assistente in hoc mihi gratia Dei. Credis ne quia per meritum, passionis redemptoris nostri domini Iesu Christi venturus sis ad gloriam, & non per propria merita? Et id quoque credo, nam opera mea quantula erunt citra gratiam suam. ¶ Id igitur fac mi frater, & ideo ubicunque se tibi obtulerit hostis & infidiator noster diabolus, semper ei obtrude meritum passionis & mortis Christi saluatoris omnium nostrum. Pax itaque Christi sit tecum, & tueatur atque custodiat te in vitam aeternam. ¶ Audistis nimirum haecenus dilectissimi, quam pijs orationibus vtatur ecclesia, vtique ex instinctu spiritus sancti, circa hoc sacramentum unctionis, quibus &

Quarenda ab vngendo.

Recessus sacerdotis.

infirmus & circumstantes moueantur ad pietatem, confirmetur in fide, meminerint sedulo dilectionis & misericordiae diuinae: vt interim mera sit impietas & blasphemia Neochristianorum contemnentium hoc sacramentum ad contumeliam Christi & spiritus sancti. Catholici autem cum magno desyderio & pio quodam affectu suscipiunt illud, vt sic feliciter ab hac vita commigrent in patriam beatitudinis aeternae, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMANO-
na, qua in vniuersum disseritur de sacramento
ordinis & sextuplici potestate spiritali.

¶ Vos sacerdotes domini vocabimini,
ministri Dei nostri dicitur vobis.

Esaiæ sexagesimoprimo.

¶ Pactum meum fuit cum Leui vitæ & pacis.
Malachiae secundo.

Vimus ille idemque potentissimus mundi gubernator Deus ita omnia ordinauit, vt sibi quoque decentis gloriae velit exhiberi cultum ab hominibus, vnde & per prophetam dicit, filius honorat patrem & seruus dominum suum: si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si dominus ego sum, vbi est timor meus? Veruntamen praeter cultum patriae quo omnes generaliter homines tenentur agnoscere, colere, & summe obseruare Deum: expetit insuper dominus ex hominibus sibi quosdam veluti proprie esse addictos in vniuerso cultu diuino, tales fuerunt in lege naturae primogeniti, inde pontifices, sacerdotes & Leuitae in lege Moysei (vide Tom. 3. homiliae.) sicut ergo Moyses sacerdotium habuit Aaronicum omnibus officijs instructum, quoniam sic & unctioes & consecrationes illorum describuntur ad longum in Leuitico & Exodo. Ita dominus Iesus legem constitutum nouam Evangelicam hanc, illi consultum quoque voluit de sacerdotio nouo, quod veteri isti succederet: connexa enim sunt tria haec inter se, sacerdotium lex & sacrificium, ita vt legis, sacrificij, & sacerdotij, necesse esse vt & legis translatio & sacrificij fiat vnde constat Christum non abrogasse sacerdotium, sed in melius transmutasse, sibique ministros elegerit nouos. Et sic vt Deus olim pactum iniit cum tribu Leui vitæ & pacis, ita & quidem fortius foedus pepigit cum sacerdotibus noui

Mala. 1.

1. Par. 23.

Exod. 24

Leui. 8.

Nexus

sacerdotij,

sacrificij,

Et sic

Heb. 7.

Ioan. 20. *Stamēti*, quibus etiam tradidit clauēs & potestātē claudendi atq; apertendi cælum, quibus dedit potestatem sacratissimū corporis & sanguinis sui sacramentū consecrandi. Præuidit Luc. 22. hoc ipsum in spū Esaias dicens, vos sacerdotes domini vocabimini, ministri Dei nostri, dicetur vobis, loquens de futuris sacerdotibus Christi, non de ijs qui tunc erant Aaronis sectatores. id colliges ex ei⁹ capitis exordio, quod sic habet spiritus domini super me, eo q̄ vnxit me, ad euangelizandū mansuetis misit me: quæ etiā verba propheta in spū vaticinatus est de Christo vero Messia, sicut ipse testatus est, dicens, Hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris: sicut ergo ab initio loquitur de Messia, deinde de ædificatione ecclesiæ, ita postremo digreditur ad prophetiam de nouo sacerdotio Euāgelicæ legis: iuxta vaticinium propheticum ex quo hæc nostra cœpit homilia, vos sacerdotes, &c.

Aue Maria.

Euangelium Luc. 10. vel Matth. 10. aut Lucæ 12. siue Ioan. 20.

Magister in litera. **¶** De ordinis sacramēto dicturo mihi operæpretium videtur non nihil primum de ordine in cōmuni attingere, vt deinde facilius sit probatio qua ostendatur ordinem esse sacramentum. Est igitur ordo signū sacrum cum quo potestas spiritalis cōfertur & officiū ordinato: ordo autē Latinis ideo dicitur cœpit, quoniā ministri ecclesiæ non oēs æqualē habēt potestātē, sed quisque illorū pulchro & conuenienti ordine est à deo cōstitutus: vbi enim nullus ordo, ibi horror & perpetua confusio est, sic in cælis est etiam ordo quidam inter beatos, ideoque & in ecclesia militanti merito esse debet, sicut præcepit dominus Moyfi, vt faceret omnia iuxta figurā quæ monstrata est ei in mōte: vnde colligunt doctores ecclesiæ militantem debere à triumphante velut imaginē quandam exemplarē sumere. Ita & Bern. ait ad Papā Eugenium, nō vilem reputes formā hanc, quia in terra est, exemplar habet in cælo. Et inde, nō est paruipēdendū quōd & Deum habet autorē, & de cælo ducit originem. Huc facit illud quod scribit B. Greg. ad episcopos Gallia: ad hoc diuinæ dispositionis prouiso gradus & diuersos ordines cōstituit esse distinctos, vt dū reuerentiā minores potioribus exhiberēt, & potiores minoribus dilectionem impenderēt, vna concordia fieret ex diuersitate cōtextio: & recte officiorum moles

gereretur administratione singulorum, neque enim vnuerſitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eā differentia ordo seruaret: quæ vero creatura in vna eadēque æqualitate gubernari vel viuere nō potest, cælestiū militiarū exemplar nos instruit, quia dum sunt angeli, sunt archangeli, liquet quōd non æquales sunt, sed in potestate differt vnus ab alio & ordine. ¶ Docet hoc ipsum & Dionysius pulchre in quadā epistola ad Demophylum monachū, quū ait, Si distinctiones ordinēque confundere, sacramentissimas Dei sanctiones & iura transgredi est, omni profecto ratione caret, Dei causa peruertere traditū diuinit⁹ ordinem. Et inde, neque enim sancta sanctorum simpliciter omnibus sunt in accessa, verū ijs appropinquat magis Pontificum sacra distinctio, deinde sacerdotum ordo, quos deinceps & ministrorum sequitur ordo. Ecce quantum opere affirmat Dionysius hunc ordinem ministrorum esse diuinitus institutum, quoniam sicut inæqualem in ecclesiastica hierarchia ministri Dei sortiti sunt potestatem, ita gradus & ordines faciunt inæqualiter distinctos, omnes tamen habent potestatem eminentem præ cæteris hominibus in ecclesia, quoad exercitationem ecclesiastici alicuius operis spirituale, quauis sunt qui velint omne ministerium ordinis directum esse debere ad hoc sacramentum altaris, sed hæc deinceps.

2 Et si ab ipsis iam inde temporibus apostolorum omnes Sacerdotiū à deo ecclesiæ per vnuerſum mundū sacerdotibus vsq; sint ordinati & vnctis, vsque ad hunc diē, attamen ne aliqua ex parte institutū ecclesiæ ordinationē ac tranquillitatē non satis perturbaret perfidus apostata Lutherus, hic quoq; abominabilem nobis errorem ingessit, negans ordinē esse sacramentum, ordinationem multis modis subfannat, vnctionem chrismatis risui habet. At nos iā probabimus ordinē imo ordinationem (nam ordo proprie est potestas collata in hoc sacramento) esse sacramentum, vbi quauis vel solus ecclesiæ vsus, vel conciliorū constitutiones, cuique christiano satis poterant & debebant facere ad persuadendum hoc, sacris tamen literis id ipsum confirmabimus. Namque in veteri etiam testamentum videmus vndique quomodo typicum illud sacerdotium à Deo institutum, electum, sanctificatum & priuilegijs sit donatum: vnde & Paulus vetat aliquem sibi sumere honorem, nisi sit vocatus à Deo vt Aaron. In veteri autem

testamento constat non quoslibet esse à deo vocatos, quoniam sic Deus dixit ad Moysen, Applica ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungatur mihi, Aaron, Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar, & cunctorum consecrabis manus, sanctificabisq; illos, ut sacerdotio fungantur mihi. ¶ Compleuit hæc omnia Moyses deinceps, sicut legimus in Levitico, quantis ceremonijs vestitus & reliqui apparatus, tum vnctiones, tum consecrationes omnes sint consummata. Morituro quoq; iam Aaroni in monte Hor exiit Moyses habitum pontificalé, quo mortuo induit illum Eleazari filio Aaronis. Officij huius sublimitatē quā affectare cœpissent Chore, Dathan & Abiron, quanuis Leuitæ essent & ministri templi, quia tamen temere sibi arrogabant sacerdotalis muneris sanctimoniam (quod nūc tentant quidam laici Lutherani, sed quo effectu, viderint ipsi) deuorauit terra morsu amarissimo, & viui descēderunt in infernum. Profecto nisi tam eximia fuisset sacerdotij dignitas, ad quam tres illi cum alijs. 250. viris idonei non erant, Deus tā horribili & inaudita plaga eos non afflixisset. Porro quum Phinees interfecisset Zambri principem ex tribu Simeon, eo quod palam in cōspectu Moysi & populi vniuersi ingressus esset ad mulierculam Madianitidem, voluit hoc illi rependere Deus, & ait ad Moysen, Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam à filijs Israel, quia zelō cōmotus est contra eos, ut non ipse delerē eos in zelo meo, idcirco loquere ad eū, ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quā semini eius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorū Israel, utique nisi magnum & eximium quiddam esset sacerdotiū, quorsum pertineret promissum illi esse pactum sacerdotij sempiternum? Præterea fœdus quod pepigit Deus cum tribu Leui, multum exaggerat Malachias, dicens, Pactum meū fuit cum Leui, dicit dominus exercituum, pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas nō est inuenta in labijs eius, in pace & æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legē requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Ecce quā sublimis & sanctus fuit iam olim ordo sacerdotalis, vsque adeo ut sacerdotem angelū vocare non dedignetur Deus? Dignitas ea deinceps

loco grauissima pœnæ adēpta est sacerdoti Heli & filijs ei.

3 Dices autem hæc omnia pertinere ad sacerdotium Aaronis in veteri lege quando & scriptum est ex verbo sacerdotū pendere omnia. Atqui locus hic expostulat probationem de ordine noui testamenti quod sit sacramentum. Quis ignorat hæc obsecro, aut quem tandem latet discrimen sacerdotij vtriusque legis? quicquid enim nunc est in veritate, illic tantum erat in figura & vmbra: sicut ipsa quoq; lex vmbra habuit futurorum bonorum. Non est autē animus hic dicere, quod ex signo sacramentali, & in virtute eius collata sit sacerdoti ordinato gratia Dei, quāuis id sensit rex Angliæ scribens contra Lutherū, & tamen Deus præcepit Moysi ut vngeret atque sanctificaret eos, vnde satis probabile est collatam esse ibi gratiam diuinam (siue ex opere operato siue opere operante) at nos hic confirmabimus ordinem noui testamenti proprie esse sacramētum, omnia enim quæ ab initio dicta sunt de proprietate sacramenti, conueniunt etiā ordinibus, itaq; à christianis omnibus pro sacramento ecclesiæ haberi debet. August. nanque sacramētum definiens sic inquit, Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Sūt autem in ordine signa visibilia clauium, lucernarum, libri, calicis, panis & vini &c. sicut inde in collatione singulorum ordinum dicitur. Vnum hic restat docendum, quod in ordine conferatur gratia diuina ordinato. Patet autem hoc principio manifeste ex Paulo, quum scribit ad Timotheum, Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij, hæc meditare, in his esto, ut perfectus tuus manifestus sit omnibus. Ibi Paulus & signum monstrat sensibile externum, scilicet impositionem manuum, & simul commemorat gratiam quæ data sit ei cum impositione manuum presbyterij. Et inde, admonet eundem quoque ut resuscitet gratiam Dei quæ in ipso est per impositionem manuum suarum. Ita nimirum intellexit verba hæc B. August. in lib. quæst. vct. & noui test. postquam dixit insufflationem illam à Christo factam ad apostolos, gratiam hanc esse, quæ per traditionem infunditur ordinatis. vnde & Paulus inquit, noli negligere gratiā quæ in te est. Chrysol. quoque ad eundem sensum accepit, quū dixit, Ita Tim. electus est. prophetias autem plurimas dicit fortassis & illam per quam ipsam acceperat, quando eum &

Deut. xi.

Heb. 10.

Ordo sacramētū.

1. Tim. 4.

Augusti. c. 9.

circumcidit atque ordinavit, quemadmodum & ipse scribit, noli negligere gratiam quæ est in te.

4 Ad Titum etiam sic scribit Apostolus, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ defunt corrigas & constituas p̄ ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Ecce quomodo Paulus non solum ordinavit Titum, & cõstituit episcopum, sed etiam potestatem dedit illi alios consecrandi. Rur-

1. Tim. 5. sus quoque ad Timoth. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Ex ijs duobus locis cõstat aperte, ordinem conferre gratiã in manuum impositione. Sed hic remouendum aliquid est propter vocabulum bresbyteri, quod apud Græcos seniore sonat, ita vt illo v-

Presbyte titur etiam Lucas. Quæres ergo quur illos non vtitato scri-
ri dicti, pturæ nomine vocarint sacerdotes? Respondetur ad hoc, ga
non sa- pturæ nomine vocarint sacerdotes? Respondetur ad hoc, ga
cerdotes pturæ nomine vocarint sacerdotes? Respondetur ad hoc, ga
rosolymitanum erant adhuc pontifices & sacerdotes lega-
les secundum ordinationem Aaron in templo iuxta præscri-
ptum legis, vsque ad 40. annos post Christi passionem. Ne
ergo eo tẽpore confusionem pareret eadem in diuersis per-
sonis & officijs appellatio, nõ fuit tunc in vsu inter christia-
nos, vt suos illos vocarent sacerdotes sed presbyteros, dia-

Osee 3. conos, pastores, episcopos, quũ autem impleta iam esset p̄-
phetia Osee, vt filij Israel federent sine principe, sine sacri-
ficio, sine altari, sine Ephod &c. ibi tum sancti patres rursus
vti cõeperunt honestissima illa veterum appellatione & di-
cere sacerdotes, presbyteros, qui sanctificationẽ vel ipsa sa-
cra darent & porrigerent Nec est quod probationem illius
longius petamus, ipsum nanque factum Christi, vt est à Io-

Ioan. 20. anne descriptum, abunde magnũ nobis præstat testimoniũ.
Ita enim ait Christus ad apostolos, Pax vobis sicut misit me
pater, ita & ego mitto vos. Et quum hoc dixisset, insufflauit
in eos, & ait, accipite spiritum sanctũ quorumcumq; remise-
ritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta
erunt. ¶ Cõmunis autem hæc est doctorum sententia, Chri-
stum eos hic ordinasse presbyteros. habem⁹ enim hic signũ
sensibile, insufflationem, & promissam inde gratiã, accipite
spiritum sanctum. Obiciet aliquis Christũ apostolos confi-

Potesta- tibus presbyteros in vltima cena. Sane, sed multiplex est sa-
cerdotij potestas, quæ materia etfi ad lógũ posset aliquot ho-
milijs explicari, tñ nos hic eam breuiter indicabimus, Pri-

ma igitur sacerdotum potestas est consecrare corpus Chri-
sti verũ in sacrificio missæ, & quicquid huic potestati est ad-
crandi.

nextum, vt sacrificare, pro viuus orare & mortuis: atque hæc
potestatem contulit Christus apostolis in cœna, quum iam
instituisset venerabile sacramentum, subiecit, hoc facite in
meam commemorationem, & ea potestas sane est ordinis sa-
cerdotalis. 2 Secunda potestas residet in administrandis
sacramentis, præcipue vero pœnitentiæ, quæ potestas dicitur
clauium, sicut abunde docuimus supra de pœnitentia, &

Luc. 22. Tem. 2. Atque hæc potestas collata est in die sancto paschæ.
Quemadmodum enim in prima potestate Dominus commi-
sit eis consecrationem veri corporis sui, ita in hac secunda
curam iniunxit corporis mystici, hoc est fidelium. Duæ illæ
potestates etiam nunc hodie distinctim conferuntur in or-
dinatione sacerdotali. & sunt æquales in omnibus presby-

teris, qui quia in ordinis sacramento characterem accipiunt,
signum indelebile, illæ ambæ non possunt ab eis auferri. In-
hiberi quidem potest sacerdoti ne celebret missam, vt quum
excommunicatur, vel (vt vocant) degradatur, quum ab offi-
cio suspenditur non tamen per hoc characterem amittit sa-
cerdotalem, sed vsum tantummodo siue priuilegium sacer-

dotum. Quare & Augustinus ad Parmenianum reuocit erro-
rem Donatistarum, qui putabant sacerdotem factum hære-
ticum, non quidem amittere baptismum, sed tamen ius dan-
di quod acceperat, hoc est, ordinem sacerdotalem. sic enim
ait, Nulla ostenditur caussa quur ille, qui ipsum baptismum
amittere non potest, ius dandi amittere potest. vtrunque
enim sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque
homini datur, illud quum baptizatur, istud quum ordina-
tur, ideoque in catholico vtrunque non licet iterari.

3 Tertia potestas est iurisdictionis, qua quisque im
perium habet in subditos sibi, tanquam superior in inferiori-
bus, sicut parochus in eos qui sub sua continentur parochia,
episcopus in diocesanos, papa super vniuersum christianif-
icium. Potestatem hæc concessit dominus Petro in plenitu-
dine, quando ter dixit illi, Pasce oues meas. Atque ea sane
potestas sicut ex capite Christo prouenit in vicarium suum
Parã, tanquam caput administratorium, ita vicissim ab illo
descendit in Archiepiscopos, & inde in parochos: omnino au-

Li. 2. c. 13. 13. q. 1. ec-
cles.

Homil. 48. supra

Abso- lue

Li. 2. c. 13

13. q. 1. ec-
cles.

13. q. 1. ec-
cles.

13. q. 1. ec-
cles.

16. q. per tem necessaria fuit hæc potestas ad vitandam confusionē in ecclesia, si quibuslibet permitteretur dominū. Ideo quoque Urbanus papa distinxit parochias. prohibitum etiam est, ne quisquam parochus sibi usurparet ius alterius: atq; inde fit vt nemo possit audire cōfessionē eius, qui alteri sit parochus subiectus, nisi haberet veniā a superiori vt religiosi quidā. Hinc etiam promanauit quod supremus prælatus ex sua iurisdictione potest sibi quorundā peccatorum casus referuare, a quibus nequeant subditi sui absoluere. eo referunt nōnulli, quod apostoli non poterant eiicere dæmonium ex homine lunatico, qui subinde in ignē & aquā proiiciebat se, & tamen reliqua dæmonia eiiciebant, hunc autē oportebat curare dñm ipsum, quasi qui casum illum tam arduum soli sibi referuasset. 4. Quarta potestas est prædicationis, quod officium Christus iam in perfectione sua demum contulit apostolis iam iam ascēsurus in cælum, quādo dixit ad apostolos, Ite in orbem vniversum prædicate euangeliū omni creaturæ. fuerat eis quidem hæc potestas antea collata, sed imperfecte: quia tunc vetuit dominus ne abirent apostoli in vias gentium, neq; in ciuitates Samaritanorū: deinde 72. discipulos tantū eos misit, quo erat ipse vēturus. Hanc ipsam prædicandi potestatem nemo sibi arroget temerario, vt nūc quidam faciunt, nisi sit vocatus: quomodo enim prædicabūt nisi mittantur? Præcepit hoc idem & Innocētius papa, dicens, Quū ordo doctorum sit quasi præcipuus in ecclesia, nō debet sibi quisque indifferenter prædicationis officiū usurpare. Nam secundum apostolum quomodo prædicabunt nisi mittātur? Et veritas ipsa præcepit apostolis rogare dominū messis, vt mittat operarios in messēm suā. Missio ea fit a summo pontifice & alijs qui potestatem huiusmodi spiritualē habēt, quibusque prædicatores præsentari solent: interdum tamē aliqui mittuntur immediate a Deo, atque ij commissionem suā debent miraculis cōfirmare, sicut fecerunt apostoli, vel certe per scripturas, vt Ioānes, qui missis ad se Iudæis & inquerentibus quis esset, respondit, Ergo vox clamantis in deserto. Quæri solet hoc loco, an officiū p̄dicādi cōpetat etiā diacono? neque hic me clam est, esse quosdam qui putēt diaconum in sua ordinatione tantū accipere librum euangeliōrum in hoc vt legat euangeliū pro viuīs & defunctis, idq; ad orationem magis quam ad prædicationem esse referendum, si-

Mat. 17.

Prædicare.

Mar. 16.

Mat. 10.

Luc. 10.

Rom. 10.

C. ex in-

iūcto de

hæret.

Luc. 10.

Ioad. 1.

Esa. 40.

An dia-

conus

prædicet

cuti sentit Guil. Paris. de sacramentis. verūamen quia Gre C. perle go. iam suis quoq; temporibus reprehendit diaconos, eo q̄ dist. 15. incumberent canticis, monēs eos prædicationi infudare. 92. dist. dist. c. in sancta, & post eum Isidorus affirmat officiū hoc esse diaconi prædicare euangeliū & epistolā, subdiaconi vero minus, vt prædicaret vetus testamentum, existimo equidem eos posse iure prædicare.

5. Quinta spiritualis potestas est correctio externa, ea vtitur ecclesia ad dirigendos subditos suos in finem cœlitatis æternæ, potestas illa est excommunicationis, quam dominus dedit apostolis quum dixit, si peccauerit in te frater tuus vade & corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, quod si nō audierit eos, dic ecclesie, si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnica & publicanus. ¶ Ex hac potestate proueniunt interdita, sunt suspensiones a diuinis officijs, constituuntur leges præcepta & prohibita: vsus est illa potestate Apostolus, quādo Corinthum istum tradidit sathanæ, neque diuersum ab hac potestate est quod ait ad Timoth. naufragauerunt quidam circa fidem, ex quibus est Hymenæus & Alexāder quos tradidi sathanæ, ad Titum quoq; præcepit hominem hæreticum post vnam aut alteram admonitionem esse vitandū, sed de excommunicatione alias plura.

6. Potestas & vltima hæc est, quod necessaria vitæ accipere possunt & debent ab ijs, quibus ipsi sua cōmunicant spiritualia, iuxta cōmissum domini quādo dixit, māducate & bibite quæ apud eos sunt, multū immoratur in hoc Paul⁹ scribens ad Corin. & nos copiose tractauimus, dominica secunda post pascha, nunc vltius progrediamur, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA, QVA
fortius probatur ordinem esse
se sacramentum.

¶ Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Ioan. 20.
O Epimus explicare vobis dilectissimi in domino Iesu, quomodo in ordinatione circa signū externum conferatur gratia interior, induximus ad

Excōmunicare.

Mat. 18.

1. Cor. 5.

1. Tim. 1.

1. Cor. 9.

Tom. 2.

hoc Paulum ad Titū & Timoth. postremo etiā verba Christi
 Ioan. 20. quum dixit ad apostolos, accipite spiritum sanctū, quorum
 remiseritis peccata &c. vbi etiam ex litera satis patet Apo-
 stolos in hac ordinatione sua sacerdotali accepisse spiritum
 sanctū, & sic gratiā Dei. Videor autē mihi hic audire ex Neo
 christianis quēpiam oblatrare & dicere, etiāsi apostoli in or-
 dinatione sua acceperint spiriū sanctū, nō tamen idcirco id
 nunc quoq; fieri! At pulchre hoc refutat Augu. in quōst. no.
 & vet. test. c. 93. sic dicēs, Illud quod insufflāsse in discipulos
 domin⁹ legitur post paucos dies resurrectionis suę dixisseq;
 accipite spiritum sanctū, ecclesiastica potestas collata intelli-
 gitur esse, quia enim omnia in traditione dominica per spi-
 ritum sanctū agūtur, ideo cum regula eis & forma traditur
 huius disciplinæ dicitur eis, accipite spiritum sanctū, & quia
 vere ad ius ecclesiasticum pertinet, statim subiicit dicēs, cui
 ius tenueritis peccata tenebūtur. & cuius remiseritis, remi-
 tuntur. Inspiratio ergo hac gratia quādā est, quæ per tradi-
 tionē infunditur ordinatis, per quam cōmendatiores habeā-
 tur, vñ Apost. dicit ad Timo. Noli negligere gratiā quæ est
 in te, quæ data est tibi per impositionē manuū presbyterij.
 Matt. 3. Semel ergo fieri oportuit vt de cætero traditio ista non sine
 dono spiritus sancti esse crederetur (inde probat prædicta)
 sicut enim in saluatore forma data est visibiliter, vt post ba-
 ptismum spiritus sanctus credētibus de cætero inuisibiliter
 dari non ambigeretur: ita & in supradicta causa forma data
 est in principio, vt ex eo traditioni ecclesiasticæ spiritus san-
 ctus infusus credatur. Ecce q̄ manifeste fidelis Christi seru⁹
 Aug. docet in sacra ordinatione semper gratiā Dei cōferri,
 quapropter etiā est sacramentū, siquidē ea forma ordinandi
 in huncvsq; diē vtitur ecclesia, sicut infrā patebit. ¶ Eadem
 quoq; Cypriani sentētia est ad Florentiū Pupianū, vbi post
 multā sacerdotij cōmendationē, subiungit reuelatum sibi es-
 se diuinitus inter cætera, q̄ qui Christo non credit sacerdo-
 tem facienti, postea credere incipiet, sacerdotē vindicātū, &
 addit: quanq̄ sciam oīa ridicula & visiones ineptas quibusdā
 videri, sed vtiq; illis qui malunt cōtra sacerdotes credere q̄
 sacerdoti. Et in fine, hac pro animi mei pura cōsciētia & dñi
 Dei mei fiducia trāscripsi, habes tu literas meas & ego tuas,
 in die iudicij ante tribunal Christi vtrūq; recitabitur. En ti-
 bi satis magnū testē Cyprianū, qui clare ostēdit quō a Chri-

Gratia
in ordi-
natione.

1. Ti. 4.

Matt. 3.

Lib. 4.
epi. 9.

Cōsidera
hæc Lu-
theranc.

sto fiant cōsecrentur sacerdotes, quanuis per ministeriū ho-
 minū, & quantopere Deus vlcionē sumet de ijs qui malunt
 credere contra sacerdotem q̄ sacerdoti.

2 Clemens quoque idem & papa & martyr glorio-
 sus, Petri discipul⁹, nimirum recte a tanto magistro doctus
 de ordinationē ecclesiastica a spiritu sancto cōstituta sic scri-
 bit omnibus episcopis: primus pontifex Aarō chrisimate cō-
 positionis perunctus princeps populi fuit, & tanq̄ rex primi-
 tias in tributum per capita accepit a populo, & iudicādi po-
 pulos sorte suscepit de mundis immundisq; iudicabat. sed si
 alius ex ipso vnguento perunctus est, virtute inde cōcepta,
 etiā ipse rex aut propheta aut pōtifex inde fiebat. Quid autē
 in præfenti seculo propheta gloriosus, pontifex clarus, re-
 ge sublimius? Omnis enim pontifex sacro chrisimate perun-
 ctus & in ciuitate constitutus, scripturis sacris conditus, cha-
 rus & pretiosus hominib⁹ oppido esse debet, quē quasi Chri-
 sti locu tenentem honorare debent omnes, eiq; feruere, &
 obediētes ad salutem suam existere, scientes quod siue ho-
 nor, siue iniuria quæ ei defertur in Christum redundat, & a
 Christo in Deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab
 ipso suscipere doctrinam fidei, monita autē vitæ a patribus
 inquirere, a diaconibus vero ordinem disciplinæ. Quantum
 ecce extollit vir sanctus ordinationē episcoporū, quā stricte
 præcipit honorē eis esse impendendū: vnde etiā liquet tres
 fuisse ordines statim in primordijs nascentis ecclesiæ, sicut
 inde ex verbis Christi docebimus. ¶ Neque vero admirari
 debet quisquam huiusmodi remedium aduersus peccata, si-
 quidem ex veteri etiam testamento constat manus ab aliquo
 solitas imponi sacerdotibus, quod vtiq; temere & citra si-
 gnificationem factum quis credat? ita enim Isidorus ait lib.
 2. c. 5. de origine officiorum, episcopum latine superintendē-
 tem possumus dicere, vt intelligat non esse se episcopū, qui
 nō prodesse sed præesse dilexerit. Quod vero per manus im-
 positionem a prædecessoribus Dei sacerdotibus episcopi or-
 dinantur, antiqua est institutio. Isaac enim patriarcha san-
 ctus ponēs manum suam super caput Iacob benedixit ei, si-
 militer & Iacob filijs suis: sed & Moyse super caput Iosue
 manum suam imponens dedit ei spiritum virtutis & ducatus
 in populo Israel. Sic & superimpletor legis & propheta-
 rum dominus voster Iesus Christus per manus impositio-

Manuū
impositio.

Gen. 27.
& 48.

Deut. 34.
& 34.

Iu. 24. nem apostolis benedixit, sicut in euangelio Luca scriptum est, & perduxit eos tras Bethaniam & eleuauit manus suas, & benedixit eis, factumq; est quum benedixit illis, discessit ab eis. Et in actibus apostolorum ex præcepto spiritus sancti, Paulo & Barnabæ ab apostolis manus impostæ sunt ad euangelizandū. Quis adhuc dubitare audebit manuum impositionem contulisse iam olim quoq; gratiam & benedictionem? nec est quod hic aliquis credat nudis verbis Isidori, nã sacræ scripturæ testimonijs omnia cõfirmat. Quid quod ante eum etiã Augu. docuit, dicens, Nemo ignorat episcopos saluatorẽ ecclesijs instituisse, ipse enim priusquã in cælos ascenderet, imponens manum apostolis, ordinauit eos episcopos: hoc apostolus sancto spiritui deputat, quum ait, Attendite vobis & omni gregi in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiã dñi Iesu. Porro quæ suprà induximus de ordinatione Pauli & Barnabæ paulo diligentius explicanda nobis erunt, eo vel maxime, quod errore de hoc sacramento fortissime dissolunt. ¶ Volens autem omitto dicere quõ apostoli distincte sint à Christo vocati, apud Matthæum ordinati apud Lucã & Ioan. emissi etiã accepto in hoc spiritu sancto, apud Matthæũ & Lucã. ¶ Nolo etiã immorari quõ dicunt doctores apostolos omnes in ipsa vocatione ordinatos esse diaconos, in cœna presbyteros quoad potestatem conficiendi corpus Christi verum, in die autem paschæ accepisse etiam potestatem clauium, tandem in die ascensionis ordinatos & consecratos esse episcopos. sicuti iam super hoc audiimus testimoniũ Augustini. ¶ Iam ergo nũc penitus introspeciamus verba Luca, quoniã sic ait, de ijs qui erant de ecclesia Antiochena, ministrantibus illis domino (Græcus contextus vocabulum hoc habet magis proprie impressum, quasi tu dicas missam celebrantibus, quod ibi habetur λειτουργια, nam & in hunc vsque diem Græci λειτουργια vocat missam) & ieiunãtib; dixit illis spũs sanctus, segregate mihi Saulem & Barnabã in opus ad quod assumpsi eos tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos, & ipsi quidẽ missi à spiritu sancto abierunt Seleuciam. Ibi principio in memoriã reuocandũ est illud quod Paulus antea quoq; suscepit impositionem manuum, & per hæc deinceps gratiam spiritus sancti, tanti semper momenti fuit manuum impositio: postquam enim Paulus profecturus Da-

mascum percussus esset in terram, itaq; Damasci vidisset in oratione virũ imponẽtem sibi manus sequitur, & abiit Ananias & introiuit in domum, & imponẽs ei manum dixit, Saul frater dñs Iesus misit me, vt videas & implearis spũ sancto. Ecce iam vides quid in Paulo operata sit manuum impositio, vtq; gratiam spiritus sancti, quem autem gradũ siue quem ordinem sit consequutus ibi, incertum est. Verisimile est autem hæc manuum impositionem tandẽ esse factã post baptismum fuerit autẽ confirmatio an diaconatus, nolim equidem temere affirmare quum non suppetat scripturæ testimonium, neq; nunc facile meminerim esse hoc à doctõribus cõstanter expressum. Hæc eo libuit inducere, quod quãuis impositæ fuerint manus Paulo ab Anania, denuo tamen illi sunt impositæ in Antiochia, vt sic possint alicui manus scripturæ quã semel imponi, sicut in ecclesiastico vsu semper obseruatum est circa confirmationem, in solenni pœnitentia, & sacris ordinibus, vt infra docebimus. Præterea certum iam constat vel ex huius loci testimonio gratiam spũs sancti cõferri per impositionem manuum, quæ quid aliud profuisset? aut quid solus ille cõtactus efficeret? ridiculum fuerit istiusmodi quid de viris sanctis affirmare sub initium nascentis ecclesiæ. Et doctores igitur affirmant & ipsa per se scriptura asserit cõstanter, per impositionem manuum ibi spiritũ sanctum reuelasse apostolis hoc & manifestasse, imo veluti pepigisse se hoc signo eis gratiam suam collaturã, ideoq; tũc post impositionem manuum subinde spũs sanctus in visibili forma apparuit, sicut ait Lucas, imponebant manus super illos & accipiebant spiritũ sanctum: quum vidisset autem Simon quia per impositionem manus apostolorũ daretur spũs sanctus &c. fecit id ipsum Paulus apud Ephesos quoq; quibus imposuit manus, & datus est illis spũs sanctus, loquebãtur linguis &c. Nemo igitur christianus inuitatur vana persuasione ipsius Lutheri, qui sacramentum ordinis cõtinnit, & ab impositione manuum omnem aufert virtutẽ, quum tamen nõ ita otiosus existat spiritus sanctus, vt hæc citra omnem frugem frustra instituisse credatur, cum stupore potius velut attoniti demiremur gratiã & dona Dei, gratias illi agentes, ipsumq; laudantes & benedicentes in xũ. 4 Caterum quomodo Paulus ordinatus sit apostolus, nunc porro explicabimus, nam licet vocatio ipsius imme-

Galat. 1. diate facta fuerit à Deo, sicut ipse ait ad Gala. Paulus apostolus, non ab hominibus neque per hominē sed per Iesum Christum & Deum patrem: videntur hoc idē insinuare & verba Lucæ segregate mihi Paulū & Barnabam in opus ad quod assumpti eos: quod poterat eis esse testimoniū apertius, quia sint assumpti in apostolatū etiam anteq̄ essent segregati ab alijs: atq; ideo volunt doctores Paulum sibi ipsi veluti proprie vsurpassē hunc titulum ab alijs diuersum, Paulus seruus Iesu Christi vocatus apostolus, segregatus in euangeliū Dei &c. ideoq; Paulus susceptus & vocat⁹ est immediate ut esset apostolus. ¶ Deinceps refert Lucas quod orauerint ac ieiunauerint, & tandē imposuerint eis manus. hæc nimirum eorum fuit ordinatio, ex sententiā quorundam, ad dignitatē episcopalem. apostolatū enim habuerunt à Deo, sed adhuc oportebat eos episcopos. quem ordinem hic ab hominibus consequuti sunt, puta à prophetis & doctoribus Antiochie (quāuis sunt qui velint etiam hanc ordinationē referre ad apostolatū, quorum sententiā ut nō reprobo, ita nec approbo, propter ea quæ contigerūt cum Matthia, & quæ adnotauimus ipsi lib. i. de primatu Petri cap. 38.) ¶ Colligimus hinc ipsam quoq; ordinationis formulam, facta enim est cum ieiunio, oratione, & impositione manuum. quis enim credat viros illos gloriosos prophetas & doctores Antiochiæ frustra compleuisse illa, quæ tamē præcepit spiritus sanctus? Atq; hoc quidē plurimum facit contra Lutherum, & sui similes, hinc enim satis liquet, quod etiā si aliquis à Deo ad officium sacerdotale assumptus est, eum tamē oportet ab hominibus ad hoc ordinari, quoniā & Paul⁹ antea suscept⁹ est à spiritu sancto, & tunc demum ordinatus ab illis in Antiochia. Sic Aaron quoq; à Deo electus in sacerdotem, per humanam tamen consecrationem est ordinatus. Idem plane euenit & Paulo, qui si simpliciter fuisset segregatus, quid opus erat, tantis caremonijs, ut ieiunarent, orarent, manus imponerent? per hanc autem reuelationē intellexerunt Paulum iam electum esse apostolum à spiritu sancto, quod illis antea nō constabat. Probabile etiam hinc fit illud, quod amplius eum Lucas nō vocat Saulum, ut antea fecerat, sed post hanc segregationem nominat Paulum, quāuis nonnulli putant eum id nominis sibi ipsi vsurpassē à Sergio Paulo, qui tunc fuerit in Cypro, sicut Hierony. scribit super epistolam

Paul⁹ vocatus & ordinatus apostol⁹.

Eckius.

Vocatus à Deo, ordinatus ab homine.
Exo. 29.
Leui. 8.

Pauli ad Philem. alij volunt quod ipse sibi nomen hoc indiderit ut Paulum se vocarit quasi pusillum propter humilitatem. in eam sententiā concedit B. August. in lib. de spiritu & litera cap. 7. Mihi magis arridet hoc ut sicut à Christo immutatum est nomen Petro qui prius dicebatur Simon, ita idem euenit cum Paulo, quoniam ij duo vno in loco, puta Romæ, vnaq; die vnus tyranni Neronis, tolerauerunt sententiā, atq; sic ambo principes apostolorum imo totius ecclesiæ constituti sunt. Et ne videatur alicui hoc minus probabile, ecce statim post hanc ordinationem Lucas cum vocat Paulam, etiam priusquam credidisset ille Sergius Paulus, de quo sic ait Luc. hic accersitis Barnabam & Paulum, desy dera bat verbum Dei: resistebat illis Elymas magus, quærens auertere proconsulem à fide, Saulus autem qui & Paulus repletus sicut sancto intus in eum dixit, o plene omni dolo & omni fallacia fili Diaboli &c. Ecce quomodo ille dictus sit Paulus, qui iam ad Sergium Paulum venisset priusquam crederet. si quidem hic tandē post miraculum, quod Paulus magister istum solo sermone mirabiliter cæcum reddidisset, credidit admirans super doctrina domini. Hinc dissoluitur etiā questio, quare Luc. enumerās viros illos eminentes qui fuerint Antiochiæ, vltimo demū loco nominarit Paulum? ait enim erant in ecclesia quæ erat Antiochiæ prophetæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon Lucius & Manahæ, & Saulus. Nam etsi nunc in ecclesia percrebuerat admiranda illius conversio, adhuc tamen nihil illi constabat de apostolatu eius & cōmissione diuinitus facta, ut ipse testatur dicēs, eram ignotus facie ecclesijs Iudææ, quæ erant in Christo, tantū auditum habebant, quoniam qui persequeretur nos aliquando, nunc euāgelizat fidem quam aliquādo expugnabat, & in me clarificabant Deum. Hic autem quum iam spūs sanctus præcepisset eum segregari cum Barnaba, dans illi quoq; testimoniū quod iam assumpsisset eum in opus, certus iam erat Deum velle implere, quod antea dixerat ad Ananiam, vade, quia vas electum est mihi, ut portet nomen meum coram gentibus & regibus & filijs Israel. Sed quid hic immorari longius, quum ex tam aperto scripturæ testimonio, dubitare nemo amplius possit Barnabam & Paulum antea quoq; suscepisse gratiā Dei, verū hic multo auctiorē, quod nunc quoque fit in omnibus qui ordinantur, ut per gratiam

AAAA ij

August.

Mat. 16.

Act. 13.

Galat. 1.

Act. 9.

Dei incipiant hic illic placere & tandem corona gloriæ do-
nentur æterna, Amen.

HOMILIA SEX AGESIMÁ PRIMA DE
ordine, & quod ibi conferatur
gratia, vt in sacramento.

¶ Qui bene præfunt presbyteri, duplici hono-
re digni sunt. 1. Timot. 5.

Exod. 20. Vòd si præceptum de honorandis parétibus charit.
Q. simi bene est à Deo latum, nobisq; sancte obseruan-
dum, quanto magis oportet etiam spūalibus patrib'
Matt. 6. honorem deferre competentem atq; condignū, & quidē tan-
to plus quāto præstat anima corpore. Pia autem est & plane
Rom. 13. diuina ordinatio, impendere cuiq; quod illi debetur cuiq;
butum, tributum: cui honorem, honorē: cui vectigal, vecti-
gal: omnis enim potestas à Deo est. Quòd quū ita verum sit
in cōmuni, quāto magis potestas illa spiritalis erit à Deo,
quoniam eā immediate Deus contulit ex seipso (sicut aliis
1. Tim. 3. ex scripturis biblicis satis probauimus ipsi.) Hinc est quòd
in omnibus suis epistolis tā opere conatus est Paulus & lau-
dare presbyteros, & ad corū honorē exhortari omnes sicut
in ijs verbis à quibus exorsi sumus, qui bene præfunt pres-
byteri, duplici honore digni sunt, maxime verò qui labo-
rant in verbo & doctrina: quanuis ea verba à multis sic in-
telliguntur quòd duplex sit illis honor impendendus, tem-
poralis sustentationis, vt ipse etiam Paulus affirmat: & con-
dignæ reuerentiæ, quæ merito debeat eis exhiberi tanquam
1. Cor. 9. à Christo missis & angelis Dei. vnde ipse Paulus testatur ita
se à Galatis acceptum, qui sermonem eius non contempse-
runt, vt angelum Dei, imo vt Iesum Christum, subdit testi-
monium, perhibeo vobis, quia si fieri potuisset, oculos ve-
stros eruissetis, & dedissetis mihi, O charitatem immensam,
ô verum piæ dilectionis ardorem, cuiusmodi affectum sine
Galat. 4. dubio multi christiani primitiuæ ecclesiæ habuerunt erga
suos prædicatores, & nunc prohdolor multum deficit sicut
& alia opera bona elanguerunt, refrigescente nimirum cha-
ritate multorum. Magis dolendum est, quod miserrimi isti
homines hæresum sectatores magis amant, colunt & reue-
rentur suos prædicatores, quàm catholici suos, vbi nil nisi

Honorā
di sacer-
dotes &
prædica-
tores.

odiū, inuidia, contemptus, non raro etiam persequutio, hæc
inquam impenduntur prædicatoribus, vt vix reperias iam
in paucissimis locis, vbi tamen omnes gloriātur se esse chri-
stianos, honorem condignum deferri sacerdotibus, sed risui
& lusui expositi sunt omnium, pro Iudæis habentur, in eo
psallitur etiam à bibētibus vinum, atq; inter hæc omnia pa-
tientes tamen eos esse cōuenit, & cogitare quoniam huius-
modi ignominia nō ipsis tātum, sed ante eos iamdudum est
illata à Christo, qui dixit, quia qui vos cōtemnit, me contē-
nit, non inefficax est hoc argumentum venturi Antichristi,
quod suus negatur sacerdotibus honor, sicut alibi declarau-
mus, quoniam nemo est iam fere, qui obseruet illud Pauli,
presbyteri qui bene præfunt, duplici honore digni sunt.

Lucæ 10

Tom. 1.

Aue Maria.

1 Principio antequam veniam ad materiam de reuerentia
sacerdotibus exhibenda propositā, placet ipsam B. Pauli or-
dinationem superiori homilia leuiter tactam paulo dilige-
ntius examinare, est autē ibi præter commemorata obseruan-
dum, quòd Lucas dicit, eos à spiritu sancto missos abiisse in
Seleuciā, ibi innuitur nobis, quòd quāuis homines puta e-
piscopi ordinant sacerdotes illos tamē tales existimare debe-
mus tanquam à Deo missos, sicut vtriusq; testamēti scriptu-
ra testatur. Deinde & hoc considerandum est, quòd opus il-
lud ad quod Paulus & Barnabas erant assumpti, non tantū
fuit ministeriū verbi & doctrinæ, vt somniat Lutherus, om-
ne officium sacerdotale cupiēs ad solam prædicationem re-
ferre, sed hic satis manifeste patet opus illud præter officiū
prædicandi fuisse etiam reliquorum sacerdotum ordinatio-
nem, vbi & ipsi consimilibus vsi sunt cęremonijs quæ cum
ipsis fuerant exhibitæ. suffragatur nobis & hic Lucas quum
deinceps affirmat eos constituisse presbyteros per omnes ec-
clesias, & orasse cū ieiunijs, atq; sic illos commendasse domi-
no in quem crediderunt. Ecce quō Paulus quoque & Bar-
nabas orauerunt cum ieiunio, nec vtiq; sine manuum impo-
sitione cōmendarunt illos domino, qua forma deinceps apo-
stoli & discipuli semper vsi sunt in ecclesia. Ad hæc vide
quòd illi non perfecerunt ministeriū suum donec officium
iniunctum compleuissent, ita enim Lucas ait, inde nauiga-
uerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus
quod compleuerunt. considera gratiam Dei, & quod sine il-

Act. 13.

Ordina-
tio Pau-
li.

Act. 14.

Ibidem.

Ia nõ facta sit ordinatio, sicuti etiam nũc in omnibus ordinibus. quod si ergo gratiam cõfert ordinatio, negare nemo poterit eam esse sacramentum. Super hæc omnia ponderandũ & hoc est, quod non solum Paulus ex collata sibi potestate presbyteros ordinavit & constituit, sed etiam constituti ab eo episcopi eandem habuerunt potestatem deinceps ordinandi presbyteros, sicuti Titum ordinavit Paulus episcopũ in Candia, & Titus rursus constituit presbyteros iuxta cõmissionem sibi datam à Paulo qui scribit se ideo Titum reliquisse in Candia, vt ea quæ defunt corrigat, & cõstituat per civitates presbyteros sicut ergo disposui tibi, sed quamvis alia dispositiõne fecisset hoc discipulus, nisi vt ipse à suo fuit præceptore edoctus, puta ieiunijs, oratione, manuumq; impositione: vt habet Lucas. Hoc est etiam quod Hierony. dicit super Esa. quod per χειροτονια hoc est manuum impositionem intelligatur ordinatio spiritualium, quæ non tantũ ad orationem vocis, sed etiam cum impositione manuum perficitur. Porro quod capitibus ecclesiæ apostolis, episcopis, presbyteris, & diaconibus gratia diuina in ordinatione sit collata per sensibile signũ, superioribus sacræ scripturæ locis quibus id cõfirmavimus, lubet addere & etiam rationabiles causas. ¶ Moriturus enim iam tantum Moyses, ne non satis provissum esset populo Dei, imposuit manus suas super caput Iosue, qui sic impletus est spũ sapientiæ, sicut & superiori homilia induximus. Quod si ergo Deus tanta providentiã profectum esse voluit vnico isti populo Israel & Synagoga, quanto magis moriturus ipse multis modis Moysẽ superior curam habuit ecclesiæ suæ, quam non tantũ ex Iudeis sed & Gẽtibus tanq̃ propria sua hereditate vsq; ad terminos terræ collegit, suoq; adeo sanguine redemit & sibi desponsavit, atq; pro illa tradidit seipsum, emundã eã lauacro aque in verbo vitæ. ¶ Præterea Moyses iam grandævus audivit à dño, congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, & ducas eos ad ostium tabernaculi atq; fœderis, faciẽsq; ibi stare tecum, vt descendã & loquar tibi, & auferam de spũ tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecũ onus populi, atq; hoc ita factũ est, quũ igitur. 70. illi seniores in populo Israel cõstituti rectores acceperunt spiritum sanctum, quãto rectius rectores ecclesiæ? (de ablatione spiritus iam non vacat explicare,

sicut & duplo spiritu Helisæi) insuper quũ deberet Moyses tabernaculum & arcam extruere, omniaque vasa ei pertinẽria, dixit dominus ad eũ, ecce vocavi ex nomine Beseleel filium Huri filij Hur, & implevi eum spiritu Dei, sapientiã & intelligentiã & sciẽtia in omni opere, ad excogitandũ quicquid fabricari potest ex auro & argento & ære & marmore & gemmis & diuersitate lignorum, dedi que ei sociũ Ooliab. Quis obsero nõ miretur Deum ijs duobus artificibus dedisse spiritum suum ad fabricandũ tabernaculum & altare? At quis non credat magis eum tribuisse gratiam spiritus sancti fundatoribus ecclesiæ suæ, per doctrinam, exempla, administrationem sacramentorum, & cõsummationem officiorum, uno & per effusionem sanguinis? Vtique plus dilexit Christus ecclesiã quam synagogam, sicut & Iacob magis amavit formosã Rachelem quam Liã istam lippis oculis, quapropter melius illi prospexit citra fundatores & operarios quã synagoga cum Beseleel & Ooliab: sic nimirum seipsum vocat operarium Paulus quum ait, secundum gratiã Dei quæ data est mihi, vt Sapiens architectus fundamentum posui, alius autẽ super ædificat: & alibi. Dei, inquit, adiutores sumus, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. sic etiã omnes ministri ecclesiæ coadiutores sunt Dei & laborant in opere suo.

3. Esse autem huiusmodi operarios & quidem diuersos in ecclesia constitutos, Paulus ipse in alio loco affirmat dicẽs, Christus dedit quosdam quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euãgelistas, alios autem pastores & doctores, ad cõsummationem sanctorum, in opus ministerij in adificatione corporis Christi, donec occurramus oẽs in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mẽsuram ætatis plenitudinis Christi, vt iam nõ simus paruuli, fluctuantes & circumferamur omni vento doctrine in nequitia hominum, in astutia ad circũuersionẽ erroris. Verba hæc es libentius ad lögum induxi, quod quilibet Christianus ea multum considerare debet hoc præcipue tempore, quo tantum errorum & hæresum vndique concitatur. Primum enim hic varios & distinctos videmus in ecclesia gradus, atque id sane ornatus & decor ipsius exposcit dicente Psalmista, altitit regina in dextris, circumamicta varietate, quoniã illa multum horribilis est demoni, vt castrorũ acies ordinata. Enumerat autẽ hic Apostolus quinq; ordines seu gradus

Tit. 1.

Act. 13.

14.

Eph. 4.

Gratia

in ordi-

natione.

Deut. 34.

Eph. 5.

Num. 11.

Exo. 3.

Gen. 29.

1. Cor. 3.

1. Cor. 4.

Eph. 4.

Varietas

ordinũ.

Psal. 44.

Cant. 6.

De præscrip. hæret.
 Finis istitutiōis sacerdotij.
 Ordo ex Paulo.
 Ioan. 10.
 1. Cor. 12
 Mat. 26.
 Amos 4.
 Phil. 3.

à Christo in ecclesia institutos, unde manifestum est quantum delirent qui illis ordinibus nunc despoliantes ecclesiam Christi, omnem clerum laicis conantur subicere, quam ob causam iam olim Tertullian. reprehendit hæreticos de quibus dicit, faciunt ex sacerdotibus laicos, & sacerdotalia munera laicis iniungunt. ¶ Nunc ipsum quoque finem consideremus, quare tandem Christus illos in ecclesia gradus ordinari ad plenitudinem sanctorum, in opus ministerij, in edificationem corporis Christi. Ecce tres causas, quarum prima est plenitudo sanctorum, puta in se, qua per ordinem constituuntur in statum perfectionis etiam ipsi qui per administrationem atque doctrinam sacerdotalem sanctitatem acquirunt. 2 In opus ministerij, ut sic sacerdotes officij sui ministerium adimpleant, cantando, legendo, orando & sacrificando. 3 Ad edificationem corporis Christi scilicet mystici, quod edificatur à sacerdotibus per administrationem sacramentorum, per verbum Dei &c. (vide hic Thomam, quia abunde tres sermones fructiferos hic colligere poteris, nos breuitati studetes, reuicimus etiam in parte necessaria, adeo non anxie inquirimus, quare librum faciant auctiorem.)

4 Progrediamus ulterius in enarrandis Pauli verbis, poterat enim ex dictis adhuc quispiam cogitare secum quandiu ordinatio illa esset duratura? hoc pulchre explicat Apostolus, quum subiungit, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, unde patet cultus huius ordinationem permanentem semper in ecclesia, neque tantum institutam pro primitiua ecclesia, sed duraturam tantisper dum impleatur hoc verbum Christi, erit pastor vnus & vnus ouile: itaque semper adhuc sunt in ecclesia qui successerint in locum apostolorum & euangelistarum, ea successio officiorum per vices durabit in ecclesia vsque ad diem nouissimum, quando iam occurrerimus omnes in virum perfectum, quod demum fiet post resurrectionem, iuxta illud parabolicum, ecce sponsus venit, exite obuiam ei, & quomodo propheta omnes exhortatur animas, preparare in occursum dei tui Israel. inde Paulus nemine occursum intelligi voluit vltimam resurrectionem, quum ait, si quo modo occurram ad resurrectionem quare est ex mortuis. Ad hæc resurrectionis quoque formam præscribit hic Paulus, ostendens eam neque in fatu, neque senili specie futuram, sed in plenitudine ætatis

qua tunc fuit Christus quando resurrexit (vide Tom. 2. Hom. Resurrex. mil. de resurrectione.) Idem affirmat etiam alibi Paulus dicens, quoniam reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, quare nihil efficitur Lutherus cum omni furore & vniuerso suo suoribus; insultu, quicquid denique moliantur omnes, semper verbum domini manebit inuictum & triumphabit perpetuo, quum interim Lutheranum istud v. d. m. i. x. & in numismate liquecet & in manicis computrescet. Deinceps docet Apostolus quomodo per huiusmodi spirituales ecclesie præfectos deueniamus in unitatem fidei, atque ut sapientissimus architectus diligenter admonet quæ sint nobis fugienda, quibusque auertamur ab hac fidei unitate, ne simus, inquit, paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina, quo verbo docere ille nos voluit cognitionem hæreticorum, & eorundem doctrinæ, quæ instar ventorum instabilis est, hinc inde circumferuntur, ut paruuli solent fluctuare, unde & Iacobus ait, quia qui hæsitat in fide, similis est fluctibus maris qui agitantur à vento. Hanc hæreticorum inconstantiam commemorat & beatus Hieronymus super illud psalmi, Decidant à cogitationibus suis, ubi dicit, in singulos dies mutant hæretici doctrinas suas, non querunt quomodo saluentur, sed quomodo vincant & superiores euadant, id quis quæso non videt in Lutheranis & Zuinglianis omnibus qui semper alios ex alijs texunt errores, & quum putant se rem acu tetigisse, paulo post inuertunt & rursus mutant omnia, causam huius venti & fluctuum ostendit Apostolus esse, nequitiam hominum, astutiam & circumventionem erroris. An non præclare vidit nostrorum hæreticorum malignitatem Paulus, de qua non satis dici possit iustis aliquot voluminibus, profecto enim præter iacturam centum milium rusticorum & ciuium atque vltra, plus incommodorum perpeffa est vniuersa Germania tantum ex Lutheranis commentariolis, quam antea 100. annis datum sit ad indulgentias, quarum tamen isti magnam grauamen cõqueruntur fuisse, de pecunia Romæ missa. præmonuit tamen nos iam Paulus cauere huiusmodi nequitias, dum inquit, timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri & excidant à simplicitate, quæ est in Christo. In hunc sane finem tendunt omnes conatus eorum ut decipiant quam plurimos, suisque adiungant errori-

Resurrex. mil. de resurrectione.

Hæretici inconstantes.

Eph. 4.

Iacob. 1.

Psal. 5.

Hæretici instabiles.

2. Co. 11.

2. Tim. 3. bus, nihil prius habentes nihilque antiquius, nisi vt impios errores suos promoueat maxime, sicuti Paulus veluti ex proposito de eis dixisse videtur, mali homines & seductores proficent in peius, errantes & in errorem mittentes. Sed quid desideramus adhuc vltra manifestum hoc Pauli testimonium, quomodo varios in ecclesia sua dominus constituit ministros, ad ædificationem illius, qui etiam perpetuo sunt in ea permanfuri, donec tradat Christus patri suo regnum, in quo sancti & electi cum eo regnabunt in secula. fac igitur & nos domine Iesu regni huius & confortij participes, qui viuus & regnas in æternum, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA SECVNDA, in qua materia hæc concluditur, simulque Lutheri obiectiones diluuntur.

¶ Qui bene præfunt presbyteri, &c.

1. Timoth. 5.

Nihil nobis reliquū esse credo ex sacris literis quonō sit satisfactam huic rei adstruendæ circa probationem externi sacerdotij in ecclesia, neminē

1. Tim. 4. quoque dubitare iam suspicor in sacramento ordinis cōferri gratiam quam ipse Timoth. suscepit per impositionē manuum presbyterij, tantū vos admonitos volo, ne ab hac certissima ecclesiæ fide resiliatis, sed indubitato hæc ita creditis & seruetis, vt sunt ab ipsis iā inde apostolorum temporibus ad nos profecta. 1. Nec enim vnquā quisquam pro christiano habitus est qui senserit diuersum siue docuerit. nec aliquod superest scripturæ vestigium, quod in sano intellectu aduersetur sacerdotio, sed in vtriusque testamēti scriptis illud efficacissime confirmatur, sicut partim induximus supra. 2. Aut quis nō merito miretur obsecro, Christū ecclesiam suam suo pretiosissimo redemptā sanguine, tanto tempore reliquisse in tantis erroribus fluctuantē, atque in tanta serie re tangente negotium, imo periculum fidei, quum tamen ipsa sit columna & firmamentū veritatis? 3. Neque potius mirum videbitur de spiritu sancto, qui in hoc vltimū missus est vt ecclesiam doceret omnē veritatē, vt eam Ioan. 16. ille .1500. hætenus annis deseruerit. 4. Sic etiā verisimile nō est prælatos & præpositos ecclesiarum, qui ad eam regendam

constituti sunt à spiritu sancto, simul oēs in tantis tenebris fuisse & caligine errorū, vt rem minime veram tanto tēpore palam vniuerso mundo prædicarint. 5. Ad hoc vero admirationem omnē longe superat, quandoquidem tot sunt per vniuersum terrarū orbem ecclesiæ dispersæ, idque curante prouidentia Christi & spiritus sancti, propositis in hoc magnis premijs & adminiculis à Christo pro tuenda ecclesia, quis persuaderi queat tam immensam hominū multitudinē in vniuerso christianismo tot hætenus seculis adeo misere in tam periculoso & execrabili errore esse versatam? Itaque qui tanta semper fuerit Christo ecclesiæ suæ cura, tam diligens spiritus sancti administratio, tantique labores omnium partium pro tuenda vera fidei christianæ vnitatis & vnica veritate, quam illi verbo doctrinæ vitæ sanctimonia, & miraculorum admiranda exhibitione declararunt atque confirmarunt, quum etiam constans totius ecclesiæ consensus iā inde ab ipsa Christi passione satis nos queat instruere, quis erit tam fatuus atque delirus, quis adeo impudēs, vesanus & furiosus qui votifrago apostatæ Lutheri credere psumat aduersus ecclesiam, doctores, Christumque adeo ipsum & spiritum sanctum, aut distulit hic omnem suam curā ecclesiæ vsque ad istū apostatā, cuius vita offendiculis plenissima est, cuius omnis conuersatio carnalis & à spiritu Dei aliena, cuius doctrina hæretica & sibi ipsi cōtraria palam cernitur, sicut hæc omnia vir doctissimus idemque optimus episcopus Rosenfensis peculiari in hoc edito libro edocuit, quæ & inscripsit titulo defensionis sacri sacerdotij aduersus Lutherum, scripturis & rationibus apertissimis omnia probās, dignus sane memoria sempiterna: cuius vel solius (nimirum viri sancti) nomine nunquam penitebit me Angliā vidisse. 2. At nunc animus est Lutheri cauillationes & calūnias diluere. id dū paro, aliud ex alio subinde mihi venit in mentem, nec tū ea omnia licet, ita vt deceret proponere. Omitto igitur multa, ex multis vnum hoc tacere non possum, pro confirmanda fidei veritate, quæ dona gratiarū Christus apostolis suis contulerit: ut hoc quoque alias memini me ad longū explicasse. Christus ergo apostolis suis potestatem dedit super spiritus immundos, dedit eis sapientiā & prudentiā loquendi corā regibus & principibus. Potestatem insuper contulit illis excoicandis inobedientes, cōsecrandi corporis sui sacramentū, absoluedi pec-

Luther tantū carnalis.

Tom. 3.

Mar. 10.

Mat. 18.

Luc. 12.

Ioan. 20. catores, pradicandi verbum Dei per vniuersum orbem, plā
 Mar. 16. tandi insuper ecclesiam, constituit etiā eos in lucem mundi,
 Ioan. 15. gubernatores ecclesiæ, & principes super omnem terrā, vt
 8. & 11. omittamus reliquas dignitates, de quibus vide Tom. nostrū
 tertiu. Cæterū Lutherus suo more procaciter insultans & cō
 temnens tum vniuersum sacerdotium, tū ipsius ordinis sa
 cramentum, blanditur & adulatur laicis, perhibens omnes
 2. Petr. 2. christianos esse sacerdotes, inducit in hoc verba Petri, Vos
 estis genus sanctum, regale sacerdotium: addit & illud Ioan
 Apoc. 5. nis, Occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo, & fecisti
 nos Deo regnū & sacerdotes. Ad hæc, inquit, christiani om
 nes vncti sunt a Christo: omnes ergo sunt sacerdotes, quum
 sint filij summi sacerdotis Christi. ¶ Age nunc accingamur
 ad respōdendū illis locis quos dilaniat Lutherus p cōsuetu
 dine omniū hæreticorū, sicut egregie super hac re ei respō
 dit rex Angliæ, Oēs enim fere hæretici fusciperunt quidem
 Libr. 20. moral. scripturas, sed illas p suo libitu dilaniarunt falsēq; sunt in
 Duplex sacerdo. terpretati, iuxta istud Gregorij, Hæretici rodunt scripturas,
 & sanctos patres nobiscum laudant, sed deprauato intelle
 ctu pugnant cū laude eorum contra nos. Quantum ergo at
 tinet ad verba Petri, sciendum est scripturā dupliciter de sa
 cerdotio loqui, simul & de regno: alterū enim internū est &
 spirituale, quod quisq; in seipso & erga se debet habere, at
 que hoc iam commune est omnibus christianis, siquidē nos
 Christus & regnum fecit & sacerdotiū: regnum quidē, quia
 Christus in nobis regnare debet per fidē & gratiā suam, per
 dilectionem & charitatē spiritus sancti, per quam regat ille
 vires animæ nostræ. Sicut ergo medic⁹ rex est, ita pari quo
 que ratione sacerdos, in spiritu. s. & erga seipsum, vt Christo
 offerat fidē suā, pietatē & preces: huiusmodi sacerdotes insti
 tuit Apost. quādo dixit, Fratres oro vos per misericordiam
 Rom. 5. Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuā, sanctam, Deo
 placentē, rationabile obsequiū vestrum, &c. At qui extra re
 gnū illud internum & spirituale oportet etiā esse externam
 quandā administrationem, quæ a potestate superiori profi
 ciscatur, oportet & esse regnū & imperium, sic quoque præ
 ter interius sacerdotium spirituale necessariū est esse aliud
 externum in hominibus, ad hoc ordinatis & constitutis, ad
 officium & ministerium suum coram hominibus exequēdū.
 Ita B. Ambrosius aperte inquit in libro de sacramen. Quid

hoc ad populū, si virga sacerdotis aruerat & resloruit: popu
 lus ipse quid est nisi sacerdotalis: quibus dictū est: vos autē
 genus electum, regale sacerdotiū, vt ait Petrus, Vnusquisq;
 vngitur in sacerdotium, vngitur in regnū, sed spirituale re
 gnū est & sacerdotium spirituale: potest hoc idē exēplis cō
 firmari, quilibet enim christianus existēs in gratia Dei, Dei
 templum est, iuxta illud Pauli, Templum Dei sanctum est,
 quod estis vos: templa autē hæc spiritualia sunt, extra quæ
 necessum est habere etiam externa & materialia tépla. Id ita
 esse vt credas, en tibi scripturæ testimoniū inuincibile, neq;
 enim cuiquam dubiū esse crediderim facile, in veteri testa
 mento sacerdotiū fuisse externum saltē circa Aaronem & e
 2. Cor. 3. ius successores: quoniā quum illud officium sibi vsurpare co
 narētur Chore, Dathā & Abirō, clamarentq; aduersus Moy
 sen: sicut nunc Lutherani, vniuersam populū multitudinē ef
 se sanctā, & dñm quoque in ipsis esse, deglutiuit eos terra, &
 sic viui descēderunt in infernū: non dissidet inde quod ad
 mirando virgē flore declarauit Deus hoc munus sacerdoti
 Nu. 16. le veluti proprie pertinere ad Aaronē in tribu Leui, neque
 ad yllam aliā tribum populi Israel, & tamen Deus ita dixit
 ad populum Israel, Si audieritis vocē meam & custodieritis
 pactum meum, eritis mihi in peculum de cunctis populis:
 Nu. 17. mea est enim oīs terra, & vos eritis mihi in regnū sacerdotale
 & gens sancta: vbi iam non oēs ita cōstituit sacerdotes vt
 Aarō, sed interne & spiritualiter tantū. Sicut ergo Iudæi lai
 ci in veteri testamento sacerdotes fuerunt in spiritu: ita nūc
 quoque christiani sacerdotes sunt & reges spiritu tātū. Atq;
 ad eundem modum intelligi etiam debent verba Ioannis.
 3 Quod præterea inducit Lutherus omnes christia
 nos vnctos esse a Christo, nemo est qui inficias eat: ideo enī
 paruulus in baptismo vngitur, sicuti supra duabus homilijs
 ostendimus, & Augustinus affirmat nos omnes a chrismate
 vel potius a Christo dici christianos. Veruntamen vniuersa
 lis illa omnium christianorū vnctio non est ordinata ad ordi
 nem: hūc sacerdotalem, sed potius ad militandum & seruē
 dum Christo sub vexillo crucis contra hostes nostros, diabo
 lum, mundum & propriam carnē: longe alia ratio est de hac
 vnctioe, quæ nec laicis neque mulieribus cōpetere potest:
 causam nobis suppedit propheta, imo Christus ipse: qui, vt
 Esā. 61. ait Lucas, quum venisset Nazareth, intrauit in synagogam
 Luc. 4.

die sabbati, & surrexit legere: & traditus est illi liber Esaia pphetæ, & vt reuoluit librū, inuenit locum vbi scriptū erat, Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, euangeli-
zare pauperibus misit me. Vnde satis constat Christū fuisse vnctū ad euangelizandū. In ea vnctione adhuc prælati prædicant & qui præpositi sunt cæteris, vt parochi magis sunt illius participes, q̄ laici. Lutherus autem omnes christianos ad vnum ordinem sacerdotum redigere conatur, nihil reli-
Electio
episcopi
à plebe.
qui faciens laicis & reliquæ hominū multitudini. ¶ Quanto verius docuit nos Paulus, dicens, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cōstituitur in ijs quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis: non permittuntur hæc cuius ex plebe homini, nulli Chore siue Da-
thā licita sunt ista munera tāta, sed ijs tantū qui ad hæc sunt vocati & constituti, vt non tantum pro se, sed etiam pro populo orent & intercedāt. ¶ Atque hic quidē manifeste Neo christiani redarguuntur de errore, quod Lutherus contendit sacerdotes tantum à vulgo & plebe esse eligendos, nō ab episcopis per ordinationē cōstituendos: deinde ex omnibus seniores tanquam magis exercitatos ad hoc muneris asciscēdos. Lutheri hæc sunt somnia & deliramēta, quibus conatur laicos irritare aduersus episcopos & capitula, dū pollicetur eis sacerdotalis electionis ius contra omne ius, præter equū & bonū. Quondam fuit id quidē in vsu, vt populus alicuius ciuitatis eligeret episcopū, sicuti libere constat Origē. su per Leui. quū ait, Requiritur in ordinando sacerdote & præsentia populi, vt sciant omnes & certi sint: quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotiū, & hoc astute populo, ne qua postmodū retractatio cuiq̄, ne quis scrupulus resideret. Quo faciunt & hæc apostoli verba, dicentis oportere episcopū habere bonū testimoniū ab ijs qui foris sunt. Morē hunc etiā omnes cōprobāt historiæ, ex quibus cōstat electionē etiam episcopi, quāto magis parochi fuisse penes plebē. Hæc ita esse nemini dubiū est, verū nobis id nunc considerandū venit, vbi hic hallucinetur Lutherus, qui quidē principio ibi statim impigit, quod putat id ita semper ab initio primitiue ecclesiæ esse obseruatū, diuersum & verbo & suo ipse exemplo Paulus apostolus testatur. Nam Timotheū solus ipse ordinauit Paulus, sicut & ait, Admoneo te, vt

Hom. 6.
1. Tim. 3.
2. Tim. 1.

resuscites gratiā Dei quæ est in te per impositionē manuum mearum. Ecce dicit, mearum: vnde patet Timotheū à Paulo esse ordinatum, non à plebe. Similiter & ad Titum scribit, Ideo reliqui te in Candia, vt constituas presbyteros: nō relinquit hoc populo, sed iniungit Tito, qui nō multos adhuc habebat annos, sicut & Timotheus: palā igitur fit ambos illos à Paulo esse ordinatos episcopos, neq; sine omni ordinatione intrusos, vt putat Lutherus: nā si sacerdotes veteris testamenti oportuit esse consecratos, quanto magis nunc presbyteros nouæ legis. 4. Aude nunc, quisquis es, Paulo esse impudentior, & affirma Lutheri fundamentū esse solidū, quando ait electionē episcoporum in primitiua ecclesia tātu fuisse penes plebē, cōtra tā manifesta ipsius Pauli testimonia. Adhuc longe lateq; superabit errorē hunc, quod deinceps docet plebeiam isthanc episcopi electionē esse de iure diuino, & inducit ad hoc epistolā Cypriani scriptam à concilio Africano ad quendam presbyterum Felicē, licet autē id in epistola non inueniatur, concilium tamen affirmat ordinationē hanc deuenisse ab autoritate diuina, & allegatur in hoc exemplum Eleazari, qui successit patri suo Aaron. Iam si reuoluamus libru Num. non inueniemus vtique eum esse electū à plebe, sed quia Deus præcepit Moyfi, vt Aaron yna cu Eleazaro duceret in mōtē Hor, & vestimēta Aaronis indueret Eleazaro. Id ita factū est coram vniuerso populo, & Aarō mortuus est, neque in locū plebs, vt somniat Lutherus, elegit filium suū Eleazar. Quir autem morē hunc eligendi dimiserint patres, palā fit ex epistola Augustini. quando Eradium assumpsit in coadiutorē & successorem suum in episcopatu, ait enim, Scio post obitus episcoporum per ambitiones aut contentiosos solere ecclesias perturbari, quod sæpe expertus sum & dolui. Merito itaq; plebeia ista electio per ecclesiam sublata est, & presbyteris relicta, primum pluribus, mox paucioribus, sicut in concilio Constantinopolitano & Laodicenti constitutum legimus. Vide de primatu Petri lib. 3. c. 28. ¶ Priusquam finiamus hanc materiam, operapretiiū videtur, respondere etiam ad illud quod inducit Lutherus verba hæc Pauli ad Corin. In vno spiritu omnes nos in vno corpus baptizati sumus, & omnes in vno spiritu potati sumus: infert ille, ergo aequaliter omnes sumus sacerdotes. O Ianienam hæretico dignam, hoc cine est sacras literas tra-

Tit. 1.
Num. 20.
Electio plebeia nō iuris diuini. Epi. 110.
Eccl. 2.
1. Cor. 12.

stara? Aut quis non videt ineptiā hominis, quis non con-
 leat merito tam inepte delirāti? Quid enim magis absurdū?
 quidve concludit minus efficaciter, quā hoc quod ait, Om-
 nes nos Christiani vnū sumus in corpore Christi, cuius spi-
 ritū accipimus & in eo potamur, ergo omnes sumus quoq;
 sacerdotes: Quasi si quis colligat in hunc modū, Omnia mē-
 bra corpus vnum sunt, vitamq; vnā habent, ergo omnia etiā
 manus vel pedes, siue capita: quum tamen etiam in vno cor-
 pore membrorū diuersitas sit, vt ipse fatetur Paulus, dicens,
 1. Cor. 12. Multa quidē membra, vnum autem corpus: & subiicit inde
 verba à Luthero allegata, cuius falsitas luce clarus inde pa-
 tet, quòd etiam Paulus vnus corporis mēbra tamen asserit
 esse diuersa: q̄ tamen negare præsumit Lutherus, & qualitatē
 membrorū cupiens adstruere, affirmās christianos oēs æque
 esse sacerdotes: quod vt erroneū est, ita cū textu per diamet-
 rū pugnat. ¶ Neq; à proposito desinit Lutherus, sed vt in-
 stitutū suū magis persuadeat, dicit officiū docendi esse com-
 mune & cuiuis ex plebe permissum: addit & aliud, quod nul-
 la iam amplius doctrina sit opus, eo q̄ nunc post aduentum
 Messīæ omnes æqualiter doceantur à Christo, sicut scriptū
 est, Erunt omnes docibiles Dei, & ait Propheta, Repleta est
 terra scientia domini, sicut aqua maris operientis. Nec dis-
 cordat Hieremias, dicens, Nō docebit vltra proximum suū,
 & vir fratrem suū dicens, cognosce dominū: omnes enim co-
 gnoscant me à minimo eorū vsque ad maximum. His locis
 multū innititur Lutherus, cum quibusdam concordantibus.
 Adducit enī & illud Esa. Dabo vniuersos filios tuos doctos
 à domino. atq; per hoc multū laborat, si forte queat, tollere
 sacerdotiū ecclesie, sicut quidā alij adducunt hæc verba Io-
 annis, Non necesse habetis vt aliquis doceat vos, sed vnctio
 eius docet vos de omnibus. Et quanuis Lutherus cum omni-
 bus suis fere huic doctrinæ innitatur, eamq; prædicet, adeo
 tamen excæcati sunt omnes, vt si vel mediocriter aliquid fi-
 cere videatur ad eorum causam, tunc vniuersam eam semel
 reiiciunt, licet hi loci omnes nihil omnino faciāt contra of-
 ficiū sacerdotale in docendo: primum omnium quod ait Io-
 annes, Erunt omnes docibiles Dei, hoc est, quòd omnes chri-
 stiani verā habēt fidem. fides autem donum Dei est, sicut etī
 Paulus in numero reliquorum donorum enumerat. Quum
 ergo fidem habeamus à Deo, sumus & à Deo docti (si scru-

aris fidem non solum quoad assensum, sed etiam quoad ap-
 prehensionem) deinde etiā ideo christiani oēs dici possunt
 edocti à Deo, quia & Christus ipse eis prædicauit, ipsosq; do-
 cuit, & inde spiritum sanctum illis misit, qui apostolos eorū
 q̄ successores christianos doceret omnē veritatem. Quum
 itaq; ecclesia in fide susceperit omnia illa quæcunq; Chri-
 stus docuit apostolos simul & spūs sanctus, recte dici potest
 eam à Deo doctā, vt apostolos quidem & sanctos doctores.
 Quid quod etiā nunc spūs sanctus quotidie suo instinctu do-
 cet ecclesiam: nam hoc illud est quo Deus pater attrahit ho-
 mines, puta per suam doctrinā, quam vel immediate inspi-
 rat, vel per reuelationē angelorum, vel ministerium huma-
 num, (vide Augu. de prædest. sanctorum) vsque adeo magnū
 Dei donum est fides, vt doctorē habeat in cælis. Reliqua ex
 prophetis inducta, licet partim sint in apostolis in die Pen-
 tecostes impleta, quādo acceperunt spiritum sanctum, per-
 fecte tamen implebuntur in statu gloriæ futuræ, quādo quic-
 quid imperfectum est, euacuabitur: sicut ad longum expli-
 cat August. in lib. de spirit. & litera. Aliās si pro hoc statu su-
 blatum foret omne docēdi ministeriū, quur præcepisset Do-
 minus Petro vt pasceret oues suas? quur commississet Paulo
 apostolatū in gentibus? quur ipse etiā Paulus tot scripsisset
 epistolas? quur tantum prædicasset vbiq; cum alijs apo-
 stolis, neq; ipsi tātum, sed & per discipulos suos, sicut officiū
 hoc iniunxit Paulus Timotheo & Tito. Petrus quoq; subor-
 nauit Maternum, Eucharium, Valerium, &c. ¶ Imo & scri-
 ptura vniuersa vana futura erit, si omnē doctrinā immedia-
 te expectabimus à Deo, sic nobis Luther⁹ prophetas omnes
 tollet è medijs, & Euāgelistas totamq; bibliam: neq; vero san-
 ctorum tantummodo patrum scripta corruēt, sed & sua pro-
 pria commenta ac signēta suorum procul ableganda erunt
 verum sic cōtendit cæcus iste & Pupillus Andabara, præter
 oēm rationē, neq; scis quid dicat. ¶ Superest vltimus Ioan-
 nis apostoli locus, quē in flatibus buccis velut inde triūphans,
 serio proclamauit Zuinglius, & hūc quoq; nō dū paucis dis-
 soluemus. Nō est autē hic sensus, quasi nō debeamus extrin-
 secus doceri mutuumq; docere, propter vnctiōnē: aliās enī
 & hanc (qua id docemur) frustra scripsisset Ioannes episto-
 lā. Aut quid tantum clamatur passim in concionibus? Quur
 nō omnes cōtenti sumus eo quod vnctio docet nos omnia?

Docere non est plebis.

Ioan. 6. Esa. 11.

Esa. 54.

1. Ioan. 2

Ioan. 6.

Oēs docti à Deo

1. Cor. 13.

Augusti. cap. 28.

Ioan. 21.

Galat. 2.

Tim. 1. 1. Ti. 4.

1. Ioan. 2.

Vnctio
nos do-
cet.

Matt. II.

Ita beatus Augustinus scribens super hanc epistolam obiicit & ipse sibi respondet, dicens, Videte magnum sacramentum fratres, sonus verborum nostrorum aures percudit, magister intus est, nolite putare quæquam hominem aliquid discere ab homine: admonere possumus per strepitum vocis nostræ: si non sit intus qui doceat, inanis sit strepitus vocis: adeo fratres vultis nosse, nunquid non sermonem istum audistis omnes? quam multi hinc indocti exituri sunt: quantum ad me pertinet omnibus loquutus sum, sed quibus vnctio illa non loquitur, quos spiritus sanctus intus non docet, indocti redeunt: magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt & admonitioes, cathedram in cælo habet qui corda docet. Præterea & ipse ait in Evangelio, Nolite vobis magistrum dicere in terra, vnus est ergo magister Christus. ¶ Super eundem locum & Beda sic inquit, Vnctio eius docet vos de omnibus, quomodo in Evangelio dominus de eodem spiritu loquens discipulis ait, Ipse vos docebit omnia, quia nisi idem spiritus cordi adsit audietis, ociosus est sermo doctoris. Nemo ergo docti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit, quia nisi intus sit qui doceat doctoris lingua exterius in vanum laborat, nec tamen doctor cessare debet, quin quod valet, faciat. ¶ Nullum itaque reliquum est Lutherano errori fundamentum, quando nec scripturæ per eum inductæ ipsius probare possunt institutum: sequantur ergo catholici omnes apostolorum & euangelistarum doctrinam, neque contemnant sanctorum patrum scripta, prædicationes suorum superiorum audiant attente. vtique hic gratiam, & illic gloriam æternam consequuturi à summo sacerdote Christo Iesu domino nostro, qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMATERTIA,
de multitudine graduum in
sacramento ordinis.

¶ Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, vt luceant ex aduerso. Exod. 25.

On me clam est, dilectissimi, verba hæc à Moysè scripta quo ad literam de septem candelabris aureis & lucernis in tabernaculo, quapropter suggillare forsitan queat Neochristianus aliquis thema istud à nobis hoc loco positum: sed nos iam breuiter ostendemus, quomodo

verba inducta nobis multum valeant ad confutandum eorum errorem, siue literam inspiciamus siue spiritum: quoad literam certe infringit furiosam ipsorum insaniam, siquidem vna cum hæretico Vigilantio derident simplicitatē ecclesiæ, quæ lucernis vtitur accensis in cultu diuino: ita isti in lusum vertunt, clamitantes inique nos incedere luminaria Deo vt videat, qui omnia videt, cuique; nunquam defuit visus, & tamen serio adeo præcepit ille sibi luminaria succendi ad honorem. ¶ Præterea pungit & hic locus fastidium Neochristianorum, quod conceptum habent aduersus magnos templorum sumptus & apparatus cultus diuini, neque vident Deum præcepisse, vt etiam candelabra fierent ex auro purissimo, cum omni ornatu, & emunctorijs similiter ex auro puro, auri quoque pondus exprimit scilicet talentum. Verum quantum ad sensum mysticum attinet, neque hic eis facile cefsero, præcipue adiutus à Paulo, qui præclaram nobis in hac re regulam dedit dicens de patribus veteris testamenti, Omnia in figura contingebant illis: operæ pretium igitur est videre quid sibi velint lucernæ cum candelabris, quidque; nobis in veritate significet. Sicut autem de Sara & Agar dicit Paulus atque; filijs earum, quæ vtique; vera erat historia: ait tamen, hæc sunt per allegoriam dicta, quanto magis in ijs candelabris atque; lucernis sensum allegoricum & mysticum debemus indagare? candelabrum ergo, inquit Beda, significat vniuersalem ecclesiam præsentis temporis, ideo namque; sunt ante velum, intra quod arca posita, quia nondum ad visionem redemptoris meruit intromitti. Et ecclesia recte per candelabrum intelligitur, quoniam errantibus viam veri luminis monstrat. ¶ Non alienum est quod doctores per septem luminaria accipiunt septem dona spiritus sancti, quæ catholicis pro voluntate domini distribuuntur. Quia autem lumen in sacris literis fere significat illustrationem, siue per gratiam, siue doctrinam, sicut & dominus seipsum vocauit lucem, & Ioannem appellat lucernam ardentem. Sed ecclesiastici ministri sunt à Christo instituti, & repositi super candelabrum ecclesiæ, ad illuminandum, & dispergendam ecclesiæ lucem per vniuersum orbem, idque per radios splendoris euangelici: iuxta hanc Christi commissionem, Ite in orbem vniuersum. Quamuis sunt ex doctoribus nonnulli, qui apostolos intelligere voluit per emunctoria, in quibus emuncta à luminari-

Hieron.

1. Cor. 10

Galat. 4.

Ioã. 1.
& 8.

Mat. 16.

Act. 15. bus sint deleta, quod nimirum emūxerint illi lucernas veteris testamenti, easque deleuerint vt minus foeterēt. factum. q̄; id affirmant in abrogatione præceptorum legalium. Quicquid est, certe à mysterio huius sacramēti diuersum nō est, quod ibi etiam ordines septem significēt, vt ita, sicut ad finem illius capitis insinuat, inspiciamus exemplar, sicut in monte mōstratum est, Facies lucernas septem, & pones, &c.

Aue Maria.

¶ Nunc demū hic locus exposcit, charissimi, vt de septē ordinibus disseramus iuxta cōsuetudinem ecclesiasticam à sanctis apostolis traditam, & ad nos vsq; deductam: deinde de tonsura, & episcopali ordine quoque dicemus: ita vt si quid hereticum & christianæ veritati contrarium occurrerit, id obiter reiiciamus. Et principio constat in ecclesia catholica ordines seu ordinationis gradus esse septem, ordinē autem dicimus eximum & eminentem alique in ecclesia gradu, qui nonnihil præparet ad sanctissimum. Illud opus consecrationis corporis & sanguinis Christi periciendum, vel etiam qui pertineat ad id quod inde adiuvat eiusmodi præparatio nem. id infra in singulis ordinibus plene docēbimus. Esse autem plures ecclesiasticæ dignitatis gradus, *rationabilis assignari potest causa: docet enim Paulus ecclesiā corpus Christi esse mysticum, aliqua ratione, simile vero & naturali corpori Christi, Atqui corpus eius naturale membra habet diuersis officijs & ministerijs distincta, ideoq; decet & in ecclesia esse varia membra itidem varijs functionibus instructa: Atq; ij nimirum sunt gradus ecclesiasticæ dignitatis & status.* ¶ Nouum nanq; testamētum dignitate ministrorū longe superat vetus, dicēte dño, Multi reges & prophete voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderūt. Valide probat idipsum Paulus ad Corint. & aliquāto fortius ad Hebr. quō lex vetus vmbra tantum habuerit futurorū bonorū. In veteri aut testamēto non tantum sacerdotes, sed & Leuitæ, & præcipue Pontifices consecrabantur. Quid igitur prohibeat quo minus sint etiam in ecclesia distinctæ consecrationes? In eius rei figuram legimus quō regina Saba quum venisset Hierosolymam, conspicata ordinem ministrorū Salomonis vsque adeo admirata est, vt ita attonita præ stupore magnos velut extra se raperetur: neq; iam sufficeret admirari sapientiam Salomonis. Quanto magis admirari conuenit quanta

animam piam, super admirando illo ordine famulitij ecclesiastici veri Salomonis Iesu Christi, in domo ipsius, hoc est, ecclesia sancta, &c. ¶ Petrus Longobardus egregium dedit huic tractatui principiū, & ait, Septem sunt spiritualium officiorum gradus siue ordines, sicut ex sanctorum patrum dictis aperte traditur, & capitis nostri. I. Iesu Christi exemplo monstratur: qui omnium officia in seipso exhibuit, & corpori suo quod est ecclesia eosdē ordines obseruandos reliquit. Septē aut sunt propter septiformē gratiam spūs sancti, cui⁹ qui nō sunt participes, ad gradus ecclesiasticos indigne accedunt: illi autem in quorū mentibus diffusa est septiformis gratia spūs sancti, quum ad ecclesiasticos ordines accedunt, in ipsa spūalis gradus promotione ampliorē gratiam percipere creduntur. 2 Porro in electione presbyterorū, & omnium ecclesiasticorū ministrorū maturior & grauior quondā diligentia obseruabatur, nunc tñ vsque adeo opus esset. vt cū maxime seueriter admodū super hoc statuit Clemens Papa & martyr. Tales, inquit, ad ministeriū eligātur clerici, qui digne possunt dñica sacramenta tractare: melius est enim dñi sacerdotiū paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quā multos inutiles, qui on⁹ graue ordinator adducunt. Eadē quoq; sententiā est Leonis magni qñ tractat verba Apostoli de nō imponendis cito manibus alicui, docēs idipsum nō esse aliud, nisi ante temporis maturitatem, ante tēpus auditionis siue probationis, ante obedientiæ meritū, ante experimētum disciplinæ, dignitatem sacerdotalem cōferre nō probatis. Atq; hoc etiā nunc ecclesia habet in vsu, nā imminente iā ordinationis tēpore diaconus primo dicit ad episcopū, Reuerende pater, postulat sancta mater Ecclesia, vt hos præsentēs ad onus diaconatus vel presbyterij ordinetis. Episcopus subiungit, Vide vt ij natura, scientia & moribus tales ad te adducantur vt per nos tales in domo Dei ordinentur, p quos diabolus late expellatur, & ordinati dño Deo nostro augeātur. Archidiacon⁹ inde respondet, Quātum ad humanā ptinet experiētiā, natura, scientia & moribus digni sunt reputati: qui, fauēte Deo, in ministrando boni inueniātur coadiutores. ¶ Cæterū ab initio diximus, septē esse ordinū gradus: ex ijs quatuor dicuntur minores, ostiatorū, lectorū, exorcistarum, & acolythorum: tres reliqui maiores vocant, subdiaconorū, diaconorū,

C. tales
13. dist.

1. Tim. 5.

Numer⁹
ordinū.

& presbyterorum. Quāvis autē omnes ordines sint sancti quia sacramentum, attamen tres maiores tantum sacri solēt vocari, nō ideo tantū, quod præ cæteris minoribus ordinibus sint excellentiores, sed quia quilibet illorū officij sui ministeriū exequitur cū materia sacramēti corporis aut sanguinis Christi cōsecrata. 3 De singulis iam porro ordinibus dicetur, viam ingrediamur cōmunem, & principio se nobis offerunt ianitores, quorum figura in veteri testamento etiam præcessit, eorū autem officium fuit aperire & claudere templum, ab eius ingressu prohibere immundos. Hodie aut ianitoris officium est in ecclesia discernere inter bonos & malos: malos in ecclesiā non admittere, vt eos qui in excommunicatione sunt vel interdicto, aut hereticos, &c. Paludensis putat aditum nunc gerere officium ostiarij. Quicquid illud est, nō despiciamus ordinationē ipsius. finita iam letania super ordinandos, dicit episcopus ad eos, Suscepturi charissimi filij officium ostiariorū, videte quid in domo Dei agere debeatis. Ostiarium oportet percutere cymbalum & campanam, aperire ecclesiā & sacrarium, & librū aperire ei qui prædicat. Prouidete igitur, ne per negligentiam vestra illarū rerum, quæ intra ecclesiā sunt, aliquid depercat, cernitque, horis domū Dei aperiatis fidelibus, & semper claudatis infidelibus, quod dominus vobis concedat per suam misericordiam. Amen. ¶ Arrepta deinde clauē ab altari, exhibet illā episcopus eis dicēs, Sic agite quasi reddituri rationē pro ijs rebus quæ in ijs clauibus recluduntur. Mox archidiaconus deducit eos ad ianuam, vt eandē aperiant & claudāt, ac rursus adducit ad episcopū, qui facta super eos oratione, benedicit illos. Officio hoc vsus est dñs Iesus, quādo facto ex funibus flagello eiecit vendētes & emētes e tēplo: neque, absurdum id est, quū ipse se quoque dixerit esse ostium, adeo vt quisquis per illud ostium sit ingressurus, seruetur. ¶ Secundus ordo est lectorū, quibus ex officio incumbit prophetas legere coram populo, & illis itaque episcopo oblatis, sic dicit ipse, electi fratres charissimi, vt sitis lectores in domo Dei nostri, officium vestrū agnoscite & implete: potēs enī est De⁹, vt augeat vobis gratiā perfectionis aternæ. ¶ Lectorē enim oportet legere ei qui prædicat, & lectiones cantare & benedicere panē, & oēs fruct⁹ nouos (sit hoc ex more veteris ecclesie, sicut adhuc & in Græcia & Gallia obseruat, vt singulis

diebus dominicis benedicatur panis, sicut apud nos sal & aqua. ostēdimus hoc ipsum & supra ex August. lib. 2. de bapt. par. c. 26.) Studete igit verba Dei videlicet lectiones sacras distincte, etiā aperte ad ædificationē fidelium absque omni mendacio falcitatis proferre. Quod autē ore legitis, corde creditis, atque opere cōplectis: quaten⁹ auditores vestros verbo pariter & exēplo vestro docere possitis, ideoque dū legitis in alto loco ecclesie statis, vt ab omnibus audiamini & videamini, figurātes positione corporali, vos in alto virtutū gradu debere cōuersari, vt cælestis vitæ formā eis præbeatis, quod in vobis Deus impleat per gratiā suā, Amē. ¶ Deinceps episcopus eis librū porrigit, & ait, Accipite, & estote verbi Dei velatores, habituri (si fideliter & vtiliter impleueritis officium vestrū) partē cum ijs qui verbū Dei bene ministrauerunt ab initio. Ad extremū præmissā oratione episcopus, bñdictione quoque absoluit hanc ordinationē. Ordinatus autē in lectorē, inquit Hugo, debet esse doctus, vt intelligenter & distincte possit legere scripturā. Typū hui⁹ ordinis gessit in veteri te tamēto clamor prophetarū, qualis fuit hic Esaiæ, Clama, ne cesses, exalta vt tuba vocē tuam, & annūcia populo meo delicta, & domui Iuda scelera sua: quāuis hoc proprie pertinet ad prædicatores. ¶ Hoc officio perfunctus est & dominus Iesus, quando in Nazareth ingressus synagogam reuoluto libro cœpit legere illud Esaiæ, Spiritus domini super me. Qua lectione docere voluit lectorē sacre scripturæ debere habere vnctionem gratiæ spiritus sancti, sicut intellexit August. lib. 1. de bapt. par. c. 32. 4 Tertius ordo est exorcissar⁹, ibi episcopus primū admonet illos officij, sui vt meminerint eicere demones, & cū aqua ministrare in ecclesia. hinc subiungit, Studete igitur, vt sicut a corporibus aliorū demones expellitis, ita a mentibus & corporibus vestris omne immunditiā & nequitia eiciatis, discite per officium vestrum vitijs imperare, ne in moribus vestris aliquid sui iuris inimicus valeat vëdicare. Tunc enim recte in alijs dæmonibus imperabitis, quū prius in vobis eorū multimodā nequitia superatis. ¶ Post hæc exhibet eis librū in quo exorcismi sunt descripti, & ait, Accipite & cōmendate memoriæ, & habete potestātē imponendi manus super energumēnos, siue baptizatos, siue catechumenos. ¶ Postremo episcopus, vt supra oratione & bñdictione hunc quoque; concludit ordinem.

Ianitor.
1. Par. 26

c. clericos
21. dist.
& c. per
elect.

Ioan. 2.

Ioan. 10.

C. lecto
dist. 23.

Esa. 58.

Luc. 4.

Esa. 61.

Exorcista.

23. dist.
exorcista.

¶ Præcessit autem & hunc gradum figura in veteri testamēto, quando rex Salomon inuenit modum, quo dæmones coniuaret remanentes in templo Hierosolymitano, sicut Hieron. commemorat Matt. 12. & Beda in Homil. Luc. 11. Sed & Christus vsus est officio illo nec semel neque raro, & quoties obsessos à dæmonijs liberauit, præcipue quum tetigit spūto suo aures & linguā muti ac surdi, dicens, Efferta, quod est adaperire. Vide supra in materia baptismi. Neque vero ipse tātum modo Christus hac potestate vsus est, sed eadem quoq; dedit apostolis, sicut in Matthæo & Marco legimus. Apud Lucam quoq; sic dixit ad Iudæos, Si ergo in Beelzebub euicio dæmonia, in quo ergo euiciunt filij vestri? ideoq; ipsi iudices vestri erunt, intelligēs apostolos, qui tūc erant exorcista. ¶ In Actibus apostolorum legimus, quoniam tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudæis exorcistæ inuocare super eos qui habebant spiritus malos nomen domini Iesu, erant autem septem qui hoc faciebant. Et insiliens in eos homo in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum inualuit contra eos, ita vt nudī & vulnerati effugerent de domo illa. Temerarie nanque vsurpauerant isti officium sibi non contraditū, nec à quopiam commissum, contigit igitur eis merces condigna.

¶ Quartus ordo est acolythorum, (Longobardus post Isidorum in Etymologia libro 7. dicit Græcè acolythi, Latine cæroferarij dicuntur, à deportandis cæreis. fateor paruitatem meam hoc nondum attigisse, sed cum ἀκολυθία sequi significat & seruire, inde ἀκολυθός sequens, consequēs, minister, sectator, puer. Quomodo ad cærā flectatur, fateor me nescire, ego arbitror ita voluisse præfatos, non quòd illa sit interpretatio nominis è Græco, sed quòd voluerit assignare morem ecclesiæ Græcæ, quæ Acolythos appellat, quos in Latina ecclesia cæroferarios nominem.) Officium eorū accipitur ex ijs quæ ad ipsos dicit episcopus. ¶ Sufcepturi charissimi acolythorum officium, pensate quòd suscipitis. acolythum enim oportet cæroferariū ferre, luminaria ecclesiæ accendere, vinum & aquam ad eucharistiam ministrare. Studete igitur susceptum officium digne adimplere: nō enim Deo placere poteritis, si lucē Deo manib⁹ præferētes, operibus tenebrarum inseruiatis: & per hoc alijs exemplā perfidiæ prabeatis: studeatis potius fructibus lucis, qui

Matth. 8.
Lu. 8. 11.
Luc. 7.
Mar. 8.

Matt. 10.
Mar. 3.
Luc. 11.

Act. 19.

Ita iudicauit & Agricola medicus lector Græcæ linguæ.

sunt apostolo teste, in omni bonitate, iustitia & veritate, vt sic & vos & Dei ecclesiam illuminetis. Tunc enim in Dei sacrificio digne vinū suggeretis & aquā, si vos ipsi Deo per sacrificiū, per castam vitā & bona opera oblatis fueritis, quod vobis dominus cōcedat per misericordiam suam, Amen.

(Pontificale Romanum est auctius.)

¶ Deinde porrigit eis episcopus candelabrum cum lucerna extincta, & ait, Accipite cæroferarium cum cæreo, & sciat is vos ad accendenda lumina ecclesiæ mancipatos in nomine domini. ¶ Mox & vrceolum dat vacuum, dicens, Accipite vrceolum ad suggerēdum vinum & aquam in eucharistia sanguinis Christi in nomine domini. Vltimo quoq; præmissa oratione benedicit eos de ministerio quod sunt cōsequuti. ¶ Circa hunc ordinem meminerit quilibet christianus, & consideret non hoc esse acolythorum officium vt sicut æditum discurrant hinc inde in templo accendētes luminaria, sed tanquam & ipsi consecrati incendant lucernam, eamq; deferant ante diaconum iam lecturum euangelium, vel ad missam sacerdote cōsecraturō. Quoniam lucernæ illæ ab eis gestantur accensæ non ad discutiendas tenebras, quæ tunc nullæ sunt, sed clarissima dies: in hoc autem deferuntur, vt sic veluti signum prodant lætitiæ, quodque sub lucerna illa materiali lux intelligatur, de qua scriptum est, Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem. Hugo ita ait, Sicut vi-

Ioan. 1.

Exo. 27.

Num. 6.

Leui. 24.

Ioan. 3.

HOMILIA SEXAGESIMA
quarta, de sacro ordine sub-
diaconatus.

¶ Facies tibi lucernas septem &c.

C. à mul-
 tis de eta-
 re & qua-
 lit.ord.

O Rdines minores hactenus ex ordine declarauimus, idque breuiter, quãuis non pauca in ijs que lateant mysteria, nunc ad reliquos tres maiores progrediemur. Est ergo quintus ordo subdiaconorum, quorum officium ex ijs quæ eis iniungit episcopus poterimus colligere: primum enim iuxta ordinationem ecclesiæ Romanæ sic dicit ad eos, Fratres dilectissimi ad sacrum subdiaconatus ordinem promouendi, iterum atque iterum considerare debetis attente, quod onus hodie vltro appetitis: hactenus enim liberi fuistis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire: quod si hunc ordinem susceperitis, amplius nõ licebit à proposito resilire, sed Deo (cui seruire agnare est) perpetuo famulari, & castitate illo adiuuante seruire oportebit, atque in ecclesiæ ministerio semper esse occupatos. Proinde dum tempus est cogitare, etsi in sancto proposito perseuerare placet, in nomine domini huc accedite.

Bern.

¶ Affert ergo singuli ordinandi secum humerale vestitum albam, cingulum, & manipulum habeat in sinistra, vna cum veste Leuitica, in dextra autem cereum (quilibet episcopus habet suas ceremonias, modo non differat in substantialibus.) Exhortationis huius causam offert nobis lex & constitutio ecclesiastica de perpetua castitate seruanda, sicut in multis concilijs decretum est & sancitum. ita enim statuit papa Stephanus, ita & Leo. 2. Qua de re plura dicemus infra circa matrimonium. Quantum ad ordinationem subdiaconi pertinet, sane sic ait Hugo, lib. 2. par. 3. cap. 10. patribus placuit, vt qui sacra mysteria contrectant, legem obseruent continentia, sicut scriptum est, Mundamini qui fertis vasa domini. ¶ Atque subdiaconum etiam Græci hypodiaconum vocant, quod diacono subditus esse debeat, illiusque stare iussioni, & in omnibus ei obedire.

C. ante
 triennium
 c. aliter
 c. lex, cū
 concor.
 2. distin.
 Esaię 52.

2 Post hanc primam admonitionem, dictaque Lætania episcopus denuo exhortatur eos & ait, Adepturi fra-

tres charissimi officium subdiaconatus sedulo atredite, quale ministerium vobis traditur: subdiaconum enim oportet equam ad ministerium altaris præparare, diacono ministrare, pallas altaris & corporalia abluere, calicem & patenam in vsum sacrificij eidem offerre, de ipsis oblationibus tantum in altari ponere, quantum possit populo sufficere, ne aliquid putredinis in sacrario remaneat. Pallæ altaris & corporalia in alio vase lauentur, nam ipsa lotionis corporalium aqua in baptisterium mergi debet. Studete itaque, vt ista vobis ministeria nitide & diligentissime complentes, inuilibilia horum exemplo perficiatis. Altare quippe sanctæ ecclesiæ ipse est Christus, sicut Ioannes in Apoca. vidit. Estote ergo tales, qui sacrificijs diuinis, & ecclesiæ Dei digne seruire valeatis, in vera & catholica fide fundati, quod ipse vobis præstare dignetur, qui viuunt & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Apoc. 8.

¶ Mox vnicique calicem porrigit episcopus vacuum vna cum patena, & archidiaconus, quia illi velut in administrum ordinatur. dat eis vceolos cum vino & aqua, guttur nium cum mappula: episcopus autem dās illis calicem dicit, Accipite calicem salutis in nomine domini. Ad omnes vero subdiaconos sic ait, Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, quod deo placere possitis. Postremo præmissa oratione benedicit ordinatorum benedictione finita, episcopus cuiuslibet imponit humerale super caput, & tunicam Leuiticam tradit induendam, librum quoque epistolarum porrigit & ait, Accipite librum epistolarum & habete potestatem legendi eas in ecclesia sancta Dei, tam pro viuis quam defunctis, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ad extremum iniungit singulis vt orent quotidie septem horas Canonicas, pro consuetudine diocesis. Et nota quando diximus calicem debere esse vacuum, & similiter patenam, hoc non est necessarium secundum archidiaconum & Hug. Et forma ordinandi fuit conscripta in concilio Carthaginensi quarto sine dubio ex veterum instituto.

C. subdi.
 dist. 23.

3 Habuit & hic ordo figuram in veteri testamento, siquidem Nathinæi in hoc erant constituti à Dauide, & principibus vt in seruirent Leuitis, sicut eorū 122. missi sunt ad ludæos, cum reuerterentur ex captiuitate Babylonica,

177
 Quemadmodum ergo nunc in ecclesia subdiaconi ministrant
 diaconis, & seruiunt ad omnem nutū, ita quondā Nathinai
 seruiebant Leuitis, nomen autē habuerunt **177** quod est da
 re, eo q̄ illorū officium erat Leuitis porrigere ligna, aquas,
 & omnia necessaria in templo (scio quod Hugo, & post eum
 Petrus Longobardus interpretantur, Nathinai, id est in hu
 militate Deo seruientes, nos linguam sanctam sequuti sum⁹.)
Ioan. 1. Sunt qui putēt Nathanaelem vnum fuisse ex illis, qui Chri
 stum cognouit, & laudatus est ab eo, quando dixit dñs, Ecce
 vere Israelita, in quo dolus nō est (ego arbitror esse nomen
 proprium.) ¶ Christus quoq; ordinis huius ministerio vsus
 est vt quidam volunt, quando vinum fecit ex aqua. Magis ta
 men aridet sententia Hugonis, qui dicit Christum hoc of
 ficio functum, quādo post cēnam lintheo pr̄cinxit se, & tu
 dit aquā in pelum, cōepitq; lauare pedes discipulorū, & ter
 gere lintheo. Quia ministerium aquæ olim fuit penes Nathi
 naeos, nunc autē penes subdiaconos. Quæres, cur subdiaconus
 legat epistolam in missa, cum tñ liber epistolarum ei tñ
 dem post ordinationē conferatur? Obseruāda hic principio
 est regula Hugonis, quia quū non expresse constat, quæ sint
 essentialia illa in quibus ordo cōfertur, ideo tota debet ob
 seruari forma, sicut habetur in pontificali cuiuslibet dice
 sis: sunt tñ quādā quæ singulariter in singulis ordinibus v
 surpātur, in quibus putant doctores essentialiter cōferri or
 dinis sacramentū: vt in exhibitione clauū aiunt cōferri o
 stiarū, in oblatione libri exorcismorū exorcistatum, lectora
 tum vero in acceptione libri prophetarū, acolytharū in ex
 hibitione vrceolorū & candelabri, subdiaconatū in porre
 ctione calicis & patenæ, diaconatū autem in eo dum recipit
 librum euangeliarum, de presbyteris infra dicemus. ¶ Quā
 uis ergo nō sit præcipuū subdiaconi officiu, legere epistolā,
 sed porrigere diacono vasa ad cōsecrationē, & quod est offe
 rendū: tñ quia diacono subiectus est, & hic quidē euangeliū
 cantat, decet omnino eū legere seu canere epistolā, ideoque
 post suā ordinationē demum recipit librum ab episcopo.
 ¶ Sequitur inde ordinationem subdiaconi non fieri cum
 impositione manuum, sicut manifeste testatur conciliū Car
 thaginense quartum. Quo tamen modo diaconus & pres
 byter ordinatur (varia imponitur manus, vt supra de con
 firmatione.) Nihil autem per hoc decedit sanctimonix hu

ius sacramenti, quæ aliunde prouenit quam ex manuū im
 positione. Est & hæc sanctorū patrū sentētia, quod quanuis dia
 conorum & presbyterorum ordinatio in sacris literis nomi
 ne impositionis manuū exprimitur, tamen neq; illorum ordi
 num substantialis pars est impositio manuum cum sine ea
 possit ordinari presbyter, sicut Grego. 9. scribit, Presbyter
 & diaconus cū ordinantur, manus impositionē tactu corporali,
 ritu ab apostolis introducto recipiunt, quod si omissum
 fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tēpore ad
 huiusmodi ordines cōferendos, caute supplendū, quod per
 errorē extitit omissum. 4. Rursus audio obgannire aliquē
 ex Neochristianis aduersus hos quinq; ordines, eo q̄ nec a
 liqua eorum fiat in sacris literis mentio, neq; sint à Christo
 instituti, quū tamen oia sacramenta institutionē nisi à Chri
 sto habere non possint: etiamsi enim vniuersus cōueniat mū
 dus, minimum tamen sacramentū instituire non permittere
 tur. Quapropter isti quoq; ordines illos ex numero sacramē
 torum reiciunt. quemadmodum & prima ecclesiæ congrega
 tio, duas tantū habuit ordines, presbyteratum & diacona
 tum, vt affirmat Vrbanus. ¶ Verum hoc quidē est, quod om
 nia sacramenta à Christo sunt instituta, ideoque & nos profi
 temur Christū omnes instituisse sacrorum ordinum gradus,
 quanuis illis ecclesia demum cōepit distīcte vtī, siquidē &
 in primitiua ecclesiā etiam ij ordines fuerūt essentialiter di
 stīcti, sed ob paucitatē ministrorum solus diaconus officio
 & ministerio functus est omnium ordinum inferiorum, sic
 que velut implicite in diaconatu ordines reliqui omnes fue
 runt. Et ne quis dubitet tēporibus apostolorū fuisse hos or
 dines omnes, & quidem à Christo institutos affirmat Igna
 tius, is enī in epistola ad Antiochenos sic scribit, Saluto san
 ctum presbyterum vestrum, saluto sanctos diaconos, saluto
 subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorci
 stas atque confessores. Sic & Cypr. scribens ad Cornelium
 papam, meminit literas illius accepisse se per Saturnum acoly
 thum suum, & Hierony. asserit Paulum Thessalonicensibus
 epistolam misisse per Onesimum acolythum. Nimis lō
 gum foret, omnium doctorum locos concordantes adduce
 re. Vnum hoc tacere non possum, quod nemo ad hunc ordi
 nem admittitur, nisi cui sit pr̄sum de beneficio, vel patrijs
 bonis. vel vndeunque quoad victus necessitatem, ne cogat

1. Ti. 4.
 2. Tim. 1.
 C. presbyter, de sacr. nouiter.
 C. null⁹ 60. dist.
 An oēs ordines à Christo instituti.
 Lib. 1.

Man⁹ im
 positio
 23. dist.
 subdiac.

Titulus. Memini me iam olim puerū adhuc audire, Cæsare quoque esse subdiaconū. Nunc etiam video quosdā fuisse in ea sententia, sed illa cōmuniter reicitur. Vide gloss. in c. Valentiniana, 63. dist. vbi notabilis gloss. & notant do. in c. ad apostolicam de sententia & re iudic. lib. 6. vide Bal. in pro. C. & Io. Andr. c. 2. de preb. lib. 6. Spe. in titu. de legato par. nunc ostendendum vers. 39. In die tamen coronationis, accipitur imperator pro Canonico ad sanctū Petrum Romæ ab ipsis Canonicis ibidem, qui & induunt ei habitum Canonicorum. Pontifice quoque canente tūc missæ officium imperator loco subdiaconi calicem porrigit ad altare cum patena & hostia, exhibet etiam aquam fundendam in calicem ad vsum pontificis. Simili modo in Aquileia quoque Canonicus est imperator, sicut ibi Cæsar Fridericus afficit ut Canonicus in choro, neque tamen idcirco ordinem siue gradum habuit subdiaconatus. Oremus dominum &c.

C. accedim^o, de
arta. &
qual. or.
Vide in
Aeremo.

HOMILIA SEXAGESIMA QVIN-
ta, de ordinatione diaconi.

Considerate ex vobis viros boni testimonij septem. Act. 6.

Diacon. Emo verus vereq; pius christianus ambigere potest diaconatū esse ordinē sacrū: in scripturis quoque fundatū: ita enim refert Lucas in actis apostolorū, Conuocātes duodecim multitudinem discipulorum dixerunt, Considerate fratres viros ex vobis boni testimonij septem, plenos spiritu sancto & sapiētia, quos constituamus super hoc opus: & elegerunt Stephanū virum plenum fide & spiritu sancto, & Philippū, & Prochorū, & Nicanorē, & Timonem, & Parmenā, & Nicolāū aduenā Antiochenū: hos statuerūt ante conspectū apostolorum, & orantes imposuerūt eis manus. Hęc autē ipsa fuit ordinatio, sicut alibi docuimus. Neq; hic quicquā iuuare potest Lutherū, qui ideo conatur. S. Stephanum despoliare hoc ordinationis suæ gradu, quoniam hęc electio facta non sit ad opus aliquod diuini cultus, sed vt tantū ministrarēt ad mensas viduarū. Quid autē ad hoc profuisset eis impositio manū. Ministrasse quidē eos nemo negat, sed nō in hoc tantū, verū etiā in cultu di-

Act. 6.
1. Tim. 4
Paral. 2.
Act. 13:

uino, vnde non longe post electionem diaconorū subiungit Lucas, quia Stephanus plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ecce quomodo hic non ministravit tantū ad mensas, sed miracula magna fecit, non sine doctrina, quoniā oēs Iudæi non poterant resistere sapientie & spiritui qui loquebatur per eum.

Constat idipsum ex apostolo quoque, is enim post enumeratas episcopi virtutes conditionem quoque diaconi subinde describit, & inter cetera dicit, Diaconi habeant mysterium fidei in cōscientia pura, & ij probentur primū, quia cū benedixerint, gradū bonum sibi acquirēt, & multā fiduciā in fide, quæ est in Christo Iesu. Philippus insuper vnus est seprem à Luca vocatur euangelista, & sic sentit Ambrosius super epistolam Pauli ad Ephes. 2. dedit quosdā quidem apostolos, alios autē prophetas, alios vero euangelistas, vbi Ambrosius putat per euangelistas intelliigi diaconos: qui etsi nō sint presbyteri, euangelizare tamen possunt quauis non in cathedra doctrinæ, sicut Stephanus & Philippus fecerunt. sed hæc supra latius tractauimus homilia quinquagesimo octaua. Nō autē hoc septem tantū modo fuisse diaconos, vel ex hoc liquet, quod Apostolus quoque diaconū habuit nomine Tytichum, per quē epistolā suam misit Thessalonicensibus, vt affirmit Hieronymus. Dionysius etiā ordinationē diaconorū describit, quanto cum apparatu cæremoniarum sit exhibitā iam olim temporibus apostolorū. Clemens insuper à beato Petro edoctus mysteria fidei miminit diaconorū, & ait, Si nobis episcopis nō obediērint omnes presbyteri, diaconi, subdiaconi, & reliqui clerici &c. Origenes quoque vetustissimus autor ita scribit super Num. Putas ne qui sacerdotio funguntur, & in sacerdotali ordine gloriātur, secundū ordinem suū incedunt, & agunt omnia quæ illo ordine digna sunt? Similiter autē & diaconi, putas secundū ordinem ministerij sui incedunt? Ecce ij aperte meminit sacerdotum & diaconorum statum in primitiua ecclesia.

S. Ste-
phanus
diacon^o.

1. Tim. 5

Act. 21.

In argu-
epist.

2 Ceterum quid exigit officium diaconorum, optime colligitur ex eorum ordinatione, ita vt obseruatur in ecclesia: ita enim ad eos dicit episcopus, Prouehendi dilectissimi filij ad Leuiticum ordinem cogirate magnopere, ad quantum gradum ecclesiæ ascenditis, diaconum namque oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare.

23. dist. Curate vt quibus euangelium ore annuntiatís, viuís ope-
 diaconi. ribus exponatis, vt de vobis dicatur, beati pedes euangelizá-
 Num. 1. tum pacem, euangelizantiũ bona. habete pedes vestros cal-
 Ro. 10. ceatos sanctorũ exemplis in præparatione euangelij pacis,
 quod vobis dominus concedat per gratiã suam. (Pontifica-
 le Romanum est auctius.) ¶ Et post hæc episcopus alloquitur
 populũ dicens, Cõmune votum cõmunis oratio profes-
 quatur, hinc adhortatur oēs orare pro diaconis: ipse quoq;
 subiungit, Collectã piã cũ præfatione, vbi & imponit ma-
 num suã super caput diaconi, & ait, Accipe spiritũ sanctũ
 ad robur & ad resistendũ diabolo & tétationibns eius in no-
 mine domini (quæ manuũ impositio non ad presbyterium
 fit, sed in ministeriũ.) Mox stolã arreptã induit illi dicens,
 Accipe stolã candidã de manu Dei, imple ministeriũ tuũ,
 potens enim est dominus, vt augeat tibi gratiã suã, qui vi-
 uit & regnat in secula seculorũ. Deinceps induit ei dalmati-
 cã, & ait, Induat te dominus vestimẽto salutis, & circumdet te
 semper indumẽto lætitiæ in nomine domini, Amen. ¶ Por-
 ro episcopus porrigit illi librũ euangeliorũ inquitens, Acci-
 pe potestãtẽ legendi euangelium in ecclesia Dei, tam pro vi-
 uis q̃ pro defunctis, in nomine domini. Et ad extremũ con-
 cludit ordinationem hæc cũ benedictione & collecta. (Quo
 modo diaconi etiam dalmatica vtãtur, est textus & glossã h̃,
 in cap. cõmunis, dist. 23. & cap. episcopus presbyter. II. q. 4.)
 In ecclesiã primordio præter ea q̃ Paulus scribit plures fue-
 runt de diaconis sanctiones, quoniam sic de eis ait Clemẽs,
 Diaconi sint tanquam oculi episcopi oberrantes & circũ-
 strantes cum verecundia actus totius ecclesiã, perferatẽs
 diligentius, si quem videant fieri vicinũ præcipitio, & pro-
 ximum esse peccato, vt hoc referant ad episcopum, & ita epi-
 scopo suggerere, quæ ad cultum ecclesiã & disciplinã eius
 pertinent, diaconibus cura fit. Euaristus insuper ad Ad hoc
 ita scribit, Diaconi (qui quasi oculi vidẽtur esse episcopi) in
 vnaquaque ciuitate iuxta apostolorum constituta septem
 debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem, ne aut
 ipse ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur
 a suis. idem plane constitutum est in concilio Neocæsariẽ-
 si, Cano. 14. Præterea in cõcilio Carthaginẽsi legimus per-
 missum esse diaconibus etiã in præsentia sacerdotum, tem-
 pore necessitatis ministrare sacramentum, cap. 38.

S. Euar. 3
 & S. Fa-
 bianus
 sub De-
 cio.

¶ In eodem decretum est etiam, vt diaconus tantum inter
 offerendum, & cum legit, induat albã, quãuis deinceps
 in concilio Laodicensi veritum rursus est, ne diaconus vel
 panem porrigat, vel calicem benedicat. 3 Quid multa? of-
 ficiũ constat esse diaconi, vt assũtat presbytero, illiq; in o-
 mnibus seruiat quæ ad sacramenta ecclesiã pertinent, in ba-
 ptismo, in chrisinate circa patenam & calicem, in porrigen-
 do hostiam ad altare, altare quoq; præparando ad sacrificiũ
 in ferenda cruce, in legendo & prædicando euangelium
 Christi. ¶ Typicã iam olim figurauit hunc ordinẽ, gradus
 Leuitarũ, quorum intereat seruire Aaroni sacerdoti loco to-
 tius populi Iudaici, sicut præcepit Moyse dominus, tolle Le-
 uitã pro omnibus primogenitus filiorũ Israel, ego sum do-
 minus, sicut in lib. Numerorũ describitur seruitus filiorum
 Caath, quãdo dixit dominus, Tolle summã filiorũ Caath
 de medio Leuitarum, vt stent & ministrent in tabernaculo
 fœderis. Hic est cultus filiorũ Caath, Cũ inuoluerint Aarõ
 & filij eius sanctuariũ, & oia vasa eius in cõmotione castro-
 rum: tunc intrabunt filij Caath, vt portet inuoluta: & nõ tan-
 gent vasa sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum
 Caath, in tabernaculo fœderis, super quos erit Eleazar filius
 Aaron sacerdotis. Aaron & filij eius intrabunt, ipsiq; dispo-
 nent opera singulorum, & diuident quid quisq; portare de-
 bebant sub sacerdote Ithamar filio Aaronis, & filij Merari,
 hi omnes Leuitæ dicti sunt a Patriarcha Leui, a quibus om-
 ne ministerium templi peragebatur. ¶ Et sicut ordini Le-
 uitico impositum est onus a Moyse portandum, ita nunc in
 nouo testamento diaconibus stola imponitur in humero si-
 nistro (miror quomodo Hugo & magister meminerint Leui-
 tas numeratos ab anno vigesimo vsque ad quinquagesimũ,
 cũ litera nostra sicut & Vaticana habeat ab anno trigesimo,
 vsq; ad quinquagesimũ.) In diebus quoq; ieiunio indictis
 vestis illa cõuoluta iniicitur eisdẽ humero sinistro, ad signã
 dum quod quascunq; passiones sustinemus in hac vita, tan-
 quã in sinistra portamus, tantisper dum perueniamus ad de-
 xteram requiem scelicitatis æternæ. Vñ incumbet & hoc dia-
 cono officiũ, vt cantet Letanias, & Neophytorũ nomina le-
 gat, homines exhortetur attentis auribus obseruare quæ cir-
 ca diuinũ cultum tractantur, vt annuncient pacẽ, vt admo-
 CCCC

Hugo
 li. 2. per.
 3. ca. 11.
 Num. 4.

Officiũ
 diaconi.

neat homines flectere genua ad orationem, & inclinare capita ad benedictionē. Huiusmodi plura quædam officia adimplent in ecclesia. ¶ Ordinis illius officio vsus est dominus, quādo post cenam corporis & sanguinis sui sacramentum porrexit apostolis, quando eosdem a somno suscitatos adhortatus est orationis sedulitatem, dicens, Vigilate & orate, ne intretis in tentationē. 4. Honestè admodum personæ cti sunt hoc ordine apostoli post acceptū spiritum sanctum, quando ordinarunt septem diaconos, vt supra diximus, Atq; ex hoc apostolorū factō natus est mos ille laudatus, quōd a sanctis episcopis institutum est, vt in qualibet episcopali ciuitate sint diaconi septem, qui & significati sunt per angelos septē tubis canentes in Apocalypsi per cædelabra septē, quæ ante Deum vniuersam illustrant ecclesiā, per voces septem tonitruū. Ita nūc habemus ordines 6. inferiores presbyterio, qui oēs a veteribus sunt obseruati, iam inde a principio nascentis ecclesiæ, sicut ex Ignatio probauimus. Idem patet ex 4. statim concilio Carthaginensi, quomodo omnes ordines debeant obseruari, ita & Syluester apertam omnium ordinum facit mentionem, & Fabianus refert accepisse se a maioribus suis, vt septem diaconi diebus dominicis, & alijs festiuitatibus vna cum subdiaconis & acolythis, reliquorum etiam ordinum ministris, ministerium sibi impositum procurant diligenter: siquidem & in veteri testamēto plurimi fuerunt ministri in templo domini, sacerdotes, Leuitæ, Nathinai cantores, psalmistæ, ianitores, sicut supra ex Ambrosio per Paulum satis declarauimus. ¶ Sed vt tādē huic rei suæ premam imponamus manum, præter ea quæ supra diximus, nunc quoq; breuiter indicabimus, quæ proponi debeant ordinandis iuxta constitutionem & morē ecclesiæ sanctæ: principio oportet eos examinari, vt sic audiantur atq; probentur sint ne digni & idonei, qui admittantur ad ordinem cap. quādo episcopus 24. distict. Quatenus ita impleatur præceptū Pauli, de nō imponendis facile manibus cuiuis, id nos etiam supra ex Leone monstrauimus.

2 Non decet pecunia comparari ordinem aliquem sacrū, quia hoc simoniacum foret, & quisquis in hoc casu vel accipit vel exponit, erit excommunicatus i. q. i. quicquid: nam id aduerfabitur dicto Christi, gratis accepistis, gratis date.

3 Neq; magis cōuenit mancipium siue seruum promoueri

ad ordines, saltem sine consensu dñi & assertione in libertatem. 4. Homicidæ quoque ordinari non debent, de atar. & quali. or. c. vlt. de tēp. ord. c. vlt. gl. in. c. ex pœnitētib. l. dist. di audiāt

5 Nemo qui atatis competentem maturitatē non habet, pronehi debet ad ordines, est autem atas in presbytero 25. annorum, in diacono 20. in subdiacono 18. Cle. Venerabilē, de atar. & quali. or. Ordines quoq; minores nulli ante 7. ætatis annum debent conferri. 6 Illegitimi similiter ab ordinibus arceantur. de fil. presby. cap. i.

7 Nemo ex aliena diœcesi sine permissione superiorum, nullus quoque religiosus citra prælati sui licentiam ordinandus est 71. dist. c. i. cum seq. & c. ad aures de temp. ord. & 58. distinctione.

8 Coniugati quoque prohibentur ab ordinibus, intellige sacris, de cle. coniu. c. l. & 28. dist. nullum.

9 Nullus apostata siue schismaticus admittatur ad ordines, dist. i. cap. vlt. de apost. cap. i. & cap. vt periculosa ne cle. vel mona. lib. 6.

10 Nullus excommunicatus ordinari debet c. cum illorū de senten. excom.

11 Nullus quoque bigamus, nullus qui vxorem habuit viduam est ordinandus.

12 Nemo irregularis, vel simoniacus, vel qui laborauerit epilepsia, admitti debet ad ordines cap. ex tua. de Simo. 33. dist. communiter.

13 Nemini qui captus sit aliquo membro, & mutilatus, vel alias habeat notabilem in corpore defectum vel incurabili aliquo morbo oppressus, vnde ministerium sui ordinis exequi non valeat, debet ordinari cap. exposuisti capite ex parte. de corpor. vin.

14 Nemo minorem transfiliens ordinem, suscipiat maiorem, nemo simul ordines suscipiat duos, vel etiam subdiaconatum cum minoribus, de cle. per saltum. promo. c. literas, de temp. ord. & cap. vin. l. 2. dist. i.

15 Nemo in peccato aliquo mortali constitutus, & antea non confessus, cum sit in excommunicatione minori, & quantum in se est, irregularis siue suspensus, admittatur ad ordines cap. nuper, de senten. excommu.

16 Multo minus aliquis non confirmatus præsumat ad ordines irruere.

¶ Cōmuniter etiam prohiberi solet, ne quis ante decedat, quàm literas acceperit, quibus se ordinem suscepisse testetur quas formatas vocant. Quod ad scientiam attinet, examinantur omnes pro conditione ordinum quos sunt suscepturi, & pro statu quem volunt subire. ¶ Nemo quoque in subdiaconum ordinari debet, cui non sit prouisum in aliquo sacerdotio, vel cui alias non suppetat ex patrimonio quantum satis est ad victus necessitatem, vel cui non sit aliquis titulus colatus, ne quis cū ignominia status sacerdotalis cogatur inde pauperem vitam ex mendicatio agere. Profecto enim maiores nostri præclare omnia ordinarunt vna cum ecclesia catholica, bene cōstituerunt vniuersa, edocti à summo doctore & magistro spiritu sancto. ¶ Vos quoque dilectissimi in domino, profusis precibus Deum implorate, vt gratiam suā conferat prælatis & rectoribus ecclesiæ, qui omnia ordinate componant & perficiant in laudem & honorē Dei, ad edificationem ecclesiæ, quatenus tales in ecclesia sancta ordinentur, per quos viui in melius semper proficiant & emendentur, defuncti consolationem sentiant, Deusque laudetur in secula, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMASEXTA,
de ordinatione presbyterorum.

¶ Hoc facite in meam commemorationem. Lucæ 22.

Q Vam eximio honore dignatus iam olim sit dominus Deus ordinem sacerdotalem in veteri quoque testamento, partim scriptura testatur partim nos iam supra commemorauimus, siquidem ibi Aaroni soli permissum erat gestare nomen Dei ineffabile in fronte, ipse quoque vngatur oleo sancto, portabat in sine pectoris cum lapidibus pretiosis duodecim, vbi & descripta erant nomina duodecim filiorū Israel. ¶ Summus ille sacerdos semel ingrediebatur in sancta sanctorum, qui locus erat sacratissimus, solus iam tum sacerdotibus licebat ex commissione diuina offerre, oblationes à plebe suscipere, & cum ijs Deo seruire in templo. Soli tunc sacerdotes (exceptis quibusdam casibus) potestatem habuerunt manducare panes sanctos proposito nis, vt omittamus reliquas prerogatiuas & dignitates plurias. Verum iam nūc teste Paulo sacerdotium Christi in ec-

Exod. 28 & 29.
Leuit. 8.
Heb. 9.
1. Re. 22.

clesia multo dignius & sublimius est, quando non amplius vt apud Iudæos ex vnica tribu sacerdotes eliguntur, sed ex omnibus omnium nationum populis & gentibus assumuntur presbyteri, iam quoque ineffabile nomen domini nō soli possunt exprimere sacerdotes, sed oēs christiani, quoniam nomen eius est Iesus. An non est illa dignitas immensa, quod Deus sacerdotibus suis potestatem dedit dimittendi peccata, aperire cælum, quod nulli vnquam permissum fuit homini? Multo sanctiora sacramenta cōmisit ijs dispensare Deus, quàm illis in veteri lege. Quodque pretium rerum omnium longe superat, vbiunque sacerdos legalis sacrificia vitulorum, ouium, & boum tractabat tantum, atque quæ cum sanguine illorum fiebat, asperisionem. Ibi iam Christus sacerdotibus suis potestatem dedit consecrandi corpus & sanguinem suum offerendi, manducandi, & bibendi, potestatem illam longe excellentissimam presbyteris nouæ legis cōtulit post cœnam vltimam, nunc quoque eandem ex iussione & commissione diuina distribuit ecclesia, adhibitis in hoc verbis Christi quando dixit, Hoc facite in meam commemorationem, &c.

Aue Maria.

1 Dicturo de sacerdotio nouæ legis operæpretium videtur principio disserere, quibus & quàm præclare ceremonijs presbyteri ordinentur, quoniam per hoc facile patebit, quod sit eorum officium, ministerium, & quanta dignitas. Primum itaque omnium vestiūtur illi, instar diaconi, amictu, stola alba, cingulo, manipulo & casulam ferunt in humero cōuolutam, in manibus quoque lucernam & strophium: ibi tum inuocata gratia spiritus sancti, hoc cantico, Veni sancte spūs, incipit eos exhortari episcopus, vt sic digne suscipiāt ordinis huius sacramentum, oportet enim presbyterum offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare, ideoque præparare se quisque debet ad digne suscipiendum sacramentum, sicut illi septuaginta quos sibi adunxit Moyses in auxilium ex præcepto domini. Tunc archidiaconus siue presbyter adducit eos ad episcopum, ipsumque orat loco totius ecclesiæ, vt per eum isti ordinentur presbyteri. Ibi episcopus querit, sciat ne esse eos dignos. Qui subdit, Quantum humana permittit nosse imbecillitas, testimonium perhibeo esse illos dignos & idoneos suscipiendo muneri huius officij. Episcopus subiungit, det Deus vt omnibus modis efficiantur digni &

CCCC iij

Heb. 7.
Lucæ 7.
Ioan. 20.
Heb. 2.
Lucæ 22.

Ordinatio presbyteri.
Num. 11.

iusti, talesq; in suo cultu perseverent. (in aliquibus diocessibus fit hoc ante exhortationem) Postea episcopus imponit manus super ordinandos & vna cum eo reliqui etiam presbyteri presentes: episcopus autem ad singulos dicit, Accipe spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. In quibusdam locis cum spiritu insufflantur hæc verba in aures eorum. Illud autem quod vna cum episcopo sacerdotes quoque; ceteri imponunt manus super capita ordinandorum, iam olim constitutum est in concilio Carthaginensi. 23. dist. presbyter. Hæc enim manuum impositio significat resuscitationem operum spiritus sancti, siquidem caput designat animam, digitum dona spiritus sancti, & manus opera. Quamvis autem etiam diaconis in ordinatione sua imponuntur manus ab episcopo, qui mos ab apostolis profectus est, tamen illa manuum impositio in alium fit sine, quia ad sanctificationem ministerij: at hic in presbyterio imponitur ad opus longe sublimius, puta ad oblationem & sacrificium corporis ac sanguinis domini nostri Iesu Christi: proinde sanctior est hæc manuum impositio in sacerdotio. Deinde episcopus subiungit orationes duas tum prolixas tum pias, ac præfationem multum deuotam super ordinandos, cum multis figuris hunc & alios ordines cõcernentibus. Ad finem præfationis stolam arripit episcopus, quæ antea super sinistrum tantummodo humerum fuit imposita, illius ergo partem posteriorem deflectit super humerum dextrum, & per modum crucis cõplicat in anteriori parte, dicens, Accipe iugum domini, iugum enim eius suave est, & onus eius leue. Posthac singulis induit casulas, ita ut pars eius anterior dependeat tota, posterior autem leuiter iaceat super humeros, & ait, Accipe vestem sacerdotalem, per quam charitas intelligitur. potes enim dominus augere tibi charitatem, & opus profectum, Deo gratias. Et inde rursum incipit orare episcopus, & petere à Deo gratiam diuinæ cõsecrationis, & postulat virtutes ac dona Dei, quorum participes fieri ordinatos testatur Paulus ad Titum & Timotheum. 2. Inde incipit choros cantare hymnum, Veni creator spiritus, atque interim episcopus intingit in oleum catheci minorum, ordinandis autem utraq; manum cõponit cõ: licantibus, crucem obliquam S. Andrea pertransfert in cõsignat à pollice dextro vsque; ad sinistrum indicem, & rursum à pollice sinistro vsque; ad dextrum indicem, simul et inungit & volas manuum, dicens, Cõsecrare & sanctificare digneris dominus

4. Concil. c. 3.

Act. 7. Impositio manuum.

1. Tit. 3.

manus istas per istam vñctionem, & nostram benedictionem ut quæcumque; benedixerint benedicant, & quæcumque; cõsecrauerint cõsecratur & sanctificetur, in nomine domini nostri Iesu Christi, Amen. ¶ Porro deinceps præparat diaconus calicem cum vino & modica aqua, atque imponit patenam desuper cum hostia, quæ omnia sic arripens episcopus, dat eis in manus, dicens, Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missamque; celebrare tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine domini, Amen. Hinc benedicens eis osculatur manus singulorum, & ait, Pax domini sit vobiscum semper. Sicque; solennis presbyterorum ordinatio est consummata, quamvis adhuc supersunt pluresque alie ceremonie, quæ non ad necessitatem, sed ad decorum pertinent. Hoc tantum aduertant, ut quilibet ordinatus habeat Canonem missæ, quæ legat vna cum episcopo, licet non sit necessarium, ut dicit Guil. in suo rationali, sed in hoc seruetur consuetudo diocesis. Ad hæc cautela S. Thome aduertat nouus sacerdos, ut intentionem suam cõsecrandi referat ad illud instans, in quo episcopus profert verba cõsecrationis: nam sic nec propositum episcopi, nec concebrantium fraudabit, dist. 13. 4. tit. art. 2. q. 2. & fulcit dictum suum autoritate Innocentij. Possent hic multa dici de immensa sacerdotum dignitate, & de prærogatiuis eorum, sed breuitatis studio illis explicandis super sedebimus, neque à necessarijs circa hoc sacramentum recessuri, neque omnia quæ ad presbyterium spectant enarraturi, quia ordo non est sacramentum, sed ordinatio. ¶ Audiuius ergo officium esse sacerdotum, ut cõsecrent sacramentum corporis & sanguinis Christi in altari dominico, ut predicet, benedicat, orent pro viuis & defunctis. Atque hæc omnia ex ipsa vi vocabuli satis patent. Sacerdotes enim dicuntur, quoniam sacra dant, & in principio nascens ecclesia, apostoli vocabant eos presbyteros, hoc est seniores, non quod oporteret eos grandævos esse, & annorum numero valentes, siquidem Timotheo teste Paulo, annosus non erat, & tñvoluit Apostolus, atque adeo imperauit, ne quis ad lescetiam eius contēnat: decet autem animis eos esse fortes, ratione & intellectu bene valentes, morum integritate & bonæ cõuersationis maturitate spectatos, sicut scriptum est, Senectus venerabilis est, non diuturna, neque; annorum numero cõputata, canis autem sunt sensus hois, & atas senectutis vita immaculata, faciunt ad hoc & vestes ipsæ, & singuli ordines suam my-

Cautela

1. Ti. 4.

Hugo. Sapiē. 4.

fficam habentes significationem. Ideo enim inunguntur eis man⁹, vt intelligat suscepisse se gratiā ordinationis, & quod erga omnes obseruare debeāt ac exercere opera charitatis. Stulam vtrique aptant humero, in hoc vt sentiant se armis iustitiæ esse debere munitos, ne vel prosperis extollantur, vel in aduersis desperent, sed vt iugum domini vltro & libenter deferant. In susceptione calicis atq; patenæ cōsiderent, oportere eos offerre dño oblationē sanctā & bene placentē.

Leuit. 8.

Num. 11.

3 Sacerdotij huius figuram gesserunt olim filij Aaron, & successores eorum, similiter quoque .70. seniores à Moysē electi, & à spiritu sancto edocti, illiusque gratia impleti, vt Moysen adiuuarent in regēdo populum aliās effrenem, cui solus ille non sufficiebat moderando, sicut & dñs ipse supra duodeci apostolos, alios elegit 72. discipulos, qui opus apostolorum & laborem promouerent: eorum iam locum & vicem gerunt in ecclesia sacerdotes, sicut episcopi apostolorum, vt ait Beda, Ordinis huius ministerio ipse quoque perfunctus est dominus, quando post cœnam consecrauit panem & vinum, atque transmūtavit in corpus & sanguinem suum, idemque facere in sui memoriam iussit apostolos. Omnium vero maxime & eminentissime officio hoc vltus est idem in ara crucis, vbi non sacramentaliter tantum, vt in cœna, sed tanquam verus ipse sacerdos & pontifex, sese vere & essentialiter obtulit victimam pro peccatis omnium hominum Deo patri, sicque per propriū sanguinem suum intravit in sancta, vt pacificaret omnia quæ in cælis sunt, & quæ in terra.

Luc. 10.

Luc. 22.

Heb. 9.

Hinc iam sacerdotes longe sanctissimum gerunt officium, opus administrant, si quid aliud, perfectissimum consecrantes corpus & sanguinem Christi, quod vtiq; que superat omnia totius mūdi opera, quā sit ipsum omnium saluberrimum, deinde non minus hominum promouet salutem, quod solis illis datum est absoluere à peccatis. Vnde & talis cōsecratio præclaris & deuotis missæ ceremonijs perficitur, multoque pluribus solennitatibus quam vel baptismus, vel confirmatio, vel absolutio, vel vnctio extrema.

Sacerdotium simplicibus datur.

¶ Dicat hic aliquis forsitan, Si hoc præclarissimum est in ecclesia officium, deceret vtiq; & conueniret illud supremis tantum ecclesiæ ministris esse commissum, vt episcopis & archiepiscopis, neque tam excellentem potestatem veluti vilescere, dum simplicibus hominibus confertur, quibus tamē

non liceat vel confirmare, vel altare aliquod consecrare?

¶ Audiat ille rursus, quisquis ita cogitat, Si reuerentiam & De conf. immensam inspiciamus huius sacramēti dignitatē, cōueniat dist. 7. Ea vtrique solos episcopos, imo solum Pontificem summum illi sebi. Pa- lud administrare, sicut olim solus summus sacerdos, idq; tota pa. semel in anno ingrediebatur in sancta sanctorū. Atqui ob immēsos & innumeros fructus quos ex hoc sacramēto percipiunt fideles, Christus ipse ex sua ineffabili gratia & misericordia voluit huius sacramēti administrationē esse penes quoslibet sacerdotes. Ex multis autem fructibus sunt ij sex non postremi, si rem in vniuersum consideremus.

Hebr. 9.

Cur multi sacerdotes.

- 1 Quia per hoc cultus diuinus assatim adaugetur.
- 2 Humana fragilitas restauratur.
- 3 Defunctis pœna mitigatur.
- 4 Immensa Christi benignitas in opere redēptionis subinde in memoriam reuocatur.
- 5 Communicatio Dei nobiscum manifestatur.
- 6 Nostra quoq; superbia deprimitur fortius, sicut

hac omnia possent ad longum extendi, quoniam cultus hic Dei in terra maximus est, cū dignitate venerari & adorare illud gloriosissimū sacramentum, ideoq; maiori deuotione plebs fidelis audit missam, quam aliquod aliud diuini cultus officium, & ob id sacerdotes diligentius horas Canonicas adimplent celebraturi, quā alias. Laici quoque tum consistendo, tum ieiunando, tum orando præparare se debent deuotius, quando suscepturi sunt hoc sacramentum tēpore Paschali. Quid multa? Vbicunq; missarum obseruatio diligens non est, facile corrui omnis deuotio. Vnde & hoc opus est Sathanæ, quod nunc Lutherani, illo instigate, missas in tam arctas redegerunt angustias, Zuingliani & Catabaptistæ pernitus abrogarunt, qui nimirū præcursor est Antichristi certissimus.

Missæ.

Dan. 12.

Vtili⁹ ne audire missam vel sermonem.

¶ Volens hic omitto illud vulgo quod quæri solet, vtilius ne sit missam vel verbū Dei in cōcione audire, quoniam certo quidē verum id est, quod si in vna prouincia cōtinuis triginta annis prædicaretur euangelium, & non legerentur missæ, in alia autem totidem annis missæ legerentur sine prædicatione verbi, meliores tunc futuri sunt christiani ibi, vbi conciones fierent, quam vbi missarum solennia tantum peragerentur. ¶ Ideoq; supra dictum est ob maiorem utilitatem, dominum Iesum humili pietate & clemen-

tia motum, vt permiserit se à pluribus & humilibus presbyteris confici in sacramento altaris, propter quam bonitatem & misericordiam nos illi perpetuas & immensas agere gratias debemus. 4. Quæras adhuc præter hos septem ordines: quis locus erit primæ tonsuræ, cuius nulla hucusque facta est mentio! Ideo scilicet, quia nonnulli eam pro sacramento non habent, sed aiunt eam esse præparationem tantum ad ordines suscipiendos, & sic in numero sacramentalium solū reponunt. Ego autem quum putem etiam illud esse sacramentum, sequutus Innocentium, qui dicit per primam tonsuram iuxta formam ecclesiæ datam clericalem ordinem conferri, credo non temere permansisse in ecclesiâ ritum conferendi hunc ordinem, qui omni & loco & tempore dari potest etiã extra missam. debet enim ibi præsto esse forpex cum pelui, ordinandus quoque sit indutus veste alba linea, & lumen gestet in manibus. Atque si forte confirmatus nondum fuerit, debet prius confirmari (quia character clericalis habet ordinem ad characterem confirmationis & baptismatis.) Ita deinceps incipit ordinare episcopus, & ait, A diutorium nostrum in nomine domini, Qui fecit cælum & terram. Sit nomē domini benedictum. Ex hoc nunc & vsque in seculum. Mox subiungit orationes aliquot multum deuotas, canente interim choro Psalmum, Conserua me domine. Quod quum sit, episcopus detōdet eis capillos in quatuor partibus capitis, in fronte, ceruice, & iuxta vtranque auriculam. ad extremi etiam in summitate capitis tres fasciculos pilorum auellit paruulos. Quilibet eorū, dum tondetur dicit, Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hereditatem meam mihi. Deinde canitur Psalmus, Domini est terra, & episcopus orat Collectam vna cum benedictione, & cuique induit vestem illam lineam, dicens, Induat te Deus hominem nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, hæc omnia postremo concludit cum Collecta. ¶ Multa seruauit hic ordo nomina, nam & Psalmi status dicitur & Clericatus, vt Leo vocat, & Cantoratus appellatur in Concilio Toletano. 22. dist. si Psalmista, per huc ordinem acquirit aliquis priuilegium Clericorum. 21. dist. clericos, ita vt etiam coningatus non bigamus coronam ferēs, merito gaudeat priuilegio clericorū. c. cle. si tonsura, de vit. & honest. cleri. nemo tamen ad hoc impellendus est vt ge-

Prima tōtura.

C. cū cōtingat de ætate & qualit. ord.

Psal. 15.

c. prohi. dist. 23.

Psal. 21.

31. dist. feriatiim.

C. vt con sui. devi. & ho. cler.

stet coronam, sed quisque potest quum vult priuilegium illud à se amouere: sic qui viduā duxit, & qui bigamus est, coronam ferre non permittitur, & si præsumpserit portare, clericorum tamen priuilegijs non gaudet. C. quisquis cleric. 84. dist. & C. altercationis de biga. Habuit & hic ordo figuram in veteri testamento Nazaraos, qui capillos suos seruabant donec consi crarentur, & tunc demum offerentes sacrificium tondebantur, idēque sub ostio tabernaculi, capilli autem proieciuntur in ignē. Neq; vero mysterio caret, quod hic capilli rescindantur in capite, vt sic liberrimus eorum animus in Deum eleuatus significetur, & resolutus ab illicitis temporalium rerum desiderijs insinuantur ibi & sensus liberi, à quibus illi pili auelluntur, cuare dominus Deus dixit ad Ezech. Fili hominis, sume tibi gladium acutum, & duces eam per caput tuum & barbam. Inde legimus Priscillam & Aquilam se tondisse. Atque hic quidē ingressus est, & primus aditus laicorum in statum clericorum, vbi quilibet vocatur in sortem domini, vt illi seruiat cum laude & benedictione in secula, Amen.

Ezech. 5.

Act. 18.

HOMILIA SEXAGESIMASEPTIMA, de dignitate Episcopali.

¶ Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos. Act. 20.

¶ Iximus hætenus de ordinibus septem, sicut in ecclesia Catholica constanter obseruantur, & quomodo prima tōtura debeat in ordinum numero computari: superest adhuc ordinatio episcoporum, quam semper crediderunt christiani esse subliorem & digniorem super ordinem aliorum sacerdotum. an autem sit peculiaris ordo & sacramentum singulare, controuersum quidem est à nonnullis, qui putarunt eo quod consecratio corporis & sanguinis Christi sit officium eminentissimum, idē quoque non esse ordinem alium subliorem sacerdotali. Sed quod quis ordinatur episcopus, id aiunt eo tantum fieri, quod se ordo ille extēdat & diffundat ad quasdam operationes, quo antea sacerdotalis ordo non pertigerat

Episco. pat. ordo.

vt sunt confirmatio paruulorū, sacerdotum ordinatio, altarium consecratio, & similia: quæ utique multo sunt inferiora consecratione corporis & sanguinis Christi. Fundamentum eorum qui ita sentiunt est tale, quod oēs ordines qui sacramentorum numero censentur, vel immediate, vel per media debent facere ad consecrationem sacramenti altaris, vel ad præparationem ad ipsum. Et quū episcopus non habeat opus dignius, quantum ad illud sacramentum, quolibet sacerdote, aiunt non esse illum ordinem peculiarem, sed extensionem ordinis sacerdotalis ad aliquas operationes digniores. Atque id ipsum sane nemo est qui eat inficias: nam si quis sit episcopus, & non idē sit sacerdos (posito per possibile & impossibile, propter verba Innocentij papæ, pontificale officium sine altaris ministerio non valet adimpleri) profecto sacerdos aliquis missam celebrans, dignior futurus esset eo, qui tantum foret episcopus. At quia dignitas episcopalis includit sacerdotalem, & reliquos inferiores omnes essentialiter, ideo merito ceteri debent superior sacerdotali. Porro si paulo diligentius consideretur sacræ literæ, primitiue ecclesiæ consuetudo, autoritas ecclesiæ, sanctorumque patrum testimonia, & rationes euidentes, tunc sane patebit episcopalem dignitatem non tantum esse sacerdotalem superiorem, sed & ordinem sacrum atque adeo sacramentum, ut reliqui sunt ordines. Testatur hoc historia supra inducta de confirmatione, quando apostoli miserunt Petrum & Ioannem audientes quod & Samaria recepisset verbum Dei, iamque illi essent baptizati à Philippo diacono, confirmatione deinceps sunt ab apostolis istis duobus tamquam episcopis & non ab aliquo ex 72. ¶ Ad hæc iam antea induximus Bedam, & est sententia glossæ, quod Christus elegerit duodecim apostolos, quibus successerunt episcopi: deinde alios septuaginta discipulorum, in quorum locum subrogati sunt presbyteri. Ita Hugo ait de S. Victore, presbyteri successores & vicarij sunt septuaginta discipulorum, qui præcedebant dominum Iesum in omnem ciuitatem & locum, quo ipse erat venturus: ita quippe presbyteri, qui adiutores sunt episcoporum, rudes populos catechizando iniciant, baptizando vnitati ecclesiæ incorporant, & in sacramentis usque ad manus impositionem populo Dei ministrant. episcopi vero successores sunt apostolorum, qui ex necessitate ad adiutorium & supplementum sui officij in tanta multitudinem populorum regendorum ministerium sibi expetunt

Act. 8. 19

Mat. 9.
Luc. 10.

sacerdotum, sicut Moyses in eremo elegit septuaginta viros prudentes. Quauis non ignorem B. Ignatium S. Ioannis discipulum dare aliam collationem in quadam epistola ad Smyrneses, quum ait, Omnes episcopum sequimini, sicut Christus Iesus patrem: presbyteros sicut apostolos, diaconos autem veniantur de dignitate, sublimitate & veneratione episcoporum. At hinc obicit aliquis, quomodo conueniat quod Ignatius presbyteros apostolis confert, quorum successores nos diximus esse episcopos? Facile hoc dissoluitur: nam si episcopi conferantur Christo, quod hoc Ignatius facit: ipse enim episcopus est animarum nostrarum, ipse ille episcopus est, qui per sanguinem suum intrauit in sancta sanctorum. Hinc nemini mirum videri debet, presbyteros successores dici apostolorum, licet Ignatius non dicat eos in locum apostolorum esse successores, sed sequendos & venerandos. ¶ Hos quoque expendendum est, quod Ignatius tres distinctos ordines commemorat, episcopos, presbyteros, & diaconos, nam inde euincitur, Episcopatum peculiarem & subliorem esse ordinem super presbyterium. Deinde licet Lucas alibi referat diaconos electos à plebe, tamen præclare hic testatur Ignatius eos Dei mandato seruire.

1. Pet. 2.
Heb. 9.

Act. 6.

2. Constat hoc etiam ex perpetua apostolorum consuetudine. ita enim Timotheus & Titus ordinati à S. Paulo, alios potuerunt ordinare & constituere presbyteros, dummodo curarent ne cui nimium leuiter imponeret manus, sicuti non male intellexit Ambrosius, quando Paulus Titum, Lucam & ipsum erat episcopus. Patet idem ex septimo Canone apostolorum, qui sic habet, Episcopus aut presbyter, aut diaconus nequaquam secularis causas assumat. Et Canon octauus, Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus sanctum Paschæ diem ante vernale æquinoctium cum Iudeis celebrauerit, abiicitur. Rursus Canone 13. sic habetur, Si quis presbyter aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum, relinquens propriam parochiam, pergat ad alienam præter episcopi sui conscientiam, hunc ulterius ministrare non patimur. ¶ Canones autem illos esse receptos testatur Isidorus, qui ait eos approbatos synodali autoritate. Idem testatur S. Zepherinus, & approbati fuerunt in sexto synodo, c. placuit, c. sexaginta, sicut meminit Gratianus, cap. placet, dist. 16. D. Ioan. Chrysostomus quoque;

1. Tit. 4.
1. Cor. 8.
Canon 7Canones
aposto.Vide pri
matu Pe
tri lib. 3.
c. 31.

De eccl. plurimum fidei & autoritatis tribuit illis. ¶ Præterea mani-
 hier. c.5. festum fit hoc ipsum & ex beato Dionysio Pauli discipulo,
 par.1. qui non tantu trium istorum ordinum facit mentionē, sed &
 ordinationē singuloru cōmemorat: atq; de episcopis sic in-
 quit, Pontificum ordo sacrator, primus est diuina speculan-
 tiu ordinū idemq; & summus & vltimus, quippe in quo desi-
 nit & impletur sacerdotij nostri distinctio omnis. Et probat,
 Porro pontificalis ordinis virtus in sacris omnibus distin-
 tionib⁹ capitur, & per omnes sacros ordines operatur pro-
 prie hierarchiæ myste-ria. Et inde, Esti a sacerdotibus perfi-
 ciuntur quædam venerabilia signa, nunquam tamen diuinā
 regenerationē sine sacratissimo consummabit vnguento, ne
 que sacrosanctæ cōmunionis sacramēta perficiet, nisi signis
 tanti mysterij altaribus venerandis impositis: nec ipse quidē
 sacerdos erit, nisi pontificalibus officijs ad hoc fuerit promo-
 tus, vt sic pateat constantissime semper fuisse in ecclesia dis-
 crimē inter episcopos & sacerdotes: deide penes Episcopū
 iugiter mansisse peculiaria quædam officia sacerdotibus nō
 permilla. discrimen quoq; illud non esse confundendū do-
 cet idem in epistola ad Demophylum, sicut ab initio indu-
 ximus. ¶ Affirmat hoc ipsum & Philo, qui beatū Petru Ro-
 mæ vidit, cū eo loquutus est, & prædicantē audiuit, sicut te-
 statur Eusebius: is enim libru scripsit de viris apostolicis (de
 Lib.2. c. vita contemplatiua supplicū, quod videlicet caelestia cōm-
 16.17. plentur & semper Deum orant vt inquit Hieronymus.) Ar-
 ergo Eusebius eum in isto libro scribere, quomodo diaconi
 & presbyteri officia sua perficiāt, & quid sit super omnia ca-
 thedra episcopalis sublimitatis & dignitatis.
 ¶ Quomōq; aduersarij nostri multum innitantur vei bis bea-
 ti Hieronymi ad Euagriū, sicut eum ipsum citauimus super
 discrimine episcoporu a presbyteris, scribens enim ad
 Nepotianum, quanuis insolentiam reprehendit episcoporu
 contemnentium præ se presbyteros, tamen differentiam inter
 eos constituit, dicens, Esto subiectus pontifici tuo, & tan-
 quam animæ parentem suscipe. Et inde, Quod Aaron & filii
 eius, hoc episcopus & presbyteros esse nouerimus, vnus
 domus, vnus templu, vnus idemq; cultus. Quæ verba om-
 nino refellūt veteres nouosque errores qui dignitatem epi-
 scopalem reiciunt, quoniam dixerat Hieronymus Nepotia-
 num debere subditum esse pontifici, id inde probat exem-

plo Aaronis & filiorum eius: si autem ad libros Exodi & Le-
 uitici recurrimus, tunc sane videmus Aaronem summū fuisse
 se sacerdotem, & filios eius inferiores, hocque adeo manife-
 stum fit ex tribus, quia scriptura ipsum & successores suos
 semper appellat summos sacerdotes, deinde solus ille decen-
 tius vestiebatur & magnificentius ex præcepto domini: ad
 hæc in Leuitico patet Aaronem etiam vinctum fuisse in capi-
 te, quum interim in Exodo legamus filios eius tantum vn-
 ctos in manibus, sicut in hunc vsque diē obseruatur, & nos
 infra breuiter aperiemus. Ideoq; præclare dixit Hugo, Vn-
 ctio capitis peculiariter ad episcopum pertinet, vnde reco-
 gitet illius se esse vicariū, de quo scriptum est, Vnxit te De-
 oleo lætitiæ, quamobrē in ordinatione episcopū canitur hic
 Psal.44. Psal.32.
 Psalms, Sicut vnguentum in capite, quod descendit in bar-
 bam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius, quoni-
 am ibi mandauit dominus benedictionē & vitam vsq; in se-
 culū, quæadmodum & supra locū hunc allegauimus. Adhuc
 autem verbis beati Hieronymi paulo diligentius præmonē-
 di sunt episcopi, vt ne nimis contemnant sacerdotes, dū Aa-
 ron & filijs eius comparat episcopos atq; sacerdotes. Ama-
 re igitur debent episcopi prebyteros, nō eis quoslibet præ-
 ferre venatores, assentatores, musicos & mimos, sed diligant
 eos vt filios, quæadmodū Aarō dilexit filios suos sacerdotes
 extende quia campū habes amplissimum contra quosdā epi-
 scopos nostri seculi, qui parū reuerenter tractant clerum e-
 tiam doctū & bene meritū.) 3 Cōmuni hoc consensu sem-
 per est obseruatum in ecclesia, vt mera iam sit malitia, quod
 Lutherus & eius magister Vuiclef ausi sint hoc inficiari. Vo-
 lentes hic omitto Anacletū (vide c. in nono dist. 21. & quando
 Lutherus pro solita temeritate ausus fuerit eum reicere, ta-
 men nos vindicauimus eum ab illius iniurijs, lib.1. c. 23. simi-
 liter & Anicetum, qui idē affirmant quod nos iam ante in-
 duximus ex Beda, Hugone & alijs, Leonem tamen magnum
 Leo pa. præterire non possum, qui scribens ad Anastasiū episcopum
 Thessalo. quomodo etiā subdiaconi non debeant vxores du-
 cere in codice canonum cuius meminimus in lib. de prima-
 tu Pet. lib.1. c. 20. habetur, c. 34. subdit, Quod si in hoc ordi-
 ne, qui est quartus a capite dignum est custodiri. quanto ma-
 gis seruandū est, ne aut Leuitico aut presbyterali honore aut
 episcopali excellētia quisquā idoneus æstimet, qui se a volu-

Exo. 29.
Leui. 8.
Exo. 18.

In epis-
copos.

De pri-
matu Pe-
tri.

Leo pa.

Tres cō-
secrent
episco.

ptate vxoria necdū frenasse detegitur. Ecce q̄ manifeste hic patet ex verbis Leonis ordinem subdiaconorū esse quartū, vnde oportet tres alios eo superiores esse, diaconoru scilicet, presbyterorū & episcoporū. Atq; hoc sane nostrū est institutū, vt doceamus dignitatē episcopalem quoq; esse ordinē (vel potius ipsam ordinationē, ne quis Corycaeus ausculter) amplius hic nō placet insistere, q̄ quis possent adhuc multa ex sacris literis & doctoribus induci, qua tamē fastidium forsitan ingererent pijs & catholicis hominibus nihil super hac re dubitatibus, sicuti in hoc nemini christiano est indubitandum. ¶ Quapropter omissis scripturæ & patrū testimonijs simul atq; conciliorū decretis, obiter enim nunc succurrit, q̄ omnino prudenter & circumspecte prouisum sit, vt episcopus à tribus, presbyter ab vnico tantum ordinetur, vnde satis constat magnū esse vtriusque ordinis discrimē (vide Cano. apost. c. 1. & 2. Canones Anacleti cap. 1. Canonem concilij Nicēni 4. Canonē concilij Nicēni 39. cum multis alijs similibus) imo Eusebius refert hunc modū obseruatū in consecratione episcopi primi Hierosolymitani, vnde forma potestitati sit data consecrandi episcopos. Res est plus quam in aprico, ideo nolo esse diffusior. Vnum hoc omittere non possum, vt sententiam illam meam propositam, sed quid dico meam? quum sit decisio totius ecclesiæ, sicuti satis declarauimus, rationabilibus causis confirmem: quoniam episcopus præstare potest & exequi opus in ecclesia alijs sacerdotibus non permissum, vt confirmare templa, altaria, & ipsos quoque sacerdotes consecrare. Quum ergo possit opus perficere spirituale in corpore Christi mystico, quod non quilibet potest præstare sacerdos, sequitur cum illud facere virtute ordinis episcopalis: nā cui tandem poterit ista potestas attribui? Ad hæc episcopus etiam excōmunicatus siue depositus, quanuis neminem debeat sacris innitari, si tamen hoc tentat, erit ille vtrique consecratus: confert enim ordinē, sed non executionē ordinis. Idque non aliunde prouenit, nisi quod ei in sua episcopali ordinatione, sicut & in alijs ordinibus cunctis imprimitur animæ illius character indelebilis, de ord. ab eo qui renunc. episc. nā si episcopum esse dignitas foret tantū siue iudicialis potestas, posset tūc id omne simul auferre Papa, ita vt etiā si tentaret aliquid facere, tñ nihil faceret, sed sicut presbyter, licet excōmunicat⁹, vel in inter-

Damasce.
ad episc.
Aphric.

dicto constitutus vel degradatus, vt loquuntur vulgo, tamē si tentat consecrare, consecrat, ita vt episcopus ordinet.

¶ Præterea ordo episcopalis iterari non potest, ita vt quis semel ordinatus in episcopum, rursus ordinaretur, idque sit propter characterem qui deleri non potest. ¶ Postremo et si plures sint etiam in episcopali dignitate gradus: sunt enim quidam episcopi tantum, vt Augustanus, Herbipolen. Alij archiepiscopi, puta Mogūtinus, Treuerensis. Alij primates, vt Madeburgen. per Germaniam, Lugdunensis in Gallia. Alij patriarchæ, qui fuerunt ab initio tres, Romanus, Alexandrinus, & Antiochenus: nunc autem sunt quinque, additis etiam Constantinopolitano & Hierosolymitano; atq; ex ijs supremum locum obtinet Romanus: quanuis ergo plures sint episcoporum gradus, tamen omnis ille ordo vnicus est tantum. 4 Ridebūt autem hæc Neochristiani fat scio, quo Charaniam negant characterem, quem cōstanter affirmat ecclesia ceter pro imprimi in tribus sacramentis, in baptifino, confirmatione batur. & ordine: vñ hæc sacramenta in vno iterari & repeti nō possunt, quod diffuse ostēdimus supra in materia baptifini, quā do induximus Paulum ad Ephe. 1. & 4. cum expositione B. Hieronymi, Athanasij, Brunonis: similiter & Esaiam ca. 66. Dionysius, Damasce. & Augustin. in quatuor locis. Hic tantum illu Pauli locum ad Corint. lati⁹ tractabimus, quū ait, 1. Cor. 1. Qui confirmat nos vobiscum in Christum, & qui vnxit nos Deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spūs in cordib⁹ nostris. ¶ Quæ verba Pauli si expendamus diligentius inueniemus vtrique characterem trium illorum sacramentorum iuxta expositionem Haymonis. Nam quum ait, Qui confirmat nos, significat sacramentum cōfirmationis. quum addit, Qui vnxit nos, intelligit baptifinum, in quo non solum reges & sacerdotes vnguntur, sed omnes in vniuersum christiani exterius inunguntur, & interius cum gratia spiritus sancti: vnde & illi omnes spiritualiter sunt reges & sacerdotes, sicuti supra ex Petro induximus. Quumq; subdit Paulus, qui signauit nos, respexit ad sacramētum ordinis, siquidem quā do dominus dixit ad apostolos. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos, ibi signum suum posuit in eis, & pignus spiritus sancti dedit in corda illorum: iuxta illud Hieronymi qui dicit. Quoniam istud signatur quod aliquid intrinsecus continet pretiosum, signauit autem nos Deus, ideoque quia cor-

DDDD

da fidelium consignantur, argumentum euidēs est in eis cōtineri aliquid pretiosum. Ambrosius paulo diuerso nomine rem eandē exprimit, trāscriptionem enim vocat, neq; aliud intelligit nisi charactērem, quū ait, Baptizati sunt hāeredes Dei, quia transcribitur in eos gratia Dei: cohāeredes autem sunt Christi, quia renouātur in vita ipsius. Et si nihil aliud haberemus quā verba Augustini lib. 2. ca. 13. cōtra Parmē, deberent ea cuiq; christiano satisfacere: quum enim duplicem similitudinē induxisset de hoc charactēre, alterum de imagine quā in sculpturā monetā, alterum de symbolo militari adiungit. An forte minus haberent sacramenta christiana quā corporalis hęc nota, quum videam⁹ nec apostatas carere baptisinate, quibus utiq; per pōnitentiā redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur?

¶ Multa subiicit de hoc signo, quomodo maneat & in malis ad damnationem, & in bonis ad remunerationē. Vt autē rē hanc tandē finiam, nemini sane christiano dubium esse debet, se in baptisimo & cōfirmatione accepisse charactērem si gnum hoc spiritalē, perpetuo in anima sua duraturū: deinde nō minus oportet ambigere ordinationem sacerdotum, episcoporum & aliorum esse sacramentum, quo separantur ordinati a laicis, ne sit confusio inordinata in ecclesia, sicut inducere conatur Lutherus. Longe enim aliter docuit nos Paulus dicens, Donationes habemus differētes, siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrādo, siue qui docet in doctrina &c. Ecce quomodo Paulus vchit differentię non nihil esse oportere inter christianos, quū interim Lutherus conetur vniuersum christianismum redigere sub vnicū ordinē sacerdotum, differentia autem illā ordinibus constitui testatur Ambrosius, quum ait, Gratiā dari ordinato significat per prophetiam & manuum impositionem, prophētia est qua elegitur quasi doctor futurus idoneus. Manus vero impositiones sunt verba mystica, quibus confirmatur ad opus electus, accipiens autoritatem teste cōscientia sua, vt audeat vice domini sacrificium Deo offerre (vide illud quod addit, vice domini sacrificium offerre.) Quapropter credere nos conuenit spiritui sancto, qui manifeste nos in sacris literis distinctos gradus & ordines docet esse ministrorum ecclesię. Inde quoque profusus dominum precibus rogemus, vt illi sedulam & diligentē gerant

Rom. 12.

Super
1. Tim. 4.

ecclesię curam, gratia nimirum diuina adiuti atque suffulti, qua possint fideles regere, vt sic presbyteri simul cū subditis vita tandem perfruantur aeterna, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA OCTAUA,
de ordinatione Episcopali.

¶ Pro patribus nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Psal. 44.

I Ncomparabilis ecclesię doctor, & propugnator inuitus August. in illo amplissimo opere quod deditur super explicatione Psalmorū, dum versum iam indutū exponit, sic ait, Genuerunt te apostoli, ipsi missi sunt, ipsi p̄dicauerunt ipsi patres, sed nunquid nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? ergo illorum discessu deserta est ecclesia? Abiit, pro patribus tuis nati sunt tibi filij, patres missi sunt apostoli, pro apostolis autē nati sunt tibi filij, constituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa ecclesia eos patres appellat, ipsa illos genuit, & constituit in sedibus patrum. Nō ergo te putes desertam, quia nō vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos natales, de prole tua tibi creuit paternitas. Inde in concilio Nicēno, in Carthagenensi quoque discriminē semper obseruatum est episcoporum & presbyterorum, tantisper dum sacerdos quidam

Arrius
hæretic⁹
Augu. de
hæref. ad
quod
vult.

infœlix Arrius ecclesię perturbator, dum conabatur fieri episcopus, factus est hæreticus, negans vllam ordinum differentiam, commētus etiam in hoc quosdam alios perinde impios errores, quos iam olim fortiter impugnavit Augustin. ¶ Nunc demum sectatores istius Vuiclenhi & Lutheri susceptum prosequi conati sunt laborē, & illos errores nobis inculcare, quali sint veritati conformes, quos tamē ipsi superiorī homilia satis fortiter refutauius. Hic quoque anteq̄ ad ordinationē episcopālē veniamus, operę pretium videtur, futam hæreticorum obiectionē dissoluere, nō quidē per modum disputationis, ne simplices seducantur & auertantur, nō satis intelligentes q̄ pro sentētia ecclesiastica, & quæ pro aduersarijs inferūtur: proinde excludemus errores illos ab negādo, dūmodo attēdant hic catholici, p̄petuū hūc esse hæreticorū oīm morem, vt velut vno cōsensu aduersentur ecclesię. Quāobrē Orige. dicit, quia colligauerit caudas, sicut

Ind. 15.
Hæretici inter se dissident.

Paulus notat duos ordines.

vulpes Sanfonis, & quâuis in hoc conueniunt, in reliquis tamen nunq̄ concordant, sed à se inuicem semper discrepant, sibiq; ipsis aduersantur, sicut & vulpes Sanfonis capita à se mutuo auertebant. Ita plane se res habet circa istos tres à Deo reiectos homines, Arrium Vuicleph & Lutherum, nisi quod qui sequutus est, deterior semper extitit priori. Arrius enim episcopalem tantum ordinationem impugnauit, Vuicleph duos tantum affirmauit ordines, presbyterij & diaconatus, Lutherus semel simulque omnes reiecit, negat in se per ordinem esse sacramentum, quod non solum sacris literis, sed & patribus & sanctorum cõciliorum decretis ex diametro aduersatur. 2. Quauis Paulus ad Timotheum scribens, tantum meminit episcoporum & diaconum, admonens illos officij sui, tamen inde colligi nec potest nec debet, eo tempore duos illos ordines in vsu tantum fuisse, quin potius ratio inspicienda est, cur Paulus in eo cap. duos istos ordines tantum commemorat, nec aliquam facit ibi mentionem presbyteri, sed deinceps in duobus locis eã porro cauillam Hieronymus sic exprimit, cum ait, Cur Paulus de presbyteris nullam facit mentionem? sed etiam ipsos in numero episcoporum comprehendit, quia secundus imo pene vnus est gradus, sicut ad Phil. episcopos & diaconos scribit, cum vna ciuitas plures episcopos habere nõ possit. Quasi dicat, quia virtutes episcoporum etiam competunt presbyteris, tunc in proximo gradu constitutis, ideo necessarium non fuit de virtutibus & officio presbyteri sigillatim aliquid præscribere, & ob hanc cognitionem vtriusq; ordinis Paulus presbyteros etiam nomine episcoporum intellexit. probat hoc inde, quod vna ciuitas nõ nisi vnum episcopũ habere potest, presbyteros plures potest habere. Obserua hũc locum cõtra hæreticos, qui Hieronymum in suam sententiam conantur pertrahere, cũ tamen hic expresse dicat, quia secundus est gradus, ita quãuis presbyterium episcopali ordini proximum est, nõ tamẽ vnus, sed pene vnus est gradus. Præterea vide quod Hieronymus asserit tẽp. oribus Pauli ordines illos duos fuisse diuisos episcopales & sacerdotales, quoniam in vna ciuitate non quidẽ plures episcopi, sed multi fuerunt presbyteri. ¶ Aliã adhuc causam proponit Ambrosius super epistolam ad Ephes. 4. dicẽs, in episcopo omnes ordines sunt, quia primus sacerdos est, hic est princeps sacerdotum, & propheta

& euangelista, & cætera adimplenda officia ecclesie in ministerio fidelium. Hoc ipsum plane est quod & Augu. dicit maiorem ordinẽ in se continere etiam minores, siquidẽ sacerdos in ecclesia (quod etiã nunc fit) potest officio fungi diaconi, lectoris, exorcista. Itaq; quando Paulus in loco supra citato non meminit officij sacerdotalis, vult hunc gradum in superiori qui illum in se cõcludit, intelligere. ¶ Tertiã in super rationem proponit Ambrosius in eodem loco cũ ait, Post episcopum diaconatus ordinationẽ subiicit. Quare? Nisi quia episcopi & presbyteri vna ordinatio est, vterq; enim sacerdos est, sed episcopus primus est: nam quilibet episcopus etiã sacerdos est: sed non omnis sacerdos etiã episcopus est: docet in super Timotheum quoque fuisse episcopum, eo quod Paulus officium & munus illi iniunxit alios quoq; ordinandi episcopos, nõ decet autem maiorem & inferiorem ordinari à superiori, quoniã nemo præstat quod ipse antea nõ accepit. ¶ In primitiua quidẽ ecclesia facile cõcesserim non perinde omnia cum tanto apparatu, tamq; solennibus ceremonijs esse tractata, sicut postea fieri est ordinatũ, quia primũ prædicabant & baptizabant, ita vt forsitan vsus tulerat, sicut testatur Ambrosius super epistolam ad Ephes. nõ habita magna siue loci siue temporis ratione. Quemadmodum & Philippus diaconus non magnopere cõsiderauit, quia nõ die baptizaret Eunuchum, & an ieiunaret, siue tunc presbyter aliquis interueniret. Ad hæc Petrus neq; diaconum aliquem habuit, neq; quadraginta dies expectauit, quãdo Cornelium baptizauit. Paulus quoq; nihilo amplius distulit, cũ baptizauit custodem carceris. Id adeo in primitiua ecclesia factum semper est. donec accresceret magis, quando demũ officia ordinata sunt in ecclesia, singulisq; officijs sua reposita destinata, & modus certus præscriptus, quo fieret omnia. ¶ Cæterum quod Hierony. in epist. ad Euagriũ dicit, & inde super epistolam ad Titũ, Quia idem sit presbyter qui episcopus, & anteq̄ diaboli instinctu fieret studia in religione, & diceretur in populis ego sum Pauli, ego Apollo, communi presbyterorum consilio ecclesie gubernabatur: postquã autem vnusquisq; eos quos baptizauerat, putabat suos, non Christi in toto orbe decretũ est, vt vnus ex presbyteris electus superponeretur cæteris ad quem omnis cura ecclesie pertineret, & schismatum semina tollerentur. ¶ Ibi non ea

Ephes. 4

Act. 8.

93. legi.

95. olim

An idem

episcopus

& pres-

by.

est Hieronymi sententia, quasi velit ordinationē episcopi nō esse superiorē, quam cuiuslibet sacerdotis, sed hoc dicere voluit, quō in primitiua ecclesia nō fuerit distinctum illud officium inter humiles apostolos, quando etiā nomina ita erāt permixta, vt iuxta suā significationē episcopi dicerētur sacerdotes, & vicissim sacerdotes episcopi: dico iuxta significationē, quia presbyter seniorē sonat & sapientiorē, sicut & seniores à senio dicti sunt, episcop⁹ aut dicitur quasi superintendens & speculator, teste Augu. sed quia & presbyteri innigilare debēt super populū, possunt etiā illi dici episcopi (significatione saltem à quo est nomē impositum.) Verum hac cōfusio iam olim tēpore apostolorum ē medio sublata est, quia hac dissensio dicentium, ego sum Pauli, ego sum Petri, à Paulo deleta est, ad Corin. ¶ Est q; illud in Hieronymo bene ponderandū, quādo dicit ex hac confusione, quōd non erant magistratus exortas esse sectas & dissensiones, ex ijs rursus blasphemias cōtra Christum, vñ tandē constitutus sit ordo inter sacerdotes. Vellē nunc audire Arrū alique, Vuiclephū aut Lutherū, an dum magistratū ordines tollere conantur incipiāt istam cōfusionē rursus reuocare. Cur autem placeret hoc istis rerū omniū perturbatorib⁹ quōd olim displicuit Paulo? ¶ Profecto non apparet istos hic aliud velle, nisi vt optimas quasq; sanctiones iam inde à Christi & apostolorū tēporibus in vsu habitas, destruāt & euellāt. Aliter nos docuit Ambro. in recepta olim cōsuetudine obseruatū, vt senior semp fieret episcop⁹, illiq; defuncto succederet is qui p̄ximus videretur nūero annorū: sed quia nō oēs hac successiōe sacerdotes erāt ad episcopatū idonei, hic quoq; modus tandē sublatus est, & statutū in cōcilio, vt episcopi nō ordinarent̄ respectu senij, sed meriti. Vñ & hoc in epistola Hierony. ad Euagriū expēdendū est, quōd nō p̄cipue ibi tractat. an episcopus sit superior presbytero, sed illud eius erat institutū, quia animaduertat quendā diaconū conatū fuisse vt se equaret presbytero, hoc nimirū ibi reprehendit Hierony. atq; vt ostēderet diaconū esse inferiorē presbytero, intantū extollit sacerdotiū, vt dicat à principio comunē fuisse sacerdotis & episcopi appellationē. Non diuersum est quōd etiam Augu. similem redarguit temeritatem cuiusdam diaconi Falcidei, qui quoque sacerdotibus se nitebatur equiparare. in q. no. & vete. testa. cap. 101.

Lib. 19.
de ciuit.
Dei. c. 19

Act. 16.

Ephe. 4.

3 Cum itaque satis iam constet etiam ex sacrarum literarum testimonijs, episcopos in sua ordinatione accipere sacramentum, gratiæ augmentum, & characterem, cuiusdā insigne imprimatur animæ hominis in ordinatione à reliquis diuersum. Non nihil iam differendum nobis est, in quoniam consistat ordinatio episcopalis. ¶ Principio tres oportet esse episcopos, qui alium consecrent, sicut & alibi diximus, ex ijs tamen vnus quispiam est præcipuus qui consecrat, alij tantū simul cum isto consecrant: inde vsu venit, vt interdum abbates quibus insulam licet gestare, & præpositi possint locum eorum qui simul consecrent supplere: debent autem illi omnes pronunciare verba, quia inter cetera sic legi primum solet. ¶ Episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, & baptizare. Atq; hoc est quod ex Augustino iam supra induximus, quia supermaior & superior ordo includit minorē. Insuper inungi solet quilibet episcopus in capite cum chrismate, ad quam vnctionem sic dicit consecrans. Vngatur & consecretur caput tuum celesti benedictione in ordine pontificali, in nomine patris & filij & spiritus sancti, Amē. Pax tibi, Et cum spiritu tuo. Mox ad hæc chorus succinit psalmum illum, Ecce quā bonum & quā iocundum. Huius vnctionis causam refert Hugo il lam cum dicit, Omnis consecratio fluit ex spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis in vnctione chris matis sanctificatur & datur. ¶ Præterea inunguntur illi & manus sacro chris mate (vide hic immensam eius eminentiam super ordinem sacerdotalem.) Ad hanc autem vnctionem subdit qui consecrat, Vngatur manus istæ de oleo sanctificato, & chris mate sanctificationis, sicut vnxit Samuel Dauid regem & prophetam, ita vngantur & confirmantur in nomine Dei patris, & filij, & spiritus sancti.

¶ Sciendum quoque quōd in hac consecratione episcopi imponunt super caput eius qui ordinatur librum euangeliorum, qui in parte postica descendat à capite vsque ad ceruicem. Neq; vero consecrans tantum, sed & ceteri episcopi assistētes imponere debent manus super caput ordinati, statutūq; à Deo id est in cōcilio Carthaginensi quarto. episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant & teneāt euangeliorum codicem super caput & ceruicem eius. (Menda est in quibusdam libris, vbi pro ceruicem legitur verticem.) &

DDDD iij

O "na-
tio epi-
scopalis

Psal. 132.
Hugo.

C. epist. vno fundente super eum benedictionem, reliqui omnes episcopi qui ad sunt, manibus suis caput eius tangant. ¶ Ceterum cur episcopo in sua ordinatione liber euangeliorum ponatur super caput, ratio hæc quidem ambigua non est, scilicet vt admonetur Euangelium iugiter & in sensu & intellectu suo habere, deinde vt meminerit, quantum onus ipse sibi hoc munere suscipiat. Episcopus enim nomen est oneris, non honoris. ¶ Ad hæc scire debet quilibet episcopus sibi facinam illam prædicationis euangelicæ vndique per diocesim esse perferendam, præterea quantum ad ipsum attinet sciat, eo quod iam ad summam ordinationis dignitatem peruenit, plus sibi porro studendum, vt secundum euangelium quam proxime viuat, illique obediat, quapropter etiam episcopus non ordinatur nisi die dominico, debetque officium tunc incipi ad horam tertiam diei, quoniam in hoc ordine confertur Spiritus sanctus, sicut & apostolis datus est die dominico Pentecostes hora tertia. Itaque cum episcopi succedant in locum apostolorum, eadem & die & hora conuenit nunc ordinari episcopos, vt testatur papa & martyr Sanctus Anacletus. ¶ Insuper ordinari solent & baculus episcopalis, & insula, & annulus, & chirotheca. Baculus quoque ideo illi traditur vt meminerit se in pœna malorum clementer esse debere auterum. Liber euangeliorum cum ei offertur, dici solet, Accipe euangelium & vade, prædica populo tibi commissio, potens est enim Deus augere tibi gratiam suam, qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate spiritus sancti per omnia secula seculorum, Amen. Vide Guliel. in rationali, & Hugoné.

4 Audiuitis hætenus de nouem ecclesiasticis ordinibus in ecclesia (cur enim alij septem nominet, supra assignauimus causam) neque; vero temere est hic numerus, quoniam inde apparet etiam hanc ecclesiam militantem habere choros nouem, sicut illa triumphans sanctorum & angelorum. Atque ordinati illi in ecclesia non male comparantur angelis, cum etiam dicantur angeli à propheta, cum ait de sacerdotibus, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Hæc etiam ratio solida est, quare Dionysius simul atque posuerat in angelis tres actus hierarchicos, quos exercent angeli superiores in inferiores, illuminant enim, purgant & perficiunt illos, ita similiter affirmat hos actus non diuerso

C. epist. 23. dist.
Aug. lib. 19. de ci. Dei.
Par. 3. fo. 134. 45. dist. ordi. nat.
2. ordines. 9. angeli.
Sacerdotes angeli.
Mal. 1.
De cœl. hier. c. 3.

modo esse in ecclesia militante ubi Hierarchæ illi, scilicet qui supremas tenent officiorum partes, debent etiam illuminare, purgare, & perficere inferiores. ¶ Quauis autem superiores episcopis obtineant dignitates archiepiscopi, primates &c. dignitates tamen illæ sunt tantum, & non sacramenta, sicut etiam Papa electus si sit antea episcopus ordinatus, amplius non ordinatur, sed & benedicetur solum & coronatur. ¶ Et si quoque ordo quidam essentialis sit inter baptismum & reliqua sacramenta, similiter inter sacerdotium & episcopatum, ordo tamen huiusmodi non est inter reliquos ordines, quauis enim peccaret aliquis in hoc & fieret irregularis si faceret, ordinatus tamen in sacerdotem, etiam si prius ordines nullos haberet, ordinatus tamen esset, quando etiam ordines minores in primitiua ecclesia specialiter collari non sunt, licet perinde omnes sint à Christo instituti, sicut supra meminimus ipsi. Ad hæc sine dubio ecclesia illorum specialem collationem in usum non adduxit citra instinctum & inspirationem spiritus sancti docentis eam omnem veritatem, sicut & Papa alicui non existenti episcopo potest facultatem dare conferendi ordines minores, quemadmodum insulatis, Abbatibus, Præpositis, & de facto concessit Papa fratribus minoribus, quando proficiscebantur in Tartariam prædicaturi, quauis illa proprie sint episcoporum officia, quorum numerantur nouem, ordinare clericos, virgines vestales benedicere, episcopos consecrare, confirmare, templa & altaria dedicare, clericos & ordinatos degradare, synodos obseruare, chrisma consecrare, vestimenta & vasa sacra ad cultum diuinum benedicere, tamen quædam illorum possunt etiam inferioribus quam sunt episcopi conferri. ¶ Quemadmodum etiam in primitiua ecclesia quando pauci adhuc erant christiani, sufficiens erant ministri exiguo quoque numero, ita vt triplices essent tantum, episcopi, sacerdotes, & diaconi: sic ea quoque ratio est, cur iam ordines quatuor minores vno conferantur die, quia quum ampla iam facta esset christianorum congregatio, populisq; tunc sæpe cum ingenti gaudio sacramentum corporis Christi suscipiebat, oportebat quadruplices adesse ministros: nunc vero cum refrixerit charitas multorum, & deuotionis gaudium immutatum longe, vt bona pars toto vix semel in anno suscipiat sacramentum, iamque Neochristiani vix in multis annis meminerint illius, ideo tan-

De eccl. hier. c. 5.
Ioan. 16.
Officia episcoporum.
4. ordines minores conferuntur.

Cessat a- ta ministrorum multitudine iam porro non indiget ecclesia
ctio. 4. ad sacramentorum administrationem, ideoque in superioribus
ordinu. ordinibus ordinatus potest minores ordines exequi co-
mode. Sic cum quis secum ipse reputat tantam defectionem
christianæ disciplinæ, charitatis & deuotionis, vel sic saltem
cogetur ad concipiendum sibi vere pium affectum, & ad ad-
mirandum, cur fiat, quod non seuerius vtatur Deus virga sua
in puniendo peccato, quam nunc facit? Est quod hic nonnulli
la inducam verba ex Epistola S. Papæ Cornelij, quam scri-
Euse. lib. psit ad Fabianum episcopum Antiochenum, cuius meminit
6. cap. 33. & Eusebius de hæretico Nouato, qui non raro apud suos
peterauerat, se non ambire episcopatum, & tamen illius de-
siderio fecit se à tribus alienis ac peregrinis episcopis ordi-
nari. dicit ille Nouatus, qui proprie sibi vendicabat euan-
gelium, nesciebat in catholica ecclesia vnum episcopum esse
debere, vbi videbat presbyteros esse quadraginta & sex, dia-
conos septem, subdiaconos septem, acolythos quadraginta
& duos, exorcistas & lectores cum ostiarijs quinquaginta &
Euse. lib. duos, viduas cum indigentibus 1500. quos omnes Deus alit
9. cap. 31. in ecclesia sua.

¶ Ecce quomodo tunc temporis erat adhuc Roma infidelis,
& tyrānus iste Decius christianos grauitè affligebat, & in-
auditis supplicijs persequebatur, ita vt nullus pro christia-
no habitus, auderet palam ambulare, quando ab eo occisi
tunc erant Fabianus papa, Cyprianus quoque sub illo, & hic
ipse Cornelius, Sixtus, Laurētius, & ipsa martyr gloriosa &
inuisa Apollonia, alijque innumeri christiani diuersis tor-
mentis sunt interfecti, Romæ tamen cum hoc Papa Corne-
lio fuerunt ministri ecclesiæ ordinati. 144.

¶ Cum ergo Deus bonum summum existat, sic & creator
noster & conditor & gubernator & sustentator & redemp-
Malac. 1. ptor, merito illi deferendus est cultus omnium summus, sic
enim ipse dicit, si ego dominus vester sum, vbi est honor
meus? ideo sibi iam olim in veteri testamento delegit vniuer-
sam tribum Leui, ad exequendum cultum diuinum, quan-
to plures nunc conuenit esse, qui cultum Dei prosequantur
& perficiant, non tantum ad gloriam Dei, sed & propter no-
stram imbecillitatem & fragilitatem, vt sic per illos porri-
gantur nobis sacramentorum remedia, ideoque bene memi-
nerint oēs clerici officiorum suorum, suamque vitam opti-

me componant, quomodo velint & possint rationem de om-
nibus reddere, sic quilibet ordinatus studeat tantum habere
scientia, quantum suæ conuenit conditioni, quoniam offi-
cium eorum est docere populum, qui & legem Dei requirat
ex ore eorum. Quapropter Paulus Timotheo commisit dili-
genter illud dicens, attende lectioni exhortationi doctri-
næ, insita in illis. Ideo quoque in concilio Toletano quarto satis
prospectum & cautum est, vt sciant omnes sacerdotes literas
sacras, norint & ordinationes ecclesiæ, omnis quoque eorū
status consistat in prædicatione & doctrina, vt si scientia si-
dei ædificent quam; luximos in bonorum operum disciplina
ca. ignorantia. distinct. 58. Quod si autem nolint sacerdotes
docere secundū suæ tum ordinationis tum conditionis neces-
sitate, dicit illis dominus istud per prophetam Oseā, Quia
tu repulisti scientiam, repellam te, ne sacerdotio fungaris
nisi. Profecto quicumque in spiritualibus præsumt, sarcinā
gestant onustam & grauem, quia redēptos esse illos oportet
sanctimonia vitæ & integritate doctrinæ, sicut ipse ad a-
postolos Christus dixit, Sic luceat lux vestra coram homi-
nibus, vt videant opera vestra, & glorificēt patrem vestrum
qui est in cælis. Maxime vero quilibet ordinatus cogitare
debet iam publicum se esse ministrum ecclesiæ, quapropter
nihil sinat tum ab orationibus suis, tum officio vniuerso de-
cedere, quia aliàs non solum peccabit in seipsum, sed in to-
tam ecclesiam. Quomodo autem debeāt ordinati orare pro
tota plebe christiana, possem ad longum inducere, sicut Aa-
ron stetit inter viuos & mortuos medius, serioque orauit do-
minum pro populo, quando Hiericho etiam debebat euin-
ci, sacerdotes prius circuierunt cum septem tubis, quo non
aliud significatur nisi oratio septem horarum canonicarum,
orantibus sacerdotibus, percussit dominus vniuerso ho-
stium aduersitatibus omnes aduersarios regis Iosaphat: orā-
te sacerdote Eliachim cum suis, data est gratia Iudith occi-
dendi Holofernem: oratio quoque Oniæ p̄ otificis & omni-
um sacerdotum tantum valuit apud Deum, vt Heliodorus
a domino grauitè affligeretur, Iohel quoque paucis verbis
magnam orationis efficaciam complexus est, cum ait, in-
ter vestibulum & altare plorabant sacerdotes dicentes, par-
ce domine, parce & miserere populi tui. nam si sic in officio
suo tales se gesserint sacerdotes, vtique à Deo gratiam, corā

Mala. 2.
1. Tim. 4.

Osc. 4.

Matth. 5.

Sacerdo-
tes orent
Num. 16.
Ios. 7.

1. Par. 21.

Iud. 4.

2. Ma. 5.
Iohel. 2.

populo honorem consequentur & reuerentiam, atque post hanc vitā miseram illam aeternam & gloriosam, quam omnibus nobis donet pius pater & misericors dominus, Amen.

**HOMILIA SEXAGESIMANO-
NA, ET PRIMA DE SACRAMEN-
to matrimonii, & quibusdam errori-
bus circa illud.**

¶ Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Ephe. 5.

Boetius.

In ultimum sacramentorum locum seruauimus nobis dilectissimi hoc ipsum matrimonij sacramētum, de quo tamen animus nobis non est disserere plenissime, & circa omnia euagari quoniam id & prolixum & molestum nimis fuerit, fatiſq; ea omnia dilucide sunt & sanctis patribus descripta, quibus nolle præbere fidē, extremæ stultitiæ erit argumentū. Tantū ergo hic explicabimus ad omniū christianorū præmonitionem, quantam aduersus hoc quoque sacramentum exercent temeritatē Neochristiani, deinde pio animo ostendemus quibus modis quilibet catholicus possit sibi ab huiusmodi erroribus cauere. De matrimonio itaque præclare inquit Hugo lib. 2. par. 11. c. 1. Quā omnia sacramenta post & quidem propter peccatum cœperint, solum matrimonium est institutum ante peccatum, non tamen in remediū sed officium tantum siue ministeriū, Deus enim autor & institutor est matrimonij, quando creauit mulierē in adiutorium viri, vt magis dilataretur genus humanum, sicut in spiritu cognouit hoc Adam, cuius gratia mulier esset creata quū dixit, hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, ideo relinquet homo patrem & matrē, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna: quapropter dominus Iesus nuptias in Cana Galilææ, non corporali tātum præsentia, sed & miraculi exhibitione voluit cohonestare & approbare. Vnde satis constat coniugium & bonū esse & originē habere à Deo. nemo enī cogitare debet

Gene. 2.

Mat. 19.

Ioan. 2.

Adamū instituisse matrimonium, sed Deus Adā adhuc dormientē illustrauit intrinsecus, & inspirauit cognitionē diuinae suæ voluntatis, quam rationē matrimonij vellet esse inter cōiuges. Sequitur quod vinculū voluntariū magis ligare potest quā naturale: nam quis ostendere potest inter homines vinculu firmitus, & minus dissolubile quā sit inter patrem & filium, inter matrē & filiā? vinculū autem matrimonij quāuis liberū & voluntarium superat tamen illud naturale: quoniā relinquit homo patrē & matrē, adherens interim vxori suæ. ¶ Ad hæc sequitur inde matrimoniu habere tria tēpora, vnum in paradiso, secundum quando iam expulsi sunt protoplasti ex paradiso, tertiu nunc tandem sub gratia & euāgelio. Pulchre dicit Augustinus super Gene. de nuptijs ad Valerianum, quod sanis fuit in officium, infirmis factū est in remediū. ¶ Sani adhuc erant Adam & Eva in paradiso sine omni ægritudine animarū, quādo erat thorus immaculatus, honorabile coniugiu, concipiente tunc Eva sine omni inordinata concupiscentiæ accensione, & pariētē sine dolore, atq; hoc ad incrementū generis humani tantum vergebatur, sicut præcepit eis dominus Deus in paradiso. ¶ Sed post Adæ lapsum infirmitas incontinentiæ quæ est in carne per peccatu mortua, ne cadat in ruinam flagitiorū, excipitur honestate nuptiarū, quoniā propter peccatū adheret mēbris nostris lex peruersæ istius & letalis cōcupiscentiæ, sine qua nō sit carnalis cōmissio: verum quando superuenit dñs Iesus, ille etiam sacramentū ex eo fecit, atq; sententiā Adæ confirmauit libellos diuortij coniugibus à Moyse admissos fustulit, & marito iniūxit ne relinquat vxorem suā nisi causa stupri. promulgauit hoc idē apostolus Christi Paulus sic dicens ad Ephesios, sacramentum hoc magnum est, ego autē d. eo in Christo & ecclesia &c.

Gen. 2.

Gen. 2.

Heb. 3.

Aug. ibi.

Roma. 7.

Mat. 19.

Ephe. 6.

Aue Maria.

Euangelium Matth. 19. Accesserunt ad Iesum Pharisæi tentantes eum & dicentes, si licet homini &c. vsque, qui potest capere capiat.

Non est animus vniuersam huius sacramenti materiam soluere, sicut iam inde ab initio proposuimus, sed ea tan-

Martio. tum proponere quæ in cōtrouerfiâ aveteribus pariter & no-
cōtra ma uis hæreticis sunt rapta: prima enim eorū fuit hæresis, qui di-
trimoniu xerunt matrimonium & prohibitū esse & iniustū, atq; adeo
peccato non carere, ita vt oēs tum coniugati tum ad coniu-
giū aspirantes eo ipso facto peccent mortaliter. In eo erro-
re fuerunt teste Augu. Taciani & Martionita, qui affirma-
runt opera cōiugij esse peccata, quotiescunq; fiant. Non au-
tem ita diu durauit hæc hæresis, eo q̄ ex diametro repugnat
ordinationi diuinæ, sacrisq; literis, & humanæ tū rationi tū
politiz atque cōiuctui: matrimonium enim à Deo ante pec-
catum est institutū, sicut antea induximus, post peccatū quo
que præceptum est seruari, quando post diluuium dominus
Deus latā iam antea legē renouauit, dicens, Crescite & mul-
plicamini. Cōfirmauit insuper præceptum hoc dominus in
Gen. 2. 9
Mat. 19.
nouo testamento, plane ibi professus coniugale vinculū es-
se à Deo, quum ait, quos Deus coniunxit, homo non separet.
Ioan. 2.
Ad hæc si peccatū adnexum haberet cōtractio matrimonij,
Christus vtiq̄ illud sua præsentia non cohonestasset. Præ-
terea Paulus manifeste testatur virginem, quum nubit, non
peccare: idem quoque in spiritu præuidisse videtur istas hæ-
reses, quando dicit, discedent quidam à fide, attendentes spi-
ritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquē-
tium mendacium, & cauteriatam habentiū suam conscientia
1. Ti. 4.
prohibentiū nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad
percipiendū cum gratiarum actione. Et quauis concupi-
scentia illa nobis innata multū ibi accenditur, ita vt parū sit
in ea negotij rationi, sicut multa de illa diximus in homilia
de cōceptione beatæ virginis, & Augustinus ipse dicit, neq;
Lib. 9. de
ciui. Dei
cap. 4.
nullum est vitium quum caro concupiscit aduersus spiritū, ta-
men solita sua bonitate motus sustulit illud, & hoc modo or-
dinauit matrimoniu, vt opus coniugale ex incensione natu-
ræ, non cum peccato & opprobrio fieret, sed per matrimoni-
um excusaretur, quod aliās esset peccatū mortale. Atque ob
id quod matrimonium remedium existat vitandi peccata.
1. Cor. 7.
Paulus etiam dicit, propter fornicationem (puta vitandā)
vniuscuiq; suam vxorem habeat, & vnaquaq; suum virū ha-
beat, quod autē illud nobis Deus pro sua misericordia cōdo-
net & indulgeat, ad conseruationē generis humani, satis ap-
paret ex ijs quæ ibi sequuntur, hoc inquit Apost. dico secun-
dū indulgentiā, nō secundū imperium. Hæc oia vt magis

ateant meliusq; intelligantur à coniugibus ad confirman-
dam eorū conscientia, illa omnia deinceps plenius expone-
mus. ¶ Quantum autē ad Tacianos & Martionitas pertinet
stat hæc firma certaq; sententia, errorē illum esse sane maxi-
mū, neq; enim à diabolo originē cepit coniugiu vt isti men-
tiuntur turpiter, estq; ea fauilla adhuc reliqua à vestuissim-
mo isto incendio quod excitauit Manichæus, volens omniū
rerum corporaliū & vitibiliū principiu esse diaboli. aliter
nos edocti sumus ex fide, nanq; ipse Deus creauit cælum &
terrā, atq; quicquid in ijs cōtinetur, inde instituit coniugiu
quod ipse postremo Christus confirmauit. Quos enim Deus
coniunxit, homo ne separet &c. 2 Altera hæresis fuit Mon-
tani sicut cōmemorat Augustinus, ille enim primū & vnicū
inter duos tanta admisit coniugiu: peccatum fore ratus, si
quis viduus aut vidua vterius contraheret. in eum errorem
prolapsus est maximus alioquin vir Tertullianus, iam quo-
que gradū, tantū ex inuidia qua ducebatur aduersus præ-
Tertul-
lapsus.
tereros Romę, vt testatur B. Hiero. de virtis illustringus & ad
Tertullianū: deinde quæadmodum fieri solet, si rûpas & eru-
as sudem reliquis facile etiam patet elapsus, ita hic Tertul-
lian⁹ ex vno errore incidit in aliū. statim enim incidit in er-
rorem Valentini, milliarorū & Aeonum, similiter quoq; de
prophetijs Montani, quas ille constanter voluit tueri, & in
alijs simili modo. Quapropter Hieronymus præmonet dili-
Ad Tran-
genter lectorē librorum Tertulliani, vt inde quę bona sunt
quil.
sibi deligat, mala euitet. Et quū Heluidius induceret dictū
Tertulliani de perpetua virginitate contra Hieronymū in-
Contra
Hel.
fert ille statim, de Tertulliano nihil amplius dico quā ec-
clesiæ hominē non fuisse. Super ea re Augustinus quoque
sic scribit ad Quo vult Deum, Tertullianus transiens ad ca-
Para. 86
taphryges, quos ante destruxerat, cepit secūdas nuptias cō-
tra apostolicā doctrinā tanq̄ supra damnare, & postmodum
etiam ab ipis diuisus sua comueticula propagauit, dixit e-
nim, animas hominū pessimas post mortē in dæmones verti.
statum autem animarū credidit per traducem propagari.
¶ Addit etiā tempore suo errores istos Tertulliani exole-
uisse in Carthagine, ita vt congregationes quæ ibi fuerunt
tempore sua catholicis tradiderint occupanda.
¶ Quāuis ergo bigamia maxime infra tempus annum dem-
mortui primi coniugis nō magnam meretur laudem, vnde

& Hieronymus fortiter dissuadet hoc viduæ Gerōtia, ne de
 nuo nubat, narrat ibi quomodo fuerūt duo coniuges, ex qui
 bus maritus antea habuerat vxores duodecim, ipsa quoque
 vxor totidē maritos (nisi me memoria fallit) iāq; admiranti
 bus cunctis, vter coniugū prius moreretur, contigit vt an-
 rea mortua sit vxor, hinc vniuersa ciuitas maritū comita-
 ta est ita coronā gestantē in capite, & funus siue pheretrū vi-
 ris defunctæ præcedentē. Est iam status vidualis vti que
 honestus & magis placens Do q̄ conjugalis, si modo studeat
 vidua exornare se virtutibus, quæ admodū Iudith fecit, si sit
 sedula in orationibus & sperans in Deū, iuxta Pauli præce-
 ptū, & exemplū Annæ filiæ Phanuelis, quæ vidua fuit vs-
 que ad annos octogintaquatuor, non recedens à templo, sed
 seruens Deo in orationibus & ieiunijs nocte & die. ¶ Ad
 hæc pertinet vt sit honesta in conuersatione & vestitu, non
 contentiosa, neq; blasphemata, nec temulenta & ebria. ¶ Ne-
 mini tamen præceptū hoc esse conuenit, in viduitate mane-
 re, nisi quis vouerit ipse, alia seruetur regula Pauli, melius
 est nubere q̄ vri. vnde etiam hoc permittit Paul⁹, quod mor-
 tuo altero coniuge, liberum sit alteri cōtrahere rursus, quā-
 obrē grauitur adeo inuehitur Hieronymus cōtra Tertullia-
 nū & ait, scripsit & Tertullianus de monogamia librū heret-
 icum, quem apostolo contraire, nemo qui apostolū legerit
 ignorabit, non quòd apostolus cogat homines ad secundas
 nuptias, sed quia indulget necessitati carnis. ¶ Quòd autem
 secundas nuptias admittat Paul⁹, manifeste ex eo patet quòd
 dicit, mulier alligata est legi quanto tēpore vir eius viu-
 erit: si dormierit vir eius, liberata est, cui autē vult nubat, ti-
 tum in domino, beator autē erit, si sic permanferit secundū
 meum consiliū: puto autem q̄ & ego spiritū Dei habeam.
 Ecce q̄ aperte Paul⁹ permittit mulieri vt nubat mortuo ma-
 rito. quauis melius putet, si permaneat in cōtinentia vidua-
 li, vnde & de adolescentulis viduis alibi dicit, volo iunio-
 res nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam oc-
 casionem dare aduersario maledicti gratia. ¶ Quòd si por-
 ro attendet aliquis dicere, sicut Montanus præsumpsit, spiritū
 sanctum non perfecte venisse in Paulem, sed in se po-
 tius & quæ secum erant, in Priscillam & Maxillam, in hoc
 nemo christianus fidem dabit illi, sed magis obicit ei ver-
 bum istud Pauli, Licet angelus de cælo euangelizet vobis

præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Galat. 1.
 ¶ Eadem plane sententia est August. dicētis, lib. 2. contra
 aduers. legis & prophet. Deus masculum & fœminam propa-
 gandi generis causa nuptiali castitate coniunxit, & secundas Deus ma-
 nuptias quæ in vtroq; testamento permittuntur, licitas esse sculum.
 monstrauit. Et alibi sic inquit, Secundas nuptias omnino li-
 Hier. c. 2
 citas apostolus cōcedit, de tertijs autem & quartis, & vltra peri vbi,
 de pluribus nuptijs solēt hoies mouere quæstionē: sed quis
 audeat definire quod nec apostolū video definisse? ait enim,
 Si dormierit vir eius, cui vult nubat. Dñs autem nec septē-
 uiros damnauit. ¶ Idem affirmat Hieronym⁹ ad Pāmachiū,
 dicēs, Ego nunc voce proclamo libera, nō dānari in ecclesia
 bigamiam, imo nec trigamiā, & ita licere quinto & sexto &
 vltra, quō & secundo marito recte nubere: quāuis bigamos
 excludit Apostol⁹ à dignitate sacerdotali, nō eo tamē quòd
 secundæ nuptiæ pro peccato reputentur, sed propter sacra-
 mēti virtutem, vt sit vnus vxoris maritus, sicut vnus eccle-
 siæ vnus est quoq; Christus. ¶ Non dissentit ab hoc & Am-
 brosi. super prædicta Pauli verba sic scribēs, Primæ nuptiæ
 tantum à dño sunt institutæ, secundæ vero sunt permissæ: &
 primæ nuptiæ sub benedictione Dei celebrātur sublimiter,
 secundæ vero etiā in præsentī carēt gloria: sunt tamē admif-
 sæ propter fornicationē, in quam facile labuntur viduæ iu-
 niores, ideo eis permissæ sunt. ¶ Obicitur aliquis primum, Obiectio
 in legibus ciuilibus cautum est vt mulier quæ intra tempus
 planctus, hoc est intra annum nubit, sit infamis l. liberorum
 ff. de ijs qui notant. infam. Cōfirmant hoc ipsum imperato-
 res christiani, Gratian⁹, Valen. & Theodosius. l. 1. C. de ser-
 nupt. ¶ Non notatur autem infamis quisq; nisi delinquat
 insigniter, ideoq; reputet quis etiam secundas & tertias nu-
 ptias non contrahi sine peccato. ¶ Deinde in prædictis ver-
 bis Ambros. asseruit secundas nuptias etiā in præsentī care-
 re gloria & benedictione, sicut Alex. 3. de facto punituit pref. De secū.
 byterū qui benedixerat secundas nuptias, & insuper Vrba-
 nus prohibet mulierē simul & virum benedici, quum secun-
 das contrahunt nuptias: inde iam colligat quispiam, vbi nō ibi.
 sit benedictio, nō esse etiam sacramentū. ¶ Atqui vtraq; ob Respon-
 iectio fundamentum firmū nullū habet, vt tamē simplicio-
 res minus ibi offendantur, respondendum breuiter est.
 ¶ Et principio quidē honestū est, sane & mulierē pudicam
 EEEE

Vidua
 nō statim
 nubat.

Iud. 8.

1. Tim. 3.
 Luc. 2.
 Tit. 2.

1. Cor. 7.

Hier. sup.
 Tit. 1.

1. Cor. 7.

Vidua
 nubere
 potest.

1. Tim. 5.

1. Co. 7.

Obiectio

Respon-

appriime decet, vt intra annum tempus planctus de morte mariti non nubar: quod si tamē hæc nupserit, aliqua rationabili causa impulsā, propter curā rei domesticæ vel negotiationis, quam nō possit facile sine marito exequi, eiusmodi enim rebus mulieres suis verbis & iussis nō multū proficiūt; atq; vt maxime illæ multum iurgētur & ficant, quod vtrūq; norūt egregie, nemo tamē magnificat, quapropter nō raro vidua etiam pudica cogitur ante tēpus nubere. Et si quāq; huiusmodi causam nullā habeat, tamē si timeat nequāquam labatur in deterius suāq; pudicitia obliuiscatur, multo cōsulcius est, quum sit homo humanisq; prematur affectibus, vt nubat honoris causa, quā vratur, quā vt vetus ita verum est verbum, vulgo quōd dici solet, si nō subtruas nidum galinæ, pullos locabit in vtricis. ¶ Quōd autē leges ciuiles a deo sunt duræ mulieribus infra tempus luctus nubentibus, rationem reddit Innocētius tertius, dicēs, Quum secundum Apostolum mulier mortuo viro suo ab eius sit lege soluta, vt nubēdi cui vult, tantum in dño, liberā habeat facultatem non debet legalis infamix sustinere iacturā, quæ licet post viri obitum, infra tēpus, luctus. s. vnus anni spatium nubat, quum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari. Idē fere scribit Urbanus tertius ad episcopum Oponien. in Anglia. ¶ Caterum quōd secundis nuptijs benedictio nō defertur, est ea quidē cōsuetudo in Germania superiori, vt si fuerit sponsa virgo, benedicantur nuptia, siue sponsus extiterit viduus siue non. mos hic vbiq; inualuit, seruādus vtiq; est, iuxta glossam, in canone vit. & reddit causam Thomas, quōd ibi quadātenus seruetur benedictio in sponsa si sit virgo. ¶ Ad hanc obiectiōnem dicimus, quoniā benedictio nihil adimit ijs quæ essentialia sunt in matrimonio, quod quū præcipue significet vniōnem Christi cum ecclesia, sit hoc in omni legitimo coniugio: sed quia vnicus ille sponsus Christus cū vnica sua sponsa nō ita perfectus significatur in secundis nuptijs, quoniā ecclesia aliū spōsum nisi Christū nunq̄ habuit, ideo nec benedicuntur atq; idipsum sit propter matrimonij perfectionē atq; decorē, nō ob aliquid essentialē in illo. ¶ Est autem hoc peculiare in illo sacramēto, quod nō requiritur ad substantiam eius cuiusquam præsentia vt in alijs, contrahunt enim duo simul etiā nemine præsentē, quantūuis in eo male faciant, ad de-

corē vero & honestatem sacramēti maiorem, sacerdos in facie ecclesiæ cum orationibus & exhortationib⁹ ad hoc præscriptis rursus illos copulat, etsi nulla sit efficacia sacramenti in ministro, vt infra dicitur. 3 Tertius error circa hoc sacramentum est eorū, qui negant illud esse sacramētum aut matrimonium, si coniuges nō habeāt in animo opera matrimonialia exequi velle, vel si sint steriles aut ex natura atatis vitio, vel si ex quacunq; alia causa cōueniant quā ob propagationē sebolis. ¶ Fuit hæresis Vuiclephi, quæ facile retruditur per sanctissimum illud matrimoniū, quod vnquā conuenit Mariæ & Ioseph, inter quos quo sanctius & perfectus exiit matrimoniū, eo liberiore fuerunt ab operibus inficit carnalibus. Fuisse aut illud cōiugium verū, facile colligitur ex verbis Matthæ, quū ait, Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Itē ex verbis angeli dicētis, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariā cōingem tuā. Lucas etiā sic inquit, Missus est angelus Gabriel a Deo in ciuitatē Galilææ ad virginē de sponsatā viro cui nomē erat Ioseph. Atq; ob hoc matrimoniū Ioseph dici solet pater Iesu, sicuti Lucas refert eū ductum a parentibus suis Ioseph & Maria in tēplum, quo annuatim illi cōueniebāt. Maria insuper Ioseph patrē Iesu vocat, dicēs, Ecce pater tuus & mater, &c. ¶ Quū ergo sanctissimū hoc matrimoniū diuina prouidentia cōtractum, & angelica custodia conseruatū sit, neq; tñ aliquis coniugū animū habuerit opera cōiugalia velle perficere, sicut Maria dixit ad angelū, quō fiet hoc? quia virū nō cognosco, hoc est, carnaliter id mihi nunq̄ proposui. ¶ Vñ & Beda ait, Proposuit suæ mētis reuerētē exposuit, vitā videlicet virginalē se ducere de creuitio. Testatur & August. de virgi. ca. 4. ¶ Insuper idem August. subscribit huc sentētiā 27. q. 2. sufficiat. para. quum ergo, sicut referunt Gratianus & Logobardus. ¶ Beata Maria proposuit se seruaturā votum virginitalis in corde, sed nō votū virginitalis nō expressit ore, subiecit se diuinæ dispositioni, dū proposuit se perseueraturā virginē, nisi Deus ei aliter reuelaret. Vult etiā Mariā & Ioseph deinceps communi cōsensu castitatē expressis quoq; verbis vniūsse. Sufficit hæc ad retundendā hæresim istā quoniā & Vuicleph⁹ ipse reticit execrabilem errorē Heluidij, qui eo vsq; impudētia puenit, vt affirmaret Mariā illā immaculatā etiā post puerā Iesu plures ex Ioseph peperisse filios, quod reces quoq;

C. su. illa

Secundæ nuptiæ nō bene dicunt.

Error Vuiclephi.

Sterilitas non inficit matrimonium.

Marc. 6.

Lucæ 2.

Lucæ 2.

Lucæ 1.

ausus est submurmurare Zuinglius. Sed omnia ista fortiter iam olim explosa sunt à Hieronymo. ¶ Præterea de matrimonio Mariæ & Ioseph ad longum quoq; probat Augustin. scribens ad Valeriū, vbi inter cætera sic ait, Quibus placuit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt inter illos vinculū coniugale rumpatur: imo firmitus erit quo magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiusq; seuanda sunt. Probat hoc exëplo Mariæ & Ioseph, qui maritus eius fuit, quanuis nec tetigerit illam vnq̄, neque tacturus erat. ¶ Multis alijs scripturæ locis potest hic error cõuinci. quãuis enim in paradiso matrimoniū fuit institutum ad officium, vt sic procrearent liberos & mūdum multiplicarent, tamen post Adæ lapsum non tantū ad officium, sed & in remediū matrimoniū datū est: quapropter facile quis potest cõtrahere eo animo, vt euitet peccatum. Patet hoc ex verbis Pauli, quum dicit, Propter vitandam fornicationem vnusquisq; vxorem suā habeat, & vnaquaq; virum suū habeat. Deinde quū permittit eis ob sanctimoniam temporis abstinere ab operibus carnalibus, dicit, Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Ibi enim rursus admittit apostolus vsu coniugalem nō propter sobolem, sed ad vitandā fornicationem. Neq; multo post sequitur, Dico non nuptis & viduis, bonū est illis si sic permanferint sicut & ego: quod si non tētinēt, nubant: melius est enim nubere quā vn̄. Ecce quā libere admittit Paulus opera cõiugalia, neq; tamen pro ratione allegat sobolis procreationē, sed fornicationis euitationē. 4 Est itaq; cõmunis hæc doctorum cõclusio, opera coniugalia non esse peccata mortalia, etiam si nō fiant amore prolis, sed ob fugiendam fornicationem: & quanuis opus hoc cõiugale in se citra dubium esset peccatū mortale, propter inordinatam illam cõmotionem in hoc opere, vbi parū relinquatur rationi quod agat (quoniā etiam ex sentētia Aristotelis aufert ad momentū vsu rationis, quod homo ad eō obducitur: sensatione voluptatis, quod rationis vsus vt communiter & spisse sapiētis totus absorbetur.) ¶ Ex misericordia tamen Deus respexit fragilitatem humanam, & sacramentum hoc ordinauit in remediū excusandi peccati. Iam quisquis hac ducitur imbecillitate vt cõtinere non possit, cõtrahat matrimoniū, & habebit veluti prætextum quendā: fa-

De nup. & cõcu. li. i. c. ii.

17. q. 2. oē itaq;

Mat. i.

1. Cor. 7.

Opus cõiugale si ne intentione proli-

ciet enim opus hoc vel omnino non peccatum, vel saltē veniale, quod aliās futurum erat mortale: ad hoc faciunt verba Pauli, quū ait fieri & dici hoc secundum indulgentiam. ¶ Et quanuis illud in nouo tantum testamēto expressum est a Paulo, tamē verisimile videtur Scoto, hoc etiā permixtum fuisse in veteri lege, non esse autē hoc peccatum, testatur factis August. affirmans masculum & fœminam copulatos non filiorum procreandorum gratia, esse cõnubium interueniēte fide, vt nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, si vsq; ad mortē alicuius eorū id inter eos placuerit, & prolis generationē (quãuis non ea causa coniuncti sint) nō tamen vitauerint, vt vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo male agant, ne nascantur. ¶ Alibi etiā de ijs qui ita impie & crudeliter procurant abortum, sic inquit Augusti. ad Valerium Comitem, Aliquando eousq; peruenit hæc libidinosa crudelitas vel crudelis libido, vt etiā venena sterilitatis procurer, & si nihil valuerint, conceptos fœtus inter viscera aliquo modo extinguat vel effundat, volendo prolem suam prius interire quā viuere: aut si in vtero viuēbat, occidit, anteq̄ nasci: prorsus si ambo tales sunt cõiuges nō sunt & si ab initio tales fuerunt, nō sibi per cõnubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Deinceps ait Augusti. In ipsa vbi summoderata exactiōe debiti carnalis, quā eis non secundum imperium præcepit, sed cõcedit secundum veniam Apostolus, vt etiam præter causam procreandi sibi misceantur, etiam eos prauis mōribus ad talem cõcubitum impellunt, nuptiæ tamē ab adulterio seu fornicatione defendunt: neq; enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Sed de ijs aliās plura, nunc hæc satis faciant, &c.

1. Cor. 7.

Lib. de bo. con-

iu. c. 5.

32. q. 2.

solet quæri.

De nup. & cõcup.

pra. c. 6.

HOMILIA SEPTVAGESIMA, DE sacramento coniugii, qua causa illud sine peccato contrahatur.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Ephe. 5. Eieciimus circa matrimonij sacramentum, dilectissimi Rami, nonnullos errores, præcipue tres: primum Matrimoniarū & Tatianorū, qui dixerunt illud esse peccatum, ideoq; nemini permiserant. Error hic teste Augusti. no. à Manichæis profectus est, & iam satis patet vitium illi christianis omnibus ex sacris literis. Secundum induxi-

illum, Cataphrygum, Montani, & Tertulliani, de illicitis nuptiis fecerunt, qui etiam aduersatur verbis Pauli. Postremo explosimus haresim Vuiclephi, asserentis opera coniugalia non esse permessa nisi amore producenda proles: unde sequeretur peccare maritum quotiescunq; agnosceret uxorem, quam sciret iam esse impregnata. In hoc impio errore quia offendit facile possent multi hoies pii, pusillanimitate quaedam additi, breuiter aliquot rationes ostendemus, ex quibus aliquis contrahere potest matrimonium. Inde patebit quoniam quis peccet, & quando non. **I** Principio itaque; matrimonium contrahere potest quispiam eo animo ut liberos procreet, haec debet habere, quos in lege diuina instruat, & sic mundum hic careat, illic calum: estque; matrimonium hoc foelix, meritoriumque; Deo beneplacens. Ideo enim ut non parua fieret accessio ad populum Dei, iam olim patriarchae plures habebant uxores, quoniam alias mundus vniversus erat in idololatria demersus, sicut de Abraham & Iacob constat, quoniam tunc in haeredibus ex sanguine ductis consistebat etiam haereditas fidei & religionis. Atque; hoc ipsum est fundamentum, quare non ita laudata fuerit uirginitas in veteri testamento (nisi per singularis spiritus sancti instinctum, ut in Hieremia & Ioane baptista) & quare sterilitas tam in uiris quam in mulieribus fuerit contempta, sicut ipse dominus ait, Non erit apud te sterilis vtriusque; sexus, ideo mirum ut sic cresceret populus domini, qui tunc in Iudaea tantum notus erat, & ob id tantopere dolebat Anna, quia sterilis erat, similiter & Rebecca uxor Isaac. Rachel quoque; idcirco tristabatur quod liberos non haberet, soror autem eius filios quatuor, dixitque; ad Iacob, Da mihi liberos, alioquin moriar. **H**inc Augustinus ait de patriarchis veteris testamenti, Illis temporibus quum adhuc propheticis sacramentis salutis nostrae mysterium velaretur, iusti officio propagandi nuptias copulabant, non victi libidine, sed pietate ducti, qui multo facilius continere potuissent & uellent. **U**t bebatur enim coniugibus, quum & plures uni viro haberet licere, quas castius habebant, quam nunc unam quilibet istorum, quibus secundum ueniam concedit Apostolus: habebant enim eas in opere gerendi, non in morbo desiderii (repetit hoc saepe in eodem libro & super Genesim & de uirginibus) 32. q. 4. c. biiciuntur Iacob. **E**st ergo haec ratio plane pia & meritoria, si quis hac de causa ad nuptias & coniugium perueniat, amore proles.

Cur ducenda uxor.

Gen. 16. Gen. 29. 30.

Deut. 7. Psal. 75. 1. Reg. 1. Gen. 15. Gen. 29. & 30. De bo. coniug. ca. 13.

Patriarchae uxoribus plures.

Inde iam datur intelligi, quid sibi in hoc uoluerint doctores, quando uirginitate christianorum compararunt cum coniugio patriarcharum. Ita enim Hieronymus ait libr. 2. contra Iouin. Quis ignorat sub alta dispensatione Dei omnes retro sanctos fuisse eiusdem meriti, cuius nunc christiani sunt? **Q**uo modo Abraham ante placuit in coniugio, sic nunc uirgines nos legi & tempori nostro, in quos fines seculorum deueniunt. **N**on discordat illud Augustinus quum dicit, Sicut non est impar meritum patientiae in Petro qui passus est, & in Ioanne qui passus non est: sic non est impar meritum continentiae in Ioanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios genuit. **N**am illius calibatus & istius conubiū per temporum distributionem Christus militauerunt, sed continentia Ioanes in opere, Abraham in solo habebat habitu. **S**equitur hinc etiam illa causa, quare permissum fuerit patriarchis plures habere uxores, at nunc non item. similiter si quando uxor, uel sterilis erat, uel desiderat parere, cum consensu eius poterat tunc maritus ducere ancillam, sicut Rachel uxore iunxit Balam ancillam viro suo Iacob, & Lia Zephai, iam uero etiam si constet certo quoniampiam contraxisse matrimonium gratia proles, & tamen ex infallibilibus argumentis continetur eum suo affectu & proposito fraudari, nihil adhuc ei permittitur, ut etiam consentiente uxore ducat aliam. **V**nde Augustinus huiusmodi causam reddit, & ait, Manet uinculum nuptiarum, etiam si proles cuius causa initum est manifesta sterilitate non subsequatur, ita ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen uel ipsa causa filiorum, atque; alijs copulare non liceat. **Q**uare autem permissum fuit uni viro multas ducere uxores, & non uni mulieri multas nubere uiris? Quonia tunc patriarchae plures habebant uxores ob multitudinem liberorum, ad quam seruebat etiam uxorum copiam ut una mulier maritos plures haberet, nihil plane facturum erat ad multitudinem sobolis. Ideo Augustinus dicit, Non est propagandi necessitas quae tunc fuit, quando & parentibus coniugibus alias propter copiosiores posteritatem superducere licebat, quod nunc certe non licet (rotunde dicunt nostri, una mulier sufficeret pluribus uiris in remedium & satisfactioem concupiscentiae: vnus uir plus sufficit multis mulieribus, quoad officium procreationis liberorum.)

32. q. 4. quis signo ret.

De uirginibus.

31. q. 7. Tim.

De bo. coniug. cap. 15.

Vbi supra.

32. q. 7. tatum.

Propter heredem 2 Alia contrahendi causa est, quod aliquis cupiens naturali desiderio habere heredem, nolit tamen eum consequi per peccatum, & ideo contrahit, ut sic cum honore matrimonij & gloria Dei illum habeat, hic quoque animus bonus est. (Licet Petrus Aureoli velit imputare pro peccato veniali.) Quonia sic etiam patres sancti optarunt sibi contingere heredes, sicut Abraham dixit ad dominum, domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meae, iste Damascus Eleazar, Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus haeres meus erit. Vbi dicunt doctores Abraham cogitasse, quod si destitueretur prole, se Eleazarum illum pro filio adoptaturum. Quid multa non existimo aliquem intelligentem super hoc dubitare, nisi quis eo devenisset insipientia, ut primum & precipue cuperet heredem magis quam oppeteret Deum, quae profecto maxima foret soliditas: illius enim generatio diu duratura non esset, iuxta istud sapientis, Hereditas, ad quam festinat in principio, in nouissimo benedictione carebit.

Pro. 20. 3 Tertia porro ratio est, amica & fidelis cohabitatio cum mutuo obsequio inferuendi inter se, ut cum quis iam vetulus & grandaeus ducit uxorem, quae sui curam gerat: quoque malum & iniquum non est, si quidem inter ceteras causas coniugij inter Mariam & Ioseph, haec quoque non postrema commemoratur, quod Ioseph Mariae coniunctus sit custos, qui illi inferuaret & ministraret, fugientemque cum filio in Aegyptum duceret ac reduceret, sicut & ipsi docuimus alibi, & Ambrosius clare meminit. Cum autem Vniclephistarum & quorundam Lutheranorum haeresis huic articulo ex diametro contradicat, operepretium videtur, rem hanc diligentius considerare, & nostrum institutum fortius confirmare, ut hoc quoque matrimonium reputetur honestum, cum duo contrahunt tantum ob mutuam eiusmodi officiorum communicationem, non aliter tamen quam institutum est a Deo, in dignitate coniugali. ¶ Et quauis hic satis facerent nobis quae supra induximus, eo quod nec Vnicleph neque Huserorem suum scripturae testimonijs vquam est confirmaturus, audiamus tamen porro verba Augusti. Mihi, inquit ille, non videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diuerso sexu societatem contrahi matrimonium, alioquin iam non deceretur coniugium in sen-

tibus, praesertim si vel amississent filios, vel minime genuissent, nunc vero in bono licet annofo coniugio, etsi emarcuit ardor aetatis inter masculum & foeminam, viget tamen ordo charitatis inter maritum & uxorem. Affirmat tandem, quod si inter coniuges seruetur fides honoris, & mutuam ac voluntarium obsequium ministerij vicissim exhibiti, etiam si membrum iam sint velut ca dauerinis, remanet tamen vinculum coniugij inter eos. Quilibet ergo christianus quasi pro certa regula obseruet illud Aug. dictum, In nuptijs plus valet sanctitas sacramenti, quam secunditas vteri, quonia ille verus & firmissimus est nexus, iuxta istud Pauli, Viri diligite uxores vestras tanquam corpus vestrum. ¶ Ecce quoadiu vixit Abraham cum sterili sua Sara? certe centum erat annorum, priusquam heredem consequeretur. Quid quod iam inde a principio mulier a Deo creata est in adiutorium viri, quare itaque non possit iam vir uxorem ducere in auxilium & solatium? ¶ Nihil igitur mouetur huiusmodi coniuges, qui conueniunt, neque tamen prolem expectant, nullam sibi conscientiam hic fingant ob istam malignam haeresim Vnicleph. Quin potius credant verbis Augusti & aliorum sanctorum patrum, ideo maxime, quod nec aliquis scripturae locus, neque vlla ratio solida per eum inducitur. ¶ Huc pertinet, si quando inter reges & principes bella componuntur, plerumque eiusmodi compositiones definiunt in contractionem matrimonij alicuius, ibi quauis praecipua ratio eorum qui coniugium procurant pax est & concordia, ut sic homines & prouinciae conseruentur ac defendantur a rapinis, incendijs & latrocinijs, alijsque; innumeris bellorum incommodis, quando tunc personae ambae consentiunt, & iuxta ordinationem diuinam matrimonij sacramentum suscipiunt, ratio illa impulsiva etiam primaria, nihil impedimenti aut scrupuli eis ingerit in sacramento. Sed haec latius in fine circa epilogum. 4 Quarta demum ratio est, quum quis in seipso sentit, se continere non posse, sicque; consultius sibi fore putat, si ducat uxorem, ut hoc modo sub titulo honestiori prauam concupiscentiam extinguat, quam si idem faciat cum concubina, cum qua anima simul & corpus perimat. Vult ergo illud perficere modo & ordine a Deo constitutis, non magnopere curans, imo nec ob id faciens ut liberos habeat, quos si tamen accipiat a Deo, proponit se illos pro facultatibus suis ad diuini nominis gloriam educaturum.

C. 18. vbi supra.

Contra here propter pacem.

Contra here ne vratur.

De bo. coniug. cap. 5.

1. Cor. 7. ¶ Non tamen hic dicimus de eo quod coniugum alter ex altero debitum poscit, nam in eo casu iuxta Pauli doctrinā tenetur illud alter præstare alteri. estque illud opus iustitiæ quare pro peccato non imputaretur cõsentienti in opus peccatum, etiamsi petens peccaret, quod in multis casibus posse ostendi, quibus vltro super sedemus, satis sit hic nobis, quod qui contrahit cum proposito restringendi fornicationem & concupiscentiã prauam, is vtiq; non peccat, quoniam ob id institutũ est matrimoniũ iam in lege Euangelica, vt præclare testatur Paulus, & nos iam inde ab initio diximus, quantum iam olim præcipue sit ordinatum ad procreandam sobolem, & ad augmentum generis humani, nunc tamẽ matrimoniũ illud opus excusat, quo minus sit peccatũ, dicente Paulo, Honorabile coniugium in omnibus & thorus immaculatus. ¶ Præter hæc Pauli verba quæ tamẽ nobis satis possent facere ad cõfirmandã causam illam quartã, potest hoc idem ratione firmari, quia in hoc velut vno omnes ore cõueniunt doctores, coniugem alterum alteri exposulanti, ne cogatur aliorum declinare, cõpulsus esse vt reddat debitum, sicut August. ait ad maritum, Si tu abstines sine voluntate vxoris, tribuis ei occasionem fornicãdi, & peccatum illius tuæ imputabitur continentix. 27. q. 2. si tu. pressius & apertius loquitur Origenes homilia septima super Mattheum. Quod si ergo maritus potest & debet ad præcauendum peccatũ vxoris, opera coniugalia exequi citra aliquod peccatum, quanto magis & potest & debet peccatum præuenire in semetipso? quod si deinde praua fuerit libidine accensus, exequatur id cum vxore, potius quã vt septa (quod aiunt in proverbio) transfiliat. Nanque hoc fere scribit Augustus ad Hecetiam, Secundum verba apostolica etiamsi vir continere voluisset & tu noluisses, debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret continentiã, si non suæ sed tuæ concederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. Atq; in casu huius rationis quidam doctores intelligere verba Pauli superius allegata. Hoc autem dico secundum indulgentiã non præceptum, aiunt enim velle eum indulgentiam tunc esse, quando quis matrimonio vtitur in hoc tantum, vt suæ satisfaciãt cupidini, ne in diuersum raptus cogeretur hoc facere extra coniugium contra animæ suæ salutem, neque volunt illi hæc verba ad primos duos casus referre.

4 Quinta insuper ratio contrahendi matrimonium est vt quis animum tantum expleat in voluptate operis carnalis, idque non plane est a peccato immune, maxime quum antea ipse se maritus prouocat ad concupiscendũ, quã tenetur, in hoc tantum vt in opere se oblectet, carnalemq; voluptatẽ sentiat. Vnde ad Tobiam dixit angelus Raphael, Audite me, & ostendã tibi qui sunt, quibus præualere potest dæmonium: hi nanque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum a se & a sua mente excludant: & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. ¶ Ne autẽ hic quispiam, vel aberret, vel pusillanimitas reddatur, sciendũ est nõ omnẽ voluptatem sine delectatione esse prohibitam, alias nemini liceret liberẽ manducare, aut bibere, aut fricare: sed tunc demũ voluptas verita est, quando eam quis quærit modo prohibito, vt quũ quis cum aliena fornicatur, quum quis inebriatur, quũ quis manducat, quando erat ieiunandum, quum quis vsque adeo in voluptate demersus est, vt in ea præcipiũ suũ constituat finem, magis ab illa affectus, quã præcepto diuino, vel omnino ita exardescit in illa, vt velit opus hoc perficere, etiã si non sit hæc sua vxor, vel si voluptatem quærat per iniqua media aut prohibitas circumstantias, in omnibus ijs iniquum & iniustum est quærere voluptatem, tam in operibus coniugalibus, quã in alijs (verum est quod Ioannes maioris dissuadet hæc in ecclesia publice prædicanda. ¶ Vt tandem venimus ad rationẽ motiua quintam, dico quod ducere vxorem, vel cum vxore rem habere, & solã voluptatem carnalis oblectatione quærere, peccatum est veniale tantũ, non mortale, quoniam cõiugium excusat, nisi quis voluptatẽ quærat præter naturam vt pecudes, & prohibito modo: vel ita esset in voluptatem pronus, vt velit eã in opere exequi cũ illa etiã si vxor sua non esset. In eius rei fidẽ formandam audi August. dicentem, Apostolus illum concubitum secundum veniam concedit, qui sit per incontinentiam, non sola causa procreã coniug. di. & aliquãdo nulla causa procreandi, quem nuptiã nõ fieri cogunt, sed ignosci impetrant, si tamen non ita sit nimius vt impediãt, quæ se posita esse debent, orandi tempora, nec immutetur in eum vsus qui est contra naturam. Et nõ paulo dilucidius dicit ibidem, Quicquid inter se coniugati immodestum, inuerecundum, fordidumve gerunt, vitium est

Heb. 13.

De adul. cõiugijs

33. q. pa. secun. ver. ap.

1. Cor. 7.

Contra here libidine.

Tob. 6.

De bo. cap. 10.

hominū, non culpa nuptiarū. Tam in ipsa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis nō secundum imperium præcepit, sed secundum veniā concedit Apostolus, ut etiā præter causam procreandi sibi misceantur, et si eos prævi mores ad talem cōcubitum impellunt, nuptiæ tamē ab adulterio seu fornicatione defendūt. 32. q. 2. quicquid. Vbi nō vult hic Augustinus peccatum esse mortale, si quando coniuges mutuū inter se colludant & voluptatē quærant, sed tantū peccatum esse veniale. Ideoq; ait Auguſt. Etiam si præter causam procreandi sibi misceantur, id ego inter ea reprobam, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita nostra. Qui quis autē ita voluptatem appetit, more beluino ut velit etiā voluptatē explere, si hæc non sit sua vxor, peccabit mortaliter. Similiter si quis adeo fuerit stupidus, ut etiā quando recandū sit orationi, & accedendum ad cōmunionem sacramenti tēpore Paschali, nolit parcere vxori, peccabit: quoniam quilibet sic debet vxori suæ cohabitare, ne impediāt oratio.

1. Petr. 3.

Li. 1. cōt. Iouin.

De tali autē inordinata incensione, inquit Hieron. Sapiens vir iudicio debet amare coniugem, non affectu: regat impetus voluptatis, nec præceptus feratur in coitū. Nihil est factius quam amare vxorē quasi adulterā. Citat ibi Xistum Pythagoricū in sententijs dicentem, Adulter est in suam vxorem amator ardētior: in aliena quippe vxore omnis amor turpis est, in sua nimius 32. q. 4. origo. ¶ Oia hæc intelligi debent iuxta Martinum de temperatā, de amore inordinato, quam quis nō dirigit ad amissum rationis, sed quādo habet concupiscentiā effrenem, ita accensus est in feruore carnali, ut eodem modo cū illa voluptatem quæreret si vxor sua nō esset, ibi peccato mortali nulla potest esse excusatio. Alias libere licet marito cum vxore iocari & dulciter viuere, quia & amorū matrimonij vinculū est ei perferendum. ¶ Hinc de patriarcha Isaac legimus, quod in tātum dilexit Rebeccam, ut dolorē qui ex morte matris eius acciderat, temperaret: quoniam iā filios duos haberet adultos, Iacob & Esau, caritas quoque annonæ ingrueret, profectus est in ciuitatē Geraris, vbi iter

Gen. 14.

Gen. 27.

Cōtrahe

re ob di

uitias,

pulchritudinē.

Abimelech per fenestrā vidit eū iocantem cū Rebecca vxore sua. Ad eundē modū possunt aliquē diuitiæ mouere ad cōtrahendum matrimoniū, & similiter pudicitia, & generis nobilitas, spes item illa, fore eiusmodi connubio promoueat: ad officia & conditiones ampliores, dummodo semper & præ-

cipue habeat intentionē ecclesiæ catholicæ, & animum suscipiendi illud matrimonij sacramētum, tunc nihil vetat sacramentum id esse, etiam si diuersis moueatur rationibus ad cōtrahendum cum hac ipsa: nam id quoque discimus factū esse exēplo Iacob patriarchæ, qui motus pulchritudine Rachel, seruiuit pro ea septē annis: fuit illud tēpus breue propter amorē, ut tandē optata illa sibi contingeret vxor, & quāuis sororē eius Lyam prius duxerat quæ formosa nō erat, posteriolem tamen magis semper amauit. Nō ab simile est etiā exemplum Dauidis cum filia regis Michol, cum Abigail, similit̄ & Ruth, &c. Sic legimus in lege dixisse dominum, Si videris in numero captiuorum mulierem pulchram & admaueris eam, voluerisq; habere vxorem &c.

Gen. 29.

Deut. 21.

¶ Hæc omnia funditus intelligēda meliusq; declaranda, doctores ponunt tria bona quæ sunt in matrimonio, ipsum etiā excusantia, quæ sunt, fides coniugalis, proles & ipsum sacramētū. In ijs satis cernitur quō matrimonium sit remedium: ideo enim ait Auguſt. Vtriusq; sexus infirmitas propendens ad ruinā turpitudinis recte excipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis possit esse officium, sit ægrotis in remediū, quoniam id bonum quod habent nuptiæ peccatū esse nunquam potest: hoc autem tripartitū est, fides, proles, sacramētū: in fide attenditur, ne præter vinculum coniugale cum altera vel altero concumbat: in prole, ut suscipiatur amanter, benigne nutriatur, religiose educetur: in sacramēto autem, ut coniugiū nō separetur, & dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri coniungatur. Hæc est tanq̄ regula nuptiarum, quæ vel naturæ decoratur fecunditas, vel incontinentiæ regitur prauitas. ¶ Non tamen sic intelligi debent verba Augustini, quasi illa omnino stricte sint necessaria: nā & coniux qui fidē non seruat, non ideo facit coniugij vinculum: & licet non contingant in coniugio liberi, manet tamen nexus ille matrimonij: inseparabile autē coniugij vinculum intelligitur per ipsum bonū sacramenti, quod substantiale est in eo, & sine quo esse nō potest, sed sine fide mutua, sine liberis potest sacramentum matrimonij cōsistere, nisi aliquantulū claudicat. Cōsentiunt tamē doctores, quod quāuis constans sit sine liberis matrimonium, tamen debet esse ea perforarum contrahentium voluntas, ut si aliquando suscipiant liberos, velle se eos pie educare. Requiritur etiam,

Bona matrimonij tria Super Gen. lib. 9. cap. 7.

Gen. 38.

3. Reg. 1.

3. Reg. 2.

Leui. 17.

De bo.

côt. iug.

c. 24.

ne consentiant velle seipfos vltro afficere sterilitate vt ca-
reant liberis, si quacunq; via cōcorditer impedirent ne na-
scerentur, ex diametro & per dis dia pafon (quod dicitur) Jef-
fet hoc cōtra matrimoniū, imo nec matrimoniū esset. Exem-
plo nobis est, Onan filius Iudæ, qui non recte peruenit ad
vxorem suā Thamar, sed semen effudit in terrā, ne liberi na-
scerentur, & idcirco percussit eum dñs, eo q̄ rem detestabi-
lem faceret. ¶ Cōstat ex ijs omnibus q̄ impie errauerit Vi-
cleph & nimis q̄ haretice omne matrimoniū damnarit, nisi
nascantur inde liberi, & opera coniugalia exercentur: quia
tamen ex scripturis biblicis iam supra defenderimus ipsi cō-
iugiu Mariæ & Ioseph, sic quoq; in statu coniugali illibati
seruarunt virginitatē Henricus imperator cum S. Kunegun-
de. S. Alexius cum sua vxore. sic & Dauid virginem Sunami-
tidē Abisag duxit vxorē, neq; tamen cognouit eam, sicut ibi
declarāt doctores, ideo quoq; Salomō permisit occidi fratrem
suum Adoniā, eo q̄ illam Abisag concupisceret vxorē. veri-
tum enim id erat, nequis duceret vxorē eam quæ fuerat an-
tea vxor patris sui. Esse autē laudabile hoc cōiugium, quum
etiam cōiuges continent ab operibus coniugij, testatur Au-
gustinus dicens, hæc omnia bona sunt propter quæ nuptiæ
sunt, proles, fides, sacramentum: & inde, Nec prolem autem
carnalē iam hoc tempore quærere, ac per hoc omni tali ope-
re immunitatē quandam perpetuam retinere, atq; vni vno
Christo spiritaliter subdi, melius est vtique & sanctius si-
men ea deuotione sic vtantur hoies, quō scriptum est, vt co-
gitent quæ sunt Dei, quomodo placeant Deo. id est, vt per-
petuo cogitent continentia. Procul igitur reiicienda est hæ-
resis Vuiclephi, nec aliquo modo inter christianos suffere-
da: nos autē dominum rogemus, vt quotquot sacramentum
hoc susceperunt in ecclesia, in gratia quoque suscepta
conferentur cum pace, & viuant mutuo in omni di-
lectiōe & pudicitia se inuicem diligentes, sicut
Christus dilexit sponsam suam ecclesiam, vt
inde etiam illi post hanc vitam vi-
ta perfruantur æterna,

A M E N.

HOMILIA SEPTVAGESIMA PRI-
ma, qua probatur matrimonium esse sacra-
mentum, contra Lutherum.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Ephe. 5.

I Nfultus & graues impugnationes hæcten⁹ tres au-
diuimus, contra hoc ipsum matrimonij sacra-
mentum, primo Tatianorum. qui omne reiiciebant cō-

iugium, & damnauerunt. deinde Montanorum & Tertullia-
ni, qui secundas tantum & tertias nuptias condēnabant. po-
stremo Vuiclephi, qui negauit esse matrimonium, vbicunq;
non esset sobolis propagatio. Hæreses istas tres sufficitib⁹
sacræ scripturæ locis, ecclesię quoque & sanctorū patrum te-
stimonijs reiecim⁹. Nunc accingimur & quartā hæresim refu-
tatori, quā in hac re (ne videretur otiosus & nihil agere) in-
troduxit Lutherus, & ipse negans matrimonium esse sacra-
mentum, quæ sane non exigua foret cōiugij depressio, si a-
postata iste in hoc verum diceret. At quia nos aliter doce-
mur ex hęcus literis, & hunc errorem assistēte Dei gratia &
manu valde infringemus, nam ibi Lutheri animus aliter nō
habet, atque si iam ex nescio quibus lupercalibus prodiret,
nihil enim facit siue sextæ sint nuptiæ, siue liberi innascan-
tur, siue non, quacunq; etiam ætate & cōditione sint isti, siue
moniales, siue monachi, siue sacerdotes, dummodo Adæ ve-
teri & cōcupiscentiis eius satisfiat, sub hoc honestissimo san-
cti sacramenti titulo, etiam si interim omne id suum suorumq;
matrimoniu putatiuū mera sit fornicatio & stuprum. Vsq̄ue
adeo priores isti hæretici priscis seculis ausi nō sunt toti mū-
do adhuc magis pio proponere istiusmodi errores impios &
beluinos, sed diabolus quo magis & plures seduceret homi-
nes, speciem prætexuit pietatis. Tatiani rati sunt quemlibet
Christianum in vno Christo contentum esse debere, neq; hæretici
vltierius quærere coniugem. Montani & Cataphryges puta-
bant, eo quod Christus vnicus esset vnus ecclesię sponsus, apparen-
ter boni. Christianum quoque non decere nisi semel contrahere. Om-
nia hæc facum quidem habuerunt pietatis, & continentię
a prauis cupiditatibus sicut proposuit Vuicleph, permiffum
tantum esse matrimonium ad prolis generationem, non ca-
ruit hoc specie honestatis, ne quis contraheret nisi amore so-
bolis, sicut & ob id institutum est matrimonium in paradi-

Luther⁹
negat ma-
trimoni-
um esse
sacramē-
tum.

Antiqui
hæretici
apparen-
ter boni.

fo. Nunc vero demum tã perduto seculo nihil opus fuit Lu-
thero, vt diuerticula quæreret probitatis, sed liberrime om-
nibus tam monachis q̄ sacerdotibus & monialibus vetulis &
iuuenibus, sterilib⁹ quoq; pro sua cuique libidine permisit
incontinentiã sub specie cõiugij, ipseq; adeo iam vetulus &
pene delirus monachus, recens tamen cum moniali cõtra-
xit, interimq; matrimoniũ sacramentum esse negat. ad dila-
tia deliramenta multa, quã leuissimũ quenquã hominẽs
ducerent, nunc ergo aggrediamur & hũc errorẽ confutare.
1 Ne antem excidamus ordine congruo, vósque omnia me-
lius intelligatis, primo Lutheri errorem detegemus, qui in
hoc latet.

- 1 Vnum esse matrimonium gentiliũ.
- 2 Iudæorum quoque & Christianorum.
- 3 Non esse aliquid scripturæ testimonium, quod matrimo-
nium sit sacramentum.
- 4 Gratiam quoq; in eo non conferri. Hæc fere impia sunt
Lutheri commenta, quo ad hoc sacramentum, reliqua infra
aperiemus.

Cõingiu
Gentiliũ ¶ Principio igitur quantũ ad coniugium pertinet Gentili-
um, dico illud esse legitimũ iuxta consuetudinẽ & leges pro-
uinciarũ: veruntamen non est sacramentũ proprie loquen-
do, neque sic ratũ, quod separari non possit: sacramentũ in-
quam non est proprie nisi q̄ in cõmuni potest etiam dici sa-
cramentũ, sicut ait Augu. sacramentũ coniugij omnibus gen-
tibus cõmune, sanctitas tamen sacramenti non est, nisi in ci-
uitate Dei nostri, & monte sancto eius. Ita & Innocẽtius ter-
tius inquit ad episcopũ Tiberiaden. Sacramentũ matrimo-
nij est apud fideles & infideles. Quod autem etiam illud sa-
cramentũ dicitur, in causa est, quod & infidelium matrimo-
nium originẽ habet ex institutione diuina, statim enim post
diluuĩ præcepit dominus Noe & filijs eius, Crescite & mul-
tiplicamini & replete terram, non tamen hoc præcepit ei-
Deus, nisi per media cõuenientia ipsius matrimonij, quocir-
ca illis indulsit pro remedio, & vt sic ex potestate diuina cõ-
iugum alter alteri facultatẽ daret corporis sui. Ipso deinde
vũ receperunt hoc filij à parentibus suis, cumq; legi natura-
li esset conforme, ita plane retinuerunt. Quauis enim non
perinde fidẽ quoq; & religionẽ parentũ suorum imitarentur
liberi, alijs ad aliud idolorum genus declinantibus, in

C. gaude
mus, de
diuor.

Gen. 9.

uitate Dei nostri, & monte sancto eius. Ita & Innocẽtius ter-
tius inquit ad episcopũ Tiberiaden. Sacramentũ matrimo-
nij est apud fideles & infideles. Quod autem etiam illud sa-
cramentũ dicitur, in causa est, quod & infidelium matrimo-
nium originẽ habet ex institutione diuina, statim enim post
diluuĩ præcepit dominus Noe & filijs eius, Crescite & mul-
tiplicamini & replete terram, non tamen hoc præcepit ei-
Deus, nisi per media cõuenientia ipsius matrimonij, quocir-
ca illis indulsit pro remedio, & vt sic ex potestate diuina cõ-
iugum alter alteri facultatẽ daret corporis sui. Ipso deinde
vũ receperunt hoc filij à parentibus suis, cumq; legi natura-
li esset conforme, ita plane retinuerunt. Quauis enim non
perinde fidẽ quoq; & religionẽ parentũ suorum imitarentur
liberi, alijs ad aliud idolorum genus declinantibus, in

coniugio tamen sequuti sunt morem patrum suorum: cũq;
matrimonium fuerit sacramentũ etiã in veteri lege nature
sit vt etiã matrimonium infidelium, quod ex illo defluxit, ve-
niat appellatione sacramenti, quãuis in varijs nationibus va-
rij etiã coniugiorum ritus sint obseruati, quorum plurimos Contra
Hierony. per censet. ¶ An autẽ matrimoniũ infidelium pos-
sit etiã dici sacramentum propter significationem, ita quod
eorum cõiunctio significarũtione Christi cũ ecclesia? Pro-
fecto sicut eorum matrimoniũ proprie sacramentum non ex-
titit, sed quasi semisacramentum vt affirmat Brulifer, ita si-
gnificatio & bona matrimonij imperfecta fuerũt, & sunt per
illos, teste Richardo: id hoc modo explicari solet, quoniam
vt supra diximus, tria sunt in matrimonio bona, fides, pro-
les, & sacramentũ. quod ergo iam coniuges etiã infideles si-
dem inter se mutuam seruãt, sicut in alijs negociationibus,
obseruatur hoc quidẽ ab eis qui etiam adulterium puniũt.
Verum quia fideles nõ sunt, hæc quoq; fides eorum in Deũ
directa nõ est, quia propter Deum nõ faciunt illud: deinde
licet etiam liberis suis bene faciant, tamen eos nõ educant
in vero veri Dei cultu & timore, sed in infidelitate sua in
qua etiam pereunt tandẽ: & sic fatius est infidelẽ nõ habere
filios, quoniã sic & sacramentũ omnino nõ habet neq; agno-
scunt, proprie loquendo de sacramẽto, sed tantũ habent il-
lud ad vinculũ hũanæ societatis, quẽ sine matrimonio per-
durare nõ potest. Vnde & respublica ista Socratica & Plato-
nica communiter reici solet, quã plusquã beluino ritu, su-
blato vſu coniugij, vxores habebat cõmunes, sicut eã præcla-
re exposit Aristoteles ex hominũ cõiuctu, in suis Politicis.

2 Porro ne quis dubitet, verũ esse inter infideles matrimo-
niũ, aperte testatur Paulus qui ait, Si quis frater vxorẽ
habet infidelẽ, & hæc cõsentit habitare cũ illo, non dimittat
illam. similiter si qua mulier virum habeat infidelẽ, Vtique
permisurus hoc nunq̄ erat Apostolus, nisi verũ esset matri-
monium atq; inde forsitan natum est, quod matrimoniũ eor-
um ceptum sit dici sacramentũ. Vñ & Innocẽtius. 3. ait, Cũ
illud nõ sit generaliter verum, neq; de nouis neq; de vete-
ribus sacramẽtis: quod baptismus sit fundamẽtum illorum, presby-
teris recipi potest, loquitur ibi in vniuersum de veteribus
sacramẽtis: peculiare est autẽ & speciale de sacramẽto eucha-
ristiæ.

rificiæ, sicut enim supra diximus, baptismus utiq; ostium est
fundamētum omnium aliorum sacramentorū, totiusq; adeo
nouæ legis. Sed quod etiam infidelis possit sacramentum al-
taris suscipere, ideo fit, quia sacramētum illud essentialiter
non cōsistit in susceptione ut reliqua sacramenta, sed habet
esse permanens, quod potest etiam accipere infidelis, ipsum
scilicet sacramētum, verum tamē non sacramentaliter obde-
fectum fidei, quāuis Innocētius casum hunc de presbytero
non baptizato, ordinato tamē, primum putabat ambiguum,
tandē tamen concludit eum nō esse ordinatū, ideoq; comit-
tit episcopo Ferrariensi, ut illum rursus ordinet. ¶ Ex locis
scripturæ supra inductis hoc sequitur, quod infideles non
peccent in operibus conugalibus, dummodo aliās matrimo-
niū seruent, secundum cognitionē legis naturalis, quoniam
& ipsi cōtrahunt: iuxta modum diuinit? primo institutum:
sicut aliqui dubitant de Turcis & alijs Ethnicis, qui etiam
plures ducunt vxores, an cum alijs peccēt & non cū prima.
1. Cor. 7. 3 Atqui hoc ipsum quod iam adduximus ex Paulo ne mu-
lier fideus discedat à viro infideli, intelligēdum est esse con-
siliū Pauli nō præceptum, quapropter & ait, cæteris dico
autē ego, non dñs, quasi diceret, equidem hoc non tanquā
præceptum impero quia neq; dominus præcepit: cōsiliū
igitur est ad quod cōmotus est Paulus, eo q̄ in primordiis
nascentis ecclesiæ quotidie multi cōuertebantur ad fidē
Iudæis & Gentibus ita ut sæpe coniugum alter alterum ad-
ducebat ad fidem, sicut hanc rationem Paulus ipse com-
memorat dicēs, sanctificatus est vir infidelis per mulierem fide-
lē, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelē, quod
si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus
est frater aut soror in eiusmodi: vñ colligūt doctores in tri-
bus casibus fidelē posse ab infideli coniuge discedere, primo
si nolit ei cohabitare, deinde si velit quidē, sed cum blasphemā
nominis Christi, postremo si infidelis conetur fidelem
pertrahere in peccatum mortale, & tunc quoq; poterit di-
scedere. ¶ Tria hæc manifeste declarat Innocētius papa, &
ante eum docuit August. in sermone domini in mote. ¶ Sed
hic cogitet forsitan aliquis secum, si consiliū dedit hoc Pau-
lus & permittit vt fidelis cohabitēt cōiugi infideli, quare non
idem adhuc seruatur in ecclesia? ¶ Respondeo, quod nimis
infideli. amplum foret euagari hic per omnia, & ostēdere quando &

quatenus præceptum fuerit fideli contrahere cū infideli in Exod. 23.
veteri testamento, Moyses enim filiam habuit Ietro infide- Num. 12.
lis, Ioseph duxit filiā sacerdotis Putifar in Heliopoli, Naa Gene. 41.
son quoq; duxit Raab vxorem, Obed Ruth Moabitidem, Sa Ruth. 4.
Iomō filiam Pharaonis regis Aegypti. Hester nupsit Assue- 3. Rēg. 2.
ro Gentili. Iacob insuper concessit vt Dina nuberet ipsi Si Hest. 2.
chē qui erat Ephæus, & similia multa. ¶ Vicissim quoq; le- Gen. 34.
gimus quō noluit Abraham vt filius suus Isaac duceret ali-
quam vxorem de filiabus Chanaan. Esau etiā quia vxorem Gene. 24.
accepit ex Chananiis, irritauit aduersum se animum suorū Gene. 26.
parentum, qui deinde mittentes alterū filium Iacob in Me- Gene. 28.
sopotamiam Syriæ, diligēter iniunxerūt ei ne acciperet vxorem
Chananæam. ¶ Præceperat enim hoc Deus in vniuersum Deut. 7.
de septem populis regionis Chanaan, nō inibis cum eis
fratrus, nec misereberis earum, neq; sociabis cum eis coniu-
gia, filiam tuam nō dabis filio eius, nec filiam illius accipies
filio tuo. ¶ Præterea Iudæi domum reuertētes ex Babyloni-
ca captiuitate, multas secum adducebant mulieres alienige-
nas: sedras autē ex præcepto domini separauit ab eis, & ta- 1. Esd. 4.
men si quādo infideles volebāt recipere fidē, prohibitū hoc
erat nemini: sicuti supra induximus permisissē dominum, vt
quum vidisset aliquis inter captiuas vnā formosā, cuius
teneretur amore, ita vt vellet eam ducere vxorem, illi detū-
deret capillos, resecaret vngues, & exueret vestes in quibus Deut. 23.
capta erat. ¶ Sic nimirum Fridericus 2. Imperator, dux Sue-
uorum, vxorē duxit Iolam filiam Sultani. & Palude refert,
Nobiles Hispanos accipere vxores nobilissimas filias prin-
cipum Sarracenorum, sic tamē vt sponsa cum 20. virginibus
baptizetur. ¶ Vt redeamus autē ad id quod primo loco qua-
situm est, doctores distribuunt tria tempora in ecclesia. pri-
mum erat in ecclesia primitiua, quādo ad Christum cōuerte-
bantur Iudæi & Gentiles, tūc quoq; spes erat cuiuslibet con-
iugi, fore vt etiam alter coniunx conuerteretur ad Christū,
& sic implebatur dictum Pauli, sanctificari virum infidelem
per mulierem fidelem. Eo tempore procedebat & volebat il-
lud consiliū Pauli, vt cōiunx fidelis nō desisteret neq; de- 1. Cor. 7.
ficeret, si possēt etiam alterū coniugem adducere ad fidē, si-
cut Cecilia conuertit Valerianum. ¶ Secundū tēpus in ec-
clesia fuit ab Imperatore Cōstantino, quādo iam prohibitū
fuit coniugi christiano habitare cum coniuge Iudæo, sed

non cum infideli, in causa erat, quia tunc incipiebant Iudaei
 Cap. 62. omnino esse obstinati, Gentiles autem non sic. Inde constitutum
 C. Iudaei est in concilio 4. Tolletano, Iudaei qui christianas mulieres
 18. q. 1. habent, admoventur ab episcopo civitatis ipsius, ut si cum eis
 permanere cupiunt, christiani efficiantur. Quod si admoniti
 noluerint, separentur, ne forte fidelis dum infidelem conuer-
 tere nititur, ipse in infidelitatem relabatur. Gentiles autem
 tunc continue adhuc conuertebantur, sicuti fidelis & catholi-
 ca regina Chrotildis in Burgundia Cludvvigem regem Gal-
 Lib. 2. c. lorum, ut meminit Gregorius Turonen. ¶ Tertium porro
 28. 29. tempus est, quando iam infideles pariter omnes, Turcae & Sar-
 raceni indurati sunt in impietate sua, non minus quam Iudaei.
 Lib. 1. c. 9. Quapropter Ambrosii huiusmodi consilium dedit pro hoc te-
 pore in libro de Patriarcha Abraham. Caue christiane Gen-
 tili vel Iudaeo filiam tuam tradere, caue ne Gentilem vel Iu-
 daeam vel alienigenam, id est haereticam & omnem alienam a fide
 tua, uxorem acceras tibi. Prima coniugij fides castitatis gra-
 tia est: si idola colat, quorum praedicatur adulteria, si Chri-
 stu neget, qui praceptor & remunerator est pudicitiae, quo
 potest diligere pudicitiam? ¶ Et inde, Accedit aliud inigne
 castimoniam, si credas a tuo Deo tibi, quod fortitus es coniu-
 gium datum, unde & Salomon ait, A deo praeparabitur viro
 Prou. 19. vxor, non possunt hoc dispares fide credere, ut ab eo quem
 non colunt, putent sibi connubij impartitam gratiam 28. q. 1. ca-
 ue. Postea inducit quo Abraham filio suo elegerit virginem
 castam ex terra longinqua. Atque hoc iam consilio vitur eccle-
 Contra- here cum Iudaeos & Ethnicos pertinet, sed quo ad haere-
 haeretico ticos, sciendum quia si inter christianos coniugum alter in he-
 resim cadit, a qua nolit desistere, matrimonium tamen inter
 C. quan- eos non soluitur: nam quod scinditur inter Gentiles cum alter si-
 20. de di- ne altero coniugum ad fidem conuertitur, ratio est, quia inter
 uor. eos est quidem legitimum, sed non ratum matrimonium. Itaque qua-
 diu viuunt coniuges christiani, manet vinculum matrimonij
 ratum insolubile, si modo sit contractum ex lege & sanctionibus
 ecclesiae. Ait Innocentius ibi per hanc responsionem, quorundam
 malitiae obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando sibi
 iniuriam displiceret, si eas possent in tali casu dimittere, simu-
 larerent haeresim, ut ab ipsa nubentibus coniugibus resilirent, fieret
 hoc nimum illis temporibus, ubi sub praetextu Lutheranae
 haeresis multi a suis coniugibus resilirent. ¶ Separari tamen

potest maritus ab uxore propter haeresim, sicut testatur Au- 28. q. 1.
 gustinus, & inducitur super hoc a Gratiano, quoniam haeresis idolola-
 fornicatio est spiritualis. Expressit hoc ipsum & Alexander ter-
 tria. C. quae
 tius, quod possint in hoc casu separari, sed utroque viuente de-
 uit, de di-
 non vltra contrahere. ¶ Alia causa diuortij in causa haere-
 seos, est propter prolem, quae cum numeretur inter tria con-
 uor.
 iugij bona semper contendit coniunx haereticus liberos edu-
 care in haeresi sua erronea, quod nunc quoque fieri videmus,
 ubi pariter in fide dissentiant. 4. Ex omnibus praedictis fa-
 Differunt
 tis iam liquet quam impudenter simul & impie Lutherus con-
 coniugium
 netur matrimonium christianorum conferre coniugio infide-
 infidelium
 lium, quod ut auditu est sciedum, ita a christianis omnibus a-
 & chri-
 lienissimum, nos quoque contrarium haecenus probauimus ex
 flianorum.
 sacris literis & sanctorum patrum testimonijs. Superest ad-
 huc altera pars, ubi Lutherus contendit matrimonium sancto-
 rum patrum in veteri lege perinde fuisse sanctum atque nunc
 est coniugium christianorum, cum tamen nos catholici in eo-
 rum matrimonio sacramentum non reponamus. ¶ Ad hoc re-
 spondebimus, etiam matrimonium in veteri testamento sacra-
 mentum fuisse, sicuti multo plura fuerunt in eo sacramenta,
 communia illa & quotidiana sacrificia, thurificationes, pri-
 mogenitorum oblationes decimae, circuncisio &c. sicut supra
 iam inde ab initio diximus. Nam ut in alijs sacramentis,
 ita & hic lex gratiae superat veterem Moysi, nunc nimirum ex
 virtute sacramenti matrimonio christianorum vberiore gra-
 tiam operante quam in veteri testamento, & ob id Christus au-
 toritatem coniugij renouauit ex antiqua illa Moysaica lege, in
 duobus locis, primum cum ait, Non legistis, quia qui fecit ho-
 minem ab initio, masculum & foemina fecit eos, & dixit,
 Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori
 Matrimo-
 niu chri-
 stianoru
 melius
 quam Iu-
 daeorum.
 Mat. 19.
 Gen. 2.
 Mat. 19.
 ri suae, & erunt duo in carne vna. Altera confirmatio est, quae
 de subiungit, ideo iam non sunt duo, sed vna caro. Quo autem
 in melius mutarit dominus matrimonium in noua lege, patet
 ex sequentibus dupliciter. Primum, quia dicit, Quos Deus
 coniunxit, homo non separet. Volens per hoc insinuare constan-
 tiam viri cui coniugalis. & recte ait, quos Deus coniunxit,
 nam quod nunc putatur esse matrimonium inter monachos &
 moniales, non a Deo, sed contra Deum ex peruersa libidine,
 & concupiscentia a diabolo copulatur. ¶ Deinde & in hoc
 emendauit dominus matrimonium, quia sustulit libel-
 Deut. 34.
 FFFF iij

Ephes. 5.

ii diuortij a Moysē permiffum, quia & vxoribus nimium e-
rat grauis atq; nocius. Cumq; hoc ipfum fecerit exhibitio-
ne externa, sine dubio multo magis fecit hoc intrinsecus cū
permissione gratiæ suæ diuinæ, id inde patet. Quando ma-
trimoniū sacramentum magnum est in dño Iesu & ecclesia,
matrimonium autē christianorū præsentē habet significatio-
nem in Christo & ecclesia, ideo multo plus gratiæ largitur
quàm olim in veteri testamēto. ¶ Omnia hæc satis cōfirmā-
tur ex illo, quòd oēs sancti doctores cōmuniter (limite hoc
propter Inglicensem Marsilium istū, qui fuit plantator the-
odij Heydelbergensis) dicūt, noua hæc christianorum sacra-
menta præstantiora esse, & maiorem gratiā largiri post Chi-
sti passi onem, quàm antea: eo q̄ quæcunq; prompte soluun-
tur in maiori sunt precio, quàm q̄ mora indigent, ita maius
beneplacitū habuit Deus ex passione Christi & morte iam
perfoluta, quàm olim adhuc futura & expectata. ¶ Cæterū
conferri gratiam in hoc sacramento, quādo pertinaciter ne-
gat Lutherus, proxima homilia conuincemus ad gloriam
Christi & ecclesiæ, ad defensionem status cōiugalī, & in for-
mationem omnium qui in eo pie viuunt, &c.

Rogemus dominum, &c.

HOMILIA SEPTVAGESIMA SECVN-
da, qua confirmatur, in sacramento matrimonij
gratiam diuinam conferri.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Ephes. 5.

Vandoquidem Lutherus impugnat coniugij sacra-
mentum, præcipuū suum fundamentum in hoc cōsi-
stit, quòd gratia in eo nō conferatur, quæ tamē in sa-
cramentis oībus datur, ad eòd vt illa aliās sacramenta non ef-
ferat. Ad confutationē huius erroris etfi satisfaceret cōmu-
nis totius ecclesiæ autoritas, & christianorū vnanimis cōsen-
sus, quæ etiam cuilibet christiano sufficere debēt, ita enim &
Augu. dicit, Euāgelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ
me cōmoueret (alia litera habet cōmoneret) & Christus ip-
se ait, Qui ecclesiā nō audierit, sit tibi tanq̄ Ethnicus, & Pu-
blicanus. ¶ Attamē vt hæc magis pateāt, & vt catholici su-
per hoc sacramēto interrogati ab hæreticis, habeāt vnde ex
sacris literis ecclesiasticā fidē & constantē sententiā tuean-
tur, etiā hunc errorē diligentius refutabimus, eo modo quo

Cō. epif.
fundamē-
ti.
Mat. 18.

Ephes. 5.

rem hanc tractauit rex Angliæ sumpta occasione ex verbis
Pauli, quæ furiosos istos & seditiosos hæreticos fortiter con-
uincunt, eorumq; errorē explodunt, ait autem, Mulieres vi-
ris suis subditæ sint sicut domino, quoniā vir caput est mu-
lieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ipse saluator corpo-
ris eius: sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres
viris suis in oībus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Chri-
stus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam san-
ctificaret, mundans eā lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhi-
beret ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculā aut
rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immacula-
ta. Ita & viri habēt diligere vxores suas, vt corpora sua. Qui
suam vxorem diligit, seipsum diligit: nemo enim vnquā car-
nem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Chri-
stus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius de carne
eius & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem
& matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in car-
ne vna. Sacramentū hoc magnum est, ego autē dico in Chri-
sto & in ecclesia. ¶ Hactenus ad longum persensimus ipsa
Pauli verba, quibus vniuersa Lutherana hæresis funditus e-
uellitur. Recte autem dixit Petrus & post eum Hieronymus
grauia esse pleraque & obscura in epistolis Pauli, ideo hæc
verba explicabimus diligentius iuxta sententias sanctorum
patrum ab ecclesia approbatorum. 2 Multis modis docet
hic Paulus matrimonij esse sacramentum, & gratiā confer-
re ex significatione coniunctionis Christi cum ecclesia, ostē-
dit enim matrimonium esse a Deo benedictū, vt fiat sacramē-
tum Christi cum ecclesia coniuncti, quæ sane immēsa matri-
monij dignitas est, quòd hic Paulus virum Christo, & mulie-
rem comparat ecclesiæ. Vide præclaram hanc cōparationē,
Virum facit caput corporis, quod vnum cōstituit cū vxore,
Christū quoq; caput corporis eius, quod vnū esse dicit
cū ecclesia. An non magna & eximia sunt hæc mysteria fidei
nostræ: non est hoc gloriosum & sanctum sacramentū, quod
tam sublimē habet significationem? Neq; prætermittendum
est oscitanter, quòd Apostolus rationem illam proponit, cur
mulierem vir diligit, quoniam signum hoc non dissimile sit
Christo quem significat. Et hanc causam grauius ponderat
Paulus, quàm illā quā Physici præbent, mutuum coniugum
mortem proficisci ex communi natura mulieris & viri. Por-

2. Pet. 2.

Gratiā in
matrimo-
nio.

- ro eodem adhuc exemplo Paulus docet mulieri timendum esse virum, honesteq; tractandum, eo q; ipse ecclesiam significat Christo semper & in omnibus obedientem. Multis hæc verbis inducit Apostolus, tandemque ne quis putet eum hic tantum adhortari voluisse, & tali similitudine vti, addit rem hanc verã esse adeoq; verum sacramentum, in hoc admonet hominem primorum verborum quæ in paradiso dicta sunt ab Adam ipsi Eux, simulq; primæ legis cõiugalis, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, Ad extremum concludit præualide dicens, sacramentum hoc magnum est. ¶ Cateri intellexisse hæc Paulum de sacramento coniugij, facile probari potest, primum quia si voluisset ille matrimonium per se non esse sacramentũ, sed in Christo tantũ & ecclesia, corruerit statim omnia quæcunque antea induxerat ad cõmendarionem matrimonij, de collatione duplicis cõiunctionis, Christi & ecclesiæ, viri & mulieris. Ad hoc ipsum etiam facit quod Paulus adducit verba Adæ, hoc os ex ossibus meis, quanuis ad literam verba illa possunt intelligi de matrimonio corporali, sicuti & accipienda sunt, & dñs ipse in hunc finem & sensum ea citat, tamen ad Christũ & ecclesiam respicit Paulus. Non fuerit autem temeritatis magnæ argumentum, si conetur quis ea ad Christũ referre, ita vt non faciat etiam ad cõiuges? Atque in hoc totus Lutheri error resideat, quod putat honorẽ quẽ Apostolus tribuit matrimonio, non esse deferendum, sed Christo dũtaxat & ecclesiæ. Quanto rectius docuerunt tum Paulus tum qui Paulum sequuntur, doctores omnes, verba hæc ad præsens institutum esse referenda, ad matrimoniũ scilicet, cuius sacramentum hic instituebatur, cum ex spiritu Dei verba Adæ sint deformatæ, & ad illud significandũ siue prænũciandũ accommodata, hoc est, quod verba hæc pertineant ad corporale coniugium hominũ tunc institutum & ad coniunctionẽ Christi & ecclesiæ in matrimonio signatam. dictum id autẽ esse de matrimonio corporali Christus ipse testatur, qui etiam sic intellexit, scilicet referri ad Christũ & ecclesiã manifeste affirmat Paulus. Omnes igitur Lutherani tergiversari hic non possunt neq; quamquam causari, nisi blasphemant Christum, Paulumq; de maledicio accusent, aut ab errore suo desistant, quod illis foret consultissimum. Ad hunc sensum iam accommodabimus auctoritates patrũ, & sufficientes rationes. Adã enim in primò
- Gen. 2.** hanc verã esse adeoq; verum sacramentum, in hoc admonet hominem primorum verborum quæ in paradiso dicta sunt ab Adam ipsi Eux, simulq; primæ legis cõiugalis, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, Ad extremum concludit præualide dicens, sacramentum hoc magnum est. ¶ Cateri intellexisse hæc Paulum de sacramento coniugij, facile probari potest, primum quia si voluisset ille matrimonium per se non esse sacramentũ, sed in Christo tantũ & ecclesia, corruerit statim omnia quæcunque antea induxerat ad cõmendarionem matrimonij, de collatione duplicis cõiunctionis, Christi & ecclesiæ, viri & mulieris. Ad hoc ipsum etiam facit quod Paulus adducit verba Adæ, hoc os ex ossibus meis, quanuis ad literam verba illa possunt intelligi de matrimonio corporali, sicuti & accipienda sunt, & dñs ipse in hunc finem & sensum ea citat, tamen ad Christũ & ecclesiam respicit Paulus. Non fuerit autem temeritatis magnæ argumentum, si conetur quis ea ad Christũ referre, ita vt non faciat etiam ad cõiuges? Atque in hoc totus Lutheri error resideat, quod putat honorẽ quẽ Apostolus tribuit matrimonio, non esse deferendum, sed Christo dũtaxat & ecclesiæ. Quanto rectius docuerunt tum Paulus tum qui Paulum sequuntur, doctores omnes, verba hæc ad præsens institutum esse referenda, ad matrimoniũ scilicet, cuius sacramentum hic instituebatur, cum ex spiritu Dei verba Adæ sint deformatæ, & ad illud significandũ siue prænũciandũ accommodata, hoc est, quod verba hæc pertineant ad corporale coniugium hominũ tunc institutum & ad coniunctionẽ Christi & ecclesiæ in matrimonio signatam. dictum id autẽ esse de matrimonio corporali Christus ipse testatur, qui etiam sic intellexit, scilicet referri ad Christũ & ecclesiã manifeste affirmat Paulus. Omnes igitur Lutherani tergiversari hic non possunt neq; quamquam causari, nisi blasphemant Christum, Paulumq; de maledicio accusent, aut ab errore suo desistant, quod illis foret consultissimum. Ad hunc sensum iam accommodabimus auctoritates patrũ, & sufficientes rationes. Adã enim in primò
- Ibidem.**
- Matt. 19.**
- Mat. 19.**

statim aspectu Eux, verba hæc loquutus est, quibus coniugẽ virique parentum anteposuit, qui ipse tamen nec patrem habuerat neque matrẽ, sed neque præceptum illi fuerat generare prolem, ita vt ex collatione liberorum & parentũ scire potuerit, quid essent pater & mater, sed ex instinctu spiritus sancti præsensit ille iam tum, quidnam operaturus esset mutuis cõiugum consensus, quidq; significaturus, sicut in multis locis affirmat August. 3 Quis autem adhuc non videt quàm inualide & falso Lutherus Pauli verba dilaniet, qui cum dicat matrimonium sacramentũ magnum esse in Christo & ecclesia, Lutherus appellationem sacramenti conatur rapere à matrimonio, & in Christo atque in ecclesia tantum constituere, sicque nobis octo efficit sacramenta, cum tamẽ Paulus aperte dicat matrimonium esse sacramentũ, nõ Christum & ecclesiam. Verum quidem est, quod Paulus sublimitatem & dignitatem matrimonij colligit ex eminentia significationis, puta in Christo & ecclesia, non debet autem per hoc sacramentalis dignitas matrimonio adimi, vt si dicas, sacramentũ altaris sacramentum magnum esse, dico autem in Christo Iesu, vel corpore eius mystico. Quis hoc ita impudẽter & temere intelligat vt nolit negetque ideo sacramentum altaris esse sacramentum. Eodem plane modo hic Lutherus semper contrarius, & sibi & ecclesiæ citra aliquod fundamentum temere intelligit hæc Pauli verba, & vel non videt, vel non intelligit, vel recusat intelligere quæ sit vera Pauli sententia, & quis sit huius capitis ad Ephesios scopus, neque enim hic præcipue hoc agit, vt illis verbis doceat quantum sit mysterium coniunctionis Christi & ecclesiæ, sed cõiuges instruit vt sciant quomodo inter se mutuo viuunt in dilectione, ad id vt magis eos permoueat, ostendit magnificam significationem, quam habet matrimoniũ in Christo & ecclesia, ideoque studere debet & eniti, vt huic significationi magis conformetur, sicut illa verba intellexerunt Augu. Hieronimus, & tota denique ecclesia. Nam Apostolus ipse Lutherianum istum sensum satis refellit, qui cum dixerat, sacramentũ hoc magnũ esse in Christo & ecclesia, ne quis hic cogitaret velle eum ad Christi & ecclesiæ coniunctionem tantum referre sacramentũ, & nõ ad matrimonium statim meminit matrimonij rursus, vt ostenderet cur tandẽ verba priora præmisisset. ait enim, vnusquisq; vxorem suam sicut seip-

Libr. 14.
de ci. de
cap. 22.

Eph. 5.

sum diligat, vxor autem timeat virum suum. ¶ Priusquam in hac confutatione Lutherani erroris progrediamur, exptandum est illud latius quod dixit Apostolus, sacramentum hoc magnū est, Aut est ne sacramentū maius ceteris? ¶ Re- spondetur, quoniam sunt quidem omnia sacramēta magna, si gratiam diuinam in eis collatā inspiciam⁹, & misericordiā immensam quam in eis nobis concedit Deus, sed iuxta expositionem doctorū, quatuor sacramenta præcipue magna dicuntur, baptisimus propter effectum, quia in eo dimittuntur peccata quoad pœnam & culpam, aperit etiā portas paradisi, ita vt quisquis illum digne susceperit, sicq; moriatur, statim emigret in caelestem patriam, sicut sacra testantur literę suprà de baptisimo adductæ. Deinde confirmatio quoq; ratione ministri, quia a solo administrari potest episcopo, vide suprà. Mox & sacramentum altaris vere maximum est, ob id quod in eo continetur, nam cū reliqua sacramenta conferat gratiam Dei, hoc essentialiter continet dominū Iesum vere, integre, & hic in præsentia, fontem, autorem, datorēque omnis gratiæ, a quo sacramenta omnia quicquid habent gratiæ & virtutis, obtinent, ideoque per excellentiam quotiescunque de sacramēto dicitur, de hoc ipso sacramento altaris id intelligitur, de sacrosancto Christi corpore, vt suprà disserimus. ¶ Quartum sacramentum magnum est matrimonium quod quāuis in se & respectu gratiæ pro minimo reputatur ex alijs, significatio tamen eius maxima est, sicut hic ait Paulus, sacramentū hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. quasi dicere vellet, Magnum dico hoc sacramentum, sed nemo intelligat ideo dictū, quod in se ipso magnū existat, verum in sua significatione, quia coniunctionē Christi & ecclesiæ significat. Sicut enim Eva sumpta est ex latere Adæ illi que desponsata, ita ecclesia sumpta est ex latere dormientis in cruce Christi, & ei desponsata coniugio spirituali. Non possum hic præterire impium & blasphemiam plenum Lutheri dictū, cū ait de Paulo, cum verba hæc proprio suo spiritu traheret ad Christum, quasi Paulus epistolam hæc & alias ex proprio spiritu scripsisset, & nō ex spiritu Dei. quod si esset, omnes illę nobis foret nimium suspectę. O pulchrū & præclare Paulinū theologum Lutherum, quantam ignominiam & notam iniicit hic apostolo. Quid enim aliud sentiunt hæc verba hæretici, nisi Paulum verbis Adæ esse abu-

sum, & proprio suo spiritu atq; instituto detorsisse in Christum, sed hæc ab homilibus sunt aliena in scholis & disputationibus. veniret hic mihi Lutherus pro merito suo tractādus, vt dignus esset. 4 Quod porro Lutherus errorem suum defendere parat & excusare per linguam Græcā, in qua Paulus hæc scripserit epistolam, & ait eum non appellasse matrimonium sacramentum, sed mysterium, tanquam secretum & arcanum quoddam. Profecto etiam hoc quicquid fuerit, Lutheranum errorem parum promouebit, eo quod textus noster latinus manifeste habet sacramentum, quomodo intellexerunt, legerunt & appellarunt doctissimi quique etiā lingue Græcæ, Hieronymus & Augustinus, vt infra explicabimus. Neque vero sequitur hoc, si ita colligas, matrimonium est mysterium, non est ergo sacramentum. Nam omnia sacramenta habent sua mysteria & mysticas significationes, vsque adeo vt etiam sacramentum altaris suum habeat mysterium, & nihilo interim minus est sacramentum, ita & hic matrimonium quum sit sacramentum, suum quoque habet mysterium.

¶ Insignem tamen Lutheri stupiditatem oportet Paulo exactius detegere. Nam quod ille contendit matrimonium non esse sacramentum, sed abditum quid siue secretum, nemo tā infans est & ignarus qui nesciat. Sed quā incepte delirat hic Lutherus, quum matrimonium per se nihil minus sit quā arcanum. Fit enim in publico contractus matrimonialis, sit corā multis, vt amicis, cognatis, atque ideo matrimonia occulta sunt in iure prohibita, eo quod multum mali inde proueniat: opera etiam cōiugalia non sunt occulta mysteria, sed opera carnis. Debebat igitur Lutherus didicisse cōformiter loqui cum sanctis patribus, & non dicere matrimonium in se mysterium esse, quāuis mysterium sit in significatione carnale enim coniugium duorum hominū designat coniunctionem spirituales Christi & ecclesiæ, nobis utique occultam, & sola fide cognitam, quapropter recte mysterium dici potest & debet. ¶ Quum igitur Apostolus iuxta textum Latinum & catholicum matrimonium dicat esse sacramentum, sicque obseruet ecclesia, vt secundum omnia obsequialia, secundum ritus omnium regnorum totius christianismi, desponsati copuletur in facie ecclesiæ, sub nomine sacramenti quo nomine illud semper appellarunt sancti pa-

Gen. 2.

Matrimonium est mysterium & sacramentum.

tres. Quis huic apostata scedifrago plus credat quam vni-
 uersa ecclesia? pfecto sic appellauit, obseruauit & credidit
 August. qui semper matrimoniū vocauit sacramētum, sicut
 supra nō semel eius vñ sumus testimonijs, super Gen. de bo
 no cōiug. Et de hoc Pauli loco sic ait ad Valeriū, Nō tantū
 fœcūditas, cuius fructus in prole est, nec tantū pudicitia,
 cuius vinculū est fides, verū etiā quoddā sacramētū nuptiarū
 cōmendatur fidelibus cōiugatis. Vnde dicit Apost. Viri di-
 gite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiā. ¶ Ho-
 ius pculdubio sacramenti res est, vt mas & fœmina cōiugati
 copulati quādiu viuunt, inseparabiliter perseuerēt, cuius sa-
 cramenti tanta obseruatio est, in ciuitate Dei nostri, in mon-
 te sancto eius, hoc est, in ecclesia Dei &c. ¶ Ecce quō Augu-
 ste in eodem capite ter matrimoniū vocat sacramētū, sicut de
 baptismum appellat sacramētum fidei in eo loco: ita plane
 coniugiū Mariæ bis vocat sacramētū capite sequenti, & ca.
 17. dicit, Sacramētum quod nec separati nec adulterati-
 mittunt coniuges. Deinde in quadā disputatiōe inter inno-
 centē verecundiā & matrimoniū iam in statu natura lapsa,
 ait, Respondebit cōnubij sacramētum, de me ante peccatū
 dictū est in paradiso, Relinquet homo patrē & matrē, & ad-
 hærebit vxori suæ, & erūt duo in carne vna, quōd magnū sa-
 cramentū dicit Apostolus in Christo & ecclesia. Quod ergo
 est in Christo & ecclesia magnū, hoc in singulis quibūsq; vi-
 ris atq; vxoribus minimū, sed tñ coniunctionis inseparabile
 sacramētū. ¶ Hinc satis patet illud ab Augustino cense-
 re sacramētum, quāuis ē reliquis minimū, sicuti iam dixim⁹,
 in sua tamē significatione magnū est. Alios Aug. locos vltro
 præterimus, certe & Hieron. hoc loco vtitur sacramenti va-
 cabulo, ostendens sacramenta non esse æqualia, sed aliud
 maius. ¶ Athanasius quō scripserit Græce, non satis id
 quidē scio, in nostra tñ translatione (sive tamē ipse sit autor,
 siue Vulgarius, siue Theophyla.) sic legimus. Quur nuptiæ
 improbantur? quum has Paulus diuini sacramenti in argu-
 mentum producat, easdemq; sacramenti nomine nuncupet.
 Et quāuis Ambrosius legerit mysterium, quod nos christia-
 ni etiam omnibus tribuimus sacramētis, in expositione tamē
 sacramētū quoq; vocat vt ait, Mysterij sacramētum gran-
 de in vnitāte viri ac fœminæ esse significat. Quapropter nō
 magni facimus, quōd quidam capiti voluerunt hic videri,

Lib.1. de
nupt.&
cōcupi.
cap.10.

Cap.11.

Cap.17.

Cap.21.
Gene.2.

Eph.5.

& ob illud mysterij vocabulū detorque in diuersum ver-
 ba Pauli, quasi nō sufficerent ad probandū matrimonium es-
 se sacramētū: quibus in hoc sunt laudandi, q̄ cum ecclesia cō-
 tra Lutherū pugnant & sentiunt matrimoniū esse sacramen-
 tum. Nos autē stantes cum ecclesia & patribus sanctis ab ea
 receptis, vale dicamus istis nouitijs, recensq; natis prophe-
 tis. Nā & Leo Pa. qui magnus dicitur, matrimoniū vocat sa-
 cramentū, scribens ad Rusticū episcopū Narbonensem, So-
 cietas nuptiarū ab initio constituta est, vt præter sexū cō-
 iunctionem haberent in se Christi & ecclesiæ sacramētū, du-
 bium non est eam mulierē non pertinere ad matrimoniū, in
 qua docetur nō fuisse nuptiale mysterium. Deus illuminare
 dignetur cōiuges oēs, vt suscepto sacramento hic vtantur in
 pace & charitate, post hāc vitā illā cōsequuturi eternā, Amē.

HOMILIA LXXIII. QVA RVRSVS conuincitur in matrimonio conferri gratiam.

¶ Sacramētum hoc magnum est. Eph.5.
 Bunde satis dictum est & declaratū sermone supe-
 A riori, matrimoniū esse sacramētū, quū enim Pau-
 lus ait illud magnum esse sacramētum, aliter nō
 potest intelligi q̄ de matrimonio carnali. Quōd si quis tamē
 adeo fuerit ceruicosus, qui verba Pauli nō de illo matrimo-
 nio, sed coniunctione Christi & ecclesiæ velit intelligere, is
 vtiq; dilaniabit Paulum. Nam quid hoc esset dictum, sacra-
 mentū hoc magnum est, sacramētū hoc Christi & ecclesia,
 sacramētū magnum est in Christo & ecclesia. Quis vnquā
 ita loquutus est, sicut nunc Lutherus istum sermonē distor-
 quet ex Paulo? nos autē erronea ipsius fundamenta ostendi-
 mus, quando proponit matrimoniū non conferre gratiā, &
 ideo non esse sacramētū, sed quia refutatio huius obiectio-
 nis conuenit cū quinto errore, consultū videre prius erro-
 rem proponere, vt simul vtrunq; diluatur. ¶ Quintus igitur
 error circa hoc sacramētū est eorū qui dicunt matrimo-
 niū esse quidē sacramētum, sicut & Lucius papa statuit in c.
 ad abolendā de hære. sed aiunt illud non conferre gratiam,
 ideoq; essentialiter & vniuocē, nō esse sacramētū cū alijs.
 ¶ Error hic sane est non paruus, sed tamē error tantū: nam
 quū illi qui ita sentiunt, semper māsferunt in ecclesia catholi-
 ca, illiusq; iudicio semet submiserunt, fratres existimo illos

Caicta

Arti.4o

in Christo, & tales qui possint dicere cū Augu. Errare possum, hæreticus esse nō possum. Quia ergo ab initio homiliarū de sacramētis semper cōprobauimus, oīa sacramenta gratiā cōferre, iamq; superiori homilia ostēsum est, matrimonium esse sacramētū, omnino sequitur, in matrimonio quocūq; conferri gratiā Dei, si modo illi gratiæ sint capaces, & nō p̄nant obicē peccati. ¶ Probat hoc ipsum rationabiles sententiæ & auctoritates veterū & recentiorū doctorū, aduersus hanc rāndū, quas in hoc adducemus, deinde argumenta quocūq; regis Angliæ, & episcopi Roffensis contra Lutherum, quoniam multū innituntur scripturis biblicis, & grauius contradicere erroribus hæreticis. ¶ Principio itaq; quom oē remediū aduersus peccatū in lege euāgelica sit sacramētū, matrimonium autē est remediū contra peccatū fornicationis, Paulo teste quū ait, Vnūquisque vxorē suam habeat propter fornicationē, puta vitandā: nō esset autē remediū hoc efficacē nisi gratiā cōferret, sed q̄ sit remediū, id ipsum sane habet ex diuina institutione, vt quilibet possit seruare vas suū in sanctificatione & honore, nō in prauæ concupiscentiæ languore sicut Ethnici, qui de Deo nihil sciunt. Vbi satis discernitur matrimonii infidelium ab eo quod est inter christianos, in quibusque vxores suas habent in sanctificatione & honore, sanctificatio autem nō est sine gratia, ideoq; significatio matrimonij supra naturam est in duobus. Primū, quia præsentem gratiā significat, quā Deus cōiugibus impartitur, deinde quia cōiunctionē Christi & ecclesiæ designat, quod utiq; est supra naturam: aliās enim & Iudæi & Gentiles crederent hoc ipsum. ¶ Quid quod Adā hoc non intellexit adhuc in paradiso, nisi per gratiā prophetiæ, ideoq; verba quæ loquutus est Adam in matrimonij institutione Christus ait Deum dixisse, qui fecit hominē ab initio masculū & fœminā fecit eos, & dixit, Propter hoc dimittet homo patrē & matrem. Vt maxime igitur cōiunctio maris & fœminæ ex naturali proueniat inclinatione, ipsaq; adeo natura illam docuerit cuncta animalia, vt inquit imperator, tamen significatio à Deo tantū est instituta, & per Paulū verba Adē sunt declarata atq; expressa. ¶ Volēs hic prætereo, an hoc sacramētū imprimè characterē, sed sicuti supra dictū est de infidelibus, esse etiā inter eos matrimonii, ita nunc affirmamus, nō tamen esse sacramētū: verūtamen si baptizentur & consentiant velle si

in matrimonio manere, sit etiam illud inter eos sacramētū, tuncq; demum isti gratiā accipiunt sacramenti.

2 Fortissima obiectio quæ ab alijs affertur, qui negāt matrimonium esse sacramētū, hæc est, Quoniā in sacramentis non offertur pecunia: aliās cōmitteretur ibi simonia, in matrimonio autē pecunia vltro citroque datur & accipitur, quod ideo fit, quia in eo gratia nō cōfertur (glo. in c. honoratur. 32. q. 2. & c. multi. r. q. 1. Be. in ca. cum in ecclesiæ, al legant, c. nuptiarum. 27. q. 1. & 6. cōnubia 32. q. 2. Respondetur ad hæc, quod textus iam inducti, neq; vno verbo meminerunt, an matrimonii conferat gratiā, an non: glossam quoque tati nō facimus, vt Augustini aut Ambrosij testimonia, in quo multo minoris ij auctoritatē ecclesiæ & Pauli. Sed q̄ p̄ponitur & obiicitur pecuniā in matrimonio dari & accipi, respondeo, sane fieri hoc, verū non ad per solutionē sacramenti, sed ad sustentationē vitæ, vt iugū coniugale & onera matrimonij facili? possint sustinere: sicut & in multis locis post baptismum sacerdoti dari solet pecunia, non fit hoc eo q̄ ille sacramētū baptismi vendat, sed datur ei istud ad necessitatem sui conuictus, iuxta illud Pauli, qui altari seruit, de alari & viuat. Ita quū sacerdos lecta missa accipit nō nihil pecuniæ ad suam sustentationē, non ideo utiq; vendit sacramētum. Eius rei testimonii inde colligitur, quia Iacob seruiuit septē annis pro Rachel, & Sichē loquutus est ad Iacob & filios eius pro filia sua Dina. Quæcumq; statueritis dabo, auge te dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis, tantum date mihi puellam hanc vxorem.

¶ Obtinet hoc ipsum etiam totius orbis cōsuetudo, sicut & leges ciuiles ostendunt, non raro diuitiæ constituūt matrimonia, quæ alias non contraherentur inter viros & mulieres, sed vt supra diximus in matrimonio, quando iudicatur, sit ne peccatum an non, intueri non oportet causas, quæ aliquid quem mouent & impellant, puta fortunas, formam, dignitatem, spem promotionis, pacem & concordiam &c. Dummodo contrahens habeat animum velle, se in statū coniugalem dedere, & illā alterā personā sibi sociare coniugē, iuxta diuinam institutionē, & ecclesiasticam ordinationē. Si quis enim vellet in causis commemoratis coniuges facere peccato obnoxios, is maiorem clericorum partem esset condemnaturus, quoniam nō multi nobiles passuri essent filios suos fieri

1. Cor. 7.

1. Thef. 4.

Gen. 2.

Matt. 19.

Instit. de iur. nat.

Dos in matrimonio.

1. Cor. 8.

Gen. 29.

34.

C. de iure dotu.

clericos, nisi speraret ampla dominia, magnificos canonicatus, decanatus quoque & lautas preposituras ac episcopatus consequuturos. ¶ Ita de ceteris hominibus ex vulgo dici potest, qualiquis finit filium suum ordinari presbyterum, aut fieri monachum ibi sane bona parentum pars, imo & ipsi conuictum & fructum inde sibi contingere sperant, ac dignitate ampliore sed quum tandem ordinantur clerici iuxta institutionem diuinam in ecclesia obseruata, non attendendo quod illi oculo sinistro temporale quid respiciunt, ideo tamen intentio praua & vitiosa non est. Plura forent super hac materia satis ampla differenda (vide Henricum Gorchaim in tractatu de simonia & matrimonio, & ante eum Gerfonem in tracta. de simonia par. 2.) nobis hic interim satis est in matrimonio pecunia dari & accipi, neque ideo sacramentum ueluti, sed onera matrimonij sic paulo releuari. Itaque nemo uere dicere potest idcirco matrimonium non conferre gratiam (neque obest quod reiteratur hoc sacramentum: nam non imprimi characterem, ideo propter reiterabilitatem non debet excludi a ratione sacramenti, con. gloss. de cons. dist. 5. in summa &c. uir de sec. nup. 3. Valeat nunc & iste error, quia fundamentum nullum habet, redeamus ad institutum, probatur etiam matrimonium conferre gratiam. In eius rei confirmationem inducit rex Angliæ dictum Pauli, quum ait, Honorabile coniugium in omnibus, & thorax immaculatus. Quo posset autem esse immaculatus citra gratiam Dei, quæ in matrimonio confertur? estque illa immensa Dei pietas quæ tam misericorditer homini contulit remedium matrimonij, ad obuiandum prauis concupiscentijs, ideoque Paulus matrimonium uocat honorabile immaculatum. Confirmatur hoc per uerba Pauli ad Timotheum quando loquitur de ordinatis operibus, quæ deceant uxorem ait, Saluabitur per filiorum generationem, si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione & sobrietate. Quod si ita coniugium gratiam Dei non haberet, quomodo posset ei Paulus polliceri salutem ex generatione filiorum, quum tamen illa nemini conferatur, nisi iuxta nuptiales hanc gratiam uelut? Hic enim satis constat ex Paulo matrimonium non tantum excusare opera carnalia sine peccato, quod etiam fecit illud Gentilium, sed & coniuges christianos sanctificat, ita ut Deus remunerat hoc in uita æterna. Priuilegium autem hoc unde sit obsecro, nisi ex uirtute sacramenti? ¶ Conuenit hoc etiam cum uerbis Pauli ad Corinthios. quum

dicit, Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier habet uirum infidelē, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat uirum: sanctificat⁹ est enim uir infidelis per mulierem fidelē, & sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelē, alioquin filij vestri immundi essent, nunc autē sancti sunt. Ecce quantopere Paulus contēdit fidē alterutrius coniugis purificare coniugium, adeo ut & filij sancti sint, quanto magis sanctum est matrimonium, ubi uterque coniunx fidelis est? Possent hæc ad locum deduci ex eo, quod Dominus coniugium Adæ & Euæ benedixit, similiter & Noe, & filiorum eius: quæ utique benedictio impressit in animam gratiam aliquam. Quæuis autē Deus etiam animalia benedixit: ea tamē benedictio gratiam illis nullam contulit, non quod ibi fuerit aliquis in benedictione defectus, sed quia animalia non fuerint eius capacia. Aliter res habuit in hominibus: quis enim dicat paruulos non acquisiuisse gratiam ex benedictione diuina? quicquid ergo operata est benedictio Dei in animalibus ad confortationem corporis, id etiā effecit in hominibus in anima. ¶ Satis etiā hoc persuadet & probat in mitissimo domino, quum huiusmodi uinculum, & quidē insolubile fecerit matrimonium, ut libellos Moyses auferret, quum non mitigarit quoque; per gratiam suam magis quam antea inquam, & eo quidem magis quod nuptias corporali sua presentia, primoque adeo miraculo uoluit in terris cohonestare? In eam rem possent hic induci plurima, quibus uolens supersecdeo. 4. Neque uero ita necessarium foret multa inducere super hac re tam confessa & indubitata in ecclesia, ut nemo debeat hic ambigere quicquam, quin omne id credat, quod semel constituit ecclesia, cui promissus dominus ipse mæsurum se cum illa usque ad consummationem seculi, mæsurum insuper spiritum sanctum, qui semper cum ea permaneat, ipsamque inducat in omnem ueritatem. Ad hæc Paulus non temere affirmat ecclesiam columnam & firmamentum ueritatis. 1. Tim. 3. Ideoque non immerito quilibet catholicus ecclesie per omnia & extarent scripturæ testimonia, quæ tamen hic abunde supererunt, sicut induximus ipsi, quæuis non adeo aperte, quin possit temerarius aliquis dilacerare, & diuerticula querere, atque sermonibus incōstantibus declinare: sunt tamē expositionis sanctorum patrum & obseruationi ecclesiasticæ cum primis con-

Gerfon.

Heb. 13.

Gratia in matrimonio.

1. Ti. 2.

Gen. 2. 9.

Mar. 10.

Mat. 10.

Ioan. 2.

Ecclesia.

Mat. 28.

Ioan. 16.

1. Tim. 3.

¶ **hes. 4.** sentanea. ¶ Labet hoc ipsum aliquāto adhuc certi? ostēde-
re, atq; ad id faciunt verba Pauli, qui ait, Hæc est voluntas
Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis à fornicatiōe, vt sciat
vnusquisq; vestrū vas suū possidere in sanctificatione & ho-
nore (sicut & primo articulo hoc ipsum induximus) constat
autē Paulum hisce verbis non voluisse vrgere Thessalo, ad
hoc vt viuerent cœlibes, vt pulchre infert Episcopus Ro-
fen. quoniā ad Cor. iam scripserat quō in reliquis ecclesijs
obseruaret ipse, vt quisq; vxorem suā haberet, ob vitandam
Lib. 1. cō. fornicationem, sed hoc voluit vt sanctificaretur, & vas suū
Iouin. possideret cū honore: quō posset autē sanctificatio fieri in ma-
trimonio, non assistente gratia Dei? Ideoq; recte dixit Hiero-
nym. matrimonium est donū Dei: & quod etiam in veteri te-
stamento fuerit benedictum. ¶ Testatur idē & Augu. dicens,
de ciuit. Nos nullo modo dubitamus secundū benedictionē Dei cre-
Dei. c. 12. cere, & multiplicare, & replere terrā donum esse nuptiarū,
quas Deus ante peccatum hominis ab initio cōstituit crean-
do masculum & fœminam, qui sexus euidēs vtiq; est in car-
ne, huic etiam operi Dei etiā benedictio ipsa subiuncta est
q̄ sicut cœpit in paradiso, & inde cōfirmata est post diluuiū,
vt remansit ea cōsuetudo etiā in synagoga, ita ait August. il-
lam adhuc in ecclesia celebrari, vt Dei creatura sub Dei be-
nedictione iungatur, non vtiq; per præsumptionē, quia ab
In q. no. & vere. testa. ca. 127. ipso autore data est forma, vnde illa p̄det benedictio, &c.

Rogemus dominum, &c.

**HOMILIA LXXIII. QVA DOCETVR,
an coniuges semel separati, libere deinde possint
matrimonium rursus contrahere.**

¶ Quæ sub viro est mulier, viuentē viro alligata est legi, si
autem mortuus fuerit vir eius, soluta est. Roman. 7.

Vinque hæctenus errores dissoluimus circa hoc sa-
cramentum obortos, supersunt adhuc quidam ali-
quæ separatione coniugum. Quos quia nunc nonnulli

li comminiscuntur plane contra sententiā Pauli, cōtra do-
ctores & ecclesiæ constitutiones atq; cōciliorum, oportet &
illos euellere. Principio enim sunt qui putēt ecclesiā debe-
re matrimonium separare, non tantum propter fornicatio-
nē, quam solā causam Christus proponit, sed & ob alias ra-
tiones graues, quæ inter coniuges oriuntur nec raræ neque

Erasinus
Rot.

leues. Hoc quum consiliū sit tantū & velut petitio, pro er-
rore condemnare nō possum, sed quod iste putat faciendū
hoc esse ecclesiæ cōtra Christū & Paulū, equidē crediderim
errore nō carere, eo q̄ declaratio sua videtur prima propo-
sitione esse deterior. ¶ Alij quidā volunt maritum posse ab
vxore separari adulterij causa, sed nō vicissim: deinde mari-
tum sic ex adulterij causa separatū posse cum alia contrahe-
re, vxorem etiā separatam non itē: vtrumq; hoc erroneū esse
credo. Lutherani quoq; facillime separant cōiuges, & pro ar-
bitrio rursus sinunt cōtrahere, quanuis ex eis nonnulli inter
coniuges discernunt, dicētes eum qui in adulterio non pec-
carit, posse cōtrahere denuo: ei autē qui adulteratus est, ma-
trimonium prohibent. Totumq; adeo illud faciunt sine scri-
ptura, imo & cōtra scripturas, tantū ex humanis cōiecturis
& moribus Gentilium, non respiciendo neq; morē neq; ho-
nestatem christianorum. Volens taceo temeritatem & in-
liberā demersam Lutheri impietate, qui nimis leuiter & im-
pudētē indulget viro separationē, si vxor recuset debitum,
vel vt secedat ad ancillam: permittit eandē quoq; separatio-
nem, si maritus aliquid commisisset dignum supplicio capi-
tali, si furore correptus esset, si vxorē tractaret durius, si ab
ea discederet cōtra voluntatē, si nimium diu abesset in pere-
grinatione, & huiusmodi multa proponit, quæ etiam audire
honestus exhorrescit animus. ¶ Quanuis in alio loco ipse si-
bi rursus cōtradicit, negās separādos esse coniuges, insuper
ait malle se relinquere alicui vxores duas, quam vt eum ab
vna separet. Ad hæc docet quō mulier quæ liberos ex mari-
to nō habet, clam confugiat ad fratrem eius, aut quemcūq;
alium ducat maritū, & tamē filium priori tradat marito. Hu-
iusmodi multa docet, quæ nescio quo magis facerent quam
ad Euangelicā ecclesiam, & tamen iste Euangelicus prophe-
ta sibi suisq; mirifice placet huiusmodi impudētia & extre-
ma leuitate. ¶ Tales articulos Lutherana hæresis quadrin-
gentos August. obtulit excusos Cæsareæ maiestati, nō recu-
sans illos vt erroneos publica disputatione cōvincere, sicuti
nonnullos Lutheranos super ea re conuenit impetrare tamē
nō potui, vt aliquis contra me in arenā ad disputandū descē-
deret. ¶ Cōsutationē istorum errorū principio aggredior
ex testimonio scripturæ, deinde sanctorum patrum doctō-
rum ecclesiæ Latine & Græcæ, mox consiliorum quoque

Caietan.

Vide Tu-
ricensiu
statuta.

Luther
separat
matrimo-
nia.

Contra-
dictio
Luth.

Dirime-
re matri-
moniū.

C. porro
de di-
uor.
De frig.
& ma-
licic.

De di-
uo. ca. ex
lite.

Mat. 19.

approbatorum & totius ecclesiæ sano & vero intellectu. Vñ
tandē satis patebit discriminē diuortij in veteri & noua lege.
¶ Et priusquam ad textum perueniam, ad maiorē intelligē-
tiam quoq; explicandum est, quod nō idem est dirimere ma-
trimoniū, & facere diuortium. Id autem aliqui etiam docti,
sed iurisprudentiæ ignari nō aduerterunt. Nam qui duo cō-
trahunt inter se matrimoniū, qui ex diuino vel ecclesiastico
iure illud licite facere non possunt: quod si tamen iam alter
alteri promisit coniugiū, nihil est, debentq; illi iudicio ec-
clesiæ dirimi, vt si duo in prohibitis gradibus cognationis
vel affinitatis inter se mutuo contrahāt, siue illud manifestū
fuerit siue occultum, debet illud coniugiū per iudices depu-
tatos dirimi, vt testatur Alexand. 3. Ita & in alijs vetitis ca-
bus, vt si vir sit impotens, ineptus est ad matrimonium, quia
quum hoc alicui promittit, & deinde ipso iure diuersum cō-
periat, matrimoniū sit inualidum & est dirimendum, non
sic quod iudex in tali casu faciat ex matrimonio non matri-
monium, sed quia coniuges illi sunt ad coniugiū inhabiles,
discernit iste matrimoniū hoc inter eos, nec esse nec aliquā-
do fuisse, dissoluit ergo & pronunciat liberos. ¶ Quod si au-
tem duo nullis legibus siue canonibus prohibiti aut impedi-
ti cōtrahunt, & inde oritur nō nihil aduersæ indignationis,
cuius gratia nō possint pacifice simul viuere, si tunc graues
causæ subsint, etiam separātur nō quod matrimonium inter
eos discindatur vel inualidū reputetur, quoniā nisi per mor-
tē dissolui nō potest, sed cohabitatio separatur, sicuti vulgo
dici solet quo ad conuictum mēstræ & thalami, separantur: at
q; hoc proprie diuortij dicitur, vt propter adulteriū, vel si
alter cōiugum declinet ad hæresim, si alter alteri conetur ve-
nenū dare & occidere &c. ideo satis proprie loquitur est hic
dñs, dicens, Quicūq; dimiserit vxorē suā, nisi ob fornicatio-
nem, & aliā duxerit, mœchatur: nō ait, qñ maritus vxorē re-
pudiat, sicut permisit id ipsum Moyses: neq; dicit, si matrimo-
niū discindit, vel illud ipsum dissoluit & cessat, sed si di-
miserit, per quod ipsa cohabitatio negatur, vinculū autē cō-
iugij non tollitur. Vt ambages latiores euitemus, rē vniuer-
sam ad capita quædā breuiusculè redigemus. 3 Sit hæc pri-
ma conclusio, qua decidātur errores prædicti. Tempore Euā-
gelij quādocunq; matrimoniū legitime cōtrahitur & per cō-
cubitum cōsummat, ita vt fiant duo in carne vna, etiam si

deinceps ex accidentibus causis separentur à iudice quo-
piam, tamen hic remanet vinculum coniugale: ita vt neuter
illorum coniugum, viuente altero possit contrahere denuo,
(loquor ergo de tēpore Euāgelij, de cōiugio fidelium & le-
gitime cōtracto ac consummato, quorū oim ratio ex sequen-
tibus patebit.) ¶ Ad eius professionis cōfirmationē princi-
pio nobis faciunt verba Christi, quum ait, Quos Deus con-
iūxit, homo ne separet. Sinaūt matrimoniū ita cōtrahitur vt
iam præmissimus in cōclusionē, sunt illi vtiq; in Deo cōiuri-
cti, nec in aliquo casu (nisi dispensatiue Deus ipse permit-
tat) dissoluendi, quādiu vixerint ambo. Et quotquot tādē
iudices separationem illā iudicarint, homines tamē illi tan-
tum sunt, & cohabitationē solam disiungunt, matrimonium
distrahere nō possunt, eo q̄ illa sit proprietas sacramēti hu-
ius coniugij Euangelici. Quod ideo Augu. vinculum vocat
inseparabile, vt supra sepe induxim⁹: & in lib. de bo. cōiuga-
lit. ait, Manet inter viuētes quoddā cōiugale vinculum, quod
nec separatio, nec cū altero copulatio possit auferre. Et in-
de quibus placuit ab vsu carnalis cōcupiscētiæ in perpetuū
cōtinere, ablit vt vinculū inter eos cōiugale rūpat. Quic
quid ergo iudicarint vel veteres isti cōsistoriorum iudices,
vel nouitij coniugiorū diremptores, matrimonium dissolue-
re nullū vnq̄ poterunt. ¶ Deinde quauis olim patriarchis
ex dispensatione diuina permissum fuit vxores plures habe-
re, sicut Augu. docet super Gen. de virg. & bo. cōiugali, nos-
q; supra meminimus, quo regibus etiā Iudæorū prohibitum
fuerit plurimas vxores habere, sed nō plures, tamen hæc ve-
ra est matrimonij proprietas, sicut institutū olim fuit à Deo
& professus est Adam, dicēs Erūt duo in carne vna, Christus
quoq; renouauit denuo, vbi semper duorum sit mentio, non
trium, iam vero si maritus qui separatur aliam duceret vxorē,
nō duo, sed tres essent in carne vna, quod facile diuidi-
catur. ¶ Ad hæc satis manifeste & Paul⁹ inquit, Quæ sub vi-
ro est mulier, viuente viro, alligata est legi: si autē mortuus
fuerit vir eius, soluta est à lege viri: igitur viuente viro vo-
cabitur adultera, si fuerit cū alio viro: si autē mortuus fuerit
vir eius, liberata est à lege viri, vt nō sit adultera si fuerit cū
alio viro: vñ satis constat, vinculū coniugale durare per vni-
uersam coniugū vitā, quoniā nō dicit Apostolus, Mulier al-
ligata est legi donec separetur à viro, sed viuente viro. suc-

Mat. 19.

Deut. 17.

Rom. 7.

- Erasmus** currit hic demirari temeritate quorūdam tam apertis Pauli verbis refitentū. ¶ **Ridicūlū** imo & impiū est, quod nōnulli ista etiam dilaniare conātūr, quasi hic de matrimonio loquutus sit Paulus iuxta legem Mosaicam, siquidē ab initio dixit, An ignoratis fratres, sciētibus enim legē loquor, quia lex in homine dñatur, quāto tempore viuit. ¶ **Profecto** hoc impietate caritū non erat, quia inde Paulus fieret mēdax, quū secundum legem Moyſi vxor per libellū repudij a marito relicta, viuēte marito posset alteri nubere, non futura ob id adultera, sicut de vxore communiter oēs doctores sentiunt, & ipse textus satis ostendit, vbi dicitur: quum egressa mulier alterum maritū duxerit, & ille quoq; oderit eā, & dedit ei libellū repudij, vel mortu⁹ fuerit, nō poterit prior maritus recipere eam in vxorē: nā & hoc aduersabatur formulæ libelli repudij, qui sic habebat, auctore Iosepho. Polli cor. tibi, me tecum nunq̄ cōuenturum: quāuis in legibus ciuilibus alia erat forma in vsu, eaq; talis, Res tuas tibi habeto, aut, Res tuas agito. Ita & sacerdoti iñhibitum est ne metricē ducat, vel aliam a sūo marito repudiatam atque repulsam. Inde per Prophetam sic dicit dñs de sacerdotibus Viduam & repudiatā non accipient vxores, sed virgines de femine domus Israel. Liquec inde quod alius qui sacerdos nō erat, poterat huiusmodi ducere vxorem. ¶ **Non ignoro** quosdam velle ex verbis Hieremiæ colligere, repudiatā nō licere amplius nubere. sic enim ait ille, Vulgō dicitur, si dimiserit vir vxorē suā, & recedens ab eo duxerit virū alterū, nunquid reuertetur ad eam vltra? nūquid non pulluta erit & contaminata mulier illa? Hoc aut̄ totum intelligēdum est eam esse cōtaminatam erga maritū suum pristinum: cui quū antea satis bona visa nō sit, quāto magis nunc, quum aperte conūxerit marito alteri? nā si fuisset adultera cum altero, ¶ **Leui. 20.** vtriq; ex lege imminebat pōna & supplicium lapidationis, &c. ¶ **Non satis itaq; meditate loquūtur, quicumq; sic verba dilaniant.** quid quod iuxta hunc sensum nō multum valitura erat Pauli similitudo: hoc enim ille voluit, sicut in vita sua mulier alligata est legi coniugali, ita Iudæi adstricti fuerunt legi Mosaicæ, quādiu vixerunt, mortuū autem spiritualiter, vbi primum se subdiderunt Christo, qui iam resurrexerat a mortuis, tunc sane liberi erant a lege Moyſi. ¶ **Non euadent** adhuc isti, neque per hanc rimam elabē-

tur, quod aiunt, si ita Paulus in vniuersum loquitur, an & adulterā non poterit quis dimittere, quoniā ille nihil excludit? ¶ **Ecce** quā egregie vel ex hoc manifestū sit istos verbū Pauli non intelligere, nā verum quidem est, id & nos quoq; profitemur, Paulū adueras nō excipere, quur igitur aduersarij conantur priuato suo sensu tantum persuasi illas excipere, quum dicat Paulus viuente viro mulier alligata est legi, non ait vtrique, donec adulteretur & matrimoniū soluat: quare hoc multū facit pro nobis, quod vinculū istud coniugale perseueret per vtriusque cōiugis vitā: & quāuis in casu adulterij potest aliquis separari ab vxore sua & eā dimittere, nō potest tamē a iugo & vinculo matrimoniali dissolui: nā profecto hic Paulus non loquitur de coniugio legis Mosaicæ, cuius vinculū solubile erat per libellū diuortij, sed de matrimonio euāgelico, quod constitutū sic est vt ab initio, nimirum vt vinculū vtroque cōiuge viuente nō rūperetur.

4 **Quāuis** ij tres leci cuilibet vere pio christiano sufficerent, tamē ne quid in nobis desideretur, adducemus etiā alia Pauli verba, quū ait, is qui matrimonio iūcti sunt, precipio, i. Cor. 7. nō ego, sed dñs, vxorē a viro nō discedere: quod si discesserit, manere innuptā, aut viro suo recōciliari. Libere hæc pronūciat Paulus citra cōditionē aliquā, ne mulier separet a viro: quod si volet separari, iuxta permissionē dñi, marito existēte adultero, ipsa tñ maneat innupta. Et hæc verba sic esse intelligēda, vel inde satis colligit. nā si Paulus loquutus fuisset de muliere, quæ ex maligno animo, & leui aliqua ira audiortia fugisset a marito, quod fere quotidie fit, maxime quū a iurgijs & cōtentionibus indies veniit ad verbera, nō inuisset vtiq; eā manere innuptā, sed relegasset illam domū ad maritū suū, ideo autē hic liberā ei relinquit optionē, vt vel maneat innupta vel recōcilietur marito. Recōciliatio hæc ad coniuges pertinet antea separatos, nam alias plane nō vult eos sic manere. sed precipit, vt mulieres obediant viris suis sicut dño, quoniā caput mulieris est vir, sicut Christus caput est ecclesie. Et in alio loco dicit, Mulieres subdite estote viris, sicut oportet in dño: satis quoq; perspicuū est Paulū ibi loqui de matrimonio christianorum, statim enim post hæc dicit de cōiugio: Si quis inter eos fuerit infidelis, vbi ex ppria autoritate loquitur, Cateris inquit, dico ego, non dominus, &c.

¶ **Et hæc** Pauli verba conantur illi dilacerare, eo quod nō
GGGG iiii

Ephē. 5.

Coloss. 3.

adiecerit euangelicam hanc exceptionem propter fornicationem, & ideo futurus sit contrarius Christo. ¶ Verū ita nimirū oportuit post. 1500. annos venire istos qui Paulū loqui docerent, atqui in hoc magnā suam produnt infantiam, nam quū præcipit Paulus vxorem a viro non discedere: sin autem discesserit, maneat innupta, quæro quid discedat mulier a marito & maneat innupta? vtique non nisi propter fornicationē (aut simili causa approbata) sicut Deus permisit, patet ergo Paulū non contradicere Christo, sed magis verba Pauli in se comprehendere exceptionem Christi, quod aliquis possit dimittere vxorem suā propter fornicationem.

Mat. 19.

¶ Vidit hoc Athanasius (sive Theophylactus, quisquis super epistolā Pauli scripsit) is enim vult, quum Paulus dicit, Præcipio non ego, sed dominus, eum loqui de præcepto quod proposuit dominus in hunc modum, Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. ¶ Vult ergo Paulus, melius esse vt non separet se mulier a viro, quod si tamen separauerit se, maneat sic habens virum, quanuis cū illo non misceatur, neque vltius nubat, vel reconcilietur marito suo. Vnde satis manifestum est, hanc esse Pau. sententiā, vt mulier etiam separata adhuc habeat virū, hoc est vinculum coniugij, quanuis cum eo nō participet in operibus coniugalibus. & ideo quia primū adhuc durat matrimoniū, denuo nubere nō potest, atq; sic etiam intellexit Hier. sicut eum infra inducemus. ¶ Cæterū quod isti prætexūt Ambrosium, quasi suppleuerit verba Pauli, ne videretur contrarius præceptis domini sui, ideo non subdit de viro, sicut de muliere, quia licet viro aliam ducere, verba hæc illi dicunt esse Ambrosij, sicut & litera docet, verum ad hoc respondet episcopus Parisiensis Petrus Longobardus, illud a falsarijs in Ambro. lib. positū. Et adhuc derident istud homines nasuti, quoniā sic facile esset respondere etiā ad reliquos libros sanctos. ¶ Atq; hæc sunt blandæ quorundā insidie, qui pro suo nutu integros ex Aug. Hier. & Amb. libros adimūt, sacra quoq; volumina discerpunt, capita tota & sententias inde diripiunt, atq; vt maxime illa omnia semper & sint ab ecclesia obseruata, tamen propter quorundā leuissimorū hominum dubitationes, etiā ipsi incipiunt ambigere. ¶ Sic homilia siue epistola Hieron. de assumptione virginis matris ad Eustochiū (cogitis me) semper habita est p ea quæ

Nouato
res mun-
di reici-
unt &

sit Hieronymi, nūc tandē sunt qui nolint illā esse Hieronymi, reiecta mi, qui tamē multis hæcten° seculis habitus est illius autor, añ. 400. imo & in vniuerso cultu diuino, in omnibus officijs ecclesiæ etiā Romanæ, per diœceses quoq; Italiae, Galliae, Hispaniae, Angliæ, & plerasque omnes Germaniae, epistola illa credita & obseruata est p Hieronymiana, nec vnquā impugnata est, Dist. 35. nisi nunc tandē. Vicissim quum ostenditur ante annos for- quarti. te quadringentos librum aliquē pro deprauato habitu, sicu 32. q. 7. ti iam probauimus ex Petro Longobardo, extra quem etiā vxor & Gratianus in decretis asserit illud a deprauatore adiunctū, c. propo- id ipsum recusant accipere, rectū putantes, quicquid ibi scri- sui. ptum legunt, quod tamē vix in aliquo libro biblico tantquā verum acceptarent. ¶ Et hic quidē ex multis vnum propo- no, Erasmi illum Roterodamū virum vtique doctissimum, multūsq; a Deo donis ad miraculū vsque exornatū, metuo tantū ne in hoc negotio nostro nimium sit præceps, vellem enim ex eo scire, putaret ne librū Ambrosij in hoc loco cor- rectum esse an deprauatum. quod si deprauatū credit, quirit tantum illi innititur, vt velit etiam sententiā suam per illū cōfirmari, interimq; autoritatē magistrī reiciit & imminuit? sin autem emendatū putat Ambrosij codicem, ita vt recte il- le acceperit sensum Pauli, rursus corruiet sua cōclusio, nā ab initio proponit Erasmus an prodesset matrimonia dirimi ex grauib; causis, ita vt liberū esset vtriq; coniugi, porro cō- trahere, si vellent, aut certe illi, qui occasionē dedisset diuor- tij. Atqui huic sententiæ ex diametro reluctatur Ambrosi°, vt iā omnino inualidū maneat quicquid ille pro sua intelli- gentia adfert. Nā vt inducuntur hæc verba quæ pro Ambro- sio. is temere iactātur, quod vir possit adhuc vxorē ducere, dimissa illa priori quæ peccauit, paulo ante sic inquit, non permittitur mulieri vt vltra contrahat, si propter fornicationē dimiserit virum suū, iā quando nec nubere neq; cōti- nere potest (nequit enim resistere carni) reconcilietur mari- to. Inde patet primum quoad vxorē, Ambrosium plane fore contrariū Erasmo, neq; aliter intelligere verba Pauli quā nos intelleximus, & vniuersa ecclesia semper intellexit. sunt Caictan° qui velint separare virum in diuortio & vxorē, neque tamē etiā litera diuisionē hanc admittit. Quum enim Paulus pri- mū de vxore loqueretur vt mane et innupta si dimisisset ma- ritū, sicut quilibet solo sensu cōmuni ductus oportet fateat,

statim postea sequitur, vir ne dimittat uxorem suam, unde constat breue hoc dictum suppleri debere per hoc quod proxime adiunctum est de muliere: nam quum fateatur omnes huc Pauli sermonem de viro esse abbreviatum. nonne consentaneum est eum suppleri a proximo ipsius etiam Pauli dicto, in simili casu. aut nonne commodius est, quam ut alia nobis queramus diuerticula praeter verbum Pauli, & ad Matthaeum confugiamus, quum tamen haec verba de viro & muliere pulcherrime se sunt connexa, ideoque vno etiam intellectu ac sensu emetienda, neque enim veri similitudinem aliquam habet ut mulier non nubat, vir autem adulter aliam ducat, illa innocens nubere non possit. Absit hoc, absit inquam, quia maledictio Eue est diminuta: honor quem mulieribus Eua subtraxit, Maria restaurauit. Egit haec causam ecclesiae Augustinus ad Pollentium duobus libris de adulterini conjugii, & melius intelligit Paulum in epistola super Corint. 1. quam illi deprauatores. Ergo quantum attinet ad vinculum conjugale viri ac mulieres aequaliter censeantur & separentur, sed haec alias, interim oremus dominum Deum &c.

Gen. 3.

HOMILIA LX XV. VBI PROBATVR
coniuges separatos ultra contrahere non posse
quandiu alteruter illorum vixerit.

Mulier alligata est legi quanto tempore viuit
vir eius. I. Corinth. 7.

Matrimonij sacramentum, dilectissimi, principio institutum fuit citra aliquam separationis permissionem, neque tunc in vsu erat libellus repudij, quem deinceps tantum concessit Deus propter duritiam Iudaorum, qui parui faciebant etiam uxores suas occiderent, mitissimus autem dominus Iesus sustulit istum repudij libellum, voluitque in sua lege euangelica habere vinculum matrimonij insolubile, in bonum & commodum uxoris, cuius honorem Maria restaurauit: deinde etiam propter se, quonia & ipse voluit matrimonium esse sacramentum in sua lege, atque significare vere magnum mysterium, putat sanctissimam illam coniunctionem Christi & ecclesiae, quam praecclare agnouit Apostolus eius in tertio caelo usque; raptus, quando descendit, sacramentum hoc magnus est, ego autem dico in Christo & ecclesia. synagogam enim Moisaicam repudiavit Christus sicut quondam in lege Moyse mariti repudiabat uxores suas.

Ephe. 5.

Ecclesiam autem quam desponsauit illi Deus pater, nunquam deseret, ut docet Paulus, quonia & propter hanc ipsam Christi sponsam, ecclesiam, omnes christiani membra sunt & dicuntur Christi, quod alibi declarauimus. sed sicut Christus qui tanquam spiritus egressus est de thalamo suo, sibi coniunxit ecclesiam vinculo insolubili semperque vere duraturo, quando durabit ecclesia, & donec Christus tradet regnum Deo patri, ita voluit etiam huius coniunctionis signum habere insolubile, matrimonium, ad quod omnes applicant doctores, tria bona esse in coniugio, fide, prolem & sacramentum, sacramentum autem concorditer exponunt, de insolubilitate, ut sic dicam, huius sacramenti. Vtque res tulerit, siue valeant conjuges deo, siue aegrotent, siue deformes sint, siue indignabundum sine aliud quid causentur & diffugiant, atque sic separentur, aut commigrent in cenobis semper manet vinculum hoc conjugale quando vixerint. in eam rem comprobendam at tulimus superiori homilia locos quatuor.

1. Cor. 12
Rom. 13.
Psal. 18.

1. Cor. 13.

- 1 Quos Deus coniunxit, homo ne separet.
- 2 De matrimonio dictum est, erunt duo in carne vna.
- 3 Paulus testatur mulierem esse alligatam legi, viuente viro.

Mat. 19.
Gene. 2.
Rom. 7.

4 Idem affirmat, quia si mulier dimiserit virum, maneat inupta aut reconcilietur ei. Mouimus ibi quorundam obiectones & easdem dissoluimus, superessent adhuc quaedam non perinde vtilia, quod quidam putant hic Paulum esse loquutum de eo, si mulier ex leui causa diffugeret: atqui hoc supra refutauimus, nam tunc profecto Paulus non praeciperet mulieri sic esse manendum, sed omnibus modis redendum ad virum. Quis hoc quoque nescio quam habet expositionem, quod ex verbo reconciliare conantur intelligere mulierem esse adulterram, quia alias vir cogeret conciliare mulierem. vana sunt haec omnia, nec aliquod habent in textu fundamentum, imo & ipse textus Paulinus eis aduersatur, nam Paulus dicit, si mulier dimiserit virum suum, unde satis liquet culpam esse mariti, alias dixisset, si dimissa fuerit mulier a viro suo, tunc constaret mulierem esse in noxa. Quid quod ridiculum est, in re tantum solum fidei, sed totius christianismi & vniuersae politicae, verbum hoc reconciliari sic velle allegare, ut tantum qui reus est reconcilietur, equidem in probatis autoribus alium huius verbum usum nunquam vidi neque significationem, nisi quum aliqui

Reconci-
liare.

inter quos antea similitudo & dissidia intercesserant, delectatis omnibus illis redeunt in gratiam (quod plane Graeco, quo vsus est Paulus, indicat, κατὰ ἀνδρῶν καταλλαγῆται ab ἀμειψίῳ deductum est, & mutatione indicat subiectae materiae commodissimam. Dum haec annotare, commode me accessit amicus in vtraq; lingua non vulgariter doctus. Is mirabatur verum doctissimū sic torquere voculā reconciliari, vt non nisi offendentī tribuat, quum generalis sit vox amicitiae restituendae. Citabat Ciceronē in epistolis li. i. epist. 2. & vltima. Postea ad me schedulā misit, vbi adnotarat locū Liuij li. 4. de bello Asiatico, de Hannibale reconciliato Antiocho. Praeterea Budaei viri literatissimi verba ex cōmētarijs Graecae adscripserat ἀμειψίῳ signifi. concii. vt καταλλαγῆται, sed differre eo dicuntur, quod ἀμειψίῳ est per medium quēdam ad amicitia & concordiam adducere, sed καταλλαγῆται etiam sine medio. Est autem καταλλαγῆται concilio, gratiam direptam & solutam facio & amicitiam reduco. Laurentius Valla lib. 4. eleg. c. 353. Reconciliari, inquit, & in gratia redire idē sunt, quoties amici interposita aliqua offensa, quum aliquandū fuerunt inimici, in pristinam redeunt benivolentiam ac familiaritatem. Et quum omnium catholicorū sententia Christus apud Matthaum libellum repudij sustulerit, addet ipse Paulum infimulare ac si non nihil tribueret suae legi, quā si viro permittat ob quamlibet causam mutare vxorem, atque zelotypiae virili senum remediū indulserit, vxori nihil huiusmodi concedat, quum contra Paulus fateatur se apostolum praepitij, sicut Petrus circumcisionis, & vbiq; Iudaeos a literalī legis obseruantia auocet.

Act. 15.

Gen. 2. 1. Cor. 7.

3 Ceterum constantem esse ecclesiae decisionem supra indicatā, latius euincitur ex ipsis Pauli verbis, quum dicit, Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuat, quod si dormierit vir eius, liberata est, cui autē vult nubat, tantum in domino: qui locus multum cōcordat cū eo quem ex epist. ad Rom. conantur nonnulli discernere, contendentes similitudinē suae exemplum esse, & ibi quidē loqui apostolū iuxta legē Mosaicam. Atqui hic iā illum Pauli locum obseruamus & videmus tanquam totius huius negotij fundamentū quod ibi tractat, infert enim de viduis, quādiu vir viuat, mulier alligata sit legi coniugali, sin autē vir eius dormierit, libera erit, poteritque vel nubere, vel manere vidua,

In hoc obuiare voluit haeresi ipsi Motani, qui putauit nō licere alicui viduo vel viduae amplius contrahere, occurrit etiam per hoc recēti huic errori: quia nubere mulier nō potest viuente marito: sed neq; alia obiectio locum habet, quoniam hic Paulus christianis loquitur nō Iudaeis, Corinthijs inquam ex infidelitate ad fidē Christi conuersis, sicut paulo antea meminit vxoris & mariti infidelis. Sexta autoritas quae probatur cōiuges separatos nō posse cōtrahere denuo, est etiā Pauli dicentis, vxori vir debitū reddat: similiter & vxor viro addit causam quia mulier sui corporis potestatem non habet sed vir, similiter autē & vir sui corporis potestatem nō habet, sed mulier. Hinc etiā colligunt doctores adulteriū esse furti genus eo quod vir corpus suū, cuius potestatem dedit vxori, tunc tradit alteri, praeter eius voluntatē. vel etiā hoc facit mulier sine consensu & scitu mariti, proinde coniunx coniugij subtrahit corpus, neq; debitam fidē praestat. Atqui haec ipsa inter se mutua corporum iustitia, lex est coniugalis, cuius ad Rom. & Corin. meminit Paulus. Sicut enim permanet quis legitimus rerū suarum possessor, etiam si illae furtim ei subtrahantur l. in ciuile C. de furt. cū cōcor. ita hic quoque adultera cū marito & corpus & datā fidē suffuratur, ipse tū iustitiā suam sup corpus mulieris nō amittit, etiā si quoque separentur quo ad cohabitationē, ius tū vterque; cōiunx suum seruat sopitum quidē, non extinctum, quia per diuortiū impediuntur ab exequutione, nisi recōciliantur: id inde patet, quoniam quum cōiuges separati rursus reconciliantur, remanet matrimonium idē quod prius, neq; opus est nouū inter eos cōtrahere matrimonium, iuxta doctrinā Pauli: aut si ambo adulterantur, nihilo minus tamē cogunt seruare matrimonium, nō obstante adulterio vtriusque. Alias ex leuissima quoque causa cōmitterentur diuortia, vtroque; nimirum coniuge diuortii appetente, sicut alij quandoque; vxores inter se etiam permutabāt. Quū itaque hoc habeat lex maritalis siue coniugalis, vt alter iugū corporis alterius habeat potestatem, vtraque autem haec potestas inter eos durat per vitam amborum, sequitur separatos vltra contrahere non posse, vxor enim nouo marito corporis sui dare deberet potestatem quā ipsa non habet, sed verus ille maritus, quare eam alteri conferre non potest. Postremo nunc concludemus verbis Christi apud Marcum, vbi pharisaei interrogauerunt eum de li-

1. Co. 7.

Adulteriū furtū

C. ex lit. dediur.

bello diuortij, deinde in domo iterū discipuli eius de eodē quæsiuerunt, & ait illis, quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium cōmittit super eam: & si vxor dimiserit virū suū, & alij nupserit, mœchatur. Ecce quō con iuges separati sī contrahant denuo adulterantur, quod autē in diuersum machinātur hic aduersarij nostri, deinceps ad diemus. 3 Probata satisq; iam hæcenus cōfirmata ecclesiæ decisionē ex sacris literis euāgelij epistolarum Pauli. Aliquū nunc est ex receptis etiam doctoribus ostendere intellectum illum scripturarū simul cum conclusione proposita esse verissimum. ¶ Atque hic primum nobis occurrit sententia Hieronymi super Matthæū sic dicentis, vbi cūque est fornicatio & fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur: & quia poterat accidere, vt aliquis calumniā faceret innocenti, & ob secundam copulā nuptiarum veteri crimen impingeret, sic priorē dimittere iubetur vxorē vt secundam prima viuente non habeat. ¶ Et inde, nec non quia poterat euenire, vt iuxta eandē legem vxor quoq; marito daret repudiū, eadem cautela præcipitur, ne secundū accipiat virum. 32. q. 1. dixit dominus. Idem & super Paulū scripsit Hieronymus, docens viro, qui semel suam dimiserit vxorē aliam ducendam non esse. ¶ Presbyter quidā Amandus (non Damasus, vt bene adnotauit Ioannes Andrææ in suo Hieronymiano) quæstiones tres posuit Hieronymo, sup qua re ipse sic ait, resperi iunctā breuē epistolæ chartulā, in qua re indita ferebant, quærendum ab eo, vtrum mulier relicto viro adultero & sodomita, & alio per vim accepto possit absque pœnitentiā cōmunicare ecclesiæ, viuente adhuc eo, quem prius reliquerat. Respondit ibi Hieronymus per verba Pauli ad Rom. & Corinth. à nobis quoque superius inducta, vnde satis liquet eū ad eundē modum intellexisse Paulum, sicuti nos ostēdimus intelligendū, ait ergo, omnes causationes Apostolus amputans, apertissime definiuit viuente viro adulterā esse mulierē, si alteri nupserit. Et inde, quandiu viuunt vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitijs omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum virum habere non licet. Infra quoque rursus, qui dimissam acceperit, adulter est, siue ipsa dimiserit virū, siue à viro dimissa sit, adulter est qui eā acceperit. Ceterum quādo aduersarij multū innituntur Ambrosio, cuius libris

Doctore hoc idē sententiarum.

C. 19.

1. Cor. 7.

Locus cōmēdatus Ad Amā.

C. oēs causationes, 32. q. 7.

iam supra ostendimus ante quadringētos annos habitos esse pro deprauatis, id vt magis pateat, nōsque adeo ostendamus Ambrosiū idē super hac re sensisse quod vnuerſa sentit ecclesia, ecce sup hæc verba Pauli, mulier alligata est legi quā diu vir eius viuunt, inquit ille, hæc idcirco præquitur, vt doceat, quia mulier etiā à viro fuerit eiecta, nubendi licentiā non habet. Multis quoq; verbis super Lucā inuehitur contra diuortiū, volens quidē matrimonium Gentilium posse omnino distrahi & dissolui, sed inter christianos non itē, eo quod quicquid in coniugio Deus coniunxerit, homo nequeat separare. Si quis obiciat libellum istū Mosaicum diuortij, huic contra respondet, qui hoc dicit, Iudæus est: qui hoc dicit, Christianus non est: & inde, quæ est lex Dei? & erunt ambo in carne vna, ergo qui dimittit vxorē, carnem suam scindit, diuidit corpus suū. ¶ Manifestum est hoc idem ex Ambrosio quoq; super epistolā ad Rom. vbi quum recentiores isti deprauatores affirmant Paulū esse loquutū de lege Iudaica tantum per similitudinē, omnino contradicit Ambro. & ait, hæc lex de euangelio est, non ex Moyse, neq; ex terrena iustitia. Vnde patet velle Ambrosiū, hæc ipsa Pauli verba euāgelica esse non Mosaica, eademq; fortiter asseuerare. nō licere mulieri nubere viuo marito, turpe est igitur & nimium impudens, quod isti aduersarij ecclesiæ contra ecclesiā inflati turgent sub prætextu verborum Ambrosij, quæ ipsorum tñ sententiæ sunt omnino contraria. ¶ Accedat nunc tertius testis Origenes, is super Matthæum sic inquit, scio quosdā qui præsumunt ecclesijs extra scripturā permisisse aliquā nubere viro priori viuente, & contra scripturam quidē fecerunt dicentē, mulier ligata est quanto tempore viuunt vir eius: itē viuente viro adultera vocabitur, si nupserit alteri viro. Mitigat ille quidē ibi factū episcoporum, quod nō sine ratione moti fuerunt ad hoc faciendū: deinde quærit, an aliquis etiam ob aliam causam possit dimittere vxorē suā? & quis vtrinq; dixerit, tamen tandē concludit, quisquis dimiserit vxorē, eā facit adulterā, dans nimirum illi occasionem alterius cōiugij. ¶ Præterea eandem esse hic in viro & muliere rationem, neque permissum aliquid esse marito, quod non idem etiam licet vxori, vasi infirmiori, affirmat ille quoque & ait, Quæ ratione adultera est mulier, quanuis legitime nubere videatur viro viuente, eadem ratione & vir quanuis legitime

Rom. 7.

Orig. homil. 7.

Contra Caicet.

Orig. videatur accipere dimissam ab aliquo viro, non accipit legē time secundū sententiā Christi, sed magis mœchatur quam alienam accipiēs. nō possunt utiq; hæc clarissima verba detorqueri ad aliū sensum quam ipsa per se ostendunt, & certus probat, & ecclesiæ recepta consuetudo cōvincit. Hæc ista omnia sua sibi & deliramenta, nos ab ecclesiastico sensu & sanctis patribus, neq; latum vnguē recedemus. Cōfirmat hoc etiā amplis Orig. ibidē super illā epistolā Pauli, vbi inquitur ad Iudæos, sed iā ad Christū cōuersos, & sciētes mortuā esse legē, verumq; sensum nō cōsistere in vetustate literæ, sed in nouitate spūs: meminit ibi sæpius quō per mariti mortē mulier liberetur a lege coniugali, sitq; deinde libera vt possit se alteri coniungere: pulchre etiā exponit similitudinē legis & matrimonij: obseruandū & hoc est cōtra aduersarios nostros nonos & veteres, quod Orig. ibidē citat epistolā ad Heb. esse Pau. &c. 4. Audiuimus hæctenus testimonia Hiero. Ambr. & Orig. inducēdus nunc esset Athanasius, sed quia ex illo iā supra citauimus, ne lōgius euagemur, transtulimus ad Aug. quē quum ipsi etiā aduersarij nostri affirmāt esse se sibi cōtrariū, nō magnopere fuerit necessarium hic quoq; immorari, sed tñ vt piorū animi magis cōfirmentur, quos illā ex eo locos cōmemorabimus, & quidē breuius, quia sæpius me hanc suā sententiā probat in lib. de bo. coniug. & de adul. coniugijs, ait ergo, intercedēte diuortio, nō tamen ideo debetur fœdus seu vinculū coniugale: & iterū, licite dimitti potest mulier causa fornicationis: sed interim manet vinculum prioris matrimonij. Infra quapropter separantur, nunq; adhuc carebunt matrimonij sacramento. Alibi Aug. tractans verba Pauli de muliere dimittente virum suum, addit, quare non addit de muliere quod præmisit de viro: nisi quod fornicationis permittitur, maneat sine vxore, aut recōcilietur vxori. Porro inquit ille in alio loco etiā, vsuuenit, vt vir dimittat vxorē fornicantem, neq; tamen alterutri permittitur denuo matrimonij cōtrahere. sed quid multa inducimur ex Aug. qui rē hanc duobus integris libris tractauit scribēs ad Pollentiū, nā & is declinabat aliquantulū adhuc errorē, quē ibi valide refutat rationibus & fundamentis sacræ scripturæ. ait enim, necesse est ex duobus coniugibus quatuor aduiteros fieri, si & illa alteri nupserit, & ille alteram duxerit.

Lib. 6. fu per Ro.

August. 32. q. 7. per totū.

1. Cor. 7.

Contra Caieta.

Li. 2. c. 2.

Accedunt ad hanc rem etiam ecclesiæ Græcæ testimonia, quoniā Chrysof. ille sic inquit quēadmodū scelus est in duo diuidere carnē vnam, sic & mulierē a viro suo dirimere iniquissimū est, nā Christus ostendit & præter naturā & contra legem esse repudiū præter naturā quidē est carnē vnam discindi & diuidi: contra legem autem, quia Deus cōiunxit & præcepit nō separari, quod tamē Iudæi cōtra præceptum domini moliuntur facere. Ne possint autē tergiuersari isti & calūniari, vel etiā hæc verba in diuersum trahere, adducimus ex illo locum adhuc apertiorē, quoniā alibi sic dicit, qui dimiserit vxorem suam, facit eā mœchari, & qui dimissam duxerit, mœchatur, ille quidē, si alterā duxerit, tunc se confituit criminis reū, qui adulteram fecit ex coniuge, hic vero accipiēdo alienā adulter effectus est. ¶ Et nequaquā ait ille, mihi referas, quia illā alter cecit: nā expulsa quoq; vxor esse eius qui eam expulit, perseuerat. Atqui obiciet hic nobis Caietan⁹: de vxore tātum hoc esse dictū, ideoq; licere aliquid viro in hoc casu vltra facultatē vxoris, sicut in veteri testamēto vir mulieri libellum potuit dare diuortij, non vicissim mulier viro huic obiectioni præuenit ibi Chrysof. subdēs, si nihil viro de hoc proprie loquitur, ne mireris, est enim mulieris sexus infirmior, propterea illam relinquens, dum deterret virum, vitium quoq; vxoris emēdat. ¶ Vñum ex Theophylacto, abbreviatore Chrysofomi, verbum adiiciam, is super Mattheum 19. sic ait, causam hominis cum muliere dicit perpetuā & inseparabilem vniōnē. ¶ Gregorius magnus, hic inquit, qui vxores suas in adulterio deprehendunt, nō licebit nec eū, nec eam, aliā vxorē acciperē vel aliū virum, quādiu ambo viuūt, si autē adultera mortua fuerit, vir eius si vult nubat, tantum in dño. In eadē sententia est & Beda sicut Aug. dicens, super 1. Cor. 7. dñs præcipit mulierem a viro non discedere, quod si discesserit, ea utique causa, qua discedere licitū est, manere innuptā aut viro suo recōciliari. Et inde, ex eodē præcepto dñi ait, & vir vxorem nō dimittat: quoniam qui dimiserit vxorē suam, præter causam fornicationis, facit eā mœchari, sed si propter hanc causam dimiserit, etiā ipse sic permaneat. omnis enim qui dimittit vxorē suam, & ducit alterā, mœchatur. Idē super Mar. sic dicit, nulla causa est Dei lege perscripta, vt viuente ea quæ relicta est, alia ducatur: super Lucā quoq; scribens tantū in-

Mat. 19.

Super Mat. 5.

Deut. 14.

Theop.

31. q. 7. hi vero.

Beda.

Mat. 30.

HHHH

nititur sententiæ Augu. Hiero. & Ambro. Neq; diuersum sen-
serunt Raba. Haymo, Thomas, Bonaué. Altiſiodoréſis, Alca
& alij: nos cõcludamus hæc per verba Hieronymi in epita-
phio Fabiolæ, vbi dicit, dñs præcepit vxorē nō debere dimit-
ti excepta cauſſa fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit, manere
innuptā: quicquid viris iubetur, hoc cõſequēter redūdā in
fœminaſ, neq; enim adultera vxor dimittēda eſt & vir mo-
chus tenēdus: ſiqui meretrici iūgitur, vnū corpus facit, ergo
& quæ ſcortatori impuroq; ſociatur, vnū cū eo corpus eſti-
citur. ¶ Aliæ ſunt leges Caſarū, aliæ Chriſti, aliud Papinia-
nus, aliud Paulus noſter præcipit, apud illos viris impudē-
citiæ fræna laxantur, & ſolo ſtupro atq; adulterio condēna-
to paſſim p lupanaria & ancillulas libido permittitur, quaſi
culpam dignitas faciat, nō volūtas: apud nos q̄ nō licet fœ-
minis atq; nō licet viris, & eadē ſeruitus pari cõditione cen-
ſetur; deinde docet peccaffe Fabiolam, qñ primum maritum
quāuis malignum dimiſit & alteri nupſit, quādo manere de-
uiſſet innupta, oſtēdit rigidā pœnitentiā quā ideo fecerit,
quòd viuētē priore marito, nupſerit alteri. ¶ Cæterū ideo
hic Hiero. meminit legū ciuiliū, quod iuxta illas quondam
nimiū licebat maritis circa diuortiū, quāuis idipſum vete-
res Romani nō fecerint, ſicut teſtatur Valer. Maxi. ſed inde
ab vrbe cõdita quingētis & viginti annis nullā mulierē ſe-
paratā eſſe à ſuo viro, donec Spurius Carbilij primū à ſe
dimiſit vxorē eo q̄ eſſet ſterilis, & tamē dilexit, eā quia ho-
neſta erat moribus, atq; pudica, autore Gellio, iureiurandū
etiā affirmavit corā cenſorib. ſe id tantū facere amore pro-
creandorū liberorū hac occasione factū eſt, vt deinceps pu-
res ſemper diuortij rationes ponerētur, ſicut cõſtat ex ſic
diuortijs (vbi Papinianus leges duas habet ppter quas for-
ſitā eius mētionē fecit hic Hierony.) & C. de repudijs ma-
xime i. cõſe. ſic rex etiā Aſſuerus ſeparauit à ſe reginā Vaſti-
ſe cõſilio ſeniorū & principum Mœdorū atq; Perſarū, ſeu
inde & edidit edictū per omnia regna, vt oēs mulieres ob-
diſcent ſuis maritis, mariti autē dñarentur in domibus ſuis
¶ Abrahā porro quod ſeparauit à ſe Agar, ex præcepto dñi
fecit, vn̄ ſunt ex Iudaeorū Rabinis, qui putāt eā ipſā Cæcia-
ram quam duxit Abrahā poſt mortē Saræ fuiſſe hanc Agz.
¶ Quid multa? matrimoniū etiā diuortiatū ſiue ſeparatū
adhuc eſt matrimoniū, ideoq; neuter coniugum amplius

trahere neq; poteſt nec debet, idq; ſequenti homilia contra
nouos quorundam errores latius probabimus, &c.

HOMILIA LXXVI. CONIUGES SE-
paratos matrimonium vltra contrahere non poſſe.

¶ Mulier alligata eſt legi &c. i. Cor. 7.

Iximus hucufq; natū heri & pridie errorē quendam,
D quo Lutherus Lutheriq; & Zuīnglij ſectatores miſer-
rime vtuntur, dū leuiter adeo dirimūt & ſeparāt ma-
trimonia cõtracta, & cõiugibus ſic ſeparatis liberā permit-
tūt vterius cõtrahendi facultatē, quod vtq; eſt contra Deū, Gene. 2.
cõtra Chriſtū ipſum vnicū ſuæ eccleſiæ ſponſum, cõtra Pau-
lū & vniuerſalē eccleſiā, cõtra ipſam quoq; ciuilem hoīm vitā Rom. 7.
& honeſtatē, vſq; adeo pernicioſum hoc eſt corpori & ani-
mæ: probauimus hoc partim ſuperioribus homilijs ex pri-
maua matrimoniij inſtitutione, ex teſtimonio & verbis Chri-
ſti apud Matheū, & Mar. & Lucā, ex Paulo ad Rom. & Cor.
Inſuper induximus ad id verba & autoritates ſanctorū pa-
trum, Hieronymi, Ambroſij, Athanaſ. Orig. Auguſt. Chryſ. Cõcilijs
Theophyl. Greg. Bedę. Haymonis Rabani & aliorū probat
ſunt ſequuti: reliquū eſt vt hoc idē cõprobemus autoritate
eccleſiæ, & eorū qui illā gubernarunt: vbi principio occur-
rit cõcilium Mileuitanū, in quo ſic decretū eſt, placuit vt ſe-
cundū euangelicā & apoſtolicā diſciplinā neq; dimiſſus ab
vxore, neq; dimiſſa à marito alteri cõiugant, ſed ita maneat
aut ſibimet reconciliantur, quòd ſi contēperint, ad pœnitē-
tiam redigantur, in qua cauſſa legē imperialē petendā pro-
mulgari 32. q. 7. placuit nō diſſimile eſt, quod ſancitū legim⁹
in concilio Elibertino, vbi ſic habetur, fidelis fœmina que
adulterum reliquit fidelē, & alterū duxerit, prohibeatur, ne
ducatur: ſi autē duxerit, non prius accipiat cõmunionē, quā
is quem reliquerit de ſeculo exierit, niſi neceſſitas inſirmita-
tis dare compulerit 23. q. 7. fidelis. ¶ Præterea nō ob quānli C. hi qui
bet leuiſſimam cauſſam dirimenda eſſe matrimonia affirmat 32. q. 7.
Nicolaus papa, ad Carolū Moguntiu, dicens hi qui mati-
monium ſani cõtraxerunt, & vni ex duobus dementia aut fu-
ror acceſſerit, ob hanc inſirmitatem & cauſſam coniugia ta-
lum ſolui non poſſunt: ſimiliter ſi coniugum alteri ab hoſti-
bus oculi eruantur, vel membra mutilentur ad cõſulta quo-
que Bulgarorum idem pontifex ſic reſpondet, quicquid
HHHH ij

Diuor-
tiata nō
nubat.

Diuor-
tium Ro-
mæ ince-
pit.
Li. 2. c. 34.

Li. 4. c. 3.

Heſt. 1.

Gene. 16

Cap. 2.
Innoc.

mulier contra te cogitauerit, vel si te accusauerit, nō est excepta causa fornicationis, reicienda, vel odio, habenda. 32. q. 5. quicquid mulier. Super eadem causa Exuperius episcopus Tholosanus interrogauit Innocentiū primū, qui licet respōdit illi, religio christiana adulteriū in vtroq; sexu pari ratione cōdemnat, sed & mulieres non facile viros suos de adulterio accusant, & nō habent latētia peccata vindictā, vi ri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes deſerre cōſueuerunt, & ideo mulieribus pro dō eorū crimine, com munitio denegatur. Idē quoq; pontifex scribēs ad victoriū episcopum Rotomagen. sic ait, respōso 12. si de hominibus hęc ratio custoditur, vt quæcunq;, viuente viro, alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendā pœnitentiā licētia

Reconci cōcedatur, nisi vnus ex eis defunctus fuerit. ¶ Hoc in perſuasio di- petuo vsu obseruauit ecclesia, vsque adeo vt etiā Iuo in Pa- uortiatæ norma ponat peculiarē recōciliandæ vxoris formulam per De sacra modū iuramentū in hunc modū, ab isto die in antea istū coniu re cōcil. gem tuū N. quē iniuste dimiseras, ita tenebis, sicut vxor suū maritum debet habere, in dilectione & debita disciplina, timore & obedientia, sicut iure vxor debet esse subdita viro, nec eum per vllum malum genium a te separabis, nec eo viuente aliū accipies, sic te Deus adiuuet. 35. q. 6. ab isto die. A.

C. quæsi- cū contraxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alteri nō licebit, quia licet separētur tamē semper coniuges manebūt, in viris quoq; eandē oportet obseruari sententiā.

C. quan- Sed & Innocen. 3. ad episcopum Ferrariensem non dissimile to de di. scribit, sacramentū, in quibus, fidei quod semel admissum est, nunq̄ admittit, sed ratum efficit cōiugij sacramētum, vt ipsum. Atq; id totū cōmunis affirmat schola Theologorum iurisperitorū.

2 Quū itaq; catholica illa cōclusio satis iam probata est scripturis biblicis, vtriusq; testamēti, deinde & cōcordi sanctorū patrum cōsensu, & ipsis deniq; ecclesiasticis cōstitutionibus. Porro iā eandē etiam rationibus firmabimus cōsentaneis, quas nemo rationis capax poterit excludere. ¶ Nam si liceret cōiugibus propter fornicationē separatis vltērius cōtrahere matrimonij, profecto adulterium illi quod cōmiserit futurū erit lucrosū, siquidē in eo quod fidē suā coniugi soluit liberaretur a lege coniugali, imo & vterq; liber erit: iuxta quod dicunt, qn̄ nolunt ex testibus supra

allegatis, matrimonij sibi esse prohibitum. 2 Ad hęc error iste nō exiguā daturus est occasiōē adulterio, nā vbi primū vxor dissidere cōperit a marito, cogitabit de perpetrando adulterio, ob hoc saltē, vt a cōiuge liberetur & coniugio toto. Vicissim si maritus odiū cōceperit vxoris, oēm moueret lapidē ad hoc, vt ipsam pertraheret ad adulteriū, sicq; liberaretur a lege vxoria. ¶ Similiter vbi cūq; alteruter coniugum illicito amore fuerit accēsus erga alienā aliquā personam, id ipsum quoq; promoueret adulteriū, in hoc, vt liber a cōiugio posset deinceps se illi, cuius amore exarserat, copulare. 4 Præterea si per diuortij oīno solueretur coniugij, ita vt vtriq; liceret libere cōtrahere vltērius, pfecto rei pub. quoq; nō mediocriter incōmodaret: nā plurimas cōtētionēs & similtates moueret, tūc multo leui⁹ cōiugib⁹ omnibus plausuris in irā, inimicitias & odia deinde ab alijs plerunq; frigida, quod aiunt, suffunderēt, tantū in perturbatiōnē coniugij, ita vt quisquis filiū aut filiā caperet intrudere, machinaret aliquid, vñ cōtētio fieret, cuius cōponēdā gratia se interponeret parētes, fratres & reliqui consanguinei, sicq; ad rixas, homicidia, incēdia, venena, & oē malorū genus res facile deducetur. Quod si autē seruētur oīa iuxta pceptū Persuadomini Paulij, doctrinam, & ecclesiasticā obseruationē, pfe sio ciuilito recogitabūt cōiuges victos se esse & alligatos iugo indiflis. solubili, ita vt etiā si disiungantur, separati tñ ex neutra parte possint cōtrahere, sed vtriq; sic sit manendū per omnem vitam, nisi interueniente alterius morte, tunc enim alter alteri cedit de loco. ¶ Amici in optimā semper partē eis cōsulunt, ne discēdāt ab inuicē, ostēdentes incōmoda quæ sequutura erant. Quod si autē tanta incidat contumacia inter eos, vt separentur, semper tñ adhuc spes reliqua est fore, vt elanguescat ista similtas, ipsiq; rursus recōciliati est mutuo, conueniētes iam denuo cū magno gaudio amicorū & liberorū suorū, fiatq; tunc matrimonij firmius quā antehac vñq; id aut non fieret, si liceret vtriq; cōtrahere denuo: tunc enim superuacuū esset cōciliū Pauli de recōciliando. Possēt hęc oīa multis sacre scripturæ locis confirmari, ex Proverbis, Ecclesiastico, & lib. Sapiētiae, sed studio breuitatis, 10 super sedere visum est: vt tñ finē quoq; faciamus differendi Passima super hoc sacramēto, quia dici nō potest, quātū malitiæ hic rima peccatoriturū esset, si ianua siue fenestra pateret huic separatio candi.

Diur-
tium in
lege &
Euāgelio

Deut. 24

ni matrimoniorū, & nō in gratū id foret diabolo, prop̄tissi-
mo alioquin oīm malorū feminatori, cui nihil perinde acce-
ptū foret q̄, vt cōtinua essent inter coniuges iurgia, & om-
nis dissensiois p̄petua seminaria. 3 Ex oibus prædictis cō-
sequitur quantū intersit inter matrimonij direptionē in
lege Mosaica, & nūc tēpore Euāgelij, nō curo quōd Tertul-
lianus vult illa assimilare & facere paria. lib. 4. cōtra Mar-
cionem. nam mox ei obiicerē, quod Hiero. lib. cōtra Helui-
diū inquit, de Tertulliano nihil amplius dico, quā ecclēse
eū hoīem nō fuisse. Nō fuit enī vlla matrimonij dirēptio in
lege naturæ vsq; ad Moysen: & quod Abraham exclusit à se
Agar, iussu Dei fecit, qui sic dixit ad Abrahā, nō tibi videat̄
asperū super puero & super ancilla tua, oīa q̄ dixerit tibi Sa-
ra, audi vocē eius, vox aut̄ illius hac erat, Eūce ancillā hanc
& filiū ei. Simile fuit de Aethiopiā Moysi. Sed in lege tan-
dē Mosaica p̄pter duritiā Iudæorū p̄misit Deus matrimonia
dirimi, & libellū diuortij dari, eo q̄ isti multū prop̄si erant
occidere vxores suas. Cōsultius esse ratus p̄mitti diuortij
vxoricidiū (dimitto opiniones, tractētur in scholis, an repu-
diare semp fuerit peccatū, etiā autoritate legis factū.) Atq;
hic iā patet discrimē inter diuortij legale & tēpore Euāge-
lij: quia tunc libellū repudij maritus tantū poterat vxori da-
re, vxor marito nō idē. Et in hoc melius cum viris agebat̄ q̄
cū mulieribus, eo q̄ diuortij in hoc erat p̄missum, ne mari-
ti occiderēt vxores, id aut̄ de vxorib⁹ nō p̄inde timebat̄. Vo-
lens omitto hic causas q̄ credebātur dirimēdo matrimonio
sufficere in veteri testamēto, nobis hic satis est multo leuio-
res rationes tūc satis fecisse q̄ nūc, sic enim habet text⁹, si vxor
nō inuenerit gratiā ante oculos ei⁹ p̄pter aliquā fœdita-
tē (Burgē. nitit̄ hāc fœditatē cōtrahere ad solū illicitū coi-
rum, sed nescio quō posset obtinere, imo cert⁹ sum quod in
Hebraismo nunq̄ obtinebit.) Varijs modis exponūt hāc fœ-
ditatē, turpē rē dicis de verbo ad verbū interpretādo. Iux-
ta quosdā Iudæos fœditatē hāc referre tantum ad notā ali-
quam & aduētitiā turpitudinē post matrimonij cōtractam,
vū impedimentum proueniat liberis producēdis vt sunt in
corpore lepra, sterilitas, epilepsia &c. In anima vero, si vxor
sit malo ingenio prædita, & moribus impijs, vnde periculū
sit, ne ad ingenij istud liberi quoque recidāt. ¶ Equidē hic
quod sentio libere dicā. si quidē locus Scripturæ super hac
re brevis admodū est, vt nō possit facile quis certo aliquid

pronūciarē, tñ quod veritati cōsentaneū, sacrifque literis &
doctoribus fuerit cōforme, citra omnē temeritatē & pertina-
ciā ingenuē eloquar. Et primū omnij inficias nō eo, Iudæos Libellus
nisiū abufos fuisse repudio, postq̄ reuerfi sunt domū ex ca- repudij.
priuitate Babylonica, in eo etiā quæsiuisse innovationes mul-
tas & declarationes, supra quam textus permittebat eis, cer-
re & ex euāgelio satis liquet multa fuisse apud eos somnia &
deliramēta huiusmodi in hac & alijs rebus, quibus nō parū Mat. 15.
in Iudaismo adhuc cōstitutus etiā Paulus tribuebat. Quare Mar. 7.
cōsentaneū est eos etiam in hac parte amplā sibi seruasse ia- Galat. 1.
nuā præuaricādi, quādo ipsi scribæ ex leuissima quaq; causa
(vti diximus homil. 3. in festo triū regū) libellos dabāt repu- Tom. 3.
dij. Hinc ipsi inter se Iudæi ad dubitabāt & disputabāt recte
ne fieret, quādo sic leuiter libelli repudij tradebāt? Et Chry- Chrysof.
sost. quoq; affirmat eos subinde ex industria solitoshuiusmo-
di quæstiones dño proponere, super quibus aliqua erat in-
ter eos cōtrouersia. Patet hoc inde, quādo interrogabāt illū
dicentes, si licet homini dimittere vxorē suā quacūq; ex cau- Mat. 19.
sa: quæstio hæc vtq; præsupponit fuisse aliquos inter Iudæos
qui hoc affirmarint, imo & opere expleuerit. Certe hic ipse
textus facile mihi persuadet, Iudæos nimis ampliter exten-
disse textū, & verba legis: quapropter merito indignatus dñs
dirēptionē matrimoniorū strictius cōtraxit. Deinde nō addu-
cor omnino vt credā adeo leuiter facta diuortia vt dimiserit
aliquis vxorē, quādocunq; cepisset eū satietas illi⁹, quod tūc
quasi vnā alia cōmutarit: neq; enim inter Ethnicos cōpertū
id est iuxta illud satyrici, sic sunt octo mariti, quinque per-
autumno. Proinde verisimile est primū magna cum autori-
tate repudiū esse obseruatū, ita vti fuerint constituti nō nul-
li ad quos primum veniret maritus, illisq; diuortij causam
indicaret. scribas eos vocabāt, teste Augustino cōtra Faustū, Tom. 3.
Coram ijs cogebatur ille rationē ostēdere, quidnā fœditatus
in vxore sua comperisset, super ea decernebant scribæ. Hugo
quoq; ait, marito rē quam denunciaffet, iureiurando fuisse
cōfirmandā. Tunc habito iudicio cū non poterāt illi aliquo
modo maritū à proposito abducere, dabāt ei libellū repudij,
ipse tradebat vxori, simulq; illam à se ablegabat. Tempus
prorogationis in hoc fuit constitutum, si interim coniuges
reconciliati inter se rursus conuenirent & cohabitarent.
¶ Itaq; omnibus modis mihi persuadeo, primū non adeo

Deut. 22.

Causa re
pudij.

leuiter obseruata fuisse diuortia, quasi aliquis citra omnem cognitionem abegerit a se vxorem, dato ei in hoc libello re pudij, quoniam sic facilius licuisset vxorem repellere q̄ seruum, quē nemo poterat ante tēpus sine graui causa excludere. Id vt credā, duæ faciūt rationes, altera ex textu p̄det, vbi dicitur in lege Moyſi, si duxerit vir vxorē, & postea odio habuerit eā, quæſieritq; occasiones quib⁹ dimittat eā, obli ciens ei nomē pessimū, quod non inuenerit virginē. Quod si manifeste declarātū & cōpertū fuerit illā virginē venisse ad maritū, apprehēdent senes vrbis istius virū, & verberabūt illum, cōdēnantes insuper centū siclis argenti, quos dabit patri puellæ, habebitq; eā vxorē, & nō poterit dimittere omnibus diebus vitæ suæ. ¶ Hinc iā satis liquido patet marito nō licuisse pro suo arbitrio repudiare a se vxorē, sed eū quæſiuisse causam quod nō inuenit illā virginē. Quod si libere licuisset illi abigere vxorē, quorsum fuisset opus causari illud cū suo periculo tanto? ¶ Præterea in eodē cap. habet, quod si quis concubuerit cū puella filia alicuius, numeret patri eius quinquaginta siclos, ipsamq; seruet vxorē, nec a se dimittat omnibus diebus vitæ suæ. qui etiā sufficiens est casus, vbi nō licebat viro libere repudiare vxorē. Quapropter etiam si nō ita leuiter permissū est Iudæis a Moyſe diuortii, sicut illo suo libello, deinde sunt abusi, tñ ita striete permissū nō est, vt iā in euangelio ad solū adulterij casum est coarctatū, atq; in hoc non assēntior Burgensī, qui repudiū Mosaicū etiā ad adulteriū tātum referre conatur: in hoc enim doctores oēs cōueniunt, dñm ibi sustulisse legē Moyſi de libello repudij. id autē factum non esset, si Moyſes nomine scēditatis tātum adulteriū intellexisset, quia sic dñs vsque adeo non sustulisset, vt etiā cōfirmasset. Puto igitur Iudæū extra casum fornicationis, pluribus etiā alijs ex causis potuisse a se repudiare vxorē, dato ei in hoc libello repudij, vt testatur Nicola⁹ de Lyra. Ipse quoq; vidi librū quendā Iudæorum totū de causis matrimonialibus, facile tam magnū, vt sunt Decretales, itaq; sine dubio multas habuerūt super ea re cōtrouersias & disputationes. 3 In hoc quoq; differentia cōsistit repudij in vtraq; lege, quoniā in lege Mosaica vtriq; coniugi permissum erat contrahere denuo, atq; hoc cōmuniter obseruatur (et si non ignorē aliquos esse hic duos) de viro, cui alioquin repudiū cessisset in detrimentū nō in bonū: de muliere

Deut. 22.

1. Re. 18.
& 25.

1. Re. 11.

Deu. 24.

1. Re. 19.

Gen. 29.

Quæstio
prima.

quoq; idem constat ex duobus locis scripturæ iā ante inductis. Atq; hoc euidentē est argumentū contra Burgēsē, quia in casu fornicationis non dabatur libellus repudij, sed adultera lapidibus obruebatur, deinde vxor nō poterat amplius recōciliari cū marito priori, mortuo viro secūdo: sunt etiam qui putēt eā recōciliari nō potuisse antequam nubere (verū in hoc equidē non parū dubito) nūc autē vxor semper potest recōciliari marito a quo semel fuerit separata, si videat illū sibi esse mitiorē reditū magisq; placatū: nubere tamen rursus nō potest, quia tūc malefaceret, sicut Fabiola. ¶ Mouent quidā doctores dubiū de Michol vxore Dauidis, & filia Saul, is enim cū dissentiebat a Dauide, filiā suam illi adēptam copulauit alteri, deditq; vxorē Phialti. Tandē occiso Saul, & Dauide iā accepto pro rege in Hebron, repetijt illi vxorem suā Michol, quæ rursus arrepta a nouo marito, soluta est Dauidi. Quæstio est quomodo potuerit Dauid denuo assumere Michol, quæ iā ipsum deseruerat, & nupsit alteri, cū cōstet ex lege eū nō debuisse illā rursus assumere. ¶ Respondent ibi doctores, quod lex illa Dauidē non ligauerit, quia de marito loquit, qui ipse a se reiciit vxorē, hoc autē ille non fecerat: deinde verisimile est quod Michol inuata recesserit a Dauide, quoniā adiuuit adhuc eū & liberauit, quādo pater suus Saul erat eū interfectorus. Sine cōtrauersia autē peccauit Phialti in hoc, quod alterius vxorē ipse duxit. peccauit & Michol quod cōsensit, quāuis aliqui conatur eā excusare, in eo q̄ ipsa putarit patrē suum habuisse potestatem eam alteri marito tradēdi, sicut & Lya excusatur, quæ iussu patris cū Iacob concubuit, is autem arbitratus est esse Rachel sororē ipsius. 4 Cum igitur satis hactenus contra Lutherum & alios ostenderit, nūc tēpore legis euangelicæ cōiuges diremptos vltra non posse contrahere, reliquum est vt etiā aduersario: um diluam⁹ obiecta, vbi ne simplices decipiantur irretici sermone disputatorio, rem hanc omnē per quæstiones dissoluemus. ¶ Et primū quidem quæri potest, Cur non licet vxori post diuortium cōtrahere cum alio matrimonio, cum tamē ex duobus coniugibus iam copulatis, alter potest cōnubium ingredi & professione facta, matrimonio id quoque diremptum est, ita vt cōiunx qui remansit in mundo, libere possit contrahere denuo, sicut Alexander tertius ipse constituit. (posset pluribus exornari, sed

C. verū breuitati studeo.) Respondetur, verū quidē est quod hac
de cōuē. quæstione ponitur, ratio autē illa est, quia isti duo cōiuges
coniug. matrimoniu nō prædixerunt ad opus, neque facti sunt duo
in carne vna, itaq; cū alter eorū dedere se velit in conditio-
nē sublimiorem Deoque gratorē, in vitam cōtemplatiuam,
nihil interim ademptū est alteri quominus libere possit con-
trahere matrimoniu denuo. Adducēda hic essent multa, qui
bus volens supersedeo, certe causam hāc ipse pontifex præ-
textit, dicēs, quia facti nō sunt duo in carne vna, fieri potest,
vt alter coniugum dedat se Deo, alter in mundo permaneat.

Quæst. 2. 2. Quaritur, quid est quod coniugibus separatis nō licet
cōtrahere, cum tñ is qui propter infidelitatē separatur, pos-
sit alteri copulari iuxta id quod Paulus inquit, Quod si in-
fidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est fra-
ter aut soror in eiusmodi. Quid vetat ergo coniuges quosq;
1. Cor. 7. christianos diremptos rursus cōtrahere? R Ratio illius hæc
est, quia per matrimoniu christianorū perfecte significatur
vnitas Christi & ecclesiæ, quæ quia inseparabilis est, cōiugium
etiā christianorū in vita vtriusque dirimi nō potest:
matrimoniu autem infidelium perfectū sacramentum non est,
imo neq; proprie est sacramentum, ideoq; Paulus auctoritate
diuina fretus potestati dedit dirimendi illud, si alteruter
cōiugum nolit alteri cohabitare, sine blasphemia Dei, quod
iam supra ad longū declarauimus ipsi 3. Melius, inquit Pau-
lus, est nubere quā vri, cur itaq; coniunx separatione facta,
ne vtatur, nubere nō audeat? Quia nimirū ibi Paulus de
iis loquitur, qui liberā volunt habere contrahendi potestati
vel cōtinendi, aliās enim quandocunq; aliqua maritum ha-
beret infirmū, ne vreretur, vellet nubere alteri, quæ res mag-
num iniiceret scrupulū. 4. Non videtur vtiq; verisimile
Quæst. 4. se Christum Deum verū aliter prohibuisse diremptionē ma-
trimonij in nouo testamēto, quam olim vetuit per ministros
Deut. 24. suos in veteri lege, quando vtrique coniugi libere licuit cō-
trahere denuo, quare igitur non etiam nunc conceditur?
Nihil vtiq; probat hæc similitudo, quoniā lex antiqua
imperfecta extitit, noua autē hæc perfecta est. deinde Chris-
Hebr. 7. tus ipse rationē ostendit, quare Moyses permiserit Iudæis
libellum repudij, fuisse duritiā cordis eorum: igitur Christus
Mat. 19. primū sustulit Mosaicā permissionē diuortij, deinde de-
cruit in quo tantū casu liceret dimittere vxorē, simulq; pro-

hibuit, ne cuiquam illorū permissum foret vterius cum ali-
quo cōtrahere. 5. Quū dicit dñs, Quicumque dimiserit vxorē
Mat. 19. suam, nisi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur,
cū autē iā dirimitur matrimoniu, plerunq; fit hoc ob forni-
cationē, nunc videri alicui forsitan possit, licere ei citra for-
nicationem ducere aliā vxorē, propter hanc ipsam causam?
Respondetur ad hoc, quia in illis verbis Christi duo pro-
hibentur, primum ne quis dimissa vxore ducat aliā. Iam ergo
volunt doctores principium hoc (nisi ob fornicationem)
non pertinere ad posteriorem prohibitionē, sed ad priorē,
ne quis dimittat vxorem nisi ob fornicationem. sic trāsēunt
communiter doctores, nam ita soluit Tho. Richar. & c. licet
Nisi ob fornicationem.
Petrus de Palude improbet illam, & det nouam solutionē,
tamen ausus sum ei hoc perhibere testimonium, solutio sua
est in subduplo deterior: tamen Io. Maioris format argumen-
tum in validiori & fortiori forma, puta sic Christus dixit, Si
quis dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam
duxerit, mœchatur. Ergo à contrario sensu, si quis dimiserit
vxorem suam ob fornicationem & aliam duxerit, non mœ-
chatur, difficile est signanter monstrari, hic non fore argu-
mentum à contrario sensu, licet qui sic distinguunt, vt
Difficile argumen-
tū.
exceptio deseruiat priori parti, & non toti complexo, negarēt
sic argui à contrario sensu. Verum ego non tanti facio hanc
rationem, quoniam facile infringitur modus iste argumen-
tandi, quia non valet, quando sensus à contrario est absur-
dus vel contrarius. Et ergo quia hic consequens à contra-
rio inductum est contra ius diuinum à Paulo iussu domini
promulgatum, ideo hic non potest sumi argumentum à con-
trario sensu. Præclare exponit hunc locum Augustinus,
ex quo breuiter ea citabimus quæ scribit in libro de adulte-
Li. 2. c. 9.
rinis coniugij ad Pollentiū. ita enim ait, Credo quia illud
quod maius est hoc dominus cōmemorare voluit, maius au-
tem adulterium esse quis negat, vxore nō fornicante aliam
ducere, quā si fornicantem quisq; dimiserit, & tunc alterā
duxerit? non quia & illud adulterium non est, sed quia mi-
nus est, vbi dimissa fornicante altera ducitur: nam simili lo-
Iacob. 4.
cutione vsus est etiam apostolus Iacobus, cum dicit, scienti
bonum facere, & nō facienti peccatū est illi. Nunquid ideo
non peccatum est illi, qui nescit bonum facere, & ideo non
facit vtiq; peccatum est, sed hoc grauius, si etiā sciat: & nō

HOMILIA LXXVII.

faciat. Porro vtrunq; esse adulterū, qui vxorē dimittit tā si-
ne causa q̄ cum aliqua ratione, & aliā ducit, satis probatur
ex Marco & Luca, qui ambo de eo loquūtur qui dimittit v-
xorē & aliā ducit, hunc aiunt mœchari, neq; addunt, an hoc
faciat propter fornicationē vxoris. an nō. Itaq; cū legerim⁹
euangeliū Matthæi, nō statim inde colligere debemus, illum
adulterū non esse, qui dimissa ob fornicationē vxore aliā du-
cit, sed adhuc dubitare nos oportet, donec & alios euangeli-
stas consulamus, qui idē hoc narrant. Quōd si enim secundū
Matthæū, non quidē quod ad hanc rē pertinet, dictū est to-
tū, sed ita pars dicta est, vt intelligeretur à parte totū, quōd
tanquam explanātes Marcus & Lucas, vt clareret plena sen-
tentia, totū dicere maluerunt. nā si quæfiero, cum vir dimittit
vxorē suam ob fornicationē, adulter ne est, si duxerit al-
liam? Respōdet Marcus, Quicumq; dimiserit vxorē suā & du-
xerit alteram mœchatur. Idē ait & Lucas, cur ergo aliū sen-
sum conaris eruere ex Matthæo? ¶ Affirmat hoc tandem &
Augustinus perfectius dicens, Omnis qui dimittit vxorē suā
& ducit alterā, mœchatur. Dñs Deus ecclesiæ suæ sanctæ gra-
tiam suam cōcedat, vt liberata ab hoc & alijs erroribus om-
nibus euadat immaculata, sicq; sine ruga transferatur ad
palmam & victoriā regni cælestis, Amen.

HOMILIA SEPTVAGESIMASEPTI-
ma, de gradib⁹ cōsanguinitatis impedientibus matrimoniū.

¶ Omnis homo ad proximam sanguinis non accedat,
vt reuelet turpitudinem eius. Leui. 18.

Vum primum instituit Deus, charissimi matrimo-
nium, duorū cōiugum vinculum, prouidit etiā vt
idē esset amoris mutui nexus, cum obseruatione
honestatis. Et quāuis ab initio non potuerit hoc ita obserua-
ri, propter ipsas personas contrahentes, neque enim filius
Adæ aliā ducere potuit, nisi suā sororē vel fratris filiā, ideo-
que in illa lege naturę matrimonium prohibitum tantū fuit
in linea descēdēte & ascēdēte, quia nemo vxorē ducere po-
tuit filiā suā, neq; neptem, neq; matrem, neq; auā, est & hoc
ipsum cōtra naturam si fiat necessitate id exigente, ideoque
apud oēs nationes quasi natiuū hoc habitū est, vt gradus cō-
sanguinitatis in matrimonio essent prohibiti in linea ascen-
dente. Volunt quidā hoc ipsum habere in se matrimonij in-

stitutionē, quādo Deus suo instinctu loquutus est per Adā,
quapropter relinquet homo patrē & matrē, & adhærebit v-
xori suæ. Ecce patrē, inquit & matrē, quam ideo nemo po-
test ducere vxorē. Cōcludūt insuper hic doctores quōd si iā
Adā & Eua, Seth siue Noe reuiuiscerent, neque Adam pos-
set vxorē aliquā ducere, neq; Eua cuiquā nubere, ideoq; al-
terutro mortuo ante alterū, alterum debuit manere inuidū-
tate, quia oēs homines in terra degentes tam viri q̄ mulieres
coniuncti sunt Adæ & Euz in linea descēdente directa. Se-
quitur quādocunq; dicitur, quod in aliquo gradu cōsanguini-
tatis possunt aliqui contrahere matrimoniū, vel nō, intel-
ligi semper debet de lineis lateralibus non æqualiter & re-
cta descēdētibus, quoniā hæ numeros nō habent. Inde col-
ligitur ratio quare patriarchæ veteres in tā propinquis gra-
dibus matrimonia copularint. Abraham enim fratris sui A-
rā filiā Saram duxit vxorem. idēq; deinde filio suo coniun-
xit Rebeccā, quæ fororis Saræ neptis erat, Iacob etiam acce-
pit Lyam & Rachel anunculi sui filias, ambāsque forores.

	Thare.		
Aram	Abraham	Nachor rex Melcha	
	è Sara.		
Melcha Loth Sara		Bathuel	
Ismael	Isaac		
	è Rebecca	Laban Rebecca	
Melech vxor			
Efau	Iacob		

Lya Rachel
Perspicuū inde fit, quō patriarchæ in proximis adeo gradi-
bus matrimonia cōtraxerint. Iacob enim duas forores habu-
it, Abrahā fratris sui filiā, similiter & Nachor & Efau, tantū
in linea descēdēte & ascēdēte prohibitū hoc fuit, nā si filia
nupsisset patri, aut filius matrē duxisset vxorē, id ipsum sane
futurū erat tum cōtra oēm honestatē, tum cōtra reuerentiā
quam liberi exhibere debent parentibus suis. 2 Caterum Grad⁹ in
lex Mosaiica, auctis iā eiusdē etiā fidei hoibus, vt dilataren-
tur amplius inter Iudæos cognationes, cōtinet 12. interdīcta
à Deo præfixa, quibus vltra legē naturalē sic præcepit domi-
nus, Ois homo ad proximā sanguinis nō accedat. 1 Nulla
mulier n uba t suo parenti, nec filius matrē ducat vxorem.
2 Nouercam quoque suam nemo ducat. 3 Nullus sibi cō-

Mar. 10.
Luc. 16.

Augusti.
cap. 11.

Cap. 2.

Grad⁹ in
lege pro-
hibiti.

iūgat fororē, siue illa à patre, siue à matre sit foror siue in cō iugio siue extra illud prognata. 4 Neptē suam nemo ducit. 5 Patris tui fororē nequāq̄ duxeris. 6 Similiter nec fororē matris. 7 Patruī vxorē tibi non copulabis. 8 Filij tui vxorē nunq̄ ducet. 9 Fratris vxorē nullus ducet. 10 Nemo matrē potest vxorē accipere & filiā. 11 Nemo præsumat priuignā vel priuignā filiam sibi copulare.

Deu. 25. 12 Vxorē suā fororē nullus duxerit quādiu uiuet prior, Huiusmodi gradus obseruauit lex Mosāica, excepta tantum vxore fratris, nam si primus frater ex vxore sua sobolē non habebat, cogebatur alius frater post mortē prioris illam ducere vxorē, aliās Iudæi in omnibus obseruabant illam cōstitutionē legis (miror B. Ambrosiū ad Paternū dicere, non esse prohibitum, ne pater filiam suā accipiat in vxorem, cū tamen sit prima inhibitiō ne filius matrem aut filia patrē accipiat, sed hæc valeant. Porro in nouo testamento non succurrit iam mihi aliud nisi de duab⁹ inhibitionibus, altera est de Herode, qui fratris sui vxorē Herodiadem duxerat, uiuente etiā marito, id esse iniquum etiam sanguine suo profuso cōfirmat Iohannes Baptista. Alterā habemus in Paulo de Corinthio illo qui nouercā suam duxerat vxorem. Ecclesia autē catholica instinctu spiritus sancti, quo gaudet gubernare, plures interdixit & prohibuit gradus sicut infra enumerabimus. Iam nunc suo more irruunt Lutherani & clamant, matrimoniū contractum inter personas prædictorū gradū 12. prohibitorum non esse matimonium, ideoq̄; dirimendum quæcūq̄; autem personæ ibi inhibite nō sunt, eas contēdere nullis impediri amplius cōsanguinitatis gradib⁹, inde quod ecclesia prohibuit vsq̄; in 4. gradū, id isti reiciunt & habere pro traditionibus humanis. Atqui ijs responderi facile potest in hūc modū. Honestas etiam per se ipsa exposcit, inter homines rationi capaces obseruari gradus alios præ alijs, que more beluarum inter se cōmisceri. Gradus autem cōsanguinitatis inhibitos non poterunt vtiq̄; colligere ex lege naturæ, quoniā sic frater vel propriā duceret fororē, vel ece fratris sui filiā, atque hoc ipsum etiam aduersarij hoc mōstro tempore dicunt esse iniquū. Quod si velint præter legē Moyfi, neq̄; id poterunt, cum enim nos iā Christum habeamus & ecclesiā, nō patiemur rursus nos intrudi in synagogā, & sub iugū Mosāicū reduci, vel eo maxime quod iam dicitur

in primo cōcilio Hierosolymitano legalia Moyfi præcepta sicut sint sublata, exceptis ijs quæ ex lege naturæ depēdent. hinc & Paulus in multis locis, & cū primis ad Gal. probat legem Mosāicā iam non esse seruandā. Ad hæc præcepta Moyfi populo Iudaico tantū sunt tradita, neq̄; alias gētes & nationes aliquid ligant, nisi Iudaismum velint recipere, sicut alienigenæ: sic enim canit Dauid, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua nō manifestauit eis. Ne pateat autē Neochristiano, vel minima elabendi rimula, age dicat ille mihi, velit ne cap. 18. Leuit. recipere, rationē reddat, cur illud suscipiat, reliqua præcedētia & sequētia excludat, in quibus tamen etiā dicit Moyses, hæc sunt iudicia mea & præcepta mea, sicut in illo. Atque tunc Neochristiani cogērēt rursus vitulos, oves, hircos, & similia offerre, sacerdotes suos iuxta præceptū & obseruationē legis cōsecrare, neq̄; possent agrum aliquē duplici semine cōserere, neq̄; vestem gestare ex lana & lino contextā, nec de arbore aliquem gustare fructū, nisi quæ per quinquenniū iam protulisset fructus, non auderent quicūq̄ gustare de sanguine, nec radere barbā & alia multa, quæ ibi late describūtur: namq̄; ad finem sic dicit dominus per Moysen, custodite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. Ego dominus.

3 Cum itaque nos christiani contenti non sumus gradib⁹ consanguinitatis ex lege naturæ deductis, neq̄; amplius nos inhibitiō ligat lex Mosāica, nisi quātū ex lege naturæ pēdet. Videndū est igitur, vnde deriuemus gradus matrimoniū prohibentes neque enim ex euangelio licet hoc petere nec ex Paulo, nisi in duobus casibus, reliquum sit ergo etiā hoc esse ex eorū numero quæ ad regimen spectant spiritus sancti in ecclesia, iuxta quod Christus prædixit, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nō potestis portare modo, cum autē venerit paracletus spiritus veritatis, ille docebit vos omnem veritatem. Spiritus itaq̄; ille per ecclesiā suā leges cōstituit & gradus præscripsit, in quibus non liceat matrimoniū cōtrahere, huiusmodi sanctiones per generalia cōcilia, quæ vniuersam repræsentant ecclesiā, promulgauit. Atque ideo Augu. inquit, Cū genus humanum opus haberet post primam copulam, vt multiplicaretur, viri forores suas cōiuges acceperunt: quod profecto quanto est antiquius, cōpellente necessitate, tū postea factum est damnabilis religione prohiben

Epist. 66

Mar. 5.

1. Cor. 5.

Ob. Lutherani.

Respon.

Psal. 147

Leui. 3. 4
Leuit. 8.

Leui. 19.

Ioan. 16.

Li. 15. de
ciui. Def
cap. 16.

te. Habita est enim ratio rectissima charitatis, vt homines quibus esset vtilis atque honesta concordia, diuersarum necessitudinum vinculis necerentur, nec vnus in vna haberet sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialē vitā diligentius colligandā plurimæ plurimos obtinerent, vt enim alium quisq; habeat patrē, aliū socerū numerosius se charitas porrigit. Vtrunque autē vnus Adam esse cogebatur. Post chre tandem concludit dicens, Ad humanū sensum vel aliquid aliud vel offendendū mos valet plurimum. ¶ Si igitur iam concilia introspeciamus, iam indē ab origine ecclesiæ in ipsi-
 sis adhuc temporibus martyrum, videbimus quod cōsanguinitatē inæqualibus gradibus dinumerarūt, & causam quidē facile est colligere ex Calixto martyre, qui sic ait, cōiunctio-
 nes consanguineorū fieri prohibitæ, quoniam has & diuinae & seculi prohibēt leges. Et inde, Eos autem consanguineos dicimus quos & diuinae Imperatorum ac Romanorum atq; Græcorum leges consanguineos appellant, & in hereditate suscipiunt, neque repellere possunt. Cūq; tunc tēporis leges ciuiles nō fuerint cōcordes, nemini mirū videri debet, a sanctis etiam patribus gradus illos inæqualiter esse præfixos.
 Ita videmus, quia Fabianus prohibuit affines contrahere vsque ad tertiū gradum, Calixtus omni honore priuauit qui ex cōsanguineis aliquā duceret, vel alteri nuberet. Iulius etiā in 7. gradum vsq; prohibuit. Idem constitutū est in concilio Agathen. & Hilderden. & à Grego. Magno in cōcilio Meldensi, atq; insuper in quadā epistola ad episcopos Galliar, id ipsum renouauit Nicolaus papa, & confirmatū est in concilio Lugdunen. & Cabilionen. Quāuis non ignoro in concilio Toletano secundo, sic esse decretū. Et hæc præcaueda subtiliter sancimus, ne quis fidelium propinquā sanguinis sui vsq; affinitatis lineamenta generis successione cognoscat, in matrimonio sibi desideret copulari. Idē cautū in cōcilio Vuormaciensivbi circa cōnubia fidelium non exprimitur numerus graduū, sed tamē decernitur, vt nemo christianus ex sua familia vxorē ducat, quandiu generatōnis series in memoria perseverat hominū. Omitto statutū Gregorij secundi in concilio Romano, quod sic habet, si quis cōmatrē spirituales fratris vxorē, neptem nouercā, nurū cōsobrinam duxerit in coniugium, anathema sit. Istiusmodi constitutiones plurimas est reperire passim in cōcilijs Theodoni villæ Maciesi, An-

relianensi, Agrippinensi, & Meldensi. Vide tu Iuonem.
 ¶ Verum est quod ius antiquum pontificium seu Canonicum, diu perstitit in prohibitione septem graduū consanguinitatis. ¶ Attamē concilium magnum & generale illud Romanum in præsentia ecclesiæ Græcæ & Latinæ sub Innocentio tertio definiuit hoc ad quartum gradū, in eo enim sic statutum legimus, non debet reprehensibile iudicari, si secum varietatem tēporum, statuta quādoq; varientur humana, præsertim cū vrgens necessitas vel euidens vtilitas id exposcit, quoniā ipse Deus ex ijs quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo, statimq; secundum gradum affinitatis tollit, similiter & affinitatem inter filium alterius matrimonij cum omnibus cognatis prioris mariti eius vxoris, & matris filij sustulit. Adimit etiam reliquos gradus supra quatuor in cōsanguinitate, Atque hæc omnia hætenus ita constanter obseruata sunt in ecclesia: longe tamē ante hoc cōcilium Greg. Magnus sic scribit ad Augustinum Anglorum Episcopum. Terrena quidem lex in Romana Re publica permittit, vt sibi fratris sororis seu duorum fratrum germanorum, vel duarum filius & filia misceantur, sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolē non posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinē reuelare. Post aliquantum temporis Felix Episcopus Messanensis scripsit ad hunc Gregorium, an ne illud ita permisisset Anglis, cui ille humiliter respondet, & confitetur fecisse se hoc ideo quod tum recens ad fidem fuerāt Angli conuersi, & ne reciderent rursus, si forte durius tractarentur. 4 Constat igitur necessario obseruari debere discrimina graduū, idq; ob honestatē, humanamq; societate & concordia, cumq; gradus illi nimium fuerint angusti in lege nature, nos autē non solum liget lex Mosaica, quam inualidā in hoc iam olim cognouerunt apostoli in concilio primo, in euangelio quoq; & Paulo duo tantum gradus sint prohibiti, vnum hoc nobis reliquum mansit vt gradus illi & ordines seruentur iuxta leges atque cōstitutiones ecclesiasticas. Vbiunq; ergo in ijs prohibitis casibus duo coniunguntur citra permissionē superiorem & cōtra ordinationem ecclesiæ, illos nō Deus sed diabolus coniungit, proinde huiusmodi matrimonio inualida & nulla esse declarat ecclesia. ¶ Cōfirmat hæc Ambr. qui proximis vixit ecclesiæ martyrum, neq; studio lucri & auaritiæ

Instit. de nuptijs.

35. q. 2. Fabianus. Calixtus.

Ad episcopos Galliar. Cano. 5.

Gregor.

C. nō debet de cō sangu. & affin.

Gregor.

Concludus illi nimium fuerint angusti in lege nature, nos autē non solum

Epist. 66 ad Mater num.

talia scripsit Vult autē ille prohibitiones istas super gradibus cōsanguinitatis & affinitatis ligare etiā nos christianos, non tamen ideo quōd eas cōstituerit Moyses, sed quia recepit ecclesia, & quōd earū causa adhuc perseuerat, nimirū naturalis honestas, & humanæ societatis dilatio. Paternus igitur vir potens, & B. Ambrosius bene notus, filio suo iungere volebat vxorē suā ex filia neptem, & ita ille duxisset vxorem sororis suæ filiam, fucus causā hic erat, quōd ista sororeius erat ex altera matre. Verum Amb. ineptā pręterdit accumulationē nominū, ipse enim dicitur erat, Ecce hæc vxor mea est & neptis. Illa vero, iste mihi marit⁹ & matris meę frater est. Paternus eius auus fuisset & socer, sicque dixisset ad eā, tu mea nurus & neptis es, atque ita naturalis amor liberorum per huiusmodi coniugia multum fuisset confusus. Quōd autem Ambros. assumit de lege diuina prohibitum de paternalibus fratribus, fateor me illius intelligentiam in Leuitico non assequutum, nam ita ego digero 12. prohibitiones, Leuiticas. In Germanico posueram figuram cōsanguinitatis & affinitatis simul viri & vxoris: sed quia experimen- to didici, eam vix paucis fuisse intellectam, ideo in aliorum dinem redegi, & hanc præscribo pro viro solo.

	Matertera	5	Mater	6	Amita
			i		
Viro nō est ducēda.	Patruī vxor	7	Petrucius	4	Nouerca
			2		
	Fratris vxor	8	Filia	3	Soror
			ii		
	Vxorīs soror	9	Neptis	10	Priuigna
				12	Neptis
	ALIA FIGVRA PRO MVLIERE.				
	Patruus	5	Pater	6	Auunculus
			i		
Mulierī nō sit vir	Amitę vir	7	Berta	4	Vitricus
			2		
	Sororis vir	8	Filius	3	Frater
			ii		
	Viri frater	9	Nepos	10	Priuignus
			12		Nepos

Ambros. Inter cętera Ambros. etiam sic inquit ad Paternū, Si diuina te prætereunt, saltē imperatorū præcepta à quibus au-

plissimum accepisti honorem, haud quaquā præterire te debuerunt, nam Theodosius imperator etiā patruales, fratres & consobrinos vetuit inter se coniugij conuenire nomine (Iustinianus tamen permittit insti. de nuptijs. para. duorū, quia abrogauit codicem Theodosianum de Iustin. c. cōfir.) Quid multa: cum iam antea inter cōsanguineos sit naturale illud vinculum amoris, non est quod quaratur aliud nouum, ne forte succ⁹ ille natiui amoris arescat. Cęterū priusquam hæc omnia finiamus, summatim colligemus personas in lege prohibitas. Viro enim duodecim personę erant interdite, cū quibus ei nō licebat matrimoniū contrahere.

1 Mater sua,	7 Patruī sui vxor,
2 Filia,	8 Vxor etiā fratris,
3 Soror,	9 Vxorīs suę soror,
4 Nouerca.	10 Priuigna,
5 Matris suę soror,	11 Neptis sua,
6 Soror patris,	12 Vxorīs suę neptis

Mulierī quoque inhibitę fuerunt totidē personę quia non poterat nubere.

1 Patris suo.	4 Neque vitrico,
2 Non filio,	5 Sed ne patruo.
3 Neque fratri,	6 Nec auunculo.
7 Neque ei qui patris sui sororem habuit vxorem.	
8 Neque sororis suę marito.	
9 Nec mariti sui fratri.	
10 Ac nihilo plus filio sui mariti.	
11 Neque nepoti.	
12 Nec mariti sui nepoti.	

Multo tamē plura includit lex ecclesiastica, quoniam ibi non nepotes tantū, sed & pronepotes numerantur & vltra, atq; ex parte matris non tantū amita, sed & liberorū illius, nepes & proneptes. Deinde non solū auus & auia, verum etiam proauus & triauus, sicut hæc omnia perspicue cernuntur in arbore cōsanguinitatis & affinitatis, Ioānis Andrę, neque operępretium illis hic longius immorari, quoniam & molestum fuerit & non perinde frugiferum. Sed vt tādē rem hanc finiamus, cōsultum videtur, noonihil & de benedictione cōiugum adicere, simul atq; enim ex consuetudine cuiuslibet diocesis copulantur, sacerdos sic ait, Matrimoniu per vos contractū ego confirmo in nomine patris & fi-

Iustin.

lij & spiritus sancti. In quibusdam diocesisibus, benedictio illi super coniuges dici solet proforibus templi, atq; hoc ferere magis obseruatur. ¶ In alijs locis fieri solet hoc post officium missæ, quādo & psalmū, Beati omnes legit sacerdos, & subdit orationem dñicam, cum illis versibus. Saluum fac seruum & ancillā tuam. R. Deus meus sperantes in te. Mitte eis auxilium de sancto. R. Et de Sion tuere eos. Esto eis turris fortitudinis. R. A facie inimici. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum R. Et cum spiritu tuo. Hinc subiungit aliquot collectas, que non in omnibus diocesisibus æqualiter obseruantur, communiter tamen dicitur illa, Omnipotens sempiterne Deus, multiplica super nos gratiam tuam, & fideles tuos, quos hodie na die sacris ecclesiæ tuæ liminibus putamus, ab omni peccato propiciatus absolue. Omnipotēs sempiterne Deus instituta tuæ prouidentię pro fauore prosequere, & quos legitima societate connectis, longæua pace custodi, per Christum dominum nostrum, Amen. ¶ Postea propriam orat collectā super sponsam dicens, Oremus. Deus qui potestate virtutis tuæ de nihilo cuncta creasti, & qui dispositis viuiferitatis exordijs, homini ad imaginem Dei facto, ideo inseparabile mulieris adiutoriū condidisti, vt fœmineo corpori de virili dares carne principiū, docens quod ex vno placuisset institui, nunquam liceret disungi. ¶ Deus qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam consecrasti, vt Christi & ecclesiæ sacramentum præsignares in fœdere nuptiarum, respice propitius super hanc famulam tuam, quæ maritali iungenda consortio, tua se expetit protectione muniri & cę sit amabilis vt Rachel viro suo, sapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sara, sit verecūda, grauis, pudore venerabilis, doctis cœlestibus erudita, sit fœcunda in sobole, probata & innocēs in opere, & videat filios filiorum suorum vsque in tertiam & quartam generationem, & ad optatam perueniat senectutem, per Christum dominum nostrum, Amen.

¶ Deus ✠ Abraham, Deus ✠ Isaac, Deus ✠ Iacob benedicite adolescentes istos, & semina semen vitæ æternæ in mentibus eorum per Christum. Respice domine super hanc conuentionem per angelum tuū Raphaelē, vt sint sani, digni, & pacifici, atq; tua benedictione perfusi, per Christum. Benedic domine de cælis hanc conuentionem, & sicut tu misisti

sanctum angelum tuum Raphaelē ad Tobiam & Saram filiam Raguelis, ita digneris dñe mittere benedictionem tuā super istos adolescentes vt in tua charitate permaneant, & in tua voluntate consistant, in amore tuo viuant & senescāt, ac multiplicentur longitudine dierum, per Christum dominum nostrum. ¶ Bene ✠ dicat vos pater & filius ✠ & spiritus ✠ sanctus, qui trinus est in personis & vnus in essentia: ille multiplicet semen vestrum, & augeat incrementa frugū iustitiæ vestræ, vt cum iustis & Deū timentibus secure astare mereamini in die dñi, Qui viuit & regnat Deus in secula seculorū, Amē. ¶ Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus sit semper vobiscum, ipse coniungat vos impleatq; benedictionem suam in vobis. Benedictio ✠ Dei patris ✠ & filij ✠ & spiritus sancti descendat super vos & maneat semper, Amen. ¶ Deinceps aspergendo vtrunq; aqua benedicta, dicit, Angelus domini bonus comitetur semper vobiscū Amen. ¶ Est igitur Neochristiani huic sacramento summū Lapsi Lu therani. subtrahunt honorem, dum negant esse sacramentum, quod eis elapsū est primum non satis perspicientibus, nunc enim Lutherani omnes & perfidi apostatæ cuperent se id nunq̄ cogitasse, quoniam iam ordinem coniugale summis esse ferunt laudibus. ¶ Itaq; cum principio benedictiones huiusmodi & orationes in copulatione matrimoniorum (sicut in refutatione ordinationis nouæ Brandenburgensis Marchionatus superioris in Franconia, & Nurembergensis ipsi monstrauimus) cum alijs ecclesiæ caremonijs omnibus pro ludibrio haberent, deinceps tamen re melius cōsiderata, benedictiones illas rursus ab ecclesia velut furtim mutauerūt. Insuper in quibusdam locis vltra has nostras confixerunt ipsi multa alia deliramenta, sicq; temere sua somnia pro præceptis iactant, & simplicibus inculcare conantur, volentes suas nugæ obseruari ab omnibus, ordinationes autem christianorum plus mille hætenus annis seruatas reiciunt & cōtemnunt. ¶ Vt quid domine differs? Quid ita permittis homines in tam cæcā prolabi insaniam? Na domine & concede illis errorem suū agnoscere, agnitumq; deserere, & ecclesiæ tuæ sanctæ iugiter adharere. 6 Cæterum quia Cataphraze nihil omnino tribuunt benedictioni coniugum, sicut & quidam Lutherani ab initio sequentes errorem Vuicleph erant in eadem sententia, paucis hoc quoq; confirmabimus

Fiat fiat domine.

Benedictio nuptialis probat. Gene.1. Tob.7. Prima nocte virginitas seruetur. Euarist^o. 35.9.3. nulli.

ex sacris literis & probatis constitutionibus, præter vsum multis iam seculis receptissime approbatum. Principio enim De^o ipse matrimonium benedixit, iuxta illud quod dicit Moyses, Creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum, mascululum & foeminam creauit eos, benedixitque illis Deus. Obseruatum hoc ita est deinceps in continuo vsum, quod etiam Tobias confirmat, nam cum illi Raguel formosam & piam filiam suam Saram coniungere, apprehensa vtriusque manu dextra sic dixit, Deus Abraham & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Neochristiani autem qui abrogare conantur omnes ecclesiasticas benedictiones, putant hæc tanquam ex veteri testamento desumpta non ligare nos christianos ex euidenti & necessario præcepto, quibus contra obiciamus nos & libere profitemur, hoc semper constanti vsum fuisse in ecclesia obseruatum, atque a sanctissimis viris seruari præceptum: sic enim constitutum in sancto concilio Aphricani. 4. Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis, vel paranympis offerantur, qui dum benedictionem acceperint, eadem nocte pro benedictionis reuerentia in virginitate permaneant. ¶ Longe etiam antea in ipsa adhuc ecclesia martyrum Euaristus papa, qui circa annum octogesimum a Christi ascensione rexit ecclesiam, inter reliqua scribens ad episcopos Aphricanos sic ait, Custoditum & traditum habemus, ut vxor legitime viro iungatur. Alii enim legitimum, ut a patribus accepimus, & a sanctis apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, non sit coniugium, nisi ab his qui super foeminam dominationem habere videtur, & a quibus custoditur, vxor petatur, & a parentibus propinquioribus sponsetur, & legibus detur & suo tempore sacerdotaliter (ut mos est) cum precibus & oblationibus a sacerdote benedicatur. Docet deinde, quo ad biduum vel triduum debeant insistere orationibus, & castitate seruari, ut hinc piam nascatur liberi, qui etiam Deo placeant in operibus suis. ¶ Ecce quo ante mille quadringentos annos Euaristus affirmat in vsum fuisse consuetudinem hanc benedicendi. ¶ Præterea concilium Lugdunense non dissimile statuit in hunc modum, Nulli ex propinquitate sui sanguinis usque ad septimum gradum vxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis (qui aut nupturi, erunt a sacerdote benedicti) nubere audeant, nec ali-

ter præsumant. Testatur & idem Augustinus in quaest. noui & veteri. te sta. dicens, omnia quæ facta sunt, Dei nutu multiplicata & meliorata sunt super terram, nec enim aliter posset accedere, nisi Dei voluntas & benedictio decreuit foeminibus. Et infra, Cuius rei traditio in synagoga mansit & nunc in ecclesia celebratur, ut Dei creatura sub Dei benedictione iungatur. Inducit ibidem multa per totum caput, quæ ad matrimonium pertinent, affirmat etiam ibi Petrum fuisse principem apostolorum, & quod non liceat sacerdotibus vxores ducere, meminit & Saxoniciæ &c. Similiter quoque Ambrosius ad sanctum Vigilium primum episcopum Tridicinum sic scribit, Cum ipsum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest dici coniugium, ubi non est fidei concordia? ¶ Sed ut finiam, Siricius in Cant. 4. ad episcopum Taraconensem sic ait, Illa benedictio quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur. Dominus Deus det coniugibus suam pacem & gratiam in presenti gloriam quoque æternam in futuro, Amen.

C. 127.

Epist. 70

Heb. 2.

Dan. 3.

CONCLUSIO OMNIUM HOMILIARUM DE SACRAMENTIS.

Vidistis hætenus dilectissimi in domino de singulis septem sacramentis ecclesie, quæ nobis sua immensa pietate & misericordia motus dominus Iesus reliquit in medio animarum nostrarum ad augmentum & incrementum gratiæ diuinæ: omnia enim illa sacramenta virtutem suam vniuersam & efficaciam obtinent ex merito passionis & mortis Christi, ex eius pretiosissimo sanguine, in salutem nostram atque redemptionem profuso, quoniam teste Paulo, lex euangelica confirmata est in nobis, quæ Deus testatus est signis & portentis, variisque virtutibus & diuisionibus spiritus sancti secundum suam voluntatem. Eam nimirum spiritus sancti gratiam distribuit ille per sacramenta, quæ eodem censentur numero septenario. scilicet quo dona illius. Siquidem Christus ipse redemptor est idemque saluator qui facit prodigia & signa, signa sacramentorum, quæ utique iuxta testimonium Danielis pronuntianda & passim sunt prædicanda, & tanto quidem magis quanto præstantiora sunt, gratiamque vberentorem conferunt quam sacramenta veteris legis, sicut iuxta

promissionem diuinam tandem consummatum esse testatur
 Paulus . Atque hoc petijt Sapiens ille a domino cum dice-
 ret, Innoua signa, immuta mirabilia, & glorifica manum &
 brachium dextrum. Quid aliud est innouare signa, nisi ex sa-
 cramentis veteris legis facere noua, ex circumcisione baptis-
 mum, ex agno paschali verum Christi corpus, ex vnguento
 sacro vnctionem extremã &c. Lex enim vmbra tantum ha-
 buit futurorum bonorũ, ideoque tam leuita q̃ sacerdos lega-
 lis præterijt, donec veniret Samaritanus Christus dominus,
 qui & infudit vinum cum oleo in vulnera hominis sau-
 cij, ipsumq; imposuit super iumentũ gratiæ suæ,
 quam nobis concedat omnibus Deus in
 sæcula benedictus, & post hanc
 vitam, gloriam immor-
 talitatis æternę,
 Amen.

F I N I S.

